RA-19909

Suomalaisen

Kirjallisuuden Seuran

Toimituksia.

42 Osa.

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1866.

RA-19909

Eestirahwa

Ennemuisteſed jutud.

Rahwa ſuuſt korjanud ja üleskirjutanud

Fr. R. Kreutzwald.

A. F. Krühling

1878

Helſingi linnas,

Soome-maa Kirja-ſeltſi kirjadega trükkitud 1866 aastal.

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
22016
i28538869

Eessõna.

Ennemuisteseд jutud on koduta loomade sarnatseд, kelle sündimise paik mõnikord teadmata on, kes siiski igal maal ja kõige rahwa sugude keskel elawad, ja ehk kül esiotsalt kui wõõrad sinna tulnud, aega mööda sealatse rahwa kombeid ja wiisisi mööda endid kujutawad, kui olekswad nemad praeguses paigas sündinud ja maast madalast üleskaswanud. Meie päiwil, kus wanu jutusi mitmelt maadelt hoolega kokku korjatakse ja kirja pannakse, wõiwad õpetud mehed selgest tunnistada, et mitme laiale lahutud jutu idud üheст tüwikust üleskaswanud, kust wõsusi teiste kohtadesse wiidi, ja kus nemad hiljemine sedawiisi kaswasiwad, kuda päikeseterad, wihmasaud ja tuulehood neid kosutasid, ehk tähenduse sõnata ütelдes: kuda iga rahwa mõistus, waimu harimine ja elamise wiis nende külge puutusiwad. — Nõnda leiame kaa Eestirahwa ennemuisteseс jutudes palju Saksa-, Rootsi- ja muu rahwa käest päritud idusi, mis nende kaswatajate käsi mitmes tükkis nii kaua Eesti pakkul wäenas ja paenutas, kunni nemad wiimaks sähärdust kuju saiwad, kui oleks juba algmiselt Arju-, Järwa-, Lääne- ja Wiru- põld nende külwamise paik olnud. Mõned teised ennemuisteseд jutud nende kõrwas tohime meie tõsiselt oma kodumaal sündinud laste sekka panna.

Meie rahwal on üks hea kogu ennemuiste jutusi ja wõiks neist wist mitu raamatut täita, kui kõik tutawaks saaksid, mis praegu siin ja seal rahwa keskel alles warjul elab, ja kellest õnnekorral ühte ja teist leitakse ja pääwa walgele tuuakse. Walelik arwamine ühelt poolt, kui ei kõlbaks niisuguseд jutud targema rahwa suus rääkida, nõnda kui kitsamõistuse lorisemine teiselt poolt,

mis wanad jutud patuks nimetab: on neid wiimsel ajal paljugi meie maalt ärahäwitanud. — Mõistlikumatele juhatamiseks saagu siin paar sõna wana jutude seletuseks räägitud. Rahwa ennemuistesed jutud on niisugused luulemise wäel sünnitatud kõned, kus sees tegusi ja juhtumisi meie ette tuuakse, mis hoopis ehk osalt inimliku elu imelikul wiisil waimude wäe alla panewad, nõnda et waimude ilm ennast inimese eluga ühendab. Usk ime sünnituste peale on loomuse poolt meie südamesse antud, mispärast niisuguste lugude kuulmine meile rõõmu teeb, iseäranis lapse põlwes, kus meelemõistus alles nõder on ja meie asjade sündimise wahet weel selgest ära ei tunne. Ennemuistesest jutudest awandab nii häästi inimese kui rahwade lapse põli, kus täielik mõistus luulemise rajadele weel tõkkeid ei ole ette teinud, mispärast meie imetegusi usume ja küsima ei lähe, kas nende sündimine loodud kombel wõinud wõimalik olla. — Laste kõrwas leiame jälle lapseliku südamega inimesi, kes, ehk nemad kül selgest teadwad, et lugu tõsi ei wõi olla, siiski wana jutu rõõmuga loewad, seal juures oma elukewade õnneliku aega meele tuletawad, kus jut neile üsna tõsine näitas ja neil weel kahtlast mõtlemist ei olnud. Kaa üks kuulus Saksa laulik kiidab neid õnnelikuks, „kes oma teadmise wara südame hinnaga ei ole ostnud." — Mida enam ennemuisteses jutus inimese loodud kombed, imeteust lugu pidamata, awalikuks tõusewad ja mitmes tükkis tõsist elu ülesnäitawad: seda täielikum on jutu loomine. Aga kaa tõe õpetust wõib wanajutu kombel anda, ja mõnekorra paremine kui muul wiisil. Juba neis järeltulewates lehtedes seiswas Eestirahwa jutudes on mõned nii ilusad ja wiisakad, et neid igamees lustipärast wõib lugeda; mõne teiste seest wariseb õpetuse iwasi, mis omal kohal wilja wõiwad kanda; nõnda kui wiimaks weel mõningad naljawiisil inimeste rumalust püüawad sugeda.

Misfugune ärksa waimuga mees ei peaks rõõmuga tunnistama, mis armast ajawiidet temale ennemuisteseð jutud lapse põlwes olid teinud? — Kes ei seda lahkelt meeletuletama, kuda

tema ammuli suuga jutuwestja peale wahtis, kui tahaks iga sõna allaneelata, et mite pisemat raasukest nurja ei lähäks! Widewiku pidudel, ehk kui eit ja tütarlapsed õhtul wokkide taga istusiwad, oli kõige magusam jutuwestmise aeg, ja oh mis kiiresti kadusiwad seal pikemad talwe õhtud meil käest, et igakord ehmatust tegi, kui eit meid magama pidi sundima. Lahked imelikud unenäud wenitasiwad jutusid pikemaks ja kudusiwad uusi iludusi nende sisse. On meil pisemat õigust, seda oma lastele ärakeelata, mis meile noorel põlwel nii suurt õnne walmistanud? Üksnes kiwituimad südamed wõiksid nii armetumad oma laste wasta olla. Ärksalt tähelepanemiseet kaswab lastele tulu, misläbi nemad paar aastat hiljemine, kus neile kooli õpetust hakkatakse kuulutama, juba natuke teerada ees leiawad, kus peal õpetuse sammud hõlpsamalt edasi lähäwad, seet nende waim on unest ärkanud ja ei maga enam kui teistel, kellele niisugust õnne osaks ei saanud. Misfugune lasteõpetaja ei peaks wahet äratundma, mis ühe aegsast äratatud lapse ja teise tema wanuse wahel on, kes kodu kui kotis üleskaswis? — Laps, kes maast madalast wana jutusi kuulis ja neid teiste lastele oskas rääkida, on oma waimu andeid ergutanud, tema oskab koolmeistri suust õpetust wasta wõtta ja nii pikalt tallele panna, kui tema mõistuse piired ulatawad. Sellepärast ei wõi ühe osawa koolmeistrile paremat annet soowida, kui et tema esimesed õpetused laste mõistuse piirtest üle ei lähäks, waid igal sammul nende pisukese aruga kokku jookseksiwad. Seda mööda kuda lapse mõistus kaswab, peab kaa õpetuse koorm kaswama. Nõnda kui meie oma liikmete rammu ühtepuhkuse liigutamise ja paenatamise läbi kosutame, tuleb kaa waimu rammu pääw päälwalt kaswatada, kunni mõistus aega mööda mehe ealiseks saab.

Kui nüüd eesseiswas raamatus Eestirahwa suust kirjutud ennemuiste jutusi lastele ja noorema inimestele ajawiiteks pakutakse, siis sünnib se esiteks sellepärast, et need päranduseð meie põlwe rahwale jälle tutawaks saaksid, teiseks: et nende lugemine

omalt kohalt meele ja mõistuse äratamiseks teed lähäks walmistama targemate õpetuste peale.

Enne kui eessõna lõpetame, peame siin weel iseäranis Soome kirjalaste seltsile Helsingis suurt tänu selle eest andma, et tema raamatu trükimise kulu enese peale wõtnud, mis niisuguse abita ial pääwa walgele ei oleks wõinud tulla, sest et meie paigas ei seltsisi ega mehi kusagilt leita, kes nii suurt kulu oma peale olekski wõtnud, kus juures nii pisut lootust on rahakulu aega mööda tagasi saada.

Wõru linnas, Jaani pääwal, 1866.

Kirjaseadnik.

Kirja sissekord.

	Leh. k.
Kullakedrajad	1.
Kuuwalgel wihtlejad neitsid	13.
Pikjalg, Osawkäp ja Terawsilm	17.
Tontla mets	33.
Waeselapse käsikiwi	43.
Kaksteistkümme tütart	46.
Kuda üks waenelaps kogemata õnne leidis	51.
Puulane ja Tohtlane	57.
Udumäe kuningas	60.
Kergejalgne kuningatütar	65.
Loppi ja Lappi	77.
Kiwilaste ristitütar	80.
Nupu-mees	88.
Aruline naise truuus	98.
Tuhka-Triinu	111.
Paristaja poeg	118.
Pikse pil	123.
Nohkest tasutud heategu	127.
Ärjapõlwelaste riid	130.
Wõlla-mehikesed	134.
Kuda üks kuningatütar seitse aastat oli maganud	142.
Tänulik kuningapoeg	151.
Wõõras ema	169.
Rõugutaja tütar	175
Näki neitsi	179

Leh. k.

Maa-alused . . . . . 190.
Tark mees taskus . . . . . 196.
Põhja kon . . . . . 209.
Wägew wähk ja täitmata naine . . . . . 222.
Leitud laps . . . . . 229.
Önne-munake . . . . . 236.
Kuda seitse rätsepa Turgi sõtta lähäwad . . . . . 243.
Naiste mõrtsukas . . . . . 253.
Önne rublatük . . . . . 260.
Julge rehepap . . . . . 271.
Kuda üks kuningapoeg karjapoisikese põlwes üleskaswis . . 278.
Naljakas härja müümine . . . . . 290.
Pilli-Tiidu . . . . . 295.
Munast sündinud kuningatütar . . . . . 309.
Helde puurajuja . . . . . 318.
Öösesed kirikulised . . . . . 323.
Küti kadunud õn . . . . . 330.
Hädaohust peasnud kuningapoeg saab wendadele peastjaks . 360.
Paiklikud ennemuistsed jutud . . . . . 336.
1. Miks Tallin ial walmis ei tohi saada . . . . . „
2. Parknaha kaupmees . . . . . 337.
3. Porkuni preili . . . . . 338.
4. Winguw lalaluu . . . . . 339.
5. Paigast läinud järweke . . . . . 342.
6. Narwa kaupmehe tütar . . . . . 346.
7. Kus Narwa endine warandus magab . . . . . 340.
8. Waskjalasilla piiga . . . . . 347.
9. Emmujärw ja Wirtsjärw . . . . . 348.
10. Toolse rannamehe tütar . . . . . 349.
11. Nälja aja mälestuse kiwikuhjad . . . . . 351.
12. Palmse herrade warjaja waim . . . . . 352.
13. Kotka küüsist peastetud kuningapoeg . . . . . 353.

Leh. k.

14. Mereneitsike ja Palmse herra . . . . . 354.
15. Kabeli ehitamine . . . . . 355.
16. Palmse herra peastab Tallinna waenlaste käest . . 356.
17. Palmse prouade surma kuulutajad . . . . . 357.
18. Kodukäijate küt . . . . . „

Kullakedrajad.

Tahan teile ühe kena jutu wana pääwade pärandusteſt westa, mis ſel aeal ſündinud, kus weel murud muiste kombel nelajalgste ja ſulgiliste keeletarkuſt kuulid.

Ükskord elas ennemuiste ſügawas metſa laanes lonkur wana eit kolme priske tütrega puie warjul urtſikus. Tütred õitſeſid nui kenad lillekeſed eide kuiwand kännu ümber; iſeäraliſt kena ja wiiſakas oli noorem õde, kui üks oa kaunakene. Aga ükſikus kohas ei olnud muid nägijaid, kui pääwal päikene ja ööſel kuu ja tähtede ſilmad.

„Põlepalaw poiste ſilmil
Paistis päike pärgadelle,
Läikis kirju lintidelle,
Poogakirju punatelles.“

Wana eit ei laſknud tütarlapſi laiſeldes käia ega aega wiita, waid ſundis neid hommikuſt õhtuni tööle. Piigad istuſid igapääw wokkide taga ja keerutaſid kuld-linu löngaks. Ei antud aestele neljapääwa ega laupääwa õhtul mahti, anni wakale liſa kalmistada, ja kui widewiku wiibil ehk kuu walgel ſalamahti ſukawarras näpule ei ſaanud, jäi anniwak andeta. Löpend koonale pandi ſedamaid teine liſaks, ja pidi löng pealegi ühetaſane paras keerd ja peenikene olema. Walmi lönga hoidis wana eit ſalakambris luku taga, kuhu tütred ial oma jalga ei tohtind tõsta. Kuſt kuldlinu majaſſe toodi, ehk mis kanga tarbeks löngu kedrati, ſe oli kedrajatel alles teadmata, ega annud eit niiſuguste küſimiste peale ial otſuſt. Kaks ehk kolmkorda igal ſuwel käis wana eit ſalateel, wiibis wahel rohkem nädala pääwad kodunt ja tuli ika ööſel tagaſi, et tütred ial märki ei ſaanud, mis ta kaaſa oli toonud. Enne teele minikut jägas ta nii mitme pääwa oſaks tööd lastele kätte, kui iſe kodunt ära arwas jääma.

Praegu oli eidel rändamiſe kord jälle kätte juhtunud. Kue pääwa kedrus jägati piigade kätte, kus igakordſet õpetuſt nönda kinnitati: „Plikad, pidage ſilmad ſihiwal, ja näpud oſawal, et eis wärtna ſuus ei katke, muidu löppeks kuldlönga hiilgus ja õu-

nepölw teil korraga otsa!" Tütarlapsed panid tõsise sõnaga antud kinnitust üsna naeruks; enne kui eit kümme sammu kargu tugil uksest eemale jõudnud, hakkasid naad kolmel suul hirwitama. „Seda igakord antud alpi keeldust ei oleks meil tarwis," ütles noorem õde. „Kuldlönga eie ei lähä mite kistes katki, weel wähemalt kedrades." Teine õde sõnas kõrwa: „Niisama wäha on wõimalik, et kulla hiilgus ära kauks." Juba tütarlaste edewus mitu tükki enne aegu naernud, kust pika ilu peale wiimaks pisarpilli leidnud.

Kolmandamal pääwal pärast eide minikut juhtus üks kogemata lugu, mis tütarlastele eriotsalt ehmatust, hiljemine ilu ja önne, pika peale pisarpilli pidi sünnitama. Üks Kalewi sugulane, kuninga poeg, oli metsalisi taga kihutades sõbrade seltsist laias laanes ära eksinud, et ei koerte haukumisest ega sarwede puhumisest enam teejuhti ei leidnud. Hüüdmise healed langesiwad kõik kõwersilma kõrwa, ehk paks rägastik wõttis neid wangi, et kaugemale ei ulatanud. Wäsi- ja tüdimusel astus kuninglik noormees wiimaks ratsu seljast ja heitis põesa warjul puhkama, senni kui hobu oma tahtmisel murult päätoitu otsis. Kui kuninga poeg unest ärkas, seisis päike juba madalal. Risti ja põigiti teed otsides, nägi ta wiimaks pisukese jalarada, mis teda lonkru eide urtsikusse juhatas. Kül kohkusiwad tütarlapsed kogemata wõerast meest nähes, kelle sarnalist weel tänini nende silma ei olnud puutunud. Peale pääwa töö lõpetust olid piigad õhtu wilul wõeraga sõbrustanud, et ei raatsinud puhkama heita. Ja kui wiimaks wanemad õed magama läinud, istus noorem wõeraga seltsis ukse läwel, kus neile sel ööl unekatet silma peale ei tulnud.

Senni kui nemad kahekeste kuu ja tähtede silmis oma südame lugu tunnistades magusat jutu westawad, lähme jahimehi waatama, kes pääliku metsa olid kautanud. Kül otsiti wäsimata edasi tagasi sõites kõik laane ümberkaudu läbi, kunni öö pime otsimist lõpetas. Seal läkitati kaks meest linna tagasi, kurbe sõnumid wiima, senni kui teised laia oksalise kuuse alla öömaja wõtsid, kust teisel hommikul jälle tahtsid otsima minna. Kuningas käskis sedamaid teisel hommikul enne koitu rügement hobuse ja teine jala wäge kadund poega otsima saata. Pik ja lai laan wiiwitas meestel otsimise kolmandama pääwani; seal wast leiti kesk hommiku aeal kogemata jälgi, kui jala teerada nende kätte ulatas, mis urtsikusse wiis. Kuninga poea aeg ei olnud tütarlaste seltsis igawaks läinud, weel wähem koeu igatsemist tale

meele tulnud. Enne lahkumist töutas ta noorema piigale salamahti, lühikese aea pärast tagasi tulla ja siis — kas hääga ehk wäekaupa neitsikest kodukanaks kaasa wõtta. Ehk kül wanemad õed sest nõupidamisest midagi ei kuulnud, siiski tõusis lugu sealt awalikuks, kust kedagi ei wõinud mõtelda.

Ei olnud noorema tütarlapse ehmatus mite pisuke, kui pärast kuninga poea lahkumist, woki taha istudes, kuldlönga eie wärtna suus katkend leidis. Lönga otsad sõlmiti kül ristsilmuksil koku ja tallati woki ratas kiirema käigile, et töö wirkus peiu armul kulutud aea kätte tasuks. Aga üks senni alles teadmata ja tundmata asi pani siiski tütarlapse südame kohkuma: kuldlöngal ei olnud enam endist hiilgust. — Ei aitanud siin küürimised, ohkamised ega silmaweega kastmised; asi jäi lonkama. Wiletsus hüppab uksest, astub aknast ja poeb prau wahelt, kui kogemata mulku leiab, ütleb wana tark sõna; nõnda juhtus lugu ka nüüd.

Wana eit oli öösel koeu tulnud. Hommikul tupa astudes mõistis ta silmapilgult, kuda asjakord õigelt teelt oli läinud. Tuline wiha kihutas tal südant; ta laskis tütred üks aawalt ete astuda ja hakkas neilt asja otsust nõudma. Tütarlaste salgamine ja wabandamine ei kestnud kaugele, walel lühikesed jalad; ja kawal wana eit sai selget aru, mis külakuk tema selja taga noorema tütre kõrwa oli laulnud. Wanamoor hakkas koledast sajatama, otse kui oleks tahtnud maa ja taewa tükis mustaks wanduda. Lõpul ähwardas ta noore mehe kaela murda ja keha metsalistele söögiks etewisata, kui tal himu oleks teistkorda tagasi tulla. — Noorem tütar, punane kui keedetud wähk, ei leidnud kõigel päämal rahu, ega saanud ööse silmapilku magada; alati koormas teda mõte, et noormees tagasi tulles surma wõiks leida. Wara hommikul, kui eit ja õed weel koidu und pilutasid, läks ta salamahti toast õue, kaste wilul rasket meelt jahutama. Ta oli õnnelt lapsepõlwes wana eide käest linnu keelt õppinud, mis tale nüüd tuluks tõusis. Lähämal kuuse ladwas istus üks kaarn, nokaga sulgi kohendelles. Tütarlaps hüüdis: „Armas walgelind, linnu-sugude targem! tahad sa mulle appi tulla?" „Mis abi sa tahad?" küsis kaarn. Tütarlaps wastas: „Lenna laaneſt lagedale, kunni uhke lin kuninga koeaga sul wasta tuleb. Püa kuninga poeaga koku saada ja kuuluta temale, mis wiletsus mulle on tulnud." Selle peale köneles ta pikemalt lugu kaarnale, lönga eie katkemisest kunni eide koleda ähwardamiseni, ja palus, et noormees mite enam tagasi ei tuleks. Kaarn lubas asja tallitada,

kui linnas kedagi leiaks, kes tema keelt oskaks, ja ruttas sedamaid teele.

Eit ei lasknud noorema tütre enam woki taha istuda, waid sundis teda kedratud lõngu kerima. Se töö oleks piigal hõlpsam kui endine kedrus olnud, aga wana eide alaline wande ja taplus ei annud temale hommikust õhtuni mahti. Püüdis neitsi ennast wabandada, siis läks lugu weel pahemaks. Paneb südame paisus naise lõuad korra lõksutama, siis ei jõua üksi wägi neid enam kinnitada.

Õhtu eel hüüdis kaarn: „kronks, kronks!“ kuuse ladwast, ja piinatud piiga töttas ukse ete sõnumid kuulma. Kaarn oli õnne kombel kuninga rohuaias tuuletarga poea leidnud, kes selgest linnukeelt oskas. Sellele kuulutas mustlind neitsi käest saadud sõnumid ja palus lugu kuninga poeale teada anda. Kui kärnäri pois lugu kuninga poeale jutustanud, läksid sel süda ja meel raskeks, siiski hakkas ta oma sõbradega sala nõu pidama tütarlapse peastmise pärast. „Ütle,“ õpetas ta tuuletarga poeale — „et kaarn kiiresti tagasi lennab ja neitsile kuulutab: ole walwal ühesamal ööl, kül siis tuleb peastja, kes kanapoea kulli küüsist kisub.“ Tallitamise palgaks anti kaarnale tük liha tiibade karastuseks ja siis läkitati teda jälle teele. Neitsi tänas musta lindu tallitamise eest, pidas kuuldud asja südames warjul, et teised midagi märki ei saanud. Aga mida ligemale ühesas pääw jõudis, seda raskemaks läks tal süda, kui mõtlema hakkas, et midagi kogemata õnnetust asjad nurja wõiks wia.

Ühesamal õhtul, kui wana eit ja õed puhkama heitnud, läks noorem õde kükiwarbil toast wälja, istus puie warjul murule peinest ootama. Lootus ja kartus täitsid ühtlase südant. Juba laulis kuk teistkorda, aga metsas ei olnud sammude müdinat ega healitsemist kuskil kuulda. Teise ja kolmandama kuke laulu wahel tungis kaugelt otsekui tasane hobuse kabja müdin tema kõrwa. Müdina juhil läks neitsi tulijate wasta, et ligemale tulik magajaid twas ei ärataks. Natukese aea pärast silmas ta sõameeste seltsi, kuninga poeg sõitis ise teejuhiks teiste eel, sest ta oli wiimati siit minnes puie külge sala märkisi teinud, mis mööda nüüd tagasi oskas tulla. Neitsi nähes kargas ta hobuse seljast, aitas tütarlapse sadulasse, istus ise ete poole tugiks kõrwa, ja siis töttasiwad nemad jälle minikule. Kuu andis puu wahelt nii palju walgust, et märgitud teerada käest ei kautanud. Hommikune koidu puna oli igalt poolt

lindude keeled peastnud ja healitsema pannud. Oleks neitsi oskanud neid tähele panna ja jutust õpetust wõtta, se oleks neile enam tulu saatnud, kui mesikeelne meelitus, mis kuninga poea suust ükski tema kõrwa ulatas. Aga tema ei kuulnud ega näinud muud midagi kui peigu, kes teda palus, tühja kartust maha jätta ja sõameeste warjamise peale julgest loota. Kui naad lagedale jõudsid, seisis päike juba kaunist kõrgel.

Õnnelt ei pannud wana eit wara hommikul kohe tütre põgenemist tähele; wast tük aega hiljemine, kui ta kerilauad kerijata nägi, küsis ta teiste käest, kuhu noorem tütar oli läinud. Selle peale ei teadnud keegi otsust anda. Mõnest tunnistähest mõistis eit, et tütar paku oli läinud; sedamaid wõttis ta kurja nõu ete, jookfikule karistaja kannule läkitada. Ta töi lakast pihutäie ühesast sugust koku segatud nõia rohtusi, lisas sõnaldud soola seka ja sidus neid nartsukese sisse topsiks, sajatas wande ja langetuse sõnu peale, keris natuke willast sukalõnga kooreks ümber ja saatis siis nõia kera tuulega minema, senni kui ise laulis:

„Tuulispaska! laena tiiba,
Tuule-ämma! õlmakesta!
Kiirustage kerakesta
Tuule kiirul tuiskamaie,
Suretawa sõudemaie,
Langetawa lendamaie!“

Kesthommiku ja lõune wahel jõudis kuninga poeg sõameeste seltsiga laia jõe kaldale, kust kitsas sillake üle oli tehtud, et mehed üks aawalt üle wõisid sõita. Kuninga poeg sõitis parajalt kest silla peal, kui tuule-saadik nõia-kera kui kiil hobuse külge puutus. Hobune noorskas kohkudes, tõusis äkitselt tagumise jalgade peale püsti, ja warem kui kedagi api jõudis, libises neitsi sadula kelbalt jõkke. Kuninga poeg tahtis tema kannul jõkke karata, aga sõamehed keelasid, teda kinnipidades, seda tegemast; sest jõgi oli wäga põhjatu sügaw, ega wõinud inimese abi sündinud õnnetust enam ärakeelata.

Ehmatus ja leina kurbdus olid kuninga poea üsna tuimaks teinud; sõamehed wiisid teda tahtmata koeu tagasi, kus ta mitu nädalat waikses kambris wiletsust leinas, esimestel pääwadel ei toitu ega keelekastet wõtnud. Kuningas laskis igalt poolt, kaugelt ja ligemalt tarkasi koku kutsuda, aga ükski ei wõinud tõbe äraseletada, ega teadnud selle wasta abi juhatada. Seal ütles ühel pääwal tuuletarga poeg, kes kuninga rohu-aias kärnäripoi-

siks oli: „Saatke kohe Soome maale wana targa taadi järele, se oskab enam asjast kui teie maa targad."

Kiiresti läkitas kuningas Soome wana targale sõnumid, kes nädala pärast juba tuule tiiwal senna jõudis. Tema ütles kuningale: „Auus kuningas! se töbi on tuulest tulnud. Üks wihane nõia kera on noore mehe parema südame poole ärarabanud, sellepärast seisab ta alati leinas. Siin ei aita sõnad ega arsti rohud, waid aeg üksi wõib häda parandada. Saatke teda sagedast tuule kätte, et tuul mured metsa ajab." Nõnda sündis ka pika peale lugu; kuninga poeg hakkas jälle toibuma, toitu wõtma ja öösel magama. Wiimaks tunnistas ta wanematele oma südame walu. Isa soowis, et poeg jälle kosja läheks, ja meele paranduseks nooriku koeu tooks, aga poeg seisis selle wasta.

Juba ligi aasta oli noorel mehel leinas mööda jõudnud, kui ta ühel pääwal kogemata sillale juhtus, kus ta armuke otsa oli saanud. Wiletsust meele tuletades tõusid tal kibedad pisarad silma. Ühe korraga kuulis ta kena laulu healt, ehk kül kuskil nähtawal inimese looma ei olnud. Healeke laulis:

„Eide sajatuse sunnil
Wõttis wesi wäetikese,
Mattis laene lapsukese,
Kattis Ahti armukese."

Kuninga poeg astus hobuse seljast, wahtis igale poole, kas ehk kedagi silla warjus peidus oleks; aga nii pikalt kui silm ulatas, ei olnud kuskil laulikut nähtawal. Weepinnal kõikus laia lehtede wahel üks jõenupuke, se oli ainuke asi, mis tal silma puutus. Aga kõikuw lilleke ei wõinud laulda, siin pidi midagi sala imeasja warjul seisma. Tema sidus hobuse jõe kaldale puu kännu külge kinni, istus ise silla peale ja pani tähele, kas silm ehk kõrw midagi täielikuma tunnismärki saaks andma. Tük aega jäi ümberringi kõik waikseks, siis laulis jälle nägemata laulik:

„Eide sajatuse sunnil
Wõttis wesi wäetikese,
Mattis laene lapsukese,
Kattis Ahti armukese!"

Mõnikord tuleb inimesele mõnus mõte kogemata tuulest, nii sündis ka siin. Kuninga poeg mõtles: kui wiibimata laane urtsikusse sõidan, kes teab, ehk wõiwad kullakedrajad seda imeliku lugu mulle tähendada. Seda mõteldes istus ta hobuse selga ja wõttis teed laane poole. Endiste märkide järel lootis ta hõlpsalt

teed leida, aga mets oli kaswanud ja kulutas otsimine enam kui pääwa, enne kui teerada kätte sai. Urtsiku ligimail jäi ta metsa luurima, kas neitsikesest kedagi toast wälja ei tuleks. Hommiku wara läks wanem õde allikale silmi pesema. Noormees astus ligemale, jutustas minewa aastast wiletsust sillal ja mis laulu ta paari pääwa eest seal oli kuulnud. Wana eit juhtus õnne korral kodunt ära olema, sellepärast palus neitsi kuninga poega tupa. Kui tütarlapsed jutu pikemalt said kuulnud, mõistsid naad kohe, et mullune õnnetus eide nõia kerast oli sündinud ja et õde weel praegu surnud ei ole, waid nõia paelul kammitsas. Wanem neitsi küsis: „Kas midagi weelaentelt teie silma ei juhtunud, mis laulu oleks wõinud awaldada?" „Ei midagi," kostis kuninga poeg. „Nii pikale, kui minu silm ulatas, 'polnud jõe laenetel muud nähtawal kui üks kollane jõenupuke laia lehtede wahel, aga lilleke ja lehed ei wõinud mite laulda." Tütarlapsed arwasid sedamaid, et jõenupuke muud ei wõinud olla, kui nende laenetesse uppunud õde, keda nõiduse wägi lilleks moondanud. Nemad teadsid, kuda wana eit sajatatud nõiakera lendama oli saatnud, mis õde igawiisi wõis moondata, kui elu seest ei wõtnud. Sest arwamisest ei ütelnud nemad midagi kuninga poeale; niikaua kui weel peastmise nõu ei olnud, ei tahtnud naad tühja lootust kaswatada. Eide tagasi tulik wõis weel paari pääwa wiibida, sellepärast oli neil aega nõu pidada.

Wanem õde töi õhtu pihutäie tarblikult koku segatud nõia rohtusi lakast, õerus peeneks, segas jahuga koogitaignaks, küpsetas kooki ja andis noore mehele süa, enne kui ta õhtul puhkama läks. Kuninga poeg nägi öösel imeliku und, otsekui elaks ta metsas lindude keskel ja oskaks igaühe iseliku keelt. Kui ta hommikul öösest unenägu neitsidele rääkis, ütles wanem õde: „Õnnetunnil olete teed meile wõtnud, õnnetunnil und näinud, mis teil koeu minnes tõtelikult saab sündima. Minu eilne sealihal silitatud kook, mis teie kasuks küpsetasin ja süa andsin, oli tarkuse rohtudega täidetud, mis teile wõimust annab, kõik äramõista, mis targad linnud iseeskis kõnelewad. Neil weikil sulgiskuubil meestel on palju salatarkust warjul, mis inimestel teadmata, sellepärast pange teraselt tähele, mis lindude nokad kuulutawad. Ja kui aegamööda teie leinapääwad lõppewad, siis tuletage ka meid waeseid lapsi meele, kes siin kui alawangid woki taga istuwad."

Kuninga poeg tänas piigasi hää soowimiste eest ja tõutas hiljemine neid orjapõlwest peasta, olgu kas lunastuse hinnaga ehk wäe-

kaupa, jättis siis jumalaga ja töttas teele. Tütarlastel oli röemus meel, kui nägid, et lönga eied neil katkemata ja kulla hiilgus kustumata jäänud; wana eit ei wöinud koeu tulles neile midagi süüks arwata.

Seda naljakam näitis lugu kuninga poeaga, kes metsas otsekui pereka rahwa keskel söitis, kust lindude laulud ja healitsemised köik sönatargalt tema körwa kostsid. Siin nägi ta imestades, mis palju tarkust inimesel se läbi tundmata jääb, et ta linnukeelt ei oska. Suuremast osast sest, mis sulgis rahwas esiotsalt köneles, ei wöinud teekäija palju aru saada, ehk seal kül mitmestki inimesest üht ja teist awaldati; aga need inimesed ja nende salatallitused olid tal wöerad. Körgel männi ladwas nägi ta ühekorraga haraka ja kirju räästa, kelle isekeskis jut tema kohta passis. „Inimeste rumalus on suur," ütles räästas. „Naad ei oska wähämaid asju öigel kombel tallitada. Seal istub silla körwas jöenupu kombel wana lonkru moori kaswandik terwe aasta, laulab kurtes möödakäijatele oma häda, aga ükski ei tule teda peastma. Paari pääwa eest wast söitis endine peiukene üle silla, kuulis neitsi laulu igatsemist, aga ei olnud targem kui teisedki." Harakas kostis: „Ja ommetigi peab tütarlaps tema süü pärast eide nuhtlust kannatama. Kui tal suuremat tarkust ei saa, kui seda mis inimeste suust kuuleb, siis jääb tütarlaps igawest lillekeseks." „Piiga peastmine oleks pisuke asi olema," ütles räästas, „kui lugu Soomemaa wana mehele pöhjani wäljaseletatakse. Wana Soome tark wöiks neitsi hölpsalt weewangist ja lillekammitsast peasta."

Praegu kuuldud jut oli noore mehe mötlema pannud; edasi söites pidas ta nöu, kust käsukandjat peaks saama, keda Soome maale läkitaks. Seal kuulis ta ülepää, kuda üks pääsuke teist hüüdis: „Tule, läki Soome maale, seal on parem pesitamise paik kui siin!"

„Pidage kinni, söbrad!" kisendas kuninga poeg linnukeelel. „Wiige Soome wana targale palju tuhat terwisid minu poolt ja paluge tema käest otsust, kuida wöimalik oleks, jöenupuks moondatud neitsikest jälle inimese loomaks teha?" Pääsukesed lubasiwad asja tallitada ja lendasid oma teed.

Jöe kaldale jöudes puhkas ta hoost ja jäi sillal kuulama, kas jälle laulu healt kustki körwa kostaks. Waikus wältas ümberringi, ega olnud muud kuulda kui laente kohinat ja tuule wihinat. Nukral tujul istus noormees hobuse selga, söitis koeu tagasi, ega lausunud kellegile söna wiimsest teekäigist ja juhtumistest.

Nädal hiljemine istus ta ühel pääwal rohoaedas, arwates et pääsukesed wist tema sönumid teel äraunustanud, kui üks suur kotkas körgel tuuleöhus tema pää kohal keeritas. Aega mööda tuli lind ika madalamale, kunni ta wiimaks ühe pärna otsa kuninga poea ligidale maha laskis. „Wana Soome tark," nokatas kotkas — „läkitab teile palju terwisid, ja palub mite pahaks panna, et ennemine wastust ei saanud andma. Ei olnud kedagi seie poole tulijaid leida. Neitsi lille pölwest peastmisele ei ole muud tarwis kui seda: Minge jöe kaldale, wisake riided seljast ja wöidke keha üleüldse mudaga, et walget märki kuhugi ei jää; siis wötke näpudega nina otsast kinni ja hüüdke: „„Meheks wähki!"" Silmapilgul saate teie wähiks, minge siis sügawasse jöe pöhja, uppumist ei ole teil karta. Tungige julgest jöenupu juurte alla, arutage neid mudast ja köntsast lahti, et kuskil pikemat kinnitust ei jää. Riputage ennast sörgapidi ühe juure otsakese külge kinni, külap siis teid wesi, lillega tükis, weepinnale töstab. Seal söitke laene turjal senni edasi kunni üks kähäroksaline pihlakas pahemal pool kaldal teie silma tuleb. Natuke maad pihlakast seisab weike sauna körgune kiwi. Kiwi kohal peate ohkama: „„Jöenupust neitsi, wähist mees!"" Lugu saab silmapilgul nii sündima." Kotkas töstis jutu löpetusel lendu ja läks oma teed. Noormees waatas tük aega teda taga järel, ja ei teadnud, mis ta sest pidi arwama.

Kahewahel mötlemised olid enam nädala pääwad löpetanud; nooremehel ei olnud julgust ega usaldust öpetud peastmise tükki katseks wötta. Seal kuulis ta ühel pääwal warekse suust: „Mis ja köheldad wana taadi käsku täites. Wana tark ei ole ial wale sönumid saatnud ega linnu keel petnud. Ruta jöe kaldale ja kustuta neitsi igatsemise pisaraid." Warekse jut kaswatas noore mehele julgust; ta mötles: Suuremat wiletsust ei wöi mulle seal tulla, kui surma, aga hölpsam on surm kui alaline leina pöli. Tema istus hobuse selga ja söitis tuttawad teed jöe kaldale. Sillale jöudes kuulis ta laulu:

„Eide sajatuse sunnil
Pidin seie suikumaie,
Lapse noore närtsimaie,
Laente sülle langemaie.
Märg, wilu, sügaw sängike
Nüüd katab neidu noorukest."

Kuninga poeg sidus hobuse jalad kammitsasse, et sillast kaugele ei wõinud minna, wiskas riided seljast, wõidis keha üleüldse mudaga, et walget märki kuhugi ei jäänud, wõttis siis nina otsast kinni, hüüdis: „Meheſt wähki!“ ja kargas sedamaid wee alla. Silmapilgul tõusis wesi kihisedes ülesse, ja siis oli jälle kõik waik kui ennegi.

Wähiks moondatud mehike hakkas jõenupu juuri weepõhjast lahti arutama, mis tal wäga palju aega wiitis. Juurikad seisid tugewast kõntsa ja muda sees kinni, nõnda et wähil seitse pääwa tugewast tööd oli, enne kui asja tallitus korrale läks. Töö lõpetusel näpistas mehike wähk sõrad ühe juure otsakese külge, ja wesi kergitas teda lillega tükis jõe pinnale. Kõikuwad laened wiisid wähi ja jõenupu aega mööda edasi, ja ehk kül puid ja põesaid paljugi kaldal nähtawale tulid, siiski ei saanud juhatud pihlakas juure kiwiga mite tema silma. Wiimaks nägi ta pahemal pool kaldal kähärokslikku pihlaka punase marja kobaratega, ja natuke maad eemal seisis ka weike saunakõrgune raud kiwi. Nüüd ohkas mehike wähk: „Jõenupust neitsi, wähist mees!“ — Silmapilgul ujusid weepinnal kaks inimese pääd, üks meeste, teine naesterahwa sugust; wesi weeretas neid kalda ligemale, aga mõlemad olid ihualasti, kuda Jumal neid loonud.

Häbelik neitsi hakkas paluma: „Armas noormees, mul ei ole riided selga panna, sellepärast ei julge ma weest wälja tulla!“ — Noormees palus wasta: „Astuge pihlaka warju kaldale, ma pigistan senni silmad kinni, kunni kaldale ronite ja pihlakast warju leiate. Ma rutan sillale, kuhu hobuse ja riided jõkke minnes maha jätsin.“ Neitsi oli pihlaka warju ennast peitnud ja noormees läks silla poole, kuhu riided ja hobuse oli jätnud; aga ei leidnud ta sealt ühte ega teist. Et wähi põlw tal mitu pääwa oli kestnud, seda ei teadnud ta mite, waid arwas aga paari tunni ennast weepõhjas olewa olnud. — Waata! üks uhke tõld kue hobusega weereb mööda kallast temale wasta. Tõllas leidis ta kõik tarwilised, endale nii häästi kui wetewangist peastetud neitsile. Ka üks sulane ja toatüdruk olid tõllaga ühes senna tulnud. Teenri wõttis kuninga poeg endale abiks ja läkitas tüdruku tõlla ja rietega senna kuhu alasti armukene pihlaka alla ootama oli jäänud. Rohkem tunni aea pärast tuli kenast pulma rietega ehitatud neiuke tõllaga senna, kus kunniga poeg kaldal teda ootas. Tema ise oli niisama uhkes peiulikus riides ja istus nüüd neiu kõrwa tõlda. Nemad sõitsid otsekohe linna, kiriku ukse ete. Ku-

ningas ja kuninga proua istusiwad leina riides kirikus, kallist kadund poega leinades, keda jõkke arwati upund, sest et hobu ja riided kaldalt olid leitud. Suur oli wanemate rõem, kui surnuks nutetud poeg elusalt kena neitsi kõrwas nende ete astus, mõlemad läikiwas ülikondades. Kuningas talutas neid ise altari ete, kus neid paari laulatati. Siis walmistati pulmad, mis suure ilu ja käraga kuus nädalat wältasiwad.

Aea käigil ei ole püsi ega puhkamist kuskil, siiski näitawad rõemu pääwad jõudsamalt edasi minema kui kurwastuse tunnid. Pulmade lõpetusel oli sügise kätte tulnud, siis tuli talwe külm ja lumi, et noorel rahwal palju lusti ei olnud jalga toast wälja tõsta. Aga kui kewade parajalt uut suwe ilu sünnitas, läks kuninga poeg noore abikaasaga rohuaeda kõndima. Seal kuulsid naad, kuida üks harakas puu ladwast nokatas: „Oh ja tänamata loom, kes õnne päiwil endised abimehed meeleſt unustanud. Kas waesed neitsid kahekeste eluotsani kuld lõnga peawad keerutama? Lonkur wana eit ei ole tütarlaste ema, waid üks sorts ja nõid, kes neitsikesi lapse põlwes kaugelt maalt oli warastanud. Wanamoori patud on suured, tema peale ei maksa armu heita. Keedetud mürgi juur oleks tale kõige mõnusam roog; muidu lähäks nõia-keradega peastetud lapsi jälle kiusama.“

Nüüd tuletas kuninga poeg meele ja tunnistas abikaasale, kuida ta laane urtsikus käinud õdedelt nõu küsimas, seal linnu keelt õppinud ja neitsidele tõutanud, neid wangist peasta. Abikaasa palus pisar-silmil õdedele abiks tõttata. Teisel hommikul ütles ta unest ärkades: „Mul oli tähtsa unenägu. Wana eit oli kodunt läinud, tütred üksi jätnud; nüüd oleks wist paras aeg neile api minna.“

Kuninga poeg laskis sedamaid hulga sõamehi walmistada ja läks nendega seltsis laane urtsikusse. Teisel pääwal jõudsid nemad senna. Tütarlapsed olid, kuda unenägu tähändanud, üksi kodu ja tulid rõemu kisaga peastjate wasta. Ühe sõamehele anti käsku, mürgi juuri korjata ja wana eidele roaks keeta, et kui koeu tulles kõhtu täidab, enam süa ei tahaks. Nemad jäiwad laane urtsikusse õõmajale ja läksid teisel hommikul wara tütarlastega seltsis teele, nõnda et õhtul linna jõudsid. Õdede rõõm oli suur, kui siin kahe aasta pärast jälle koku saiwad.

Wanamoor oli seisamal ööl koeu jõudnud; ta söi suure kiirusega rooga, mis laual leidis ja puges siis sängi puhkama, kust ta enam ülesse ei ärkanud; mürgi juur oli õela elupääwad lõ-

petanud. Kui kuninga poeg nädal hiljemine ühe ustawa pääliku senna saatis lugu waatama, leiti wana eit surnud. Salakambris koku korjatud kuldlönga leiti wiiskümmend koormat, mis kolme ödedele jägati. Päraſt kui wara ärawiidud, laskis päälik tulekuke katusse arja panna. Juba ſirutas kuke punane ari katuſse olwiſt wälja, kui üks suur, põlewa ſilmadega kaß olwiſt mööda seina maha ronis. Sõamehed kihutaſid kassi taga ja saiwad aega mööda teda kätte. Üks pisuke lind õpetas puuladwaſt: „Pange kasſile löks sabasse, siis töusewad köik saladuſed awalikuks!“ Mehed täitſid seda käsku.

„Ärge piinage mind, mehed!“ palus kaß wasta. „Ma olen, ehk kül nõiduse wolil praegu kassi näul, — inimene kui teiegi. Kurjuse palgaks moondati mind kassiks. Ma olin kaugel maal ühe rika kuninga koeas majapidaja, ja wana moor oli kuninga proua esimene toaneitsi. Ahnuses pidasime ühes koos sala nõu, kuninga kolm tütart ja suure waranduse ärawarastada ja siis paku minna. Kui aega mööda köik kuld majariistad olime kõrwale saatnud, mis wana-eit kuld linadeks moondas, siis wõtsime lapsed, kellest wanem tütar kolme aastane ja noorem wie kuune oli. Wanamoor kartis, mind kahetsedes teise möttele minema ja moondas mind sellepäraſt kassiks; keelepaelad peasid mul kül tema surma tunnil wallale, aga endine keha kuju ei tulnud enam tagasi.“ Sõapäälik ütles, kui kaß jutu sai lõpetanud: „Sulle ei ole paremat otsa tarwis kui wana eidele!“ ja laskis kassi tulde wisata.

Aga kuninga tütred saiwad aega mööda, kui noorem öde, kuninga poegadele abikaasaks, ja nende laane urtsikus kedratud kuld löngad andsid neile rohket kaasawaranduſt. Nende päriſsündimise paik ja wanemad jäiwad teadmata. Räägitakse, et wanamooril weel mönda koormat kuldlinu maa alla pidi matetud olema, ehk kül kedagi kohta ei wõi nimetada.

Kuuwalgel wihtlejad neitsid.

Ükskord elas üks noormees, kes kuskil rahu ei leidnud, waid ennaſt sellega waewas, köik salaliku asju teada saada, mis muu rahwal alles tundmata olid. Kui ta linnu keelt ja muid salatarkusi küllalt oli õppinud, kuulis ta kogemata, et öö warjul mönda peab sündima, kellest sureliku inimese silmad midagi näha ei saa. Nüüd himustas ta öö warjul siginewaid saladusi tundma saama, ega leidnud kuskil pikemat püsi, kunni salatarkus tema kätte saaks. Kül käis ta tük aega ilma asjata ühelt targalt teisele, kes temal selle tarwis silma pidid teritama, aga üksi ei wõinud siin abi teha. Kogemata õnnel juhtus ta wiimaks ühe Soome Mana targaga kokku, kes selle sala asja päraſt otsust teadis anda. Kui mees temale oma soowimist sai kuulutanud, ütles tark noomides: „Poioke! ära hakka mite köiki tühja tarkust tagaajama, mis sulle önne ei wõi tua, kül aga önnetust. Mönda on inimeste silma eest warjule pandud, sest et nende asjade tundmine südame rahu saaks lõpetama. Kes köik sala asjad oma silmaga tundma õpib, se ei leia enam sest röemu, mis igapääwasel kombel awalikult tema silma ete tuleks. Seda mötle enne, kui hiljemine hakkad kahetsema. — Siiski kui sa minu keelust lugu pidamata önnetust soowid, tahan ma sulle õpetada, kuida sa öö warjul sündinud asjad wõid näha saada. Aga sul peab enam kui mehe julgust olema, muidu ei wõi sa ial salatarkuse otsust kätte saada.“ Siis juhatas wana Soome tark temale kohta ja nimetas üht ööd, mis önnelt kaugel ei olnud, kus usſikuningas iga seitsme aasta päraſt oma wallaga koku tuleb, suurt lustipidu pidama. „Usſikuningal on üks kuldwaagnakene taewa kitse piimaga ees; kui sul ial wõimalik on, leiwapalukest senna piima sisse kasta ja silmapilgul kastetud suutäit suhu pista, enne kui waenlaste eest pögened, wõid sa köik saladusi näha, mis öö warjul inimeste teadmata sündiwad. Önne juhtumiseks wõid arwata, et tänawu parajalt usſikuninga pidud on, muidu olekſid sa pidanud seitse aastat ootama, enne kui neid pidusi jälle tehakse. Aga ole julge, südamlik ja kiire, muidu läheb asi nurja.“ — Noormees tänas õpetuse eest ja läks oma teed,

kindlas tahtmises, targa õpetust täita, ehk peaks ta seal juures elu kautama. Kui siis nimetatud öö kätte jõudis, läks ta õhtul suure soo peale, kuhu usikuningas oma alamatega pidi koku tulema, pidude ilule. Ehk kül noormees teraselt silmi igale poole ümberringi pikendas, siiski ei näinud ta kuuwalges midagi muud, kui möned mättakünkad, mis liikumata omal paigal seisid. Juba läks tal aeg oodates igawaks, süda öö wõis parajalt kääs olla, kui ühekorraga kesk soo peal üks hele tulewalgus üles tõusis, otsekui oleks üks taewa tähekene künka otsas hiilganud. Sel silmapilgul, kus tulewalgus tõusis, hakkasiwad kõik mättakünkakesed kihisema ja liikuma, ja tuli igast künkast usisi sadande kaupa lagedalle, roomasid siis kõik tule walguse peale koku, nõnda et lage soo aga järel jäi. Arwatud künkad olid selged elawa usside hunnikud olnud, kes siin oma kuningast ootasid. Kui nüüd kõik usid tulewalguse peale koku olid läinud ja seal ühte hunnikusse ennast koku kerinud, siis kerkis nende kogu weike heina kuhja laiuseks ja kõrguseks; aga hele tuletäht seisis hunniku otsas. Kihin ja kahin oli usi-kuhjas nii suur, et noormees hirmu pärast mite ühte sammu ligemale ei usaldanud astuda, waid tük aega kaugelt seda imesündi waatama jäi. Aega mööda wõttis ta südant ja läks kükiwarbil tasa ilukeste sam sammult edasi. Mis ta seal nägi, oli koledam kui kole, et seda ükski ei jõuaks tunnistada. Tuhat usi, kül suuremaid, kül weikemaid, igasugu karwa, olid siin kobaras ühe suure mau ümber, kellel paraja palgi jämedune keha näitas olema, ja uhke kuld kroon pääs, kust se hiilgus wälja paistis. Usside päade saead ja tuhanded, mis nende kobarast nähtawalle tulid, sihisesid kõik kui kurjad aned ja tegid kihinat ja kahinat, et kõrwad lukku läksid. Noorel mehel ei olnud tük aega mite südant usi kuhjale minna, kus iga silmapilk temale surma ähwardas; aga kui ta kogemata etetähendatud kuldwaagnakese usi kuninga ees nägi, ja kasu meele tuletas, mis temale sest wõis tõusta: seal ei tohtind ta pikemalt enam aega wiita. Ehk kül ihukarwad püsti seisid ja weri südames tarretas, siiski ei annud himude kihutus mahti, waid sundis teda edasi minema. — Oh seda kihinat ja kahinat, mis nüüd usside kuhjas tõusis! Kõik nende tuhandete pääd, mis nähtawal, ajasid suud laiale ja püüdsid meest nõelata, aga õnnelt ei saanud naad nii rutust oma kehasi teiste kerast lahti peasta. Noormees oli tuule kiirusel leiwa palukest kuldwaagnasse kastnud, suhu pistnud ja andis siis jalgadele nõu, kui oleks tuli taga kihutanud. Aga tagakihutaja oli sel korral kurjem kui tuli, sellepärast ei olnud mehel mite aega üle õla tagasi waadata, ehk kül tema meelest arwates tuhanded waenlasi tema kannul olid ja nende kihin alati kõrwa kostis. Wiimaks jäi mehel hing rindu kinni, wõimus lõppes otsa, nõnda, et ta uimaselt ja tuim kui surnud murule maha langes, kus ta kät ega jalga ei wõinud liigutada. Silmad olid aega mööda unekate alla kinni waunud, aga kartlikud unenäud kaswatasid sündind häda weel suuremaks. Nõnda nägi ta unes, kui oleks usside kuningas hiilgawa kuldkrooniga tema peale langenud ja teda tahtnud alla neelata. Suure kisaga kargas ta waenlase eest kõrwale ja nägi — uneft ärkades, kuda praegu tõusnud päikese tera teda oli äratanud. Silmi laiale sirutades ei näinud ta kuskil pool ööseti waenlasi, ja soo, kus ta nende kimpus oli olnud, wõis kõige wähemalt penikoorma maa sealt kaugel olla. Wist oli taewa-kitse piim tema jõudu karastanud, et nii kaugele wõinud joosta. Hiljemine leidis ta liikmeid läbi katsudes, et kuskil wiga ei olnud; nüüd oli rõem temal otsata, et elu ja terwisega ennast wõinud peasta.

Pärast lõunat puhkas ta mõne tunni ööseft hirmust ja wäsimuseft, siis wõttis ta nõuks juba sel ööl metsa minna katsuma, mis kasu taewa-kitse piima maitsemine temale oli toonud, ja kas tõeste warjulised asjad tema silmale awalikuks läinud. Metsas nägi ta warsti, mis weel ükski surelik silm ei olnud näha saanud, ega wist hiljemine wõi näha saada. Puie ladwade wahel seisid eha karwa kuldlawad, hõbe wihad ja hõbedast wee ämbrid lawalaudide peal walmis, siiski ei olnud kuskil elawaid loome näha, kes seie wihtlema tulekſid. Täis kuu andis paistes walgust, et kõik ümberringi mehel silma paistis. Tüki aea pärast kuulis noormees puulehtedes kahinat, kui oleks tuule õhk tõusmas, siis tuli igalt poolt alasti neidusi, palju kenamad ja jumedama näuga, kui neid kuskil meie külades kaswamas. Kõik need metshalija ja murueide tütred läksid lawale wihtlema. Põesa tagant salaja luurija noormees oleks enesele sel ööl sada silma soowinud, sest kaks ei jõudnud seda kenaduft mite äranäha. Wiimaks, kui öö juba hommiku wasta jõudis, kadusid lawad ja wihtlejad neitsid waataja silmast, kui olekſid naad udupilwesse ujunud. Mees seisis weel tüki aega kunni päike tõusis; siis wast hakkas koeu minema. Ehk kül pääw igatsedes aasta pikuseks kaswis, enne kui õhtu ja öö jälle kätte jõudsid, kus mehel lootust oli, kuuwalgel wihtlejaid neitsid uest silma saada; siiski lõppes wiimaks igatsemise aeg. Aga metsas ei leidnud ta midagi, ei lawasi ega neit-

sid. Siiski ei wäsinud ta mite igal ööl senna minnes, aga käigid jäiwad asjata. Nüüd hakkas mure teda waewama, ei olnud siin ilmas midagi, mis temale röemu oleks wõinud teha; tema ei wõtnud enam toitu ega märga, waid löppes igatsemise kätte. Kül on inimesel önneks, kui ta seesugusi sala asju näha ei saa.

Pikjalg, Osawkäp ja Terawsilm.

Ükskord elas üks nõukas peremees oma naisega; neil ei olnud kuskki tükist puudust, waid Jumal oli neid igapidi rohkest kõigega õnnistanud; inimeste silma waadates küideti neid rikaks ja õnnelikuks. Ommetegi puudus neil üks asi, mis rikus ei jõudnud anda, sest neil ei olnud lapsi, ei ainukest weel olnud, ehk naad kül juba rohkem kümme aastat paaris elanud. Nüüd juhtus ühel õhtul, kus mees kodunt läinud ja naine üksi toas istus, et aeg temal igawaks ja süda wäga nukraks läks. „Eks naabri naised ole minust palju õnnelikumad," mõtles naine. „Neil on toa täis lapsi aeawiiteks; kui ka mees kodunt korra äraläinud, siiski ei ole neil tarwis üksi istuda. Mul ei ole kedagi omast, otsegu wõsuta känd pean üksi tühjas toas elama." Mõteldes paisusid pisarad silma, ja ei tea kui kaua naine ju sedawiisi mure koorma al oli istunud, tähelepanemata, et üks kogemata wõõras tuppa oli astunud. Ühekorraga tundis ta midagi jala kedret kutistawad, arwas kassi olewa, aga silmi mahakumardes, nägi ta ühe kena titekese jalgade ees põrandal. „Uih!„ kisendas naine kohkudes, tahtis istmelt püsti karata ja putkama pista, aga titekese käed pidasid teda kui raudpihid kinni, et mite paigast ei peasnud. „Ära ehmata, armas noorik!" ütles titeke lahkelt — „kui kutsumata seie tulin, sulle meelt jahutama ja sinu kurbdust kustutama; sa elad üksi, inimesel lähäb pikal õhtul aeg igawaks, mees on teele läinud, kust ta wast mõne pääwa pärast tagasi jõuab. Armas noorik" — Naine ütles paha meelega: Jäta pilkamist, minu nooriku tanu hallitab juba enam kümme aastat kerstus ja nuttab leskena paremat aega. „Mis sest wiga," kostis titeke. „Kui naisel weel saba taha ei ole saanud, ta noor ja priske on kui sa, siis on ta noorik, ja lapsi sul tännini ei ole weel olnud, mis nooriku põlwe wõiksid lõpetada." Jah, ütles naine, se'p se on, mis mind sagedast kurwastab ja mõtlema sunnib, et mehe meelest ammugi alwaks olen läinud, kes mind kui kuiwand kändu kaisutab, ja kus juurest ial noort wõsu ei kaswa.

Aga titeke ütles trööstides: „Ole sellepärast mureta, sinu päävad ei ole weel õhtul, ja enne kui sa aasta wanemaks lähäd, saawad kolm wõsu sinu kuiwaks arwatud kännust tõusma ja wanematele rõõmuks kaswama. Aga sa pead kõik nõnda tegema, kuda sulle saan õpetama. Kui mees teelt koeu tuleb, pead sa temale kolm musta kana muna keetma ja õhtul süa andma. Lähäb ta magama, siis tee eneſele midagi tallitust õues, kuhu sa tüki aega pead wiibima, enne kui hiljemine mehe kõrwa sängi poed. Saab aeg täidetud, kus minu sõnad tõte lähäwad, siis tulen sind jälle waatama. Sinna pääwani jäägu minu tänane käik kõigile teadmata. Jumalaga, armas noorik, kunni ma tagasi tulles saan ütlema — lapse=ema!“ Seal kadus titeke naise silma eest kui oleks maa alla waunud. Noorik ehk noorikuks sõimatud naine õerus tük aega silmalaugusi, kui otsiks tõtelikn otsust, ja tahaks näha, kas juhtumine awalik ehk unenägu oli olnud. Mis inimene igatseb ja soowib, seda arwab ta enamist ika tõeks, nõnda oli ka naisega. Naljakas lugu pisikese titega ei läinud enam temal meelest, ja kui peremees mõne pääwa pärast koeu jõudis, keetis naine kolm musta kana muna, andis neid õhto mehele süa ja täitis teised õpetuse tükid.

Mõne nädala pärast tõusis titekese etekuulutus awalikuks. Mees ja naine olid rõõmsad ja ei jõudnud wiimaks pika pääwa õhtud kätte oodata, mis neile igatsemist pidi täitma. Seatud aeal sai naine nurgawoodi ja tõi kolmikud lapsed ilmale, kõik poead, ilusad ja prisked. Kui hiljemine nurganaine juba toibuma hakkas ja mees ühel pääwal kodunt oli läinud, warrulisi ja lastele waderid paluma, tuli õnnetooja titeke nurganaist waatama. „Tere, kulla lapse=ema!“ hüüdis titeke tupa astudes. „Kas sa nääd nüüd, kuda Jumal sul südame igatsemist ühekorraga on täitnud? Sa oled kolme poea emaks saanud. Sest nääd selgest, et ma sulle minewal korral tühja ei olnud kuulutanud, ja wõid ka hõlpsamalt seda uskuda, mis sulle täna saan rääkima. Sinu poead saawad maa=ilmas kuulsaks meesteks tõusma ja sulle weel enne surma mõnda rõõmu tegema. Näitä mulle oma pisukesi?“ Nõnda rääkides oli ta kui kaß kätki sõrwa peale roninud, wõttis kerakese punast lõnga oma taskust, sidus ühe poeale lõngaeie mõlema jalakedrede, teisele jälle kätterandmete ja kolmandamale üle silmakulmude pää ümber. „Neid lõngakesi“, õpetas titeke, „pead sa nii kaua pandud kohtadesse jätma, kui lapsed risti wiakse; siis põleta lõngaeiekesed ära, korista nende tuhariismed koku, pane

lõnga=tuhka weike lusikakese sisse ja lüpsa, kui lapsed koeu tuakse oma rinnast natuke piima peale. Seda rammustawa tuhapiima pead ja iga lapsele paar tilgakest keele peale walama, enne kui neile nisaotsa suhu annad. Seeläbi saawad nemad igaüks omalt kohalt kangeks, üks jalgel, teine kättel ja kolmas silmil, nõnda et kellelgi teist tema sarnast maa peal ei saa olema. Igaüks saab oma iseõnneandega rahwa hulgas aun ja wara leidma, aga kui naad kolmekeste ühelmeelel midagi asjatallitust etewõttawad, siis wõiwad nemad tegusi toimitada, mis wõimalikuks ei wõiks arwata, kui neid mite silmaga ei peaks nähtama. Mind ei saa sinu silm enam nägema, siiski saad sa edespidi weel mitukorda minu mälestust tänuga meele tuletama, kui meheks kaswanud poeukesed sulle rõõmu hakkawad tegema. Ja nüüd wiimist korda jumalaga, armas lapse=ema!“ — Seda üteldes oli titeke jälle, kui esimesel korral, äkitselt kätki sõrwast ja nurganaise silmast ärakadunud. Aga nurganaine tegi kõik hoolelikult, mis laste pärast temale oli õpetatud. Tema põletas ristimise pääwal punalõngakesed tuhaks, lüpsis kui lapsed kirikust koeu toodi oma rinna piima tuha peale ja andis seda kosutawa rammupiima iga lapsele paari tilka keele peale, enne kui nende suud rinnaotsa pistis. Siiski ei rääkinud ta esiotsa ei oma mehele ega kellegile muile ühte sõnakest neist imelikuist asjust, mis tal seie saadik titekesega olid juhtunud.

Lapsed kosusiwad kolmekeste priskeste ja näitasid, oma jalakandjaks jõudnud, igapidi wäga terased loomad; ommetegi nähti juba maast madalast, et igal lapsel imelõngal kosutatud liikmed isseäraliste tugewad: ühel silmad, teisel käed ja kolmandamal jalad. Sellepärast nimetasid neid wanemad hiljemine nende kangust mööda, esimese Terawsilmaks, teise Osawkäpaks ja kolmandama Pikjalaks. Mõne aasta pärast, kui wennakesed juba nooremehe ealiseks olid saanud, pidasiwad nemad wanematega ühes=koos nõu, wõõrale maale minna, kus igaüks rammu ja osawuse läbi lootis teenistust ja palka leida. Iga wend himustas ise teed õnnekatsumiseks etewõtta, üks hommiku, teine lõune ja kolmas õhtu poole minna; kolme aasta pärast lubasiwad kõik kolmekeske jälle wanemate juure tagasi tulla ja senni=aegsest teekäigist sõnumid tua, kuda käsi neil wõõral maal oli käinud.

Pikjalg wõtnud teed hommiku wasta, temast peame siin esiteks juttustama. Et ta jõudsa sammudega palju kaugemale jõudis kui teised wennad, seda wõib igamees isegi arwata, sest

kus penikoormad mehel jalgu wäsitamata kauwad, seal ei tõuse käigist temale raskust. Siiski pidi ta aegamööda tundma õpima, et kui ka kiired jalakannad hädakitsikus inimest igaskohas hõlpsalt wõiwad peasta, siiski leiwapalukese teenistus seeläbi mitte kerge asi ei ole; sest käsi tarwitakse igal pool palju enam kui jalgu. Pikjalg leidis wast tüki aea pärast ühe hommikumaa kuninga juures kindlat teenistust. Kuningal olid suured hobuse karjad, seal hulgas paljugi kergejalgsid perusi, mis üksi inimene ei jõudnud kinni saada, mõningaid ei mite ratsul teise hobuse seljas. Aga Pikjala sammu wasta ei jõudnud üksi hobune wõidu joosta, sest meest nähti ika hobusest palju kiirem olema. Mis enne wiiskümmend hooste karjast üheskoos ei jõudnud tallitada, seda toimetas tema üksi, ega lasknud ial üht hoost karjast ärakaduda. Sellepärast maksis kuningas temale keelmata wiekümme karjase palga ja kinkis weel meelehääks pealegi. Pikjala lendawal sammudel oli tuulekiirus ja kui ta õhtust hommikuni läbi ööd, ehk hommikust õhtuni, puhkamata jooksis, siiski ei olnud tema sammudel ial wäsimust, waid ta wõis teisel ja kolmandamal päewal niisamuti jälle joosta. Juhtus mitukorda, kui hobused palawaga kiilil igale poole laiale jooksid, üks osa senna, teine tänna, mitme penikoorma kaugusele: siiski oli kari õhtu eel kõik jälle koos. Seal juhtusiwad ükskord kuninga koeas suured wõõrastepiud, kuhu palju ülemaid inimesi ja maawallitsejaid igalt poolt koku paluti. Pidude päiwil oli kuningas wõõrastele ka omast kergejalgsest hobusekarjatsest mõnda rääkinud, seal himustasid siis kõik wõõrad seda arulist meest näha ja oma silmaga tundma saada. Mõningad ütlesid, ega seda nii imeks tohi panna, kui alal karjaskäinud hobused, kes karjatsega äraharinud, endid lasewad temast kinnipüüda; kõige perum hobune kuuleb peremehe käsku ja tuleb kutsumise peale. Aga andke katseks temale mõni wõõras tallis söödetud hobune, keda tema ei tunne. Kül siis saame näha, kui pikale mehe kiirus hobuse wasta jõuab. Nüüd lasiwad mõned wõõrad herrad oma tallis kangest söödetud tulisemad hobused tua ja lagedal lahti lasta, et Pikjalg neid kinni püüaks. Se oli lennusjalgsel karjatsel pisukene asi, sest seisnud rammus hobune ei jõua ial selle wasta joosta, kes kui metsalind ööd ja päewad oma liikmeid õpind paenutama. Wõõrad ülemad kiitsid nähtud mehe jooksukiirust ja kinkisiwad temale palju kulda- ja hõberaha meelehääks, lubasiwad ka kodu temast rääkida, et rahwas igal pool teada saaks, kus seesugune mees leida oli. Lühikese aea pärast oli kõigel hommiku maal Pikjala nimi kuulsaks saanud, ja kui kellelgi kuningal kuskil kiirusekäsukandjat tarwis oli, seal palgati igakord Pikjalg, makseti temale rohkest palka ja pealegi weel meelehääd, et ta teisel korral jälle nende kutsumist kuulda wõttaks. Kui ta kolme aasta pärast koeu poole tagasi hakas minema, oli tal nii palju raha ja wara korjatud, et sest kahekümne hobusele täielik koorm sai; neid hobusid oli kuningas karjatsele weel peale suurt palka kinkinud.

Teine wend Osawkäp, kes lõune wasta oli läinud, leidis igaskohas teenistust ja palka; kõik ammetmehed tarwitasid tema tööd, sest et ükski muu sel nii osawalt ja palju ei jõudnud walmistada kui tema. Ehk tal kül midagi päris õpitud ammetit kodunt ei olnud kaasa wõetud, kui teistel ammetmeestel, siiski sigines kõiksugune töö tema osawas käes; tema oli rätsep, kingsep, tiislar, treial, kuld- ja raudsep, ehk mis muidu kunstliku tööd ial tarwitati, ega leitud ammetmeest kõiges ilmas, kellele tema selliks ei wõinud minna. Ükskord oli ta tükikaupa tööl rätsepi meistril, kus ta ühel päewal kakskümmend paari püksa, teinekord jälle kingsepale niisama palju paari saapaid oli õmmelnud. Ja kõik tehtud tööd leiti nii täielikud, et kes neid korra tundma saanud, enam teiste meistride ja sellide tööd ei tahtnud. Osawkäp oleks igas ammetis rikaks meheks wõinud minna, kui tal kuskil kauem püsti oleks olnud, aga tema himustas maailma laiemalt näha ja tundma saada, seepärast rändas ta enamist ühest paigast teise. Ükskord juhtus ta parajalt ühe kuninga linna, kus suur kihin ja kahin igal pool oli. Taheti hulka sõawäge waenlaste wasta wälja läkitada, ja seal leiti igalt poolt puudu, kül rieteşt, jala- ja päewarjudest nii häästi kui sõariistadest. Ja ehk kül igal pool meistrid hulga sellidega wara hommikust kunni poole ööni kiiresti tööl olid, ei püha ega sellipääwa pühitsenud, siiski ei jõutud lühikese aeaga niipalju walmistada, kui kuningas tahtis. Kül otsiti sellisi kaugemalt ja ligemalt appi, siiski näitas puudus suurem, kui töö oleks wõinud seda täita.

Ühel päewal astus nüüd Osawkäp kuninga kotta ja palus kuninga juttule. Seal ütles ta: „Auus kuningas! ma kuulen rahwa suust, et teil wäga kiiret tööd peab olema? ma olen üks kaugelt maalt tulnud meister ja wõin ehk need tööd oma peale wõtta, kui meie kaupa lepime ja teie aega mulle nimetate, kus tööd peawad walmis olema.“ Kui kuningas aega sai nimetanud, ütles Osawkäp: „Laske kõik oma linna meistrid ühes koku

kutsuda ja nõudke nende käest järel, kas nemad nimetatud pää-
wani töödega wõiwad walmis saada; kui ei mite, siis wõttan kõik
oma peale, aga töö-palka peate siis ükši mulle maksma." Se
oleks hää kül, kostis kuningas, kui teil wõimalik oleks nii palju
sellisi saada, aga se'p se on, mis meie linna meistritel puudub,
et kuskilt abikäsi ei leia. „Se olgu minu mure", kostis Osaw-
käp. Teisel pääwal kutsuti kõik linna meistrid kuninga kotta
koku ja küsiti nende käest, milal igaüks neist oma tööga lootis
walmis saama, kus mõned neli ja wiis kuud, teised weel rohkem
aega tingisid. „Noh", ütles Osawkäp — „kui teie mulle kolme
kuu eest kahekordse palga lubate, siis tahan kõik tööd oma peale
wõtta, mis teised ehk poole aastaga teewad." Se asi näitas ku-
ninga meelest nii imelik ja uskumata, et ta pilkamist ehk pettust
kartis, sellepärast ütles ta kahtlaselt: „Mis panti wõid sa mulle
anda, et oma lubadused tahad täita?" Osawkäp kostis: „Se-
dawõrra raha ja wara ei ole mul kül mite, mis teie kahju wasta
wõiks seista, aga kui minu elu pandiks tahate wasta wõtta, siis
on meie kaup kohe walmis. Aga et siga kotis ei tohi osta, ta-
han teile homme oma tööd proowiks näha tua." Sellega oli
kuningas rahul. Aga sellid mõtlesid isekeskis, saab ta kahewõrra
palka, siis peab ka seda meile töötaewaks maksma, muidu ei lähä
meie temale mite abimeheks. Kui kuningas teisel pääwal proowi
tööd oli näinud, oli ta sellega wäga rahul, ja ehk kül kõik teised
meistrid kadeduse pärast tahtsid lõhkeda, ei wõinud ommetegi ükski
nähtud tööd laita. Nüüd hakkas Osawkäp mehe wiisil tööle.
Ehk tal kül muidugi kõik tööd käes lendasid, siiski oli se kiirus
imelikum kui ime, mis nüüd hommikust õhtuni awalikuks tõusis;
waewalt wõttis ta nii palju aega, et kõhtu täitis ja öösel kui lind
oksa peal natuke puhkas. Kaks nädalad enne tingitud aega olid
kõik sõawäe tarwitused walmis ja kuninga kätte äraantud. Ku-
ningas maksis kahekordse hinna, mis kolme kuu eest oli tinginud
ja lisas pea niisama palju weel kingitusels peale. Siis ütles ta:
„Armas tark meister! ma ei raatsiks sinust nii rutust mite lah-
kuda. Kas sul ei ole lusti sõawäega waenlaste wasta minna?
Kes nõnda osawalt kõik tööd oskab toimetada, sest wõiks ka wis-
tist kõige parem sõamees saada." Osawkäp kostis: „Ehk wõiks
lugu kül nõnda olla, kuda teie, auus kuningas, arwate, aga töte-
likult üteldes: ma ei ole weel elupäiwil sõamehe ammetid katsu-
nud, waid tännini üksnes tööd teinud, kus werewalamist ei ol-
nud. Pealegi tuleb nüüd aeg kätte, kus wanemad mind koeu oo-

tawad; sellepärast ärge pange pahaks, kui ma teie tahtmist se kord
wasta ei tohi wõtta." Nõnda lahkus ta kuninga linnast, kus ta
lühikese aeaga wäga rikaks meheks oli saanud. Temal oli weel
rohkem pool aastat aega, enne kui koeu hakkas minema, sellepärast
luusis ta ühest paigast teise, puhkas wahel ja tegi siis siin ja
seal nii palju tööd, et reisi-raha sai, sest tallele pandud waran-
dust ei tahtnud ta mite teel ärakulutada.

Kolmas wend, Terawsilm, kes õhtu wasta teekäiki oli
wõtnud, hulkus tük aega ühest paigast teise ja ei tahtnud kuskilt
õiget kindlamat teenistust leida, mis tale leiba ja rohket palka
oleks wõinud anda. Osawa küti ammetiga wõis ta kül igal pool
nii palju teenida, misga oma igapääwase ülespidamise jõudis ta-
suda, aga mis ta koeu minnes kaasa pidi wõtma? Aega mööda
oli ta teed käies ühte suure linna tulnud, kus igal pool sest ön-
netusest räägiti, mis nende kuningale nüüd juba kolmat korda
oli juhtunud, ja mis ükski ei wõinud äramõista, weel wähem
asjasündi ärakeelata. Imeline lugu oli nõnda. Kuningal kaswis
rohuaias üks õunapuu sarnane wäga kallis puu, mis kuld õune
kaswatas, kellest mõned lõngakera suurused olid ja mitu tuhat
rubla wäärt arwati. Igamees wõib isegi arwata et niisugune
puu-wili mite lugemata ei olnud, ja ööd ja pääwad alati wahid
ümberringi walwasid, et warga näpu puutuma ei peasnud. Aga
nüüd oli juba kolm ööd järestiku igal ööl üks neist kõige suure-
mist õunadest ärawarastatud, mis ehk ligi wiistuhat rubla wäärt
wõis olla. Wäljasaadetud wahid ei olnud warast ega warga
jälge kustki poolt näinud. Terawsilm mõtles kohe, et siin mi-
dagi iseliku kawalust wõis olla, mis ta ehk terase silmaga wõiks
äratunda. Ta mõtles, kui waras kehata ja nägemata puu kal-
lale ei tule, siis peab ta wistist minu terawa silma puutuma.
Sellepärast palus ta kuningalt luba rohuaeda minna ja wahtide
teadmata salamahti asjalugu tähele panna. Luba saanud, tegi ta
ühe kõrge puuladwasse, tük maad kuld õunapuust kaugel, omale
sala aseme lehtede warjule, kust kesgi teda ei wõinud näha, aga
kust tema terane silm igale poole ulatas ja kõik nägi, mis seal
sündis. Leiwa koti ja lähkri wõttis ta kaasa, et kui walwamine
pikale läheks, temal tarwis ei oleks warjupesast wälja tulla. Kuld-
õunapuu ja mis seal ümber juhtus seisis ühtepuhku tema silmas.
Wahisoldatid oli kolm ringi nii ligistikus puu ümber seatud, et
mite hiire poega neist nägemata läbi ei oleks wõinud peasta.
Kui wargal tiiwu ei olnud, maad mööda ei wõinud ta mite puu

kallale minna. Ehk kül mees pääwa otsa oli wahtinud, siiski ei näinud ta midagi, mis waraft oleks wõinud tunnistada. Päikese loojale miniku aeal piiras üks weike kollane liblikas tük aega tuuleõhus kuld-õunapuu ümber, kunni ta wiimaks ühe oksakese peale maha laskis, kus parajalt wäga kena kuldõun külles ripus. Et liblikas kuldõuna ei jõudnud puuft ärawia, seda wõib igaüks niisama häästi äramõista kui Terawfilm, aga et tal selkorral midagi suuremat silmafihti ei puutunud, sellepäraft ei laskud ta kollaft liblikaft mite oma silmaft. Päike oli ammugi allaweerenud, aega mööda ehapuna taewa sõrwaft kadunud, aga puu ümber põlema pandud laternid andsid nii palju walguft, et köik wõis näha, mis puu ümber sündis. Kollane liblikas istus liikumata oksakese peal, kuhu ennaft õhtu oli mahalaskud. Wõis ehk kesk öö aeal olla, kui wahi silmad puu otsas natuke tuku langele läksid. Ehk kül seda aega ta kuigi kauaks ei wõinud arwata, siiski nägi ta, kui silmad õunapuu külgi puutusid, et kollaft liblikad enam oksa peal ei olnud, aga mis mehel suuremat ehmatuft sünnitas: ka kena kuldõun oli oksa külleft kadunud. Warguse tük oli awalik, aga kui salawaht seda teistele oleks tahtnud rääkida, seal oleks inimesed teda pöörafeks arwanud, seft et wähem laps äraoskas, kuda üks pisuke liblikas kuld-õuna ei wõinud ärakanda. Hommiku oli rahwa kihin ja kahin jälle suur, kui üks õun puudu leiti, ilma et wahtidest kedagi warga jälgi oleks näinud. Seal astus Terawfilm teistkorda kuninga ete ja ütles: „Õuna waraft ei ole ma minewal ööl kül mite näinud, niisama wähä kui teie wahid; aga kui teil linnas ehk linna ligidal kawalad tarka peaks olema, siis juhatage mind sinna, tema abiga loodan ma tulewal ööl waraft kinni saada.“ Kui targa teed oli kuulnud, läks ta aega wiitmata sinna. Mehed hakkasiwad nüüd isekeskis nõu pidama, kuda asja tallitus neil kõigemõnusamaft wõiks korda minna. Tüki aea päraft hüüdis Terawfilm: „Mul on nõu käes! Wõid sa omas tarkusses õmbliku wõrgule kinnituft anda, et need kõikesed tugewama kui looma kinni peawad, siis paneme warga kütke, et ta meie käeft enam ei peaſe.“ Tark ütles seda wõimaliku olewad; wõttis sedamaid kolm suurt õmbliku, kellel igaühel rift selja peal oli, tegi neid nõiduse wäel nii tugewaks, et ükski loom nende wõrguft ei peaſeks, pani neid siis karbikese sisse ja andis Terawfilmale. „Pane need õmblikud, kuhu ja tahad, tähenda neile sõrme otsaga ete, kuda wõrku peawad tõmbama, siis teewad naad wangile sedamaid puuri ümber, kuft teda muud ei jõua

peasta kui Mana tarkuse wägi; kül ma tõttan sulle appi, kui abi tarwis lähäb.

Terawfilm puges, õmbliku karbike põues, jälle puu otsa, asja lugu walwama. Selsamal aeal kui eile, nägi ta jälle kollase liblika keeritamiſt kuld õunapuu ümber, aga täna wältas keeritamine palju pikemalt kui eile, enne kui liblikas oksakese külge langes, kus suur kuld õun külles ripus. Sedamaid tuli Terawfilm puuladwaft maha, läks kuld õunapuu juure, laskis redeli puu förwa püsti seada, ronis tasa illukeft mööda redelid ülesse, et liblikat ära ei hirmutaks, ja pani siis oma pisukesed kangrud kolme oksakese peale. Ühe liblika mõne waksa kõrgemale, teise paremale ja kolmandama pahemale poole, tähendas siis sõrmega risti ja pöiki liblika ümber. Liblikas seisis tiiwakesed seljas püsti liikumata. Päikese weeru aeal oli waht jälle puuladwas sala pesas tagasi. Sealt nägi ta röömuga, kuda kolm selli liblika ümber igalt poolt aeda tegid, et sealt mehikesel peaſtmiſt loota ei wõinud olla, kui targa kiidetud wägi tõsine saaks näitama. Ehk kül mees puu otsas ennaft tukumise eest hoidis, siiski olid silmalauad temal korra kogemata langenud. Kui kaua, seda ei teadnud ta mite, aga üks äkitselt tõusnud suur kära äratas teda uneſt. Lugu waadates nägi ta wahisoldatid kui sipelga pere kuld õunapuu ümber käratsetes jooksma; aga puu otsas oli üks halli habemega wanamees, kuld õun pihus, raudahelateſt punutud wõrgus. Kiireft ruttas Terawfilm puu otsaft maha, aga enne kui ta kuld õunapuu juure jõudis, oli juba kuningas seal, kes wahisoldatide kära peale sängist oli tõusnud ja rohuaeda kogemata lugu waatama läinud. Seal istus nüüd waras raudpuuris ja ei peasnud kuhugi. „Auus kuningas“, ütles Terawfilm: „nüüd wõite rahuliſt magama heita ja hommiku laia walgeni magada, waras enam meie käeft ei peaſe. Oleks ta tugewam kui tugew, tema siiski neid nõiduse wäel sünnitatud puuri ahelaid katki ei jõuaks kiskuda.“ Kuningas tänas, käskis suurema hulga wahisoldatid ka magama minna, nõnda et aga mõned puu alla wahikorrale jäiwad; Terawfilm, kes kaks ööd ja pääwa walwanud, läks ka oma wäsimuft puhkama.

Teisel hommikul läks ta targaga seltsis kuninga kotta. Targal oli hää meel kui warga puuris leidis, keda ta kohe wälja ei laskud tulla, enne kui mehike oma tõteliku nägu ja kuju saaks näitama. Selle tarbeks niitis tark tal poole habeme lõua alt, käskis tuld tua ja hakkas habeme karwu kõrwetama. Oh seda

piina ja walu, mis nüüd lind raudpuuris pidi kannatama! Ta kiljatas ja löi kukerpalli kange walu päraſt, aga ſiiski ei jätnud tark weel piinamiſt, waid kõrwetas karwu, et waras puuris küpſemaks lähäks. Siis hüüdis ta: „Tunnista, kes ſa oled?“ Mehike kostis: „Ma olen Piirisilla nõia ſulane, keda peremees warastama ſaatnud.“ Tark hakkas jälle habeme karwu kõrwetama. „Oi, oi!“ kiſendas nõid, — „andke aega, ma tunnistan! Ei mite ſulane, ma olen nõia poeg.“ Weel kõrwetati karwu, ſeal hüüdis wang hulgudes: „Ma olen Piirisilla nõid iſe.“ „Näita meile oma loodud kuju? ehk: ma kõrwetan jälle“, käskis wägew tark. Seal hakkas mehike puuris ſirguma ja paiſuma kunni ta paari ſilmapilgu päraſt paraja mehe ſuuruſeks kaswis ja kuld õunade warguſt awalikult tunnistas. — Nüüd toodi teda puuriga puu otſaſt maha, ja nõueti järel, kus wargus peidul pidi ſeisma. Tema lubas iſe kohta näitama tulla, aga Terawſilm palus kuningaſt, et waraſt mite puuriſt wälja ei laſeks, ſeſt muidu wõiks ta jälle ennaſt liblikaks moondada ja nende käeſt peasta. Enne kui ta kõik warga urkad ülestunnistas, pidi teda weel mitukorda kõrwetatama, ja wiimaks kui kõik kuldõunad kätte olid ſaadud, põletati küri waras puuris ära ja külwati tema tuhk tuulele.

Kuningas, kes oma wara kätte oli ſaanud, makſis Terawſilmale wäga ſuurt palka, nõnda et ta ühekorraga ehk weel rikamaks ſai, kui teiſed wennad. Kuningas tahtis teda hea meelega oma teenistuſſe wõtta, aga Terawſilm wastas: „ma ei tohi ſelkorral weel teenistuſt wõtta, waid pean koeu minema wanemaid waatama.“ Seal kinkis temale kuningas hobuſid, wankrid ja ſulaſid, kes Terawſilma rika waranduſe koeu wiiſid.

Kui nüüd wennad wanemate koeas koos olid, leiti neil niipalju rikuſt, et nemad enam kui poole kuningriigi endale päriſeks oleks wõinud oſta. Ema tuletas nüüd meele, kuda õnnetooja titeke kõik ſeda oli ſünnitanud, aga tema ei rääkinud kellegile pikemalt imeliku lugu. Wara oli neil otſata palju, nõnda et poegadel enam tarwis ei oleks olnud uut teenistuſt otſima minna; aga kuſt ſeda rikaſt maailmas peaks leitama, kes oma waraga lepiks ja weel ſuuremat peale ei ſoowiks ſaada? Kui wennaſſed hiljemine teada ſaiwad, kuda ühe kõige rikama kuninga tütar põhjamaal ſellele omaks pidi ſaama, kes kolm iſeliku rasket asja jõuaks toimetada, mis ſeie ſaadik weel kellegile wõimalik ei olnud, pidaſid nemad üheskoos nõu, lugu katſuma minna. Igalt

poolt laiaſt maailmaſt oli katſujaid küllalt juba käinud, aga ükski neiſt ei jõudnud katſe-tööd korrale toimetada, ſeſt et töö meestel üle rammu käis, ja ühel inimeſel koguniſt wõimalik ei olnud. Kui nõu oli peetud, läkſid mehed kolmekeſte teele, ja et kiiremaſt edaſi wõiſid minna, kandis Pikjalg teiſi wahe wahel ſeljas edaſi. Sellepäraſt, et töö üheſt meheſt pidi toimetatud ſaama, ei tohtind nemad kolmekeſte üheskoos kuninga ete astuda. Pikjalg ſaadeti asja läbi kuulama. Kolm katſe-tööd, mis kuninga wäimees pidi toimetama, olid need: Eſiteks pidi mees ühe pääwa ſuure põhjapõdra lehmaga karjas käima ja ſelle eeſt hoolt kandma, et tuulejalgne lehm tema käeſt jooſu ei peaſeks; õhtu pääwa weeru aeal pidi ta lehma jälle lauta ajama. Teiſeks pidi mees õhtul kuninga loſſi wärawad lukku panema. Kolmas katſetöö, mis kõige raskem näitas, et ühe mehe ſuuſt õuna pidi ambuga nõnda laſtama, et mees, kes õunaga kõrgel mäe otſas ſeiſis, õun wartpidi tema ſuus, mite wiga ei ſaaks, aga nool keſk õunaſt läbi lähäks. Ehk kül kaks eſimeſt tööd rasked ei näitanud, ſiiski ei olnud neid weel kedagi ſeie ſaadik jõudnud toimetada, mis ſeſt tuli, et asjad loodud korral ei olnud. Põhjapõdra lehmal oli nii imelik kiirus, et ühe pääwaga pääwa töuſuſt kunni pääwa weeruni maailma läbi wõis jooſta. Kuis wõis üks inimene temaga ühes nii kaugele jooſta? Teiſe katſetüki juures oli nõiduſe wägi. Üks nõid oli ennaſt wärawa raud-kooguks (riiwliks) moondanud, ja tegi nüüd ſeda tempu, et kui mees redelit mööda ülesſe minnes oma kät riiwli külge piſtis, ſiis wõttis nõid põrgu wõimuga käeſt kinni, et ükski wägi enam kät ei wõinud peaſta, enne kui ſorts iſe ſeda tahtis lahti laſta. Aga käewangistus ei olnud ſiin ainukene wiletſus, waid ſel ſilmapilgul, kui käſi näpiſtisſe oli ſaanud, hakkas wäraw edaſi tagaſi tantſima, kui oleks kangem tuule hoog teda kihutanud. Sellepäraſt pidi käſipidi wangiſtatud mees teiſe hommikuni kui kõlks kella ſees wärawa küllees ennaſt wintſutama, et ta enam ſurnud kui elaw oli, kus teda näpiſti lahti laſkis. Kuningas ja kõik rahwas naerſid weel tema wiletſuſt ja mees pidi häbiga koeu minema, kus mitmel õlaſooned nõnda wäljawenitud olid, et meheſt elu-ilmas enam töötegijat ei wõinud ſaada. Kolmas töö wõis oſawal kütil wõimalik olla, kelle ſilm ja käſi ühel kanguſel asja wõiſid toimetada. Kui Pikjalg asja lugu oma ſilmaga oli näinud, ei läinud ta kohe kuninga ete, waid eſiteks wendade juure tagaſi, kes teda teel alles ootaſiwad. Päraſt nõupidamiſt leidſid mehed, kuda

neil kolmel kül wõimalik oleks asju tallitada, aga kõige suuremat tüli tegi, et nemad kolm kuninga silmas kui üks ainuke mees pidid olema; muidu ei wõinud nemad lubatud wõidupalka mite saada. Nootsi wennaksed niitsid nüüd oma habemed ühte wiisi, et kellelgi moka peal ega lõua al karwu pikemaid ei leitud kui teisel; ja et nemad kui ühe ema poead ja kolmikud lapsed keha ja kombe poolest enamist igas tükis ühte läksid, ei olnud ühel wõõral silmal wõimalik seda pettust äratunda. Nemad lasid ühe wäga uhke kuningliku ülikonna walmistada, mis siidist ja kallimast sammetist õmmeldi ja kulla ja sädendawa kalli kiwidega wälja ehitati, et kõik hiilgas ja siras kui täht taewas selgel talwe ööl. Enne kui katsetööd mindi toimetama, tõutasid wennaksed wandega, kuda hiljemine liisk nende wahel õigust pidi tegema, kes neist kuningale wäimeheks peab saama. Kui kanged wennaksed sedawiisi kõik tallitused olid lõpetanud, et hiljemine nende keskil midagi tüli ei saaks tõusma, siis ehitasid nemad ühel pääwal Pikjala uhke ülikonnaga wälja ja läkitasid teda kuninga kotta, kus ta põdralehmaga karja pidi minema. Läks asi korda, kuda wennaksed lootsid, siis oli esimene suur kiwi teelt weeretatud, mis seie saadik kosilasi keelanud pulma kambri minema.

Pikjalg astus nii uhkest kuninga ete, kui oleks ta loodud kuninga poeg olnud, teretas wiisakast ja palus siis luba, katsetööd teisel hommikul ete wõtta. Kuningas andis seda luba, aga ütles seal juures: „Hea oleks, kui teie halwemad riided selga paneksite, sest meie lehm lähäb hoolimata soost ja rabast läbi, mis ete juhtub, seal wõiksite kallid riided ärarikuda.“ Pikjalg wastas: Kes teie tütart tahab kosida, mis se rietest lugu peab; ja läks siis puhkama, et teisel pääwal seda wirgum wõiks olla. Kuninga tütar, kes kena noort meest ukse prau wahelt salamahti oli luurinud, ütles ohkades: „Oleks mul wõimalik lehmale kammitsaid jalga panna, ma teeksin seda, kui selle mehe endale kaasaks wõiksin saada.“

Hommikul, kui pääw oli tõusnud, sidus Pikjalg lehmale kütke kaela ja wõttis ise teise oheliku otsa pihusse, et lehm wäga kaugele temast ei jõuaks. Kui lauda uks lahti sai tehtud, pistis põdra lehm kui tuule hoog jooksu, karjane ohelikupidi tema kõrwas, nõnda et mite sammu lehmast maha ei jäänud. Kuningas ja waataw linna rahwas panid mehe imeliku kiirust imeks, sest tännini ei olnud weel kedagi paar sada sammu lehma kõrwas jõudnud joosta. Ehk kül Pikjalal nii pea wäsimust karta ei olnud, siiski wõttis ta nõuks lehma selga istuda, kui rahwa silm teda enam ei näinud. Ta kargas põdralehma turjale, pidas kütke otsast kinni ja laskis ennast sedawiisi ratsul edasi sõita. Noore kesskommiku aeal märkas põdra lehm, et selle karjatse käest peasmine wõimalik ei olnud, kinnitas sammu ja hakkas maast rohtu sööma. Pikjalg astus seljast, heitis pööra alla puhkama, aga pidas oheliku kinni, et lehm jooksu ei peaseks. Palawal lõunе aeal heitis lehm ka tema kõrwa pööra warju maha ja hakkas mäletsema. Pärast lõunat katsus elajas weel paar korda jala kiirusel karjatse käest ennast peasta, aga mees oli kui tuul tema turjal, sellepärast ei olnud tal tarwis oma jalgu kulutama hakata. Wäga suur imestus tõusis kuningal ja rahwal, kui pääwa weerul nähti, kuda peru põdralehm kui wagasem lamba tal karjatsega seltsis koeu tulid. Pikjalg wiis lehma lauta, pani ukse kinni ja läks siis palumist mööda kuninga lauale sööma. Peale õhtusööma jättis ta jumalaga ja ütles ennast aegsaste tahtma puhkama heita, pääwa wäsimust lõpetades. Siiski ei läinud ta puhkama, waid wendade juure, kes teda metsas ootasid.

Teisel pääwal pidi Osawkäp uhked riided oma selga panema ja kuninga kotta minema, teist katse-tööd toimetama. Kuningas, kes teda eilseks meheks arwas, kiitis tema karjatse tööd ja soowis õnne, et mees ka wärawa wõiks õhtul kinni panna. Kuninga tütar oli jälle ukse prau wahelt kena meest luurinud ja ütles ohkades: „Oleks mul wõimalik, ma wõttaksin kurja näpisti wärawa külleşt, et selle kalli noore mehele wiga ei sünniks, keda ma endale kaasaks soowiksin.“

Osawkäp teadis selgest, mis lugu wärawa riiwliga oli, sellepärast läks ta kuninga koeast tulles otsekohe sepa juure, laskis enesele seal ühe tugewa raudkäpa teha, ootis õhtuni, kunni kõik inimesed kuninga koeas olid puhkama läinud; siis tegi ta tuld ja kummendas raudkäpa punaseks. Selle peale seadis ta redeli wärawa naale püsti, misga ta üles pidi minema, sest et mehe pikus nii kõrgele ei ulatanud. Redeli pealt pistis ta tulise raudkäpa riiwli külge, aga silmapilgul oli nõia riiwel seda näpu oma näpistisse wõtnud, mis ta loodud mehe käpaks arwas. Tulewalu tundes hakkas riiwel walu pärast mõurama, et kõik seinad wärisesid ja mõned magajad kuninga koeas kära läbi uneşt saiwad äratatud. Aga Osawkäp oli silmapilgul, kus raudkäp tal näpistist peasis, riiwlit ete lükanud, ja wäraw oli nüüd lukkus. Siiski jäi ta hommikuni sinna walwama, kunni kuningas ülestõusis ja

asja oma filmaga waatama tuli. Wäraw seisis kinni riilitud, kuda õhtu oli pandud. Kuningas kiitis noore mehe osawust, kes kaks rasket katse-tööd oli toimetanud, ja palus teda lõunesöömaks omale wõõrsiks. Osawkäp sõi kuninga laual kõhu täis, westis wiisakast juttu, kunni ta hiljemine luba palus oma korteri minna puhkama, sest ta ei olnud kõigel minewal ööl nahka silmile saanud, ja ütles homse pääwa wasta mõnda etewalmistamist weel olema. Õhtul läks ta wendade juure metsa, kus teda juba ammugi oli oodetud, et teada saaks, kuda katsetöö korda oli läinud. Et nüüd tugewatel wendadel üksteise wasta midagi kadedust ei olnud, ja ükski seda ete ei wõinud teada, kes neist õnnekorral kuningale wäimeheks pidi saama, röömustasid nemad wäga korda läinud töö üle.

Teisel hommikul ehitati Terawsilm uhke kuningliku ülikonda ja saadeti teda teele, kolmandamat katsetööd toimetama. Niisama uhkel ja wiisakal kombel kui teised wennad, astus ta kuninga ete luba paluma, wiimist katsetööd ete wõtta. Kuningas ütles: „Mul on suur röõm, et teil wõimalik on olnud kaks tööd toimetada, mis seie pääwani weel kesgi ei jõudnud teha, ehk kül katsujaid igalt poolt kui rahet seie koku sadas. Aga siiski kardan ma, et teie kolmat tööd ei jõua korrale seada, sest siht seisab wäga kaugel ja on pisuke." Terawsilm kostis: „Kes teile wäimeheks tahab saada, se ei tohi midagi raskeks pidada, sest nii suurt õnne ei wõi inimesel mite magades tulla." Seal andis kuningas luba, et teisel hommikul katsetööd pidi ete wõetama. Aga kuninga tütar, kes jälle ukse prau wahelt noort meest oli luurinud, ohkas wesiste filmadega: „Oleks mul wõimalik midagi selle nooremehe kasuks teha, et ta homme kolmatkorda wõitu saaks, ma annaksin kõik oma wara käest, kui teda kaasaks saaksin."

Kui juba esimestel kahel pääwal wäga palju rahwast igalt poolt koku olid tulnud imetööd waatama, siis ei wõinud neid tuhandeid sel pääwal kesgi enam lugeda. Kõrge mäe otsas seisis õuna kandja, kes kauguse pärast warekest palju suurem ei näitanud, ja selle mehe suust pidi Terawsilm õuna wibunooliga keskelt lõhastama. Asi ei näitnud kellegi arwates wõimalik olewad. Siiski kartis se mees, kes õuna wartpidi mäe otsas oma suus pidi hoidma, et kogemata juhtumisel küt märki oleks wõinud trehwida, sellepärast wõttis ta kadedas südames nõuks, kütile tööd weel raskemaks teha, kui se juba loodud kombel oli. Tema ei wõtnud mite hammastega õuna warrest kinni, kuda seadust

mööda pidi tegema, waid pistis poole õuna oma suhu, mõteldes: mida pisemaks ma sihi-märgi temale teen, seda wähäm wõib ta näha ja külge puutuda. Aga Terawsilmal oli pool wäljapaistew õun niisama tähtsam kui terwe õun. Tema sihtis natuke aega osawa silmaga mäe otsa märgi peale, saatis siis nooli ambult lendama, ja waata imet! õun oli keskelt lõhastatud kui mõõdu järel, et mõlemad pooled ühe suurused näitasiwad. Kade õuna hoidja oli ka oma teenitut kurjuse palka saanud, sest et Terawsilm kesk õuna kohta oli sihtinud, aga mehel suurem pool õuna suus oli, sellepärast oli teraw nool mõlemilt poolt suu õrwast tüki liha ühes wõtnud. — Niipea kui lõhastatud õun kuninga kätte tunnismärgiks oli toodud, tõusis röõmu kisa rahwa tuhandate hulgas! Seesugust imet ei olnud weel kuskil maailmas kuultud ega nähtud. Kuninga tütar nuttis nüüd röõmu pärast, et tema südame soowimised täide olid läinud; aga kuningas palus, Terawsilma oma kotta astuda, et sedamaid teda oma tütrega saaks kihlama. Terawsilm palus alandlikult wasta, üteldes: „Lübage mulle tänane pääw puhkamiseks töö peale! homme tahame röõmu maitseda!" Tema ei tahtnud milgi kombel wendade wasta eksida, kes niisamuti kui temagi oma osa tööd olid teinud; sellepärast pidi liisk otsust andma: kellele tööpalk osaks pidi saama.

Wendade juure tagasi jõudes, rääkis Terawsilm oma lugu, siis röõmustasid nemad kui lapsed tük aega, enne kui liisku hakati heitma. Liisk oli jumalikul juhatamisel Terawsilmale õnneks tulnud; temast pidi nüüd kuninga wäimees saama. Kui siis wennad wiimist ööd weel üheskoos olid maganud, tuli neil teisel hommikul kibe lahkumise tund, kus Terawsilm kuninga linna, Pikjalg ja Osawkäp oma maale, wanemate juure, tagasi pidid minema.

Koeu läinud wennad olid oma suure waraga palju mõisasi ja maid ostnud, nõnda et nende wallitsuse wald pea aegu weike kuningriigi sarnane näitas. Terawsilm oli oma endise waranduse ka wanematele ja wendadele kinkinud, sest et temal, kui kuninga wäimehel seda enam tarwis ei olnud. Isa ja ema röõmustasid poegade õnne üle, aga ema südamel oli mitukord rasket, et kolmas poeg neist nii kaugel wõõral maal elas, kust loodust ei olnud, teda näha saada. Aga kui wanemad aega mööda mulda olid läinud, seal ei leidnud Pikjalg ja Osawkäp enam pikemalt rahu koeu maale jääda, waid andsid mõisad ja wallad

rendi peale, ja läksid jälle wõõrale maale hulkuma, kus oma osa wuse läbi nut rikust ja wara lootsid saada. Kui kaugele nend teekäik ulatas, mis tegusi nemad seal olid teinud, ja kas nemad jälle hiljemine oma päris kohta tagasi tulid: sest ei tea mina pi kemalt mitte rääkida. Aga Terawsilma sugu peab weel tänapäe wal seal maal elama, kus nende suguisa enemuiste õnnekorral kuninga wäimeheks oli saanud.

Tontla mets.

Wanal ajal seisis Alutaga üks ilus metsasalk, mis Tontla metsaks nimetati, ja kuhu üksi inimese loom jalga ei usaldanud pista. Mõned julgemad, kes kogemata korral sinna ligemale juhtunud ja luurima läinud, ütlesid paksu puie wahelt üht lagund hoonet näinud, ja hulga inimeste sarnatsid elukaid hoone ümber, kus muru kui sippelga pesa neist kihisenud. Elukad näitnud tahmased ja narakad kui mustlased, nimelt pidi wanu naisi ja pool alasti lapsi sealt leitama. Kui ükskord üks külamees pimedal õhtul pidudelt koju tulles natuke sügawamale Tontla metsa eksinud, oli ta seal naljakat lugu näinud. Heleda tulukese ümber nägi ta otsata palju naisi ja lapsi, mõned istund maas, teised tantsinud õue peal. Ühel wanal eidel olnud lai raud kulp käes, misga ta wahe wahel tulist tuhka murul laiale pillu tanud, kus siis lapsed kisaga tuulde ülestõusnud ja kui öökullid kõrgel suitsu ümber lennanud, kunni naad wiimaks jälle maha tulnud. Siis tulnud metsast üks pika habemega weike wanamees, kot seljas suurem kui ta ise! Naised ja lapsed joosnud käratsedes taadikese wasta, tantsinud tema ümber ja püüdnud koti tal seljast maha kiskuda, aga wanamees peasnud siiski kotiga nende käest. Üks warsa kõrgune must kass, põlewa silmadega istund ukse lä wel, kargand sealt wanamehe koti otsa, ja kadund siis waataja silmast urtsikusse. Aga et nägijal sel puhul pea puhkes ja sil mad kirjud olnud, sellepärast ei wõinud kedagi täieliku otsust saada, kui palju tema jutust tõsi ehk wale pidi olema. Kül tuli imeks panna, et isa isade päiwil juba seesugusi nähtusi Tontla metsast räägiti, aga kedagi selgemat otsust ei wõinud anda. Nootsi kuningas oli mitukord käsku annud, kardetud metsa ärahäwitada, aga rahwas ei usaldanud seda teha. Üks julge mees löönud korra kirwega mõne puu sisse, seal joosnud sedamaid werd ja kuuldud kiljatust kui piinatud inimeste suust. Ehmatand raijuja põgenend wärisedes pakku; hiljemine ei wõinud kindlam sund ega rikam palk häwitajaid Tontla metsa enam meelitada. — Wääga imelik näitas

kaa, et kuſtki metſaſt teed wälja ei tulnud, ega ſiſſe ei läinud; niiſama wähä nähti ſuwel ja talwel ſuitſu märki, mis inimeste aſupaika oleks wõinud awaldada. Mets iſe ei olnud suur, ja lage igal pool ümber ringi, kuhu kõik silma paistis. Kui nüüd tõeste kuda räägiti, wanaſt ajaſt ſaadik juba elukaid ſiin aſumas nähtud, ſiis ei wõinud naad muidu metſaſt ſiſſe ega wälja käia, kui urgasteed mööda maa alt, ehk ſortſi sõidul tuule tiiwul öösel kui ümberkaudne rahwas magas. Wiimiſt rändamiſe kombet arwati kõige tõtelikumaks, ſeſt et kuda ülemal kuulime, üks neiſt nägijateſt lapſi oma ſilmaga tuulde näinud tõusma. Ehk ſaame pikemalt imelindudeſt täielikumaid sõnumid, kui jutu wankril mõne sammu kaugemale sõidame ja naabri külasſe natuke puhkama lähme.

Paar wersta Tontla metſaſt oli suur küla. Üks leſk külamees, kes hilja aja eeſt noore naiſe wõtnud, oli kuda lugu mõnikord juhtub — ühe tulehargi majaſſe toonud, et tüli ja riid palju ial ei lõpenud. Eſimeſeſt naiſeſt järel jäänud ſeitsme aastane tütarlaps, Els nimi, oli üks wääga teraſe waimuga loom. Selle wäetile tegi kuri wõõras ema elu pahemaks kui põrgus; ta torkis ja wopſis laſt hommikuſt õhtuni, ja andis halwemat toitu kui koera kutſikale. Et pükſid naiſe jalas ſeiſid, ei ſaanud tütrile iſaſt palju tuge, ſeſt tosſuke mees pidi iſegi naiſe pilli järel tantſima. Rohkem kui kaks aastat oli Els ſeda rasket piina põlwe kannatanud ja palju ſilma piſaraid walanud, kui ta ühel pühapääwal teiste küla lastega ſeltſis marjule läinud. Laste kombel luuſides olid naad teadmata Tontla metſa ääre jõudnud, kus wääga kenad maaſikad kaswid, et muru neiſt punetas. Lapſed piſtſid magusaid marju suhu ja nopiſid torbikutesſe, nii palju, kui igaüks jõudis. Ühekorraga hüüdis üks wanem poiſike, kes kardetud kohaſt aru oli saanud: „Põgenege, põgenege! meie oleme Tontla metſas!“ — Se sõnum oli kurjem kui tuluke, kõik lapſed piſtſid puuma, kui kihutakſid Tontla kollid neil juba kannul. Els, kes teisteſt natuke kaugemale juhtund, puie alt wääga iluſaid marju leidis, kuulis kül poiſikeſe hüüdmiſt, aga ei raatſind marjamaalt lahkuda. Ehk ta mõtles: Ega Tontlaſedgi kurjemad wõi olla, kui wõõras ema mul kodu. Seal tuli üks piſuke muſt koer, hõbe kelluke kaelas, haukudes tema peale. Koera haukumiſe jälgil jõudis üks weike tütarlaps, uhkes ſiidi riides ſinna, keelas koera haukumaſt, ja ütles ſiis Elſele: „Wääga hea, et ſa teiste lastega ſeltſis põgenema ei läinud. Jää mulle ſeltſiks, ſiis tahame

iluſaſt mängida ja igapääw üheskoos marjule minna; ema seda mulle wistiſt ei keela, kui luba lähän tema käeſt paluma. Tule, läki kohe ema juure!“ Elſe käeſt kinni wõttes, wiis uhke wõõras laps teda tük maad sügawamale metſa. Weike muſt koer haukus nüüd lusti päraſt, kargas Elſe naal püsti ja lakus tema käſi, kui olekſid naad juba wanad tutawad olnud.

Oh, ſa kallis aeg, mis imet ja ilu nüüd Elſe silma tõuſis. Ta arwas ennaſt taewas olewad. Üks kaunis rohu aed, õuna- ja marjapuiega täidetud, ſeiſis tema ees; puie okſade peal istuſiwad linnud, kirjumad kui iluſamad liblikad, mõnel kuld ja hõbe suled keha katteks. Ja linnud olid julged, lapſed wõiſid neid käpaga kinni wõtta, kui tahtſid. Keskel rohu aeda seiſis elumaja, klaaſist ja sõrmukſe kiwideſt ehitatud, et seinad ja katus kui päike hiilgaſid. Üks uhkes riides naisterahwas istus ukſe ees pingil, se küſis tütre käeſt: „Mis wõõraſt ſa tood?“ Tütar kostis: „Ma leidſin teda ükſi metſaſt, ja wõtſin endale seltſiks kaasa. Kas lubad teda ſeie jätta?“ Ema naeratas, aga ei rääkinud sõnakeſt, waid waatas teraſe silmaga Elſe peaſt kunni jalguni. Natukeſe aja päraſt käskis ta Elſe ligemale astuda, silitas tema palgeid ja küſis ſiis lahke sõnaga, kus tal kodu pidi olema, kas wanemad alles elus, ja kas tal himustamiſt seie jääda. Els andis proua käele suud, wõttis jalgade ümber kinni, langes põlwile maha, ja kostis ſiis piſarate pillil: „Eit puhkab mul ammugi muru al.

Ema wiidi teeda mööda,
Armud läkſid aeda mööda!

Ja on kül elus, aga mis ſe mulle aitab, wõõras ema wihkab mind, ja peksab mind armuta igapääw. Midagi ei jõua ma tema meele päraſt teha. Pai, kulla prouake, jätke mind seie! Pange mind karja ehk muule tööle, ma tahan kõik teha, ja teie sõna kuulda, aga ärge saatke mind wõõra emale enam tagaſi! Se lööks mind pool surnuks, et ma teisteſt küla lasteſt maha olin jäänud.“ Proua naeratas ja kostis: kül saame näha, mis ſinuſt saab. Tõuſis ſiis pingilt ja astus üle läwe tuppa. Tütar ütles Elſele: „Ole julge, minu ema on lahke! Ma nägin ta ſilmaſt, et ta meie palumiſt kuuleb, kui ta asja pikemalt on mõtelnud.“ Käskis ſiis Elſe ootma jääda, kunni ta iſe tuppa ema juure tahtis minna. Els wäriſes kartuſe ja lootuſe wahel, ſilmapilgud läkſid tal wääga igawaks ootes mis sõnumid tütar proualt pidi tooma.

Tük aja päraſt tuli proua tütar tagaſi, weike karbike käes, üteldes: „Ema käskis meid täna mängima minna, ſenni kui ta ſinu päraſt pikemalt nõu ſaab pidama. Ma loodan, ſina jääd meile, ma ei raatſi ſind enam ära lasta. Kas oled juba merel käinud?“ Els ajas ſuu ja ſilmad laiale ja küſis ſiis: Merel? mis ſe on? ſeſt ei ole ma weel midagi kuulnud. „Sa pead ſeda kohe näha ſaama“, kostis proua tütar, wõttis kaane karbikeſe pealt, kus üks krooks leht, konnakarp ja kaks kala luud ſees olid; paar kaste piiska hiilgaſid krooks lehe peal“ neid pillutas laps murule maha. Silmapilgul olid rohu aed, haljas muru ja kõik, mis nende nähtawal olnud, ärakadunud, kui oleks maa neid alla neelanud, ja nii pikalt kui ſilmad ulataſid, ei nähtud muud, kui awaliku wet, mis kaugel taewaga näis koku minema. Üksnes nende jalgade alla oli tükike tahedat jäänud. Nüüd pani proua tütar konnakarbi wee peale ja wõttis kalaluud kätte. Konnakarp paiſus, kaswis ja wenis ilusaks lootſikuks, kuhu üks toſin ehk rohkemgi lapſi ſisſe oleks mahtunud. Lapſed istuſid kahekeste lootſikuſſe, Els kül hirmuga, aga proua tütar naeris; kalaluud, mis tal käes olid, kaswid aerudeks. Wee laened kiigutaſid neid kui kätis kaugemale; aega mööda tuli teiſi lootſikuid nende ligemale, igal ühel inimeſed ſees, need laulſid ja olid rõõmſad. — „Meie peame neile wasta laulma,“ ütles proua tütar, aga Els ei oskand laulda, ſeda kenamaſt laulis proua tütar. Teiste lauludeſt ei ſaanud Els palju aru, aga üks ſõna, mis igaſt lauluſt kostis, oli „Kiiſike!“ Els küſis, mis ſe pidi tähendama, ja proua tütar kostis: „Se on minu nimi.“ — Ei tea, kui kaua nemad ſedawiiſi juba lustil olid ſõitnud, ſeal kuulſid naad hüüdmiſt: „Lapſed tulge koju, õhtu jõuab ligi.“ Kiiſike wõttis karbikeſe taskuſt, kus krookslehт ſees ſeiſis, kastis ſeda wette, et paar piiska külge jäiwad, — ja ſilmapilgul olid naad uhke hoone ligidal, keſk rohu aias; kõik näitas ümberringi kuiw ja tahe kui ennegi, wet ei olnud kuskil pool. Konnakarp ja kalaluud pandi krookslehe juure karbikeſe ſisſe, ja lapſed läkſid tuppa.

Suures toas istuſid ſööma laua ümber 24 naisterahwaſt, kõik uhkes riides, kui olekſid naad pulmas olnud. Ülewal laua otſas istus proua kuld tooli peal. Els ei teadnud, kuſt ta nii palju ſilmi pidi wõtma, misga kõik ſeda ilu oleks wõinud näha, mis ſiin awalikul igaſt kohaſt paistis. Laual oli kolmteiſtkümme rooga, kõik kuld ja hõbe waagnate ſees; aga üks roog jäi katſumata ja wiidi niiſamuti jälle laualt, kaas peal, kuda lauale oli

toodud. Els ſõi kalliſt magusat rooga, mis parem kui kook maitſes, jälle arwas ta ennaſt taewas olema, ſeſt maa peal ei wõinud ta ſeda ial wõimalikuks arwata. Sööma laual räägiti taſasel kombel, aga ühtwõraſt keelt, kelleſt Els mite ühte ſõna ei mõiſtnud. Proua rääkis paar ſõna ühe tüdrukuga, kes ta tooli taga teiſis; tüdruk ruttas toaſt ja tuli natukeſe aja päraſt ühe weike wanamehega tagaſi, kelle habe pikem oli kui ta iſe. Wanamees teretas kumardates ja jäi ukſe piida kõrwa ſeisma. Proua tähendas sõrmega Elſe poole ja ütles: „Waata ſeda küla laſt, keda ma kaswandikuks tahan wõtta. Tee mulle üks tema ſarnane kuju, mis meie homme tema aſemele külaſſe wõime läkitada.“ — Wana taat waatas oſawa ſilmaga Elſe peale, kui tahaks temalt mõõtu wõtta, kumardas ſiis jälle proua poole ja läks toaſt wälja. Päraſt ſööma ütles proua lahke ſõnaga Elſele: Kiiſike palus mind, et ſind pean temale ſeltſiks jätma; ſa iſe ütleſid kaa, et ſul luſt oleks ſeie jääda. Eks ole tõſi? Els langes põlwile tema ete maha, andis kätte ja jalgadele ſuud, tänuks ſelle armu eeſt, et proua teda kurja wõõra ema küüſiſt oli peaſtnud. Aga proua tõstis teda põrandalt üleſe, ſilitas tal pead ja piſarateſt niiskeid palgeid, ſiis ütles ta: „Kui ſa ika ſõnakuulelikuks, heaks lapſeks jääd, ſiis ſaab ſul käſi õnnelikuſt käima, ma tahan ſinu eeſt muretſeda, ſulle kõiki tarwiliku õpetuſt lasta anda, kunni inimeſeks kaswad ja oma käe peal wõid edaſi ſaada. Minu preilid, kes Kiiſikeſt koolitawad, ſaawad kaa ſind kõiges peenikeſes näpu tõõs ja tarkuſes juhatama.“

Natukeſe aja päraſt tuli wanamees tagaſi, pik, ſawiga täidetud mold õlal ja üks weike kaanega korwike pahemas käes. Moldi ja korwikeſt põrandale pannes, wõttis ta tüki ſawi kätte ja hakkas ſeſt titekeſt tegema, mis igapidi inimeſe lapſe kujuline näitas. Kõhtu, mis õõnſaks oli jäätud, pani wanamees kolm ſilku ja palukeſe leiba. Siis tegi ta titele rindade kohta ühe augu, wõttis korwiſt küünra pikuſe musta uſſi, ja laskis ſeda läbi augu tite rindu pugeda. Madu ſihiſes ja keerles ſabaga, kui tahaks wasta tõrkuda, aga pidi ſiiski minema. Kui proua tite igalt poolt oli waatanud, ütles wanamees: „nüüd pole meil muud tarwis, kui üks piiſake küla lapſe werd.“ Els kahwatas kohkudes ſeda kuuldes, ta arwas oma hinge ſellega kurjale müüma. Aga proua ütles trööſtides: „Ära karda midagi! meie ei taha ſinu werd kurja, waid üksnes hea ja ſinu tulewa õnne päraſt.“ Wõttis ſiis peenikeſe kuld nõõla, pistis ſellega Elſe käe-

warre külge ja andis nõõla wana mehele, kes seda tite südame kohta pistis. Selle peale pani ta titekest korwi, kaane alla kaswama, lubas hommiku prouale näha tuua, mis ta kätte tööst oli sündinud. — Hiljemine mindi puhkama, kaa Els pidi ühe toatüdruku seltsis magadis kambri minema, kus temale pehmet sängi walmistati.

Kui ta teisel hommikul siidi sängis, padjade süleşt ärkas ja silmi laiale sirutas, leidis ta peenikese udu järgi oma seljas ja uhked riided tooli peal sängi ees. Seal tuli üks tüdruk tuppa, käskis Else silmi pesta ja hiukşid silitada, mis peale ta teda uhke riietega peaşt jaluni ehitas, kui uhkemat Saksa last. Midagi ei teinud Elsele nii palju rõõmu, kui kingad! ta oli seie saadik enamist ika palja jalu käinud. Else arwates ei wõinud wist kuninga tütardel iluşamaid kingi olla, kui temal! Kingade üle rõõmustades ei olnud tal aega teişi riideid, ehk kül kõik wääga iluşad, tähele panna. Tema kodunt toodud talulapse riided olid öösel ärawiidud, mispäraşt? seda pidi ta hiljemine näha saama. Tema riided anti sawişt titele, kes tema asemel külasse pidi minema. Tit oli öösel şala kambris paişunud ja hommikul täielikult Else şarnatseks kaswanud, kõndis juba omal jalal, kui Jumalaşt loodud loomad. Els ehmatas teda nähes, mis igas tükis tema eilişt kuju awaldas. Proua ütles, Else ehmatuşt tähele pannes: „Ära karda, laps! Sawine ei wõi şulle midagi wiga teha; teda läkitame sinu wõõra emale tonkimise pakuks! Wemmeldagu ta seda, nii palju kui tahab, kiwituim Sawine ei tunne şeşt walu. Aga kui kuri naine meelt ei hakka parandama, siis wõib temale ükskord sinu kujuşt nuhtleja sündida."

Seşt pääwaşt elas Els õnneliku põlwe, kui ellitatud Saksa laps, keda kuld kätkis oli kiigutatud; ei olnud tal muret ega waewa; õpimine läks pääw pääwalt kergemaks, ja endine kibe elu külas paistis kui tume unenägu. Aga mida sügawamalt ta seda elu siin õnne põlwes tundma õpis, seda imelikum näitas igapidi lugu, mis loodud kombel ei wõinud sündida. Siin wõis wist üks iselik wägi toimetajaks olla, mis tema ei tunnud ega mõistnud. Paarkümmend sammu toa ukşeşt eemal seişis üks kõrge raudkiwi õue peal. Kui sööma aeg kätte jõudis, läks pika habemega wanamees kiwi juure, wõttis hõbe kepikese põueşt, ja koputas şellega kolmkorda kõlisedes kiwi wasta. Siis kargas kiwi seest üks suur kuld kuk wälja ja istus kiwi otsa. Igakord, kui ta şeal tiibu şiputas ja laulis, tõuşis kiwi alt midagi nähtawale; esiteks üks pik

katetud sööma laud, kus nii palju talrekuid peal kui söösjaid oli; se laud läks ise tuppa, kui oleks tuule tiiwad teda kannud. Teişel kuke laulul läkşid toolid laua järel; hiljemine üks roa waagen teişe järgil, mis köik kiwi alt kerkişid ja tuule wõimul söögi lauale lendaşid. Niişamati kaa mõdu pudelid, õunad ja marjad, kellel kõigil eluwaim sees näis olema, et neil tõstjaid ega kandjaid tarwis ei olnud. Saiwad söösjad köik oma kõhtu täitnud, siis koputas wanamees teişkorda hõbe kepişega kiwi külge, ja kuld kuk laulis pudelid, waagnad, talrekud, toolid ja laua kiwi alla tagaşi. Aga kui kolmasteişkümnes waagen tuli, kuşt seest ial ei söödud, jookşis şuur muşt kaşs waagna järel ja mõlemad istuşid kiwi otsa kuke kõrwa, ega liikunud şealt enne, kui wanamees neid ärawiis. Tema wõttis waagna kätte, kaşşi kaenla ja kuld kuke õlale, kadus nendega siis kiwi alla. Mil ajal wana taat şealt tagaşi tuli, ei olnud Els ial näinud, niişama wähä teada saand, mis imeliku kiwi al warjul wõis olla. Ei mite ükşi söögid ja joogid, waid köik muud maja tarwituşed ja riided tõuşid kuld kuke laulul kiwi alt ülesşe. Ehk kül sööma laual wääga pişut ja igakord wõõral keelel räägiti, mis Els ei mõistnud, seda enam jutu ja laulu tehti muidu toas ja rohu aias, kus proua oma preilidega koos oli. Aega mööda õpis Els kaa nende keelt tundma, ja mõistis enamişt köik ära, mis räägiti, siiski kulus mõni aasta, enne kui tal keel nende sõnade järel painuma hakkas. Ükskord oli Els Kiişikese käest küşinud, mispäraşt kolmasteişkümnes waagen igapääw lauale tuuakşe, kuşt keegi inimene ei söö, aga Kiişike ei teadnud temale midagi wastuşt anda. Kiişike oli wist seda emale rääkinud, şeşt mõne pääwa päraşt laskis proua Else oma ete kutşuda, ja ütles tõşişe sõnaga: „Ära koorma tühja mõtedega oma südant, mis şulle midagi kaşu ei wõi tuua. Sa tahakşid teada saada, mikspäraşt meie kolmteişkümnemaşt waagnaşt ial ei söö? — Waata, armas laps, se on warjuliste õnnistuşe waagen; şinna külgi ei tohi meie mite puutuda, muidu lõpeks õnne põlw meil otsa. Kaa inimestega saaks lugu şiin ilmas palju parem olema, kui nemad ahnuşe päraşt mite köik anded endale ei kişuks, ja taewaliku õnneandjatele midagi tänuks ei jätaks. Ahnus on inimestel kõige şuurem wiga!"

Aastad lendaşid Elşel õnnelikus elus tuule kiirul edaşi, tema oli juba priskeks nooreks tüdrukuks kaswanud ja palju õpinud, mis ta külas kõigel elu ajal ei oleks wõinud tundma saada. Aga Kiişike oli weel niişama pişuke laps kui şel pääwal, kus ta

Elsega metsas esimest korda koku oli juhtunud. Need preilid, kes proua seltsis elasid, pidid igapääw mõne tunni Kiisikest ja Else õpetama, kirja tähti ja mitmed sugu peenikest näpu tööd. Els oskas kõik täielikult, aga Kiisike himustas enam lapse mängi, kui midagi tarwilist tööd. Tuli tal nalja tuju peale, siis wiskas ta näpu töö käest, wõttis oma karbikese ja jookšis õue, merd mängima, mis kedagi pahaks ei pannud. Mõnikord ütles ta Elsele: „kahju, et sa nii suureks oled kaswanud, nüüd ei wõi sa minuga enam mängida.“

Kui nüüd üheksa aastat räägitud kombel mööda olid läinud, laskis proua ühel õhtul Else oma magadis kambri kutsuda. Els pani seda imeks, sest sel ajal ei olnud proua teda ial enese ete lasknud tulla. Süda pekšis tütarlapsel kui lind põues, et lõhkema kipus. Üle läwe astudes, nägi ta proua palged punased ja silmad täis pisaraid, mis ta kiirelt ärakuiwatas, kui tahaks neid Else eest peita. „Armas kaswandik“, — alustas proua — „aeg on tulnud, kus meie peame lahkuma“, — Lahkuma? kisendas Els, ja langes proua ete nutes põlwile maha. Ei, kallis proua, ei seda wõi ilmas enne olla, kui meid ükskord surm saab lahutama. Teie wõtsite mind ükskord heldest wasta, sellepärast ärge lükage mind ära! Proua ütles trööstides: „Laps, ole rahul! Sina ei oska neist asjust weel midagi, mis ma sinu õnne pärast ete wõtan. Sina oled inimeseks kaswanud ja aeg on tulnud, et ma sind kauem siin wangis ei tohi pidada. Sa pead jälle inimeste seltsi minema, kus õnne teed sul seisawad, mis sind edasi peawad wiima.“ Els palus haledast wasta: Kallis proua, ärge tõukage mind mite ära. Mina ei igatse muud õnne, kui teie juures elada ja surra. Wõtke mind toatüdrukuks ehk pange mind muidu tööle, kuis ise arwate, aga ärge saatke mind mite hulkuma. Parem olekšite wõõra ema juure külasse mind wõinud jätta, kui et mõnest aastaks taewa wõtsite ja nüüd põrgu tagasi saadate. „Ole wait, armas laps!“ ütles proua — „sina ei oska sest, mis ma sinu õnne pärast pean tegema, ehk mul kül süda seal juures walutab. Kõik peab nõnda sündima, kuda ma praegu tallitan. Sa oled üks surelik inimese loom, sinu aastad lõpewad omal ajal otsa, sellepärast ei tohi sa pikemalt seie jääda. Ehk kül mul ja neil teistel, kes igapääw minu ümber, inimeste kujud on, siiski ei ole meie inimesed, waid üheks kõrgemast loomade sugust, mis inimesed ei tunne. Sina saad kaugel maal armsa abikaasa leidma, kes sulle kohaliseks loodud,

saad temaga õnnelikult elama, kunni pääwad teil õhtule jõuawad. Lahkumine ei ole mul kerge, aga se peab nõnda olema, sellepärast pead sellega rahulikult lepima.“ — Siis silitas ta oma kuld kammiga Else hukšid ja käskis teda magama minna; aga kust waene Els sel ööl und pidi wõtma? Elu näitas tal kui pimedam öötaewas, kus mite ühte ainust tähte ei hiilganud.

Senni kui Else kurbduse kütke jätame, lähme külasse waatama, kuda tema isa talus asjad edasi käiwad, kus Sawine tema asemel wõõra emal tonkimise pakuks oli. Et üks kuri naine wanusel paremaks ei lähä, on tutaw lugu; räägitakse, et mõnikord ätilisest nooresi mehest wanusega waga lammas peab kaswama, aga tigeda südamega nooresi tütarlapsest, kes tanu alla saanud, peab wanal eal kuri kiskja hunt sündima. Wõõras ema piinas kui põrgu tulehark Sawinist ööd ja pääwad, aga tuimal loomal ei tulnud sest ial wiga, sest walu tema keha ei tunnud. Juhtus mees mõne korra lapsele abiks wahele minema, siis sai ta kaa mõne matsu lepituse palgaks. — Ühel pääwal oli jälle wõõras ema sawist tütart pöörasel kombel peksnud ja pealegi ähwardanud temale otsa teha. Wihaga sasis ta mõlemate kättega Sawise kõrist kinni ja tahtis teda ärakägistada, ja waata, seal tuli must madu sihisedes lapse suust wälja, nõõlas wõõraema keele otsa, et ta sõna lausumata surnuks maha langes. Mees leidis õhtul koju tulles surnud naise põrandal kui paku paistetand; tütar ei olnud kuskilt poolt leida. Miehe kisa peale tulid külarahwas koku. Naabri pere rahwas olid lõune ajal suurt kära majas kuulnud, aga et niisugust lugu igapääw enamist seal juhtus, ei läinud kedagi waatama. Pärast lõunat olnud kõik waikseks jäänud, aga tütart ei olnud kellegi silm näinud. Siis pesti surnud naise keha, pandi riide, kupastati soolaga herneid surnu walwajatele, kes öösels sinna jäiwad. Wäsind mees läks kambri puhkama ja tänas wist õnne, et tulehargist oli peasnud. Laua pealt leidis ta kolm silku ja palukese leiba, wõttis seda õhtu roaks ja heitis sängi puhkama. Teisel hommikul leiti teda surnult asemel, niisamati paistetanud kui nainegi. Paari pääwa pärast maeti neid ühte hauda, kus naad enam teine teisele wiga ei wõinud teha. Kadunud tütrest ei saanud külarahwas ial enam sõnumid.

Elsel ei olnud kõigel ööl silmalaud koku läinud, ta nutis ja kaebas oma wiletsust, et kogemata õnne põlwest äkitselt pidi lahkuma. Hommiku andis proua temale ühe pitseri kiwiga kuld sõrmuse ja sidus siidi paelaga pisukese kuld karbi tema kaela, kut-

sus siis wanameest, näitas käega Else peale ja jättis kurwal näul Else jumalaga. Els tahtis parajalt tänada, seal koputas wanamees kolmkorda hõbe kepikesega tasaillukest tema pähä. Els tundis sedamaid, et ta linnuks oli saanud; kätteſt kaswasiwad tiiwad ja jalgadest pika küüntega kotka jalad, ninast kõwer nok ja suled katsid üleüldsa keha. Seal tõusis ta korraga tuulde ja lendas kui munast autud loodud kotkas pilwe al edasi. Nõnda oli ta mõne pääwa juba lõune poole lennanud, wahewahel wäsinud tiibu puhkanud, aga nälga ei tunnud ta mite. Juhtus nüüd, kui ta ühel pääwal madalal metsa üle keeritas, kus jahi koerad haukusid, aga et neil tiibu ei olnud, ei wõinud nemad linnule kõrgel wiga teha. Ühe korraga tundis ta terawa nooli oma tiiwa külge puutuma ja langes maha. Tema oli ehmatusses äraminestanud.

Kui Els minestuse uneſt ülesärkas ja silmi laiale sirutas, leidis ta ennast pööſa al maas inimese kujul. Kuda ta seie oli saanud ja mis temale muidu wööraſt oli juhtunud, näitas kui umbne unenägu. Seal tuli üks uhke, noor kuninga poeg ratsul sinna, kargas hobuse seljaſt ja pakus Elsele lahkelt kät, üteldes: „Õnne tunnil olin täna hommiku kodunt tulnud! Teieſt, kallis preili, olen poole aasta igal ööl und näinud, et siin metsas teid pidin leidma. Ehk kül sadakorda tühja teed tallasin, siiski ei lõpenud minu igatsemine ja lootus. Täna lasin ühe suure kotka maha, kes arwates seie kohta wõis langeda; kotka jälgi otsides, leidsin kogemata teid.“ Siis aitas ta Else hobuse selga ja sõitis temaga seltsis linna, kus wana kuningas neid rõõmsaſt wasta wõttis. Mõne pääwa pärast tehti uhked pulmad, aga pulma pääwa hommikul olid wiiskümmend koorma uhke asjadega sinna tulnud, mis kallis kasuema Elsele oli läkitanud. Pärast wana kuninga surma sai Els kuninga prouaks, kus ta wanal eal oma noore põlwe lugu ise oli rääkinud. Aga Tontla metsaſt ei oldud hiljemine midagi enam nähtud ega kuuldud.

Waeselapse käsikiwi.

Üks waene wanemateta tütarlaps oli kui lamba tal järele jäänud ja ööla peresse kaswandikuks saanud, kus tal muud sõbra ei olnud kui perekoer krants, kes mõnikord leiwakoorukesi waeselapse käest sai. Tütarlaps pidi hommikuſt õhtuni käsikiwil perenaisele jahwatama, ja kui wäsimuſt puhkades kiwi mõnekorra seisma jäi, oli malk kohe kihutajaks lapse kannul. Õhtul olid waeselapse käed kui puunotid tuimad, aga kes seſt hoolis. Palukeſt, mis waestelastele armu pärast antakse, peab suurem osa enamiſt were ja higiga perewanematele äratasuma. Jumal üksi taewas kuuleb waestelaste ohkamisi ja loeb nende silmapisaraid, mis palgeid mööda weerewad! — Ühel pääwal, kus meie nõder tütarlaps jälle rasket käsikiwi ümber ajas ja wääga nukral meelel oli et perenaine teda hommiku söömata oli jätnud, tuli üks lonkur ühesilmaga sant sinna narakas riides. Aga tema ei olnud päris kirjaja, waid üks kuulus Soome tark, kes ennaſt sedapuhku sandiks oli moondanud, et rahwas teda ei tunneks. Sant istus uksе lähele maha, waatas teraſelt lapse rasket tööd, wõttis palukese leiba omaſt kaelkotiſt, pistis lapsele suhu ja ütles: „Lõune on weel kaugel, wõtta pisuke leiba kehale karastuseks.“ Waenelaps näris kuiwand palukeſt, mis magusam kui sai maitses, ja tundis sedamaid jõudu kättes kaswama. Sant ütles: „Sul waesel wõiwad käed kül wäsind olla, ühtepuhku rasket kiwi ümber ajades?“ — Tütarlaps waatas kahtlaselt wana taadi silmi, kui oleks tahtnud tunnistada, kas küsimine tõsi ehk pilkamine pidi olema, ja kui näu lahke ja tõsise leidis, siis kostis ta: „Kes waeselapse kätteſt lugu peab! Weri on ala küünte al ja malk mööbab selga, kui nii palju ei jõua teha kui perenaine tahab.“ — Sant käskis lugu pikemalt rääkida, et lapse elu põhjani tundma saaks. Kui waenelaps jutu oli lõpetanud, wõttis wanamees ühe rätiku räbala kotiſt, andis lapsele ja ütles: Siu õhtu magama heites seda rätikut oma pea ümber ja ohka südame põhjaſt: „magus unenäuke, kanna mind sinna, kuſt käsikiwi leian, mis ise jahwatab, et minu nõdra abi pikemalt tarwis ei oleks!“ — Waenelaps pistis rätiku räbala põue ja tänas wanameest ande eest, kes sedamaid oma teed läks. Õhtul magama

heites tegi waenelaps, kuda sant teda oli õpetanud, sidus rätiku pea ümber ja ohkas silmaweega soowimise sõnu, ehk tal kül enesel palju lootust ei olnud. Tema uinus kergema südamega magama kui muidu. Katetud silma ete tuli kentsakas unenägu, mis tütarlast pikale teele rändama wiis, kus mitu imelist juhtumist sündis. Wiimaks jõudis ta sügawale maa alla, mis ehk põrgu wõis olla, sest kõik näitas kole ja wõõras. Sue wärawad seisid laiali, kus kedagi elawat looma liikumas ei nähtud. Edasi minnes tõusis mürin, kui oleks käsikiwi jahwatamas. Waenelaps kõndis mürina juhil argsel sammul edasi, kunni ta aida ulu alt ühe suure kerstu leidis, kus seest kiwi mürin tema kõrwa kostis. Lapse jõud ei wõinud kerstu liigutada, weel wähäm paigast tõsta. Seal nägi ta tallis sõime küljes ühe walge hobuse ja mõnus mõtte tuli tal sedamaid pähä: hoost tallist wõtta, kõiega kerstu ete rakendada ja sedawiisi kerstu ärawiia. Tema tegi mõtteid tõeks, pani hobuse kõitega kerstu ete, istus ise kerstu kaane peale, wõttis pika witsa kätte ja hakkas tuhatnelja koju poole kihutama.

Teisel hommikul unest ärkades tuli tähtsas unenägu tal meele, mis nii elaw näitas, kui oleks ta tõeste kerstu kaane peal tük maad sõitnud. Silmi laiale sirutades, nägi ta kerstu oma ees, aseme kõrwas. Asemelt karates, wõttis ta kehiku täie odre, mis eile õhtu jahwatamata jäänud, puistas teri auku, mis kerstu kaanelt leidis, ja waata rõõmsat imet: kiwid hakkasiwad sedamaid mürisema! Natukese aja pärast oli walmis jahu kotis. Nüüd oli waesellapsel hõlpus põli; salakiwi kerstus jahwatas, mis tale anti ja tütarlapsel ei olnud suuremat waewa: kui wilja teri pealt sisse puistada ja jahu alt wälja wõtta. Kerstu kaant ei tohtind ta ial lahti teha, sant oli seda kindlast ärakeelanud, üteldes: se oleks sulle surmaks!

Perenaine sai mõne aja pärast märku, et kerst jahwatusel waeselapse abimees oli; seal hakkas ta sala nõu pidama, tütarlast majast ära ajada ja jahwatamise kerstu tema asemele wõtta, kes süüa ei tahtnud. Esiteks tahtis ta jahwataja kerstuga ennast ligemalt tutwustada, et näha saaks, kus imelik jahwataja pidi seisma. Himu kihutas naist ööd ja pääwad ja ei annud temale kusagil mahti, enne kui saladust tundma saaks. Ühel pühapääwa hommikul käskis ta waeselapse kirikule minna, lubas ise koduhoidjaks jääda. Seesugust lahket lubadust polnud waeselapse kõrw enne weel kuulnud; ta pani rõõmuga puhta särgi selga ja paremad hilbud ümber, siis ruttas ta kirikuteele. Perenaine wahtis niikaua ukse läwelt taga,

kunni tütarlaps tema silmist kadus, siis wõttis ta aidast kehiku täie wiljateri, puistas neid kerstu kaane peale, et kerst jahwatama hakkaks, aga kerst ei teinud seda. Wast kui pihutäis wilja kaane auku pandi, läksid kiwid tööle; siiski oli naisel palju waewa ja tööd, enne kui raske kerstu kaane pealt jõudis kangutada. Wiimaks läks kerstu kaas nii kaugelt praule, et eideke silma sisse usaldas pista, — oh õnnetust: elaw tuluke kargas kerstust wälja ja sütitas perenaise põlema, kui oleks ta taku koonal olnud; ega jäänud temast suuremat üle kui kamalu täis tuhka.

Kui hiljemine leskmees teist naist tahtis wõtta, tuli tal meele, et kaswandik waenelaps juba inimese ealiseks oli jõudnud ja sellepärast tarwis ei olnud kaugemat kosjateed etewõtta. Pulmad peeti waiksel kombel ja kui naabri rahwas õhtul koju olid läinud, läks kaa mees noorikuga magama. Teisel hommikul leidis noorik aita minnes, et kerst käsikiwiga tükis öösel aidast oli äratadunud, ega midagi warga jälge nähtawale jäänud. Ehk kül igalt poolt otsiti, ligemalt ja kaugemalt järel kuulati, kas kuskil kadunud asja inimeste silma oli tõusnud: siiski ei ole täna pääwani sest midagi nähtud ega kuuldud. Imelik käsikiwiga kerst, mis ükskord unenägu maa alt wälja oli toonud, wõis niisama imelikult sinna olema tagasi läinud.

Kaksteistkümme tütart.

Ühel kehwal wabadikul oli ükskord kaksteistkümme tütart, nende hulgas kaks paari kaksikuid. Jumeda näuga tütarlapsed olid kõik terwed ja prisked, ülewääga wiisakad loomad. Wanemate kitsikut elamist waates, näitas kül mitmele mõistmata, kuda naad hulga lastele peatoitu ja kehakattet jõudsid muretseda; lapsed olid igapääw pestud silmadega, silitatud hiustega, ja ika puhtad walged särgid neil seljas, otsegu Saksa lastel. Mõned arwasid wabadikul sala warakandja olema, teised pidasid teda nõiaks, jälle mõned teised tuuletargaks, kes tuulispaskel sala wara pidi koku riisuma. Aga tõsine lugu oli hoopis teisite. Wabadiku naisel oli üks sala õnne-andja, kes lapsi toitis, kasis ja haris. Kui ta tütarlapse põlwes alles wõõras talus teenimas oli, nägi ta kolm ööd ühtejärku unes, üht uhket naisterahwast oma juure tulema, kes teda Jaani ööl küla hallikale käskis minna. Tema ehk ei oleks seda unenägu palju tähele pannud, kui Jaani õhtul tule ääres üks healeke alati sääse kombel temale kõrwa ei oleks pirisenud: „Mine hallikale, mine hallikale, kus sinu õnne weesooned imitsewad!“ Ehk ta kül natuke kohkus salanõu kuuldes, siiski wõttis ta wiimaks julgust, lahkus teiste tütarlaste hulgast, kes kiigel ja tule ümber käratsesid, ja hakkas hallika poole sammuma. Aga mida ligemale ta jõudis, seda enam läks süda kohkuma; ta oleks wist teelt tagasi läinud, kui sääse healeke kõrwas mahti oleks annud: nüüd pidi ta wägise edasi minema. Ligemale jõudes nägi ta ühe walge riietega naisterahwa hallika ääres kiwi otsas istumas. Kui ta tuleja kartust nägi, tõusis ta jalule ja läks mõne sammu tütarlapsele wasta, pakus teretades kät ja ütles: „Ära karda, armas laps, ega ma sulle kurja ei tee! Pane tähele ja pea meeles, mis ma sulle kuulutan. Tänawu sügise tulewad sulle kosilased; mees on kehwa kui sinagi, siiski ära hooli sest, waid wõtta ta wiinad wasta. Teie olete mõlemad head inimesed, sellepärast tahan ma teile õnne tuua ja teid edasi aidata; aga mure kandmist ja kätte tööd ärge jätke maha, muidu ei wõi ükski õn teil kesta. Säh, wõtta se kotike ja pista oma tasku seal ei ole muud sees,

kui mõned lähkri kiwid. Saad sa esimese lapse ilmale toonud, siis wiska üks kiwike kaewu, et ma sind waatama tulen. Kui laps ristimisele wiiakse, tahan ma waderiks minna. Meie täna öösest kokusaamisest ja jutust ära lausu kellegile sõnakest, ja sedapuhku jätan ma jumalaga!“ Nõnda rääkides oli imeline wõõras tütarlapse silmist kadunud, otsegu maa alla waunud. Tütarlaps ehk oleks kaa seda lugu unenäuks arwanud, kui kotike tema pihus teisite ei oleks tunnistanud; kotis leidis ta kaksteistkümme lähkrikiwi.

Kuda neitsi Jaani ööl etekuulutanud, nõnda sündis hilsemine, tütarlaps wiidi sügise mehele ja kosilane oli üks kehwa sulane. Teisel aastal tõi noorik esimese tütre ilmale, tuletas meele, mis tal Jaani ööl tüdruku põlwes oli juhtunud, tõusis salamahti sängist, läks kaewule ja wiskas ühe kiwikese kaewu. Kiwike kukus plumpsates kaewu! Sedamaid seisis walges riides lahke neitsi tema ees, üteldes: „Ma tänan, et sa mind meeles pidasid. Saada tulewal pühapääwal kahe nädala pärast laps ristimisele, ma lähän siis kaa kiriku ja tahan lapsele waderiks olla.“ Kui laps kiriku wiidi, tuli üks wõõras naisterahwas, wõttis lapse oma sülle ja laskis teda ristitada. Pärast ristimist sidus ta ühe hõbe rublatüki lapse mähkmede sisse ja saatis tütre emale tagasi. Nõnda sündis hiljemine lugu iga lapse sündimise ajal, kunni neid tosin täis saanud. Wiimse lapse sündimisel oli neitsi tütreemale ütelnud: „Tänasest pääwast ei saa sinu silm mind enam nägema, ehk ma kül nägemata igapääw sinu ja sinu laste ümber tahan olla. Kaewu wesi saab lapsi sul paremine kosutama kui kallimad road. Jõuab aeg kätte, kui tütred sul mehele lähäwad, pead sa igaühele tema rublatüki kerstus kaasa andma, mis waderi audeks kinkisin. Suuremat uhkust ei pea neil tüdruku põlwes olema, kui kõige puhtamad särgid ja rätikud ari- ja pühapääwal.“

Lapsed kaswasid ja kosusid et lust oli näha; leiwapalukest leiti enamist ika wabadiku majas, mõnikord ka serwet, siiski näis kaewu wesi lastele ja wanematele kõige rohkem tuge andmà. Wanem tütar sai ühe nõuka pere pojale mehele. Ehk tal kül suuremat wara wiia ei olnud, kui mõned riidehilbud, siiski tehti kerst, pandi riided ja waderi rubla tük sinna sisse, Mehed leidsid kerstu wankrile tõstes wääga raske, arwasid kiwa sees olema, sest et muud warandust kehwal wabadikul ommetegi tütrele ei olnud kaasa anda. Nooriku imestamine oli suurem, kui ta pein kodu, kerstu lahti tehes, lõuendi pakudega täidetud ja põhjas nahk koti sees sada

hõberubla leidis. Seesama lugu sündis hiljemine iga tütrega, keda kaua wanemate juure ei jätetud, kui rahwa suus korra awalikuks tõusnud, mis rikas kerst igaühele kodund kaasa oli antud.

Aga üks neist wäimeestest oli wääga ahne, ta ei tahtnud sellega lepida, mis noorik kerstus kaasawaraks temale toonud, waid mõtles: wanematel wõib palju sala warandust weel kodu olla, kui iga tütrele nii palju jõuawad kaasa anda. Sellepärast läks ta ühel pääwal äiale wõõrsiks ja hakkas wara nuijama. Wabadik ütles tõt mööda: Mul ei ole midagi warandust hinge taga, niisama wähä jõudsin ma tütardele suuremat anda kui ühe kerstu. Mis igaüks oma kerstus leidnud, ei tulnud minu käest, waid oli ristiema waderi anne, kes iga lapsele ristimise pääwal ühe rublatüki kinkis. Sest helduse andest oli wara kerstu hiljemine kaswanud. Ahne wäimees ei uskunud äia jutu, ähwardas kohtu kaebama minna, et wanamees sorts ja tuuletark pidi olema, kes kurjaga palju warandust koku oli korjanud. Et wabadikul niisugust süüd hinge peal teadawal ei olnud, jäi tema wäimehe ähwardamisest kartmata. Aga wäimees täitis ähwardamist ja kaebas kohtusse. Kohus laskis teised wäimehed oma ete kutsuda, nõudis nende käest, kas igaüks nii palju warandust oli saanud. Mehed tunnistasid seda tõeks, et igaüks kerstu täie lõuendi pakusi ja sada hõberubla oli saanud. Seda peeti wääga imeks, kõik ümberkaudne rahwas teadis wabadiku kehwa, kellel muud warandust ei olnud kui kaksteistkümme kaunist tütart. Et need tütrid maast madalast ika puhta walge särkidega olid käinud, teadis rahwas, ommetegi polnud kedagi suuremat uhkust neil näinud, ei sõlge ehk preesi rinnas, ega kirjut rätikut kaelas. Kohtuwanemad pidasid nõu, imeliku lugu pikemalt läbi katsuda: kas wanamees tõeste nõid pidi olema.

Ühel pääwal läksid kohtuwanemad hulga teenritega seltsis linnast wälja, tahtsid wabadiku maja ümber wahid panna, et kedagi jookju ei peaseks ehk midagi warg salamahti kõrwale ei wiiks. Ahne wäimees wõeti teejuhiks kaasa. Kui nemad metsa ääre jõudsid, kus warjus wabadiku urtsik seisis, pandi wahid igale poole walwama, et sealt loomakest pakku ei põgeneks, enne kui asi selgeks saaks. Kaa hobused jäteti seie ja mindi jala teerada mööda otsekohe urtsiku poole. Teejuht wäimees käskis tasaselt astuda ja keelas rääkimist, et sorts tuule tiiwul eest ära ei põgeneks. Natukese aja pärast jõudsid nemad urtsiku ligidale, kui ühekorraga imelik hiilgus puie wahelt neil silma tõusis. Eemale

minnes tuli üks suur ilus hoone nähtawale, mis üsna klaasist oli tehtud, ja kus mitu sada küünalt põlesiwad, ehk kül päikese paistel õues ja toas muidugi küllalt walge oli. Kaks sõameest, peast jaluni raudriides, pikad paljad mõõgad käes, seisid wahiks ukse ees. Kohtuherrad ei teadnud, mis nemad ime lugust pidid arwama, se näitas enam unenäu kui tõe sarnane. Seal astus üks priske noormees, siidi riides, toa uksest ja ütles: „Meie kuninga proua andis käsku, ülemat kohtuherrat oma ete kutsuda.“ Ehk kül kohtuherra natuke hirmu tundis, siiski astus ta noore mehe kannul üle läwe tuppa.

Kes jõuaks uhkust ja ilu rääkida, mis toas tema silma ete nähtawale tõusis. Uhkes kiriku suuruses toas istus üks naisterahwas auujärje peal, siidi, sammeti ja kullaga ehitatud. Paar jalga temast madalamal istusiwad weikema kuld toolide peal kaksteistkümme kena preili, niisama uhkest ehitatud kui kuninga proua isegi, aga kuldkrooni ei olnud neil kellegil peas, nõnda kui proual. Mõlemal pool tuba seisis hulk teenrid, kõik walges siidi riietes, kuld keed kaela ümber. Kui ülem kohtuherra kumardates ligemale astunud, küsis kuninga proua: „Mispärast olite täna hulga sulastega linnast wälja tulnud, otsekui kurjategiaid püüdma?“ Kohtuherra tahtis wastada, aga ehmatus paelutanud tema keele kütke, et sõnakest suust wälja ei saanud. „Mina tean kül kurjust ja walekaebamist“ — pikendas proua jutu — „sest minu silma ees ei seisa midagi warjul. Laske walelik kaebaja seie tulla, aga pange käed ja jalad temal enne raudahelatesse, — siis tahan temale kohut mõista. Kaa teised kohtuherrad ja teenrid peawad tuppa astuma, et lugu awalikuks tõuseb ja nemad hiljemine wõiwad tunnistada, et siin kellegile ülekohut ei tehta.“ — Üks neist siidiriides sulasest ruttas toast käsku täitma. Natukese aja pärast toodi kaebaja wäimees tuppa, käed ja jalad ahelates, ja kuus raudriietega sõameest temal wahiks. Nende jälgil tulid teised kohtuherrad ja nende sulased tuppa. Seal hakkas kuninga proua nõnda rääkima:

„Enne kui ülekohtusele teenitud palka kohtuotsuseks mõistan, pean ma teile asjalugu lühidelt äraseletama. Mina olen ülem weewallitseja, kõik hallika sooned, mis maa seest imitsewad, seisawad minu woli al. Tuule kuninga wanem poeg oli minu armuke, aga et isa temale luba ei annud naist wõtta, pidime oma abielu tema ees salamahti hoidma, niikaua kui ta elas. Et mul wõi-

malik ei olnud lapsi kodu kaswatada, sellepärast wahetasin igakord, kui wabadiku naine maha oli saanud, tema lapse oma lapse wasta ära. Wabadiku lapsed kaswasid minu tädi peres kaswandikuna üles. Kui aeg tuli, et wabadiku tütardest üks mehele pidi wiidama, siis tuli teistkorda wahetamine. Igakord lasin öösel enne pulme oma tütre äratuua ja wabadiku lapse asemele wiia. Wana tuule kuningas oli juba ammugi alawoodil maas, et meie petust tähele ei pannud. Ristimise pääwal kinkisin iga lapsele ühe rublatüki, mis temale kerstus tulewat kaasawara pidi sigitama. — Wäimehed olid kaa kõik noore naistega ja nende waraga rahul, aga se üleannetu ahne, keda siin ahelates nääte, hakkas äia peale wale kaebtust ajama; misga ta endale suuremat warandust loota sai saada. Kahe nädala eest suri wana tuulekuningas, kus minu abikaas tema asemele walitsejaks tõusis. Nüüd ei ole meil pikemalt tarwis abielu ja lapsi warjul hoida. Siin istuwad teie nähes minu kakskeistkümme tütart; nende kasuwanemad, wabadiku oma naisega, on minu juures armuleiwal, kuhu naad surmani jäämad. Aga sina üleannetu kuri loom, keda rauda lasin panna, pead sedamaid teenitud palka saama. Ma lasen sind ahelate külkes kulla mäe sisse wangi panna, et sinu ahned silmad alati kulda näämad, aga mite põrmukest sinu näpu wahele sest ei peata tulema. Seitse sada aastat pead sa seda piina kannatama, enne kui surmale meelewalda antakse, sind puhkama wiia. Se on minu kohtu otsus."

Kui kuninga proua nii pikalt oli rääkinud, tõusis kärgatus, kui raske kõu müristamine, et maapind wärises ja kohtuherrad sulastega seltsis nimaselt maha langesid. Minestusest peastes leidsid naad ennast metsas, kuhu teejuht neid enne oli wiinud, aga seal kus uhke klaas hoone praegu kõige ilu ja uhkusega oli seisnud, imitses weike hallikas selget külma wet maa seest wälja. — Wabadikust, tema naisest ja ahnest wäimehest ei oldud hilsem kuskil kuuldud ega nähtud; aga leseks jäänud nõukas naine oli sügise teise mehele saanud, kellega ta õnnelikult surmani elas.

Kuda üks waeselaps kogemata õnne leidis.

Ükskord elas üks kehwa päriline, kes oma naisega pääwast pääwa waesel wiisil pead toitis. Kolmest lapsest oli noorem, üks poeg, järele jäänud, kes sel ajal üheksa aastane oli, kui wanemaid teine teise järel mulda wiidi. Poisikesel ei olnud paremat nõu kätte wõtta, kui hea inimeste uste eest leiwa palukest kerjama minna. Aasta päralt juhtus ta ühe nõuka peremehe tallusse, kus sel puhul karjapoisikest tarwis oli. Peremees ei olnud kül kuri, aga püksid seisid naise jalas, kes kui tulehark kõikide üle majas wallitses. Kudas waeselapse käsi siin käis, wõib igamees arwata. Peksmine, mis ta igapääw sai, oleks kolmele enam kui kül olnud, aga leiba ei antud ial, et kõht täis oleks saanud. Aga et waesel lapsel midagi paremat loota ei olnud, pidi ta häda kannatama. Onnetumal kombel oli üks lehm ühel pääwal karjast ära kadunud; kül lõhkus poisike päikese weeruni mööda metsa ühest paigast teise, aga ei leidnud kadund lehma. Ehk ta kül teadis, mis lugu tal seljaga kodu saab olema, siiski pidi ta pärast pääwa karja koju ajama. Päike ei olnud weel kaua taewa sõrwast wannud, seal kuulis ta juba perenaise healt: „Laisk koer! kuhu sa karjaga jääd?" Ei aitand siin pikem kõheldamine, kui aga kiiresti koju ja keppi alla. Ehk kül juba õhtu ämarik käes oli kui kari õue wärawasse jõudis, oli terase perenaise silm kohe ühe lehma puudu leidnud. Sõna lausumata tõmbas ta ligema teiba aiast, misga poisikese selga wirutama hakkas, kui tahaks teda peeneks tampida. Tulises wihas oleks ta poisikese surnuks nottinud ehk teda eluaegseks sandiks teinud, kui peremees, kisa ja nutu kuuldes, halastuse päralt wäetile appi ei oleks jõudnud. Et tigeda naise kombeid põhjani ära tundis, sellepärast ei usaldanud ta järsku wahele minna, waid püüdis wahemehe kombel leppitada. Ta ütles pool palumisel: „Jätta tal jalaluud murdmata, et ta wõib kadund lehma minna otsima! Sest saame enam kasu, kui tema surmast." Tõsi kül, ütles perenaine, ega raibe ommetegi kallist lehma ei maksa, andis siis weel mõne kibeda wopsu kauba peale ja saatis teda metsa lehma otsima. Ähwardates li-

TRÜ Raamatukogu

jas ta weel juure: „Kui sa lehmata tagasi tuled, siis peksan ma sind surnuks.“ Nutes ja oigades läks poisike wärawast wälja otsekohe metsa, kus ta pääwal karjaga oli olnud, otsis kõik öö mööda metsa, aga ei leidnud kuskilt lehma jälgi. Kui teisel hommikul päike koidu rüpest oli tõusnud, oli poisikesel peetud nõu otsus käes. Ta ütles: „Saagu minust, mis saab, aga koju ma enam ei lähä.“ Nende sõnadega andis ta kandadele head nõu ja jookſis joonelt ühtepuhku edasi, nõnda et kodu tal selja taha jäi ja iga sammuga kaugus kaswis. Kui kaua ja kui kaugele ta nõnda oli jooksnud, seda ta isegi ei teadnud, aga kui tal wiimaks jõud rauges ja ta otsegu surnud maha langes, seisis päike juba pea lõune kõrgusel. Wiimaks ärkas ta raskest unest ja märkas kui oleks weemärga tema suus olnud. Silmi laiale ajades, nägi ta ühe weike wanamehe pika halli habemega oma ees seiswad, kes parajalt lähkrile prunti tahtis peale panna. „Anna mulle weel juua!“ palus poisike. „Tänaseks on sulle sest küllalt,“ kostis wana taat, „kui minu teerada mind kogemata seie ei oleks toonud, siis oleks se sul wist wiimne magamine olnud, sest sa olid juba pool surnud kui ma sind leidsin.“ Siis nõudis wana taat pikemalt poisikeselt otsust, kes ta pidi olema ja kuhu ta tahtis minna. Poisike rääkis kõik oma elujuhtumised sest ajast kui ta wõis mälestada kunni eile õhtuse peksuni, ja kuda ta selle peale pakku oli läinud. Sõna lausumata ja sügawas mõttes oli wana taat tema jutu kuulnud, ja kui pois juba tük aega wait seisnud, ütles wana mees tõsise sõnaga: „Minu armas waene laps! sul ei ole lugu parem ega pahem olnud, kui teistelgi, kelle armsad ellitajad ja pisarate pühkijad haua sängis mulla al puhkawad. Tagasi minik ei ole sul enam wõimalik. Oled sa korra jookſu läinud, siis pead sa endale uut õnne maailmas otsima. Et mul eneſel ei maad ega maja, ei naist ega last ei ole, sellepärast ei wõi ma kaa sinu eest pikemalt hoolt kanda; aga üht head nõu tahan ma sulle ilma hinnata anda. Maga siin täna öösе rahulikult puhkades; — hommiku kui päike tõuseb, pane seda kohta teraselt tähele, kust päike üles kerkis. Sel sihil pead sa rändama nõnda et iga hommiku päike sul silmi ja õhtul alla weeredes kukla paistab. Tee saab kül natuke pik olema, aga seda ei tohi sa mite pahaks panna. Jõud saab sul igapääw kaswama. Seitsme aasta pärast saab üks kõrge mägi sinu ees seisma, nõnda et mäe hari ligi pilwini ulatab. Seal saab sinu tulew õn õitsema. Wõtta minu leiwakot ja lähker; nende seest saad sa igapääw nii-

palju toitu ja keelekastet leidma, kui sul parajalt tarwis läheb. Aga hoia selle eest, et sa leiwa raasukest ega joogi piiska ial ilma asjata ei raiska, muidu wõiks sinu toidu hallikas hõlpsalt otsa saada. Ühe näljatse linnule ja jänus elajale on sul luba rohkuseſt anda. Jumal näeb seda hea meelega, kui üks loom teisele head teeb. Leiwakoti põhjas saad sa ühe kokutrullitud kobrulehe leidma. Seda pead sa wääga hoolelikul kombel hoidma. Tuleb sul teel üks jõgi ehk järw wasta, siis lahuta kobruleht wee peale laiale, ta saab ennast sedamaid lodjaks moondama, ja sind üle laenete kandma. Siis mässi leht jälle koku ja pista oma leiwa kotti.“ Selle õpetuse peale andis ta poisile oma leiwakoti ja lähkri, ja hüüdis siis: „Jumalaga!“ ja oli juba teisel silmapilgul poisikese silmist kadunud.

Poisike oleks seda asja unenäuks pidanud, kui mite kingitud leiwakot ja lähker tema käes lugu tõeks ei oleks tunnistanud. Ta hakkas nüüd leiwakoti läbi katsuma, ja leidis seal sees: poole leiwa, ühe karbikese täie silku ja teise karbikese wõiga ja kaunis tükike sea kamarat weel pealegi. Niisugust maiust ei olnud tema suu kaua aega mite maitsenud. Lähkris leidis ta märga, mis pool kui rööſt piim ja pool kui mõdu maitses ja wääga suu pärast oli. Kui poisike oma kõhtu oli täitnud, heitis ta magama, leiwakot ja lähker pea al, et waras neid ei wõiks käpata. Teisel hommikul ärkas ta päikesega üheskoos, karastas jälle oma liikmeid ja läks siis rändama. Imelikul kombel ei tunnud ta oma jalgades ial wäsimust; waſt tühi kõht tuletas tal meele, et lõunaeaeg oli kätte jõudnud. Ta täitis nüüd maitsewa toiduga kõhtu, magas hea tükі aega ja rändas siis jälle kaugemale. Et ta eksimata õigel teel oli käinud, tunnistas allaweerew päike, mis tal just kuklas seisis. Nõnda oli ta mitu pääwa juhatud sihil edasi käinud, kui ta üht weiket järwe oma silmade ees nägi. Siin wõis ta oma kobrulehe wõimu katsuda. Kuda wana mees ete oli ütelnud, nõnda sündis lugu: üks weike lootsik aerudega seisis wee pinnal. Tema astus lootsikusse ja mõni tugew wops aerudega weepinnale antud wiis teda teise kaldale. Seal sai lootsikust jälle endine kobruleht, mis leiwakotti pisteti.

Sel kombel oli poisike juba mitu aastat rändanud, kus sõõgi wara leiwakotist ja lähkrist mite ei kahanenud. Wõisid nüüd kül ehk juba seitse aastat mööda olema jõudnud; seſt tema oli tugewaks nooreks meheks sirginud, kui ta ühel pääwal kaugelt kõrget mäge oma silma sai, mis kõige wähemalt pilwete kõr-

gutti näis olema. Siiski läks weel enam nädal aega käies, enne kui ta mäele jõudis. Wiimaks sinna jõudes istus ta mäe jala ääre puhkama maha, et näha saaks, kas wanamehe etekuulutused tõeks pidid minema. Tema ei olnud weel kaua istunud, kui üks iselik sisisemine kaugelt tema kõrwa ulatas, ja natuke aega hiljemine üks suur madu nähtawale tuli, mis kõige wähemalt kahekümne sülla pikune oli ja loogeldes natuke maad eemal sealt mööda läks, kus noormees istus. Ehmatus tegi tal liikmed kui oleks ta alwatud, sellepärast ei wõinud ta eest ärapõgeneda; aga niisama kiiresti oli madu temast mööda läinud. Tük aega jäi nüüd kõik ümberringi waikseks. Siis näitas tema arwates, kui tuleks kaugelt üks raske kere hop! hop! hüpates tema ligemale. Se oli üks suur kon kahe aastase hobuse jälu kõrguni. Kaa se kole loom läks poisist mööda, ilma et ta teda nägi. Siis kuulis ta ülewal kanget kohinat, kui oleks raske äikese pilwe tõusmas. Kui noormees omad silmad ülestõstis, lendas kõrgel tema pea üle üks suur kotkas selsamal sihil, kuhu enne madu ja kon olid läinud. „Need on imelikud asjad, mis mulle õnne peawad tooma!“ mõtles noormees. Seal nääb ta äkitselt ühe mehe musta hobuse seljas oma poole tulema. Hobusel näitsid tiiwad jalgade külles olewad, sest ta lendas tuule kiirusel. Kui wõõras mees noortmeest mäe ääres istumas nägi, pidas ta hoost kinni ja küsis: „Kes on siit mööda läinud?“ Noormees kostis: „Esiteks üks suur madu, kül kahekümne sülla pikune, siis üks suur kon kahe aastase jälu kõrguni ja wiimaks üks suur kotkas kõrgelt üle minu pea. Kui suur ta oli, seda ei wõinud ma mite arwata, aga ta tiibade kohin oli kange, äikese pilwe sarnane.“ — „Sa oled õiete näinud,“ ütles wõõras, „need olid minu kõige suuremad waenlased, keda ma praegu taga kihutan. Sind wõiksin ma omas teenistuses tarwitada, kui sul midagi paremat ei ole nõuks peetud. Roni mäest üle, siis saad sa otsekohe minu majasse. Mina saan, kui ei mite juba warem, sinuga ühes sinna saama.“ — Noormees lubas tulla, mis peale wõõras kui tuul kaugemale sõitis.

Tee mäest üle minnes ei olnud mite kerge. Meie rändajal läks kolm pääwa aega, enne kui ta mäe harjani jõudis, siis jälle kaks pääwa, enne kui teiselt poolt alla sai. Sinna tulles, leidis ta peremehe juba kodu ees. Se rääkis temale, kuda ta mau ja konna õnnelikult oli tapnud, aga kotkast ei olnud ta kätte saanud. Siis küsis ta noore mehe käest, kas tal himu oleks aastasulaseks jääda. „Head sööki pead sa igapääw niipalju saama, kui sa tahad, kaa palgaga ei taha ma mite ihnustada, kui sa oma ammetit truiste ülespead.“ Pärast seda kui kaup mõlematele meele pärast sai tehtud, talutas peremees uut sulast igas kohas majas ümber, ja näitas temale, mis ta pidi tegema. Seal oli üks koobas kalju sees kolmekordse raudustega kinnipandud. „Koopas seisawad minu kurjad koerad ahelate kütkes,“ ütles peremees, „sa pead selle eest hoolt kandma, et nemad ukse alt ennast käpadega wälja ei wõi kaewata. Sest sa pead teadma: et kui aga üks neist koertest peaks lahti peasma, siis enam wõimalik ei oleks teisi kinni hoida, waid nemad saaksid ninamehe jälgil kaa minema, ja kõiki, mis maa peal elab, ära häwitama. Kui wiimaks wiimne koer wangist peaseb, siis on ilma ots käes ja päike oleks seal wiimist korda paistnud.“ Selle peale talutas ta sulase ühe mäe juure, mis Jumalast ei olnud loodud, waid wääga suurtest üks teise peale hunnikusse pandud kaljurahnudest inimeste kätte läbi tehtud. „Need kiwid“ — ütles peremees — „on selle tarwis koku kantud, et kui koerad ukse alla hauku on kaewanud, sedamaid üks uus kiwi wõib ete weeretatud saada. Härgi, mis kiwi peawad wedama, tahan ma sulle laudas näidata, sind kaa pikemalt õpetada, mis sa seal juures pead tähele panema.“

Laudas leidsid nemad wõib olla sada musta härga, igalühel oli seitse sarwe peas; need härjad olid rohkest kakskord nii suured, kui kõige suurem Sirkase härg. „Kuus paari neist härgadest, kiwi wankri ete rakendatud weawad kiwi hõlpsast ära. Ma tahan sulle ühe raudkaugi anda, misga sa kiwi külge pead puutuma, siis weereb ta ise wankrile. Sa näed, sinu waew ei ole mite suur, aga seda suurem walwus peab sul olema. Kolm kord pääwas pead sa ust waatama ja ükskord öösel, et mite õnnetust ei sünniks, muidu wõiks kahju suurem olla, kui sina mulle jõuaksid wastata.“

Lühikese ajaga oli meie sõber oma uut ammetit õpinud ja se oli tal wääga meele pärast: igapääw kõige paremat sööki ja jooki, mis ühe inimese süda aga ial wõis ihaldada. Kahe ehk kolme kuu pärast olid koerad ühe haugu ukse alla kraapinud, kust nina wõisid läbi pista; aga sedamaid pandi uus kiwi tugiks ete, ja koerad pidid oma tööd jälle alustama.

Nõnda olid mitu aastat mööda läinud; meie sulane oli kauni hulga raha kopikaid omast teenitud aastapalgast tallele pannud. Seal ärkas ta südames igatsus, ükskord jälle teiste ini-

meste hulka tagasi minna, sest et ta mitmel aastal muud inimeste nägu ei olnud näinud, kui oma peremeest. Peremees oli kül ika wääga hea tema wasta, aga aeg läks koledal kombel igawaks, iseäranis siis, kui peremehel pik magamise tuju peale tuli, kus ta igakord seitse nädalat wahetpidamata uinus ja mite kogunist nähtawale ei tulnud.

Nüüd oli jälle ükskord niisugune magamise tuju peremehel peale tulnud, kui ühel pääwal äkitselt suur kotkas kalju mäe otsa ennast maha laskis ja nõnda jutu alustas: Eks sa ole üks suur halp, et sa oma kaunist elu hea söögi ja joogi eest äraannad. Hoitud rahast ei ole sul midagi kasu, sest siin ei ole inimesi, kellet seda tarwis lähäks. Wõtta peremehe tuulejalgne hobune talist, kõida rahakot temale selga ja istu ise koti otsa, ja sõida siis sinna poole, kuhu päike looja lähäb, siis saad sa mõne lühikese nädala pärast jälle rahwa hulka. Aga hobuse pead sa raudahela külge kinni kõitma, et ta ära ei wõi joosta. Muidu lähäb ta wana koju jälle tagasi ja peremehel on wõimalik sind kiusama tulla. Aga kui tal hoost ei ole, siis on tal jalad kammitsas." — „Kes siin siis peab koeri wahtima, kui ma ära lähän, senni kui peremees magab?" küsis sulane. „Halp sa oled, ja halbiks sa jääd!" kostis kotkas. „Kas sa siis sest weel ei ole aru saanud, et armas Looja teda selle tarbeks on loonud, et ta põrgu koeri peab wahtima. Se on selge laiskus, kui ta seitse nädalat magab. Kui tal enam wõõrast sulast ei ole, külap ta siis pikast unest wõõrdub ja oma ammeti eest hakkab hoolt pidama."

Se nõu oli sulasel wääga meele pärast. Tema tegi, kuda kotkas oli rääkinud, wõttis hobuse, kõitis oma rahakoti tema selga, istus ise koti otsa ja sõitis minema. Weel ei olnud ta mäest kuigi kaugele jõudnud, kui ta peremeest juba oma selja taga kuulis hüüdma: „Pea kinni! pea kinni! Mine sa Jumala nimel oma rahaga, aga jätta mulle minu hobune." Sulane ei kuulnud selle peale, waid sõitis rahulikult edasi, kunni ta mõne nädala pärast jälle sureliku inimeste seltsi sai. Seal ehitas ta endale ühe kena hoone, kosis noore naise, ja elas kui rikas mees õnnelikult. Kui ta weel ei ole surnud, siis peab ta tänapääw alles elama; aga tuulejalgne hobune on juba ammugi otsa saanud.

Puulane ja Tohtlane.

Ühel kitsikul peremehel oli sellepärast alati tüli ja meele haigust, et sulased ja tüdrukud tema juures ial paika ei pidanud. Ehk ta enam tööd kül nende käest ei tahtnud kui teisedki, siiski oli se wahe, et ta teenijatele niipalju süüa ei annud, et naad olekſid wõinud kõhtu täita. Kes weerandi ehk poole aasta koera pidu oli kannatanud, seda sundis nälg jälle hulkuma; ja kui wiimaks ümberkaudu awalikuks tõusis, mispärast pere ära oli läinud, siis ei olnud ihnusel peremehel kogunist enam wõimalik sulasid saada. Kaugel Alutaga elas üks kuulus tark, selle juure tõttas peremees nõu küsima, wiis targale koti täie raha ja muud meelehead ja küsis nõu: kas wõimalik ei oleks niisugust sulast ja tüdrukut leida, kes wähema toiduga lepikſid ja peremeest paljaks ei sööks. Tark kostis: „Wõimalik on se asi kül, aga se käib minu jõu üle, seal pead sa wana peremehe juure minema, kes sind üksi wõib aidata." Selle peale andis ta pikemalt õpetust, kuda mees kolmel neljapääwa õhtul natuke aega enne kesk ööd, must jänes kotis, ristteele pidi minema ja seal wilistama, et wana peremees tuleks. „Katsu siis ise, kuda kaupa sünnite," ütles tark, „mina ei wõi seal pikemalt mite aidata. Aga ära lase ennast petta." Mees küsis, kust ta musta jänekse pidi saama, ja tark käskis musta kassi kaasa wõtta.

Kui nüüd esimene neljapääw tuli, pistis peremees kassi kotti ja läks ristteele, ehk kül hirm natuke tal püksis oli. Ta wilistas ja ootas, aga ei tulnud kedagi sinna. Wiimaks wilistas ta weel ühe korra ja mõtles: kui ta nüüd ei tule, siis olen ilma asjata seda teed käinud. Tuules tõusis kohinat, kui oleks sepa lõõts puhunud, siis nägi ta musta kogu ülewal tuule õhus lendama ja üks heal küsks: „Mis sa tahad, wennike?" — „Mul on must jänes müüa," kostis mees. Tule tulewal neljapääwal, mul ei ole täna aega sinuga kaupa teha, ütles heal ja sedamaid kadus kogu waataja silmast. Mees oli kül natuke pahane et asjata teed oli käinud, aga mis se aitas, ülemate wasta peab üks alam kannatlik olema. Teisel neljapääwal läks asi paremine

korda. Sai ta esimest korda wilistanud, siis tuli üks weike wanamees, kaelkot kaelas, ja küsis: „Mis sa tahad, wennike? Mees kostis jälle: „Mul on must jänes müüa.“ „Mis ta hind on?“ küsis wõõras wanamees. Mees kostis: Ma ei taha jänekse eest suuremat hinda, kui ühe sulase ja tüdruku, kes mind teeniwad, aga mind paljaks ei söö. „Mitme aasta peale tahad sa kaupa teha?“ küsis wana peremees. Minu päraſt niikaua kui ma elan, andis talumees wastuseks. Aga wõõras tähendas, et se kogunist wõimalik ei ole, ja nemad muud kaupa ei wõi sobitada, kui seitsme ehk kakskord seitsme aasta peale. Talumees oli sellega rahul. „Tule siis tulewal neljapääwal, too oma must jänes kaasa, siis toon ma sulle sulase ja tüdruku, kes sinu käest ei süüa ega juua ial ei tarwita, aga põuaſel ajal pead sa neid ööseks wee sisse likku panema, muidu närtsiwad nemad ja ei suuda enam tööd teha.“

Mees oli kolmandamal neljapääwa õhtul jälle riſtteel, wilistas ja wana peremees tuli sedamaid sinna, aga üksi, ei olnud sulaſt ega tüdrukut temal kaasas. „Sa pead mulle nimeta sõrmest kolm tilka werd kauba kinnituseks andma, et sa ei wõi taganeda,“ ütles wõõras. Mees küsis, kus sulane ja tüdruk pidid olema. „Kotis“ kostis wana peremees. Et nüüd kaelkot suur ei olnud, sellepäraſt kartis talumees pettuſt. Wõõras, kes ta mõtteid näis ära tundma, ütles: „Mina ei petta sind!“ Sasis korra kaelkotti ja wiskas ühe takukoonla suuruse topsi wälja, ütteldes: „Siin on sinu sulane!“ Üks pik laia pihtadega mees seisis sedamaid wana taadi kõrwas. Teiseſt topsiſt, mis kotiſt wisati, sündis tüdruk. „Sinu teenrid on siin, kes süüa ei taha, ütles wõõras. „Nüüd anna kinnituse were tilgad ja must jänes mulle wasta, siis wõid sa koju minna.“ Mees tegi nõnda, kuda kästi ja küsis wiimaks, mis uue teenrite nimi pidi olema. „Sulase nimi on Puulane ja tüdruku nimi Tohtlane, ütles wana peremees, pistis arwatud jäneſe kotti ja läks siis oma teed! Talumees läks oma pererahwaga koju.

Sulane ja tüdruk tegid igapääw hommikuſt õhtuni tööd, aga ei küsind ial süüa, mis peremehel wääga armas oli, ja kui nemad mõnikord palawal suwe pääwal närtsind näitasiwad, siis pandi neid ööseks likku, ja teisel hommikul olid naad niisama prisked ja tugewad kui ennegi. Ihnus peremees pani nüüd rahawara iga aasta rohkem koku, seſt et temal pererahwale tarwis ei olnud ei leiba anda ega palka maksta. Sedawiisi olid kakskord seitse aastat mööda läinud, et aga mõni nädal weel puudus. Peremehel tuli mure, et teenijaid wõiks kautada, sellepäraſt mõtles ta ühte ja teiſt, kuda wõimalik oleks aega pikendada.

Ühel hommikul oli ta ülestõusnud ja näinud, et sulane ja tüdruk weel tööl ei olnud. Ta arwas neid lakas alles magama ja ronis mööda redelit ülesse. Aga seal ei olnud kedagi looma leida. Asemel, kus naad olid maganud, leidis ta ühe mädand puu kännu ja hunnikukese kaſe tohtu. Äkitſelt sai ta märkama, mis tüdruku ja sulaſe nimed olid tähendanud, kes wiſt muud ei wõinud olla, kui puuſt ja tohuſt nõiduse wõimul tehtud. Tema tahtis praegu mööda redelit alla hakkata minema kui üks käsi ta kõriſt kinni wõttis ja teda sealsamas ärakägistas. Naine ei leidnud hiljemine laka otsaſt muud, kui kolm were piiska. Aita minnes pani ta tähele, et wilja salwed tühjad ja rahakirst kolletand kaſe lehtedega täidetud oli. Nõnda oli ühe korraga kõik wara lõpenud ja leſk naine suri mure päraſt kaa ära; ehk ta kül seſt teada ei saanud, et wanapois peremehe oli kägistanud, kes oma hinge ahnuse päraſt temale oli müünud. Se oli siis ahne mehele palgaks saanud, et ülekohtusel kombel oma rikuſt koku oli pannud.

Udumäe kuningas.

Ükskord olid külalapsed öötsil metsas, öö oli külm ja udune, nõnda et tule ääres soe kohmetand käsi enam ei tahnud painutada. Seal ütles üks terase waimuga tütarlaps: ma tahan ennemine tük maad joosta, se teeb mulle enam soea kui tule ääres istumine. Nõnda rääkides pistis ta teiste seltsist jooksu. Teised naersid taga järel ja ütlesid: kül ta tuleb pea jälle tagasi! Aga weike jooksik ei tulnud tagasi. Kui hommiku koit juba wälja oli, hakkasid nemad kadund tütarlast hüüdma, aga kuski poolt ei tulnud healt wasta. Lapsed arwasid, ta on wistist külasse läinud. Koju tulles ei leitud weiket jooksikut kuskilt. Wanemad läksid metsa tütart otsima, käisid enam poole pääwa üheist paigast teise, ilma et jälge oleksid leidnud. Nüüd tõusis neil hirm et metsalised ehk lapse olid tapnud. Mure ja kurbtusega läksid naad õhtu eel koeu tagasi.

Kadund laps oli tük maad teistest ärajõudnud, kui ta ühe mäerünkale jõudis, kus tuluke põles, muud ei wõinud ta paksu udu läbi näha. Laps arwas tule juures teisi öötselisi olema, ronis mööda mäekinku ülesse, ja nägi et üks halli habemega ühesilmaga wanamees tule ääres külleli maas oli ja raudkepiga tuld koku lükas. Laps tahtis kohkudes tagasi jälle minna, aga wanamees oli teda juba näinud ja hüüdis walju healega: „Jäe seisma, ehk ma wiskan sind raudkepiga. Mul on kül üks ainuke silm, aga se on wiisama osaw kui käsi, et ma ial sihist kõrwale ei wiska!“ — Laps jäi wärisedes seisma. Wana taat käskis teda ligemale tulla, mis laps ei julgend, seal tõusis wanamees ülesse, wõttis tütarlapse käest kinni ja ütles: „Tule soendama!“ Wärisedes ja wabisedes pidi tütarlaps temaga minema. Wanamees wõttis saia oma kaelkotist, andis lapsele ja käskis teda süüa. Siis koputas ta raudkepiga muru peale, ja kaks ilusad tütarlast seisid kohe tule ääres, kui olekski nemad maapinnast ülestõusnud. Natukese aja pärast olid lapsed sõbrustanud, mängisid ja tegid nalja tule ääres, aga wanamehel oli silm kinni, kui oleks ta maganud.

Kui koit oli tõusmas, astus üks wana eit sinna ja ütles külalapsele: Täna pead sa meie lastele wõõrsiks jääma, kaa tulewa öö siin magama, siis läkitan sind koju tagasi. — Ehk kül külalapsel esiotsalt hirm oli olnud, siiski sai ta teiste lastega pea nii tutawaks, et enam kartust ega kodu mõtteid temale ei tulnud. Pääw lõpes neil mängides ja õhtu wiidi lapsed üheskoos magama. Aga teisel hommikul tuli üks noor naisterahwas ja ütles külalapsele: „Sa pead täna koju minema, sest wanematel on sinu pärast suur kurbtus, nemad arwawad sind surnud olema.“ Nõnda rääkides talutas ta last oma käekõrwas, kunni naad metsast wälja said. Seal ütles naisterahwas: Mis sa eile ja minewal ööl oled kuulnud ja näinud, selleşt ei tohi sa sõnakest kodu rääkida, ütle aga, et sa metsa olid eksinud. Siis andis ta lapsele ühe hõbe preesikese ja ütles: „Kui sul himu peaks olema, meile jälle üks kord wõõrsi tulla, siis puhu selle preesi peale, kül sa siis leiad teed meile!“ Laps pistis preesi tasku ja mõtles küla poole minnes, mis wanemad sest asjast pidid arwama, kellele ta tõt ei tohtind tunnistada. Küla tänawas läksid kaks meest temast mööda, keda ta ei tunnud. Isa õue wärawasse jõudes, näitas koht tal hoopis wõõras, kus enne midagi ei olnud, seal kaswid nüüd õunapuud, ilusad õunad puie külles. Kaa maja näitas wõõras. Seal astus üks wõõras mees toa uksest, wangutas kui imestates pead ja ütles nõnda, et tütarlaps õue peal seda kuulis: „Üks wõõras külatüdruk on meie õue peal.“ Tütarlapsel näitas asi kui unenägu, siiski astus ta mõne sammu edasi kunni ta ukse läweni jõudis. Üle ukse tuppa waadates, nägi ta isa ahju pingil istumas, üks wõõras naine ja noor mees istusid tema kõrwas, aga isal olid habe ja hiukset üsna halliks läinud. „Tere hommikut, isa!“ ütles tütar, „kus eit on? — „Eit, eit?“ hüüdis wõõras naine kohkudes. „Tule Jumal appi! kas sa oled kadund Tiiu waim, ehk üks elaw loom kui meiegi. Ega meie armas laps, kes seitsme aasta eest ärasuri, ommetegi teist korda wõinud elusse tagasi tulla?“ Tiiu ei mõistnud sest jutust midagi tähendada. Seal tõusis wõõras naine pingilt jalule, kääris Tiiu särgi warukse ülesse, kus üks weike põlend arm käe peal oli ja hüüdis siis tütarlapse kaela hakkates: „Meie Tiiu, meie surnuks nutetud laps, kes seitsme aasta eest metsa oli kadunud.“ „Ei se wõi ial olla,“ kostis Tiiu, „ma olen aga ühe öö ja pääwa teist ära olnud, wõi kaks ööd ja ühe pääwa.“

Nüüd oli imeks panemist mõlemilt poolt küllalte, Tiiu nägi

seſt selgeſt, et ta kauem ära oli olnud kui ta iſe arwas, seſt ta oli nüüd emaſt natuke pikem ja ema ja iſa olid wanaks läinud. Ta oleks hea meelega wanematele juhtumiſt rääkinud, aga ei tohtind. Wiimaks ütles ta, ma olin ekſind ja wõõra rahwa seka saanud. Wanemate rõõm oli wääga suur, kadund tütart leides, sellepäraſt ei hakkand nemad pikemalt otſuſt pärima, kus laps oli olnud.

Aga teiſel õhtul, kui iſa ja ema olid magama läinud, ei olnud Tiiul enam mahti; ta wõttis preeſi taskuſt ja puhus peale, et otſuſt wõiks saada, mis imelik lugu temaga oli olnud. Sedamaid oli ta jälle tule ääres mäel ja ühesilmaga wanamees seal, kus ta enne oli olnud. — „Armas wana taadike!“ palus Tiiu: „anna mulle otſuſt, mis lugu minuga on olnud?“ Wanamees kostis naeratades: „Lorisemine on naiste aſi!“ koputas oma kepiga muru peale, ja se noor naisterahwas, kes Tiiut koju oli saatnud ja temale preeſi kinkinud, seisis tema ees. Ta wõttis Tiiu käeſt kinni ja wiis teda mõne sammu tule juureſt eemale; seal ütles ta: Et sa kodu midagi ei ole rääkinud, sellepäraſt tahan ma sulle enam tunnistada: Wana taat tule ääres on Udumäe kuningas, wana eit, keda sa eſimesel õhtul nägid on muru eit, ja meie oleme tema tütred. Ma tahan sulle nüüd ühe iluſama silmuliſe preeſi anda, ütle kodu, et sa seda oled leidnud. Tahad sa meid näha saada, siis puhu jälle preeſi peale. Täna ei tohi ma sulle pikemalt rääkida, aga pea suu kinni, siis pead sa edespidi enam meiſt kuulda saama. Nüüd mine koju, enne kui wanemad uneſt ülesärkawad.

Hommikul kui Tiiu uneſt ärkas, pidas ta ööſeſt sündind lugu unenäuks, aga ilus prees ta rinnas näitas, et ta mite und ei olnud näinud. Aga elu oli tal külas nõnda wõõraks läinud, et ta sagedaſt õhtu, kui wanemad magama läkſid, oma preeſt peale puhus ja Udumäele ennaſt tagaſi soowis. Pääwal oli ta enamiſt ika nukral meelel, seſt et ta ööſeſt õnne pidu tagaſi soowis, ja palju rahu ei leidnud. Sügiſel käiſid tal mitmed koſilaſed, aga ta ei wõtnud neid wasta, wiimaks enne Jõulut joodi wiinad ſelle noore mehega, keda ta tagaſi tulles iſa majas oli leinud. Peigmees oli koduwäiaks iſe majaſſe tulnud, seſt et wanemad juba mõlemad wanad olid.

Teiſel aastal tõi Tiiu ühe tütrekeſe ilmale, mis wääga kena laps oli, aga siiski ema südant ei jõudnud täita, kes ühtepuhku Udumäele himustas, ja hea meelega sinna oleks läinud, kui laſt

oleks wõinud üksi jätta. Aga kui tütar seitsme aastaſeks oli saanud, ei wõinud ema ühel ööl enam igatſust wähendada, waid puhus preeſi peale ja ſai Udumäele. Muru eide tütred tulid rõõmu kiſaga tema wasta. „Miks ſa nii kaua meiſt ära olid olnud?“ küſiſid nemad. Tiiu rääkis ſilmaweega, kuda tal mite wõimalik ei olnud seie tulla, ehk kül süda igatſes. Udumäe kuningas peab meid aitama, ütleſid tütarlapſed ja paluſid Tiiut kahe nädala pärast tagaſi tulla, ja weike tütre kaaſa wõtta. Tiiu lubas seda teha, kui se wõimalik pidi olema.

Aga kui miniku aeg kätte jõudis, magas laps nii waikſelt iſa kõrwas, et naiſel südant ei olnud, teda kaaſa wõtta, sellepärast läks ta jälle üksi preeſi abiga ſinna. Wana Udumäe kuningas oli tulepaistel külleli maas, ja ütles kui Tiiut nägi: „Sa oled täna õnnetumal tunnil ilma lapſeta seie tulnud, mis sulle suurt piina saab tooma. Siiski wõid ſa weel wiimiſt korda rõõmu ööd maitſeda, enne kui ſinu kannatuſe pääwad algawad. Nõnda rääkides koputas ta raudkepiga muru peale ja ſedamaid tõuſid murueide tütred nähtawale, wõtſid Tiiu oma ſeltſi ja läkſid ſiis ilu pidule.

Wahe ajal oli kodu mees uneſt ärkanud, ja kui ta naiſt sängis ei leidnud, tõuſis ta ülesſe ja läks ſedamaid õue otſima. Ka ſealt ei leidnud tema kadund naiſe jälgi. Mehel süttis wiha põlema, seſt ta arwas naiſe kuskil kurjal teel, sellepärast ei heitnud ta enam magama, waid läks ſedamaid ühe küla-targale, lugu rääkima ja nõu küſima. Tark ütles, kui wiina klaaſiſt aſja otſust oli leidnud: „Sinu naiſega ei ole õige looduskorraline olemine, waid tema käib ööſel libahundiks ümber, ja on seda wist juba kaua aega teinud, mis ſina tännini ei ole tähele pannud. Kui ta koju tuleb, pead ſa teda otſekohe kohtu alla wiima.“

Mees leidis koju tulles naiſe lapſe kõrwas rahuliſt sängis magama, aga tema ei hakkand naiſt äratama ja ööſeſt käiki tagaküſima, waid läks kohtu ete, kuda tark oli käskinud. — Naine kutſuti ſinna. Tema ei tahtnud ſelle peale wastuſt anda, kus ta minewal ööſel oli olnud, ega kaa tunnistada, kus ta lapſepõlwes enne ſeitſe aastat redus ſeisnud, waid ütles: Minu hing on süüta, muud ei wõi mina tunnistada. Kui ta hiljemine niiſama wähä ſaladuſt tunnistas, siis mõisteti wiimaks kohtuotſuſeks: naine on sorts, libahunt ja muu kurjategija, sellepärast peab ta tuleſurma ſaama. Seal tehti suur tuleriid, ſinna otſa ſiuti waene naine kinni ja süttitati alt põlema. Aga kui tuluke parajalt põlema

hakkas, langes nii paksu udu maha, et wõimalik ei olnud oma jalgade ete näha. Hiljemine olid päikese terad udu ärawõitnud, seal leiti tuleriid alles põlemata, aga naist ei leitud enam kuskilt, tema oli kui udusse ärasulanud. — Udumäe kuningas oli teda peastnud.

Ehk kül Tiiul hiljemine Udumäel head pääwad olid, siiski ei leidnud tema süda rahu, waid igatses maha jäänud lapse järel. Oleks tütrike mul siin — ohkas ta sagedast — siis wõiksin õnnelikult elada, aga nüüd on pool süda alati külas lapse juures, ja ma elan poole südamega leinas. Udumäe kuningas tundis tema salamõtted, ja laskis ühel ööl tütrekese külast emale tuua. Seal oli mõlematel õn täielik, emal ja tütrel, et kummalgi pikemat igatsemist ei jäänud. Külarahwas ja mees arwasid et libahundiks moondatud naine ööse lapse oli ärawiinud. Mees kosis teise naise, siiski ei läinud tema peres ega teistes taludes elamine enam nii õnnelikult edasi, kui enne; põud tegi neil igal suwel kahju, wili ja heinad läksid raisku, sest et karastawa udu ööse nende paika ei langenud. Udumäe kuningas oli wihane, et nemad tema kaswandiku tahtsid ärahukata.

Kergejalgne kuningatütar.

Ükskord oli üks wäga ilus ja kaunis kuningatütar, kõigil pool kuulus, sest temal käis wäga palju kosilasi, kül hommiku ja õhtu, kül lõune ja põhja poolt, nõnda et mitmel ajal nädal otsa peiuratsud õue wärawast ei lõpenud. Aga kosimine polnud meestel nii hõlpus kui meie aegstel, kes kui kaa mõnekorra ühel hommikul seitse suitsu läbi käiwad, siiski kaela ei kauta. Kauni kuningatütrega oli teine lugu ja pidi peigudel rohket julgust olema kui kosja tahtsid minna. Kuninglikul tütarlapsel olid wäga kerged jalad, seepärast oli ta isale kindlast tõutanud, mite enne mehele minna kui ühte peiukest jõuaks leidma, kellel niisama kiired koiwad olekśid, et ei mite temaga wõidu, waid weel tüki mööda jõuaksiwad joosta. Noh, sest ep oleks suuremat wiga olnud, kui wõidujooksu kõrwa üks teine tük lisaks ei olnud pandud: et iga kosilane, kelle sammud piiga sammusi ei jõuaks wõita, kohe oma elu pidi kautama. Kül tuleb imeks panna, et siiski ika weel noori suurtsugu mehi maailmas leiti, kes kartliku katsetüki ette wõtsid, ehk kül weel kedagi neist paremat palka ei olnud saanud, kui et tal külmaks ja kangeks läinud keha pea wõrra lühemaks tehti. Maharajutud pead pandi siis igakord kui neile pilkuseks ja teistele hirmutuseks pika ridwade otsa kuninga koja ete püsti. Mõni targem wõiks nüüd mõtelda et neil ridwade otsas ripuwal nupudel wist palju aju ja arusi sees ei wõinud olla, kui nii halpimise kombel elu odawa hinna eest turule olid wiinud. Aga niisugused targad mõtlejad unustawad, et mõningal noorel inimesel tuline weri meele mõistuse äraküpsetab, mis läbi wahel enam mõistust p—s kui peas leitakse. Aega mööda nähti ometegi et hirmutuseks ridwade otsa pandud nupud seda hääd tegid, kosilaste alatist joosu wähendada ja mõnda tulijat wärawast tagasi saata, enne kui õnnekaupa katsuma läks. Siiski tuli wahel üks ja teine halp senna, kes enam kosju tagasi ei läinud, waid oma pea kaarnate roaks ridwa otsa andis.

Nüüd olid juba kosilaste ratsude kabjad tük aega teelt nõnda wõõrdunud, et rahwas lootma hakkas, kõik tühja tuulekäigid

wõikſid lõpetuſel olla, kui ühe korraga üks himude kiiliſt kihutatud kaugema kuningapoeg ueſt teele oli läinud. Se koſilane oli üks wäga kawal mees, ſeepäraſt oli ta juba kodu paar aastat woi weel kauemine oma jalgu jookſu wasta igapääw koolitanud. Nüüd oli mehel ammet ſelge, ſeſt kõigis kuningriigis, mis ta iſa wallitſuſe al, ei leitud ei meeſte- ega naiſterahwa ſuguſt mite ühte, kelleſt kuningapoeg mööda ei oleks joosnud. Kui ta nüüd hiljemine tõlla ja hoostega kosja teele ſõitis, tahtis ta eſiteks ſeeläbi oma rikuſt rahwale näidata, teiſeks jalgu puhata, et need enne wõidujookſu ei wäſiks. Poole waka oſa kulda wõttis noormees teemoonaks kaaſa, mis kui kaerakot tõlla taha kinniſiuti. Kuningapoeg ei olnud kosjateel weel kaugele ſõitnud, ſeal nääb ta kaugel lagedal ühe inimeſe kuju otſegu linnu tiibadega lendma, mõne ſilmapilgu pärast wihiſeb kiirejalgne mees kui tuul tõllaſt mööda. „Pea kinni, pea kinni!“ kiſendab kuningapoeg elu poolt, et tuulejalgſe kõrw ſeda kuuleks. Mees kinnitab kohe jookſu ja jääb kuulama, mis päraſt teda hüütakſe. Seal waſt nääb kuningapoeg kuda jooksjal kummagi jala külles üks weskikiwi ripub. Se immelik nali ülendab mehe joosmiſe wõimu kuningapoja ſilmas kohe mõne waksa kõrgemaks; ſellepäraſt küſib ta: „Miks ſul weskikiwid jalgade küles on?“ „Muidu ei jääks kiirel jookſul mul jalad maa külge kinni,“ kostab mees — „ja ma wõikſin kogemata, kes teab kuhu minna, kui jalgel ſuuremat raskuſt ei oleks kanda kui paljas keha.“ Kuningapoeg mõtleb kohe, niiſuguſe mehe wõikſin ma teenistuſe wõtta, kes teab kuda lugu käib, ehk wõin ma teiſe oma eeſt wõidujookſule ſaata, kui iſe ei arwa korda ſaada. „Kas ſul ei ole himu minu teenistuſe tulla?“ küſib ta mehe käeſt. „Miks ei, kui meie kaupa lepime. Mis te' mulle ſiis palgaks lubate?“ Kuningapoeg kostab: „Igapääw priskeſt ſüüa ja juua, niipalju ſüda ſul igatſeb, kenad täieliſed ſuwe ja talwe riided ja toop kulda aastapalgaks.“ Mees oli ſellega rahul, ja käskis kuningapoeg teda tõlla taha kullakoti otſa istuda. „Mispäraſt?“ küſis mees, „Kas arwate oma hoostel kiiremaid ja tugewamaid jalgu kui mul? pole karta, neiſt jõuan igalpuhul mööda.“ Nõnda läkſid naad edaſi.

Tük aja päraſt nääb kuningapoeg ühe mehe tee ääres iſtuwad, kellel püs palgel, otſegu ſihiks ta midagi lindu. Aga ehk kül kuningapoeg ja tema ſulaſed igale poole teraſelt wahiwad, ſiiski ei nää nemad, nii kaugel kui ſilmad ulawad, ei maa peal ega tuule õhus midagi, mis peale küt wõiks ſihtida. „Mis ſa

ſeal teed,“ küſib kuningapoeg. Küt näitab käega kui tahaks tähendada, ärge tehke healt, teie hirmutate mul linnu eeſt ära. „Mis ſa ſeal teed?“ küſib kuningapoeg teiſt, ja kui wastuſt ei anta, weel kolmat korda. „Olge wait,“ ütleb küt taſaſe healega, „kunni teile wastan, ma pean eſiteks linnu mahalaſkma.“ Natukeſe aja päraſt kuuldi üks pauh! mis peale küt kohe ülestõuſis ja nõnda räägis: „Lind on mul käes, nüüd wõin teile wastuſt anda. Juba tük aega keeritas üks ſääſk Babiloni linna torni ümber ja tahtis ennaſt torni nupu otſa mahalasta, aga ſeda ei wõinud ma mite ſallida, ſeſt ſääſk on rohkeſt kümme leiſikat raske, ta oleks wõinud peenikeſe nupu wardale wiga teha, ſellepäraſt laſin waenlaſe maha.“ Kuningapoeg küſib imeſtades: „Kuda ſa ſiis nii kaugele jõuad näha?“ — „Mis tühi kaugus ſe on,“ naerab mees, „minu ſilm ulatab palju kaugemale“. „Dotke natuke!“ hüüab kergejalgne jookſumees — „ma tahan waatama minna, kas mees luiſanud, ehk töt on rääkinud.“ Seda üteldes kaſis ta kui tuul minema ja oli paari ſilmapilgu päraſt kuningapoja ſilmiſt kadunud. Seda meeſt ehk wõikſin ma kaa kuskil kogemata tarwitada, mõtleb kuningapoeg ja hakkab kaupa ſobitama. „Tahad ſa mulle teenriks tulla? küſib ta oſawa ſilmaga kütilt. „Miks ei,“ kostab mees, „kui kaupa lepime. Mis te' palgaks mulle lubate?“ Kuningapoeg ütleb: „Igapääw priskeſt ſüüa ja juua, nii palju kui ſüda himustab, täielikud kenad riided ſuwe ja talwe tarbeks, ja toop kulda aastapalgaks.“ Küt oli ſellega lepind, ja praegu jõudis kiirejalg Babiloniſt tagaſi, lastud ſuur ſääſk ſeljas, mis mehele ſuuremat koorma ei teinud. Teraw ſilmaga küt iſtus tõlla taha kullakoti otſa, ſiis ſõideti jälle edaſi.

Nemad ei olnud weel palju edaſi ſõitnud, ſeal nägi kuningapoeg, kes kawala mehe kombel igas kohas ſilmad ja kõrwad ärkſad hoidis, tee ääres mehe külleli maas ja kõrw maa külles, otſegu tahaks ta midagi kuulata; kõrw oli mehel toruwärki loodud ja kolm ſülda pik. „Mis ſa ſeal teed?“ küſis kuningapoeg. Kuulaja wastas: „Rooma linnas iſtuwad praegu wiis kuningaſt iſeeskis koos, kes ſõa päraſt ſala nõu peawad; tahtſin praegu kuulata, kas ehk ſõda kaa meile ſaab puutuma.“ Kuningapoeg küſis imeſtades: „Kudas ſa nii kaugele wõid kuulata?“ Mees kostis: „Ega ſe kaugel ole, minu kõrw ulatab weel kaugemale, ei ole palju kuskil maailmas midagi räägitawat, mis minu kõrwa ei ulataks, kui mul lusti oleks muidu kõik tühja naiſtelori teada ſaada.“ Kuningapoeg arwas kohe omas meeles, kes teab kus ſeeſu-

guse mehe abi mõnikord tarblik ei wõiks olla, ja küsis kõrwamehe käest: „Kas sul ei oleks lusti minu teenistusse tulla?“ „Miks ei — kostis kõrwamees, kui me' kaupa lepime. Mis te' siis mulle aastapalgaks lubate?“ Kuningapoeg andis wastuseks: „Igapääw priskest süüa ja juua, nii palju kui süda sul himustab, täielikud kenad riided ja toop kulda aastapalgaks.“ Kõrwamees oli sellega wäga rahul, mis peale kaupa tehti. Mees keerutas oma pika kõrwatoru koku, et maha ei puutuks, istus terasesilma kõrwa kullakoti otsa tõlla taha ja nõnda sõitsid nemad edasi.

Said naad jälle tüki teed edasi sõitnud, seal tuli suur mets neil wasta. Juba tük aega enne seda kui mets neil kätte juhtus, oli kuningapoeg tähele pannud, mis imelikult mõni puuladw aeg ajalt üle metsa paari sülla osa teistest kõrgemale kerkis ja siis rutust silma eest jälle kadus. Ta küsis oma sulaste käest asja tähendust, aga ükski ei wõinud seda lugu temale äraseletada. Kui kedagi puu al oleks ja kerwega rajuks, wõiks kül puu maha langedes silmast kaduda, aga kuda üks puu esiteks paari sülda ladwa taewa poole sirutab, enne kui ta mahalangeb, seda ei mõista inimese aru mite tähendada. Aega mööda jõudsid meie teekäiäd metsa ja seal saiwad nemad õnnekombel oma silmaga naljakat puukerkimist tundma õpima. Nemad ei olnud weel kuigi kaugel metsa warjus sõitnud kui puiekerkimise lugu ühekorraga tõusis. Seal nähti kergitaja parajal tööl. Üks mees, kui paraja puu silmaga wäljawalitenud, astus sedamaid ligemale, sasis mõlema kättega puutüwikust kinni ja tõmbas tüwiku juurtega tükis maast ülesse, otsegu oleks puu kapsas ehk kaalikas olnud. Tõlla kinnipidamist nähes, jättis ta tööd ja astus mõne sammu ligemale, sest ta arwas, et uhkes tõllas sõitja herra wist metsaperemees wõis olla, kes teda keelama tuleb. Sellepärast ütles ta alandlikult: „Aus herra! ärge pange pahaks, kui lubata mõne kõhetuma puukese teie metsast wõtsin, suurematesse ma ep puutunud; eit tahtis pudru keeta ja läkitäs mind sellepärast metsa, et sületäiekese puid pudrupaa alla koju wiiksin. Tahtsin parajalt weel paar tüki lisaks wõtta ja siis minema hakata, kui teie seie jõudsite.“ Kuningapoeg pani mehe kangust wäga imeks, siiski mõtles ta, ma tahan naeru pärast ennast metsa peremeheks tunnistada, kunni ta tugewust weel selgemine näha saan, sellepärast ütles ta puukergitajale: „Ma ei keela; wõtta minu pärast weel üks jämedam peale kaupa.“ — Rõõmsa näuga läks mees tagasi, wõttis sedamaid üheist puust kinni, mis kättega ümber ei ulatanud, ja tõmbas lopstii! maast

wälja. „Kas sul ei ole lusti minu teenistusse tulla?“ küsis kuningapoeg. „Miks ei,“ kui me' kaupa lepime,“ kostis mees — „mis te' mulle siis aastapalgaks lubate?“ Kuningapoeg wastas: „Igapääw priskest süüa ja juua, niipalju kui süda himustab, täielikud riided ja toop kulda aasta palgaks.“ Mees kraatsis kõrwa tagant, kui oleks weel natuke kahtlane pakutud palga pärast, siis ütles ta: „Lubage mulle esiteks niipalju aega weel, et puusületäie eide kätte ära wiin ja temale ütlen, kuhu ma lähän, muidu wõiks ta mind ilma aegu oodata; siis tulen jala pealt karates jälle tagasi.“ Luba saanud, wõttis ta wäljakistud puud üsasse ja läks kiirel sammul minema, ega wiitnud kaa tagasi tulikul kaua aega. Kuninga pojal oli meel rõõmus, et jälle ühe sulase oli saanud, keda kogemata hädas abiks wõis tarwitada.

Mets oli juba ammugi selja taha jäänud ja kaunis tük lagediku äraspidetud; kus silmawaat kaugele ulatas, seal nähti eemal üks lin, ja natuke maad siin pool linna seitse tuuleweskit, mis kõik ühel pool tee ääres kõrwistiku ridas seisid. Asjade sündi teraselt tähel panew kuningapoeg märkas kohe, kuda kõigil tuuleweskidel tiiwad keeritusel olid, ehk kül ilm nii waik ümberringi näitas, et mite liblel ega sulekesel tuuleõhus liikumist ei olnud. Edasi sõites tundis ta ühekorraga äkilist tuult, mis kui torust, ehk seinahaugust mõnikord tuppa tungib, aga paar sammu kohast kaugemale jõudes, lõpes tuul niisama rutu jälle otsa. Kuningapoeg sirutas silmi igale poole, siiski ei näinud ta tükil ajal midagi wõõraliku lugu, kust tuulesünnitajat oleks wõinud umbarwates tunnistada. Nemad ei olnud linna wärawast enam kaugemal kui mõned waud maad, seal silmab kuningapoeg tee kõrwas kogemata ühe keskmise kaswuga mehe, kes — jalad suure kiwi wasta toetatud ja keha natuke tagasi poole käänatud, midagi iseäraliku tööd näis toimetama. Kuningapoeg laseb hobused kinnipidada, siis wõõralt mehelt küsima: „Mis sa, wennike, seal teed?“ Mees kostis: „Mis ma waene kehwa pean tegema? kui midagi paremat teenistust kusttkilt poolt ei leidnud, mis mind wõinud toita, pidin häda pärast ammetiks ete wõtma, waikse ilmal, kui tuult ei ole, linna tuuleweskid joosma puhuma. Aga palju ma selle tühja tööga kopikaid wõin teenida? hädast nii palju et nälga ei sure.“ Kas sul weskide jooksma panemise puhumine siis nii hõlpus töö on? küsis kuninga poeg. „Noh“ kostis mees „seda wõite ju oma silmaga näha. Suu seisab mul ala kinni ja näpuga wantan ühelt poolt nina sõerme koku, et tuult üleliiga ei tõuseks, mis muidu tiiwad weski-

dega tükis lendu puistaks." „Kas sul ei ole lusti minu teenistusse tulla?" küsis kuningapoeg. „Miks ei," kostis weskidepuhuja, „kui kaupa lepime ja teie mulle niipalju annate, et mul pikemalt tarwis ei ole tühja kõhu näpistamist kannatada. Mis te' siis palgaks mulle lubate paisata, kui teie teenistusse pean tulema?" Kuningapoeg kostis: „Mis ma teiste sulastele annan, seda pead kaa sina saama. Igapääw priskest süüa ja juua, nii palju kui sul süda himustab, kenad täielikud riided ja weel pealegi terwe toop kulda aasta palgaks." Tuulepuhuja ütles röömsa näuga: „Juba sellega wõib mees niikaua lepida, kunni ta juhte korral midagi paremat leiab. Olgu siis, lööme käed kaubale koku! Meest sõnast, härga sarwist, ütleb wana sõna." Kuningapoeg wõttis uue sulase kaasa ja läks siis nelja kange sulastega seltsis kuninga linna poole, õnne ehk õnnetuse kaupa katsuma. Saagu kas kena tütarlapsele meheks saama, ehk oma pea ridwa otsa andma.

Kuninga linna jõudes laskis ta endale ja oma sulastele kõige uhkemas trahteris korteri walmistada, ja andis pealegi trahteri peremehele käsku, teenritele rohkest süüa ja juua anda, mis neist igamees ise ihaldaks. Pihutäie kuldraha lauale wisates, ütles kuningapoeg: „Wõtta seda pisukest käerahaks, kui minik meil kätte tuleb, külap tasun siis weel mis puudub." Siis käskis ta rätsepid ja kingsepasi kõigest linnast koku kutsuda, kes sulastele uhkeid riideid pidid õmblema, sest ehk kül igamees omalt kohalt ammetis wäga osaw oli, siiski ei olnud ühelainukesel paremaid sulgi keha peal, nõnda et neist ülepea tõtelikult wõis tunnistada, mis üks wana sõna ütleb: „Üheksa ammetit, kümnes nälg," ehk: „Ega kenal laululinnul igakord ilusat kuube ei leita!" Aga kergejala neitsi isa, wana kuningas, oli juba rahwa suust uue kosilase uhkust ja raharikust kuulnud, enne kui noormees ise tema silma ete astus, mis wast kolmandamal pääwal sündis. Teenrite uhked riided ja jalawarjud ei olnud enne walmis saanud. Wana kuningas ütles, kui uhket, priske keha ja palgega noortmeest oli näinud, isaliku armuga: „Jätke, armas sõber, parem seda wõidujooksu katsumata; olekssid teil jalad kergemad kui kergel, ega te' siiski minu tütri wasta ei jõuaks, kellel jalad kui linnu tiiwad al on. Ma kahetsen teie noort elu, mis te' ilma aegu tahate ära anda." Kosilane kostis: „Aus kuningas! rahwa suust kuulin, kuda luba peab olema, et kes ise ei taha teie tütrega wõidu joosta, se wõib kaa oma sulasse ehk palgalise saata?" — „Se on tõsi kül," wastas kuningas, „aga sest abimehest ei tõuse teile midagi kasu. Jääb abimees teele

maha, mis tõeste saab sündima, siis ei wõeta mite tema pead, waid teie pea peab wastama ja maha leigatud ridwa otsa saama." Kuningapoeg mõtles natuke aega ja ütles siis kindla sõnaga: „Olgu siis nõnda. Üks minu sulastest peab õnne katsuma ja minu pea õnnetust maksma. Ma olen korra sellepärast kodunt wälja tulnud ja enne kui ma lugu katsumata jälle rahwa naeruks tagasi lähän, enne kautan ma pea otsast. Parem naergu rahwas surnud pead ridwa otsas, kui elawat meest." Ehk kül wana kuningas weel paljugi rääkis ja kõigest wäest kosilast püüdis ärakeelata, siiski ei aitanud se midagi, waid ta pidi wiimaks järel andma. Wõidujooksmine pidi teisel pääwäl kätte tulema. Kui kuningapoeg äraläinud, ütles isa oma tütrele, mis pikakõrwa mees trahteris ärakuulis ja kuningapojale jälle rääkis: „Armas laps, sa oled tännini palju noori mehi ärahukanud, mis juba mitukord mul südant kurwastanud. Aga kedagi neist hukatud kosilastest ei olnud mul nii meelt mööda, kui se noor kuningapoeg, kes homme sinuga tahab jalgade jõudu katsuda, ta on üks priisk mees ja wäga targa jutuga. Armastuse pärast minu wasta, kinnita homme oma jalgade kiirust, et kosilane ehk tema sulane sinust wõitu saab ja mina üksköra wäimehe omale saan, kes, kui suren, riigi pärib, sest et mul poega ei ole." — „Mis?" wastas kuningatütar, uhkusest ja wihast punetawa näuga: „kas mina peaksin ühe poisi pärast oma jalgade jõudu hakkama ärasalgama, et se läbi tanu alla saaksin. Ei kogunist, parem jään elu otsani wanaks piigaks. Kes teda seie sundinud? Mina ei ole teda mite kutsunud, nii wähä kui neid, kes enne teda seie tulid. Meie metsas kaswab ridwu weel küllalt, mis tema ja temasarnalise halpide päile wõib tugiks panna, kui neid tuule kätte pannakse hullu tuju jahutama. On kosilane teie meelest kallis, siis saatke teda paremine enne joosmise katsumist koju tagasi, aga minu poolt ärge lootke temale midagi armuheitmist. Kes keelu ei kuule, peab kahetsema." Kuningas tundis sellepoolt oma tütre kindlust ja ei hakkanud kauemine wasta waidlema.

Pärast seda, kui kõrwamees jutu kuningapojale oli kuulutanud, astus kergejalgne sulane tuppa ja ütles: „Mul on häbi rahwa nähes weskikiwidega joosta, ostke paremine kuus härja nahka, laske neist üks paun teha, siis ostke weel niipalju rauda paunale raskuseks, kui mu jalakiwid kaaluwad, — siis on kõik korral; rahwas saab mind reisija hantwergi selliks arwama." Kuningapoeg täitis tõrkumata mehe tahtmist, laskis nahad ja raua osta, nii palju

kui tarwis arwati, ja teisel hommikul oli paun aegsast walmis. Mees pani pauna selga ja hakkas minema, ehk kül õpimata koorm seljas esiotsalt jalgadele natuke wööras näitis, mis seda kaugemat kammitsat ei tahtnud karta, kunni naad aega mööda koormaga harisid.

Wõidujooksmise kohta oli rahwast otsata palju koku kogunud, kus mõningad pauna meest naersid, teised jälle ütlesid: „Targem püüab kui jooksma lähäb üleliigseid riideid seljast wõtta, aga sel mehel ei ole meele tulnud, weel paunagi maha panna.“ Kõrwamees kuulutas neid jutusi kohe kuningapojale; aga jooksumees ei pidand neist lugu. Jooksmise teeks oli üks penikoorma pikune tänaw tee tehtud, kus mõlemal pool puid oli istutatud, mis jooksjalé ägedal päikese paistel warju andsid. Tänawa otsas imitses weike allika soon maapinnast wet wälja. Seaduseks oli asutatud, et wõidujooksjad tühja pudeliga allikale pidid jooksma, seal pudeli weega täitma ja kes siis tagasi tulles olgu sammu ehk kaks teise ete jõuab, selle kätte jääb wõit. Kui nüüd kuningatütar ja kosilase kergejalgne sulane antud käsu peale ühte aegu jooksu pistsid, siiski ei wältanud kuigi kaua, seal oli paunamees kui tuul tütarlapsest mööda, jooksis allikale, täitis pudeli ja hakkas tagasi tulema. Poolel teel wast tuli kuningatütar weel allikale minnes temale wasta. „Pea natuke kinni, wennike!“ palus kuningatütar, „olen jalga natuke kedreluust nikastanud. Anna mulle omast pudelist paar tilka wet jala peale ja puhka, kül siis lähme jälle edasi.“ „Minu pärast,“ ütles mees, „ega mul kiirust ei ole; ma istun, kui tahate siin senni, kui allikalt tagasi jõuate, külap siis lähäme üheskoos jälle edasi.“ Aga kui ta jalgu puhkama maha istus ja midagi petust ei kartnud, pani kuningatütar otsegu meest meelitates temale une rohtu nina alla, et mees sedamaid magama uinus. Seal wõttis neitsi tema täidetud wee pudeli käest ja hakkas tagasi lipama. Silmamees nägi seda lugu, wõttis oma püssi, ja laskis nii osawalt ühe puuoksa puust, et kergejala nina peale kukus ja teda unest äratas. Ehmatates leiab mees tühja pudeli ja piiga juba tük maad koju pool ees. Nüüd andis ta jalgadele tuld, et kannad wälkusid, tõtas teistkorda allikale, täitis pudeli ja siis kui tuul jälle tagasi kihutama. Enne tännawa lõpetust natuke maad jõudis ta siiski kuningatütrest mööda ja oli mõne silmapilgu tema eel tagasi saanud. Sedawiisi oli wõit kosilase kätte jäänud, kes sel korral oma pead ridwa otsa ei müünud; aga kuningatütar läks wiha tujuga koju, sest seesugust nalja ei olnud ta weel elu-

ilmas näinud, et kellelgi inimese loomal kiiremad jalad al kui temal. Kuningapoeg läks oma sulastega trahteri peale, laskis uhket pidu walmistada ja andis jooksumehele rohket kingitust, niisamuti kaa kütile, kes jooksjat õigel ajal oli äratanud. Siiski ei jõudnud pidude kära kõrwameest kuulmisel ekſitada, mis wahe ajal kuninga kojas isa ja tütre wahel räägiti. „Nüüd, armas laps!“ ütles kuningas „pead sa mehele minema, siin ei aita midagi enam, sinu jalgade kiirus on kiiremast wõidetud. Ma olen sellega wäga rahul, sest esiteks lõpeb se läbi meeste hukamine otsa, ja teiseks saan ühe wäimehe, kes igas tükis mul meelt mööda on.“ Kuningas püüdis weel pikemalt rääkida, aga siin peasid äkitselt tütre keelepaelad lahti, mis seiesaadik wihakütkes kinni seisid, ja nüüd langes kenast suust sõnu kui joa weski rata peale, et kuningas enam pikemalt ei wõinud rääkida. Et seda jutu kedagi ei jõuaks sõna sõnalt jälle kuulutada, sellepärast tahan lühidelt aga jutu sisu nimetada. Tütar oli kindla sõnaga kinnitanud, kui isa teda wägise tahaks mehele sundida, wõiks ta kül ennemine oma elu jätta, aga selle mehele naiseks, kes oma sulase läbi tema üle kogemata wõitu saanud, ei jõuaks üksgi wägi maailmas teda sundida. Hiljemine kui tütre keeleke juba wäsima hakkas ja kuningas jälle mõned sõnad wõis wahele lisada, katsus ta kord ähwardusi, kord meelitusi, aga kõik ilma asjata. „Minupärast, hüüdis tütar, wõite temale poole kuningriigi lepituse hinnaks pakuda ja anda, aga naist temale minust elades ei wõi saada.“ Kuningapoja meel läks wäga nukraks, kui kõrwamees jutu sai kuulutanud. Aga puie kergitaja ütles: „Arge kurwastage ennast sellepärast mite, tütarlapsi on maailmas enam kui seesinane kuningatütar arwab, kaa ilusamaid ja wiisakamaid kui tema. Küsige kuninga wara kambrist nii palju kulda, kui üks mees kotiga seljas jõuab ärakanda, lepituse hinnaks ja jätke ta tütar, kunni ta kõige omaga hallitab, et üksi enam tema peale ei waata, weel wähem kosima tuleb.“ Se nõu oli kuningapojal moka järel, sellepärast ütles ta teisel hommikul, kui wana kuninga suust neid sõnu sai kuulnud, mis tale kõrwamees juba eile oli kuulutanud: „Jäägu siis minupärast nooriku kosimine. Ma lepin teiega, kui mulle omast warandusе kambrist sedawõrra kulda pikateekäimise kuluks lubate, mis üks mees kotiga seljas jõuab ärakanda.“ Kuningas lubas seda tõrkumata, pealegi weel rõõmus, et nii odawalt sel korral oli peasnud, sest oleks noormees poole kuningriigi lepimise hinnaks tahtnud, pidand ta seda andma, aga siin peasis ta ühe kotitäie rahaga. Omas meeles mõtles kuningas, ma ar-

wasin noore mehe kawalamaks kui ta on; aga ta ei oska arwata, kui raske kuld on, mis tugewamgi mees palju ei jõuaks kanda. Nõnda lahkusid siis mehed teineteisest, mõlemad lepitud kaubaga wäga rahul.

Trahteri peal ütles puiekergitaja kuningapojale, nüüd saatke sulased linna ja laske kõik purjeriide pakud ära osta, mis poodides leida, siis ajage wiiskümmend rätsepi selli koku ja laske ostetud purjeriidest üks kuuekordne kot õmmelda, nii pik ja lai kui riie aga ulatab. Selle kotiga tahan ma warakambrist teile tütarlapse lunastuse hinda tuua. Kuningapoeg täitis kõik nõnda, lubas sikkusõitjatele rohket palka, kui läbi ööd koti hommikuks walmis õmblesid. Kui juba, kuda räägitakse, perenaise lihawaagen kerikisel rätsepa nõela peab kiirustama, siis wõib kohe arwata, kui palju rohkem kuningapoja palk seda tegi. Rätsepid torkisiwad kõik se öö purjeriide kallal, ega olnud neil kellelgi suuremat muret kui oma silmi teise naabrimehe eest hoida, et oma nõelakiirusega tema silma ei torkaks. Natuke aega enne keskhommikut oli meestel kot walmis, ja kõik õmblused enamist kahekordselt õmmeldud. Rätsepid saiwad tööpalka ja nii palju jooduraha weel peale kaupa, et selle ühe öö waewa eest kolm pääwa härbäri peal piduši wõisid pidada. Puiekergitaja wõttis tühja koti selga ja läks sellega kuninga waranduse kambri ülewaataja juure, tühja kotile moona otsima. Kui waranduse hoidja põhjatumat koti nägi, ütles ta pilgates: „Ehk sa oled, wennike, teelt eksinud: sa tahtsid wist kuhugi haganiku minna, raha tarwis ei oleks seesugust koguni tarwis olnud." Kotimees wastas: „Ega kot ääri nutma ei lähä, ja enam ma ei wõi sisse panna, kui jõud mul lubab ärakanda." Nõnda rääkides olid naad warakambri jõudnud. Said uksed lukust lahti peastetud ja kullatündrid kõik nähtawale, ütles warahoidja, „Mis sa arwad, kas peaks sest sulle koti täit saama, mis siit ärakannad?" Kotimees kostis: „Saab näha; kes enne katsumist midagi wõib tõeks kiita? Minu peremehel oli seie tulles kindel lootus, noorikuga tagasi sõita, aga nüüd ei saa paremat palka kui ühe kotikese täie raha. Noh, raha on mõnikord parem kui kuri naine." Waranduse hoidja ütles pilkamisel: „Kahju, et sul kühwlid kaasa ei wõetud ole, se lühendaks tööd, sest kämlaga koti täitmine on wäga igaw, pealegi kui nii suur kot täita on." Puiekergitaja wastas: „Minu kadund isa ütles mitukord naljatades: „Kui kannu ja kappa mehel ei ole, siis peab ta kas törresõrwast ehk waadi suust rüüpama." Seda üteldes tõstis ta esimese kullatündre ülesse kui udusulgede korwi-

kese, palus koti suud lahti pidada ja puistas siis raha kõlisedes kotti. Rahahoidjal kipus juba hirm peale, aga kui teise ja kolmandama tündriga paremat lugu ei olnud, seal läks mehike walgeks kui lubjatud sein. Natukese aja pärast olid kõik kullatündrid tühendatud, aga kot ei olnud weel poolegi täis. Kandja küsis: „Kas teie kuningal suuremat wara enam ei ole?" „Walamata kulda on weel taga kastides, aga seda ei ole weel rahaks tehtud." Tooge aga seie! ütles puiekergitaja, ja tühendas kastid niisama lagedaks, kui enne seda tündrid oli teinud. Saiwad kõik nurgad ja nurgakesed tühendatud, siis wõttis koti selga ja sammus trahteri poole tagasi.

Rahahoidjal ei olnud selkorral ukse luku pänemise muret, sellepärast jookšis ta, otsegu oleks kiil pükšis olnud, kuningale õnnetust kuulutama. Kaa wana kuningas ehmatas seda lugu kuuldes, laskis tütre senna kutsuda ja hüüdis: „Waata, mis wiletsust sinu kangekaelne wasta panemine nüüd on teinud. Kõik rahawarandus on otsas, kosilane on mind pgljaks teinud kui kiriku roti. Mis kuningas ma nüüd olen? Rahata riigiwallitsejal ei ole kät ega jalga, misga ta waenlaste wasta wõib minna. Saawad sõamehed kuulda, et mul enam wara ei ole neile palka maksta, siis lähäwad naad kõik oma teed." Tütar ütles: „Asi ei wõi sedawiisi jäädа; meie peame kas kawalusega ehk wäekaupa wara jälle nende käest tagasi püüdma." Aga enne kui aega saiwad midagi kawalust hakata katsuma, toodi juba sõnumid, et kuningapoeg linnast äralännud. „Nüüd peame wäekaupa katsuma," ütles tütar. „Laske silmapilgul kõik sõawäge koku kutsuda ja petise kosilase kannule kihutada, kes ommetegi oma raske koormaga rutust edasi ei jõua." Käsku täideti silmapilgul. Teisel pääwal oli wägi koos; nüüd mindi rahamehe jälgil teele, ees hobuse-, taga jalawägi, wiimaks weel kuningas tütrega tõllas. Kolmas jagu kulda sest waranduse, mis waenliku kosilase käest tagasi pidi saama, lubati sõameestele meelehääks, et seda ägedamalt peale kipuksid.

Kuningapoeg oli oma waraga juba tük maad edasi jõudnud, sest kuuekordne rahakot ei kinnitanud kuskil kandjal sammu; aga muul kombel ei oleks kaa kogunist wõimalik olnud rasket koorma edasi wiia. Wedulojukšid oleks kül hea raha eest nii palju wõidud osta, kui koorma raskus tarwitas, kust aga wankretelge wõtta, mis raskuse alla ei katkeks. Waranduse kandja oli parajalt üle kõrge mäe jõudnud, kuhu ta mäe alla jalgu puhkades põesa alla istus, kui pikakõrwa mees neile kõik rääkis, mis selja taga kuninga

linnas salanõu sobitates räägiti ja toimetati. Silmamees oli mäearjalt oma silmaga tagakihutawad wäge selgest näinud; sellepärast lõi kuningapoja meel natuke kartlikuks. Aga tuulepuhuja ütles: „meie peame mäest natuke kaugemale minema, kust, kui wäehulgad mäele jõuawad, minu suutuul neid osawamalt wõib trehwada.“ Sedamaid läksid mehed edasi, kunni naad parajat kohta said leidma. Kui nüüd silmamees kuulutas et esimene hobusewäe osa juba mäe arjale jõudnud, hakkas tuulemees puhuma. Ja, kassa nääd! otsegu oleks tuulispast kerget tolmu ja prügi maast ülesse keeritanud, nõnda tuiskasiwad mehed ja hobused pilwede alla ülesse, kust hiljemine maha langesid, et kellelgi liikmed liikme külge ei jäänud. Sedasamasugust tuulelendu tehti kaa hiljemine jalawäele, nõnda et wiimaks muud üle ei jäänud, kui tõld, kus wana kuningas kergejalgse tütrega sees istus. „Pean neid kaa lendu kihutama?“ küsis tuulemees. Aga kuningapoeg keelas teda seda tegemast, üteldes: „Katsume weel ükskord hääga kaupa.“ Siis sõitis ta oma tõllaga mäele tagasi, kuningale wasta, keretas wiisakast ja ütles: „Nüüd olete ühekorraga kehwaks meheks saanud, teil ei ole enam wara ega sõawäge, mis kuningas teie nüüd wõite olla? Lubage tütar mulle naiseks, siis lõpeb kõik wiletsus otsa.“ Ei wõinud nüüd wana kuningas ega kangekaelne kergejalg tütar enam wastatõrkuda, waid tegid lepimise kaupa. Kuningapoeg ütles nüüd äjapapale: „Olge mureta, waranduse lasen kohe tagasi kanda, ja hooleliku targa wallitsuse ajal saab rahwast riiki jälle peale kaswama, kes nende asemeid täidawad, mis täna tuulde puistati. Senni kui noored mehed alles kaswawad, saawad minu tugewad sulased riigirahu hoidma, kellest üks oma silmaga pisema kihulase pilwes wõib näha, teine oma kõrwaga hiire aewastamist sada sülla sügawusel maapõhjast kuulda, kolmas oma rammuga kõik waranduse kambri kullad ja hõbedad seljas ärakanda, ja neljas suuga kõik sõawäed tuulde puhuda.“

Mindi siis kuningalinna jälle tagasi, kus wäga uhked pulmad tehti, mis neli nädalat peeti, aga wäimees jäi wana kuningale koduwäiks ja sai pärast wanamehe surma riigile wallitsejaks.

Loppi ja Lappi.

Ükskord elas üks kehwa wabadik naisega tük maad külast eemal üksikus urtsikus. Mehe nimi oli Loppi, naisel jälle Lappi. Näitas lugu, kui oleksid mõlemad wiletsuse põlwe sündinud, sest üksi asi ei läinud nende käes edasi. Nooremal põlwel oli Jumal neile kaa lapsukesi annud, aga neist ei jäänud mite ühtainust elusse, kes wanematele wanuse tuge oleks wõinud anda. Kui kaks kuiwand kändu istusiwad mees ja naine igal õhtul ahjupingi peal, kus süda neil wabest tühjast asjast paisuma läks ju tüli toas tõusis. Kuda igamees ise teab, püüab inimene tülil enamist oma süüd teise peale weeretada ja mitukord kaa seal, kus midagi inimliku kurjust asju rikumas ei olnud, seda inimese süüks arwata. Nõnda kuuldi tülil sagedast Loppi suust sõnu: „Oleksin ma õnnekorral parema naise saanud, mis siis wiga elada, ma wõiksin täna rikas mees olla.“ Aga Lappil olid jõudsamad keele tiiwad, mis, kui mees sõna oli rääkinud, kohe kümme ja kakskümmend wastuseks andsid. Sellepärast kui mees ülemal räägitud jutu otsa korra joonele oli seadnud, ei saanud ta ial hakkatusest kangemale, waid Lappi lõugutas kohe wasta: „Kas sa hilpharakat nääd! Kui hullul lapse rumalusel paremat meest ei oskanud waliteda, siis on sest kül tükalte mulle süüd ehk ma kül tõtelikult usun, et muud mind sinu poole ei wõinud meelitada, kui nõiduse wägi, kes kuri teab, mis ja mulle salamahti söögi ehk joogi sisse lisasid, kunni mul meel sinu järel hakkas käima. Kosilaste puudust ei olnud mul ial, ja kui sinu paljap — kimpu ei oleks kogemata õnnetusel juhtund, wõiksin ma täna emanda tanuga kaetud laua taga istuda. Sinu hooletuma pärast pean nüüd nälga ja waewa kannatama, kunni surm peastma tuleb. Et kõik meie lapsed ära surid, oli kaa sinu süü, kes ei naise ega laste eest osand muret kanda“ — ja nõnda jooksis lahtipeasnud jutuoja weel kaua edasi ega lõpend mitukord enne, kui mees rusikaga prunti suu peale sai wautama. Nõnda istus ühel õhtul jälle urtsiku paarirahwas riieldes ahjupingi peal, kui üks uhke saksawärki riides naisterahwas üle läwe tuppa astu-

des naise keeleweskit äkitselt kinnitas ja mehe winna tõmmatud kät jälle paigale pani. Wõeras ütles, kui pere rahwast lahkelt teretanud: „Teie olete kehwikud, kes tännini palju waewa pidite kannatama; aga kolme pääwa pärast saab kõik waew ühe korraga otsa lõpema; sellepärast pidage rahu majas ja ütelge ise, mis teie kõige paremaks põlweks endale tahate soowida. Mina ei ole, mis ma teie silma paistan, mite inimene, waid üks wägewam loom, kes inimeste soowimisi jumalikul rammul wõib täita. Kolm pääwa on teil aega mõtelda, ja kolm soowimist teil luba nimetada, mis põlwe ehk mis hääd teie endale tahate soowida. Siis nimetage oma soowimised, neid peab silma pilgul sala wägi tõeks tegema. Aga olge targad, et midagi tühja ei hakka soowima." Seda üteldes jätis uhke naisterahwas jälle jumalaga ja siis lipstii! uksest wälja.

Loppi ja Lappi, kes tüli olid unustanud, wahtisid nüüd sõnalausumata üksisilmi ukse peale, kust ime oli tulnud ja kuhu ta oli kadunud, wiimaks ütles mees: „Heidame puhkama; meil on kolm pääwa mõtlemise aega, seda tahame targalikult pruukida, et kõige paremat õnne põlwe endale wõime soowida." Aga ehk neil kül kolm pääwa mõtlemise aega oli lubatud, siiski kulutasiwad naad pikem poole ööd juba täna mõtete koormas ja hakkasiwad arwama, mis soowimine kõige parem wõiks olla. Oh seda kallist rahu, mis nüüd kolm pääwa järestiku urtsikus elas. Loppi ja Lappi olid teiseks inimeseks loodud, rääkisiwad teine teisega lahkelt jutu ja püüdis üks ika teise tahtmist juba silmast äratunda ja seda täita. Suurem jägu pääwa istusiwad mõlemad sõnata nurgas ja pidasid soowimise nõu. Kolmandamal pääwal pärast lõunat läks Loppi külasse, kus sel hommikul figa oli tapetud ja worsti pada parajalt tulel wõis olla. Ta wõttis kodunt kaanega witsiku kaasa ja tahtis naabri perenaiselt natuke worsti wet paluda, kus sees õhtu kodu kapsa päid keedaks. Loppi mõtles, kui kõht hää roaga täidetud on, siis tulewad inimesel kohe paremad mõted pähä. Koju jõudes pani ta kapsa paa tulele, et söök õigel ajal õhtu lauale saaks.

Kui nüüd õhtu ja soowimiste awaldamise tund kätte juhtus, auras kapsaleeme waagen laualt, mees ja naine istusid sööma lauale, kus soowimisi pidid täitma. Said mõned lusika täied magusat leemekest suhu ja kõhtu pannud, ütles Lappi lahke meelega: „Jumal tänatud hüwa leemekese eest, sellega wõib inimene juba kõhtu täita; aga weel magusam maitseks leem, kui worst kaa

leeme kõrwas oleks!" — Patstii! kukus toa laest üks suur worst kesk laua peale. Mees ja naine olid natuke aega kingituse üle nõnda ehmatanud, et neil meele ei tulnud kohe worsti otsast kinni hakata. Loppi märkas et worstiga esimine soowimine täide oli läinud, ja se wihastas teda nõnda, et ta täie suuga hüüdis: „Wõtku — sind ehk pangu worsti sulle nina otsa! kui —" Aga waene mehike ei saanud ehmatuse pärast enam rääkida, sest worst ripus juba Lappil nina otsas; ei mite enam tehtud worstikombel, waid kui üks ninaga ühest juurikast kaswand tük. Mis nüüd teha? Kaks soowimist olid tuulde läinud, pealegi weel wiimne naise nina nii imelikuks loonud, et ta muu rahwa silma ete ei usaldanud astuda. Siiski üks soowimine oli weel ütlemata ja sellega wõisid nemad targal kombel kõik hääks moonda. Aga waesel Lappil ei olnud sel silmapilgul midagi paremat soowimist meeles, kui seda, et oma nina pika worsti kütkest jälle lahti saaks, sellepärast nimetas ta soowimist, ja worst oli tuulde kadunud. Nüüd olid kõik kolm soowimist otsas ja Loppi ja Lappi pidid jälle kehwal wiisil kui ennegi urtsikus elama. Kül ootsiwad nemad tük aega kena naisterahwa teistkordist tulikut, aga kallis wõõras ei tulnud mite enam. Kes kogemata õnne kohe sabast ega sarwest ei oska kinni wõtta ja kinni pidada, se on seda kautanud.

Kiwialuste ristitütar.

Ükskord oli üks noorik metsa marjule läinud. Torbik parajalt täidetud, tahtis ta koju poole hakata minema, kui kogemata puie wahelt üks kogu tal silma puutus, mis eemalt inimese sarnane näikas. Ligemale minnes leidis ta ühe noore neitsi, kahwatanud näu, werise suu ja palgedega, pööra al minestuses maas. Naine rutas allikale, mis kaugel ei olnud, puistas nopitud marjad põlle sisse, täitis torbiku külma weega, misga ta neitsi silmi ja pea tühemeid pesi, kunni minestusest ärkanud loom silmad laiale lõi ja wöörite ümber wahtis. — Wööraft naisterahwast enese kõrwas leides, pani esiotsalt neitsi kohkuma, aga üürikese ajaga lahkus ehmatus ja kartus; ta wõttis lahkelt nooriku käest kinni, tänas ja ütles: „Sinu heldus on täna minu elu hädakitsikust peastnud! Kes teab mis minust oleks saanud, kui sa minu peale ep oleks halastanud. Meie suguwõsa kurjem waenlane, wana metsa taat, juhtus täna teel minuga koku, pekis mind pool surnuks, et hingeta maha langesin. Sinu abita ehk oleksin seie paika jäänud! Mul ei ole täna wõimalik suuremat palka sulle anda kui seda sõrmust, mis sinu sõrme pistan. Waata, nüüd oleme elu otsani kihlatud. Kui sina, mis sul praegu südame al, ükskord ilmale tood, siis pead mind waderiks paluma, ja mind kahe noorema õega seltsis wasta wõtma, kui meie kolmekeste warrule tuleme. Walwa suud, et kellegile tänasest juhtumisest sõnakest ei lähä kuulutama, ja kui sõrmukse pärast peaks küsitama, siis ütle et metsast leidsid." Nääkides oli ta kuld sõrmukse oma sõrmest wõtnud ja nooriku sõrme pannud. Naine pakus temale maasikaid põllest, mis neitsi lahkelt wasta wõttis ja rohkest poole osa ära-söi. „Sa oled mul minestust, nälga ja janu kustutanud, seda heategu tahan ükskord sinu tütrele kätte tasuda, kui ta minu ealiseks saades mehele hakkab minema." — Pikemalt lahket juttu westes, olid nemad metsa ääre lagedale jõudnud, kus neitsi jumalaga jättes metsa tagasi kallas. Naine tahtis marjule weel minna, et torbiku jälle täis nopiks, aga pääw jõudis juba õhta ligidale; ja kui ta üle jäänud marjad põllest torbikusse puistas, tõusis torbik kuhjaga täis. Se näitas naisel imelik, eks ta olnud oma silmaga näinud, kuda neitsi rohkest poole osa marju oli äraseönud. Siiski pidi imestamine koju tulles kaswama! kui ta marju torbikust waagnasse walas, leidis ta alumise poole hõbe rahaga täidetud. Mis se tähendas? Neitsi oli metsas juhtund sõrmukse lugu rääkimist ärakeelanud, sellepärast arwas naine kaa rahaasja salamahti pidada. Tema pani raha kerstu põhja kanga pakude wahele, kust juhtund hädа päiwil abi lootis leida.

Poole aasta pärast räägitud marjul käimist oli ta nurgawoodil maha saanud ja tütrekese ilmale toonud. Kui warrude pääw ligemale jõudis, kus laps ristimisele pidi wiidama, tegi emale ränka südame koormat, et wööra neitsi kodupaik küsimata jäänud. Tema ei teadnud nüüd kuhugi sõnumid läkitada. Warruliste saanid seisid ukse ees, aisad kõigil wärawa poole käänatud, taheti hakata kiriku minema. Titeema waatas wesiste silmadega lapse wiijat, kahetsetes et wööras neitsi palumata oli jäänud. Sueft kuulub kellukeste kõlinat, ja waata! üks ilus saksa saan sõidab kahe hobusega õue wärawast sisse; kolm kasukate sisse mässitud naisterahwast istuwad saanis. „Teie olete juba kiriku teel", — hüüab üks neitsi saanist — „ärge wiitke aega. Meie kutsar käänab hobused ümber ja siis sõidame seltsis kiriku; kül tagasi tulles lähme titeema teretama." — Ehk kül nurganaine toas seda jutu ei kuulnud, siiski arwas ta kohe, et kolm wööraft saksa saanis muud ei wõinud olla, kui ete kuulutatud palumata jäänud waderid. Hommikul kurbdusest täidetud südа kipus rõõmu pärast lõhkema! Tema kaebas siiski, et kallid wõõrad warru pereft kuiwa suuga kiriku olid läinud, ja ei jõudnud tagasi tulemise aega oodata, kus wõlga jäänud hommiku sööki armsa külalistele wõis tasuda. Onnelt ei teadnud ta hing midagi sest tülist, mis wahe ajal waderitel kirikus lapse nime pärast oli. Kui õpetaja küsis, mis lapsele nimeks saab antud, kostis üks neist wööraste neitsidest: „Maasikas!" — „Kudas te' ütlesite, — küsis õpetaja — Mari, Madli ehk Maret?" — „Maasikas," anti teist korda wastuseks. Lapse isa ja waderid wahtisid imestates üks teise silmi, kedagi ei teadnud, mis sest asjast pidi arwama. Aga kiriku õpetaja ütles tõsise sõnaga: „Ma palun, ärge tehke siin nalja; ütelge tõsiselt, mis lapsele nimeks saab, ehk ma ristitan temale, teilt küsimata, ühe ristiinimese nime". Siin läksid kaa neitsi palged wiha tujul punasemaks, kui ta julge wiisaka sõnaga kostis: „Jumal

on inimesed, kõik muud loomad ja kasud maa peale loonud, aga ei kellegile nime annud, waid seda on inimesed teinud. Kes mulle tohib keelata, risttütrele tahtmist mööda nime lasta panna?" — „Kas arwate wägise minu üle wõimust saama?" küsis õpetaja niisama pahasel meelel. Kui nii hõlpsalt minu üle usute wõimust saada, siis pean teile esiteks meele tuletama kes mina olen, teiseks teilt küsima, kes teie olete, ja kas ma seaduse lubaga teid lapse waderiks tohin wasta wõtta?" — Sõna lausumata tõmbas uhke neitsi ühe paberi lehe omast põuest ja andis õpetajale lugeda. Kiriku õpetaja kahwatas lugedes surnu karwaliseks ja kogeldas, ehmatanud keelega: „Andke andeks, andke andeks, aus suurtsugu" — aga neitsi tõstis ähwardates sõrme, üteldes: „Wait, wait! ristige lapsukest, meil ei ole pikemat jutu!" — Kiriku õpetaja ristis lapse, andis Maasikas temale nimeks, siiski wäriseseid mehel kääd püha ammeti toimetusel. Uhke neitsi oli last ristimise ajal oma käte peal hoidnud ja hiljemine kiriku õpetajale kuldraha ja kõstrile ühe rubla tüki hõbedat annud, kuda teised waderid selgest silmaga olid näinud. Siis sõideti warrude peresse tagasi. Tee peal arwasid küla eided, kui suur waderi kingitus titeemale ja ristitütrele wõis tulla, kus juba nii rohket ristimise hinda oli maksetud.

Pidude peresse tulles läks uhke neitsi jala pealt titeema teretama, wõttis temal kaela ümbert kinni, silitas palgeid ja ütles, sõrmega teiste neitside peale tähendates: „Minu nooremad õed, keda warrule lubasin tuua. Meie tõutame kolmekeste sinu tütrekese eest hoolt kanda, kui Jumal sind warem siit ilmast peaks ärakutsuma, kunni laps inimeseks kaswab". Sellepeale andis iga neitsi ühe kuld karbikese lapse emale, üteldes: „Karbikestes on tütrekese kingitused, mis waderi andeks tõima, ära näita neid kellegile, sina ise wõid kül waadata kui tahad, aga ära kauta kallid asju." Kül paluti uhkeid wõõraid lauale, keha karastust wõtma, aga nemad ei tahtnud süüa ega juua, waid lapse ema lahkelt jumalaga jättes lahkusiwad nemad pidudelt ja sõitsid uhke saaniga õue wärawast oma teed.

Warrulistel kipitas wäga südame peal, teada saada, kes uhked wõõrad neitsid olid olnud, ja mis neis kuld karpides wõis olla. Seda igatsemist ei jõudnud neile kedagi täita. Kaa lapse isal läks meel tuska, kui ta pärast warruliste lahkumist pikemat otsust naise suust ei saanud. Tema ei uskund kogunist, mis naine tõt mööda tunnistas, et täl imelised wõõrad niisama tundmata

kui teistelgi olid. Mõni pääw hiljem läks ta salamahti kerstule kuld karbikesi waatama, et näha saaks, mis kallis warandus kuld koore al peidus seisis. Tema ei leidnud muud kui kolm pisukest lähkri kiwi igas karbis. Ehk ta kül seda leidu natuke imeks pani, siiski ei awaldanud ta kellegile sõnakest.

Weike Maasikas oli seitsme aasta wanusele saanud, kui ema tal äkitselt wäga rängast haigeks jäi, nõnda et mõne pääwa pärast pikemat elu lootost ei wõinud olla. Haige himustas ise enne surma Jumala armu, sellepärast paluti kiriku õpetaja sinna. Õpetajale tunnistas ta lugu, mis temale metsas enne tütre sündimist wõõra neitsiga oli juhtunud. Kiriku õpetaja ütles tröösides: „Ole sellepärast rahul! sest kokusaamisest ei wõi sinu hingele midagi kahju ega koormat tulla, ja tütrekese pärast wõid sa rahulist silmad kinni panna, kül waderi neitsid saawad tema kaswatamise eest hoolt kandma". Kui ta Jumala armu leiba ja karikat oli maitsenud, õnnistas ta oma tütrekest, jättis jumalaga ja läks puhkama. Teisel pääwal pärast matmise pidu tuli uhke waderi neitsi ja tahtis ristitütart endale kaswandikuks wiia; aga lesk-mees ei raatsind lapsest lahkuda, palus teda endale rõõmuks ja nukra meele jahutuseks weel jätta. Tema palumise peale jäeti laps kül sinna, aga neitsi ütles: „Üks meist õdedest tuleb igapääw weiket Maasikakest waatama". Nõnda sündis kaa hiljemine; igapääw käis üks neitsi emata last waatamas, tõi temale puhtaid riideid, magusaid kookisi ja mitmet sugu ilusaid mängi asju.

Aasta pärast wõttis leskmees nõuks, teist naist minna kosima. Kaks pääwa enne pulme tuli wanem neitsi ja ütles: „Maasikas ei tohi pikemalt sinu juure jääda, ma tahan teda täna kaasa wõtta. Sina saad kül teise naise ja wõid aega mööda jälle lapse isaks saada, aga Maasikas ei leia enam teist ema. Kõik, mis meie seie saadik ristitütrele kinkisime, jäägu sulle ja sinu noore naisele, aga kolm kuld karpi, mis warrude pääwal lapsele kinkisime, pean ma kaasa wõtma". Mees püüdis kül wastatõrkuda, nii palju kui ta jõudis, siiski esi aitanud siin tema wasta panemine midagi. Weike Maasikas palus nuttes: „Ma tahan ristiemadele minna!" Isa pidi wiimaks järel andma. Tema läks tük maad lalaja neitsi jälgil, et näha saaks, kust tee nende koju läks, mis kaugel ei wõinud olla, sest et nemad iga pääw last waatamas käisid. Uhke neitsi läks, laps käe kõrwas, sinna metsa poole, kus kadund ema nooriku põlwes marjul oli käinud ja esimest korda wõõra neitsiga koku juhtunud. Kui neitsi nüüd lapsega ühe suure

kiwi ligidale jõudis, mis metsa ääres lagedal seisis, kadus ta äkitselt waataja mehe silmast, otsegu oleks maa alla waunud. Mees töttas kül sinna paika, käis mitukümmend kord kiwi ümber, otsis jälgi ja põrutas wahe wahel jalakanda maad wasta, kas midagi õõnsat kohta ei leiaks: aga kõik waew läks tuulde; ei saanud ta last ega lapse ristiema näha. Noore naisega elades unustas ta aega mööda kadunud naise tütrekese meelest.

Meie peame siin weike Maasika elust jutustama. Nimetatud kiwi ligidal seisis kolme waksa sügawasel muru al üks sülla laiune ja poolteist sülla pikune pae kiwi, mis tutawal jala astumisel keldri luugi kombel ülestõusis, tulejat sisse laskis ja siis silma pilgul jälle kinni langes. Se sündis nii imelikul kiirusel, et eemalt waataja sest aru ei saanud, waid uskuma hakkas, et nähtaw inimene äkitselt, kas maa alla waunud, ehk nägemata tuulde oli tõusnud. Mis niisugust arwamist weel tõtelikumaks tegi, tuli sest, et kuhugi kriipsu ega märki murule maha ei jäänud; murupind näitas kui ühest tükist walatud. Paaskaane al leiti üks lai kallist kiwist wälja raiutud trep, mis sügawamale wiis. Trepi astmeid mööda alla minnes jõudis weike Maasikas ristiema seltsis ilusa õue peale, kus üks klaasist ehitatud hoone seisis: se oli neitside kodu, mis Kiwialuse mõisaks nimetati. Teenijaid naisterahwast leiti siin palju, kes kõiksugust peenikest naisterahwa näputööd walmistasid. Kaa weike Maasikale õpetati aega mööda niisugust näputööd, ehk teda kül teenija wiisil ei peetud, waid kui ellitatud saksalast kaswatati, kellel mingist puudu ei olnud. Ristiemad kandsid tema eest hoolt ja armastasid teda ema kombel. Mõnda kaswis ta kuueteistkümme aasta wanuseks, kus ta priskeks tütarlapseks oli õitsenud.

Seal ütles ühel pääwal wanem ristiema temale: „Minu armas Maasikas! Aeg on kätte jõudnud, kus sa meist pead lahkuma. Siiski loodame meie Jumala heldusе peale, et lahkumine kaua ei saa wältama. Lähäb asi õnnelikult korda, siis saame jälle koku ja ei wõi meid seal muud lahutada kui surm. Kats ustawat teenrit ja sinu kolm kuld karbikest pead sa kaasa wõtma, karbikestes leiad kõik tarwidused, mis sul pikal teekäigil wõiksid puududa“. Kui ta weel pikemalt tütarlapsele mõnda juhatust teekäigi pärast oli annud, awandas ta wiimaks, et kolme pääwa pärast minik pidi tulema. Kül oli Maasikal südame kurbdus suur, aga ristiemade kurwastus ei olnud wähem lahkumise tunnil. Nemad tahtsid silma pisarates sulada, kui ristitütre kaela ümbert

kinni hakkasid ja temale mitukümmend korda suud andsid. Wiimaks kutsuti mõlemad sulased, wana-ealised mehed, keda Maasikas enne ei olnud näinud ja üteldi, et need teel tema kaitsejad saawad olema. Mõnda mindi siis teele; Maasikal weike korwike käes, kus sees tema kuld karbikesed olid.

Saiwad nemad tük aega metsas edasi läinud ja tütarlapsel lahkumise pisarad laugelt tahenenud, ütles üks tema saatjatest: „Ega meie pika teed jalgselt ommetegi jõua ärakäia“. Maasikas küsis: „kust hobusid peame wõtma?“ Mees kostis: „hobused ja muud teekäigi tarwitused on teil korwis kuld karbikeste sees“. Maasikas wahtis kahtlaselt tema silmi, kui püüaks sealt otsust, mis pilkamise jut pidi tähendama. Aga mees ütles tõsise näuga: „Wõtke üks lähkrikiwike karbikesest, siis saame sedamaid sõiduriista ja hobusid“. Ehk kül tütarlaps ei uskunud, täitis ta ommetegi mehe käsku, wõttis ühe kiwikese, mis tal näpu otsa juhtus, ja andis mehe kätte. Mees puhus kiwikese peale kolm korda ja ütles: „Tõld nelja hobusega astugu ette!“ Silmapilgul seisis tõld hoostega seal. Maasikas pandi saksaks tõlda istuma, üks mees istus kutsariks puki peale, teine toapoisiks tõlla taha, ja siis läks teekäik rutust edasi. Päike seisis juba kõrgel lõunel, kui kutsar küsis, kas tühi kõht lõunat ei himustaks. Maasikas kostis: „meil ep ole midagi toidu wara kodunt kaasa wõetud“. „Aga kiwikesi küllalt“, — kostis toapois tõlla tagant — „andke üks seie?“ Maasikas andis kiwikese, mees puhus jälle saadud kiwikese peale ja hüüdis: „Katetud laud, astu roogadega ette!“ — Silmapilgul seisis katetud laud kalli roogadega Maasika ees. Tema sõi oma kõhu täis ja andis siis teenritele nii palju kui nemad himustasid. Hiljemine puhus mees jälle laua peale, kus ühe korraga kõik ärakadus ja weike kiwike Maasika pihusse tagasi kargas. Õhtu sündis sõõmalauaga niisamati, aga üks teine kiwike moondati padjadega sängiks, kus neitsike öö wäsimust puhkas. Mõnda tehti hiljemine igapääw, et neil kellestki puudust ei olnud, ommetegi läks Maasikal pikal teel aeg igawaks; ta soowis endale naisterahwa seltsi. Enam nalja kui tõe pärast wõttis ta ühe kiwikese näpude wahele, puhus, kuda meestest oli näinud, ja hüüdis: „Toatütruk astu ette!“ Silmapilgul istus üks wiisakas tütarlaps tema kõrwas. Mis wiga nüüd Maasikal ilusas tõllas sõita, kus ta hommikust õhtuni magusat juttu wõis westa.

Ühel hommikul öömajalt teele minnes ütles kutsar Maasikale: „Täna jõuame ühe kuulsa targa talusse, sinna peate sisse

minema ja teraselt tähele panema, mis wana tark teile saab juhatama. Tema käsku peame täielikult täitma, muidu lähäb asjatallitus meil nurja. Ühe kiwikese peate targale meeleheaks täna ärukulutama, et meid lahkelt wasta wõetakse ja kõige paremat nõu meile antakse". — Enne õhtut jõudsid nemad targale, kus meestel rasket rahakoti kanda sai, mis — pool hõbe pool kulda — kiwikesest oli sünnitatud. Tark ütles, kui Maasika kät oli waatanud: „Teie teekäik lähäb homme pimeda metsa laane, kus teile kolm elajad saawad wasta tulema, esiteks üks põdra lehm, siis üks wana hunt, ja wiimaks üks karu. Püüdke neid metsalisi meelitada, et ligi lasewad tulla, ja pange iga ühele oma tunnismärk külge, et teine kord neid äratunnete, kui jälle koku juhtute. Põdra lehmale pange üks siidi wöö ja hundile üks nahk rihm kaela, aga karule peate oma sõrmukse käpawarba külge pistma, mis teile kadund ema waranduselt üle jäänud. Kolm pääwa hiljemine saab üks kole wihane madu teie peale tungima, seal ei wõi teie ennast muidu peasta, kui peate ühe kiwikese põhja-kotkaks moondama ja teenritega seltsis tema selga istuma, kes teid tuulekiirusel pilwe alla ülesse kannab, kuhu madu ei wõi tulla. Tõlla ja hobused saab ta kül äraneelama, aga sest ei ole teile suuremat wiga. Se kõhutäis saab temale wiimseks toiduks, ta sureb seitsme pääwa pärast, kus hobused tõllaga tema suust jälle wälja tulewad. Mis pikemalt sünnib, jäägu siin nimetamata, sest saab teile ja teie kiwialustele ristiemadele õnne". —

Teisel pääwal saiwad meie teekäijad pimeda metsa laane, kus kõik nõnda sündis, kuda tark ette oli kuulutanud. Esiteks tuli põdra lehm, siis wana hunt ja wiimaks üks karu neil wasta. Maasikas meelitas metsalisi üks haawalt oma ligemale ja sidus siis iga ühele tema märgi külge: põdra lehmale ühe sinise siidi wöö, hundile ühe nahkrihma kaela ümber, aga karule pistis ta emast päritud kuld sõrmukse käpawarba külge. Karu lakus kui tänades tema käsi ja jookſis röömsa mõmisemisega metsa tagasi. Palju koledam oli lugu, mis kolme pääwa pärast neile juhtus. Juba kaugelt kuuldi kohinat ja mühinat, kui oleks raskemat heinakuhja mööda maad weetud. Wiimaks tõusis madude kuninga pea kuldse krooniga kaugelt nähtawale, aga sel silmapilgul oli Maasikas ühe kiwikese põhjakotkaks loonud, istus oma kolme teenijaga seltsis tema selga, kes neid kõrgele pilwe alla üleskandis. Sealt nägiwad nemad, kuda määrata madu tõlla hoostega tükis alla neelas kui olekſid pisukesed hiire pojad olnud. Seitse pääwa lendas

põhjakotkas oma koormaga kõrgel pilwete al, magas ööse pilwe sõrwa peal, ja tema seljas istujatel polnud mingist puudu, sest et Maasika kuldkarbikeste kiwikesed neile kõiki tarwituſi andsid.

Seitsmendama pääwa hommikul lendas põhjakotkas oma koormaga maha. Nemad jõudsid parajalt sinna, kui hobused tõllaga surnud madude kuninga suust wäljasõitsid. Seda imet alles waadates, nägid nemad ühe wana meeste- ja naisterahwa uhkes kuninglikus ülikonnas nende seltsi astuma. Mehel oli nahk-rihm ja naisel sinine siidi-wöö kaelas, mis Maasikas sedamaid nendeks tunnistas, mis ta hundi ja põdralehma kaela oli sidunud. Natuke aega hiljemine jõudis kaa üks priske noormees sinna, kelle sõrmes Maasika karule antud sõrmus hiilgas. Wööras wanamees rääkis: „Tänu sulle, Maasikas, kallis õnnelaps! kes sa meid piksast wangipõlwest oled peastnud. Ma olin seitsmesaa aasta eest lõunemaal rikas kuningas, siin seisab minu abikaasa ja seal minu poeg; meie kolm tütart on otsa saanud. Kuri põhja madude-kuningas wõitis minu riigi ja neelas kõik minu alamad oma kõhtu. Mind moondas ta hundiks, minu abikaasa põdra lehmaks ja minu poja karuks. Kuhu tütrid jäiwad, ei ole ma kuulnud, wõib olla, et madu neid nahka on pannud". — Maasikas arwas sedamaid, et tema kiwialused ristiemad kadund tütred wõisid olla, aga tema ei rääkinud enne kunni asi tõeks lähäb, et wanemate röõm seda suurem wõiks olla. Tema walmistas ühe kiwikese teiseks tõllaks, kus kuus hoost ees olid; sinna tõlda istus kuningas abikaasa ja pojaga. Siis hakati koju poole tagasi minema. Juba kolmandamal hommikul tulid Maasika ristiemad neile teel wasta. Aga kes jõuaks wanemate ja tütarte röõmu ülesrääkida, kui nemad seitsmesaa aastase lahkumise pärast kogemata jälle koku saiwad. Hiljemine kosis kuninga poeg Maasika endale abikaasaks ja sai isa kuningriigile walitsejaks, kes wanuse pärast ise enam ei tahtnud walitseda. Kaa kolm tütart wiidi aega mööda mehele, aga kedagi ei olnud hiljemine nende suust kuulnud, kust nende kiwidega kuldkarbikesed olid tulnud ehk kuhu naad wiimaks olid jäänud.

Nupu-mees.

Kalewi poja päiwil elas Kungla maal üks wäga rikas kuninggas, kes iga seitsme aasta järel riigi alamatele suured ilupiud kesk suwel laskis walmistada, mis igakord kaks ja kolm nädalat järestiku wältasiwad. Niisugune ilupidude aasta oli parajalt käes ja paari kuu pärast pidude hakkatus oodetawal; aga rahwa ootus ja lootus näitas sel puhul kahewahelisem kui muidu, sest et kakskorda — neljateistkümne ja seitsme aasta eest oodatud rõõm nurja oli läinud. Ehk kül kuninga poolt küllalt pidude wara oli muretsetud, siiski ei saanud kellegi suu sest maitsema. Asi näitas imelik ja uskumata kül, aga palju inimesi leiti igal pool, kes oma silmaga nähtust tõeks tunnistasid. Mõlemal korral — nõnda räägiti — kui söögid ja joogid walmistatud pidulasi ootasid, oli üks tundmata wõõras mees kokade ülema juure tulnud luba paluma, söögist ja joogist paar suutäit maitseda, aga kulbipistmine leeme pajasse ja õllekannu suule tõstmine oli ime wäel kõik aidad, käsikambrid ja keldrid tühendanud, et kuhugi riismeid ega piiska järel ei jäänud. Kõik kokad ja kokapoisid olid nägemist wandega kinnitanud; siiski oli rahwa wiha raisku läinud pidude rõõmu üle nii suur, et kuningas neile lepituseks seitsme aasta eest kokade ülema pidi laskma ülespuua, miks ta wõõra mehele maitsemise luba oli annud. Et sel korral jälle jäherdust pahandust ei tõuseks, oli pidude walmistaja ülemale wäga rohket palka kuninga poolt tõutatud, ja kui siiski wastamist enese peale kedagi ei tahtnud wõtta, lubas kuningas wiimaks oma noorema tütre walmistajale abikaasaks; aga õnnetumal korral pidi mees kahju eluga wastama.

Riigi raja peal, kaugel kuninga linnast elas üks nõukas talumees kolme pojaga, kellest noorem maast madalast juba terawat mõistust näitas, sest et murueit teda kaswatanud ja salamahti mõne korra omal rinnal imetanud oli. Isa nimetas seda poega nupu-meheks, misga ta tahtis, tähendada et pojal rohket mõistust nupus (peas) oli. Tema ütles mitukord poegadele: „Teie, wanemad wennad, peate keharammu ja käte tööga endale igapäewast leiba teenima; sina, pisuke nupu-mees, wõid mõistuse läbi maa-ilmas edasi saada ja ükskord wendadest kõrgemaks tõusta". — Enne surma jägas ta oma põllu- ja heinamaad pooleks, mis wanema ja keskmise pojale päranduseks saiwad. Noorema pojale andis ta nii palju teeraha, et ta laia ilma wõis minna oma õnne katsuma. Kadund isa keha ei olnud laua peal weel külmaks jahtunud, seal riisusiwad wanemad wennad wiimse kopika noorema käest, wiskasid teda üle läwe toast wälja ja hüüdsid pilkades: „Sina kawal nupu-mees pead meist kõrgemaks tõusma ja üksnes mõistuse läbi maa-ilmas edasi saama, sellepärast wõiks raha sulle koormaks olla!"

Noorem wend unustas wendade kadeduse ja läks mureta teele. „Külap Jumal annab õnne!" oli ta endale troostiks ja saatjaks isa kojast kaasa wõtnud; wilistas kurwad mõted tuulde ja kõndis lahkel sammul edasi. Kui ta tühja kõhu näpistamist hakkas tundma, sai ta kogemata kahe reisija hantwärgi selliga koku. Nupu-mehe wiisakas olemine ja naljakas jut oli sellidel meele järel; nemad andsid puhkamise paigas temale omast leiwakotist süüa; nõnda ajas Nupu-mees esimese pääwa õnnelikult õhtule. Sellidest õhta eel lahkudes läks ta rõõmsast edasi, täidetud kõht ei laskнud homse pääwa muret ülestulla. Õõmaja leidis ta igas kohas, kus haljas muru põrandaks al ja sinine taewas katukseks peal oli; kiwi pea al andis pehme padja magajale. — Teisel pääwal lõune eel jõudis ta ühte üksiku talusse. Noor naine istus ukse ees ja nutis ärdaste. Nupu-mees küsis, mis temal südant nii raskest oli kurwastanud, ja kuulis naise suust: „Mul on hullupeaga tige mees, kes mind igapääw pekśab, kui ma tema jampsitahtmisi ei jõua täita. Täna käskis ta mulle, õhtuks temale ühe kala keeta, mis kala ei tohi olla, ja kellel kül silmad, aga ei mitte pea külles. Kust ma niisugust elajat maa pealt wõiksin leida?" — „Ära nuta, noorikukene!" — ütles Nupu-mees tröösides: „sinu mees himustab wähki mis wees kül elab, aga kala ei ole, kellel kaa silmad, aga mitte peas ei ole." Naine tänas hea juhatamise eest, andis temale süüa ja weel leiwakoti tee moonaks kaasa, misga Nupu-mees mõne pääwa wõis elada. Selle kogemata tulnud abiga wõttis ta sedamaid nõuks, kuninga linna minna, kus tarkus kõige enam peab maksma; seal lootis ta wistist õnne leida.

Kõigis paikus, kuhu ta tuli, ei kuuldud muud jutu kui kuninga suwisteст lustipidudest. Kui Nupu-mees kuulda saanud,

mis palka walmistajale oli lubatud, hakkas ta asja arwama ja enesega nõu pidama, kas ehk wõimalik ei oleks ammetit oma peale wõtta. Lähäb asi korda — ütles ta iseenesega rääkides — siis olen ühekorraga õnne teel. Mis kartust wõiks mul olla? Kõige pahemal järgil kautaksin ma oma elu, aga surema peame ommetegi ükskord, olgu warem ehk hilsem. Alustan asja targast otsast, miks siis korda ei peaks minema. Ehk on mul parem õn kui teistel. Ja kui kuningas oma tütart mulle kaa ei annaks, peab ta ommetegi lubatud rahapalka maksma, misga rikaks meheks tõusen. Sedawiisi mõteldes sammus ta edasi, laulis ja wilistas kui lõukene, puhkas wahel põõsa warjus pääwa palawat, magas ööse puu al ehk lagedal, ja jõudis õnnelikult sel õhtul kuninga linna, kus ta hommiku leiwakoti põhja oli tühendanud. Teisel pääwal palus ta luba, kuninga ette minna. Kuningas märkas tema osawat mõistust ja julgust ja nõnda sobiti hõlpsast kaupa. Kuningas küsis: „Mis sul nimi on?“ Nupu-mees wastas: „Minu ristitud nimi on Nikodemus, aga kodu kutsuti mind ika Nupu-meheks, mis niipalju tähendab, et pea ja aru parajal kohal“. „Ma tahan sind Nupu-meheks jätta, — ütles kuningas — sest sina pead oma nupuga kõik kahju mulle wastama, kui midagi wigadust peaks juhtuma“.

Nupu-mees palus kuningalt seitsesada meest enesele abiks ja hakkas aega wiitmata pidude ettewalmistamist toimetama. Tema laskis kakskümmend suurt rehehoonet ehitada, mis laia lagedale nelja nurgeliste, kui mõisa karjalaudad, ülestehti, et lai õue ruum hoonete wahele jäi, kuhu üks ainuke suur wäraw sisse wiis. Rehekütmise tubadesse laskis ta suured keedupaad ja katlad müürida, kerisetele raud raamid teha, kus peal liha, käkki ja worsti wõis küpsetada. Teised rehed tehti kateldega ja laia törredega õlle pruulimise tarwis, nõnda et katlad soojas rehetoas, törred rehe al seisid. Teised ahjuta hooned ehitati külma roogade tarwis käsikambriteks, üks leiwa, teine sepikute, kolmas saia j. n. e. hoidmiseks. Kõik tarwitused kui: jahu, tangud, liha, sool, rasw, wõi ja muud lauti hoonete wahele õue peale kuhjadesse, ja pandi wiiskümmend sõameest wärawa ette wahiks, et warga näpud ei wõinud kuhugi puutuda. Kuningas käis igapääw ettewalmistamist waatamas, ja kiitis Nupu-mehe osawust ja tarkust. Peale nimetatud hooneid ehitati weel mõnikümmend leiwa ahju lagedale ja pandi iga ahjule oma jägu wahiseldatid juure. Pidude tarwis tapeti tuhat nuumhärga, kakstuhat wasikat, wiistuhat siga ja

kesikut, kümmetuhat lammast ja palju muid pudu lojukside, mis igalt poolt karjade kaupa koku ajeti. Jõgedel nähti lootsikud ja lodjad, maanteedel woorwankrid alati moona wedamas. Niisuguste killa woorisi nähti juba mõni nädal liikumas. Õlut oli üksi seitsetuhat aami pruulitud. Ehk kül seitsesada abimeest hommikust õhtuni tööd tegid, wahewahel kaa päilisi lisaks wõeti, siiski seisis kõige suurem mure ja hool Nupu-mehe kaela peal, sest tema aru ja tarkus pidi igas paigas teistele teed juhatama. Kokadele, leiwaküpsetajatele ja õlle pruulijatele oli ta kindlat käsku annud, et nemad kuskil wõõrast suud toitu ja jooki maitsema ei tohi lasta. Käsu wasta eksijaid ähwardati sedamaid wõlla puua. Aga kus kedagi seesugust maiast wõõrast nähtawale juhtuks, pidi silmapilgul mees pidude walmistaja ülema ette toodama.

Esimesel pidude pääwa hommikul toodi Nupu-mehele sõnumid, et üks tundmata wana mees ühte kööki tulnud ja kokalt luba palunud, leeme paast kulbiga natuke rooga maitseda, mis kokomast peast ei tohtinud lubada. Nupu-mees käskis wõõra enese ette tuua. Natuke aega hiljemine toodi üks weike halli habemega wanamees tema ette. Mehike palus alandlikult luba, pidude rooga ja keelekastet pisut maitseda. Nupu-mees käskis teda enese seltsis ühte kööki tulla, kus ta, kui wõimalik, soowimist lubas täita. Minnes waatas ta teraselt, kas midagi iseliku asja wõõra wanamehe külles leida ei oleks. Seal nägi ta ühe hiilgawa kuldsõrmuse wanakese pahema käe nimeta sõrmes. Kööki astudes küsis Nupu-mees: „Mis panti wõid sa mulle anda, et midagi kahju ei sünni, kui sulle rooga maitseda annan?“ „Aus isand“, — kostis wõõras — „mul ei oli ühtegi pandiks anda“. Nupu-mees näitas kena kuldsõrmuse peale, ja käskis sõrmuse pandiks panna. Wanarauk tõrkus paludes wasta, ütles sõrmuse kadund naise mälestuse olema, mis ta tõutust mööda ial oma käest ei tohtind ära anda, sest et muidu õnnetust wõiks tulla. „Siis ei ole mul wõimalik sinu himustamist täita“; ütles Nupu-mees — „pandita ei saa minu käest ei kuiwa ega märga kedagi maitsema“. Maius kihutas wanarauka taga, et ta wiimaks oma sõrmuse pandiks andis. Kui ta nüüd kulpi katla tahtis pista, ropsas Nupu-mees temale selja tagant nii tugewast kirwe silmaga pähä, et kõige tugewam nuumhärg selle löögi alla oleks mahalangenud, aga weike wanarauk ei kukund siiski, waid waarus natuke jalgilt. Nupu-mees sasis mõlema kättega tema habemest kinni, käskis tugewaid kõisi tuua, misga wanamehe käed ja jalad kinni kõideti

ja teda jalgupidi parrepuu külge ülestömmati. Nupu=mees hüüdis pilkades: „Kannata seal niikaua kui pidude pääwad mööda lähäwad, siis saame teine teisega pikemalt aru tegema. Sinu wõimuse sõrmus jääb wahe ajal minu kätte pandiks“. Wanamees pidi selle otsusega lepima; tema ei wõinud kät ega jalga oma kammitsas liigutada.

Nüüd hakkati lustipidu pidama, kuhu rahwast igalt poolt tuhandete kaupa koku kogus. Ehk kül pidud täis kolm nädalat wältasid, siiski ei olnud sõögist ega joogist kuskil puudust, waid kõigist jäi weel üks rohke osa järele. Rahwas tänas ja kiitis kuningat ja pidude walmistajat. Kui kuningas temale tingitud palka tahtis maksta, ütles Nupu=mees: „Mul on weel ühe wõõraga natuke asja tallitamist, enne kui palka tulen saama“. Tema wõttis seitse tugewat meest enesele seltsiks kaasa, laskis neid tugewad wemlad kätte muretseda ja talutas siis sinna, kuhu ta wanamehe kolme nädala eest parre külge oli riputanud. „Mehed! sasige wemlad tugewast pihusse ja wirutage mul wana meest, et ta seda sauna ja meie wõõraspidu elu ajal ei unustaks!“ — Mehed hakkasiwad seitsmekeste koledal kombel wanameest parkima, et temal elu kipusiwad wõtma; aga nende walusad wopsud katkendasid aega mööda kõie otsa parrest, kuhu jakad üles olid siutud. Põrandale kukudes waus mehike tuulekiirusel maa alla! aga lai hauk jäi sinna, kust ta oli alla peasnud. Nupu=mees ütles: „Pant on minu käes, misga tema järel pean minema. Wiige palju tuhat terwisid kuningale ja ütelge, et kui ma tagasi ei peaks tulema, minu teenistuse palka waestele peab jägatama“.

Tema puges sedasama urgasteed mööda maa põhja, kuhu wanamees oli läinud. Esiteks leidis ta tee wäga kitsa, aga mõne sülla sügawusel palju laiema, nõnda et ta hõlpsalt wõis edasi minna. Trepi astmed hoidsid jalga libisemise eest, et pimedas midagi karta ei olnud. Tema oli tük aega käinud, enne kui ukse taha jõudis. Ukse prau wahelt tuppa luurides, nägi ta kolm noort tütarlast istumas ja tutawa wanamehe pea ühe tüdruku süles. Tütarlaps ütles: „kui weel paar korda peamuhku noateraga wautan, siis kaub paistetus ja walu“. Nupu=mees mõtles, se on wist minu kolme nädala eest wautatud kirwe silma ase. Tema tahtis niikaua ukse taga oodate, kunni pererahwas magama läheb ja tuli toast kustutakse. Wanamees palus: „Aitage mind kambri, et sängi puhkama saan, keha on wäga ära põrund et ei kät ega jalga wõi liigutada“. Sellepeale wiidi teda kambri magama.

Widewiku ajul, kus tüdrukud toast olid läinud, puges Nupu=mees salamahti tuppa, kus ta kalja astja taga peiduurka leidis.

Tütarlapsed tulid natukese aja pärast tagasi ja rääkisiwad isekeskis tasakeste, et wana taat uneft ei ärkaks. „Pea muhust ei oleks wiga, — ütles üks — ja põrund keha paraneks kaa aega mööda, aga taadi ärakadund wõimu sõrmust ei wõi kudagi wiisi tagasi saada; se kahju on otsata suur ja waewab teda wist enam kui keha walu.“ Õhtu hilja norises wana taat kambris, kus Nupumees peidu urkast wälja tuli ja tütarlastega sõbrust tegi. Esiotsalt näitasid piigad kül ehmatand, aga kawal noormees oskas nende kartust kahandada, et nemad teda ööseks sinna jätsid. Tema oli tütarlaste suust kuulnud, et wanamehel kaks arulist asja, üks kuulus mõõk ja pihlaka puust witsake, pidi olema, mis ta minnes kaasa tahtis wõtta. Witsake tegi merel silda mehele ette, ja mõõgaga wõis perekama sõawäe ärahäwitada. — Teisel õhtul oli Nupu=mees mõõga ja witsakese kätte saanud ja hommiku enne walget noorema piiga abiga minema läinud. Aga ukse ees ei leidnud ta endist urgasteed, waid laia õue, ja kaugemal laenetas kopli tagant meri.

Tütarlastel oli pärast tema lahkumist isekeskis sõna waheldamist tõusnud, mis nii kõrgeks läks, et wanamees nende käraft ülesärkas. Tema märkas nende tülist, et kedagi wõõrast siin oli käinud, tuli wihaga sängist ja leidis mööka ja witsakest warastatud. „Minu kallim warandus on ärariisutud!“ mõuras ta, keha walu unustades ja tormas ukset wälja. — Nupumees istus alles mere kaldal ja mõtles, kas ta witsakese rammu pidi katsuma, ehk teist kuiwa teed otsima. Äkitselt kuuleb ta kohinat oma selja taga, kui tõstaks marutuult! Üle õla tagasi waadates nääb ta wanamehe suisa peal oma poole jooksma. Püsti kargades on tal weel aega witsaga merelaeneid lüüa ja hüüda: „Sild ees, wesi taga!“ Kui sõna suust tulnud, leiab ta ennast merel silla peal tük maad kaldast eemal.

Wanamees tuleb ähkides ja puhkides kaldale, kuhu ta seisma jääb, kui warga sillal mere peal nääb. Tema hüüab lõõtsudes: „Nikodemus, pojuke! kuhu sa lähäd?“ — Koju poole, papake! anti wastuseks. „Nikodemus, pojuke! sa lõid kirwesilmaga mulle pähä ja riputasid mind jalgupidi parsile?“ — Jah, papake. „Nikodemus, pojuke! Kas lasid mind seitsmel käel wirutada ja wiisid mu kuld sõrmukse?“ — Jah, papake. „Nikodemus,pojuke! Kas sõbrustasid minu tütardega?“ Jah, papake. „Nikodemus po=

juke! Kas oled mööda ja witsakest warastanud?“ Jah, papake. „Nikodemus, pojuke! Kas tahad tagasi tulla?“ — Jah, papake! andis Nupu-mees jälle wastuseks. Wahe ajal oli ta silda mööda nii kaugele saanud, et wana mehe jutu enam ei kuulnud. Üle mere jõudnud, kuulas ta ligemat teed kuninga linna ja töttas sinna oma palka nõudma.

Aga, ennäh! seal leidis ta lugu hoopis teisel joonel, kui ta oli lootnud. Tema wennad olid mõlemad kuninga teenistuses, üks kutsariks, teine kammerteenriks; mõlemad elasiwad priskest ja olid rikad mehed. Kui Nupu-mees kuningalt oma palka läinud paluma, ütles kuningas: „Ma olin sind terwe aasta ootanud, ja kui sinust kuskil ei kuuldud, ega nähtud, arwasin sind surnuks ja tahtsin sinu palka waestele lasta jagada, kuda sa olid käskinud. Waata, seal tulid ühel pääwal sinu wanemad wennad seda palka pärima. Ma andsin asja kohtu peale, kus palk õigust mööda neile möisteti, sest et sind enam elus ei arwatud olema. Hiljemine saiwad sinu wennad minu teenistusse, kus nemad praegu alles on.“ Nupu-mehel näitas kuninga jut kui imelik unenägu, sest enda teadawal ta kauem aega kui kaks ööd maa al wana taadi majas ei olnud ja tagasi tulles mõned pääwad teel ärakulutanud; aga nüüd näitas et iga öö aasta pikune oli olnud. Tema ei tahtnud wendadega hakata kohut käima, jättis neile raha, tänas Jumalat, et eluga oli tagasi peasnud, ja tahtis uut teenistust minna otsima. Kuninga kok wõttis teda poisiks, kus ta igapääw küpsetatud liha wardas pidi ümber pöörama. Tema wanemad wennad põlgasiwad teda halwa ammeti pärast ja ei tahtnud temaga ümberkäia, aga Nupu-mees armastas neid siiski. Mõnda oli ta ühel õhtul wendadele mõnda sest rääkinud, mis ta al-ilmas näinud, kus hanedel ja partidel kuld ja hõbesuled seljas olnud. Wennad wiisid kuuldud jutu kuninga ette ja palusiwad nooremat wenda sinna läkitada, et ta arulist lindude sugu seie tooks. Kuningas laskis koka poisi kutsuda, ja käskis teda teisel hommikul sinna maale minna ja kalli sulgisi lindusi sealt tooma.

Raske südamega läks Nupu-mees teele, wõttis siiski salaja hoitud sõrmuse, witsakese ja mööga kaasa. Mõne pääwa pärast sai ta mereranda, kus ta enne tagasi tulles oli olnud, seal nägi ta ühe wana mehe kiwi ääres istumas. Ligemale minnes, küsis pika habemega wanamees: „Miks sa nukral meelel oled, wennike?“ Nupu-mees rääkis temale oma kibedat lugu. Wana mees käskis teda julge ja kartmata olla. „Nii kaua kui wõimu-sõrmus sinu

käes on“ — ütles wana mees — „ei wõi sulle midagi wiga sündida.“ Tema andis Nupu-mehele ühe konnakarbikese, käskis nõia witsaga silda teha, kunni ta kest merele saaks, seal pidi ta pahema jalaga konnakarbi peale astuma, misläbi ta alla-ilma jõuab, kus pererahwas parajalt magawad. Pikemalt käskis ta õmblikku wõrgust koti õmmelda, hõbe ja kuld sulgsed lestajalad sinna sisse pista ja siis wiibimata tagasi tulla. Nupu-mees tänas mõnusa õpetuse eest ja töttas minema. Asi läks ettekuulutust mööda korda; aga waewalt oli ta oma saagiga mere kaldale jõudnud, seal kuulis ta ähkides ja puhkides wana poisi oma kannul ja kuulis sillale saades jälle küsimisi kui esimesel korral: „Nikodemus, pojuke! Sa löid kirwesilmaga mulle pähä ja riputasid mind jalgupidi parsile? j. n. e. kunni wiimaks lestajalgliste wargust weel juure lisati.“ Nupu-mees andis iga küsimisele „jah“ wastuseks ja töttas minema.

Kuda halli habemega sõber minnes ettekuulutanud oli, sai ta õhtul kalli linnu koormaga kuninga linna; õmblikku wõrgust tehtud kot pidas neid kinni et kedagi ära ei peasnud. Kuningas tinkis temale jooduraha ja sundis teda teisel pääwal jälle tagasi minema, sest tema oli wendade suust kuulnud, et alt-ilma peremehel wäga palju kuld ja hõbe majariistu olla, mis kuningas endale himustas. Nupu-mees ei tohtind käsu wasta törkuda, siiski läks ta nukral meelel teele, sest et ette ei wõinud teada, kuida asja tallitamine edasi lähäks. Aga merekaldal tuli hallihabemega wana mees lahkelt tal wasta, küsis kurwastamise põhjust. Siis andis ta Nupu-mehele jälle ühe konnakarbikese ja pehutäie lähkre kiwa; õpetas pealegi nõnda: „Kui sa pärast lõunat sinna saad, on peremees parajalt sängis leiba luusse laskmas, tüdrukud kedrawad wokide taga toas, senni kui wana eit kõõgis kuld ja hõberiistu haljaks küürib. Noni illuseste korstna otsa, wiska nuusti sesse siutud lähkrikiwid wana eide käela, rutta ise kannul järgi, pista kallid riistad õmblikku wõrgust kotti ja siis minema, niipalju kui jalad kannawad.“ Nupu-mees tänas ja täitis igas tükis saadud õpetust. Aga kui lähkrikiwide nuustikene tema sõrmelt peasis, kaswis ta kohe kuuewakeseks munakiwidega täidetud kotiks, mis wana eite puruks maha rabas. Sedamaid oli Nupu-mees kõik kuld ja hõbe riistad õmblikku wõrgust kotti ajanud ja teele kihutanud. Wanapois arwas kiwikoti kolinat kuuldes korstna maha langend olema, ega usaldanud warsti waatama minna. Kui ta tüf aega hüüdes wana eidelt wastust ei saanud, pidi ta wiimaks

ise waatama minema. Onnetust leides, ruttas ta waraſt taga kihutama, kes weel kaugel ei wõinud olla. Nupu=mees oli juba merel kui tagakihutaja ähkides ja puhkides kaldale jõudis. „Nikodemus pojuke!“ j. n. e. küsis wanapois jälle kõik endiſed küſimiſed otſaſt otſani. Wiimne küſimine oli: „Nikodemus pojuke! ära ſa minu kuld ja hõbe riistad warastaſid?„ Ära, papake! anti wastuſeks. „Nikodemus, pojuke! Kas lubad weel tagaſi tulla?“ — Ei, papake! kostis Nupu=mees ja ruttas ſilda mööda edaſi. Ehk kül wana pois warga kannul jõimas ja ſajatas, ſiiski ei wõinud ta teda kinni ſaada, ſeſt et kõik nõia riistad warga käes olid.

Nupu=mees leidis halli habemega wanakeſe jälle merekaldal, wiskas raske kuld ja hõbe asjade koti ſeljaſt, mis ta wõimuſõrmukſe abil üksnes jõudnud ärakanda, ja istus ſiis maha wäſind jalgu puhkama. Jutu ajades, kuulis ta nüüd mõnda wana mehe ſuuſt, mis teda kohkuma pani. Wanake ütles: „Wennad wihkawad ſind ja püüawad ſulle igawiiſil otſa teha, kui ſa nende peetud kurja nõule ette ei jõua. Nemad kihutawad kuningat taga, niiſuguſt tööd ſulle anda, kus juures ſa hõlpſalt ſurma wõid leida. Kui ſa täna õhtul rika koormaga kuninga ette astud, ſaab tema ſinu wasta lahke olema, ſeal palu endale armu palgaks, et kuninga tütart õhtu ſalamahti ukſe taha kuulma ſaadetakſe, mis ſinu wennad iſekeskis räägiwad.“

Kui Nupu=mees hiljemine rohke waranduſega kuninga ette astus, mis wähemalt kümne hobuſe koormaks wõis arwata, leidis ta kuninga wäga lahke ja helde eneſe wasta. Nupu=mees palus nüüd armu palka, mis hallihabemega wanake oli käskind. Kuningas rõõmuſtas, et warakandja ſuuremat palka ei küſinud ja käskis tütre õhta ukſe taha ſalamahti kuulama minna, mis kutſar ja kammerteener iſekeskis räägiwad. Heal põlwel ülemeeleliſeks läinud wennad hoopleſid oma õnnega, ja mis weel rumalam oli, laimaſid ſeal juures walelikult kuninga tütart. Kutſar ütles: „tema on mitukord ööſel minu juures magamas käinud.“ Kammerteener koſtis naerdes: „Se tuli ſeſt et mina teda enam ei tahtnud ja ukſe eeſt kinni panin, muidu oli ta igal ööl minu jänkis.“ Häbi ja wiha punetuſega astus tütar kuninga ette ja räägis ſilmapiſaratega, mis häbemata walet tema oma kõrwaga teenrite ſuuſt oli kuulnud, ja palus üleannetumatele nuhtluſt. Kuningas laskis neid ſedamaid wangi torni heita ja teiſel pääwal,

kui nemad kohtu ees oma ſüüd olid tunnistanud, ärahukata. Aga Nupu=mees tõuſis kuningale nõumeheks.

Mõne aja pärast tungis üks wõõras kuningas suure sõawäega riiki, kus Nupu=mees waenlaste wasta sõtta läkitati. Seal tõmbas ta oma altilmaſt toodud mõõga eſimeſt korda tupeſt ja hakkas waenuwäge niitma, kunni lühikeſe aja peale kõik otſa leidſid werisel lahingi lagedal. Kuningas rõõmustas nõnda sõawõidu üle, et Nupu=mehe omale wäimeheks wõttis.

Aruline naise truuus.

Wanal ajal elas üks põhjatu rikas noor kaupmees, temal oli ühekſasada-ühekſakümmend-üheksa laewa, mis ühtepuhku kaugele wõõra maadele kaupa wedasid, ja sealt kaa teist kaupa ehk selget raha peremehele jälle tagasi tõiwad. Et laewu täis tuhat saaks, sellepärast laskis ta weel ühe uue laewa ehitada. Kui laew walmis saanud ja praegu pukide pealt taheti alla merde lasta, seal juhtus kogemata, et üks kangipuu laewa peremehe külgi triikis ja tema pükſid ülewalt wärwliſt kunni sääreni lõhkus. Rikal mehel on räbisend pükstega palju halwem lugu kui waesel, kellelt niisuguſt asja palju tähele ei panna, aga kuulus kaupmees pidi kartma, et inimeste silmadel muud sihti enam ei wõinud olla, kui tema kärisend pükſide peale. Tema küsis sellepärast arglikult teed ligema sikkusõitja poole, kes sündind wiga wõis parandada. Seal juhatati teda sadama ligidale ühe weike põikuulitsale, kus üks rätsep olla elamas. Weike nõälakuningas waatas laia prilli klaaside läbi kaupmehe isanda pükſi haawu, laskis õpipoiſt haiged pükſid isandal maha tõmmata ja andis senniks kui neid koku õmmeldi ühe pika laia kuue kaupmehele kehakateks. Ja et mehel oodates aeg igawaks ei lähäks, palus rätsep teda niikauaks teise tuppa oma tütarde juure minna. Jumal oli weiket sikkusõitjat kolme wäga kena tütrega õnnistanud, kelleſt noorem nii sama jumedat nägu kui wiisakat olemist näitas. Pükſata kaupmehe süda oli sedamaid rätsepa noorema tuikese poole waunud ja seal kiiremalt sõbrustanud, kui pükſid koku õmmeldud saiwad. Kui hiljemine rätsepi pois parandatud pükstega tuppa astus, oli kaupmehel paha meel usinate sõrmede peale, et nemad temale pikemat aega ei annud kauni neitsiga magusat jutu westa. Sai ta pükſid jalga ajanud ja meistrile rohket palka töö eest maksnud, läks ta weel korra tütarte kambri jumalaga jätma ja neitsisi endale wõõrsile paluma, kus kahe nädala pärast uhke ilupidu saama olema. Tütarlapsed tänasiwad lahke palumise au eest, aga lisasid kahetsetes juure, kuda neil niisuguſi riideid ei ole selga panna, kui uhke pidu saab tarwitama. „Riided jääwad minu murest,“

ütles kaupmees — „ja sedawiisi on kaup meil sobitud, et teid nimetatud pääwal minu katuksе al wõin wasta wõtta.“

Koju saanud polnud tal kiiremat tööd, kui neliteiſtkümme tüki kõige ilusamat siidi riiet poest wälja otsida ja rätsepa tütardele läkitada, keda ta suusõnaga weel paluda laskis, et nemad endale kolmekeste igaſt tükist täielikud ülikonnad laseksid õmmelda, et neil igal ühel neliteistkümme iseſuguſt ülikonda oleks; seſt lusti pidu saawa neliteiſtkümme pääwa wältama ja seal peawa neitsidel igapääw iseriided ja igakord üheſt tükist olewa. Nüüd oli nõälanäpukestel kiirust linnas: kahe nädalaga pidid nelikümmend-kaks naisterahwa siidi ülikonda, pitside, paelte ja poordidega walmis õmmeldud ja neitside selga passitud saama et kuskil kühma ehk wiga ei jäänud. Ja tõtelikult toimetati töö nimetatud pääwal walmis, seſt rikas kaupmees maksis kiiruse töö eeſt kahewõrra palka.

Kui nüüd esimesel pidupääwa õhtul sikusõitja tütred nii uhkeſt ehitatud rika noore kaupmehe pidudele tulid, wenisid mitmel neitsil ja mamsellil mokad kadeduse pärast pikemaks, seſt et neil nii ilusaid riideid ei olnud. Nende kadedus kaswis pääw pääwalt suuremaks, kui rätsepi neitsid igal õhtul teistes uutes ülikondades sinna tulid, mis weel ei oldud nähtud. Aga mis naisterahwa kadeduse tuld weel enam lõkendama kihutas, oli se, et rikas kaupmees kedagi lahkemaſt wasta ei wõtnud, kui rätsepa tütrid. Neljateiſtkümnemal õhtul, pidude lõpetusel, kinkis kaupmees rätsepi noorema tütrele ühe raske kuldkee ja kalli kiwidega kuldsõrmukse, mis mõne tuhatrubla wäärt arwati. Selle armu pandiga oli ta neitsi endale kihlanud. Neli nädalat hiljemine walmistati uhked pulmad, mis peale rätsepa noorem tütar, kui rika mehe abikaasa, uhkesse majasse elama läks.

Wiha ja kadedus rätsepa tütre kogemata õnne üle tegi linna rahwa naagu pöörasеks; kõige suurem meelepahandus tuli ühel kehwaks läinud grahwil, kelle tanuta õde hea meelega kaupmehele oleks kät annud ja kaasaraha asemel suurt sugu au tema kotta wiinud; ja rikaſt õemeheſt wõis pealegi mõni kullatük wenna tühja kukru kukuda. Kaupmehe kosimine oli nende mõlemate lootused tuulde ajanud, mis grahw temale andeks ei wõinud anda, ja salamahti nõu pidas, kuda ta õe pölgamist rätsepa wäimehele saaks tasuma. Kaupmees käis õhtul sagedaſt trahteri peal, tutawate seltsis aegg wiitmas, kus ta kaa grahwi herraga mõne korra koku juhtus. Ühel õhtul pistis ta kaupmehele kirbukese kutistajaks kõrwa, kui nõnda jutu alustas: „Teil on wäga kaunis noor

abikaasa majas, ma panen imeks, kudas teie usaldate kodunt õhtul äraminna ja noorikut üksi jätta. Ehk kas usaldate naise truunust? Seda ei ole wist weel maailmas leitud, et üks kena naine oma mehe wasta truuiks jäi." Kaupmees kostis: „Teie laimate minu naist kadeduse pärast; aga kuda wõiksite jutu tõeks teha, kui ma teilt tunnistähti tahaksin nõuda?" — Grahw tõutas sedamaid omad sõnad tõeks teha, kui kaupmees temale luba annaks, noore emanda juures sagedast wõõrsil käia. Kaupmees wihastas enam ta häbemata jutu üle, kui ta wälja näitas, siiski olid tal mõtted kahtlaseks läinud, kunni ta wiimaks grahwiga selle peale kihla löi, et grahw tema suure waranduse palgaks pidi saama, kui ta emanda peale tõstetud laimamise tõeks jõuab teha. Aga emand ei tohtind sest kihlalõõgist midagi märki saada. Kui tunnismeeste teadawal kaup oli tehtud, pidi grahw oma õnne katsuma.

Kaupmees rääkis õhta koju tulles noore emandale, kuda ta asja-tallitusel pikema aja peale kodunt pidi äraminema, ja ehk wast mõne nädala pärast pikalt teekäigilt tagasi jõudma. Kõik kodused tallitused ütles ta senniks grahwi herra hooleks andma, kes juba täna tema majasse saab tulema. Emand soowis teele kaasa minema, aga kui mees seda igatsemist ei täitnud, ütles ta: „Tehke kuda tahate, mina pean kõigega rahul olema." Kui kaupmees teisel hommikul grahwiga weel mõnda kihlalõõmise pärast salaja oli rääkinud, läks ta teele, ja nooriku silmawee pisarad olid tema saatjad.

Pik teekäik ei läinud kaupmehel seekord kaugele, tema oli linna alewis endale korteri üürinud, kus ta waikselt hiire kombel elas, kõrwad alati kuulawal, mis sõnumid noorikult saaks toodama. Karsk noorik oli pärast mehe lahkumist oma kambri läinud ja kindlaks nõuks wõtnud, senni kui mees kodunt ärajääb, ei kuhugi poole wõõrsile minna, ega kedagi wõõrast muud, kui oma õdesi omas majas wasta wõtta. Sellega lootis ta tühja keelepekslmist rahwa keskel ärakeelata. Waene loom! Kes wõrkusi ei tunnud, mis tema jalga püüdsid kütkendada. Toitu laskis ta igapääw türudruku läbi oma kambri tuua, ja kui ta pühapääwal kiriku läks, pidi tüdruk teda igakord saatma. — Weerand aasta pärast tuli mehe käest kiri, et asjatallitus palju pikemale wiibiwa kui ette oli arwatud, mispärast kogunist wõimalik ei olewa, tagasi tulla aega nimetada. Seda kirja ei annud grahw emandale, waid kirjutas kaupmehe nimel teise wale kirja, kus sees ta wõõra maa lustiliku elu ja ilu kiitis ja wiimaks emandale nõu andis, grahwi

herra seltsis aega wiita, et ootmine wäga igawaks ei lähäks. Emand kirjutas tõt mööda wasta: Ma elan üksi omas waikses kambris, ei himusta kaa kedagi seltsimehi endale ajawiiteks, waid palun aga igapääw Jumalat, et ta teid õnnelikult teelt tagasi saadaks, minu igatsemist täitma. Kaa seda wastust ei saanud ial kaupmehe silma ette nähtawale; grahw kirjutas emanda nimel jälle teise pettiskirja, kus sees ta kiitis, kui oleks ta igapääw kas linnas wõõrsil käinud ehk omas kojas wõõraid wasta wõtnud, ehk grahwi herra seltsis aega wiitnud, nõnda et temal igatsemist mehe järel ial mõttesse ei tulnud. Niisugust kurja pettust tegi grahw igakord, kui emand ja isand teine teisele kirjutasid; sest tema oskas teiste inimeste käekirja nii osawalt järel teha, et abielu rahwas sest aru ei saanud. Kui wiimaks kaupmees kirjutas, et ta mõne nädala pärast koju lootis tulla, seal ei annud grahwi herra seda kirja emanda kätte, waid laskis wale-sõnumid wälja lahutada, kui oleks kaupmees wõõral maal otsa leidnud. Waene leseks jäänud emand nutis ja leinas ärdaste, laskis musta riidega toa seinad kinni katta, pani endale leinariided selga, ega lakkunud mite enam oma õdesidgi wõõrsile tulla; aga kirikus käis ta iga pühapääwal pärast kui ennegi.

Kõik kawalus ja petus, mis grahw tännini teinud, läks asjata tuulde, temal ei olnud wõimalik kaupmehe emandaga koku saada, ehk ligemalt sõbrustada; niisama wähä oli temal tunnismärki, misga emanda peale oleks wõinud süüd tõsta. Seal pidas ta nõu, weel korra kawalust katsuda. Tema laskis ühel päewal tüdruku läbi emandat paluda, et emand ühe riide kerstu õõsest oma kambri wõttaks hoida, kunni seda teisel hommikul saaks ära wiidama, sest majas ei pidand kuskil tühja ruumi olema, kuhu kerstu oleks wõinud panna. Emand, kes midagi kawalust ja petust ei kartnud, lubas palumist täita. Grahw oli ise salamahti kerstu pugenud ja sedawiisi emanda kambrisse saanud. Õhtul magama heites oli emand kuld kee oma kaelast wõtnud ja woodi ette laua peale pannud; isand oli seda keed kihlamise andeks toonud, sellepärast kandis emand igapääw keed kaelas. Kui ta nüüd öösel rahulist magas, puges grahwi herra tasa illuketse kerstust, napsas kuld kee laua pealt, pistis taskusse ja tõttas oma warju urka tagasi, kust teda hiljemine kerstuga ära kanneti. — Warastatud kuld kee pidi kaupmehele tunnistama, et emand abielu oli solkinud ja kee grahwile armu pandiks kinkinud. Emand ei olnud leinakurbtusses kuld keed tähele pannud, kui ta hommiku

üles tõusis, ehk ta kül muidu ial armsa abikaasa kingitust kaela panemata ei jätnud.

Pärast lõunat kogemata aknast unlitsale waatades, nääb ta surnuks arwatud abikaasa tagasi tulema. Silmapilgul kisub ta mustad leinakated seinadelt maha, jookseb rõõmu pärast nuttes isandale wasta ja langeb tema kaela. Kaupmees, wõõras ja külm kui jäätük, ei näita midagi rõõmu, sest ta arwab naise rõõmustust petlikuks silmakirjaks; — grahwi herra oli temale kirbu kõrwa pannud, mis kuskil enam rahu ei annud. Emand tahtis sedamaid kööki rutada, teelt tulnud mehele rooga walmistama, aga isand keelas seda tegemast, ta lubas ise õhtusöögi pärast muretseda.

Kui nüüd õhtu söömaaeg kätte jõudis, toodi üks puu waagen jahu pudruga lauale, kaks puust lusikat olid pudru sisse pistetud. Emand ajas silmad laiale ja ei teadnud, mis ta sest asjast pidi arwama. Kaupmees ütles kurwa ja tõsise sõnaga: „Täna õhtu tahame pudru waagnast weel wiimist korda kõhud täita, sest se on kõik, mis endisest suuresi warast mul üle on jäänud. Homme oleme kerjajad, kellel leiwa koorukest enam ei ole.“ Emand palus nutuga äraseletada, mis kogemata õnnetus neid korraga kehwaks oli teinud. „Seda õnnetust oled sina sünnitanud,“ — kostis mees — „sinu ekfitus abielu truuuse wasta on meid nii kaugele wiinud, et kerjaja kepid peame kätte wõtma. Kus on sinu kuldkee, mis sulle kihlatuse pandiks kinkisin?“ Nüüd wast pani emand tähele, et kee tema kaelas ei olnud, ta kargas ehmatades laua tagant ja jooksis oma kambri, unustatud keed tooma; sealt ei leidnud ta midagi. Tema hakkas keed otsima, aga kaupmees ütles keelates: „Jäta tühja tempu, misga sa mind arwad petta! Ma tean, sa oled kee ise ärakinkinud, mis praegu armukese käes on.“ Mis naisel salgamine ja wabandamine siin wõis aidata? Üleannetu grahwi herra leidis kuld kee abiga igalt poolt enam usaldust, sest inimesed usuwad palju kergemast paha kui head; üle selle wõis ta tunnismärgiga kohtu ees omad sõnad tõeks teha ja selle peale wanduda, et ta ühe öö emanda kambris oli olnud. — Nõnda mõisteti wiimaks emanda wabandamisest lugu pidamata kohtu otsuseks: abielu rikuja naine saab laewaga kõrgele mere pinnale wiidud ja seal laewalt wette wisatud kaladele rooaks. Aga kaupmees saab kergemeelelise kihlalõõmise nuhtluseks ja teistele ähwarduse kujuks, elu otsani wangitorni heidetud. Wiimane kergemeelele mõistetud kohtu otsus oli tõeste paras, aga ilma süüta naisele tegi ilmlik õigus wäga rasket ülekohut. Grahwi herrale

mõisteti kõik rika kaupmehe endine warandus omaduseks. Õnnetu kaupmees palus oma abikaasale weel ainukest armu, et teda enne uputamist tõrwatud riide sisse õmmeldatakse, ja kakskümmend wõõ sisse õmmeldud kuldtukatit kaasa antakse, et kui laeneteist wälja wisatud keha kuhugi wõõra randa peaks ujuma, rahwas temale leitud raha eest hauda saaks walmistama. Kohtu pealt täideti tema palumist.

Nõnda wiidi endine rikas kaupmees ahelates wangitorni, senni kui tema ilmasüüta abikaasa laewaga mitme penikoorma kaugusele merele saadeti ja seal laentesse wisati. Tõrwatud riidest tehtud keha ülikond paisus kui põis laiale ja kandis õnnetu emanda laente peal, et ta põhja ei waunud: Halastamata laewamehed hüüdsid naerdes: „Külap wesi neelab aega mööda saagi!“ pööraside koju poole minema, ega mõtelnud pikemalt wiletsa looma peale, kes kui lagleke laial laentel ujus.

Jumala mõtted käisiwad teisite kui eksijatel inimestel. Tema halastus ei lasknud üht ilmasüüta hinge mite elusalt mere põhja minna, waid juhatas imelikul kombel teed, et hädast wõis peasta. Mere laened pidid tõrwatud riide sisse õmmeldud naist kolm pääwa ja kolm ööd omal turjal kandma ja wiimaks kaugele wõõra maa kaldale wiskama. — Ehk kül emand wäga wäsinud oli, kui ta kuiwale saanud, siiski ei unustanud tema tänu andmist Jumalale imeliku abi eest, mis teda surma wiletsusest peastnud. Pärast tänamist heitis ta murule magama, rasket pika wintsutamise wäsimust puhkama, ja eluwõimu tulewa aja wasta toetama. Tema silmad ei olnud weel laugele waunud, seal kuulis ta kaks musta lindu kõrgel kuuse ladwas nõnda kõnelema: „Seal on praegu — ütles esimene lind — üks wilets loomuke ranna kaldal maas, keda lühikese aruga inimesed omast seltsist on wälja tõukanud. Tema waene saab siin rannas, kus kedagi elukaid ei ole, wiimaks ommeteg otsa leidma, ehk ta kül hõlpsaste ennast wõiks peasta.“ — „Kuis nii?“ küsis teine lind. „Waata,“ kostis esimene jutunokataja — „ehk ta waene kül wäga wäsind näitab, siiski peaks ta oma jõudu koku wõtma ja penikoorma osa teed paremat kät mööda ranna kallast edasi minema, kus üks waga kiriku õpetaja elab, kes teda lahkelt saaks wasta wõtma ja tema wäsind keha karastama. Saab ta seal mõne pääwa puhkanud ja oma rammu kosutanud, siis wõiks ta suure linna minna, mis kirikust kaugel ei ole, ja kus rahwal weepuudus on, sest et üks kuri nõid mõne aasta eest maa al kõik weesooned on kinni pannud, et kae-

wudesse muud weepiiska ei tule, kui mis wihma sagar pilwe rinnast lüpsab. Siiski oleks pisukene asi linna rahwale joogi wet anda". „Kuis nõnda?" küsis teine mustlind. „Kas sa nääd", — kostis esimene — „keskel turu peal seisab üks suur hal raudkiwi, kus al kõik allika sooned lukkus seiswad. Ei oleks suuremat tööd tarwis, kui lukukiwi lasta üleskangutada, külap siis maa põhjast weesooned rohkest märga wälja imitsekssid. Pealegi wõiks se inimene rohket palka saada, kes linnarahwale wet annaks. — Aga se waene naisterahwas wõiks weel suuremat au ja õnne leida, kui ta kuninga linna lähäks ja seal kuninga ainukese posja terweks teeks, keda tännini ei arstid wõinud aitada, ega palberid parandada, ei kaa tohtrid terwistada. Nõnda on waene noormees juba seitse aastat sängis ja ei leia kuskilt abi, sest et inimeste mõistus tema haigust ei jõua äratunda. Ja ommetegi wõiks pisukese waewaga kuninga poeg oma terwist kätte saada, kui temale haiguse wastulist arstirohtu peaks antama". „Mis rohud wõiksid tema tõbe kergitada?" küsis teine tark lind. „Tõbe parandamine oleks pisukene asi", — nokatas jutuwestja pikemalt. — „Seal poleks suuremat tarwis, kui toompä kirikusse minna ja altarist paremat kät kolmandama kirikupinki minna, seal põranda lauda üles kangutada, kus al hiire pesa seisab. Kui pesa poegadega tükis wälja wõetakse, paas ehk katlas weega ärakeedetakse, wedel rätiku läbi kurnatakse ja pudelite sisse walatakse, siis oleks terwise rohi käes. Iga hommiku ja õhtu üks lusika täis hiire rammusat wedelat haigele juua antud ja selle sama märjaga rindu wäljastpoolt määrida, saaks haige mõne pääwaga terweks tegema". — Wäga kahju et meie päiwil maa ja linna arstid linnu keelt ei oska, mis neid mõnekorra teele wõiks juhatada, kus naad omast peast asjaga toime ei saaks. Aga kaa mõnele ennasttäis ninatargale, kes mõnusamat inimese õpetust põlgab, wõiks ehk lindude jutust paremaid mõtteid ahtra pähä tulla. — Aga läkki jutu joonele tagasi.

Kui õnnetu emand musta lindude tarkust oli kuulnud, uinus ta magama. Imelikul kombel laskis Jumala heldus magades uut rammu tema kehasse kosuda; ehk ta kül kolm pääwa toidust eineta oli olnud, siiski ei tunnud ta ärkades ei wäsimust ega tühja kõhu näpistust. Targa lindude kõnelemine tuli tal sedamaid meele; siiski ei wõinud ta selgest ütelda, kas lugu ärksalt ehk unenäus oli sündinud; aga et tal midagi paremat nõu ei olnud, tahtis ta juhatatud katseteed ettewõtta Suure waewaga jõudis ta

õhtu eel kiriku õpetaja majasse, kus head inimesed teda lahkelt wastawõtsid ja tema eest muret kandsid. Mõne pääwa pärast tundis ta küllalist jõudu, pikemat teekäiki ettewõtta. Õpetaja ja pererahwas palusiwad teda weel mõne pääwa neile wõõrsile jääda, sest tema oli neile kõigile armsaks saanud, aga tema ei tahtnud neile kauemine koormaks jääda, waid tänas häätegemise eest, jättis jumalaga ja läks siis teele, lindude juhatamist mööda pikemat õnne katsuma. Sest et musta lindude tee juhtimine esimesses tükis tõeks oli läinud, seadis ta omad sammud weeahtra linna poole. Seal tuli tal mõtesse, et kui ta naisterahwa riides sinna saaks minema, linna rahwas tema tarkusest palju lugu ei hakkaks pidama. Wanal heal ajal ei sallitud weel kanalaulu, kui meie päiwil, kus mõni kuk kiidab, kuda tibuke juba poole sääre kõrguselt laulu oli tõutanud, mispärast ta laulikut noort kana ise turule kannab, hüüdes: „Tulge ja kuulge, mis kenast minu tibuke laulab'".

Emand ostis endale meesterahwa riided ja läks kui mehenäuline linna. Tema piiras oma pikad hiuksed pea ümbert lühemaks, pani sinise kuue selga, punase wöö niude ümber ja kirju särgi pükside peale, et ta kui loodud Wenelane wälja näitas. Kui ta mõne pääwa pärast linna jõudis ja trahteri peale korteri asus, leidis ta söömalaualt mitmesuguseid jookisi, põletatud ja joodawat wiina, õlut ja mõdu, aga wet ei olnud piisakest nähtawal. Tema palus ühe klaasi täie joogi wet tuua. Trahteri peremees ütles kahetsetes: „Aus isand, teie wõite kõik sugu joogid meie linnast jänu kustutuseks saada, aga wärsket wet ei wõi meie teile kõige kõrgema hinna eest anda: Wet peame wäga kaugelt wedama põuasel ajal kui praegu, kus Jumal pilwest märga ei anna". „Miks pärast ei lase teie kaewusi kaewada?" küsis meheks moondatud emand. Trahternik kostis: „Kaewusi on meil wanast saadik paljugi kaewatud, aga muud wet ei tule ial nende sisse kui wihmaausst. Meie linna walitsus on juba otsata raha kulutanud ja suurt palka sellele tõutanud, kes wee kaewu jälgile oskaks juhatada, ja ehk kül igalt poolt palju osawaid kaewumeistrid siin on käinud oma õnne katsumas, ei ole ommetegi üksi neist weesooni leidnud". — Emand ütles: „Se lugu näitab wäga imelik! — Ma tahan pärast lõunat teie linna hulkuma minna, ehk leian kogemata rohu kasusi, mis allika soont juhatawad". — „Se oleks tühi waewamine", — ütles trahternik — „siiski wõite oma õnne katsuma minna".

Kaupmehe emand luusis üheft uulitsast teise, kunni ta turule

jõudis. Seal leidis ta suure halli raudkiwi, kuda mustad linnud oma jutus olid tähendanud; ja sest et nende kaks esimest kuulutust tõeks olid läinud, sellepärast kaswis temal julgust, weewangistuse peastmist käsile wõtta. Tema läks linna ülema juure, nimetas ennast kaewumeistriks ja tõutas linnale wet muretseda, kui nii palju töömehi ja riistu temale antakse, kui lugu parajalt tarwitab. Aga linna ülemal tuli meele, mis rahakulutust tännini asjata töö oli teinud, ja palus sellepärast tühja katsumist parem tegemata jätta. Kaewumeister ei lasknud nii hõlpsalt ennast teelt eksitada, waid ütles: „Andke mulle wiis ehk kuuskümmend töömeest abiks, tarwilised tööriistad, kui kangid, kõied ja muud, siis tõutan ma teie linnale niipalju wet muretseda, et sest kahe-ja neljajalgstele küllalt peab saama". — Linna wanem küsis panti, mis nii suur oleks, et sellega kõik kulutused wõiksid äratasutud saada, kui tööst tõutatud kasu ei tõuseks. Emand kostis: „Raha ei ole mul seda puhku niipalju pandiks panna, aga ma tõutan teile iga töömehe eest wiiskümmend, ehk kui tahate — sada pääwa tööd teha, kui ma teile lubatud wet ei peaks andma." Aga kui lubaduse tõeks teen, siis maksate mulle palka, mis teie weeleidmise eest awalikult olete tõutanud". Sedawiisi sobisid nemad kaupa.

Pärast ettewalmistamisi läks emand wiiekümne töömeestega seltsis turule, otsata hulk linna rahwast nende kannul, et imetööd näha saaksid. Emand meister laskis esiteks kiwi ümber mõne kraawi leigata, tugewad palgid kangide kombel kiwi sõrwa alla pista, kõied osalt palkide otsa, osalt kiwi ümber köita, ja kui siis mehed antud käsu peale ühekorraga kõigest wäest kangutasid, wedasid ja winnasid; kerkis kiwi kõrgele üles. Ja waata imet! kihisetes imitses lai weesoon kiwi alt wälja. — Rõõmu kisa kõlas tuhandete suust. Linna ülem ja teised kohtu-wanemad astusiwad ligemale, täitsid peekrid ja kannud wärske weega, mis selge, külm ja karastaw oli. Kõik, kes wet maitsesid, kiitsid ühest suust, ja targad tohtrid ütlesiwad wee terwisele wäga mõnusa olewad. Et kaewumeister tõutuse tõeks oli teinud, makseti lubatud weeleidmise hinda temale keelmata palgaks, ja pealegi läks linna rahwa tänu ja õnnistamine temale saatjaks teele.

Rüüd ei olnud emandal tarwis jalgselt käia, waid ta wõis tõlla ja kuue hobusega sõita, kui seda himustas. Tema sõitis sedamaid kuninga linna. Kui ta Jumalale tänu andes selle peale mõtles, kuda lindude juhatamine teda kogemata õnne teele oli juhatanud, wõttis ta ühtlase nõuks endale teised riided muretseda,

sest et Wene talumehe riided tohtrile ei kõlbanud. Tema laskis oma hiuksed teist wiisi seada ja ostis endale ühe ülikonna, kuda teised linna arstid igapääw kannawad. Kui ta mõne pääwa pärast kuninga pesalinna jõudis, üüris ta uhke trahteri peale endale korteri ja nimetas ennast arstiks, kes kaugelt maalt oli tulnud.

Kuulsa kaugelt maa arsti tulik jõudis ruttust kuninga kõrwa. Tema läkitas oma sulased trahteri peale ja laskis wõõra tohtri oma haige poja juure paluda. Tema ütles tohtrile: „Ma olen suur kuningas, aga kõige au ja rikuse juures üks õnnetu isa. Minu ainuke poeg põeb juba seitse aastat alawoodil maas ja kedagi ei jõua teda parandada; ehk kül kõige kuulsamad arstid omalt ja wõõralt maalt kõiksugu rohud on katsunud, siiski ei wõinud naad wigast terwist parandada. Südame kurbtusega näen, kuda mu armas laps pääw pääwalt haua ligemale jõuab." Uus arst palus luba, haige juure minna, mis peale teda haige kambri wiidi. Haige kuninga poeg sängis näitas enam warjukuju kui inimese loom; hingamine oli ainuke elu-märk, muidu oleks teda wõinud surnuks arwata. Tohter ütles: „Pikale wiibimise läbi on tõbi wäga rängaks läinud, siiski ei kauta ma weel hoopis lootust." Tema lubas tarwilikud rohud walmistada ja mõne pääwa pärast arstimist käsile wõtta.

Teisel pääwal läks ta uhket toompää kirikut waatama, kuda iga wõõras seda ülemat linna ilu waatamas käis. Sai ta wälja ja seest poolt küllalt kirikut waatanud, siis luges ta altari paremat kät kolmandama pingini, kangutas põranda laua ülesse, leidis sealt musta linnust juhatatud hiire pesa poegadega, sidus neid ühes tükis ninarätiku sisse, seadis põranda laua wana koha peale ja tõttas oma korteri tagasi. Sael hakkas ta salamahti terwise rohtu keetma, laskis peale keetmist tük aega seista, enne kui rätiku läbi wedelat kurnas, mis ta pudeli sisse pani. Paari pääwa pärast läks ta haiget kuninga poega waatama, andis haigele lusika täie keedetud rammurohtu sisse ja määris sellega tema rindu. Ime rohu wõim oli nii wägew, et haige lõunal jüüa küsis ja antud toit temal esimest kord maitses. Kuningas oli söögihimustuse üle esiteks kohkunud; ta pidas seda tahtmist jampsimiseks ja arwas surma tundi juba ligidal, kus mõnikord kaa rasked tõbised söögi isu näitawad. Aga et emand tohter wasta ei tõrkunud, sellepärast täideti haige tahtmist. Kui kuninga poeg pärast sööma mõne tunni rahulist oli maganud, ärkas ta lahkema näuga, ja ütles oma keha tugewama olema. Juba teisel pääwal

ajas ta omal jõul woodis istukülle, aga kuuendamal pääwal tundis ta nii palju tugewust, et woodist tooli peale wõis tulla.

Tooli peal istudes langesid tema silmad sagedast noore tohtri peale, kes tema elu surma küüsist oli peastnud, ja keda wana kuningas enne ei raatsind lasta äraminna, kunni poeg täielikult oli toibunud. Ühel pääwal ütles kuninga poeg ohkades tohtrile: „Ma kahetsen südamest, et Jumal teid naisterahwaks ei ole loonud. Mul ei ole weel elu ajal kaunimat nägu silma puutunud kui teie, — ma kosiksin teid kohe abikaasaks, kui teie naisterahwas olekssite.“ Tohter kostis: „Lepige sellega, mis Jumal on teinud, ja andke temale tänu, et raskest tõbest olete peasnud. Teie wõite nüüd, kui terwe ja priske olete, kõrgemast naisterahwa sugust igapääw endale abikaasa waliteda.“

Kuninga rõõm oli otsata suur poja õnneliku terweks saamise üle. Tema oleks kümmekord rohkem palka arstile maksnud, kui ta esiteks oli lubanud; aga arst tõrkus selle heldusе wasta ja ei tahtnud suuremat palka, kui üht tükikest maad sealt kuningriigist, kus peal tema sündimise lin seisis, ja kus tema endine abikaas praegu wangis wõis istuda, kui surm teda ei olnud peastnud. Lahkelt täideti tema palumist. Aga kuningas käskis kingitud maatüki piired nii laiale ajada, et ligi neljas osa riigi maast ja rahwast tohtrile päriseks sai. Mõne pääwa pärast oli kingitusе tunniskiri kohtu poolt wälja antud ja kuninga pitseriga kinnitatud. Siis lahkus maa-walitseja kuninga kojast, jättis tänades jumalaga ja wõttis teed oma tulewa pesalinna poole.

Ligemale jõudes rõhusid mitmesugused mõtted ja tundmised tema südant, kus ta endist lugu meele tuletates, oma kehwuses üleskaswamist lapse põlwes, kogemata rikuse põlwe kaupmehe majas ja rasket wiletsust järele mõtles. Rikus ja wiletsus olid tema süüta tulnud, sellepärast ei olnud tema hingel midagi koormat. Tema kandis ika weel meesterahwa riideid, ja ei tahtnud neid enne maha jätta ja ennast tunda anda, kunni kõik tallitused olid korrale seatud. Oma endise maja ees laskis ta tõlla kinni pidada ja ühe teenri läbi küsida, kas ta siin mõneks pääwaks endale korterit wõiks üürida. — Praegune maja peremees, meie tutaw grahwi herra, ehk kül petuse läbi põhjatu rikas, oli wäga raha ahne ja püüdis igapidi oma mammunat suuremaks kaswatada. Sellepärast oli ta silmapilgul walmis rika wõõra herrale korterit üüri peale andma, kui temale häbemata kombel küsitud hinda tõrkumata oli lubatud.

Emand pani teisel pääwal uhked meesterahwa riided selga ja läks linna ülema kohtu ette kus ta kuningliku kingituse kirja kohtu wanematele näitas ja ennast nende ülemaks walitsejaks tunnistas. Wõib kül arwata, et teda seal suure aupakumisega ja alandusega wastu wõeti. Maa walitseja esimene kohtule antud käsk kuulutus: Endine rikas kaupmees, keda mõne aasta eest kergemeelise kihlalöömise pärast wangi pandi ja tema waranduse pärija grahwi herra, nõnda kui teatüdruk, kes sel ajal kaupmehe emanda, nüüd grahwi juures teenimas; peawad kohtu toodud saama. Seda ülema walitsuse käsku täideti jala pealt.

Pikas wangipõlwes kõhetumaks ja näust kahwaks läinud kaupmehel olid hallid hiuksed juba peas ja pik poole rinnuni ulataw habe suus. Käed ja jalad olid tal raudahelates ja narakad riide räbalad keha ümber. Grahwi herra astus uhke sammuga kohtu tuppa, sest et temal kui rikal suurtsugu mehel midagi kartust ei wõinud olla. Uus maawalitseja käskis sedamaid tännini wangis peetud kaupmehe ahelad lahti peasta ja grahwi herrat ahelatesse kõita. Ehk kül kohtuwanemad imestates ükstеise silma wahtisiwad, siiski ei usaldanud kedagi üht sõna ülema maawalitseja seadase wasta rääkida. Nüüd küsis meesterahwa riides emand grahwi herra käest: „Tunnistage, kuda kaupmehe emanda kuld kee teie kätte oli saanud?“ Grahw kostis häbemata julgusega: „Emand kinkis mulle kee armu palgaks.“ — Sellepeale kõideti tüdruk ahelatesse ja nõuti tema käest kuld kee lugu. Tüdruk tunnistas hirmu pärast kõik pettust awulikult ülesse. Kohtu otsuseks mõisteti, et grahwi herra ja tüdruk kõigeks elu ajaks wangi saawad pandud, ja wiidi neid senna sama torni, kus kaupmees seie saadik wangis oli peetud.

Pärast seda, kui kurjategijad räägitud kombel oma teenitud palka olid saanud, läks emand ära, pani oma endised naisterahwa riided selga, ja andis ennast oma abikaasale siis tunda. Kaupmees kahetses häbenetes eksimise süüd ja ei usaldanud silma emanda poole ülestõsta, keda tema ilmasüüta oli ärapõlganud ja surma saatnud. Helde südamega emand, kes altari ees tõutatud truuust mehe wasta tännini puhtalt oli hoidnud, andis temale kõik ülekohut andeks. Selle peale õnnistas kiriku õpetaja teist korda nende abielu, ja peeti suuremad pulmad kui esimesed olid olnud. Aga emanda isa, wana rätsep, magas juba mulla sängis, ja ei saanud enam seda rõõmu pääwa näha, kus laimatud tütar jälle au sisse tõusis. Sest pulma pääwast elasid nemad elu otsani

õnnelikult, ja kaupmehel ei tulnud ial enam kahewahel mõtlemist abikaasa truuuse pärast. Jah õnnelikuks tuleb igaüht meest kiita, kes omale ühe kauni waga naise oli saanud, kelle elu kui selgem allika wesi läbi paistab, et midagi kõntsa ja prügi sees ei leita.

Tuhka-Triinu.

Ükskord elas üks rikas mees oma naise ja ainukese tütrega, kes wanemate meelest armsam kui silma muna näitas, ja keda sellepärast wäga ellast üleskaswatati, ja oli hea tütarlaps nende armastuse wäärt. Ema oli korra unes näinud, mis tema raskeks õnnetuseks arwas, ja mõnda kopikat selle eest oleks kulutanud, kui kedagi unenägu osawalt wõiks seletada. Aga warem kui ta unenäule tarka seletajat weel leidis, jäi tema rängast haigeks südame rabanduse kätte, ja tundis juba teisel pääwal surma tundi ligemale tulemas. Mees oli kodunt läinud arstisi otsima, seal kutsus naine tütrekese oma sängi ette, silitas tema palgeid ja ütles kurwa näuga: „Taewas kutsub mind siit ilmast puhkama; mina pean mulla sängi minema ja sind tallekest maha jätma. Sinu isa ja üks teine kõrgem taewas saawad sinu eest hoolt kandma, ja minu emalik silm teisest ilmast sinu üle walwama. Jääd sa wagaks ja heaks lapseks, siis jääwad meie südamed igawest ühendatud, sest et armusidemeid ema ja lapse wahel haud ja surm ei jõua ial katkendada. Istuta mulle haua rünkale üks pihlakas iluks, et linnud sügisel sealt marju leiawad ja selle eest sulle head teewad, kui sul teisi sõbru ei peaks olema. Juhtub sinu südamel midagi sala soowimist olema, siis raputa pihlaka ladwa, et ma sest teada saan; ehk kui elus sulle kibedad tunnid tulewad, siis poe pihlaka warju alla, mis sind kui eide rüpe saab trööstima ja sul kurba südant jahutama.“ Natuke aega pärast seda, weel enne kui isa arsti teelt tagasi oli jõudnud, langesid eidekese silma laud igawest kinni. Tütrike nuttis ärdaste, ei raatsind ööl ega pääwal ema ligidalt minna, enne kui eidekese külm keha kerstu pandi ja mulda wiidi. Tütar istutas pihlaka haua peale, siblis juured mulla sisse ja kastis neid oma silmaweega; ja kui hiljemine pilwe rinnast lisa peale tuli, läks puu kaswama, et lust oli näha. Laps istus sagedast ema puu warju al, mis temal nüüd kõige armsamaks paigaks maa peal oli saanud.

Teisel sügisel läks isa kosja ja tõi mõne nädala pärast uue leekuninga majasse. Aga temal ei olnud meele tulnud kosja min-

nes selle peale waadata, kas naiseſt kaa tütrele ema pidi saama. — Ehk kül nõukal leſel mehel naise saamine ial raske ei ole, siiski tuleb seda arukorraks arwada, kus waese lapsele ema saab. Wõõral emal oli kaks tütart esimeseſt abieluſt; neid oli ta tulles kaasa toonud, ja et weri ika weest paksem on, siis wõib kohe arwada, et mehe tütar kuldseid päiwi ei tohtinud loota. — Ema pidas oma tütred kullaks, aga mehe tütre mullaks, ja kui kuld-tütred seda märkasiwad, mis eideke muldtütreſt pidas, siis mõistsid nemad sedamaid: meie oleme walitsejad, tema meie ori! Kuda ika uue luua kombe, näitas leskena noorik esimestel pääwadel päraſt pulme wõõra tütrele lahket nägu, seda tegid kaa tema mõlemad tütred silmakirjaks, aga kellelgi ei tulnud lahkus südameſt. Nende südamed olid toored, uhkuse, tigeduse ja muu patuwõsudega täidetud, aga armastuse taimele ei antud kuskil idanemise ruumi. Armetuma mehe tütre elu läks pääw päämalt kibedamaks, aga isal ei olnud silma nägemas ega südant lapse walu tundmas. „Miks ta ilma-aegne leiwa nirk toas peab wedelema!“ ütles wõõras ema. „Eks köögis leepajal küllalt asupaika ei ole? Koogud kaela ja siis kaewult wet kandma, sealt lauta, leiwa ja pesu tünale! Kes leiba tahab süüa, peab kaa palukeſt oskama teenida.“ Tütred kiitsid pealegi: „Jah, tema peab meie orja tüdruk olema.“ Selle peale wõeti kõik paremad riided waese lapse käeſt, ja tühendati kadund ema kerſt, kuſt kõik ehtehilbud wõõra ema tütardele anti, ja pandi üks wana narakas hal kuub mehe tütre selga, misga ta tuhas ja tolmus hommikuſt õhtuni maja tööd pidi tegema. Et tema seal silitud ja puhas ei wõinud olla, sellepäraſt sõimasiwad teda wõõras ema ja pooled õed Tuhka-Triinuks. Nemad tegid waeselapsele igal wiisil kahju ja meelepahanduſt ja laidsid teda salamahti isa wasta, et kaa laps tema poolt abi ei leidnud, kui mõnekorra häda kaebama läks. Tuhka-Triinu kannatas kaua aega waikselt, nutis ja palus Jumalat, aga ei läinud ema hauale istutatud pihlakale siiski oma südame walu awaldama: Seal juhtus kui ta ühel päämal oja ääres riideid loputas, et üks harakas puuladwaſt jutustas: „Rumal laps, rumal laps! Miks sa pihlakale ei lähä kaebama ja nõu küsima, kuda rasket põlwe wõikſid kergitada.“ — Need sõnad tuletasiwad temale eide wiimist jutu surma woodil meele, ja tema wõttis nõuks, pihlaka palwele minna, niipea kui mahti wõis leida. Päämal ei olnud kül ial wõimalik; aga öösel, kus teised magasiwad, tõusis ta salamahti aſemelt, pani riided selga, läks ema hauale, istus

künka otsa ja hakkas pihlakat raputama. Üks healeke küsis: „Kas südа sul weel puhas ja waga, kui ennegi, ehk oled sa juba eksinud?“ Triinu kostis: „Jumal üksi näeb ja tunneb südame mõteid, minu hinge teadawal ei ole kül midagi ekſituſt.“ Nüüd tundis tema kui olekſid nägemata käed pead ja palgeid tal silitanud, aga heal tuule õhuſt hüüdis: „kui põli sul wäga ohakaseks lähäb ja sina tööga enam ei jõua walmis saada, siis kutsu kuk ja kana endale appi!“ Tütarlaps ei oskanud esiotsalt kül tähendada, mis abilisi temale kodulindudeſt pidi tulema; kosju poole minnes tuli ta meele, kuda pooled-õed kiuste päraſt erned ja läätsed sagedaſt tuha sisse puistawad, kuſt tema neid iwa iwalt wälja peab otsima, enne kui neid keedu pajasse wõis panna. Tema tahtis korra nalja päraſt katsuda, kas ehk juhatud abimeeste nokad aega wiitliku tööd ei wõinud kergitada.

Kuningas oli uhkeid pidusi walmistanud, käskjalad igale poole wälja saatnud, kes kõiges riigis lausa pidid kuulutama, teedel ja radadel wälja hüüdma: et kõik noored prisked tütarlapsed, wiieteiſtkümne ja kahekümne aastase wanuse wahel, kuninga lusti pidudele pidid tulema, mis kolm pääwa järgmiste saawad kestma, seſt et tema ainukesel pojal nõu olla kosja minna ja seda tütarlaſt teiste hulgaſt waliteda, kes kõige wiisakam ja mõistlikum tema meele päraſt saada olema. Oh sa kallis aeg! mis kibin ja kabin nüüd igal pool tõusis! Õnnelt ei olnud kästud, ristimise tunnistähte kaasa wõtta, misläbi kaa need wõisid minna õnne katsuma, kelle jalad juba mõne sammu kahekümne aastase piire üle olid tõstnud.

Tuhka-Triinu pooled-õed, eide kuld tütrekesed, pidid mõlemad kuninga pidudele minema; nüüd oli waesel lapsel hommikuſt õhtuni tööd, tema pesi ja waalis riideid, õmbles uusi ehteid ja pidi seal kõrwas kõik muud majatallitused korrale toimetama. Aga kui ei oleks seſt weel küllalti olema, wiskas wanem pool-õde kausi täie läätsid tuha sisse, hüüdes: „nopi sealt ja pane keema!“ Triinul tuli õnnelt ema haual kuuldud õpetus meele, sellepäraſt ütles tema: „Kukekene, kanakene! Tulge läätsid nopimaie!“ Silmapilgul olid kutsutud abimehed seal ja hakkasiwad nopima; kunni nemad lühikese ajaga wiimsed iwakesed tuhaſt sibliſiwad ja nokadega kausi paniwad. Kui siis hiljemine esimene pidude pääw kätte jõudis, pidi Tuhka-Triinu õdesi ehtima, nende päid sugema, silmi pesema ja neid uhkeſt riidesse panema, kus temale tänuks sõimu

nimesi anti ja mõned lopsud kõrwade taha paisati, et silmad tuld andsid ja kõrwad ubisesid. Tuhka-Triinu kannatas rahulikult nende ülekohut, ja ohkas mõne korra taewa poole; aga kui pooled õed pidudele olid läinud ja tema üksi wõõra emaga koju jäänud, tõusis raske igatsus temal südamesse, mis pisaraid silma ajas. Tema oleks kaa hea meelega pidudele läinud, kui luba oleks antud ehk temal riideid oleks olnud selga panna, misga teiste piduliste sekka wõiks minna.

Kui ta pea täie sai nutnud ja sellega esimest kurbtust kustutanud, wõttis ta sukawardad näpule, istus leehaugu kõrwa pingikese peale maha, kus süda tal aega mööda jälle lahkeks läks. Tema mõtles kadund eide peale, palus Jumalat, et ükskord kaa mulla alla puhkama saaks, aga niikaua kui tema weel põrmu põlwes elas, tõutas ta wagal meelel kõik kannatada, kunni ta ükskord paremas ilmas jälle eide kaisu puhkama saaks. Ühe korraga kuulis ta oma nime hüüdma; silmi ülestõstes ei näinud ta kedagi. Natukese aja pärast ütles nägemata healeke: „Mine raputa pihlakat!“ Tuhka-Triinu tõtas käsku täitma. Sai ta paari korra pihlakat raputanud, läks pime walgeks ja üks küünra kõrgune kuldriides naisterahwas istus pihlaka ladwas, weike korwikene ühes, ja kuld kepike teises käes. Pisuke wõõras küsis üht ja teist tütarlapse käest, kudas tema elupääwad tännini edasi läinud, ja tuli puuladwast maha, kui lugu oli kuulnud. Tema silitas waeselapse palgeid ja ütles trööstides: „Sinu elupääwad saawad üürikese aja pärast paremaks minema; aga täna pead sa kuninga pidudele minema.“ Tuhka-Triinu wahtis uskmata tema silmi ja arwas jutu pilkamiseks.

Pisike naisterahwas wõttis ühe kana muna korwist, puutus kuldkepikesega muna külge, ja sedamaid seisis ilus tõld murul. Siis wõttis ta karbikesest kuus hiire poega, moondas neid kueks ilusaks wõigukarwa hoosteks, mis tõllale ete pandi. Ühest mustast põrnikast tehti kutsar, ja kaks kirjut liblikat saiwad teenrideks moondatud. Need palusiwad Tuhka-Triinut tõlda istuda ja kuninga pidudele sõita. Kuis tohtis waenelaps tahmases riides pidudele minna? Pisuke nõia neitsike, ehk mis ta muud wõis olla, puutus oma kuldkepikesega tema pähä, ja waata! silmapilgul oli Tuhka-Triinu kõige uhkemaks Saksa preiliks saanud; tema wanad halwad riided olid ilusehtedeks moondatud, mis üsna siid ja sammet, kullast ja hõbedast läikisiwad. Kõige ilusam oli üks kuld pärg tema peas, mis kallist kiwidest läikis, nõnda et need kui tähed taewa külles hiilgasid.

Nõianeitsike õpetas: „Sõida nüüd pidudele ja maitse teistega seltsis kõik ilud ja lustid, et endiste piina päämade mälestus sinu meelest kustub, ja rõõm sinu südamele koitma hakkab. Aga kui kuk kesk ööl kolmatkorda laulab, siis ei tohi sina silmapilku kauemaks wiibida, waid pead koju tulema rutes, kui põleks tuluke sul taskus. Muidu lõpeb nõiduse wägi, tõld, hobused, kutsar, teenrid ja sina isegi saaksid jälle seks tagasi moondatud, mis naad enne olid. Sellepärast ära unusta minu õpetust, muidu saad sa häbi sisse ja kautad oma õnne.“

Tuhka-Triinu tõutas aega teraselt tähele panna, istus tõlda ja sõitis tuhatnelja kuninga pidudele. Aga kui tema pidude tuppa astus, näitas kui oleks päike tõusnud, nõnda et kõik teised preilid ja neitsid tema kõrwas kahwatasid kui kuu ja tähed lausa koidu walgel. Pooled-õed ei tunnud teda kül mite selle uhkuse ja ilu sees, aga nende süda kipus kadeduse pärast lõhkema. Kuninga pojal ei olnud enam silma ega kõrwa teisi tähele pannes, waid tema ei raatsind silmapilku Tuhka-Triinu kõrwast lahkuda, kellega ta magusaste jutu westis, naljatas ja tantsis, otsekui ei oleks teisi toas enam olemas. Kaa wana kuningas ja tema proua püüdsid uhke preilile igapidi au pakuda, kellest nemad minijat lootsid saada. Tuhka-Triinu elas kui taewas, nõnda et lust ja ilu temale aega ei annud midagi mõtelda, waid silmapilgu õnne maitseda; peaaegu oleks ta kaa nõia neitsikese õpetused ära unustanud, kui kuke laul kesk ööl teda ei oleks taga kihutanud, koju poole rutama. Toa uksest wälja minnes, laulis kuk juba teistkorda, aga enne weel kui ta tõlda jõudis astuda, oli kuke kõri kolmat korda hüüdnud. Aga sel samal silmapilgul kadusiwad tõld, hobused ja teenrid, kui olekski maa alla ärasulanud; Tuhka-Triinu tundis wanad tahma- ja tolmused riided enda ümber, ja kihutas nüüd joostes, jalakandadele tuld andes, koju poole, et pea otsas kihises ja higi palgeid mööda maha tilkus. Tema puges leehaugu kõrwa asemele puhkama, mõtles tük aega ilu au, mis temale kuninga kojas oli näidetud, ja ei wõinud kaua aega und silma laugudele tulla. Wiimaks jäi ta magama, puhkas teise hommikuni rahulist, ehk kül unenäud mitmel wiisil õnneliku ilupidu tema silma ete tagasi tõiwad.

Pooled-õed olid wast lõune eel pidude wäsimusest ärkanud; sängist wälja tulles pidi Tuhka-Triinu neid pesema, riidesse panema ja neile päid sugema, kus nemad muust ei rääkinud kui eilsest pidust kuninga kojas ja tundmata wõõrast preilist, kelle ilu,

uhkus ja wiisakad kombed teiste üle nõnda hiilganud, et sest filmapilgust, kus ta üle läwe tuppa oli astunud, kuninga poja filmad tema pealt enam ära ei läinud. Kui se ial loodud inimese laps olnud, siis wõinud tema kõige rikama kuninga tütar, kas ehk Kungla maalt olla. Päraft tema lahkumist seisnud kuninga poeg norkus, ei ole enam tantsinud ega kellegiga jutu teinud. Tuhka-Triinu süda hüpas rõõmu päraft seda kuuldes, sellepäraft wiitis ta pool-õdesi ehtides kolmkorda pikemalt aega, ega hoolind nende sõimusft ja taplusest midagi, mis kui hane selga kallatud wesi temasse ei puutunud. Leehaugul ei olnud temal õhtuni muud mõtet kui eile maitsetud ilu ja kuninga poja peale, kes filma tema peale wõis olewa wisanud.

Kui nüüd pooled-õed teisel õhtul jälle pidule läksid, jäi Tuhka-Triinu rahulist koju, ega läinud kaa pihlaka puud enam raputama, waid kõik pidi taewa isa hooleks jääma. Juba enne kest ööd tuliwad pooled-õed kuninga pidudelt tagasi, rääkisid koju tulles, kuda kuninga poeg lodus ja nuker olnud, ei kellegiga tantsinud ehk jutu teinud, waid üksi silmi ukse peale wahtinud, kas eilne preili jälle sinna tuleks. Kuningas oli sellepäraft ütelnud, tema poeg olla pool haiglane, nõnda et kolmas pidude pääw selle korral maha jääda.

Mis meil weel rääkimata jäi, Tuhka-Triinu oli kiirel põgenemisel pidude toast ühe oma kuld kingadest ukse läwe ligidale ärakautanud. Teisel hommikul leidis kuninga poeg kogemata ärakautatud kinga ja lootis sellega tütarlapse jälgedele saada. Tema igatsemine ei annud enam ööd ja pääwad temale mahti; enne-mine oleks ta hauda läinud kui tundmata wõõraft naisterahwast lahkunud, aga kust tahtis ta armukest leida? — Mõne pääwa päraft andis ta käsku, linnas ja maal igas kohas kuulutada, et temal kindel nõu olla seda tütarlast endale abikaasaks kosida, kelle jalg maha jäänud kuld kinga sisse saaks mahtuma. Selle kuulutamise peale rutasiwad siis kõik noored tütarlapsed sinna, õnne katsuma, kas jalg neid jõuaks kuninga poja abikaasaks kanda.

Kuninga koja uhkemas toas seisis ilus kuldne king siidi padja peal; senna talutati ülemad ja alamad tütarlapsed üks teise järgil, et igaüks oma jalga kinga sisse wõiks pasida. Aga ühele oli king pik, teisel jälle lühike, kolmandal wäga kitsas, nõnda et kellelgi jalg sisse ei mahtund. Kül pidi siin mõni wärwas ja jalakand piina kannatama, mis ommetegi ei aitanud. Ühel päewal olid kaa Tuhka-Triinu pooled-õed sinna tulnud oma head

õnne katsuma. Neil olid enda arwates nii pisukesed jalad, et peaaegu käukinga oleks wõinud mahtuda. Sellepäraft tõmbasiwad, kiskusiwad, wautasid ja topisiwad nemad wägise jalga kuldkinga sisse et weri küünte alla walgus. Aga kõik nende waew läks nurja. Noorem poolõde ütles, nina kärsti tõmmates: „Se on üks halbi king, kiuste päraft tehtud, kuhu sisse kellegi loodud jalg ei wõi mahtuda.“ Ligemal silmapilgul pidi tema jut waleks minema.

Suur oli nende imestamine ja ehmatus, kui äkitselt teda uks lahti läks, ja — Tuhka-Triinu tuppa astus, oma igapääwases tuhatolmuses ülikonnas, kuda ta harilikul kombel leehaugu sõrwal istus. Wihas andsid nemad käsku tahmast hilbakat kuninga toast wälja wisata, aga warem kui kedagit nende käsku wõttis kuulda, oli Tuhka-Triinu oma jalga kuldkinga sisse pannud, mis kui tema jala tarwis walatud näitas. Warem kui waatajad aega saiwad imestamiseft natuke puhata, tõusis juba teine weel kentsakam tük nende silma ete. Tuba läks korraga paksu udu pilwesse, et sammu kauguselе ei wõinud waadata. Udust hiilgas äkitselt kui tule walgus, kust pisukese nõia neitsi hiilgaw kuju wälja paistis; tema puutus kuldkepikesega Tuhka-Triinu külge, kelleft mõte kiirusel wana kuju mahalanges ja se hiilgaw neitsi awalikult seisis, kes esimesel pidude pääwa õhtul kuninga poja meeleft kõige armsam oli olnud. Nüüd rutas tema hõiskades kauni neitsi poole ja langes tema kaela ümbert kinni, ütles siis: „Seda neitsi on Jumal mulle abikaasaks loonud.“

Weike nõia neitsike ehk kes ta muidu wõis olla, kinkis Tuhka-Triinule nii palju kaasa wara, et seda woori kaupa linna weeti, ja seal uhked pulmad peeti, mis terwe kuu wältasiwad. Nõnda oli põlgtud waeseft lapseft kuninga poja abikaasa saanud. Tema pooled-õed tahtsid kadeduse päraft lõhkeda, et Tuhka-Triinu nii õrgeks nende üle oli tõusnud, keda nemad sinna saadik halwemaks kui õue koera olid pidanud. Aga Tuhka-Triinu waga süda ei läinud neile kurja kurjaga tasuma, waid andis kõik ülekohtu andeks ja tegi neile pealegi weel head, kui ta hiljemine ise päraft äta taadi surma kuninga prouaks oli saanud.

Ehk tema kül juba ammugi mäta al puhkab, siiski elab tema mälestus kustumata rahwa suus, ja kiidetakse teda niisamati kõige paremaks kui kõige kaunimaks kuninga prouaks.

Paristaja poeg.

Paristaja poeg tegi kuradiga seitsme aasta peale kaupa, et kurat teda sulase wiisil pidi teenima ja tõrkumata igas tükis peremehe tahtmist täitma; truu teenistuse palgaks tõutas Paristaja poeg temale oma hinge anda. Kurat täitis oma lubatud kohust peremehe wasta, ei pölganud kõige raskemat tööd, ega nurisenud ial toidu üle, sest tema teadis, mis palka ta seitsme aasta pärast õigust mööda pidi saama. Kuus aastat olid mööda läinud ja seitsmes juba käes, aga Paristaja pojal ei olnud kogunist lusti kurja waimule oma hinge nii odawalt ära müüa, sellepärast loobis ta mingi kawalusega ennast waenlase küüsist peasta. Juba kaupa tehes oli ta wana-poisi tüki tüssanud, et ta enese were asemel temale kuke werd kinnituseks andis, mis petust tõlpsilm tähele ei pannud. Selle petusega läks kõige kindlam side tühja, misga hinge pidi sõlmitatama, et enam lahti ei peaseks. Ehk kül teenistuse aja lõpetus pääw pääwalt ika ligemale jõudis, siiski ei olnud Paristaja pojal weel midagi tempu wälja arwatud, misga ta ennast wõiks lahti peasta. Nüüd juhtus et must äikese pilwe ühel palawal pääwal lõune poolt üles tõusis ja rasket müristamist ähwardas. Wanapois põgenes sedamaid maa põhja warjule, kuhu ta selle tarbeks urgastee kiwi alla oli teinud. „Tule, wennike, mulle seltsiks, senni kui müristamine mööda läheb!“ palus kurat mesi-keelel peremeest. „Mis palka sa mulle selle eest lubad, kui sinu palumist täidan?“ küsis Paristaja poeg. Kurat tõutas maa al kaupa sobitada, sest et siin enam tingimise mahti ei olnud, kus pilwe igal silmapilgul kaela peale ähwardas tulema. Paristaja poeg mõtles: täna on kartus wanapoisi üsna küpsele teinud; kes teab, ehk peastan ennast õnnelikult tema käest. Nõnda mõteldes läks ta temaga koopasse. Raske müristamine wältas sel korral wäga kaua, räks kärgatas räsu järgil et maapind wabises ja kaljud kerkisiwad. Igal põrutamisel wautas wanapois rusikad kõrwade ete ja pigistas silmad kinni, külm higi katis temal wärisewat keha, et ta sõna suust wälja ei saanud. Ohta eel, kui

müristamine mööda läinud, ütles ta Paristaja pojale: „Kui wana taat wahe wahel nii palju kära ja mürinat ei teeks, wõiksin ma temaga läbi saada ja rahulist elada, sest et tema noolid mulle maa al haiget ei wõi teha. Aga tema kole mürin küpsetab mind nõnda, et meele peast korraga ära kautan ja enam ei tea, mis ma teen. Ma maksaksin selle mehele rohket palka, kes mind sest kitsikust peastaks.“ Paristaja poeg kostis: „Siin ei ole paremat nõu, kui müristamise riistapuud wana taadi tagant salamahti ärawarastada.“ „Ma warastaksin kül“, kostis kurat — „kui asi wõimalik näitaks, aga wana Kõu on alati walwusel, ta ei jätta pääwal ega öösel müristamise riista wahtimata, kuis seal warastamine wõimalik oleks?“ Paristaja poeg hakkas nüüd pikemalt rääkima, kuda tema arwates asi wõiks korda minna. „Jah, kui sina mulle appi tuleksid“, hüüdis kurat — „siis ehk wõiks etepeetud nõu meil korda minna, mina üksi ei wõi temast ial jagu saada.“ Paristaja poeg lubas temale abimeheks tulla, aga selle waewa eest ei küsinud ta pisemat palka, kui et kurat tema hinge kaubast pidi tagasi astuma. „Minu pärast wõtta kolm hinge, kui mind sest koledast hirmust peastad!“ hüüdis kurat rõõmsaste. Siis awaldas Paristaja poeg temale, mil wiisil ta wargust wõimalikuks arwas, kui nemad mõlemad ühel meelel ja ühel rammul tööle lähäksid. „Aga“ — ütles ta wiimaks — „meie peame niikaua ootama, kui wana taat jälle ühel pääwal ennast nõnda saab wäsitama, et ta raskest magama uinub, muidu magab ta kui jänes silmad wallali.“

Mõni aeg pärast meeste nõupidamist tõusis pik ja raske müristamine. Kurat istus Paristaja pojaga jälle kiwi al warju urkas peidus. Hirm oli wanapoisi kõrwad kinni pannud, et ta üht sõna seltsimehe jutust ei kuulnud. Ohtul läksid mõlemad kõrge mäe otsa, kus wanapois Paristaja poja oma õladele tõstis ja nõiduse wäel iseennast pikemaks wenitama hakkas, kus tööl ta laulis:

„Weni, weni, wennikene,
Kaswa kaela pennikene!“

kunni ta pilwe piirene kaswis. Kui Paristaja poeg üle pilwe sõrwa silmi kaugemale ulatas, nägi ta Kõu taati rahulist magamas, pea wasta pilwe rüngast toetatud, aga parem käsi seisis põigite müristamiseriista üle sirutatud. Sellepärast ei oleks wõimalik olnud pilli ärawõtta, sest et käe külge puutumine magajat

oleks üles äratanud. Paristaja poeg ronis wana poisi õlalt pilwele, läks kassi sammul ligemale ja katsus kawaluseſt abi. Tema wõttis täi oma kõrwa tagant ja pistis Kõu taadile nina peale kutistajaks. Wana mees hakkas sedamaid käega nina sügama, silmapilgul käpas Paristaja poeg müristamise riista tema kõrwast, kargas pilwe sõrwalt kuradi kukla, kes temaga mäest alla punus, kui oleks tuluke temal kannul olnud. Ei olnud wanapoisil enne kinnitust ja aega tagasi waadata, kunni ta põrgu jõudis. Seal pani ta warga-saagi raudkambri seitsme luku taha, tänas Paristaja poega mõnusa abi eest, ja laskis teda hingega tükis pritsk.

Aga nüüd sündis ilmale ja inimestele õnnetuseks, mis Paristaja poeg ei teadnud ega wõinud etearwada: pilwed ei annud enam piisakest märga, kõik närtsis põua kätte. — Olen ma kergel meelel seda kogemata wiletsust rahwale sünnitanud, siis pean asja jälle püüdma parandada, nii pikalt kui ial wõimalik, — mõtles Paristaja poeg, ja hakkas nõu pidama, kuda häda wõiks wähendada. Tema läks põhja poole Soome rajale, kus üks kuulus tark elas, awaldas sellele warguse lugu ja rääkis ühtlaſe, kus müristamise riistapuu praegu warjul seisab. Tark ütles: „Peab sedamaid wana Kõu taadile sõnumid saadetama, kus tema müristamise riist wangis seisab, külap ta ise siis pikemalt nõu leiab, kadund oma-dust tagasi püüda.“ Siis läkitas tema põhja kotkaga wana pilwe taadile sõnumid. Juba teisel hommikul tuli Kõu tarka tänama, kes temale warguse jälgi kuulutanud. Sellepeale moondas ta ennast weikeks poisikeseks, läks ühe kalamehe juure ja tingis ennast suiseks palgaliseks. Seſt tema teadis, et kurat sagedast järwel kalu tabamas käis, ja lootis temaga seal kokusaada. Ehk kül poisike Pikker ööd ja pääwad wäsimata nootasi oma silmast ei laskund, siiski läks tük aega, enne kui waenlast näha sai. Kalamees oli ammugi tähele pannud, kuda mõnekorra ööseks järwe lastud wõrgud hommikul üsna tühjalt üles tõmmati, aga tema ei teadnud, mis süüst se tuli. Poisike teadis paremine, kes se kalawaras oli, aga tema ei tahtnud warem rääkida, kunni ta waraſt peremehele kaa wõis näidata.

Juhtus ühel kuuwalgel ööl, kus tema peremehega seltsis järwele läks wõrkusi waatama, et waras parajalt tööl oli. Lootsiku sõrwalt wee alla luurides nägid mõlemad, kuda wanapois wõrgu silmusteſt kalu nopis ja kaelkotti topis. Teisel pääwal läks kalamees kuulsalt targalt abi otsima, palus tarka niisugust tempu teha, mis warga wõrgu külge kinni kõidaks, et ta peremehe tahtmata ära ei peaseks. Lugu sündis täielikult kalamehe soowimist mööda. Kui teisel pääwal wõrk järweſt üles winnati, tõusis wanapois tükis weepinnale, ja weeti nüüd kaldale. Oh seda nahaparki, mis tema siin kalamehe ja kalamehe poisikese käeſt sai! Seſt et tema targa abita wõrgu küllest ei wõinud lahti peasta, pidi ta kalameeste wirutamist kannatama, kus rohkeſt hohuse koorm wemlaid tema kere peale ärakulutati, lugupidamata kohast, kuhu matsud puutusiwad. Wana-poisi werine pea oli kui pak paisetanud, silmamunad kipusiwad wälja tungima, mis niisama inetu kui kole näitas; — siiski ei halastanud kalamees ja tema poisike piinatud kuradi peale, waid puhkasiwad aeg ajalt natuke wäsimust, ja hakkasiwad jälle uuest kolkima. Kui ainekeelil palumised midagi ei aitanud, hakkas wanapois wiimaks rohket lunastuse hinda pakuma, tõutas poole waranduse ehk rohkemgi kalamehele anda, kui teda seſt kütkeſt lahti peastetakse. Wihane kalamees ei hakkanud enne kaupa tegema, kunni wiimne rammu tal lõpes, et ta enam malka ei wõinud liigutada. Targa abiga peasteti wanapois wõrgu kütkeſt, kui kaup oli tehtud. Tema palus kalamehe poisiga seltsis kaasa tulla, lunastuse hinda äratooma. Kes teab, ehk lootis tema neid milgi kawaluſel weel petta.

Põrgu talus walmistati wõõrastele wäga uhket ja pika lustipidu, mis kauem nädala pääwad wältasiwad ja kus kellestki puudust ei olnud. Wana peremees näitas wõõrastele oma waradkambrid ja salariistad, laskis mängimehed ilusamaid pillilugusi kalamehele meelejahutuseks mängida. Ühel hommikul ütles poisike Pikker salamahti kalamehele: „Kui täna jälle suurt ilu ja au sulle tehakse, siis palu pilli wälja tuua, mis raudkambris seitsme luku taga seisab.“ Sööma-laual, kus meestel pead juba pool purjes olid, palus kalamees pilli salakambrist näha tuua. Kurat täitis palumist, tõi pilli tuppa ja hakkas ise selle peal mängima. Ehk ta kül elupoolt hinge õhku pilli sisse puhus ja toru küllest sõrmi liigutas, siiski ei tulnud pillist paremat healt wälja, kui sabanäpistisse pandud kassilt ehk hundi sõidul wingutatud põrsalt. Kalamees ütles naerdes: „Ärge wäsitage ennast ilma aegu! ma näen selgeſt, et teieſt pillipuhujat ommetegi ei saa! Minu karjapoisike oleks osawam pillilööja.“ „Tohoo!“ hüüdis kurat — „Ehk arwate selle pillipuhumise pajuwile sarnatseks, et mängimine üsna naeru asi? Tule, wennike, katsu esiteks, ja kui sina ehk sinu karjapois midagi heale sarnast pilli sisse peaks puhuma, siis ei taha mina pikemalt põrgu peremehe nime kanda.“

„Säh, tule katsu!“ hüüdis ta, pilli poisikese kätte andes. Poisike Pikker wõttis pilli, aga kui ta suu toru külge pani ja hinge õhku sisse puhus, seal wärisesid põrgu seinad, kurat langes oma perega uimaselt maha, ja näitasid minestuses otsekui surnud. Äkitselt seisis poisikese asemel wana müristaja taat ise kalamehe kõrwas, tänas abi eest ja ütles: „Tulewal päiwil, kui minu pil pilweteſt jälle hüüab, peawad sinu wõrgud rohkest annet saama.“ Siis rutas tema koju poole minema.

Teel tuli Paristaja poeg temale wasta, langes põlwili, süüd kahetsetes, ja alandlikult andeks paludes. Kõu taat ütles: „Inimeste kergemeel eksib sagedast taewaliku tarkuse wasta; selle pärast täna õnne, pojuke, et mul jälle wõimalik on neid wiletsuse jälgi kustutada, mis sinu rumalus rahwale sünnitanud.“ Seda üteldes istus ta kiwi otsa ja hakkas müristamise pilli puhuma, kunni wihma wärawad lahti läksid, ja maapinda pisaratega jootsid. Paristaja poega wõttis wana Kõu taat endale sulaseks, kus ta praegu weel peab elama.

Pikse pil.

Alguse päiwil oli wana taadil maa-ilma korrale seadmisega wäga palju tallitusi, mis hommikust õhtuni temal aega wiitsid, ja mõnda ei lasknud tähele panna, mis siin ja seal tema selja taga sündis. Kanged mehed olid juba ilma alguseſt saadik üksteise wastaseid, mis sagedast tüli tegi. Nõnda olid Pikne ja wana Tühi tük aega teine teisega rammu katsudes wõidelnud, kumb kummagi üle suuremat woli peaks saama. Ehk kül mehed söö ja pääwad alati teine teise kannul luurisiwad ja päid rohkest mõtedega wäsitasid, kuda nemad, kas wäe ehk kawaluse wolil kõige enam pusti wõikſid teha; siiski ei olnud nemad tükil ajal õnnelikku silmapilku weel leidnud, kus sala peetud nõu wõisid tõeks teha. Juhtus ükskord, et Pikne alalise walwamise wäsimusel kui unekot raskeſt magama uinus ja õnnetumal wiisil unustas oma pilli pähitse alla panna, kus mängiriist muidu ika seisis. Raske uni kukutas silmad ja kõrwad, mispärast mees ei näinud ega kuulnud, mis tema ligimail juhtus. Wana Tühi, kes enamist igal sammul waenlase jälgil luusis, leidis Pikse magamas, astus kükiwarbil ligemale, wõttis pilli magaja kõrwast maast, ja pistis warga saagiga lipama. Sellega lootis ta müristaja taati kõige enam pahandada ja tema wõimust wähendada, kui karistaja riista ärapeitis, mis seie saadik kõige kurjem põrguliste nuhtleja oli olnud. Kui nüüd Pikne uneſt ärkades silma wallali lahutas, nägi tema sedamaid kahju, mis waenlane temale magades oli teinud. Et kedagi muud pilli ei wõinud warastada kui wana Tühi, seda märkas ta kohe, aga kuda warastud omaduſt warga küüsist tagasi nõuda? — Tema oleks muidu kül warguse lugu wana isale kaebanud ja temalt abi palunud, aga seeläbi oleks tema eneſe hooletus awalikuks tõusnud, ja wana taat ehk oleks pealegi weel wihasel meelel teda karistanud. Need mõted tegid Pikſele tük aega mõnda muret. Tema põgenes enamist üksikute kohtadesse, kus kedagi teda silma ei saanud. Ehk wana Tühi kül muidu külawasika sarnane lontrus ja rumal igas tükis, siiski oskas tema oma

nahka Pikse eest hoida. Muidu kartis tema Pikse pilli kui kolli, et eemalt juba putkama põgenes, aga nüüd wõis ta natuke julgem olla. Tema teadis mõnda sala warjuurgast, kus Pikse noolid temale ei wõinud wiga teha; weepõhjas wõis ta Pikse pärast mureta elada. Pikne arwas sedamaid, kui mõnel pääwal wana Tühja silma ei saanud, et ta kuskil wee al peidus istus, ommetegi ei leidnud tema tükil ajal midagi paremat nõu, kuda ta teda kinni ja oma pilli tema käest pidi tagasi saama. Kogemata juhtus ühel pääwal mõnus nõu temale mõtesse, mis tema sedamaid tahtis ete wõtta. Tema moondas ennast weike poisikese kujuliseks, läks siis ranna küladesse ja otsis seal, kas wõimalik ei oleks, kuhugi kalamehele teenijaks saada.

Üks nõukas kalamees, Lijon nimi, ütles kui wiisaka poisikese jutu oli kuulnud: „Lojuste karja mul kül ei ole, kuhu sinusuguse wõikfin panna, aga ma tahan sind katseks wõtta, kas sinust aega mõõda kalapüüdmisel abilist ehk wõiks saada. Sa näitad mul terase waimuga loom, kui sa nii sama wirk ja sõnakuulelik saad olema, siis wõime hõlpsalt kaupa lepida.“ Teisel hommikul järwele minnes wõttis ta poisikese kaasa, õpetas teda õnga, nooda ja wõrkudega ümberkäima, ja nuid kalamehel tarblikusi tallitusi täitma. Juba mõne pääwa pärast leidis tema teraselt õpipoisilt endale abi, kes kõik toimetused hõlpsast tundma õpis ja igal sammul peremehele abiks oskas minna. Aega mõõda sai poisike temale otse kui paremaks käeks, et ta ial enam ükski kalale ei läinud. Teised kalamehed nimetasid hirwihambil poisikest Lijoni sabarakuks. Poisike ei pannud sõimu nime pahaks, waid rõõmustas kogemata õnne üle, et tema iga pääw nüüd hommikust õhtuni weepinnal wõis sõita, kus waenlane ehk põhjas kuskil peitus istus.

Nüüd juhtus, et wana Tühi oma pojale pulme tahtis teha ja pulmalistele wäga uhkeid pidusi walmistada, et rahwa suu tükk aega tema rikusest saaks jahwatama; — auahnus on kuradil kõige kurjem taga kihutaja! Wana põrgu pappa sirutas käpad igale poole, kust ta saaki lootis õngitseda, aga kõige enamist püüdis tema sealt põldudelt wilja leigata, kuhu teised olid külwanud, et temal suuremat waewa ei olnud, kui teistest walmistatud tööd aga kotti pista. Nõnda juhtus ta ühel pääwal kaa sinna järwele, kuhu kalamees Lijon õõseks oma wõrgud oli pannud. Kui ta parajalt wõrgusilmustest kalu wäljakitkus, tuli kalamees poisikesega järwele wõrkusi wälja tõmbama. — Poisikese terane nugisilm oli kui wälk eemalt juba waenlast wee al näinud. Tema tõukas

peremehe külge ja sosis salamahti temale kõrwa, mis wiga pärast wiimsil päiwil kalasaak neil nii kehwa oli olnud. „Üks wargakäsi nosib praegu wõrgu külles“ — ütles ta, peremehe silma sõrmega warga peale juhatates, kes järwe põhjas praegu tööl oli, ja tulejaid tähele ei pannud. Aga Lijon oli osaw kunstimees, kes warga käpa warguse külge sedamaid oskas kinnitada, et tema abita peasmist loota ei wõinnd olla. Kui tema kõik sala tembud sai korrale toimetanud, läks ta poisikesega koju tagasi, ja ütles naljatates: „Las' teda homme hommikuni kalu lugeda, kui palju neid wõrku läinud!“ Teisel pääwal, kui järwele mindi wõrkusi wälja tõmbama, leiti wana taadike Tühi wõrgu lingus kinni, kust mehike ennast ei wõinud lahti peasta, waid awalikult kalamehe silma ete pidi astuma. Kui tal pea wõrguga nüüd weepinnale kerkis, andis kalamees pihlakase aeruga kohe mõned matsud teretamiseks, et mehikesel kõrwad wihisedes pilli puhusiwad. Kaldal wõtsid mõlemad, kalamees ja poisike, wemlad kätte ja hakkasiwad wargale palka maksma. Ehk kül poisike kehast kõhe näitas, siiski maitsesid tema matsud nii walusad, et wana Tühja soontest ja üdist läbi käisiwad, ja tossu kipusiwad wälja wõtma. Seal hakkas Tühi kisendates paluma: „Anna seekord andeks, wennike, ja wõtta minu wabandamist kuulda. Hädа ajab ärja kaewu, niisamati sel korral mind waest sinu wõrgule. Mul tulewad poja pulmad majasse, mis — kuda ise tead — kalata ei wõi walmistada. Ja et mul enda käest wõrkusi ei olnud, pidin mõne kala sinu wõrgust laenuks wõtma. Se oli mul esimene eksitus sinu wasta ja saago kaa wiimseks jääma. Ei taha ma elupäiwil sauna äraunustada, mis sa täna mulle olid kütnud. Sinu poisikese wihtlemine teinud mind üsna tuimaks, et kät ega jalga ei jaksa liigutada.“ — Kalamees kostis: „Jäägu meie tüli siis sedapuhku seisma. Sa tunned nüüd minu wõrgud ja oskad ennast teinekord wistist nende eest hoida. Wõtta kalakot selga, ja siis kasi minu silmade eest, et ma sinu kandu enam ei nää, ehk muidu —!“ Seda üteldes näitas ta malka. Wana Tühi andis tänades kalamehe jalgadele suud, et nii hõlpsalt lingust oli peasnud. Ehk temal kül juba rohkem koorma wõrra kalu kotis oli, siiski himustas ta weel üht kala püüda, mis ta kõige magusamaks pidude rooaks arwas. Mõisteelil hakkas ta kalameest paluma, poja pulma wõõrsiks tulla, seal lootis ta kas wäe ehk kawaluse kaupa kalamehe hinge enese kätte saada. Kalamees lubas tulla, kui poisikest ühes kaasa wõiks wõtta. Wana Tühi mõtles: „Wäga hea, õn näitab mul parem

kui ise arwasin, siin pakutakse mulle ühe eest kaks." „Minu pärast wõtta jõmmikas kaasa kui üksi ei taha tulla!" hüüdis ta jumalaga jättes ja wedas walust kangeid reisi lonkades edasi.

Ehk wana Tühi muidu kül igapidi kitsipung on, siiski walmistas ta pojale uhked pulmad, kus mingist asjast puudust ei olnud, waid rohkus, ilu ja rõõm igal sammul pulmaliste silma nähtawale tõusis. Tühi näitas pulmalistele oma põhjatumat raharikust ja warandust, misga aitades salwed ja kerstud kuhjaga täidetud olid. Tema laskis mitmesugu imelikusi pillisi ajada ja weel imelikumaid tantsisi teha, mis muud kedagi ei oskanud kui tema pererahwas üksi. „Palu, et pilli wälja toodaks, mis seitsme luku taga seisab, ja selle peal üks lugu meile mängitaks!" ütles poisike salamahti peremehele. Kalamees täitis tema soowimist ja hakkas sedamaid põrgu taati meelitama, et oma imepilli neile näitaks ja pulmalistele lustiks tükikese laseks mängida.

Wana Tühi läks teadmata teist korda lõksu. Tema tõi taewa müristaja pilli seitsme luku tagant wälja, seadis enese wiis sõrme toru külge ja hakkas elu poolt puhuma. Aga tema mängimise helin kostis koledast. „Ärge wõtke wihaks, ega pange pahaks, kui järsku teile ütlen, pilli meistrit enam teiest ei saa; minu karjapoisike oskaks ehk paremine puhuda. Jah, teie wõiksite temale weel iga pääw õpipoisiks minna." Tühi, kes midagi petust ei märkanud, andis pilli poisikese kätte. Kas imet nähtud! Poisikese asemel seisab äkitselt wana Pikne ise, ja puhub nii tugewast pilli, et kuri waim perega seltsis põrandale langeb. Pikne tõtas kalamehega minema, wäga rõõmus selle üle, et kawalus neil mõnusast korda oli läinud.

Kui nemad tüki teed ärakäinud, istusiwad mõlemad laia kiwi otsa jalgu puhkama. Seal hakkas Pikne lusti pärast pilli puhuma, siis rääkis ta kalamehele kõik tännini katsutud kawalused, misga ta wana Tühja käest oma pilli kätte saanud. Jutu ajal hakkas korraga wihma sadama, mis kuiwand maapinda seitsme kuu pärast jälle karastas. Pikne tänas lahkudes endist leiwawanemat ja lubas iga kord tema palumisi kuulda. Sest ajast on Lijon jumalate ja inimeste keskel wahemeheks saanud ja täna pääwani selle au-ammetisse jäänud.

Rohkest tasutud heategu.

Ägew päikese palaw ähwardas äikese wihma; kiirest püüdis sellepärast heinamaal üks noor talumees loogu koku wõtta, et kuiwad heinad weel enne wihma warjule saaks. Kui tema kiiruse töö lõpetusel koju hakkas minema, tõusis lõune poolt juba must pilwe ülesse ja tuli rutust ligemale. Noormees kiirustas sammusi, et enne wihma weel koju jõuaks. Metsa ääres nägi ta ühe wõõra mehe, kelle pea puukännu naale toetatud oli, raskest magamas, et ligemale jõudes müristamine teda ei äratanud. Se mehike wõiks täna rohkem kehakastet saada, kui tal meele pärast oleks, kui teda unest äratamata jätaksin — mõtles talumees ja astus ligemale. „Kuule, wennike!" hüüdis ta ja wõttis käega raputates magaja õlast kinni. „Kui sul hane nahka kasukat seljas ei ole, siis karga ülesse ja otsi wihma warju; raske äikese wihm on praegu tulemas." — Wõõras mees kargas ehmatand jalule, üteldes: „Tänu, tuhat tänu sulle, külamees, lahke äratamise eest!" Siis katsus ta rutust oma taskud läbi, kui tahaks rahakopikaid otsida, mis tänu palgaks wõiks pakuda. Aga kui ta tühjast taskudest midagi ei leidnud, pööras ta silmad pool häbelikult talumehe poole ja ütles: „Õnnetumal korral ei ole mul midagi tasku juhtund, mis sulle palgaks wõiksin pakuda, aga siiski ei pea sinu palk mite tasumata jääma. Mul on tuline kiir taga, kui ähwardawa pilwe eest tahan pakku peasta; pane sellepärast tähele ja pea meeles, mis sulle lühidelt kuulutan. Kahe aasta pärast sõlmitakse sind wäeteenistusse, kus sa hobuse wäe rügementi aset leiad. Tük aega saad sa wäega ühest paigast teise käima, kunni teie wiimaks põhja pool Soomemaale korteri asute. Ühel pääwal saab sul süda kojumaale igatsetes raskeks minema, kui parajalt sul kord on hobuste karja minna. Natuke maad sinu seisu kohalt eemal saab laial murulisel lagedal üks kõwer kaswanud kask sul silma puutuma. Astu kase ligemale, koputa kolm korda tüwi külge ja küsi: kas Kõwer kodu? Siis pead sa tänase heategu eest palka saama. Ja nüüd: jumalaga!" —

üteldes tõtas ta minema ja oli üürikese ajaga talumehe silmast kadunud, kes minijat tagawaates naerulikult pead wangutas ja siis kiiresti koju poole sammus. Aga kui ta wihma hakatusel koju jõudis, olid wõõras mees ja tema etekuulutused juba unustusse läinud.

Ommetegi juhtus hiljemine üks asi, misläbi etekuulutuse esimene tük tõeks läks: noor-talumees pandi kahe aasta pärast soldatiks ja sai hobuse wäe teenistusse sunnitud. Arwates oleks wõinud se kogemata lugu wõõra mehega kokusaamist temale nüüd meeletuletada, aga siiski ei olnud nõnda, waid nimetatud pääw näitas tema mälestusest hoopis kustunud. Tema oli juba tük aega wäeteenistuses rügemendiga ühest kohast teise käinud ja wimaks, kus tema rohkem neli aastat kroonu leiba oli söönud, põhja poolse Soomemaale korteri saanud. Seal wõõral maal, kodunt ja armsaist omastest kaugel, läks süda temal sagedast nukraks, igatsemine ajas pisaraid silmi, kus ta teiste nägemata üksi mõtsi audus. Ühel pääwal tuli temale kord, hoostega karja minna. Kui ta jälle üksipäinis nukral meelel laial lagedal istus ja igatsusi koju poole läkitas minema, juhtusiwad tal silmad kogemata ühe kõwerkaswanud kase peale, mis temast kaugel ei seisnud. Imelikult läks korraga süda temal ilutsema, lapse ja noore põlwe pääwad tõusiwad mälestuses elawaks, kaa praegune koht näitas temale kui wana tutaw, ehk ta kül selgemat otsust ei wõinud anda, kas unenäus ehk ärksal wiisil tutwus oli tõusnud. Käega otsa esist õõrudes, kui tahaks mäletust äratada, tuleb äkitselt wõõra mehega juhtumine niiselgest temal meele, kui päikese tera paksust pilwest. Looguwõtmine, wihmapilwe ähwarduse ülestõusew äikese pilwe, wõõras magaja metsa ääres ja tema tähtsew etekuulutamine on, kui olekfid wast eile sündinud, tema silma ees. Kui tema nüüd lendes kõik tännini juhtunud elukäigi moondamised mõtes läbi käib, seal leiab ta, et etekuulutus tõsine oli olnud. Mis kahju mulle katsumisest wõib tulla, kui kase juure lähän ja tüwi külge koputan? mõtleb mees. Esiteks ei tea siin kedagi, mikspärast ma tembutan, ja teiseks ei ole inimeste silmi nägemas, kes mind hiljemine halbi töö pärast wõikfid naerda.

Nõnda mõteldes lähäb ta kase ligemale, waatab tük aega igalt poolt ümberringi, kas midagi wõõrast ehk iseliku puu küljes nähtawale tõuseb, — siis wõtab ta korraga südant ja koputab tasa illukeste kolm korda tüwi külge, senni kui keel pool tõrkudes küsib: „Kas Kõwer kodu?“ Ei tulnud küsimise peale midagi

wastust. Sõamees tunneb julgust omas südames kaswama, tema koputab teistkorda kõwemast, et tüwi wasta kõlab ja hüüab walju healega: „Kas Kõwer kodu?“

Kases tõuseb kohinat ja äkilselt seisab wõõras mees tema ees kui tuule õhust sündinud. „Noh, minu sõber!“ ütleb ta lahke sõnaga — „wäga hea, et sa minu lubadust meele tuletasid. Ma arwasin sind hoopis unustanud olema, mis ma sulle üksikord räägisin, ja mul oleks wäga kahju olnud, kui mul seläbi wõimatumaks oleks jäänud, sulle wõlga kätte tasuda. Lapsed, ae!“ hüüdis ta kase sisse: „kesse teiest kõige rutem wõib olla?“ — „Mina“ — kostis üks heal — „wõin niisama kiire olla, kui lind lennab.“ — Wäga hea, ütles Kõwer, aga kes wõib weel kiirem olla? Teine heal wastas: „Ma wõin tuulega wõidu joosta!“ — Saame näha, ehk wõib mõni teine weel kiirem olla — ütles wanamees ja küsis siis kolmat korda. Seal kostis üks peenike healeke: „Jsa, ma wõin niin kiire olla kui inimese mõtte!“ — „Tule seie, minu poeg!“ hüüdis Kõwer — „sind wõin ma täna parajalt tarwitada.“ Siis pani ta ühe mehe kõrguse koti, kuld ja hõbe rahaga täidetud, sõamehe ete, wõttis tema kübarast käega kinni ja ütles: „Sõamees kübarast! ja mees raha kotiga koju.“ Silmapilgul tundis hobusewäe sõamees, kui lennaks kübar temal peast, aga kui ta ümber hakkas waatama, kuhu kübar oli jäänud: — leidis ta ennast äkitselt kodu, omaste ja sugulaste keskel, ja põhjatu suur rahakot seisis tema kõrwas põrandal. Esiotsalt pidas ta juhtumist unenäuks, kunni ta hiljemine selget aru sai, et tema õn tõsine oli.

Kui teda kedagi ei tulnud jookfiku wiisil taga otsima, hakkas ta wiimaks uskuma, et kadund kübar tema asemel teenistusse oli jäänud. Enne surma awaldas ta imeliku lugu oma lastele ja arwas, sest et kingitud raha temale õnne oli toonud, — ei wõinud rahakinkija mite üks kuri waim olla.

Ärjapõlwelaste riid.

Ükskord juhtus üks mees läbi metsa minnes weike lagedikule, kus kolm ärjapõlwelast isekeskis kurjast riidlesiwad. Nemad löiwad, torkasid, hammustasid üks teist, sõtkusiwad jalgade alla ja sasisiwad karwu-pidi, et kole oli näha. Mees astus ligemale ja küsis, mis tükist tüli neil tõusnud. „Wäga hea, külamees, et seie tulid," kisendasid ärjapõlwelased — „sina wõid kui kohtu mõistja meie tüli lõpetada!" Mees ütles: „Esiteks könelege mulle lugu, kust riid teil tõusnud? muidu ei ole mul wõimalik teile õigust mõista. Aga ärge kisendage kõik ühtlase, waid rääkige üks aawalt ja mõistlikult, et ma teie jutust aru saan." — „Hea kül", kostis üks ärjapõlwelane. „Ma tahan riidlemise alustust sulle äraseleteda. Waata! isa suri meil eile, ja meie wennakesed kolmekeste tahtsime praegu tema pärandust isekeskis jagada; sealtap tõusis kogemata tüli." Mees küsis: „Mis pärandust isa teile jätis?" — „Siin seisab kõik tema järel jäänud warandus," — kostis jutustaja ärjapõlwelane, ja näitas mehele ühe wana kaapkübara, paari wiisusi ja tugewa kepi wembla.

„Ärge olge meeletumad," ütles mees — „ehk kas need tühjad asjad kellelgi tülitsemise wäärt wõiksid olla? Üks targem wiskaks neid üheskoos kõik sõnniku hunnikule. Aga kui teie seda ei raatsi teha, siis jägage isekeskis. Teie olete kolmekeste, ja isast on kolm asja järele jäänud, sellepärast wõtku üks kübara, teine wiisud ja kolmas jälle kepi, siis on lugu korral." „Ei lähä korda!" kisendasid ärjapõlwelased „Neid asju ei tohi ükski jägada, muidu kaub sala wõimus neist ära; asjad peawad lahutamata jääma." Mees hakkas nüüd pikemalt järel pärima, miks neid tühja asju ei tohitud lahutada? ja üks ärjapõlwelane andis temale nõnda wastust:

„Wana näuta kaapkübara lottike, mis siin nääte, on kandjale suureks waranduseks. Kui ta kübara pähä paneb, nääb tema kõik, mis maailmas juhtub, olgu ligi ehk kaugel, nähtaw ehk nägemata; — jah, kübara peremees tunneb inimeste mõttedgi ära.

Paneb ta siis weel wiisud jalga ja ütleb: Tahan Kuura- ehk Pohla-maale minna, siis ei ole tal midagi suuremat tarwis, kui jalga maast ülestõsta: silmapilgul jõuab ta igatsetud kohta. Wõttab kübara ja wiisukandja kepi oma kätte ja rabab matsu tuuleõhku, siis peab tema ees kõik weeks sulama, — olgu sõbrad ehk waenlased. Jah, kindlad kaljud, mäed ja kurjad waimudgi peawad selle kepi ees pihuks ja põrmuks minema. Seesinane wemmal on pikse noolist weel tüki tugewam. Teie nääte sest ise, et neid kolme asja ial ühest ei tohi äralahutada, waid meie peame neid korda mõõda tarwitama, üks täna, teine homme ja kolmas ülehomme."

„Lugu näitab naljakas kül," ütles mees, kellel jutu kuuldes mõnus mõtte meele tulnud. „Kui ma teile päranduse jägamisel tõusnud tüli pean õiendama, siis tuleb esiteks asja lugu mul läbi katsuda, kas kõik tõsi näitab, mis teie räägite?" — „Sa wõid katsuda," hüüdsid ärjapõlwelased ühest suust, „aga rutta kiiresti. Täna peetakse Kuura-maal parajalt uhket pulmapidu, kus meie sõbrad ja sugulased kõik koos on. Meil on kaa himu pulma minna." Mees kostis: „Seda wõite hõlpsal kombel toimetada, kui kiidetud salawägi tõeste asjade sees elab." Sellepeale wõttis ta esiteks wana kübara lotti oma kätte ja nägi et kaape wildist ei olnud, waid äraleigatud inimeste sõrme küünte laastudest tehtud. Kübarat pähä pannes, nägi ta uhked pulmad Kuura-maal ja mis muidu laial ilmas sündis. Tema ütles ärjapõlwelastele: „Andke mulle nüüd wiisud jalga ja kep kätte, siis astuge ise kolmekeste ridasse, seljad minu ja silmnäud hommiku poole käänatud, aga ärge waatage üle õla enne tagasi, kunni teile otsust annan, kuda teie asju isa tahtmist mõõda peate jägama." — Tõlparulised ärjapõlwelased täitsid tõrkumata kohtumõistja käsku, pöörasid silmad hommiku ja seljad tema poole. Mees keeritas, kui kübar peas ja wiisud jalas olid, wembla paari korda tuuleõhus ja lasis siis walusast ärjapõlwelaste kaela langeda. Silmapilgul olid nemad tema eest kui ärapühitud, ega olnud muud märki neist järele jäänud, kui kolm weepisarakest krookslehtede peal, kus mehikesed olid seisnud.

Et esimene katsetük nii mõnusast korda oli läinud, pidas mees nõu Kuura maale pulma minna. Nimetatud soowimisega jalga ülestõstes hüüdis ta: „Kuura pulma!" ja oli silmapilgul pidudele saanud. Seal leidis ta wäga rohkest rahwast koos, kül ülemaid ja alamaid, sest pulmade walmistaja oli üks kuulus

rikas peremees. Saladust ja awaliku nägew kunstkübara mees nägi, silmi toa laele ülestõstes, rohke perekonna weikeid wõõraid toa lae al ja parssi warredel, nõnda et nende hulk palutud wõõrasteşt põrandal palju rohkem näitas. Aga kedagi muud ei wõinud seda pisukeşt peret näha kui tema üksi. Weiked rääkisiwad isekeskis: „Kas näete! wana onu tulnud kaa pulma.“ — „Ei ole tõsi!“ hüüdsid teised wasta — „wõõral mehel on kül onu kübar, wiisud ja kep, aga onu ennast ei ole siin.“ Wahe ajal toodi rooawaagnad lauale, waagnatel kaaned peal. Seal silmas köiknägew, mis teisteşt kedagi tähele ei pannud, kuda imelikul kiirusel head rooad waagnateşt ärakoristati ja teised halwemad nende asemele jälle pandi. Niisamuti tehti joogikannude ja pudelitega. Nüüd küsis köiknägija, kus maja peremees pidi olema, astus wiisakast teretates tema ligi ja ütles: „Arge pange pahaks, et mina kui tundmata wõõras kogemata teie lustipidudele olen tulnud.“ „Olge terwe tulemast,“ wastas pulma peremees. „Söögi ja joogi wara on meil küllalt, sellepärast ei wõi üks ehk kaks palumata wõõrast midagi koormat meile teha.“ Köiknägija ütles: „Ma usun kül, et mõned wõõrad enam ehk wähem siin midagi raskust ei wõi teha, aga kus palumata wõõraste hulk palutud wõõrasteşt ülekäib: seal wõib kõige rikam peremees ommetegi kahju leida.“ „Mina ei oska teie jutu tähendada,“ ütles peremees. Wõõras andis temale oma kübara, üteldes: „Pange minu kübar pähä ja tõstke silmad toa laele ülesse, külap siis näete. Peremees pani kübara pähä, tõstis silmad lae poole, ja kui ta weike wõõraste tempusi söömalaual nägi, kahwatas ta surnu karwa walgeks, ja kostis ehmatand healega: „Oi, wennike! need wõõrad olid minu hingel teadmata; ja kui teie kübara peast wõtan, siis on nemad kadunud. Kuis wõiksin ma neist peasta?“ Kübara omanik kostis: „Ma tahan weiked wõõrad rutust teie kaelast ära saata, kui natukeseks ajaks palutud wõõrad toast wälja wiite, uksed ja aknad hoolsalt kinni panete ja selle eest muretsete, et kuskil oksamukku ega pragu toaseinas wallati ei jääks.“ Ehk kül pulmaperemees selle asja wasta natuke uskmata näitas, siiski täitis ta wõõra mehe soowimist, ja palus pisukesi hilpharakaid toast wälja kihutada.

Natukese aja pärast oli tuba palutud wõõrasteşt tühendatud, uksed, aknad ja muud wäljakäimise haugud hoolega kinnipandud, et aga köiknägija weike wõõrastega üksi tupa jäi. Seal hakkas mees oma wemmalt keeritama lae al ja toa nurkades, et

lust oli näha! Mõne silmapilgu pärast oli köik weike wõõraste parw ärahukatud; ja toa põrandalt leiti nii palju weepiisku kui oleks paksemat wihma sadanud. Üks oherdi mulk oli kogemata toaseinas kinnitopimata jäänud, seeläbi üks weikene toast peasnud, ehk kül pakku põgenedes karistaja wemmal natuke teda oli puutunud. Tema ohkis tük aega õue peal: „Ai, ai! mis walus! Juba mõne korra maitsesin wana Pikse isa nooliși, mis selle wembla wasta midagi ei olnud.“

Peremees palus wõõrad tupa tagasi, kui imekübara abiga oli näinud, et tuba weikedeşt puhtaks saanud. Söömalaual waatas köiknägija pulmaliste salamõtteid ja nägi mõnda, mis teised kedagi ei teadnud. Peigmehel oli suurem igatsus äia wara kui noorikut saada; mõrsjal (pruudil), kellel tüdruku põlwes mõisa junkruga tegemist olnud, kaswis lootust: meheşt ja tanust häbi warjajaid saada. — Wäga kahju et meie päiwil niisuguşt küberat kuskil enam leida ei ole.

Wõlla-mehikesed.

Üks kiriku õpetaja otsis juba mõne aega endale sulast, kes muu toimetuste kõrwas kaa tallitust eneje peale pidi wõtma, igal kesköösl kiriku kella helistada. Kül olid juba mitu, osalt wäga kõblikud mehed endid teenistusse tinginud, aga niipea kui nemad ööliku kellahelistamist läksid toimetama, olid nemad äkitselt kui maa alla kadunud; ei kuuldud seal kellakõlksu, ega saadud kella lööjat enam näha. Ehk kül kiriku õpetaja asja wäga salalikult pidas, siiski sai hulga inimeste äkiline kadumine aega mööda teadawaks, mis järel kedagi enam tema juures ei tahtnud teenida.

Mida enam asja lugu tutawaks tõusis, — seda rohkem wangutas rahwas kahewahel mõttes päid; kaa ei leitud kurja keelte puudust, kes jutustasid, et kiriku õpetaja ise sulaste elukägistaja olla. Pap oli häda pärast palka kolmewõrra kõrgemaks tõstnud ja pealegi weel iga pääw head sööki lubanud. Mitu kuud oli igal pühapääwal pärast jutlust kantsli pealt maha pajatatud: „mul on üht kõbliku sulast tarwis, kellele rohket palka, priskest süüa anda ja korralist ülespidamast luban j. n. e.", aga ika jäi kuulutamine asjata. Seal tuleb ühel pääwal kawal Hans ennast pakkuma, kes lühikese aja eest üht ihnust peremeest teeninud ja kanget nälga oli kannatanud, sellepärast tõmbas igapääwane lubatud hea söök teda papi poole. Tema tahtis sedamaid uue teenistusse astuda. „Hea kül, minu poeg", ütles kiriku õpetaja: „kui sul julgust ja usaldust Jumala peale ei puudu, wõid sa täna öösel juba oma katsetüki kellaga etewõta. Homme tahame siis teenistuse kaupa kinnitada."

Hans leppis sellega, läks peretuba ja ei teinud uue ammeti pärast endale muret. Kirikuõpetaja oli üks ihnuskael, pererahwa rohke söömine tegi temale meelepahandust, sellepärast läks ta enamist sööma ajal peretuba lootes, et inimesed tema silma nähes wähem julgemad wõiksid olla söömas. Tema noomis peret, sagedast keelekastet sööma wahel wõtta, arwates, et kui kellelgi palju wedelat kõhus on, siis saab tal wähem ruumi leiwa ja serwe

tarwis olewa. Aga Hans oli kawalam kui tema isand, sellepärast tühendas ta ühel hingel joogikapa tühjaks, üteldes: „Se teeb söögile kahewõrra ruumi." Kiriku õpetaja arwas kuuldud jutu tõeks, ja ei läinud sest pääwast ial enam rahwast joomisele meelitama. Aga Hans naeris salamahti, et kelmistük korda oli läinud.

Umbarwates tund aega enne kesköödläks Hans kiriku. Tema leidis kiriku seest poolt tulewalgustusel ja pani natuke imeks, kui ta sisse astudes rohket rahwa seltsi ees leidis, keda palwed seie ei olnud kogunud. Inimesed istusiwad ühe pika laua ümber ja mängisiwad kaarti. Hans ei tunnud kartust, ehk kui temal midagi kartuse tundmist oli, ei lasknud tema tarkuse pärast sest midagi wälja paista. Tema läks julgest laua juure ja istus kaardimängijate seltsi. Üks neist oli teda tähele pannud ja küsis: „Wennike! mis sul siin otsimist on?" Hans wahtis suurte silmadega tük aega tema otsa ja ütles siis naeratates: „Sina, ninatark! peaksid paremine suu kinni sulguma! Kui kellelgi siin küsimise õigust on, siis arwan ma, et mina seesinane küsija olen. Kui mina oma õigust ei tarwita, siis oleks teiest wist kõige targem, edewat suud kinni sulguda!"

Sellepeale wõtis Hans kaardid käte ja mängis tundmata meestega, kui olekśid nemad tema paremad sõbrad olnud. Temal oli hea õn, iga sissepandud raha tuli kahewõrra tagasi, misläbi mõne teise mängija taskud põhjani saiwad wäljatühendatud. Nüüd kuuldi ühe kuke laulu, kesköö wõis parajalt käes olla, seal kustutati äkitselt küünlad ära ja silmapilgul olid mängijad laua ja pinkidega ühes koos ärakadunud. Hans pidi pimedas kirikus tük aega käsi kaudu teed otsima, kunni ta wiimaks kiriku torni treppi leidis.

Kui ta esimese trepi sai ülesse roninud, leidis ta wiimsel trepi astmel ühe weike mehikese istumas, kellel pea otsas puudus. „Hohoo, pisukene! mis sul siin otsimist on?" küsis Hans, ja andis temale, wastust ootamata, nii walusast jalakannaga kukla, et peata mehike mööda pika trepi alla weeres. Teise, kolmandama ja neljandama trepi peal leidis ta niisamasugused tummad wahimehed ees, tema laskis neid üks teise järel maha keeritada, et neil kondid kõiges kehas nakatasid.

Wiimaks oli Hans takistamata kella juure saanud. Kui ta waatmist ülesse ulatas, et näha saaks, kas kõik seatud korral on, seal silmas ta weel ühe peata mehikese, kes küürakülle kella sees istus. — Mehike oli kara kellast lahti teinud ja näis sellepeale

ootama, kunni Hans kõiest kinni hakkaks, et siis rasket kara tema pähä wiskaks, misläbi kellalööja wistist surma oleks saanud.

„Pea kinni, sõbrake!“ hüüdis Hans — „nõnda ei ole meie teine teisega kihla löönud. Sa oled wist näinud, kuda ma sinu pisukesed seltsimehed, nende eneste jalakeste waewata, mööda treppi alla weeretasin? Warsti pead sa nende järgil lendama. Aga sest et sa kõige kõrgemal istud, pead sa kõige uhkemat sõitu saama, ma tahan sind luugist wälja wisata, et sul enam tagasi tulemise lusti ei pea olema.“

Nõnda rääkides, seadis ta redeli püsti, misga weiket kellast tahtis wälja tuua ja ähwardust tõeks teha. Mehike tundis häda ohtu, kus sees ta kõikus ja hakkas paluma: „Wennike! heida minu waese elu peale armu! Selle eest tahan ma sulle kindlast tõutada, et ei mina ega minu seltsimehed sind ial öösesel kella helistamise toimitusel ei tule eksitama. Olen kül weike ja näuta, aga kes teab, ehk wõiks ükskord kaa juhtuda, et ma sulle tehtud heategemise eest enam kui sanditänu kätte tasumiseks saan tooma.“

„Sina pisuke sitanirps!“ naeris Hans. „Sinu kättetasumise palk ei saa sääse saba mite raskendama! Aga et ma täna just heal tujul olen, wõid sa elusse jääda. Siiski hoia ennast, et sa mulle teele wasta ei tule, sest ma ei hakkaks teistkorda mite sinuga naljastama.“ Peata mehikene tänas alandlikult, ronis kui oraw mööda kellaköit alla ja jooksis, kui oleks tal tuleke taskus, kiriku torni trepidest alla. Aga Hans hakkas südame rõmuga kella lööma.

Kui kirikuisand kesköösel kella helinat kuulis, pani ta seda imeks ja oli rõõmus, et ta wiimaks ommetegi üht sulast oli leidnud, kes katsetööd õnnelikult korrale toimitanud. Hans läks pärast tehtud tööd laka ja puges heinade sisse magama.

Papil oli haritud wiis wara hommikul ülestõusta, et näha saaks, kas rahwas kõik oma seatud tööl. Teised olid kõik platsil, aga uus sulane puudus ja kedagi ei tahtnud olla teda näinud. Kui nüüd kesthommik mööda läinud, päike juba noorel lõunel seisis, Hans siiski weel nähtawale ei tulnud, seal tuli kirikuisandale kartus, ja tema ei uskund teisite, kui et kellalööja pidi, nõnda kui teised enne teda, otsa leidnud olema. Aga sel ajal, kus peret lõunesõömale kolklaual koku kutsuti, tuli kaa Hans nähtawale. „Kus sina kõik ennelõunat oled olnud?“ küsis pap. „Ma magasin,“ kostis Hans aigutates.

„Magasid!“ hüüdis pap imestades. „Sa ei saa ommetegi tahtma, et igapääw lõuneni wõid magada?“

„Ma arwan,“ kostis Hans — „se on nii selge mõista kui allika wesi. Kedagi ei wõi kahte isandat teenida. Kes öösel tööd teeb, peab pääwal puhkama, nõnda kui teiselt poolt pääwa töötegijatel öö puhkamiseks on seatud. Laske mind öösiseest kella löömise teenitusest priiks, siis olen ma walmis, hommiku päikesega ühes töö kallal. Aga pean ma öösel kella lööma, siis tuleb mul pääwal magamise aeg, kõige wähemalt lõuneni.“

Peale seda kui nemad weel pikalt edasi tagasi olid waidlenud, sai wiimaks kaup ommetegi kinnitatud, kus alamal nimetatud tingimised põhjuseks pandi. Hans pidi öösesest kella löömise ammetist wallali peastetud, pääwa tõusust kunni pääwa weeruni tööd tegema, peale kesthommikut poole, ja pärast lõune söömist ühe terwe tunni magama; aga pühapääwal hoopis prii olema. „Aga“ ütles pap, „mõnekorra wõiksid ommetegi pisukesed tükid ete tulla iseäranis talwel, kus pääwad lühikesed, et töö pikemale ulaks.“ — „Ei mite ialgi,“ hüüdis Hans — „selle eest on suwe pääwad jälle pikad. Mina ei saa mite enam tööd tegema, kui minu kohus on, se on: pääwa tõusust kunni pääwa weeruni aripäiwil tööl olema.“

Mõni aeg pärast seda paluti kirikuisand linna suurte warrule last ristitama. Lin ei olnud kiriku mõisast kaugemal kui ühe söömа wahe teed, siiski wõtis Hans leiwakoti kodund kaasa. „Miks pärast tahad sa leiwakoti kaasa wõtta?“ küsis kiriku õpetaja. — „meie jõuame ju õhtuks linna.“ Hans kostis: „Kes wõib kõik asjad ete teada; teel wõib mõnda kogemata juhtumist tulla, mis meie sõitu wiiwitawad, ja teie tunnete minu kontrahti, mis järel mul kohus on, üksnes kunni pääwa weeruni teid teenida. Peaks päike enne looja minema, kui meie linna jõuame, siis peakfite teie juba üksi edasi sõitma ja mina maha jääma.“ — Pap pidas seda jutu naljaks, sellepärast ei annud ta temale midagi wastust ja nõnda sõitsid nemad teele. Lühikese aja eest oli wärsket lund sadanud, mis tuul tuisul kokupuistanud, et tee paigute umbne oli ja kiiret sõitu ärakeelas. Linna ligidal pidid nemad üheft suurest metsast läbi minema. Päike seisis juba puie ladwil, kui nemad metsa ääre jõudsid. Hobused wenitasiwad pikamiste sam sammult sügawast lumest läbi ja Hans pööras sagedast oma silmnägu päikese poole. „Miks sa nii sagedast üle õla tagasi wahid?“ küsis kirikuõpetaja. Seepäraft et mul kuklas silmi ei ole,

mis päikese järel wõiksid waadata," kostis Hans. „Jäta nüüd sinu rumalad naljatembud," ütles pap — „ja pea selle eest muret, et meie enne täieliku pimedat linna saame." Hans sõitis sõna lausumata edasi, ega ei jätnud mite aeg ajalt päikese poole waatamist.

Nemad wõisid ehk metsa keskele olla jõudnud, kui päike praegu alla weeres. Hans pidas hobused kinni, wõttis oma leiwakoti ja astus saanist. „Noh, Hans, oled sa peast hulluks läinud? mis sa tahad teha?" küsis hinge karjane. Aga Hans wastas waikselt: „Ma tahan enesele siin öömaja walmistada, päike on alla läinud, minu teenistuse aeg mööda." Tema leiwaperemees tegi kõik mis wõimalik, kulutas palumist ja häid sõnu, ja katsus wahe wahel kaa ähwardamisest abi, aga kui kõik katsetükid ei aitanud, lubas ta wiimaks head jootraha ja aasta palgale lisandust. „Eks teil ole häbi kiriku-isand!" ütles Hans — „kas tahate kiusaja olla ja mind õigelt teelt eksitada, et ma tingitud lepingi wasta pean eksima. Kõik maailma waranduse ei jõua mind petta; meest peatakse sõnast, härga sarwest. Tahate teie täna õhtu linna saada, siis sõitke Jumala nimel üksi edasi, mina ei wõi ega tohi kaugem teie kaasa tulla, sest minu tänane teenistuse aeg on mööda läinud."

„Minu armas Hans, kulla pois!" ütles pap — „mina ei tohi sind üksi seie jätta. Waata natuke ümber, külap sa siis näed, mis hädaohu sisse sa meelega tahad minna. Seal seisab ärahukamise paik wõllaga, kaks kurjategijat ripuwad praegu weel oma kehadega wõllasambas, senni kui nende hinged põrgus põlewad. Ega sa ommetegi niisuguste seltsimeeste naabrisse ööseks taha jääda?" „Miks siis ei mite?" küsis Hans. „Wõllarooad ripuwad ülewal tuuleõhus, mina tahan öömaja alla maapinnale teha, seal ei wõi meie üks teist eksitada." Nõnda rääkides pööras ta selga oma leiwa peremehe wasta ja läks leiwakottiga oma teed.

Pap pidi, kui ta ristimise rahast ei tahtnud ilma jääda, üksi linna sõitma. Seal ei pandud pisut imeks, kui teda kutsarita nähti tulema, aga kui tema oma imeliku jutu Hansust oli rääkinud, seal ei teadnud inimesed, keda nemad suuremaks halbiks pidid arwama, kas isandat ehk teenrit.

Hans ei pidand sest lugu, mis rahwas temast arwas ehk rääkis. Tema oli kaasa wõetud leiwakoti abiga oma kõhu tagakihutused waigistanud, siis sütitas ta oma ninasoojendaja põlema, tegi ühe laia oksalise kuuse alla aseme walmis, mässis ennast soojasse kasuka sisse ja uinus warsti magama. Tema wõis mõned tunnid olnud magamud, kui teda üks äkiline käratsemine üles äratas. Ö oli kuust walgustatud. Ei kuigi kaugel tema asemest seisid kaks peata mehikest kuuse warjus ja rääkisiwad wihaselt teine teisega. Hans tõstis oma pead natuke kõrgemale, et paremine wõiks näha, aga selsamal silmapilgul hüüdsid mehikesed: „Tema on, tema on!" Üks astus Hanse aseme ligemale ja ütles: „Wana sõber! üks õnneline juhtumine weab meid koku. Minu kondid walutawad mul weel natuke kiriku tornitrepist, ehk on sul lugu juba meelest läinud? selle eest peawad täna sinu kondid wirutatud saama, et sa mõne nädala meie kokusaamist pead meele tuletama. Seltsimehed! ae! Seadke wemblad winna ja tulge tööle."

Otsekui paks sease pere kargasiwad nüüd igalt poolt peata mehikesed sinna, kõigil tugewad wemblad käes, mis suuremad kui nende kandjad olid. Nende weike waenlaste suur hulk ähwardas hädaohtu, sest nende hoobid langesiwad nii tugewast, et üks wõimus mees wähe paremaid wõis anda. Hans uskus eluotsa kätte tulemas; ühe nii rohke waenlaste hulgale ei jõudnud tema wasta panna. Temale õnneks tuli üks weike mehike sinna, kui kolkimine kõige paremal käigil oli. „Pidage kinni, pidage kinni! seltsimehed!" hüüdis ta oma sugulasi. „Se mees oli üksnord minu heategija, mina olen selle eest tema wõlglane. Tema kinkis mulle elu, kus ma tema woli al olin. Kui tema mõnda teiest walusast trepist alla on wiskanud, siiski ei ole õnnelt kedagi seeläbi lonkruks saanud. Saun on pekstud liikmed ammugi jälle pehmeks audunud, sellepärast andke andeks, ja minge koju."

Peata mehikesed lasid endid hõlpsast oma seltsimehest lepitada ja läksid waikselt oma teed. Hans tundis nüüd omas peastjas õõliku waimu kiriku kellast. Tema istus nüüd kuuse alla Hansu kõrwa maha ja ütles: „Sel korral panid sa minu jutu naeruks, kui ma sulle ütlesin, ehk wõib üksnord kaa aeg tulla, kus ma sulle kasu wõiksin tuua. Üks niisugune silmapilk on täna tulnud, sellest wõta õpetust, et kõige pisemat looma maailmas ei tohi ärapõlata". „Ma tänan sind südamest" ütles Haus — „minu kondid on neist wähe hoopidest kui ärapurustatud, sellepärast oleks ma seda sauna hõlpsalt oma eluga wõinud maksta, kui sina parajal ajal seie ei oleks tulnud."

Peata mehike rääkis pikemalt: „Minu wõlg sinu wasta oleks nüüd äratasutud; aga mina tahan enam teha ja sulle saadud peksmise eest weel waluraha maksta. Sul ei ole pikemalt

enam tarwis sulase põlwes ihnuse kirikuisanda teenistuses ennast piinada. Saad sa homme koju, siis mine wiibimata põhja wasta kiriku nurka, seal saad sa üht sisse müüritud suurt kiwi leidma, mis mite nõnda kui teised lubjaga ei ole walgeks tehtud. Ülehomme öösel on meil ligem täiskuu. Kanguta siis kefköol tähendatud kiwi raud kangiga müürist wälja. Sina saad kiwi alt põhjatumat warandust leidma. Seal seisawad mitmest põlwest korjatud kuld ja hõbe kiriku asjad, ja wäga palju selget raha, mis sõa kitsikul sinna warjule pandi. Need kes warandust maha panid, on enam saja aasta eest kõik ärasurnud, nüüd ei tea kellegi hing sest asjast. Ühe kolmandiku salarahast pead sa kiriku waestele jägama, aga kõik mis üle selle on õigust mööda sinu omadus, misga sa nõnda wõid teha kui ise tahad." Kaugelt külast kuuldi sel silmapilgul kuke laulu, äkitselt oli peata mehike kui ärapühitud, et jälgegi märki temast järele ei jäänud. Hans ei wõinud tükil ajal walutawa liikmete pärast magama uinuda ja mõtles palju peidus seiswa waranduse peale, ja uinus wast koidu eel natuke magama.

Päike seisis juba kõrgel, kui tema leiwawanem linnast tagasi tuli. „Hans, sa olid eile üks suur halp, et sa minuga ühes ei sõitnud," ütles pap. „Waata, ma olen priskest söönud ja joonud, ja üle selle on mul weel raha taskus." Seda üteldes, kõlistas ta rahaga, et Hansu süda õige raskeks lähäks. Hans wastas rahulikult: „Teie olete selle pisukese raha eest, aus kirikuisand, öösel pidand walwama, senni kui mina magades sadakord rohkem olen teeninud. Näita mulle, mis sa oled teeninud?" ütles kirikuõpetaja. Aga Hans andis wastuseks: „Halbid kiitlewad oma kopikatega, senni kui targad omad rublad ärapeidawad."

Koju jõudnud, toimetas Hans rutust oma tallitused, peastis hobused rakest ja andis neile sööki ete, tegi siis käiki kiriku ümber ja leidis tähendatud kohas lubjamata kiwi müüri seest.

Esimesel ööl kus kuu täis saanud ja teised kodu kõik magasiwad, läks ta salamahti toast, wõttis ühe raud kangi, nurdis suure waewaga raske kiwi müürist wälja ja leidis tõeste rahahaugu, kuda peata mehike oli juhatanud. Pühapääwal jägas ta kolmandama osa rahast kiriku waestele, tegi ennast siis kiriku õpetaja teenistusest lahti, ja et tema lühikese aja eest palka ei tahtnud, laskis leiwawanem heal meelel teda minna. Aga Hans läks ühte kaugema kohta, ostis seal ühe ilusa talukoha omaduseks, kosis noore naise ja elas peale seda weel mitu aastat õnnelikult ja rahul.

Sel ajal, kui minu suur isa alles karjapoisike oli, elas weel palju wana inimesi meie külas, kes Hansu olid tunnud ja seda jutu tõeks wõisid tunnistada.

Kuda üks kuningatütar seitse aastat oli maganud.

Ükskord oli ühe suure kuningatütar äkitselt ärasurnud. Leinamine ja kaebtuse kisa täitis kõik maad. Sel pääwal kui surnu pidi puusärki pandama, tuli kaugelt maalt tark mees leinawa kuninga linna. Tema märkas kõikide kurblikust olemisest, et siin midagi iseliku asja wõis juhtunud olla ja küsis, mis mure ja raskus linna rahwast koormas. Niipea kui tema teadust oli saanud, läks ta kuningliku koja ligidale, nimetas ennast targaks arstiks ja palus luba, et ta kuninga ete tohiks minna. Juba ukse läwelt hüüdis ta walju healega: „Se neitse ei ole surnu, waid wäsinud, laske teda mõne aja puhata." Kui Kuningas seda hüüdmist oli kuulnud, andis ta wõõrale käsku ligemale astuda. Aga tark ütles: „Neitse ei tohi mite hauda pandud saada, kuhu surnud matetakse. Ma tahan ühe klaasist kerstu ehitada, sinna sisse tahame teda sängitada ja rahulikult lasta magada, kunni ülesärkamise aeg kätte jõuab.

Kuningas oli selle jutu üle wäga rõõmus, tema tõutas targale rohket palka, kui kuulutus tõeks pidi minema. Tark tegi ühe suure kerstu klaasist, pani siidi padjad sinna sisse, sängitas kuninga tütre nende peale, pani kaane kinni, ja laskis kerstu ühte suure tuppa kanda, aga wahid ukse ete panna, et kedagi magajat ei pidand äratama.

Peale seda sündimist ütles tark kuningale: „Nüüd saatke mehi wälja kõige maadele ja laske kõik klaaswarandust üles osta, ma tahan siis ühe ahju teha, suurem kui teie kuninga lin, kus sees meie klaasi üheks määks koku sulatame. Kui kuus aastat on mööda jõudnud ja lõukeste laul parajalt seitsmendama suwe tulikut saab kuulutama, siis saatke igale poole käksjalad wälja ja laske kuulutada, et igal noorel mehel luba on, teie tütrele kosja tulla. Kesse neist kosilastest kas hobuse seljas ratsul ehk oma jalgade peal käies, klaasmäe harjale jõuab, se peab teile wäimeheks saama. Sest kui wäljawalitetud mees tuleb, mis seitsme aasta ja seitsme pääwa pärast saab sündima, siis saab teie tütar unest ülesärkama ja üht kuld sõrmust peiule andma. Kes seda sõrmust teie kätte toob, ehk oleks ta kõige kehwam teie alamatest, wõiks olla ehk ühe wabadiku poeg, sellele peate teie oma tütre abikaasaks andma, muidu saaks tema igawese une sisse langema.

Kuningas tõutas targa tahtmist kõiges tükides täita, käskis sedamaid, kõigilt ümberkaudu maadelt klaasi warad osta, misga, kui kuues aasta lõpele läks, terwe penikoorm maad seitsme sülla kõrguselt sai täidetud.

Waheajal oli tark mees oma sulatamise ahju walmis teinud, kelle kõrgus ligi alamate pilwedeni ulatas. Kuningas pidi temale kakstuhat inimest abiks andma, kes klaasi ahju täitsid, sellepeale hakati klaasi sulatama, misläbi nii kange palaw tõusis, et rabad, jõed ja weikemad järwed ärakuiwasid, ja kaa allikates ja sügawamates kaewudes wee wähendus nähtawale tõusis.

Meie tahame uiikaua, kui tark oma klaasi mäge koku sulatab, ühte taluurtsikusse minna, mis kuninga liunast kaugel ei ole, ja kus üks wana isa oma kolme pojaga elab. Mõlemad wanemad wennad olid osawad, igapidi tublid poisid, aga noorem natuke lollakas. Kui isa haigewoodil maas, elu otsa ligi tundis tulema, laskis ta pojad oma aseme ete astuda ja rääkis nõnda: „Ma tunnen et mul koju minik pea käes on, sellepärast tahan ma oma wiimist tahtmist teile kuulutada. Teie, minu armsad wanemad pojad, peate ühes koos maja ja maid tallitama, kui teie mite mõlemad naist ei lähä wõtma ja kahe leepaja-kuningate walitsus lahutust majasse ei sigita. Üks wana tõesõna ütleb: „ruum, kus seitse naiseta wenda rahulikult elawad, lähäb kahe naisele wäga kitsaks, et nemad teine teise tuttist kinnisasiwad. Niisugusel järgil peate teie maja ja põllumaid eneste keskel jägama. Siiski peab noorem wend, kes ei peremeheks ega sulaseks kõlba, nii kaua kui ta elab teie juures peawarju ja toitu leidma. Selle eest kingin ma teile mõlemile oma rahakerstu päranduseks. — Teie noorem wend on kül natuke lühikese aruga, aga temal on hea süda, sellepärast saab tema kõigis niisama tahtlikult teie sõna kuulma, kuda ta minu wasta ika sõna kuulelik on olnud." Wanemad wennad tõutasid kuiwa silmadega ja rohkesõnaliste keeltega isa tahtmist täita, aga noorem ei rääkind üht sõna, waid nutis kibedaste. „Weel ühte tahan nimetada," ütles isa — „kui ma olen surnud ja teie saate mind hauda sängitanud olema, siis

palun ma wiimist pisukest armastuse teenistust, et iga üks teiest ühe öö minu haua peal walwab?“ Mõlemad wanemad pojad tõutasiwad kuiwa silmadega ja rohkesõnaliste keeltega isa tahtmist täita, aga noorem ei rääkinud üht sõna, waid nutis kibedaste. Lühikese aega pärast seda kõnet oli isa omad silmad igawest kinni pannud.

Mõlemad wennad walmistasid suurt wõõraspidu, palusiwad palju wõõraid matusele, et surnud isa kõige auudega mulla alla saaks wiidud. Nemad ise olid lustilised, sõiwad ja jõiwad kui pulmas, senni kui noorem wend waikselt nuttes isa puusärgi kõrwas istus; ja kui surnukerst ärakanneti ja hauda lasti, seal näitas noorema poja meelest, kui olekſid kõik rõõmud ärasurnud ja isaga ühes koos hauasängi matetud.

Õhtu hilja, peale seda kui wiimsed külalised ära olid läinud, küsis noorem wend, kes esimesel ööl isa haual pidi walwama. Teised ütlesiwad: „Meie oleme matuste walmistamisest wäsinud, ei wõi täna öösel mite walwada, aga sul ei ole midagi paremat tegemist, sellepärast mine öowahiks.“

Noorem wend läks sõna lausumata isa hauale, kus kõik waik oli ja sirts ükſi laulis. Et ta mite magama ei uinuks, sellepärast kõndis ta tasaste sammudega edasi ja tagasi. Wõis ehk keskõö olla, seal hüüdis otsekui üks kaebaw heal hauast:

„Kelle sammu sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kulmudelle?“
Poeg aga mõistis ja kostis wasta:
„Noorem poega, poisikene,
Se'p se sammul sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kolmudelle.“

Heal küsis, miks wanemad wennad esiteks ei olnud walwama tulnud, mis peale noorem neid wabandas, et nemad matusteſt wäsinud täna ei wõinud tulla.

Aga isa heal pajatas: „Iga töötegija on oma palga wäärt, sellepärast ei taha ma sulle sinu palka keelata. Pea saab üks aeg tulema, kus sa paremaid riideid tahaksid, et uhkemate inimeste seltsi wõiksid astuda. Siis astu minu haua ääre, lõö oma pahema jala kannaga kolmkorda rünka peale ja ütle: „Palun, armas

isa, minu palka esimese öowalwamise eest! Siis pead sa riideid ja ühe hobuse saama. Ära räägi oma wendadele sest midagi.“

Pääwatõusul läks haua waht koju, wõttis natuke hommiku suurust kehale karastuseks ja heitis siis puhkama.

Õhtul, kui öowalwamise aeg ligemale jõudis, küsis ta wendadelt, kumb neist sel ööl isa haual tahtis walwada. Wennad andsid hirwitates wastuseks: „Ega ommetegi kedagi isa hauast lähä warastama. Aga kui sul lusti on, siis wõid sina kaa täna öösel seal walwada. Siiski ei saa sina oma walwamisega isa mite enam elusse tagasi tooma.“ Noorem wend läks selle armuta kõne üle weel nukramaks kui enne ja tõttas pisar silmil toast wälja.

Isa haua peal oli kõik waikusel, kui eile õhtu, üksnes sirts laulis rohu sees. Et ta mite magama ei uinuks, kõndis ta tasaste sammudega edasi ja tagasi. Wõis ehk kest öö olla, kuked olid juba kakskord laulnud, seal hüüdis üks kaebaw heal hauast:

„Kelle sammu sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kulmudelle?“
Poeg aga mõistis ja kostis wasta:
„Noorem poega, poisikene,
Se'p se sammul sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kulmudelle.“

Heal küsis, miks wanemad wennad ei olnud tulnud, ja noorem wabandas neid, et nemad pääwa tööst wäsinud, öösel mite ei wõinud walwama minna.

Aga isa heal pajatas: „Iga töötegija on oma palga wäärt, sellepärast ei taha ma sulle sinu palka mite keelata. Pea saab üks aeg tulema, kus sa weel paremaid riideid soowiksid saada, kui need mis sa eile enesele teenisid. Siis astu julgest minu haua ääre, lõö oma pahema jala kannaga kolmkorda rünka peale ja ütle: „Palun, armas isa, minu palka teise öowalmamise eest!“ Silmapilgul saad sina kaunimad riided ja ühe parema hobuse saama, et inimesed oma silmad sinu pealt ei raatsi ärapõõrda. Ära räägi oma wendadele sest midagi.“

Pääwätõusul läks hauawaht koju, leidis mõlemad wennad weel magamas, wõttis natuke hommiku suurust kehale karastuseks,

sirutas ennast siis ahjupingile ja magas, kunni päike juba tük üle lõune seisis.

Õhtul, kui ööwalmamise aeg jälle ligemale jõudis, küsis tema wendadelt, kumb neist sel ööl isa haual tahtis walwada. Wennad naersid ja kostsid pilkades: „Kes kaks ööd halbi tööd on teinud, se wõib seda kaa kolmandamal ööl teha. Isa ei saa hauast mite ärajooksma, weel wähem lähwad inimised teda sealt warastama. Oleks ta weel meelemõistusel olnud, siis ei oleks ta niisugust öö-walmamist oma haua juures mite himustanud. Noorem wend oli wäga kurb nende armastuseta kõne üle ja läks jälle pisarate filmadega ära.

Isa haua peal oli kõik waikne, nõnda kui mõlemil õhtadel enne seda, üksnes sirts laulis rohu sees ja metskits mekerdas kõrgel taewa al. Et mite magama ei uinuks, kõndis haua wahi tasaste sammudega edasi ja tagasi. Kesköö wõis käes olla, kuked olid juba kakskord laulnud, seal hüüdis jälle kaebaw heal hauast:

„Kelle sammu sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kulmudelle?"
Poeg aga mõistis ja kostis wasta:
„Noorem poega, poisikene,
Se'p se sammul sõõlunessa
Sõmerliiwa silmadesse,
Musta mulda kulmudelle."

Heal küsis jälle, miks päraft wanemad wennad ei olnud tulnud, ja sai sedasama wastust kui eilegi.

Aga isa heal pajatas: „Iga töötegija on oma palga wäärt, mina ei taha sulle sinu palka mite keelata. Pea saab üks aeg tulema, kus sina iseenesest tundma saad, et mida enam inimesel on, seda enam saab tema weel soowima. Aga ühe hea pojale, kes isale kaa päraft surma armastust näitas, peawad kõik soowimised täidetud saama. Esiotsalt tahtsin ma oma peidetud waranduseed teile wendade keskel jagada, nüüd oled sina minu ainuke pärija. Kui sulle kaunid riided ja hobused enam meele päraft ei ole, mis ma sulle esimese ja teise öö walwamise eest palgaks lubasin, siis astu julgest minu haua ääre, löö pahema jala kannaga kolm korda künka peale ja ütle: „Palun, armas isa, minu palka kolmandama öö walmamise eest!" ja silmapilgul pead sina kõige

kaunimad riided ja kõige kallimad hobused saama. Kõik ilm saab imestates sinu peale waatama, sinu wennad saawad sind kaetsema, ja üks suur kuningas sind endale wäimeheks walitema. Aga ära räägi oma wendadele sest midagi."

Pääwatõusul läks hauawaht koju ja mõtles iseeneses: niisugust aega ei saa minu waesele ial tulema. Peale seda kui ta natuke hommiku suurust kehale karastuseks oli wõtnud, sirutas ta ennast ahjupingi peale, magas ja ärkas wast siis kui päike juba metsa puieladwil seisis.

Senni kui tema magas, rääkisiwad wanemad wennad iseeskis: „Se ööwalwaja ja pääwalmagaja ei saa meile ial kasu tooma, miks päraft peaksime meie teda söötma. Parem wõime sööki ühe seale anda, mis jõuluks wõime tappa." Wanem wend ütles: „Kihutame teda majast wälja, tema wõib wõõra rahwa uksede eest endale leiba kerjada." Teine arwas, se ei läbäks korda ja saaks neile endale häbi tegema, kes nemad kui nõukad mehed wenda kerjama olid saatnud. „Parem tahame leiwakoorukesed oma laualt temale etewisata, kõht ei pea seal juures temal täis saama, aga tema kaa mite nälga surema."

Waheajal oli tark oma klaasmäge walmis sulatanud, kuningas kaa igal pool lasknud kuulutada, et igal noorelmehel luba olla, tema tütrele kosja tulla, aga üksnes sellele tahta neitsi kät anda ja naiseks minna, kes ühe hobuse seljas ratsul, ehk oma jalgade peal kõndides, klaasmäe harjale jõuda minna.

Kuningas laskis suured wõõraspiud walmistada, et kõik külalised, kes senna tulekssid, enda kõhtu wõiksid täita. Pidu pidi kolm pääwa wältama, ja saiwad iga pääwale sada härga ja seitse sada siga tapetud, ja wiissada waati õlut tehtud. Wirna lautud worstid seisid kui seinad, sepikleiwad ja koogid tegid suuremate heina kuhjade sarnatsed hunnikud.

Magaw kuninga tütar kanneti kerstuga klaasmäe harjale. Wõõraid tuli igalt poolt sinna, osalt julgustüki katsuma, osalt imet waatama. Hiilgaw mägi läikis kui teine päikene, et teda juba mitme penikoorma kauguselt wõis näha.

Meie tutawad, mõlemad wanemad wennad, olid ilusad piduriided endale lasknud teha ja pidudele läinud. Noorem pidi koju jääma, et ta oma kehwalise ülikonnaga uhke wennastele häbi ei teeks. Aga waewalt olid wennad teele läinud, seal läks noorem isa hauale, tegi, kuda heal temale oli õpetanud, ja ütles: „Palun, armas isa, minu palka esimese ööwalwamise eest!" —

Silmapilgul, kus palumine tema mokade üle läinud, seisis üks waskne hobune, waskse waljasdega seal, ja sadula peal olid kõige kaunimad hiilgawad waskriided, peast saadik jalakannani, ja kõik oli nõnda korra päralt, kui oleks tema keha järel tehtud.

Lõune ajal tuli waskne mees oma waskse hobusega klaasmäele, kus sajad ja tuhanded seisid, ilma et ühel ainukesel wõimalik oli, kaa aga mõne sammu libedat mäge mööda ülesse minna. Waskne ratsuline kihutas hulgast läbi, sõitis kolmat osa raudmäge ülesse, kui oleks loodud maa olnud, pööras siis ümber, teretas kuningat ja oli sedamaid rahwa silmist jälle kadunud. Mõned waatajatest tahtsid olla tähele pannud, kui oleks magaja kuninga tütar oma kät liigutanud, kui waskmees ülesse sõitis.

Mõlemad wennad ei jõudnud õhtul küllalt waskse mehe ja tema waskse hobuse imeteust rääkida. Noorem wend kuulas waikselt nende jutusi, aga ei lasknud midagi sest märkada, et tema ise seesinane oli olnud.

Teisel hommikul läksid wennad pääwatõusu ajal jälle ära, et nemad pidudelt ei wiibiks. Päike seisis noorel lõunel, kui noorem wend isa hauale läks; tema tegi, kuda temale oli õpetatud ja ütles: „Palun, armas isa, minu palka teise öö walwamise eest!“ Silmapilgul, kus palumine tema mokade üle läinud, seisis üks hõbe hobune, hõbedast waljaste ja sadulaga seal, ja sadula peal seisiwad kõige kaunimad hiilgawad hõberiided, peast saadik jalakannani, ja kõik näitas nõnda korralisti, kui oleks tema kehale tehtud.

Lõune ajal tuli hõbedast mees oma hõbedast hobusega klaasmäele, kus sajad ja tuhanded seisid, ilma et ühel ainukesel wõimalik oli olnud, kaa ehk mõne sammu siledat mäge mööda ülesse minna. Hõbedast ratsuline kihutas hulgast läbi, sõitis hea tüki enam kui poole klaasmäge ülesse, mis tema hobuse kabjade al kui loodud maa näitas, pööras ümber, teretas kuningat ja oli natukese aja pärast jälle ärakadunud. Täna olid inimesed selgest näinud, et magaja kuninga tütar hõbemehe ligemale tulemisel oma pead oli liigutanud.

Wennad olid õhtul koju tulnud ja ei jõudnud küllalt hõbedast mehe ja tema hõbedast hobuse imeteust kiita, aga arwasiwad ommetegi wiimaks, et se ei wõinud kedagi loodud inimene olla, waid kõik nägemine nõitud filmamoondamise peal seista. Noorem wend kuulas waikselt nende jutusi, aga ei lasknud midagi sest märkada, et tema ise seesinane oli olnud.

Teisel hommikul olid wanemad wennad mõlemad pääwatõusul jälle äraläinud. Nahwast oli weel rohkem sel pääwal koku kogunud, sest et seitse aastat ja seitse pääwa, kus kuninga tütar pikast unest pidi üles ärkama, täna otsa lõpesiwad. Päike seisis juba üle keskhommiku, kui noorem wend isa hauale läks, tema tegi, kuda temale oli õpetud, ja ütles: „Palun, armas isa, minu palka kolmandama öö walwawise eest:“ Silmapilgul kus palumine tema mokkade üle läinud, seisis üks kuldne hobune, kuldse waljaste ja sadulaga seal, ja seisid sadula peal kõige kaunimad hiilgawad kuldriided, peast saadik jalakannani, ja kõik näitas nõnda korraliste, kui oleks tema kehale tehtud.

Lõune ajal tuli kuldne mees oma kuldse hobusega klaasmäele, kus sajad ja tuhanded seisid, ilma et ühel ainukesel wõimalik oli olnud, kaa ehk aga mõne sammu mööda siledat mäge ülesse minna. Mõlemad ratsulised, wask- ja hõbemees, ei olnud ühte jälge järele jätnud, waid mägi oli niisama siledaks jäänud kui ennegi. Kuldne ratsuline kihutas hulgast läbi, sõitis mööda kuldmäge üles kunni harjani, mis tema hobuse kabjade al kui loodud maa näitas olema. Kui tema ülesse oli jõudnud, läks kerstu kaas iseeneseest wallali, magaja kuninga tütar ajas ennast istukülle ülesse, tõmbas ühe kuldse sõrmusse omast sõrmest ja andis seda kuldmehele. Aga kullane tõstis neitsi oma kuldse hobuse selga ja sõitis temaga pikamiste mäest alla. Tema pani neitsi kuninga kaisu, teretas lahkelt ja oli ligemal silmapilgul ärakadunud, otse kui maa alla waunud.

Kuninga rõõmu wõite teie kül mõttelda. Tema oli teisel pääwal targa mehe nõu järel igalpool lasknud teada anda, et se kes tema tütre kuld sõrmukse tagasi tooks, temale wäimeheks peab saama. Suurem osa wõõraid olid ööseks sinna jäänud, et asja otsust näha saaksid. Kaa meie wanad sõbrad, mõlemad wanemad wennad, olid rahwa hulgas ja maitsiwad pidude rooga. Aga nende imestus ei olnud mite pisukene, kui nemad ühte kehwa riietega katetud inimest, kes pea aegu nende põlgtud wenna kujuline näitas, kuninga ligi nägid astuma. Jah, selle kerjaja käes oli tõeste kuninga tütre sõrmus. Kuningas kahetses oma tõutust, sest tema ei wõinud niisugust asja mite ete mõttelda.

Aga tark ütles kuningale: „Se noormees, keda teie tema kehwa ülikonna pärast kerjajaks arwate, on ühe wägewa kuninga poeg kaugelt maalt. Tema sai kolm pääwa pärast sündimist üheksast kurjast Rõugutaja naisest ühe talupoja lapse wasta ümberwaheta-

tud, aga wiimane suri esimestel kuudel, senni kui warastatud kuninga poeg ühes talumajas üleskaswis ja oma arwatud isa wasta ika sõnakuulelik oli."

Kuningas oli sellega rahul, laskis ühe suure pulmapiu walmistada, mis neli nädalat wältas ja andis hiljemine kõik kuningriiki oma wäimehele päranduseks. Niipea kui wäimees talupoja riided seljast oli wõtnud, ei olnud tema enam lollakas, waid üks tark isand omas uues seisuses; sest et tema rumalus mite sündinud ei olnud, waid kurjast naiseft üksnes temale tehtud. Pühapääwal näitas ta ennast rahwale oma kuldriietes ja kuldse hobuse seljas. Tema arwatud wennad olid kadeduse ja wiha päraft surnud.

Tännlik Kuninga poeg.

Ükskord oli üks kullamaa kuningas metsa laanes äraekfinud ja ei leidnud kõige otsimisega enam teed, ehk ta kül risti ja põigiti käis. Seal astus üks wõõras mees tema juure ja küsis: „Mis sa otsid, wennike, siin pimedas laanes, kus muud ei ela kui koledad metsalised?" Kuningas kostis: „Ma olen äraekfinud ja otsin nüüd teed, kust koju wõiksin saada." „Tõutage mulle omaduseks, mis teil kodu õue peal kõige esiteks wasta saab tulema, siis tahan teile teed juhatada," ütles wõõras mees.

Kuningas seisis heatüki aega sügawas mõtedes ja kostis siis: „Mispäraft peaksin ma oma hea jahikoera ärakautuma? Aega mööda wõin ma isegi koju saada?" Seal läks wõõras mees oma teed, aga kuningas hulkus ekfiteel kolm pääwa weel mööda laanet ümber, senni kui kodunt kaasa wõetud toidu wara otsa lõpes, ja ei wõinud siiski mahajäänud teerada kätte saada, mis teda koju oleks wiinud. Nüüd tuli wõõras mees teistkorda tema juure ja ütles: „Tõutage mulle omaduseks, mis teil kodu kõige esiteks õue peal wasta tuleb?" Aga kuningal oli wäga kange pea, sellepäraft ei lubanud tema kaa selkorral weel midagi. Nukral ja wihasel tujul ekfis ta jälle metsas üheft paigaft teise, kunni ta wiimaks wäsimusel ühe puu alla maha langes ja surma tundi juba tulema uskus. Seal tuli wõõras mees kolmat korda, — kes muu ei olnud kui wanapois ise, kuninga ete ja ütles: „Arge olge ommetegi halp. Mis wõib teil ühe koera külles nii kallis olla, et seda oma elu peaftmiseks ei raatsiks ära anda. Tõutage mulle, mis te'e juhatamise palgaks küsisin, ja teie peate eluga seft hädaft peasma." „Minu elu maksab kallim kui tuhat koera!" wastas kuningas. „Seal külles seisab terwe kuningriik rahwaga. Olgu siis, ma tahan sinu soowimist täita, wii mind koju." Need tõutuse sõnad olid waewalt tema keele üle käinud, seal leidis ta ennast metsa ääres lagedal, kust kuninglik koda tema silma ulatas. Tema sammus ligemale ja esimene, mis temal õue wärawas wasta tuli, oli am kuningliku rinnalapsega, kes isa wasta oma käed laiale

sirutas. Kuningas ehmatas, sõitles amme ja käskis lapse rutust ärawiia. Tema truu koer tuli natuke hiljemine, saba liputates, joostes sinna, aga truuuse palgaks tõukas kuningas teda wihas jalgadega eest ära. Nõnda peawad süüta alamad sagedast wastama ja walu kannatama, kui ülemad suisa päil midagi kõwerust olid teinud.

Kui kuninga wiha natuke sai jahtunud, laskis ta oma lapse, ühe ilusa poisikese, ühe kehwa talupoja tütre wasta ümber wahetada, ja kaswis kuninga poeg kehwa inimeste leehaugul, senni kui talupoja tütar kuninglikus kätkis siidi riiete peal magas. Aasta pärast tuli wanapois oma wõlatasumist kätte nõudma, wõttis weike tütarlapse enese kaasa, keda ta tõeste kuninga lapseks arwas, sest et laste wahetamise petus temale teadmata oli jäänud. Aga kuningas rõõmustas wäga, et tema kawalus nii hästi korda oli läinud, laskis suured rõõmupidud walmistada, ja kinkis warastud lapse wanematele rohkeid andesi, et tema pojal urtsikus mingist puudust ei wõinud tulla. Siiski ei usaldunud tema poega weel enese juure tagasi wõtta, kartes, et petus seeläbi awalikuks wõiks tõusta. Talupererahwas oli wahetamise kaubaga wäga rahul; neil oli laual üks sõõja wähem ja leiba ja raha üleliiga.

Wahe ajal oli kuninga poeg nooreks meheks ülesse kaswanud, elas wanemate kojas rõõmu ja iluau sees, aga ei wõinud ommetegi selle üle ise rõõmsaks saada. Sest kui tema oma peasmise lugu oli kuulnud, läks temal meel wäga nukraks, et üks waene süüta tütarlaps tema asemel pidand wastama, mis tema isa kergel meelel oli eksinud. Seal wõttis ta kindlat nõu ete, kas kui ial wõimalik waest tütrukut peasta, ehk temaga üheskoos otsa saada. Neitsi kulu peal kuningas olla, rõhus temal südant. Ühel pääwal pani ta enesele salamahti talupoja sulase riided selga, wõttis ühe poole wakase ernekoti õlale ja läks sinna metsa laane, kus isa kahekssa-teistkümme aasta eest oli teelt eksinud.

Laanes hakkas ta suure healega kaebama: „Oh, mina waene, kuis olen ma äraeksinud! Kes saab mulle siit metsast teed juhatama? Inimese hingekest ei ole kuskil lähemalt leida!“ Lühike aega selle peale tuli üks wõõras mees, pika halli habemega ja nahkpungaga wöö külles, otsegu Tartlane! teretas lahkest ja ütles: „Mul on ümberkaudne koht siin tutaw ja wõin teid, kui teie mulle rohket palka lubate, sinna wiia, kuhu süda teil ise himmustab.“ Mis mina waene mehike teile wõin lubada, kostis kawal kuninga poeg, olen üks üsna kehwa inimene, mul ei ole suuremat

midagi kui soe hing sees, sest kuubki minu seljas on leiwa wanema päralt, keda ma peatoidu ja riiete eest pean teenima.“ Wõõras mees pani ernekoti tema seljas tähele ja ütles: „Sugu warandust näib teil siiski olema, teie kannate seal üht koti seljas, mis raske näitab?“ „Kotis on erned, anti wastuseks. Minu wana tädi on minewal ööl hinge heitand ja ei ole nii palju järele jätnud, et surnu walwajatele maa prungi järel kupastatud erneid une hurjutuseks wõiks ete anda. Ma palusin oma peremehelt Jumala tasumise peale neid erneid, tahtsin praegu sinna minna, wõtsin tee lühenduseks otsekohe läbi metsa käiki, kust üks jalateerada jooksis, mis mind nüüd, kuda ise näete, eksile on wiinud.“ „Siis oled sa üks waenelaps, kuda sinu jutust märkan,“ ütles wõõras mees hambid hirwites. „Ehk sa ei tahaks mulle teenima tulla, ma otsin praegu üht wirku sulast minu pisukese elamisele, ja sa oled mul meele pärast.“ „Miks ei, kui me'e kaupa lepime, wastas kuninga poeg. Sulaseks olen ma sündinud, wõõra leib on igalpool kibe, seal on mul enamist ükskõik, missuguse peremehe sundimist ma pean täitma. Mis te'e siis aasta palgaks mulle tõutate.“ „Noh,“ ütles wõõras mees — „iga pääw priskest süüa, kakskord nädalas liha, kui kuhugi kaugemale tööle kodunt lähäd, wõid ehk silku leiwakõrwaliseks, täielikud suwi- ja talweriided, ja pealegi weel kahekülimitu osa kasu-maad.“ „Ma olen sellega rahul!“ ütles kawal kuninga poeg. „Tädi wõiwad mul kaa teised mulda wiia, ma tahan teiega minna.“

Wanapois näis tehtud kasuliku kaubaga wäga rahul olema, tema keeritas ühe kanna peal kui keder ennast ümber ja leikas lustitralli et mets aga laksas. Natukese aja pärast läks ta nue sulasega koju poole minema, püüdis maguja jutuga teed lühendada, ja ei pannud tähele, kuda tema seltsimees kümne ja wiie teistkümne sammu arwule ühe erne tera kotist maha pillutas. Öösel magasiwad meie teekäijad metsas ühe laia oksalise kuuse al, kust nemad teisel pääwal jälle edasi rändasiwad, kunni nemad — kui päike juba metsa ladwil seisis — ühe suure kiwi juure jõudsid. Sinna jäi wanamees seisatama, waatas terase silmaga igale poole ümber, wilistas korra metsa ja lõi siis pahema jala kannaga kolmkorda wastu maad. Äkitselt läks kiwi alt üks salawäraw lahti, kust koopasuu sarnane sissemink paistis. Nüüd wõttis wanapois kuninga poja käewarrest kinni ja käskis walju healega: „Käi minu järel!“

Sedamaid oli umbpimedus nende ümber ja näitas kuninga poja meelest, kui lähäks nende tee ühte puhku sügawamale maa põhja. Hea tüki aja pärast hakkas walgust jälle kumendama, aga se walgus ei olnud päikese paiste ega kuu kuma sarnane. Kuninga poeg tõstis arglikult silmad ülesse, aga ei näinud taewast ega päikest; üks hiilgaw udupilwe kõikus nende üle ja näis uut ilma katma, kus kõik nähtaw üsna wõõrast wärki oli. Maapind ja wesi, puud ja rohutaimed, elajad ja linnud, kõik näitas sest teistwiisi, mis tema enne oli näinud. Aga mis temale kõige wõõram näitas, oli imelik waikus ümberringi, kus healt ega kõbinat kuskil ei kuuldud. Kõik oli kahinata kui surnu hauas; tema enese jala astmedgi ei teinud kahinat. Siin ja seal nähti üks lind oksa peal istumas, kael pitkale ajetud ja kõrisõlm paisus, aga silmanähtaw healitsemine ei tunginud siiski kõrwa. Koerad ajasiwad suud ammuli, otsegu haukumisele, härjad tõstsiwad tutawal kombel pead ülesse, kui olekšid hammunud, aga ei haukumist ega hammumist tulnud kõrwa. Wesi woolas kohisemata üle kiwide madala põhja peal, tuul painutas puuladwasi metsas, aga kahinat ei olnud kuulda, kärbes ja sittikas lendasiwad sirinata. Wanapois ei lausunud sõna, ja kui tema seltsimees mõnekorra rääkida katsus, märkas tema sedamaid, et heal silmapilgul suhu waikus, kui oleks surnud.

Sedawiisi olid nemad, kes teab kui kaua, kolekentsakas waikses ilmas edasi läinud, kus kartus kuningapoja südame pakile pani, tema hiukšed harjakse kombel püsti ajas ja hirmu külm liikmeid lõdistas, — kui wiimaks, oh õnneliku rõõmu! esimene kolistuse märk tema kõrwakuulmesse puutus, ja seda warjunäitliku elu tõsiselt elustama näis. Tema meelest näitas lugu, kui oleks suur hobuse kari rabasoost läbi tunginud. Siin tegi wanapois oma suu lahti ja ütles keelt nälbates: „Pudru-katel keeb, meid oodatakse koju!“ Jälle olid nemad tük aega edasi läinud, kui kuningapoeg saewaski müdinat arwas kuulma, kus ehk paar tosinat saagisi wõisid tööl olla, kui peremees ütles: „wana suureit magab juba norisedes.“

Kui nemad sellepeale ühe mäeharjale jõudsid, nägi kuninga poeg tük maad eemal oma peremehe talu; hooneid oli niipalju, et ennemine küla ehk weiket linna alewit wõis arwata, kui ühe pere elukohta. — Wiimaks jõudsid nemad sinna, ja leidsid õue wärawas ühe tühja koera osmiku. „Poe sisse!“ kärgatas peremees — „ja jeisa seal rahul, kunni ma suureidega sinu pärast

saan kõnelema. Tema on, kui enamiste kõik wanad inimesed, wäga endatahtmist täis ja ei salli wõõrast inimest majas.“ Kuningapoeg puges wärisedes koera osmikusse ja hakkas juba üleliig julgust kahetsema, mis teda näpistisse oli wiinud.

Tük aja pärast tuli peremees wast tagasi, hüüdis teda warju urkast wälja ja ütles wihase tursuse näuga: „Pane nüüd teraselt tähele meie pereseadust, ja hoia ennast et selle wasta ei eksi, muidu wõiks sul käsi wäga halwast siin käia:

„Silmad, kõrwad sidemeta,
Suudewäraw ala sõlmes!
Täida sundi tõrkumata,
Meeletahtel mõtelessa:
Kõnet ükši küsijalle:

Läwest üle tuppa astudes, silmas kuningapoeg ühe noore wäga ilusa piiga, sõstra karwa silmadega ja kähära hiustega. Ta mõtles enda meeles, kui taadil niisugusi tütred palju peaks olema, tahaksin ma temale kül koduwäiks tulla! Tütarlaps on mul wäga moka mõõda. Kena tütarlaps toimetas sööma lauda korrale, ei rääkinud musta ega walget, pani õhturooad lauale, ja läks siis wiisakal kombel leepaeale iste-paika wõtma, otsegu ei oleks tema wõõrast meest koguni tähele pannud. Ta wõttis lõngakera ja wardad näpule, hakkas siis sukka kuduma. Peremees istus ükši söömalauale, ei kutsunud sulast ega tüdrukut endale seltsiks, ja wana suureit ei olnud kuskil pool nähtawal. Wanapoisi söögiisu oli määratu; lühikese ajaga pani ta kõik puhtalt nahka, mis laualt leidis, ja kust kõige wähemalt tosin inimesi oma kõhtu oleks wõinud täita. Kui ta wiimaks lõugadele natuke puhkamise aega oli annud, ütles ta plikale: „Korista nüüd katlate ja padade põhjad puhtaks, ja täitke nende riismetega ende kõhtu; aga kondid jätke koerale närida.“ Kuningapoeg tõmbas kül suu natuke wiltu kuulutatud katlapõhja pühkimete roa üle, mis tema kauni piiga ja koeraga seltsis pidi sööma. Natukese aja pärast läksid mehel silmad jälle lahkeks, kui tema nägi et riismetest magus roog lauale toodi. Söömalaual wahtis ta ühtepuhku salaluurides tütarlapse peale, ja oleks kes teab kui palju selle eest annud, kui temal luba oleks olnud piigaga mõned sõnad rääkida. Aga kus ta ial suud sõnale püüdis paenutada, seal tuli tütarlapse kartlik paludes silm teel tema wasta, kui tahaks ütelda: „pea suu kinni!“ Sellepärast

laskis noormees oma silmad rääkida, ja tegi kuulmata sõnad sõõgi isuga töeks, sest eks tütarlaps olnud rooad keetnud, ja eks pidand temal meeleheaks olema, kui wõõras oma kõhtu täitis ja sööki ei põlganud. Wanataat lamas ahjupingil pikali maas ja tegi tähetud kõhule tuuleõhku, et toaseinad paukudes wasta kostsiwad.

Päraft õhtusööma ütles wanataat kuningapojale: „Kaks pääwa wõid sa pika teekäiki puhata ja majas ennast ümbersilmitada. Ülehomme õhtul pead sa minu juure tulema, et sulle tööd teiseks pääwaks wõin juhatada; sest pere peab mul warem ika tööl olema, kui ma ise hommikul ülestõusen. Kül tütarlaps näitab sulle magamise aset.“ Kuninga poeg wõttis joont, kui oleks tahtnud rääkida, aga oh hädа! wanapois langes kui äikese pilwe tema kukla ja hüüdis: „Sina koer, sulane! Eksid sa majaseaduse wasta, siis wõiksid sa pea osa kohe lühemaks tehtud saada. Sulgu lõuad kinni! ja nüüd kasi puhkama.“

Tütarlaps kutsus teda sõrme tähenduse toast, peastis ühe ukse lukust lahti, ja andis märku, et noormees üle läwe kambri astuks. Kuningapoeg arwas silmapisara tütarlapse laugelt leidma ja oleks kõigest südamest kauemine läwele seisma wiibinud, aga ta kartis wanataati ja ei tohtinud pikemalt aega wiita. Ei se kaunis piiga ial tema tütar wõi olla, mõtles kuningapoeg, sest sel lapsel on lahke inimese süda. Ehk on tema seesama waene tütarlaps, keda minu asemel seie saadeti ja kellepäraft mina hullukombel julguse tööd ete wõtsin seie tulla. Juba oli hea tük tööd läinud, enne kui ta asemel magama uinus, kus kartlikud unenäud temale rahu ei annud; ta nägi unes mitmetsugu hädaohtu, mis teda püüdis wõrgutada, ja igas kohas oli kauni piiga kuju, mis hädas temale appi tõttas.

Teisel hommikul uneft ärkades oli temal esimene mõtte, kõik teha ja toimitada, mis ta ial sõnata tütarlapse silmast oskaks tähendada. Tema leidis wirgu piiga juba tööl, aitas kaewust wet winnata ja kanda, puid lõhkuda, tuld padade alla kohendada, ja igal muul tööl piigat aidata. Päraft lõunat läks ta õue peale oma uut kodupaika laiemalt waatama, ja pani wäga imeks, et wana suureit temal kuskil silma otsa ei puutunud. Tallis leidis ta ühe walge hobuse, laudas ühe musta lehma walge peaga wasikaga, teistes lautades, mis luku taga seisid, arwas tema healitsemist mööda hani, partisi, kanu ja muid linduſi olema. Kõik hommikune ja lõuneroog olid niisama maitsewad olnud, kui esimesel õhtul, ja tema oleks oma seisusega wäga rahul wõinud olla,

kui kuri keele kütkendus piiga seltsis temal mite wäga raske ei oleks kanda olnud. Teise pääwa õhtul läks ta peremehe käest, tulewa pääwa tööd kuulama.

Wanamees ütles: „Homseks tahan sulle kerget tööd anda. Wõta wikati kätte, niida nii palju heinu kui walge hobusele pääwa osaks tarwis lähäb, ja kasi tal sõnnikust puhtaks. Peaksin ma kogemata sinna tulles sõime tühja, ehk põranda sitase leidma, siis wõiks sulle kibe lugu kätte tulla. Hoia ennast selle eest!“

Kuninga poeg rõõmustas ja mõtles omas meeles: „Külap selle pisukese tööga korda saan; ehk ma kül weel ial tännini adra ega wikatit kätte ei ole wõtnud, siiski nägiu ma sagedaste, mis hõlpsal kombel põllumehed neid riistapuid enda käes liigutasid, ja rammu poolest ei ole mul mite puudust.“ Kui ta parajalt asemele pikali tahtis heita, tuli tütarlaps salamahti kasi sammul tema juure ja küsis madala healega: „Mis tööd sulle anti?“ „Homme“, — kostis kuningapoeg — „on mul hõlpus töö; ma pean walge hobusele rohtu sõõgiks niitma ja talli puhtaks kasima, se on kõik.“ „Oh, sa õnnetu loom!“ ohkas tütarlaps: „kuis wõiksid sa seda tööd toimetada? Se walge hobune, peremehe suureit, on üks täitmata ahlas loom, kellele kakskümmend niitjat waewalt pääwa osa toitu jõuaksid walmistada, ja teistel kümnel oleks hommikust õhtuni tööd, sõnnikut tallist wälja ajada. Kuis tahaksid sina üksi mõlemid tööd korrale toimitada? Pane minu nõu teraselt tähele ja tee kõik seda mööda. Kui sa hobusele paar sületäit rohtu sõimesse oled puistanud, siis pead ühe kindla wõru pajupuu raagudest punuma, ja tugewast puust ühe kiilu tahuma, nõnda et hobone sinu tööd wõib näha. Tema saab sinult sedamaid küsima, mis tarbeks sa neid asju olid walmistanud, ja siis pead sina temale nõnda otsust andma: Selle wõruga kõidan sinu juu kinni, kui sa enam peaksid sööma, kui ma sulle ete annan, ja selle waijaga tahan ma haugu sul tagant kinni kiiluda, kui sa rohkem peaksid maha pillutama, kui mul lusti oleks tallist wälja pühkida.“ Pealeselle, kui jutu oli rääkinud, läks tütarlaps niisama salaja kükiwarbil ukſest jälle wälja, kuida ta oli tulnud, ega annud nooremehele niipalju mahti, et ta aega oleks saanud tänada. Tema tuletas piiga sõnu meele, rääkis neid teistkorda enesele kõrwa, et midagi ei unustaks, ja heitis siis asemele puhkama.

Teisel pääwal wara hommikul läks tema tööle. Ta laskis wikati kiiresti rohu sees kargada ja nägi rõõmuga üürikese aja pä-

raſt niipalju heina kaares maas, et mõne ſületäie rehaga wõis koku riisuda. Kui ta eſimeſe ſületäie ſõimesſe hobuſele ete oli puistanud ja ſedamaid teiſe ſületäiega talli astus, leidis ta ehmatates ſõime juba tühja, ja rohkeſt poole koorma oſa ſõnnikut talli põrandal. Nüüd hakkas ta märkama, kuda ta tütarlapſe targa nõuta otſa oleks wõinud leida, ſellepäraſt tahtis ta kuuldud õpetuſt ſilmapilgul tööks kätte wõtta. Kui tema parajalt wõru punus, pööras hobune pea tema poole ja küſis imeſteles: „Pojuke! mis ſa ſelle wõruga tahad teha?“ „Ei midagi,“ kostis kuningapoeg, „ma punun rõnga aga walmis, et kui ſul mõte peaks olema rohkem ſüüa kui mul lusti oleks ſulle rohtu ete panna, mina ſiis ſelle wõruga ſinu lõualuud wõikſin kinni näpiſtada.“ Walge hobune ohkas korra ſügawaſt ja jättis ſilmapilgul närimiſt puhkama. Noormees kaſis talli põranda puhtaks ja hakkas ſiis kiilu weſtma. „Mis ſa ſelle kiiluga tahad teha?“ küſis hobune jälle. „Ei midagi,“ anti wastuſeks. „Ma teen ſeda aga prundiks walmis, kui ehk tarwis tuleb olema wälja andmiſe wärawat kinnitada, et ſõõk wäga kiireſt läbi luille ei lähäks.“ Hobune waatas jälle ohkides tema peale, ja mõistis jutu wiſt ära, ſeſt lõune oli juba ammugi mööda, aga walgel hobuſel oli ika weel toiduwara ſõimes ja tallipõrand ſeiſis puhas. Seal tuli peremees waatama, ja kui ta tallis kõik asjad ſeaduſe korral leidis, küſis ta natuke imekſpannes: „Oled ſa iſe nii tark, ehk on ſul targad nõuandjad?“ Kawal kuningapoeg kostis kiireſt: „Mul ei ole kedagi muud kui minu nõder pea ja üks wägew Jumal taiwas.“ Wanataat tõmbas mokad wihawolti ja läks pomiſedes tallist wälja; aga kuninga poeg rõõmuſtas wäga, et aſi temal nii hästi oli korda läinud.

Õhtul ütles peremes temale: „Homſeks pääwaks ei ole ſulle täieliku tööd, aga tüdrukul on mõnda muid tallimiſi majas, ſellepäraſt pead ſina meie musta lehma lüpsma. Hoia ennaſt ſelle eeſt et piima udaraſſe ei jääks. Leiakſin mina ſeda, ſiis wõiks ſe ſinu elule otſa teha.“ Kuningapoeg mõtles toaſt minnes: kui ſeal midagi kawaluſe tempu ei peaks olema, ſiis ei wõi töö mulle raskeks minna; mul on, Jumal tänatud, tugewad sõrmed, nendega tahan niſad wälja pigiſtada, et piima piiska ſiſſe ei pea jääma. — Kui ta parajalt puhkama tahtis minna, tuli tütarlaps temä juure ja küſis: „Mis tööd ſul homme on toimetada?“ „Homme on mul ſellipääw“ — kostis kuningapoeg. „Ma olen homme pääw otſani prii, ega ole mul midagi muud tööd kui musta lehma lüpſta, et piima piiſakeſt udaraſſe ei jää.“ „Oh ſa õnnetu loom! kuis tahakſid ſa ſeda toimetada, ütles ohkades tütarlaps. Sina pead teadma, armas tundmata noormees, et kui ſa hommikuſt õhtuni alati lüpſakſid, ſiiski ei jõuaks ſina musta lehma udarad tal tühendada; piim imitſeb kui allika weeſoon ühtepuhku uueſt peale. Nüüd märkan ma ſelgeſt, et wanataat ſulle tahab hukatuſt teha. Aga ſellepäraſt ole mureta, nii kaua kui mina elan ei pea ſinu külles mite hiukſe karwa rikutud ſaama. Pane teraſelt minu nõu tähele ja täida kindlaſt minu õpetuſt, ſiis peaſed ſa kiuſatuſeſt. Wõta, kui lüpsma lähäd, potitäie tuliſid ſüſi ja ſepapihid kaaſa. Kui talli ſaad, ſiis pane pihid ſütte peale potti ja puhu ſööd lõkele. Saab muſt lehm ſinu käeſt küſima, misparaſt ſa ſeda teed, ſiis wasta temale mis ma ſulle ſalamahti kõrwa kuulmeſſe ütlen.“ Tütarlaps ſoſis mõne ſõna temale kõrwa ja läks ſiis kükiwarbil toaſt wälja, kuda ta oli tulnud. Kuningapoeg heitis aſemele puhkama.

Hommikune koidutera ajas taewaſt punetama, kui tema juba aſemelt tõuſtes, lüpſiku ühte ja ſõõpoti pihidega teiſe kätte wõttis ja ſedamaid lauta läks. Tema täitis kõik, kuda tütarlaps eile õhtu temale oli juhatanud. Muſt lehm waatas natuke aega wõõrite tema toimetuſi ja küſis ſiis: „Mis ſa ſeal teed, pojuke?“ „Ei midagi,“ kostis wastuſeks. „Tahan pihid aga tulipunaſeks kuumendada, ſeſt et mõnel lehmal raibet wiiſi leitakſe, päraſt lüpsmiſt piima udaras weel tagaſi hoida, ſeal ei ole mõnuſamat nõu, kui päraſt lüpsmiſe lõpetamiſt niſa otſad tuliſte pihtidega koku wautada, et piima aſjata niſaſſe ei walguks.“ Muſt lehm ohkas ſüdameſt ja wahtis kartlikul filmil lüpſja peale. Kuningapoeg wõttis lüpſiku, lüpſis udara kuiwaks, ja kui ta tük aega hiljemine jälle katſuma läks, ei leidnud tema piima piiſakeſt udaras ja niſades. Peremees tuli hiljemine lauta, tõmbas paar korda pigiſtades lehma niſaſi, ja kui ta ſealt piima ei leidnud, küſis ta kurja näuga: „Oled ſa iſe nii tark, ehk on ſul targad nõuandjad?“ Kuningapoeg kostis: „Mul ei ole muud kedagi kui minu nõder pea ja üks wägew Jumal taewas.“ Wanamees läks pahal tujul oma teed.

Kui kuningapoeg õhtul peremehelt tööd küſima läks, ütles peremees: „Mul on kuhjake heinu weel luhal, mis ma kuiwal ajal warju alla tahaks lasta wiia. Wea heinad mul homme koju, aga pane teraſelt tähele, et riismeid maha ei jää, muidu wõikſid ſa elu kautada.“ Kuningapoeg läks rõõmſal meelel toaſt wälja ja mõtles: Heina wedamine ei ole ſuur töö, mul ep ole ſuuremat waewa kui koormaſſe panna, hobune peab wedama. Peremehe

suureidele ei taha ma armu näidata. Õhtul tuli tütarlaps jälle salamahti tema juure ja küsis hommikust tööd. Kuningapoeg ütles naerdes: „Siin õpin mina kõiksuguseid talurahwa tööd, homme pean kuhjakese heinu koju wedama ja sellepeale waatama, et riismeid maha ei jää; se on kõik minu pääwatöö.“ „Oh sina õnnetu loom,“ ohkis tütarlaps: „kuis jõuaksid sa seda toimetada? Tahaksid sa suurema wallaga terwe nädala pääwad heinu wedada, siiski ei jõuaks sina seda kuhjakest äratuua. Mis ülewalt harjapoolt ärawõetakse, kaswab põhjapoolt jälle lisaks peale. Pane tähele, mis ma sulle ütlen: sa pead homme enne koitu ülesse tõusma, walge hobuse tallist ja mõned tugewad kõied ühes kaasa wõtma, siis heinakuhjale minema, kuhja kõitega ümbert kinnikõitma ja walge hobuse kõite otsa rakendama. Kui sellega oled walmis saanud, siis roni ise kuhja otsa ja hakka seal lugema: üks, kaks, kolm, neli, wiis, kuus ja nõnda ika edasi. Hobune saab kohe sinu käest küsima, mis sa seal loed, siis pead sina wastama, mis ma sulle salamahti kõrwa kuulmesse ütlen.“ Pärast sala asja kuulutamist oli tütarlaps lipsti toast läinud; sellepärast ei oskanud kuningapoeg midagi paremat tööd etewõtta, kui puhkama minna.

Unest ärkades teisel hommikul tuli temale kohe meele, mis tütarlaps õhtul nõuks oli kiitnud, tema wõttis tugewad kõied kätte; ruttas talli, talutas walge hobuse wälja, hüppas ise tema selga ja sõitis heina kuhjale, mis kõige wähemalt arwates wiiekümme saadune wõis olla, aga ei mite kuhjakene. — Kuningapoeg täitis igapidi tütarlapse õpetusi, ja kui ta wiimaks ülewal kuhja otsas istudes üheşt kunni kahekümneni sai lugenud, küsis walge hobune imesteles: „Mis sa seal loed pojukene?“ — „Ei midagi,“ kostis wastuseks. „Ma hakkasin nalja päraşt huntide karja metsa ääres lugema, aga neid on palju rohkem kui mina lugeda jõuaksin.“ Waewalt oli sõna tema suust wälja tulnud, mis huntide karja nimetas, seal pistis walge hobune kui tuul punuma ja oli mõne silmapilgu päraşt heinakuhjaga kodu. Peremehe imestamine ei olnud mite pisukene, kui tema peale kest hommikut õue minnes, sulase pääwa tööga juba walmis leidis. „Oled sa ise nii tark, ehk on sul targad nõuandjad?“ küsis wanamees; mis peale kuningapoeg wastas: „Mul ei ole muud kedagi kui minu nõder pea ja üks wägew Jumal taewas.“ Wanamees läks pead wangutates ja wandudes oma teed.

Widewiku ajal läks kuningapoeg jälle tööd küsima. Peremees ütles: „Homme pead sa mul walgepea wasikaga karja minema

metsa ei peaşe, muidu wõikşid sa hõlpsalt elu kautada.“ Kuningapoeg mõtles enda meeles: mõni kümme aastane talupoja poisike peab terwe karja kaitsema, ega siis ühe ainukese wasika kaitsemine mulle raskeks wõi minna. Kui ta parajalt magama tahtis heita, tuli tütarlaps jälle salamahti tema kambri, ja küsis mis homseks tööks temale oli sunnitud. „Homme on mul laisa töö,“ ütles kuningapoeg — „ma pean walgepea wasikaga karja minema.“ „Oh, sa õnnetu loom!“ ohkis tütarlaps: „sellega ei wõi sina ial korda saada. Sa pead teadma, et sel wasikal nii põõrane jookşu himu on, misga ta ühe pääwaga kolmkorda maailma ümber wõiks joosta. Pane teraşelt tähele, mis ma sulle nüüd õpetan. Wõta se siidilõng, siu ühe otsa wasika pahema jala, teise otsa jälle enda pahema jala weike warba külge, siis ei peaşe wasikas mitte sammu sinu kõrwalt minema, kas sina nüüd istud ehk magad.“ Tütarlaps läks sellepeale jälle oma teed ja kuningapoeg heitis magama, aga meel oli noorel mehel selleüle wäga pahaseks läinud, et temal jälle unustusse oli jäänud, tütarlaşt mõnusa nõu eest tänada.

Tema täitis teisel hommikul kõik korra päraşt, mis hea tütarlaps temale õpetanud, wiis wasika siidi-eie kütkes karjamaale, kes kui truu koerakutşikas mitte sammu temaşt kaugemalle ei läinud. Õhtul päikese weeremise ajal wiis tema wasika talli tagaşi, kus peremees parajalt temale wasta tuli ja wihas põrnitawa silmaga küşis: „Oled sa ise nii tark, ehk on sul targad nõuandjad?“ Kuningapoeg kostis: „Mul ei ole muud kedagi kui minu nõder pea ja üks wägew Jumal taewas.“ Jälle läks wanamees kurja pomisemisega sealt ära, ja kuningapoeg arwas tähele panewad, kuida jumaliku nime kuulutamine igakord wanapoisi wiha oli paisutanud.

Õhtu hilja läks ta jälle peremehe juure, et teise pääwa sundi kuulda saaks. Peremees andis temale kotikese täie odrateri ja ütles: „Homme saab sul pidude pääw olema, kus hommikuşt õhtuni wõid magada, aga selle eest pead sina täna öösel ennaşt mehe kombel liigutama. Külwa mul sedamaid need odrad maha, nemad saawad rutuşt kaswama ja küpseks minema; siis leikad sa neid põllult, pahmad ja tuulad ära, et wõid linnasteşt teha ja jahwatada. Saadud linnaste jahudeşt pead sa mulle õlut pruulima, ja homme wara, kui ma uneşt ärkan, mulle kannu täie wärske õlleşt maitseda tooma. Walwa selle üle, et minu käsud täielikult saawad täidetud, muidu wõikşid sa hõlpsaşt elu kautada.“

Süda raske murega täidetud läks kuninga poeg nukral näul toaşt, jäi läwe ette seisma ja hakkas kibedaşt nutma. Jseenesega

rääkides ütles tema: „Täna tuleb minu elule wiimne öö kätte, jäherdust tööd ei wõi ükski surelik inimene toimetada; niisama wähä wõib siin targa tütarlapse nõu mulle aidata. Oh ma wilets loom! miks olen kergel meelel kuningliku lossi mahajätnud ja hädaohu kütkesse ennast sidunud. Mul ei ole kogunist wõimalik seda kibedat häda taewa tähtedele kaebada, sest et siin ei taewast ega tähti ei nähta," aga üks Jumal on meil igas paigas. Kui tema nüüd, odra kotikene käe warrel, läwe ees seisis, waata! seal läks toa uks wallali ja armas tütarlaps astus tema juure. Piiga küsis, mis wiga päräst tema nii kurb olla, ja noormees wastas silma pisaratega: „Oh, minu wiimane tund on kätte jõudnud: meie peame teine teisest igawest lahkuma. Kuule siis weel minu tunnistust, enne kui ma suren: mina olen ühe wägewa kuninga ainukene poeg, kellele isa lai kuningriik ükskord osaks pidi saama; aga nüüd on kõik korraga otsas, õn ja lootus." Selle peale rääkis tema, ja nuttis sagedast jutu wahel, mis tööd peremees täna ööseks temale peale oli pannud, aga süda läks temal wihas paisuma, märkades, et tütarlaps tema kurwastusest pulju lugu ei pidanud. Kui tema wiimaks oma pika jutu sai lõpetanud, ütles piiga naerdes: „Täna öösel wõid sina siis, minu armas kuninga poeg, õige rahulikult magada, ja homme pääwa otsani pidusid pidada. Ise teraselt minu nõu tähele ja ära põlga sellepärast, et nõu ühe alamat sugu plika suust tuleb. Wõta seda pisukest wõttit, mis kolmandama linnulauda ukse lukud lahti peastab, kus taga wanamehe teenijad waimud elawad. Wiska odrad kotiga üle läwe lauta ja kinnita sõna sõnalt kõik, mis peremees öösunniks sulle oli peale pannud; lõpetusel pead weel peale lisama: Kui teie hiukse karwa wõrra minu käsust eksite, siis peate kõik ühes koos otsa leidma; aga peaks teile abi puuduma, siis saab täna öösel seitsmema aida uks lahti seisma, kus peremehe wägewamad waimud elawad."

Kuningapoeg tallitas kõik kuuldud õpetust mööda ja heitis siis ise magama. Kui tema teisel hommikul unest ärkas ja pruulikööki waatama läks, leidis ta õlle tõrred parajalt käärimas, et waht sõrwa üle maha kerkis. Tema maitses wärsket õlut, tättis siis ühe suure kannu wahutsewa õllega ja wiis peremehele katseks, kes praegu asemelt pead üles tõstis. Aga oodetud tänu asemel ütles peremees pahal tujul: „Se ei ole mitte sinu peast tulnud! Ma märkan, sa oled häid sõbru ja nõuandjaid leidnud. Hea kül, täna õhtul saame pikemalt jutustama."

Õhtul ütles wanamees: „Homme ei ole mul tööd sulle anda, siiski pead sina, nii pea kui ma unest ärkan, minu sängi ette astuma ja teretates mulle kät lööma." Kuningapoeg naeris salamahti wanamehe naljaka tuju üle ja rääkis naerdes kaa tüdrukule oma lugu. Aga tütarlapsel läks nägu kuuldes wäga tõsiseks, ja tema ütles: „Hoia oma nahka! wanamees tahab sind homme hommiku ära süüa. Üks ainukene wõib sind sest wiletsusest ärapeasta. Sina pead ühe raudlabida ahjus tulipunaseks tegema ja käe asemel kuuma labidat temale hommiku teretuseks pakkuma." Seda ütteldes töttas ta minema ja kuninga poeg läks magama. Hommikul oli tema labida juba ammugi tulipunaseks teinud, ennekui wanapois unest ärkas. Wiimaks kuulis tema hüüdmist: „Laisk sulane, kus sa wiibid? tule teretama!" — Kui kuningapoeg sellepeale tulise labidaga tuppa astus, hüüdis wanamees kaebliku healega temale wasta: „Olen täna rängast haige, ma ei suuda sinu käest mitte kinni wõtta. Aga tule õhtu tagasi, et ma oma sundimisi sulle wõin kuulutada."

Kuningapoeg wedeles luusides kõige pääwa, kunni ta õhtul peremehe juure läks, et tema käest teise pääwa tööšundi kuulda saaks. Aga peremees oli wäga lahke ja ütles naeratates: „Ma olen sinuga wäga rahul! tule hommiku wara tütarlapsega minu juure, ma tean et teie teine teist ammugi armastate, sellepärast tahan teid kui mees ja naine koku panna!"

Kuningapoeg oleks rõõmu päräst hõiskades mõlemil jalal püsti karganud, aga õnne kombel tuli temal õigel ajal wanamehe wali majaseadus weel meele, sellepärast waigistas ta suud ja keelas jalgu. Aga kui ta enne magama heitmist oma õnne armukesele kuulutas ja tema poolt sarnalist rõõmu ootas, pidi ta imestates tähele panema, et tütarlaps ehmatuse päräst walgeks kahwatas kui lubjatud sein. Hiljemine, kui ehmatuse paelast kõidetud keel jälle paenuma hakkas, ütles piiga: „Wanapois on märku saanud, et mina sulle nõuandjaks olen olnud, ja tahab sellepärast meid mõlemid ära hukata. Meie peame weel täna öösel kiiresti pakku põgenema ja endid püüdma peasta, muidu tehakse meile otsa. Wõta kerwes kätte, mine lauta ja löö walge wasika pea ühe wõimsa lopsuga otsast maha, teise löögiga lõhesta pealuu pooleks. Wasika ajust leiad sa ühe hiilgawa punase kerakese, seda too minu kätte; muud tarwitused tahan ma ise kõik korrale toimetada." Kuningapoeg mõtles: parem tapan üht ilmasüüta wasikat, kui et ma iseennast ja armsat tütarlast tappa lasen; lähäb

põgenemine õnnelikult meil edasi, siis peasen oma koju tagasi. Minu maha puistetud herned wõiwad nüüd kaswamas olla, seeläbi ei saa meie teelt äraekſima.

Siis läks tema lauta. Lehm lamas wasika kõrwas maas ja magasiwad mõlemad nii raskest, et nemad mehe tulemist ei kuulnud. Aga kui tema wasika pea otsast maha lõõnud, hoigas lehm koledast magamisel, kui oleks midagi rasket und näinud. Noormees andis rutust teise lopsu, mis pealuu lõhestas. Waata! laut läks nüüd ühe korraga walgeks kui süda pääwal. Punane kerake weeres pea-ajust wälja ja paistis pisukese päikese heledusel. Kuningapoeg mässis kerakese ellast rätiku sisse ja pistis siis põue. Sest oli ön et lehm unest ei ärkanud, muidu oleks ta hammuma hakkanad, mis läbi ehk kaa peremees oleks wõinud ärksaks saada.

Wärawas leidis kuningapoeg tütarlapse juba minekule walmistatud, weike riidekimbuke käes. „Kus sinu kerakene on?“ küsis piiga. „Siin!“ kostis noormees, ja andis nõiakerakese tütarlapse kätte. „Meie peame kiiresti põgenema!“ ütles tütarlaps, ja peastis ühe pisukese osa kerakesest rätiku mähkmest wallali, nõnda et hiilgaw walgus otsekui laterni küünal nende pimedat ööteed walgustas. Herned olid, kuida kuningapoeg ette arwanud, kõik kaswama läinud, sellepärast olid nemad teelt eksimise pärast mureta. Teel rääkis piiga nooremehele ühte sala lugu, mis tema ükskord kogemata oli kuulnud, kui wanamees suureidega salalisel jutul oli olnud: Piiga pidi ühe kuninga tütar olema, keda wanapois kawaluse läbi wanemate käest ärapetnud. Kuningapoeg teadis asja paremine, aga tema ei teinud sest pikemat jutu, waid oli omas südames selle üle rõõmus et tema ettewõtmine, waese tütarlapse peastmisel, õnnelikult korda läinud. Nõnda wõisid teekäijad juba hea tüki maad ärakäinud olla, kui natuke walget hakkas tõusma.

Wanapois ärkas hommikul hilja magamast, öörus tük aega silmi, enne kui naad lahti peasiwad ja uni metsa läks, siis rõõmustas ta oma südant mõttes, kuda noored inimesed mõlemad täna hommikul tema nahka pidid minema. Peale selle kui ta juba puhu aega oli ootanud, rääkis ta sund mõõda: „Wist ei ole need oma pulma ehtedega walmis jõudnud!“ Aga kui ootmine wäga pikale wiibis, hakkas ta hüüdma: „sulane ja tüdruk, ae! kuhu teie jääte?“ Wandudes kisendas ta weel mõne korra neid samu sõnu, aga tema kutsumise peale ei tulnud sulast ega tüdrukut nähtawale. Wiimaks ronis ta wihaga sängist ja läks laisku

wiiblasi otsima. Aga seal leidis ta maja inimesteſt tühja, pealegi pani ta weel tähele, et minewal ööl kedagi asemo peal ei olnud maganud. Nüüd ruttas tema sedamaid lauta. Kui ta siin wasika tapetud ja nõiakerakese ärawarastatud leidis, märkas ta sündinud asjade käiku. Tema wandus et kõik mustaks läks, peastis kiiresti kolmandama waimude talli uksed lahti ja saatis oma abilised tööle, pakku põgenenud inimesi taga otsima. „Tooge neid mulle, kudas neid leiate, mina pean neid kätte saama!“ Nõnda rääkis wanapois, ja tema waimud pühkisiwad kui tuul minema.

Põgenejad olid parajalt laia lagedale jõudnud, kui tütarlaps sammu seisatates ütles: „Kõik ei ole mitte nõnda, kudas õiguse kombel peaks olema. Kerakene minu käes hakkab liikuma, wistist tihutatakse meid taga!“ Tagasi waadates nägid nemad ühe musta pilwe, mis kiiresti ligemalle jõudis. Tütarlaps keeritas kerakest kolm korda pihus ja ütles:

„Kuule, kuule kerakene!
Jõnaksin ma jõgedana,
Kaasaline kaladana!“

Silmapilgul olid mõlemad muudetud. Tütarlaps sai jõeks lagedale ja kuningapoeg ujus kui kalakene wee laenetes. Waimud läksid wihisedes neist mööda, pöörsid hiljemine teelt ümber ja landasiwad puhu aja pärast koju tagasi; aga jõekest ja kalakest jätsid nemad puutumata. Nii pea kui tagakiusajad äraläinud, moondas jõekene ennast jälle endiseks tüdrukuks ja tegi kalakese nooreks meheks. Sedawiisi läksid nemad inimese kombel oma teed edasi.

Kui wäsinud waimud tühja kätega tagasi tulnud, küsis wanapois, kas nemad otsides siis midagi iseäralikku asju silma ei olnud saanud? „Ei midagi!“ anti wastuseks: „üksnes üks jõekene woolas seal lagedal ja üks ainus kalake ujus jões.“ Wanamees mõuras tulise wihaga: „Oinapead! Needap nemad olid, needap nemad olid!“ Kiiresti kiskus tema wiiendama talli uksed lahti, laskis waimud wälja ja andis neile käsku, jõekese wet ära juua ja kalakest kuiwikul kinni püüda. Waimud kasisiwad kui tuul minema.

Meie teekäijad jõudsid praegu metsa sõrwa ligidale, seal jäi tütarlaps seisatama ja ütles: „Kõik ei ole mitte nõnda, kuidas õiguse kombel peaks olema. Kerakene minu pihus hakkab jälle liikuma.“ Ümber waadates nägid nemad teistkorda ühe pilwe taewa

al, esimesest tumedam ja sõrwad punasemad. „Need on meie tagakiusajad!“ hüüdis piiga ja keerutas kerakest pihus kolmkorda, üteldes:

„Kuule, kuule kerakene!
Moonda meida mõlemaida:
Minda kibuwitsa põõsaks
Poissi õilme puhmukeseks.

Silmapilgul olid nemad ümber muudetud. Tütarlapsest kaswis kibuwitsa põõsake ja noormees ripus kui õilme puhmuke põõsa külles. Kohisedes läksid waimud nende üle mööda, ja tuliwad wast tüki aja pärast koju poole minnes tagasi; ja et nemad ei jõekest ega kalakest olnud leidnud, sellepärast ei pidanud nemad kibuwitsa põõsast lugu. Niipea kui kiusajad olid ära läinud, — moondasid ennast kibuwitsa põõsas ja õilmepuhm jälle tüdrukuks ja poisiks, kes lühikese puhkamise järel kiiresti edasi tõttasiwad.

„Kas teie ei ole neid leidnud?“ küsis wanamees, kui oma sellid lõõtsudes nägi tagasi tulema. „Ei!“ kostis waimude pealik: „meie ei leidnud ei jõekest ega kalakest lagedalt.“ „Kas teie siis muud midagi iseliist asja teel ei ole näinud?“ kärgatas wanamees. Pealik kostis: „Metsa sõrwa ligidal seisis üks kibuwitsa põõsas tee ääres ja üks õilme puhm ripus põõsa külles.“ „Oinapead!“ kisendas wanamees, „ueedap nemad olid, needap nemad olid!“ Tema tegi siis seitsmendama talli ukse lahti ja läkitas oma wägewamad waimud otsima. „Tooge neid mulle, kudas neid leiate, kas surmult ehk elawalt! mina pean neid kätte saama. Kiskuge põrgu kibuwitsa põõsas juurtega maast, ja tooge kõik kaasa, mis teile ial kui wõõraliku silma peaks ulatame.“ Tuulemaru kiirusel pistsid waimud minema.

Põgenejad puhkasiwad parajalt metsas puie warjul ja toetasiwad wäsinud liikmeid toidu ja keelekastega. Äkitselt hüüdis tütarlaps: „Kõik ei ole mitte nõnda, kuidas õiguse kombel peaks olema; kerakene tahab mul wägise põuest karata. Wistist kiusatakse meid jälle taga ja hädaoht on wäga ligidal, aga mets warjab waenlasi meie silma eest.“ Siis wõttis tema kerakese põuest, keerutas kolmkorda omas pihus ümber, ja ütles:

„Kuule, kuule kerakene!
Tallita mind tuulekeseks,
Seltsimehe sääsekeseks!“

Silmapilgul olid nemad mõlemad ümbermuudetud. Tütarlaps sulas tuuleõhuks, aga kuningapoeg kõikus kui sääsekene õhu sees. Wägew waimude kari kihutas marutuule kohinaga nende üle mööda ja tuli tüki aja pärast koju poole minnes jälle tagasi, sest et nemad ei kibuwitsa põõsast ega midagi muud wõõraliku asja ei olnud leidnud. Aga waimud ei olnud neist weel kuigi kaugele jõudnud, seal moondas ennast tuule õhk jälle tütarlapseks ja tegi sääsest endise noormehe. — „Nüüd peame ruttama,“ hüdis ellakene, „enne kui wanamees ise meid otsima tuleb, kes meid igas moondamises saab ära tundma.“

Nemad läksid hea tüki teed joostes edasi, kunni sinna pimedasse tänawasse jõudsid, kus nemad kõrgemale astudes helendawa kerakese walgusel teerada leidsid. Wäsinud ja lõõtsudes jõudsid nemad wiimaks suure kiwile. Siin keerutati jälle kerakest kolm korda pihus ja tark piiga ütles:

„Kuule, kuule kerakene!
Katsu kiwi kergitella,
Wärawada walmistella!“

Silmapilgul kerkis kiwi eest ära ja nemad olid õnnelikult jälle maa peale saanud. „Jumalale tänu!“ hüüdis tütarlaps: „meie oleme peasnud. Siin ei ole wanapoisil meie üle enam woli, ja tema kawaluse eest tahame endid hoida. Aga uüüd, sõber, peame teine teisest lahkuma! — Sina lähäd oma wanematele ja mina lähän omale wanemaid otsima.“ — „Ei mitte!“ kostis kuningapoeg: „Mina ei raatsi sinust mitte enam lahkuda, sa pead minu kaasa tulema ja mulle naiseks saama. Sina oled minuga hädapäiwi kannatanud, sellepärast on õigus, et sina nüüd kaa rõõmu päiwi minuga ühes elad.“ Ehk kül tütarlapsel mitugi waidlemist weel awaldatud tahtmise wasta oli, siiski läks tema wiimaks nooremehe kaasa.

Edasi minnes leidsid nemad metsas ühe mehe puid rauamas ja kuulsid tema suust, et kuninga kojus ja kõigel maal raske leinamine kuningapoja mõistmata kadumise pärast olla, kes mõne aasta eest otsekui maa alla oli waunud, et temast midagi märki järele ei jäänud. Nõia kerakese abiga tallitas tütarlaps koju minewa pojale jälle tema endised riided selga, misga ta isa silma ette wõis astuda. Aga tüdruk ise jäi esiotsalt ühe talumehe urtsikusse, kunni kuningapoeg oma isaga asjad saaks läbirääkima.

Aga wana kuningas oli enne siit ilmast ära läinud kui poeg koju jõudis: Ainukese poja wilets kadumine oli tema elupääwad rutumast õhtule wiinud. Weel oma surmawoodil oli tema kerge meelelist lubamist ja petust kahatsenud, et ta ühe waese ilmasüüta tütarlapse wana poisile oli annud, mispärast Jumala karistus nüüd poja tema käest wõtnud. Kuningapoeg nuttis hea lapse wiisil oma isa surma ja laskis teda suure auga maha matta. Siis leinas tema kolm pääwa, kus kuiwa ega märga tema suhu ei läinud. Aga neljandamal hommikul näitas ta ennast rahwale kui uus wallitseja, kogus nõumehed oma ümber koku ja kuulutas neile, mis imeliku lugusi tema wanapoisi talus näinud ja kannatanud oli, kus tema kaa pikemalt seda rääkis, kuda tark neitsi tema elu oli peastnud.

Seal hüüdsid nõumehed kui ühest suust: „Tema peab teile abikaasaks ja meile wallitseja prouaks saama.“

Kui sellepeale noorkuningas oma pruuti läks koju tooma, seal pani tema wäga imeks, kui piiga kuninglikus uhkuses teel temale wasta tuli. Nõiakerakese abiga oli tema endale kõik walmistanud, mis ial tarwis läks; sellepärast uskus kõik maa: et piiga ühe määratu rika kuninga tütar wõis olla, kes kaugelt maalt seie tulnud. Sellepeale walmistati pulma pidu, mis neli nädalat wältas, ja nemad elasid siis õnnelikult ja rahuga weel mõned aastad.

Wõõras ema.

Üks noore ealine leskmees oli teistkorda kosja läinud, aga silmad koju unustanud, sellepärast tõi tema wäga tigeda nooriku majasse. Kõige kibedamat koera pidu pidi esimese naise tütar maitsema, kes kahe aasta wanusel kui talleke emast järele jäänud. Aega mööda, kus wõõras ema ise tütrekese ilmale toonud, läks wõõralapse lugu hoopis lakka. Siiski kannatas waene emata loomuke kõik kibedat ja raskust, ega kaebanud kellegile oma wiletsust, kui üksnes silmapisaratega mõne korra Jumalale taewas. — Kawal tige wõõras ema oskas rahwa silma ees oma kurjust warjata ja tegi mõnda tempu, kust teadmata inimesed wõisid uskuda, et tema wõõrast tütart enam hellitab ja kallimaks peab, kui oma lihaliku tütart. Läksid tütarlapsed pühapääwal kiriku, ehk kuhugi muu wõõras paika, siis nähti ika wõõral tütrel ilusamad ehted ümber, kui oma lapsel. Aga nende naabris elas üks tark lapse raugutaja wana eit, se waatas lugu terasema silmaga, ja teadis, kuda wõõra tütre lugu kodu käis, kus teiste silmi waatamas ja nägemas ei olnud. Tuli wana eit wahe wahel neid waatama, siis silitas tema salamahti teiste nägemata wõõra tütre pead ja palgeid, üteldes: „Kannata ja looda! kül tuleb ükskord parem aeg sulle kätte.“ Ootajale lähäb aeg igawaks; ja kui aasta aasta järgil mööda jõudis, ommetegi paremat pidu majasse ei toonud, hakkas waenelaps mõtlema, et küla eideke temale üsna tühja oli luisanud.

Juba olid mõlemad tütred inimeseks kaswanud, seal tuli ühel hommikul kosilane nende talusse. Aga emale meelehaiguseks ei tahtnud mees mitte tema tütart, waid wõõrast last kosida. Ema ütles: „Lapsed on meil mõlemad weel wäga noored, kelle kael tanu ei jõuaks kanda; mina ei raatsi neid nii wara mehele panna.“ Mees ei tahtnud nii kaua oodata, mispärast wiimaks kaupa sobitati, et ta poole aasta pärast kosja wiinaga pidi tagasi tulema. Ema mõtles salamahti omas südames: külap toimetan asjad nõnda korrale, et tema ommetegi minu tütre naiseks wõtab.

Kui kosilane poole aasta pärast siis teistkorda tagasi tuli, wahetas ema tütarlaste riided ümber ja pani neid mõlemid nõnda woki taha istuma, et tuppa astuja neid seljast, aga ei mitte silmist pidi nägema. Wiinad wõeti wasta ja ütles ema lahke sõnaga: „Noh, armas kosilane! kui wana sõna tõt tunnistab, siis peab süda sind nägemata oma armukese juure wedama. Awalda mulle nüüd: kumb neist kedrajatest sinu omane on?“ Kosilane astus sedamaid otsekohe wõõratütre woki taha ja ütles: „Wõõras kül koor pealt, aga tuum omane tütre sees.“ Nõnda pidid nüüd kosjawiinad joodud saama, ehk kül tuline wiha ema südant kipus lõhkuma, siiski näitas tema kosilasele lahket nägu. Aga pärast kosilase minikut langes rahesadu raskemalt waese wõõra tütre kaela, keda ta arwas peiule salamahti märki olewa annud.

Pulmapääwa hommikul ehitas ema oma tütre uhkest riidesse ja mässis silmad siidi rätikute sisse, et waewalt nina ots wälja jäi, mis pärast ei peig ega pulmalised tema pettust tähele ei wõinud panna. Arwatud oma tütre asemelle oli ta ühe õlest titte teinud, sellele tütre riided selga pannud ja leehaugu kõrwa istuma seadnud, et pulmalised uskuma saaksid, oma laps keedab niikaua kodu pulmalistele rooga, kui poolõde kirikus mehele laulatakse. Wõõras tütar waene istus rehe al ühes kummeli põõratud wanas tündris, kuhu palju risu peale oli pandud, et hiir kogemata lõfust wälja ei peaseks.

Saaja ei olnud õue wärawast weel kaugele jõudnud, seal jõudis naabri eit tütarlapsele appi, peastis teda tõrre alt wangist, ja käskis kiiresti saaja kannul joosta, et kirikus õnnistaja sõnu kuulda saaks. Aga sõites laulsid peiu saanitallad kiriku teel ühte puhku:

„Oma ohkat tõrre al,
Kallis kana kaane al,
Wõõras weeber hobula,
Sandim sõidab saanila!“

Peigmees küsima: Miks saanitallad nii imelikult winguwad. Amma eit kawalast kohe kostma:

„Saanitalla tandsib pulma,
Looka aga laulab lusti!“

Tõrre alt peasnud tütarlaps jookšis kül kiiresti saaja kannul kiriku teed, aga hobuse jalad olid temast palju wirgumad, sellepärast ei wõinud tema pulmalisi enam kinni saada. Kui ta kiriku jõudis, olid sõrmukšed juba wahetatud. Mis nüüd teha? Kõik lootus oli otsas. Nuttes läks petetud ja ärapõlatud pruut kirikust, istus tee ääre maha, kust saaja koju poole minnes mõõda pidi sõitma. Seal laulis tema, kui pulma saaja mõõda läks:

„Seisa, seisa saajakene,
Puhka, puhka peiukene!
Oled wõõra kaasa wõtnud,
Kautand oma kanakese!“

Peigmees küsis jälle, mis laul pidi tähendama ja ämma eit wastas: „Üks lapuline laulab nalja!“ Aga asi ei näitnud peigmehe silmas kõguniši naljakas; sellepärast laskis ta hobuse seismajääda, ja tahtis minna taganõudma, mis se naljatemp tähendab. Isamees hakkas teda sõitlema, üteldes: „Ära tee ennast rahwale naeruks! Kes kosja ja saaja teel koera haukumist lähäb kuulma? Omane on sul saanis, nüüd sõida koju enne kui worstid ja koogid külmaks jahtuwad.“ Aga ärapõlgtud piiga oli ühe pulmalise saani kannule karganud ja sõitis nüüd teistega seltsis koju poole. Saaja kinni pidamise paigas, senni kui piupoisid õlekannud kodunt tõiwad, põgenes tütarlaps saani kannult, istus kadasa põõsa alla ja laulis jälle oma lugu:

„Seisa, seisa, saajakene,
Puhka, puhka, peiukene!
Susi istub sul saanisa,
Kanake kadasa põõsas.“

Peigmehe süda paisus wiha täis, tema tahtis asja juhtumist ligemalt minna waatama, et selget otsust saaks, aga äm ja isamees sedamaid keelama: „Ära kuula lapuliste nalja lori, misga ennast rahwale naeruks teed!“ Ehk kül peigmees natuke kahtlaseks oli läinud, siiski ei julgenud tema wanemate inimeste keeldu tühjaks panna.

Pulmaperesse jõudes tõsteti noorik saanist ja wiidi laua taha, aga rätikuid ei wõetud temal peast, mispärast peigmees pettust ei wõinud näha. Kui nemad sööma laual istuwad, laulis põlgtud laps ukse tagant:

„Peiukeste pettetie
Wõõraſt oſa wõtemaie!“

Ämma eit kargas wihaga pulmalaualt ja ütles: „Sugege häbemata lapuliſed wemlaga läwelt ja ukſe tagant!“ Aga wõõras tütar põgenes lakka, kus ta ſenni tahtis oodata, kunni noorrahwas kambri ſaab magama wiidud. Peigmehel ei maitſend enam ſõõk ega jook, imeliſed laulud, mis ta mittu kord kuulnud, tegid meele temal nukraks.

Et noorikul ſugugi naisterahwa kombel loodud rindaſi ei olnud, ſellepäraſt piſtnud ema temale taku koonlad särgi alla põue. Kui noorrahwas ja pulmaliſed magama läinud, laulis tutaw healeke jälle akna tagant:

„Peiukene, poiſikene!
Takukoonlaſt kaswis rinda;
Tak ei anna lapſel toitu
Ega mehel' meelehäida.“

Peigmees ſeiſis kahewahel, süda külmem ſees kui küünla kuu, aga kui noorik magama uinunud, ruttas tema asja läbi katſuma, kas laul tõt ehk walet tunnistanud, ja waata! takud olid tõeste noorikul rindade aſemel põues. Nüüd märkas mehike awalikult pettuſt, ſiiski ei laſund tema ſeſt kellegile sõnakeſt, waid pidas ſalamahti nõu, kuda ta ülekohut wõiks kätte taſuda. Teiſel pääwal noorikuga koju sõites, leidis ta jõelt jäe ſees ühe haugu, pidas hobuſe kinni ja tegi kui tahaks hoost joota, ſafis ſiis äkitſelt karwupidi nooriku peaſt kinni, wedas teda haugu sõrwani, ja tõukas ſeal pea alla jalad ülespoole jäe alla wette. „Parem naiſeta elada kui takukoonalt kaiſuteda,“ mõtles mees ja sõitis oma teed.

Õhtul koju jõudes leidis tema kogemata nooriku kambris juba ees; keda nabri nõia eit ſalamahti ſinna oli toimetanud. Mees oli wahetamiſe kaubaga wäga rahul, ega awaldanud kellegile ſeſt louſt, mis temale pulmas juhtunud; tema elas rahuliſte ja õnnelikult oma noorikuga.

Rohkem aasta pärast, kui juba nooriku tanukandjaſt täis naine oli ſaanud, ja parajalt eſimeſt lapſukeſt kiigutas, tahtis wõõras ema teda waatama minna, kes ſinna ſaadik noorikute wahetamiſeſt midagi ei teadnud, waid oma eneſe tütre mehe naiſeks arwas. Et wõõras tütar päraſt pulme kodu enam oma ſilma ei

näitanud, leidis ema looduſe korral olewad. „Tütarlaps põlgab“ — mõtles ema — „weel pulma pilli, ja teab juba ette, kuda koju tulles tule tungal tema ſelga tantſima tuleks.“

Kui tema wäimehele minnes jõekaldale jõudis, kuhu üle minewal talwel mees laulatud nooriku oli uputanud, leidis ta ühe iluſa jõe nupu wee pinnal õitſemas. Eit tahtis õilmekeſt weeſt tõmmata ja tütre lapſele mängiks wiia. Kät wälja ſirutates kuulis ta healitſemiſt, kas ſeda tuuleſt ehk weeſt tõusnud? ei teednud tema ſelgeſt tunnistada, aga laulu heal kostis:

„Ära nopi nupukeſta,
Ära katke kannikeſta:
Miſſe tõusnud tüteriſta
Kaswand kalli kaelaluuſta,
Südame ſala ſoonista.“

Kuulutus pani eite kohkuma; temal ei olnud paremat nõu, kui tarka minna otſima, kelle wägi tütrekeſt lillekeſe kammitſaſt wõiks peaſta. Targa abiga moondati jõenup jälle inimeſeks, mis läbi ema kadunud tütre kätte ſai, kellega ſeltſis tema koju tagaſi läks. Seal hakkas tema ſala nõu pidama, kuda kõige mõnuſam oleks wäimeeſt nuhelda, kes kallistatud lapſe jõkke oli uputanud. Kui pikane nõupidamine midagi paremat kaſu ei ſaatnud, läks ta teiſtkorda targalt abi paluma: Tark lubas tütre kaſſiks moondada ja wäimehe taluſſe läkitada. Seal pidi kaſſike öösel ſalamahti poolõe lapſe kõri ärakriimuſtama, et laps enam uneſt ei ärkaks. Aga lapſeraugutaja wana moor, kes niiſama kawal nõid oli, jookſis wäimehe taluſſe ette, weel enne kui kaſs ſinna jõudis; tema õpetas naiſele ja ütles: „kui wõõras kaſs õhtu tuppa tuleb, ſiis anna temale piima lakuda ja meelita ſilitates oma süllе. Kõrweta ſiis tuliſe tuhaga küüned ja käpad ära ja wiska kaſs üle ukſe wälja.“ Roornaine täitis õhtul täielikult külaeide õpetuſt ja kuulis tük aega hiljemine weel kaſſi waluſat wingumiſt õues.

Teiſel pääwal ſai naabri rahwas kuulda, kuda kaſſiks käinud tütarlaps äkiſelt raskeſt haigeks oli jäänud, et enam ſängiſt ei peaſnud. Käed ja jalad olla nartſude ſiſſe mähitud, aga mis wiga päraſt? ſeda ei kuulutatud kellegile, ſeſt ema ja tütar ei kuulutanud wiletſat juhtumiſt teiſtele. Aga ema mõtles ööd ja pääwad üksnes ſelle peale, kuda ta wäimehele ja wõõratütrele kurja wõiks äratаſuda. Tema mõtles: kui tark mind elajaks moondab,

siis lähäb asi paremine edasi; ma maksan tütre põletatud käed ja jalad kasudega neile kätte. Tark moondas teda koeraks, tapis salamahti wäimehe koera, nülgis naha seljast ja tõmbas koeraks lännud eide selga, et wäimehe peres rahwas teda omaks koeraks pidi tunnistama. Aga lapseraugutaja wana eit oli neist jälle rutulisem, jookis wäimehe talusse ja rääkis: „Teie õue koer kipub hulluks minema, tema jookseb ümber ja püüab inimesi ja elajaid hammustada. Püüdke teda sellepärast kinni, kui ta õhtul koju tuleb, pange kõie otsa kütke ja lööge hambad suust ja leikage mõlemad kõrwad peast; siis ei ole temast kellegi kahju karta.“ Mees täitis nõiaeide õpetust, pekstis kiwiga koera hambad puruks, leikas kõrwad nudiks, ja kihutas teda siis õuest minema. Hiljemine kuuldi jälle koera walusat hulgumist õue peal.

Aga teisel hommikul leiti koeraks käinud ämma eit raskest haige sängis maas, suu paistetand ja werine, kõrwad rätikute sisse mässitud. Ei olnud nüüd emal ega tütrel pikemalt himu kolmat korda õnne minna katsuma, ehk nemad kül salamahti nõu pidasid, kuda ükskord wäi- ja kälimehele kõik wõlad tahtsid kätte tasuda. Hiljemine tõutasiwad nemad targale wäga suurt palka ja maksiwad kolmandama osa käerahaks ette, kui tark nende abita nuhtluse töö korrale toimetaks. Kül katsus tark nüüd mittu kawalust ja tempu, aga lapseraugutaja nõia eit tegi kõik tema tarkused tühjaks, nõnda et wanamees wiimaks õnne tänas, kui terwe liikmetega oli peasnud.

Laulatamata mehele saanud wõõrastütar elas elu otsani oma mehega õnnelikult, Jumal oli neile wiis last annud, kellest kõik juba asja ajajad olid, kui nende wanemad siit ilmast läksid. Wõõrast emast ja tema lihasest tütrest ei saanud pikemalt midagi enam kuulda.

Rõugutaja tütar.

Ükskord elas ennemuiste laias metsalaanes wana Rõugutaja oma naisega. Neil oli kaa üks tütar, kes loodud kombel ilmale ei olnud tulnud, aga keda ema siiski inimese lapse wiisil püüdis üleskaswatada, et edespidi wäimeest wõiks saada. Räägitakse, et tütarlapsel, nii kaugelt kui silma nähtäwal, kül inimese nahk olnud, aga riiete al oli kuuse koor naha asemel keha katnud. Siiski lootis ema teda aega mööda mehele panna, läkitas sellepärast piigat igale poole rahwa hulka, kus midagi pidu ehk ilu külades juhtus. Rõugutaja tütre ilusad riided, mitmekordsed elmete rongad, kullatud kaelarahad, suur sõlg ja siidi paelad hiilgasiwad kül poiste silmi, aga kosilasi ei toonud nemad ial majasse. Poisid naersid pilkamisel: pealt kül ilus ja sile, aga alt kore kui kärnakon!

Et tütreke wiimaks kodu wanaks tüdrukuks ei hallitaks, läks ema nõia eidelt abi otsima, laskis salajooki walmistada, mis — kui mehe poeg kogemata juhtuks jooma — tüdruku järel kihutab jooksma kas tahtku ehk ei taha. Ema andis topsikese tütre kaenla alase karwu ja muid saladusi nõia eidele, misga nõia eit poiste kihutajat pidi walmistama. Kui imejook oli keedetud; ütles nõid: „sest märjast seitse piiska kas sõõgi ehk joogi sisse pandud, petab iga poisi, kes ial sest peaks maitsema.“

Peale selle walmistati Rõugutaja talus suur wõõraspidu, kuhu inimesi igalt poolt kokku paluti, iseäranis rohkest poismehi, et tütarlaps nende hulgast ühe wõiks waliteda, kes kõige enam tema moka järel näitaks olema. Kui pidu kaks pääwa juba wältanud, näitas tütar emale ühe noore mehe, keda ta wäga endale abikaasaks himustas. Kawal ema pani salamahti seitse piiska nõia rohtu ühe koogi sisse ja andis koogi poisile süüa, mispeale waesel mehikesel enam kuskil püsi ei olnud, waid pidi, kui kasvi poeg õle kõrre järel, Rõugutaja tütre kannal jooksma, sest et temal muidu ei õõsel ega pääwal rahu ei tulnud. Lühikese aja pärast läks tema kosja, ja wõeti wiinad lahkelt wasta. Paar nädalat hilje-

mine walmistati uhked pulmapidud, nõnda et pidude uhkus ja ilu laste lastele mälestuseks jääks. Aga mis se kõik aitas? Kui noorrahwas õhtul kambri sai magama wiidud, leidis peigmees sõba warju alt nii palju koleduſt, et temal weri südames tarretas; tema põgenes selsamal ööl weel pakku ja jättis nooriku leseks järele. Ema ja tütar ootsid kül tük aega, et nõia eide himude jook noore mehe jälle tagasi meelitaks; aga kes ei tulnud, oli lahkunud peigmees. Kui nädal jälle mööda läinud, siiski mees ika tulemata jäänud, läksid mõtted neil kahtlaseks. Wiimaks tulid sõnumid, et lahkund mees endale teise naise oli kosinud, ja sedawiisi lõpes nende ootus ja lootus.

Aasta hiljemine kuulis wana Rõugutaja naine tema endisel wäimehe naisel olla noor poeg sündinüd. Nüüd kihutas kuri nõu tema südant et ta kuskil rahu enam ei leidnud, enne kui nõia abiga noore lapse ema liba hundiks sai moondanud. Siis wiis tema salamahti oma tütre nurganaise asemelle sängi. Aga et tütrel loodud naiste rahwa rinda ei olnud, sellepärast ei wõinud tema last imetada. Kül walas tema lehma piima tohust torbiku rinda, aga laps et wõtnud seda oma suhu, waid karjus öö ja pääwad nälja pärast, et kisa milalgi ei lõpenud. Kül weeti lapse wihtlejaid ja nutuwõtjaid ligidalt ja kaugelt kokku, mis se ommetegi aitas? Laps ei pannud oma suud kinni. Ühel pääwal hüüdis isa wihaſel tujul: „Wiige kisakõri toast wälja, muidu lõhub ta minu kõrwad! mina ei jõua pikemalt tema kisa kannatada.“ Lapsehoidja läks lapsega wäljale, seal tuli lapse kisa peale lepikust üks emane hunt, kiskus lapse wägise hoidja käest, aga ei teinud temale ega lapsele wiga, waid pani õrnalt pisukese oma nisa külge ja imetas teda. Laps uinus maguſest magama, hoidja wiis teda koju pani kätkisse, kus laps teise pääwani rahuliste puhkas. Lapsehoidja ei rääkinud hundi lugu, waid läks teisel pääwal jälle kesa wäljale, kus kõik nõnda sündis kui eilegi. Hoidjal oli hea meel, sest tema leidis hõlpsat põlwe, ja lapse isal läks elu kaa natuke rõõmsamaks, et kisa majas ei olnud, ehk kül nurganaine ika weel sängis raskest haige oli, et ei kät ega jalga ütelnud liigutada wõima. Kui nüüd kolmandamal pääwal hoidja lapsele jälle imetajat läinud otsima, ütles hunt: „Mina ei julge iga pääw awalikult lagedalle tulla last imetama, aga kui sa teda iga hommikul lepikusse Ukku kiwi juure tood, tahan ma last imetada; aga senni kui mina imetan, pead sina lepiku ääres walwama, et kedagi kogemata sele nägema ei tule, kuda ma last imetan. Kaa sina ise ei tohi enne lapse järel tulla, kui ma sind kutsun“. Lapsehoidja täitis tema käsku, ja enam kui nädala pääwad läks ast wäga heaste korda; laps kosus silma nähtawal, magas rahuliste kisata ja ärkas lahke näuga uneſt.

Ühel pääwal wältas hundi imetamine hoidja meeleſt üleliig kaua, tema läks salamahti wasta keelduſt luurima, mis am lapsega pidi tegema Imelik lugu oli kül, mis tema seal nägi. Ukku kiwi ääres istus üks noor alasti naisterahwas, laps tema süles, keda naine armsaſt kaisutas ja oma käte peal kiigutas. Wiimaks wõttis tema hundi naha kiwi pealt, puges sinna sisse ja hüüdis hoidjat, et last pidi tulema wõtma. Kui lapsehoidja kolm pääwa järgmeste seda imeliku lapse imetamist oli näinud, ei jõudnud tema enam kodu oma suud kinni pidada, waid tunnistas lapse isale, mis seie saadik igapääw lapsega oli sündinud, niihäästi hundi imetamist, kui naisterahwa kuju, mis hundi nahast wälja pugenud. Mees hakkas kohe arwama, et siin õiget lugu ei wõinud olla; tema keelas lapsehoidjat, et sala asja kellegile pikemalt ei räägiks, ja töttas ise ühe kuulsa targa juure nõu ja abi otsima.

Tark ütles, kui mehe jutu oli kuulnud: „Siin näitab üks kuri nõiduse töö warjul olema, mis mina sedamaid selgeſt awalikuks ei wõi teha; aga meie peame katsuma salaja kawaluse kombel hundi nahka kätte saada ja ärahäwitada, külap siis saame näha, mis pettuſt oli tehtud“. Siis käskis tema, et mees Ukku kiwi tuli palawaks öösel pidi kütma, mis läbi, kui hunt naha jälle kiwi peale wiskaks, nahk ärakõrbeks, et enam selga ei kõlbaks panna. Mees wedas teisel pääwal, kui lapse imetaja metsa oli läinud, paari sülda puid kiwi ümber ja kiwi peale, sütitas puid öösel põlema, mis läbi Ukku kiwi tulipunaseks läks kui sauna ahju keris. Kui lapse imetaja tulemise aeg kätte jõudis, koristas ta tukid ja tuha kõrwale ja puges ise pööra taha peitu, kuſt tema kõik näha wõis, aga ise teisteſt nägemata jäi. Hunt tuli lapse kisa peale joostes metsaſt, wõttis hoidja käest lapse, pani senniks murule maha, kunni tema hundi naha seljaſt tõmbas ja kiwi otsa wiskas; siis wõttis lapse sülle ja hakkas imetama. Mida terasemalt mees imetajat waatas, seda tutawamaks läks temal naise nägu ja kuju. Jah, tema tundis lapse imetajas oma naise ja märkas, mispärast nurganaine ika weel kodu pimedas kambris istus. Nüüd kargas ta pööra tagant ja ruttas naise ligemalle. Naine kiljatas ehmatuses, pani lapse murule ja tahtis

kiwi otsast oma hundi nahka jälle selga panna; aga kasukas oli ära põlenud, üks kortsus tükike temast järele jäänud. Sedagi wiskas mees kõige tulisema kohta, kus wiimsed riismed tuhaks põlesiwad. Siis wõttis ta enese seljast kuue, andis naisele katteks, ja palus teda nii kaua lapsega siin kannatada, kunni ta koju läheb sauna kütma. Kodu läks tema lahke sõnaga nurganaise juure ja ütles: „Sa pead täna, minu armuke, sauna minema, siis saad waremine terweks“. Naine törkus kül kõigest wäest wasta, ei ütelnud tuule õhku ennast kannatama, kuis wõis ta sel wiisil üle õue sauna minna. „Mina minestaksin õue peale ära ja wõiksin surra“. Mees kostis: „Ei ole wiga! meie mässime sulle suud ja silmad willase waiba sisse, et tuuleõhk sinu õrna kehale kahju ei wõi teha“. Sellega oli naine wäga rahul, sest tema ei kartnud tuule õhku waid mehe silma, kes pettust sedamaid oleks äratunnud.

Kui waiba sisse mähitud nurganaine mehe abiga sauna oli wiidud, pani mees sauna ukse tugewast kinni, et kedagi elawat hinge sisse ega wälja ei peasnud, istus ise hobuse selga ja kihutas tuhatnelja Rõugutaja peresse. Tuppa astudes, hüüdis ta lahke healega: „Tere, kallis ämma eit! Tulen teid tänama, et mulle hea naise kaswatasite ja mind tulehargist peastsite, keda rumalast peast endale kosisin. Meie elame õnnelikult ühes koos, sellepärast himustab tütar teid näha saada et oma silmaga meie rahulist elu wõiksite tundma saama“. Rõugutaja eit ei märkanud pettust waid rõõmustas, et asjad hästi korda olid läinud. Wäimees rakendas hobuse wankri ette, istus ämma eidega wankrile ja sõitis koju poole. Seal ütles ta: „Noorik läinud sauna wihtlema, eks teil kaa lusti sinna minna, tee tolmu ärapesema?“ „Miks ei!“ kostis eit. Mees laskis teda sauna minna, pani ukse kinni ja pistis siis tulekuke katuksele. Seal põles siis saun ja Rõugutaja eit tütrega ühes ära. — Nüüd kui maja kursast sugust puhastatud oli, tõi mees oma naise lapsega koju, kus nemad elu otsani kiusamata elasid.

Näki neitsi.

Wanal õnne ajal leiti maa pealt palju paremaid inimesi kui praegu, sellepärast laskis kaa taewane isa mõnda imelikuma lugu neile awalikuks ilmuda, mis nüüd — kas hoopis warjul seisab, ehk arukorral kellelgi õnnelapsel nähtawaks tõuseb. Linnud laulawad kül wanal wiisil kui ennegi, ja elajad teewad isekeskis healitsemisi, aga kahju! meie ei oska nende keelt, ega wõi nende juhatamisteşt midagi õpetust leida, weel wähem sealt seest endale tulu wõtta.

Lääne rannas elanud wanal ajal üks kaunis näki neitsi rahwa silmil sagedast nähtawal, weel minu suurisa lellepoeg, kes nimetatud kohal üleskaswanud, oli eemalt paari korda näki neitsi kiwi otsas istumas näinud, aga poisikesel ei olnud julgust ligemale astuda. Moonduse kombel näitanud neitsi ennast mitmel puhul, kord kui hobuse sälg ehk lehma mullikas, kord jälle muu elaja kombel; tulnud mõnel õhtul julgest laste hulka, lasknud neid endaga mängida, poisikesi enese selga istuda, ja waunud siis äkitselt kui maa alla. Kuda wanem rahwas sel ajal jutustanud, olla muiste päiwil neitsike enamist igal ilusal suweõhtul merekaldal nähtawal olnud, kus ta kiwi otsas istudes kuldkammiga oma piki walge ruugeid hiuksid silitanud ja kaunid lauluşi lahutanud, et kuuljatel südamed kipunud sulama. Aga inimeste ligistamist ei olla tema mite sallinud, waid kaduda nende silmade eest, ehk läinud kui luige laentele kiigutama. Mikspärast ta inimeste eest pakku põgenenud ja nendega endist usalduşt enam ei pidanud, selleşt saame sedamaid pikemalt jutustama.

Muiste päiwil kaua enne Rootsi aega, elas Lääne rannas üks uõukas talumees oma naise ja nelja pojaga; pääwaliste peatoiduşt leidsid nemad enam mereşt kui põllumaast, şest et kalasaak nende päiwil wäga rohkeşt õnnistatud olnud. Noorem poeg näitas juba maast madalast wendadeşt igapidi teisite, tema põgenes inimeste seltsist, luuşis merekallast ja metsi mööda, äärtis iseenesega, lindudega, ehk tuule hoo ja wee laenetega, aga rahwa

hulgas ei teinud ta palju ial oma suud lahti, waid seisis kui unenäus. Kui sügiset wasta tuulemarud merel mässasiwad ja laeneid hoone kõrguseni üles kergitasiwad ja wahtus wasta kallast lõhkusiwad, siis ei leidnud poisike enam toas mahti, waid jooksis kui meelest nõrgaks heitnud, mõnekorra pool alasti mereranda. Tuult ja külma ei kartnud tema karastatud keha. Kaldalt kargas ta lootsikusse, wõttis aerud kätte ja sõudis mässawate laente turjal kui lagle kaldast kaugele, ilma et liig julgus temale ial hädaohtu oleks sünnitanud. Hommikul, pärast maruga mässamist, leiti teda mere ääres magusast magamas. Saadeti teda kuhugi asja ajamisele, kas suwel lojuste karja ehk muu weike tallitusele, seal ei teinud ta muud kui meelehaigust wanematele. Tema heitis kuhugi pööşa warju, laskis lojukşed laiale joosta, heina maale ehk wilja põllule minna, ja kautas mõningad ära, et wennad paari şööma wahet pidid raiskama, enne kui kadunud loomad jälle kätte saiwad. Kül oli isa kibedast poisile witşa wäänanud, mis enam ei mõunud kui hane selga wisatud weşi. Aega mööda nooremehe ealiseks kaswanud, ei läinud lugu mite paremaks; ükski töö ei tahtnud tema laisa näpude wahel edasi minna, tema lõhkus ja katkendas tööriistad, kurnas töölojukşed üleliiga, aga tehtud tööst ei tulnud kellegile kasu. Isa sundis teda wägise wõõra peremeeste taludesse teenima, lootes, et ehk wõõras piits wedelajat saaks parandama ja inimeseks tegema, aga kes nädalaks poisi katseks oli wõtnud, saatis teda teisel nädalal jälle koju tagasi. Wanemad sõimasiwad teda pääwawargaks ja wennad Une Tõnuks; üürikese aja pärast liikus wiimane nimi igas suus, ehk kül teda Jüri nimeliseks lapselt ristitatud oli. Seşt et Une Tõnu kellegile head ei teinud, waid wanematele ja wendadele koormaks ja rituks jalgade ees oli, sellepärast olekşid nemad mõned kopikad kulutanud, kui neid kedagi laisalt peastaks. Kui Une Tõnu kusagil paika ei pidanud, ehk kedagi teda ei tahtnud pidada, sundis isa teda wiimaks ühe wõõra laewamehele sulaseks, seşt et merel pakku põgenemişt karta ei olnud ja pois maast madalast merd armastas. Mõne nädala päraşt oli ta ommetegi, ei tea mil wiisil? laewa pealt putkama peasnud ja laisawarbad kodumaa murule tagasi toonud. Siiski häbenes tema wanemate majasse minnes, kus lahket wastawõtmişt loota ei olnud; wedeles üheşt paigast teisi, ja katsus, kuda juhtus — tööta leiwa palukeşt saada, et nälga ei lõpeks. Tema oli priske, täie kehaga noormees, ja oskas kui tahtis wäga mõnusast juttu

westa, ehk tema kül wanemate kodu oma suud palju ialgi jutuga ei läinud raiskama. Priske nägu ja magus jut pidid teda nüüd ülespidama, misga tema perenaişi ja tütarlapsi eneşe poole oskas meelitada.

Juhtus, kui ta ühel ladusal suweõhtul päraşt päikeşe weeru ükşipäinis merekaldal luuşis, et näki neitsi magus laul temale kõrwadesse tungis. Une Tõnu mõtles şedamaid: Tema on naisterahwas, kui teişedgi, ega ta mulle midagi kurja hakka tegema! ja wõttis şilmapilgul nõuks, laulu juhil ligemale minna, et kaunişt laululindu oma şilmaga tundma saaks. Kõrgemal kaljukünkale astudes, nägi tema mõned waud eemal näki neitsi kiwi otşas istumas, kuldşe kammiga hiukşid şilitates ja kenaste lauldes. Noormees oleks endale rohkem kõrwu şoowinud laulu kuulamişe tarwis, mis kui tuleleek temal şüdamesşe tungis; aga ligemale astudes nägi tema, et şiin şilmi niişama palju tarwis lähäks, neitsi jumeduşt tähele panna. Ehk kül näki neitsi wistişt tema tulemişt märkas, şiiski ei põgenenud tema nooremehe eeşt pakku, mis ta kül muidu iga kord teinud, kui inimeşed tema ligimaile tuliwad. Une Tõnu wõis ehk weel kümme sammu temaşt eemal olla, kus ta korraga käiki kinnitas ja kahtlaşel mõtel işegi ei teadnud, kas pidi ootama jääma ehk ligemale astuma. Waata imet! näki neitsi tõusis kiwilt ja tuli lahke näuga temale wasta. Teretates pakus ta nooremehele kät ja ütles: „Ma ootaşin şind juba mõne pääwa, et şa pidid şeie tulema, şeşt et üks tähtşaw unenägu şinu tulikut mulle kuulutanud. Sul ei ole inimeste seltşis kuskil kodu ega paika, kuhu şa wõikşid minna, ehk kuhu şinuşugune loom kõlbaks. Mispäraşt tahakşid şina kaa wõõra woli al elada, kui wanemad şulle omas majas aşet ei anna? Mina tunnen şind maaşt madalaşt paremine kui inimeşed, şeşt et ma nägemata şagedaşt şinu ümber olin, şind kaitşeşin, kus ülemeelne julgus şulle otşa oleks wõinud teha. Jah, minu käed hoidşid şagedaşt laenetel şinu weiket lootşikut, et ta merepõhja ei waunud! Tule minu koju, kus şul işanda pääwad şaawad olema, ei mingişt puuduşt, waid mis şüda şul ial himustab, şeda pead şina maitşema. Ma tahan şind ellitada ja hoida kui oma şilmamuna, et ei tuuleõhk, kaste ega külm şind ei pea waewama, ega şulle wiga tegema". Une Tõnu seişis ika weel kahewahel, otşis näpuga kõrwa tagant nõu, ja ei teadnud, mis ta şiin pidi koştma, ehk kül iga şõna neitsi şuuşt tema şüdamesşe oli tunginud kui tuline nool. Wiimaks küşis ta arglikult, kas neitsi kodu kaugel

siit olla. „Meie wõime tuulekiirul sinna saada, kui sul kindlat usalduſt minu peale on“, — kostis näki neitsi. Nüüd tuliwad ühekorraga mitmesugused jutud Une Tõnule meele, mis ta enne rahwa suust näki neitsist oli kuulnud, süda läks temal kartlikuks, ja tema palus enesele kolm pääwa mõtlemise aega. „Sinu soowimist tahan ma täita“, — ütles näki neitsi — „aga et sul meel jälle kahtlaseks ei lähäks, tahan ma täna, enne kui meie teine teiseſt lahkume, oma kuldsõrmusse sinu sõrme pista, et tagasi tulik sulle unustusse ei jääks. Kui meie hiljemine ligemalt tutawaks saame, siis ehk wõiks tänaseſt pandist kihlasõrmus kaswada“. Nõnda rääkides tõmbas ta sõrmukse omast sõrmest, pistis nooremehele weike sõrme, ja kadus ise silmapilgul ära, kui oleks õhuks sulanud. Une Tõnu ajas silmad laiale ja oleks praeguſt juhtumist unenäu petuseks pidanud, kui hiilgaw sõrmus tema sõrmes teisite ei oleks tunnistanud ja juhtumist tõeks teinud. — Aga selle sõrmuksega näis kui teine wõõras waim tema sisse olewa sündinud, mis temale püsi ja rahu kusagil enam ei annud. Tema hulkus öö otsani rahuta merekaldal üheſt paigast teisi, tuli wahewahel ika kiwile tagasi, kus peal näki neitsi õhtul istunud, aga kiwi oli külm ja tühi. Hommiku heitis ta natuke puhkama, kus rahutumad unenäud temale mahti ei annud. Uneſt ärkades ei tunnud tema nälga ega jänu, waid ootis ükſi silmi õhtut, kus ta näki neitsi wistist lootis näha saada. Pääw jõudis kül wiimaks looduse korral õhtule, tuul waikis, ja laulu linnud lepikus lõpetasiwad laulu, wäsind nokad tiibade alla puhkama pistes; — aga näki neitsi ei tulnud täna õhtu kuskilt temale silma.

Mure ja ohkamised kihutasiwad temale rasked pisarad silmalaugudele, meelepahanduſel oleks ta kõige kibedamat walu endale teinud selle eest, et pakutud õnne kergel wiisil eile õhta oli ärapõlganud ja mõtlemise aega tinginud, kus üks teine targem sedamaid õnne sarwist mõlemate kättega oleks kinnisasinud. Kõik kahetsused ja kaebamised ei aitanud mehikesel siin midagi enam. Niisama kurwalt läks öö ja teine pääw temal mööda, kus raske mure koorm tühja kõhu näpistamist ei laskнud tähele panna. Päikese weeru ajal istus ta rõhutud südamega sinna kiwi otsa, kus näki neitsi toonaeile oli istunud, hakkas kibedast nutma ja ohkas: „Kui ta täna ei tule, siis ei taha ma pikemalt enam elada, waid kas seie kiwi otsa nälga lõpeda, ehk üle kaela laenetesse langeda ja mere põhjas wiletsa elule otsa teha!“ — Ei tea kui kaua tema muretujas nõnda oli istunud, kui ta üht pehmet sooja kät oma otsa peal tundis. Silmi ülesse tõstes, nägi ta neitsi enese kõrwas kiwi ääres, kes lahke sõnaga ütles: „Ma nägin sinu rasket piina, kuulin sinu igatsemise ohkamist, ja ei raatsinud pikemalt wiibida, ehk kül wast homme õhtu sinu tingitut mõtlemise aeg mööda jõuab“.

„Andke andeks, andke andeks! kallis neitsi!“ palus Une Tõnu kibedal silmaweel. „Andke andeks! Ma olin üks meeletu halp; et pakutud kogemata õnneſt ei oskanud kinni wõtta. Pergel teab, mis hullu meel mulle toonaeile pähä tuli! Wiige mind, kuhu tahate, mina ei tõrgu wasta, waid tahaks rõõmuga oma elu teie eest äraanda“.

Näki neitsi kostis naeratates: „Mina ei igatse sinu surma, waid tahan sind elusalt enesele seltsimeheks ja armukeseks wiia“. Siis wõttis ta nooremehe käest kinni, talutas teda mõne sammu wee ligemale, sidus siidirätikuga temal silmad kinni, ja sel silmapilgul tundis Une Tõnu kaks tugewat kät oma keha ümbert kinni hakkawad, mis teda maast kui lendu tõstsid ja siis äkitselt otsekohe laenetesse pillutasiwad. Külma wet keha ümber tundes, oli ta äraminestanud, et pikemalt midagi ei teadnud, mis temaga tehti ja mis tema ümber sündis. Sellepärast ei wõinud tema hiljemine endale ega teistele otsust anda, kui kaua minestus temal wältanud.

Ülesärkades pidi weel naljakam lugu tulema.

Tema leidis ennast siidi sängis, pehme padjade peal, uhkes klaasist seinadega toas, mis seest poolt punase sammeti tekidega katetud oliwad, et hele walge magajat ei äratаks. Tük aega ei teadnud tema isege, kas ta weel eluilmas, ehk päraſt surma kuskil tundmata kohas pidi olema. Tema sirutas tük aega mitmel wiisil liikmeid, käsi ja jalgu, wõttis käpaga oma nina otsast kinni, ja waata! — kõik näitas endist loodud kombet. Walge peenike udusärk oli temal seljas ja ilusad wõõrad riided tooli peal tema sängi ees. Kui tema tük aega ennast sängis ringutanud ja käpade katsel tõsiselt enda elus leidnud, tõusis ta wiimaks sängist ja pani uhked riided enesele selga. Nüüd juhtus tema natuke kõhatama, sel silmapilgul astusiwad kaks tütarlast tuppa teretasiwad alandlikult ja palusiwad, et „auus herra“ neile teada annaks, mis süda hommiku suurustuseks himustab. Senni kui üks lauda kattis, läks teine roogasi lauale walmistama. Üürikese aja päraſt seisiwad sealiha, worsti, käkki ja kerjemee waagnad, õlle ja mõdu kannud laual, kui oleks kõige uhkem pulma

pidu majasse juhtunud. Une Tõnu, kes paari pääwa söömata seisnud, pani nüüd lõualuud tööle ja söi niipalju kui kõhtu mahtus, siis wiskas ta ennast sängi pikali, leiba luusse lafkma. Ülestõustes tuliwad toa tüdrukud tagasi ja palusiwad „auusa herra“ rohu aeda luusima minna, senni kui proua ennast lasta riidesse panna. Nüüd wisati temale igalt poolt niipalju „auusaid herrasid“ kaela, et ta ennast ise seesuguseks hakkas pidama ja endist põlwe unustas.

Rohuaias leidis tema ilu ja kenadust iga sammu pealt; haljendawa lehtede wahelt hiilgasiwad kuld ja hõbe õunad, kuuse ja männi käbidki oliwad kullast, ja kuldsulgilised linnud hüpasiwad puie ladwades ja oksade peal. Kaks tütarlast astusiwad pööra tagant wälja; neile oli käsku antud, „auusat herrat“ rohuaias üheist paigast teisi talutada ja kõik iludusi temale näidata. Eemale minnes jõudsiwad nemad ühe tiigi kaldale, kus sees hõbesulgelised haned ja luiked weepinnal ujusiwad. Ühetasane punetaw koiduwalgus paistis igalt poolt, ehk kül päikest kuskil nähtawal ei olnud. Silmetega rohkest katetud pööad õhkasiwad magusat haisu, ja parmusuurused mesilased lendasiwad õilmete ümber. Kõik, mis puiest ehk kasudest inimesel siin silma ulatas, paistis palju ilusam kui meie paigas nähtawale tõuseb. Hiljemine tuliwad kaks uhkes riides tütarlast „auusat herrat“ proua ete paluma, kes teda oodata. Aga enne kui teda sinna wiidi, pandi üks sinine siidi sõba tema õlade ümber. Kes neis ehtedes endist Une Tõnu wõis tunnistada?

Ühes uhkes kirikusuuruses toas, mis sedasama wärki klaasist walatud oli kui magamise kamber, istusiwad kakskümmend neli jumedad neitsid hõbetoolide peal. Natuke kõrgemal taga seina ligidal seisid kaks kuldtooli, kus uhke kuninga proua ühe tooli peal istus ja teine alles tühi oli. Kui Une Tõnu üle läwe tuppa astunud, tõusiwad kõik neitsid istmetelt püsti ja teretasid alandlikult tulejat, ega istunud kaa enne toolide peale, kui neile käsku sai antud. Proua ise jäi kuldtooli peale istuma, kus tema nooremehe wasta peaga teretamist nikutas, siis sõrmega tähendates käsku andis, mispeale talutajad neitsid Une Tõnu enda wahele wõtsid ja teda proua ete wiisiwad. Noormees astus argse sammudega edasi ja ei usaldanud mite silma ülesse tõsta seist et kogemata ilu ja uhkus teda olid ehmatanud. Teda pandi proua kõrwa kuldtooli peale istuma, ja proua ütles: „See noormees on minu armas peiu, kellele mina ennast olen kihlanud ja keda ma abikaasaks endale walitenud. Teie peate teda igapidi austama ja tema sõna niisamati kuulma kui minu sundi. Tuleb mul kord kodunt äraminna, siis peate teie temale aega wiitma ja teda igapidi nii õrnalt hoidma ja warjama kui minu silmamuna. Raske nuhtlus saaks selle peale langema, kes minu tahtmist täielikult ei täidaks.

Une Tõnu näitas kui küpsetatud ja ei teadnud, mis tema pidi seist asjast arwama; lugu, mis ühe ööga temale juhtunud, näitas imelikum kui ime. Ika pidi ta mõteldes küsima: kas sündimine ärksal silmal ehk unenägu pidi olema. Proua wõis ehk tema mõtteid äratunda, sellepärast tõusis ta tooli pealt, wõtis tema käest kinni ja talutas teda ühte teise tuppa, kus kedagi inimese looma ei olnud. Nõnda üheist toast teise minnes saiwad nemad aega mööda kaheteistkümnema tuppa, mis teistest natuke wähem, aga ilu poolt weel ülem näitas. Seal wõttis proua kuninglikku auukrooni peast, wiskas uhke kullaga wäljaõmmeldud siidi mantli seljast ühe tooli peale, ja kui Une Tõnu natuke usaldas alt kulmu oma silma ülestõsta, nägi ta arwatud proua asemel näki neitsi enese kõrwas. Oh sa kallis aeg! nüüd kaswas korraga julgus mehel südamesse ja tema lootus läks õitsema. Tema hüüdis rõõmsalt: „Oh kallis näki neitsi!“ — aga sel silmapilgul oli neitsi käsi tema suu peal; neitsi ütles tõsise sõnaga: „Kui minu ja sinu enese õn sul armsad on, siis ära nimeta ial enam seda nime, mis mulle otsekui sõimuks on antud. Mina olen wee-ema tütar ja meid õdesi on palju, ehk kül meie kõik igaüks omas paigas — meres, järwedes ja jõgedes üksikult elame ja arwast õnnekorral üks teist näha saame“. Siis seletas ta pikemalt, kuda ta seie saadik weel alles neitsi põlwes elada, aga kui seatud wallitseja alamate wasta kuninga proua nime ja auu pidada üleskandma. Une Tõnu, kogemata õnne pärast kui meelest äraheitnud, ei teadnud, mis ta rõõmus pidi tegema, siiski jäi temal keel kui kammitsasse, et palju muud kui jah ehk ei suust wälja ei tulnud. Aga kui lõunal magusad rooad ja kallid aruliseid joogid temal kõhtu ja pead olid täitnud, seal peasiwad kaa keelepaelad julgemalt liikuma, et ta jutu oskas westa endisel wiisil ja mõnda naljagi teha.

Teisel ja kolmandal pääwal läks õnneline elu niisama lõbusalt edasi; Une Tõnu arwas ennast elusalt taewas olema. Õhtul enne magama heitmist ütles neitsi temale: „Homme tuleb meil neljapääw kätte, kus mina tõutust mööda igal nädalal pean

paastuma ja teistest lahkunud üksi elama. Nimetud pääwal ei saa sina mind ial enne nägema kui kuk õhtul kolmat korda on laulnud. Minu teenijad neitsid saawad waheajal sinu eest hoolt kandma, et sul aeg igawaks ei läheks, ehk mingist puudus ei oleks".

Hommikul unest ärkades ei leidnud Une Tõnu silmad neitsi kusagilt; seal tuli temal eileõhtune jut meele, kuda ta tänase ja kõik tulewad neljapääwad üksipäine abikaasa seltsita pidada elama. Teenijad neitsid püüdsid kül igapidi temal aega wiita, laulsiwad, mängisiwad ja tantsisiwad naljatelles tema ümber; wahe wahel söötsid nemad teda jälle kui sündinud kuninga poega, nõnda et mehel pääw usinamast mööda jõudis kui ta oli arwanud. Pärast õhtusööma wiidi teda magama, ja kui kuk kolmat korda sai laulnud, tuli neitsi tema juure tagasi. Nõnda sündis hiljemine lugu igal neljapääwal, kus mehike abikaasa paastumise pärast wööraste seltsis pidi elama. Tema oli mitukorda oma armast neitsi palunud, et neljapääwal ühes tohiks paastuma minna, ilma et neid palweid kuulda wõeti. Kui tema nüüd jälle ühel kesknädalal selle palwega oma abikaasat piinas ja rahule ei tahtnud jääda, ütles näki neitsi pisaras silmadega; „Wõta, kui tahad minu elu, mis wasta ma tõrkuma ei lähä, aga sinu soowimist, et ma sind enesega paastupääwa pidama wiiksin, ei tohi mina mite täita, sest et se mul kogunist wõimalik ei ole".

Wõis nüüd aasta ehk rohkemgi räägitud wiisil elades neil mööda olewa läinud, kui korraga kahtlased mõtted Une Tõnu südamesse sigisesid, mis teda aega mööda ika enam taga tihutasiwad, et ta wiimaks kusakilt enam mahti ei leidnud. Ei tahtnud nüüd toit temal maitseda ega öösel rahulist und silmile tulla. Tema hakkas kartma, et ehk näki neitsil weel kedagi teist sala armukest tema kõrwas wõis olla, kelle kaisus neitsi igal neljapääwal puhkas, senni kui tema teenija tütarlastega aega pidi wiitma. Kamber, kus neitsi paastupääwal warjul istus, oli temal juba ammugi teadaw, aga mis se aitas? uks seisis alati lukkus ja aknad oliwad seestpoolt mitmekordselt paksu riidega kinni katetud, et kuhugi üht nõala silma laiust hauku ei jäänud, kust päikese tera, weel wähem inimese silm sisse oleks peasnud. Aga mida wõimatam salaliku asja awalikuks minemine näitis, seda kangemaks tõusis mehel ihaldus: neljapääwast paastumise lugu põhjani tundma saada. Ehk tema kül omast südame koormast mite sõnakest näki neitsile ei awaldanud, siiski märkas neitsi tema rahuta olemisest, et asja lugu enam wanal õiguse

korral ei käinud. Kül palus tema mitukorda pisarsilmil, et mees teda ja iseennast walemõtega ei pea walwama. „Mina olen" — ütles neitsi — „sinu wasta igal wiisil ilma süüta, ei ole mul salaja armastamist ega muud pattu sinu wasta hinge peal. Aga sinu walearwamised teewad meid mõlemid õnnetumaks ja lõpetawad meie südamerahu. Rõõmuga tahaksin ma igapääw oma elu sinu eest ehk sulle anda, kui sa seda soowiksid, aga paastupääwal ei tohi mina sind enese ligi lasta. Se on keelatud ja saaks meie armu ja õnnele igawest surma tooma. Meie elame kuus pääwa iga nädalas rahulises õnnes teine teise seltsis, kuis wõib siis ühepääwa lahkumine meile nii raskeks minna, et seda ei jõuaks kannatada".

Kuus pääwa oli niisugusel mõistlikul jutul igakord kestust, aga kui neljapääw jälle kätte jõudis ja näki neitsi nähtawale ei tulnud, siis läks Une Tõnul meel peast ja tema jampsis kui pool pöörane. Tema ei leidnud rahu ei puuis ega maais; wiimaks ei sallinud tema neljapääwal kedagi looma enese ligidal, teenijad neitsid ei tohtinud tema silma ete tulla, waid pidid söögid ja joogid lauale kandma, siis äraminema, et tema üksi kui tont majas wõis elada. Seda moondamist paniwad kõik imeks, ja kui näki neitsi piigade suust wöörast lugu kuulis, tahtis ta silmad peast nutta; aga seda tegi tema, kus teisi nägemas ei olnud. Une Tõnu lootis üksi olles enam aega leida sala paastukambri seinasi läbikatsuda, kas kuskilt õnne juhil praukest ei leiaks, kust sisse wõiks luurida ja oma silmaga näha, mis seal tehakse. Mida enam tema ennast sedawiisi waewas, seda nukramaks läks näki neitsi pääw päälwalt; näitas ta lahket nägu, siiski ei tulnud lahkus temal südamest enam kui endisel ajal.

Nõuda läksid mõned nädalad mööda, kus lugu ei paremaks ega pahemaks läinud; seal leidis Une Tõnu ühel neljapääwal akna kõrwast praukese, kus seestpoolt etepandud riie kogemata klaasist natuke eemale jäänud, nõnda et silmawaatus kambri wõis ulatada. Mis temal seal nähtawale tuli, tegi tal südame külmemaks kui küünla kuu. Salatoal ei olnud põrandad al, waid näitas kui üks suur neljanurgeline tõrs, mis mitme jala kõrguselt weega täidetud oli. Seal ujus tema armastatud näki neitsi. Peast kunni kõhuni oli temal kül endine ilus naisterahwa keha, aga alumine pool nabast jala warbani üsna kui loodud kalal, soomustega ülekatetud ja oimud külles. — Laia kalasabaga lõi neitsi wahewahel laksates wet, et piisad kõrgele ülesse purtsatasid.

— Luurija taganes kui uimane aknalt ja läks kurwalt oma teed. Tema oleks palju selle eest annud, kui nägemise mälestust meelest oleks wõinud kustutada! Tema mõtles ühte ja teist, siiski ei teadnud ta weel, mis ta pidi ete wõtma.

Kuk oli õhtul kül wanal wiisil kolmat korda laulnud, aga näki neitsi ei tulnud enam tema juure tagasi. Tema walwas kõige öö, et unekattet silmale ei tulnud, siiski ei saanud kaunis neitsi temale nähtawaks. Wast noore lõuna ajal tuli näki neitsi mustas leinariides, silmnägu õhukese siidi rätikuga kinnikattetud, ja rääkis nutulise healega: „Oh, sina wilets loom, kes sa meil mõlemil rumaluse läbi õnnepõlwe oled lõpetanud! Täna näed sina mind wiimist korda, ja pead nüüd oma endise põlwe tagasi minema, mis sa enesele süüks pead arwama. Jumalaga wiimist korda!"

Üks äkiline raksatus ja kange mürin, kui tahaks maapind jalgade alt kaduda, pillutas Une Tõnu uimaselt maha, et tema pikemalt midagi enam ei tunnud ega teadnud, mis temaga ja tema ümber sündis.

Kui tema wiimaks, kes teab kui kaua aja pärast, minestuse unest ärkas, leidis ta ennast merekaldal, seal samas kiwi ligidal, kus kaunis näki neitsi oli istunud, kui temaga sõbrust sigitanud. Uhke riidede asemel, mis tema keha näki neitsi talus igapääw olid katnud, leidis ta oma endise ülekonna, mis palju wanemad ja narakamad näitasid, kui nemad tema arwates wõisid olla. Onue põlw oli mehikesel lõpenud, ega wõinud kibedam kahetsemine seda enam tagasi tuua.

Edasi minnes jõudis ta esimeste taludesse, mis kõik kül wanal kohal seisiwad, siiski teistwiisi näitasiwad. Aga mis palju imelikum waataja meelest oli: inimesed olid temal üsna wõõrad; mite üht tutawat nägu ei tulnud temal wasta. Rahwas waatas igalt poolt wõõrilte tema peale, kui tuleks midagi kogemata imet neil silmade ete. Une Tõnu läks sealt oma wanemate talusse, kus niisamati wõõrad inimesed temale wasta tuliwad, kes teda, ega tema neid ei tunnud. Imestates küsis ta oma isa ja wendade järele, kellest ükski temale ei teadnud wastust anda. Wiimaks tuli üks halli peaga wanarauk kepi tugil toast õue ja ütles: „Külamees, se peremees, kelle järel sina küsid, magab juba rohkem kolmkümmend aastat mullas; kaa tema pojad peawad surnud olema. Kust sina siis, wana taadike oled tulnud neid unustusse läinud wanu asju taganõudma?" Wana taadike oli Une Tõnu nõnda ehmatanud, et tema pikemalt sõna küsiduse peale ei wõinud wastada. Tema tundis enese keha wärisewad, pööras sedamaid selga wõõra inimeste wasta ja töttas õue wärawast minema. Kuuldud wana taadike ei annud temale kusagil mahti; otsekui raske koorm oli selle sõnaga tema peale langenud, et jalad ei tahtnud teda edasi kanda.

Lähemal allikal nägi ta päikese paistel weepinnalt oma kuju: kahwatanud kortsus palged, sisselangenud silmad, pik hal habe ja hallid hiuksed tunnistasiwad kuuldud sõnad tõeks. Se kolletanud, närtsind kuju ei olnud kuskil tükis endise nooremehe sarnane, keda näki neitsi endale peiuks oli walitenud. Nüüdap wast märkas õnnetu mehike, kuda arwatud paar aastat temal suuremat osa eluaega olid lõpetanud, sest et tema kui priske noormees näki neitsi kotta elama saanud ja nüüd kui tõntsiks läinud wanarauk sealt tagasi tulnud. Seal ei olnud tema aja pikusest ega keha närtsimisest midagi tähele pannud, ja ei wõinud nüüd äraseletada, kuda wanuse koorm äkitselt kui linnupael tema kaela oli langenud. Mis nõu pidi tema nüüd ete wõtma, kus ta kui wõõras wõõra rahwa sekka oli tuisatud? — Tema luusis mõne pääwa mööda randi ühest talust teise, kus head inimesed temale armu pärast leiwa palukest andsiwad. Seal juhtus ta ühe terase nooremehega koku, kellele ta oma elukäiku otsast otsani awaldas, aga selsamal õhtul oli tema kaa rahwa silmist kadunud. Mõne pääwa pärast weeretasiwad merelaened tema surnu keha kaldale. Kas tema meelega, ehk kogemata merde upunud, jäi tänapääwani teadmata.

Räägitud ajast peale olla näki neitsi olemine inimeste wasta hoopis teiseks läinud; üksnes lastele näitab ta ennast mõnekorra, enamist ika moondatud näul, aga täiskaswanud inimesi ei lase ta ial oma ligi tulla, waid kardab neid kui tuld.

Maa-alused.

Ükskord oli üks mees tuisusel ööl jõulu ja uuejõulu wahel teelt eksinud; sügawatest lume angedest läbi rändades, wäsis temal jõud, et ta wiimaks õnne pidi tänama, kui ühe paku kadaka põõsa alt tuule warju leidis. Sinna tahtis tema ööseks jääda puhkama, lootes teisel hommikul walges hõlpsamalt teed leida. Tema tõmbas keha siili kombel kerasse, mässis ennast sooja kasuka sisse, ja uinus üürikese aja pärast magama. Ei tea kui kaua tema selwiisil põõsa al oli puhkanud, kui ta kedagi ennast raputama tundis. Unest wirgudes, kostis üks wõõras heal temale kõrwa: „Külamees, ae! tõuse ülesse! muidu matab sind tuisk lumeange, et sa pärast enam wälja ei pease". Magaja tõstis pea kasuka warjust ja hakkas unisid silmi laiale ajama. Seal nägi ta ühe pika sihwa kehaga mehe oma ees seisma, kellel üks noor männi puu, paar korda kõrgem kui mees ise kepi asemel käes oli. „Tule minuga kaasa", ütles männikepimees — „meil on metsas puie warjus tuluke ülestehtud, seal on parem puhkada kui siin lagedal". Niisugust lahket pakumist ei tohtinud mees ära põlata, waid tõusis sedamaid jalule ja hakkas wõõra mehe seltsis edasi tõttama. Tuisk möllas kangest, et wõimalik ei olnud kolme sammu kaugusele midagi näha, aga kui wõõras mees oma männikepi ülestõstes walju healega hüüdis: „Tohoo; tuisu-eit! anna teed!" siis tõusis lai tänaw nende ete, kuhu lume tibemekest ei tulnud.

Mõlemil pool nende kõrwas ja selja taga möllas tuisk pöörasel kombel, aga teekäijatel ei olnud temast midagi raskust. Lugu näitas, kui oleks mõlemilt poolt üks nägemata sein tuisku kinni pidanud, et ta nende peale ei wõinud tungida. Tük aja pärast jõudsid mehed metsa, kust tulewalgus juba kaugelt neile silma ulatas: „Mis sul nimi on?" küsis männikepi mees, ja talumees kostis: „Pika Hansu poeg Hans".

Tule ääres istusiwad kolm meest, walged lõuendist riided seljas, kui kõige soemal suwe ajal. Sammu kolmkümmend ehk rohkem nende ümber paistis üsna suwi waatajale silma, samblad olid tahedad, ja haljad lehed ja taimekesed nende sees, sipelgad ja weiked putukad liikusiwad murul. Siiski kuulis pika Hansu poeg kaugemal lagedal tuulehoo wuhinat ja lume sihinat. Weel imelikum näitas põlew tuluke, mis wäga heledat walgust andis, aga mite pisemat suitsu ülesse ei tõstnud. „Mis sa arwad, pika Hansu poeg, eks näita siin parem puhkamise ase ööseks, kui lagedal kadaka põõsa al?" Hans pidi lugu tõeks tunnistama ja wõõrast meest pealegi hea juhatamise eest tänama. Siis wiskas ta oma kasuka seljast, pani pea aluseks ja heitis külleli tule paistele. Männikepi mees wõttis oma lähkri põõsa ääresi ja pakus Hansule keelekarastust; magus jook maitses wäga ja tegi südame rõõmsaks. Männikepi mees wiskas ennast kaa pikali maha, kus ta oma seltsi meestega wõõral keelel kõneles, kellest meie Hans ühte sõnakest ei mõistnud, sellepärast uinus tema natukese aja pärast magama.

Ülesärkades leidis ta ennast ükši ühes wõõras paigas, kus ei metsa ega tuld olnud. Silmi õõrudes ja ööseti juhtumist meele tuletades, arwas ta ennast und näinud, ommetegi ei wõinud ta äramõista, kuda tema seie wõõra paika oli saanud. Kaugemalt tungis walju müdin temale kõrwa ja tundis ta maapinda oma jalgade al wärisema. Hans kuulas tüki aega, kust poolt müdin tuleb, wõttis siis nõuks müdina juhil edasi minna, lootes selwiisil inimeste seltsi saada. Teed käies jõudis ta ühe kaljukoopa suhu, kust müdin wälja kostis ja natuke tulekuma silma ulatas. Koopasse astudes, leidis ta ühe põhjatu suure sepakoja, kus hulk lõõtsusi ja alasid sees oliwad; iga alasi ümber seitse töömeest. Naljakamaid sepi ei wõinud kuskil maailmas leida olla! Põlwekõrgustel mehikestel olid pead suuremad kui nende kõhetumad kehad, ja wasarad (haamrid) neil käes, ligi kahewõrra nii suured kui nende tõstjad. Nende raske raudnuijadega rabasiwad weiked mehikesed nii walusaste alasite peale, et kõige tugewama kehaga mehed mõnusamaid wopsu ei jõuaks anda. Weikedel sepadel ei nähtud rohkemaid kehakatteid kui nahk põlled, mis kaelast jalani ulatasiwad; selja poolt kehad olid alasti, kuda Jumal neid loonud. Taga seina ääres istus Hansu tutaw männi kepimees kõrge paku otsas, ja waatas teraselt weike sellide tööd. Tema jalgade ees seisis üks kõrge piipkan, kust seest töömehed wahewahel keelekastet wõtsiwad. Sepade peremehel ei olnud eilseid walgeid riideid enam seljas, waid üks must tahmane kuub ja suurepandlaga nahk wöö niude ümber; aga kõrge männikep oli temal käes,

misga ta sellidele aeg ajalt tähenduse märki andis, sest et siin inimese sõna müdina ja parina päraſt kedagi ei wõinud kuulda. Kas kedagi Hansu tähele oli pannud, sest ei saanud tema aru, waid meister ja sellid toimetasid kiiresti oma tööd edasi, wõõraſt mehest lugu pidamata. Paari tunni päraſt anti weike sepadele puhkamise mahti, kus lõõtsud seisma jäteti ja rasked wasarad käest põrandale wisati. Nüüd, kus töömehed koopast wälja läksid, tõusis peremees paku otsast ja hüüdis Hansu oma ligemale. „Ma nägin kül sinu tulikut," ütles peremees, „aga kiire töö ei annud mulle aega waremalt sinuga rääkida. Täna pead sa mulle wõõrsile jääma, et minu elu ja maja pidamist näha saad. Wiida siin niikaua aega kunni ma mustad riided seljaſt wõtan". Seda üteldes tõmbas ta wõtme taskust ja tegi taga koopa seinas ühe ukse wallali, kuhu ta Hansu käskis astuda aega wiitma.

Oh seda wara ja rikust, mis nüüd Hansule silmade ete tuli! Ümberringi seisid igal pool kulla ja hõbe rahnud wirnas, mis waatajale silma läikisiwad. Hans hakkas nalja päraſt üheſt wirnaſt kuldrahnusi lugema ja oli parajalt wiissada ja seitsekümmend üleslugenud, kui peremees naerdes tagasi tuli, ja hüüdis: „Jäta lugemist, se wiidaks sulle wäga palju aega! Wõta paremine paar algu wirnaſt, mis ma sulle mälestuseks tahan kinkida". Igamees wõib isegi arwata, et Hans niisuguſt käsku kakskorda ei lasknud anda; tema sasis mõlema kättega kulla rahnust kinni, aga ei jõudnud paigast liigutada, weel wähem ülestõsta. Kullaperemees naeris ja ütles: „Sina kõhnetu kirp ei jõua minu pisemat kingitust kaasa wõtta, sellepäraſt pead sellega lepima, mis silm sul jõuab näha". Nõnda üteldes, wiis tema Hansu teise kambri, sealt kolmandama, neljandama ja nõnda edasi, kunni nemad wiimaks seitsmema koopa kambri jõudsid, mis rohkest kiriku suurune, ja nõnda kui teised põrandast laeni kulla ja hõbeda wirnadega tätdetud oli. Hans pani imeks põhjatu suurt waranduſt nähes, misga kõik maailma kuningriigid oleks wõinud päriseks ostetud saada, ja mis siin asjata maa al kalju koopades warjul seisis. Tema küsis peremehelt: „Mikspäraſt kogute teie nii rohket waranduſt seie koku, kuſt ükski elaw loom kullaſt ja hõbedaſt kasu ei saa? Lähäks se warandus inimeste kätte, siis lähäksiwad nemad kõik rikaks, ja kellelgi ei oleks tarwis tööd teha ja waewa näha". „Seep se on," kostis kullaperemees — „mispäraſt ma ei tohi waranduſt inimeste kätte anda; seal lähäks kõik maailm laiskuſes hukka, kui kellelgi enam tarwis ei oleks päilise leiwapalukese eest muretseda.

Inimene on seks loodud, et tema töö ja hoolega oma pead peab toitma." Hans ei tahtnud seda koguniſt uskuda ja waidles kõigest wäest kullaperemehe arwamise wasta. Wiimaks palus tema enesele seletada, mis tulu päraſt seie kõik seda kulda ja hõbedat ühe ainukese mehe waranduseks hallitama oli pandud, ja kullaperemees siiski ika weel wäsimata waranduſt püüab peale kaswatada, ehk temal üleliiga külluſt juba käes olewa. Kullaperemees andis wastuseks: „Mina ei ole inimene, ehk mul kül inimese kuju ja nägu on, waid üks neist kõrgemist loomadest, mis wanaisa seaduſt mööda ilmale ülemaks ja wallitsejaks saiwad loodud. Tema seaduse järel pean mina ja peawad minu sellikesed ühte puhku maa al kulda ja hõbedat walmistama, kuſt iga aasta üks weike osa inimeste tarbeks wälja antakse, niipalju kui neile asja ajamiseks kibedaſt tarwis läheb. Siiski ei tohi kedagi waewata seda annet kätte saada. Meie peame esiteks kulda peeneks tampima, neid iwakesi mulla, sawi ja liiwa sõmeratega koku segama, kus neid hiljemine õnne korral leitakse ja suure waewaga wälja otsitakse. Aga, sõber, meie peame juttu lõpetama, sest lõuna jõuab meil warsti kätte. On sul lusti pikemalt weel minu waranduſt waadata, siis jäe seie, rõõmusta oma südant kulla hiilgusega, kunni ma sind tulen sõõmalauale kutsuma". Sedawiisi rääkides lahkus tema Hansuſt.

Hans luusis nüüd jälle üksi üheſt waranduse kambriſt teise, katsus siin ja seal üht peenemat kullatüki wirnadest liigutada, mis temal koguniſt wõimalik ei olnud. Tema oli kül ennegi juba targema meeste suust kulla raskuseſt kuulnud, siiski ei wõinud tema seda ial uskuda, mis ta nüüd enese katsumisel tundma sai. Tük aja päraſt tuli kullaperemees tagasi, aga nõnda moondatud, et Hans teda esimesel silmapilgul ei tunnud. Temal olid hele punased tulekarwa siidi riided seljas, kuld tressidega ja kuld narmastelga uhkeste ehitatud; kämla laiune kuld wöö jooksis niude ümber ja uhke läikiw kuldkroon oli temal peas, kuſt kallid kiwid kui tähed selgel talwe ööl säraſiwad. Endise männikepi asemel pidas ta üht pisukeſt peeneſt kullaſt tehtud kepikeſt käes, kellel okſad ja okkad külles oliwad, nõnda et kepike kui suure männikepi titeke wälja näitas.

Kui kuninglik waranduse peremees kulla tubade ukſed luku pannud ja wõtmed oma tasku oli pistnud, wõttis ta Hansu käest kinni, talutas teda sepapajaſt wälja ühe teise tuppa, kuhu neile lõuna sõõk oli walmistatud. Lauad ja istmed laudade ümber olid

hõbedast; kesk tuba seisis uhke söömalaud, mõlemil pool lauda üks hõbe tool. Söögi ja joogiriistad, kui kausid, waagnad, taldrikud, kannud ja peekrid olid kullast. Sai peremees oma wõõraga lauale istunud, siis kanneti kaksteistkümme rooga järestikku lauale; teenrid olid niisama suguses mehikeses kui sepadki, aga kõik puhtas walges riides, ei mite alasti kui sepad. Wäga imelik oli Hansul nende kiirus ja osawus, ja ehk neil kül nähtawalt tiibu ei olnud, siiski näitas nende kergus hüpamisel nõnda kui peaksid neil tiiwad olema. Sest et nende pikus laua kõrgusest ei ulatanud, pidiwad nemad kui kirbud igakord põrandalt laua peale hüpama! Suured roogadega täidetud kausid ja waagnad käes, oskasiwad mehikesed neid nõnda hoida, et üht piiska üle sõrwe maha ei läinud. Sööma wahel walasid pisukesed teenrid mõdu ja kallist joodawatwiina kannudest peekritesse ja pakusiwad söösjatele juua. Peremees westis lahkelt jutu ja seletas Hansule mõnda salalikku asja. Nõnda ütles tema, kui Hansuga kokusaamisest tuisusel ööl jut tuli: „Jõulu ja uuesjõulu wahel luusin ma sagedast lustipärast maa peal ümber, et inimeste elamisest mõnda nähä sa mõningad neist tundma saan. Mis ma tännini neist näinud ja tundma õpinud, ei tohi ma mite kiitusewäärt nimetada. Suurem hulk inimesed elawad üks teisele risuks ja meelehaiguseks. Igamees kaebab enam ehk wähem teise üle, kedagi ei näe enese süüd ja wiga, waid arwab ika teistele süüks, mis ta ise oli oma kaela peale weeretanud". Hans püüdis, nii palju kui tema jõudis seda juttu waleks ajada, mispeale lahke peremees temale rohkemast keelekastet peekrisse laskis walada, kunni Hansu keel wiimaks nii kangeks suus läks, et ta enam sõna ei wõinud wasta panna, niisama wähä sest aru saada, mis kullaperemees räägis. Aega mõõda uinus ta tooli peale magama, et midagi enam ei teadnud, mis temaga sündis.

Uimase pea wäsimusses nägi tema imelikku kirjut und, kus sees nähtud kullarahnud ühtepuhku temal silma ees seisiwad. Unenäus tundis ta ennast palju tugewama, tema wõttis paar kullarahnu selga ja kandis neid hõlpsalt ära. Wiimaks kipus tal jõud raske koorma alla wäsima, tema pidi maha istuma ja jõudu puhkama. Seal kuulis ta naljakat healitsemist, mis tema weike sepade lauluks arwas, nõnda kui nende lõõtsude tule walgus temale silma puutus. Laugude alt luurides, nägi ta halja metsa enese ümber ja õitsewa murupinna oma keha al; arwatud sepa lõõtsude tule asemel paistis päikese tera lahkest tema silma. Unepaelust peastes, läks temal tük aega meeletuletates, mis temale wahe ajal oli juhtunud.

Aga kui pika peale mälestused elawaks ärkasiwad, näitas ommetegi praegune lugu nii imelik, et kuskil tükil loodud korralisega koku ei tahtnud minna. Hansul tuli meele, kuda tema talwel paar pääwa pärast jõulu tuisusel ööl teelt oli eksinud, ja mis siis hiljemine sündinud. Tema oli öö wõõra meeste seltsis metsas tule ääres maganud, teisel pääwal männikepi mehel wõõrsil käinud, seal lõunat söönud, rohkeste joonud — lühidelt: paari pääwa ülepea raisanud. Aga nüüd oli sula suwi igal pool tema ümber; siin pidi üks sala nõiduse wägi kuskil warjul olema. Maast ülesse tõustes, leidis ta ühe wana tule aseme oma ligimail, mis päikese paistel imelikult hiilgas. Tule aset terasemalt tähele pannes, nägi tema, et arwatud tuhahunnik peenike hõbejahu ja järele jäänud tukid selged kullatombud oliwad. Oh seda õnne! Kust kotti wõtta, misga warandust koju kanda? Hädа koolitab mehe targaks. Hans wõttis oma talwise kasuka seljast, pühkis hõbe tuha koku, et põrmukest üle ei jäänud, pani seda kuldtukkide riismetega kasuka sisse ja sidus siis kasuka õlmad wõõga kimpu, et midagi maha ei warisenud. Ehk kül koorm suur ei olnud, siiski oli temal häästi raskast, nõnda et Hansul mehe wiisil kanda sai, enne kui parajat paika leidis, kuhu oma wara wõis warjule panna.

Sedawiisi oli Hans ühekorraga kogemata õnne läbi rikaks meheks saanud, kes enesele mõisa oleks wõinud osta. Iseenesega nõupidades, arwas ta wiimaks kõige paremaks, wanast elupaigast lahkuda ja kaugemalt teist otsima minna, kus rahwas teda ei tunnud. Seal ostis ta enesele ilusa päris koha, kus hea tük raha weel järele jäi, kosis naise ja elas õnnelikult rika mehe wiisil elu otsani. Enne surma oli ta oma lastele saladust awaldanud, kuda maa-aluste peremees teda rikaks oli teinud. Laste ja lastelaste suust wenis jut aega mööda laiemale.

Tark mees taskus.

Üskord oli üks noormees teed käies suure kiwi ääre mahaistunud, lõunat wõtma, ja kui kõhtu sai täitnud, sirutas tema wäsinud liikmed murule pikali, pead kiwi wasta toetates. Naljakad unenäud olid teda magades mängitanud, kus kui üks madal pirisew healeke ühtepuhku tema kõrwa laulnud: aga mis weel imelikum, kaa päraſt ärkamiſt ei lõpend pirin otſa, waid kestis edaſi. Healeke näis mehe arwates kiwi külge ja kuulis nüüd ſelgeſt, et pirin kiwiſt tõuſis. Teraſemalt pirinat tähele pannes, hakkas mees aega mööda kaa sõnu märkama: „Onnelaps! peasta mind igawaſt pikaſt wangipõlweſt! Juba ſeitſeſada aastat kannatan nõia wäel ſiin raſket piina, mis ſiiski mul elu ei lõpeta. Sina oled suure ristipääwa hommikul päikeſe tõuſul ilmale tulnud, ja ſina üksi wõid mind wangiſt peasta, kui ſul heat tahtmiſt aitämiſele juhuks olema". Noormees kostis kahtlikult: „Kes teab, kas rammu tahtmiſega ühte jookſeb! Räägi mulle eſiteks oma wiletſuſt pikemalt ja õpeta ſiis, mis ma ſinu peaſtmiſeks pean etewõtma ja tegema?"

Warjul healekene ütles: „Leika kolme mõisa piirilt üks sõrmepakſune ja wakſapikune pihlaka oks, wõta ſiis paar pihutäit nõiakollaſi ja kaetiſe rohtu, ſütita neid pihlaka oksadega ühes koos põlema, ja ſuitſeta nendega, ühekſa korda wasta pääwa kiwi ümber käies, kiwi igalt pool, et wähemat paigakeſt ſuitſetamata ei jää: kül ſiis peaſewad minu wangiſtuſe wärawad, et ma jälle päikeſe paiſtele ja tuuleõhko tagaſi ſaan. Minu tänu ſinu heategemiſe eeſt peab põhjatu olema, ſina pead minu läbi ſuureks meheks tõusma".

Mees ſeiſis natuke aega mõttes ja ütles ſiis: „Ligemiſt hädas aidata on iga ristiinimeſe kohus, ehk ma kül praegu ei wõi

teada, kas ſina üks hea ehk kuri waim oled, tahan ma ſind ommetegi ſinu hädakitſikuſt peaſta. Aga enne kui mina ſeda teen, pead ſa mulle kindlaſt tõutama, et ſinu lahtipeaſtmiſeſt kellelegi, ristiinimeſele kahju ei ſaa ſündima". Kiwi wang tõutas wandega, nooremehe ſoowimiſt täita, ja tõutas teiſtkorda oma endiſed lubamiſed peaſtmiſe palga taſumiſe päraſt. Nüüd läks mees metſa tarwiliſi abipuid ja rohtuſi ſuitſetamiſe tarwis otſima. Onnelt teadis ta kohta, mis ſealt liig kaugel ei olnud ja kuhu kolme mõisa piired koku jookſiwad. Siiski wiiwitas teda tarwiliku aſjade otſimine teiſe pääwa lõuneni, nõnda et ta waſt natuke aega enne õhtut kiwi juure tagaſi jõudis.

Tük aega päraſt pääwa weeremiſt hakkas ta kiwi ſuitſetama, käis õpetuſt mööda üheksa korda wasta pääwa kiwi ümber, ja kandis hoolt, et piſemat oſakeſt kiwiſt ſuitſetamata ei jäänud. Kui tema praegu üheksamat ringi ſai lõpetanud, kärgatas üks äkiline pauk, kui oleks maapind üheſt ära põrunud, ſel ſilmapilgul terkis suur kiwi ja tõuſis kolme ſülla kõrguſeni. Üks weike mees kargas kui tuul kiwi hauguſt wälja ja piſtis jooksu, et jalakannad wälkuſiwad. Aga tema ei olnud weel wiit sammu mulgu ääreſt eemale jõudnud, ſeal langes kiwi oma wana peſaſſe tagaſi, peaſtjat ja peaſtetud tolmu ja prügiga kinni kattes. Natuke aega hiljemine tuli kiwi alt peaſtetud wang peaſtja juure tagaſi, wõttis tänades tema kaela ümbert kinni, ja kipus tema kätte ja jalgadele ſuud andma, mis normees ei laſknud teha. Hiljemine iſtuſiwad mõlemad kiwi ääre murule maha, kus peaſtetud mehike nõnda oma elukäiki hakkas kõnelema.

„Mina olin omal ajal üks wäga kuulus tark, tegin rahwale palju head ja ſain ſelle eeſt rohket makſu. Mina arstiſin inimeſi ja elajaid, kui neile midagi wiga juhtus; nõnda samati ajaſin mina kurja nõidade tööd nurja, mis nemad muu rahwale kahjuks püüdſiwad teha. Sellepäraſt wihkaſiwad nemad mind ja kartſiwad mind kui tuld, ſeſt et mina neiſt igapidi kangem olin. Nemad pidaſiwad iſekeskis mitmel wiiſil nõu, kuda nemad mind wõikſid lingutada, aga minu tarkus ajas kõik nende etewõtmiſed tühja, et mulle neiſt ial kahju ei tulnud. Wiimaks paniwad nemad ühes koos hulga raha koku, ſaatſid ſellega ühe kawala ſoodiku põhja maale ja laſid ſealt ühe kange Mana targa endale abiks tulla. Se kelm wõttis mind enam kawaluſe läbi kui wäe kaupa kinni, warastas ſalamahti minu abiriiſtad ja pani mind kiwi alla wangi, kus ma niikaua piina pidin kannatama, kunni

õnne juhtumisel üks mees seie tuleks, kes suureristipääwa hommikul päikese tõusu ajal oli sündinud. Seitsesada aastat olin ma asjata seda õnneliku silmapilku ootanud, seal tulid sina eile, wõtsid heldest südamest minu palweid kuulda, ja said mulle peastjaks. Tänu, lõpmata tänu sulle heategemise eest; jah nii kaua kui minu elu pääwad kestawad, tahan ma sind tänada. Ma tahan palgata sind ööd ja pääwad teenida, kõik oma wäge ja tarkust sinu õnne pärast tarwitada, kunni ma sind nii kõrgele olen tõstnud, kui surelikul inimesel ial wõimalik on. Kui seda tõutust sulle olen täitnud, siis tahan ma sind endale appi kutsuda, et ma sinu abiga oma waenlasele kurja saan tagasi maksma, kui kogemata õn teda minu silma ete peaks tooma. Sinna pääwani tahan mina inimeste silmade ees warjul seista, et waenlased minu peastmisest sõnumid ei saaks. Mul on nõiduse wäel wõimalik mind igal kombel moondada, kuda ma ise tahan, pisukeseks ehk suureks. Et ma sulle koormat ei teeks, tahan ma ennast kirbuks moondada ja sinu püksi taskus elada. Kus sul ial minu abi ja nõu saab tarwis olema, seal astun ma püksitaskust ja kargan sulle kõrwa taha nõu andma, mis sa pead ete wõtma ja tegema. Minu peatoiduse pärast ei pea sul ial muret olema; ma olen seitsesada aastat kiwi al eineta elanud, mis mul siis tuuleõhus ja päikese paistel wiga peaks olema? Nüüd tahame magama heita, homme hommiku ühes seltsis teele minna, õnne katsuma".

Kui waim ehk tark — wai kes ta muud wõis olla — nõnda jutu oli lõpetanud, wõttis noormees natuke õhtust leiba ja heitis siis puhkama. Teisel hommikul unest ärkades seisis päike juba kõrgel taewa sõrwas, aga eile õhtust seltsimeest ei tulnud kuskilt nähtawale. Noormees ei teadnud une kammitsas, mis ta sest loost pidi arwama: kas eilsed juhtumised temale tõeste sündinud, ehk paljas öösene unenägu olnud? Peale hommiku suurukse wõtmist, tahtis ta parajalt teele hakata minema, kui kolm teekäijat sedasama teed tema poole tuliwad. Neil olid hantwärgi sellide wiisi riided seljas ja nahk paunad rihmade pidi kuklas. Ühe korraga tundis meie noormees kutistamist oma kõrwa taga ja otse kui peenike sease sirin tungis tema kulmesse: „Meelita teekäijad jalgu puhkama, ja kuula nende käest, kuhu nemad tahawad minna". Nüüd tuli mehele wast meele, mis kaupa tema seltsimees eile temaga oli teinud, et püksikarmannis lubas elada ja temale nõuandjaks olla. Eilsed juhtumised tõusiwad sedawiisi arwatud unenäust tõekirja.

Kirbukandja astus teretates paari sammu tulejatele wasta, palus lahke sõnaga neid kiwi ääre jalgu puhkama maha istuda, et kui ehk nende teekäik ühel aarul juhuks minewa, nemad neljakeste seltsis edasi wõiksiwad minna. Teekäijad hantwärgi sellid jutustasiwad, mis suur õnnetus kuninga linnas mõne pääwa eest olla juhtunud, et kuninga ainuke tütar suplemisel jõkke ärauppunud, ja ehk kül wesi seal kohal kogunist sügaw ei olla, siiski ei pea rahwal wõimalik näitama surnud keha jõest ülesleida, nõnda et kuninga tütar kui wette ära sulanud näitab. — Kirbukandja tundis jälle tutawat kutistamist, ja tema salaja nõumees sirises temale kõrwa: „Mine nendega ühes, sina wõid seal õnne leida". Kuulja täitis nõumehe käsku ja seltsis ennast teistega koku.

Kui nemad juba tüki maad edasi olid läinud, wedas tee neid paksu männi metsa, kus üks wana märsiräbal maantee kõrwas kraawi ääres maas oli. Kõrwa kutistaja ütles: „Wõta wana märsi räbal maast, se saab teile teel tulu andma!" Ehk kül mees seda tõutust ei tahtnud uskuda, siiski wõttis tema lagund märsi maast, riputas paelapidi selga ja ütles naerdes: „Inimene ei pea midagi ära põlgama, mis tema kogemata teelt leiab, kes teab kus märsi räbal meile tulu saab tooma?" Seltsimehed koltsid naerdes: „Wõta meie pärast kui tahad, ega tühja märsi kandmine sul õlgasi hakka waewama". Ommetegi pidid nemad paari tundi hiljemine märsi salawäge tundma saama, ja meest tänama, kes põlgatud asja maast oli wõtnud.

Agew lõune päike pani meestel kehad aurama; nemad istusiwad ühe laia oksadega puu alla puhkama ja tahtsid parajalt leiwa palukest hakata wõtma, mis igaühel moonakotis oli, kui kõrwa kutistaja oma peremehele ütles: „Sunni märsi teile süüa andma!" — Mees mõtles: tahab tema mulle nalja teha, miks ma siis teistele nalja peaksin keelama? ma tahan neile kaa tempu teha. Tema wõttis märsi kantsu kaelast, pani jalgade ete muru peale maha, koputas kepiga märsi peale ja hüüdis: Märsike, märsike! muretse meile süüa! Kas imelikumat kuskil maailmas nähtud ehk kuuldud, mis nüüd sündis? Mehe naljatamine läks sedamaid tõeks. Märsi asemel seisis üks weike walge linaga katetud söömalaud nende ees, roa waagnatega täidetud, ja neli lusikat roogade kõrwas, ja mis magusad maiused laua peal! Wärske lihaga keedetud leem, sealiha, worstid ja püülijahust koogid, keelekasteks jälle pudeli õlut, wiina ja mõdu. Mehed hakkasiwad palumata sööma, kui olekssiwad pulmalaual, sest et

nemad elupõlwel paremaid piduſi ei olnud maitſenud. Kui neil kõigil kõhud täidetud ſaiwad, et kedagi enam ſööki ega jooki ei himustanud, kadus laud nii ſama äkitſelt nende ſilmade eeſt kui ta ſinna oli tulnud, ega jäänud muud järele kui wana märſſi räbal. Eſiteks naerſiwad mehed kolmekeſte märſſikandjat, aga nüüd himustas iga üks kallist annet eneſe ſelga wõtta, nõnda et ſellepäraſt neile tüli kipus tulema. Wiimaks ütles märſſileidja: „Mina wõtſin räbala tee ääreſt ülesſe, ſellepäraſt arwan ennaſt õigusega märſſi peremeheks“. Teiſed ei tohtind tema ütlemiſt waleks ajada, waid pidid märſſi leidjale päranduſeks jätma. Siiski ei raatſitud toiduandjat enam endiſt wiiſi kaela panna, waid üks neiſt teekäijateſt, õpinud rätſepiſel, wõttis nõõla ja niidikera omaſt paunaſt ja õmbles üheſt leiwakottiſt märſſile mantli, kuhu ſiſſe toiduandjat õrnalt mähiti, et temale tee peal kogemata wiga ei ſünniks.

Kui mehed paari tundi päraſt ühineſõõma ſaiwad puhanud, ſiis tõtaſiwad jälle teele. Täis kõht ja lootuſeſt kergitatud ſüda on teel kõige rõõmſamad ſaatjad, ſeda nähti kaa meie teekäijateſt, kes lauldes ja naljatates edaſi läkſid. Õhtul tehti pööja warju murule ööaſet, kus märſſike nõnda kui lõunal neile toitu ja keelekaſtet rohkeſte andis. Magama heites tegi meeſtele kõige ſuuremat muret, kuda nemad öösel märſſi pidid hoidma, et warga näpud külge ei ulataks. Wiimaks ühendati nõu, et kõik neli pead märſſi peale pidid koku pandud ſaama, nõnda et ühel jalad lõune, teiſel põhja, kolmandamal hommiku ja neljandamal õhtu poole jookſiwad. Märſſi leidja ſidus weel pealegi ühe otſa omaſt wööſt märſſi ja teiſe otſa oma pahema käe külge, mis temale märſſi liikumiſeſt ſilmapilgul tunnistuſt wõis anda. Ehk kül nende leiwaiſa paremine ei wõinud hoietud ſaada, ſiiski äratаſid rahutumad unenäud mehi mitukorda uneſt, kus igal ühel eſimene töö oli, kät märſſi külge pista, et teada ſaaks, kas warandus weel wanas paigas ſeiſis.

Hommiku ülestõuſtes walmiſtas märſſike käſu peale neile ſedamaid hommiku ſuuruſt, enne kui nemad teele läkſiwad. Nõnda ſündis hiljemine igapääw õnneline lugu, kunni nemad nädala päraſt kuninga linna jõudſiwad. Seal ſoſis kõrwakutiſtaja oma peaſtjale kõrwa, et üks kuri näk kadunud kuninga tütre oma urkaſſe olla wiinud, ja lubas temale teed juhatada ſinna, kus neitſike praegu warjul iſtuda.

Aga eſiteks käskis ta mehe kuninga ete aſtuda kuulutama,

kuda temal kindel nõu olla uppund kuninga tütart jõeſt püüdma minna. Peaks tööl midagi kogemata õnnetuſt juhtuma, et ta eluga enam tagaſi ei peaſeks, ſiis pidada kuningas tõutama, pool palka tema wanematele koju läkitada, teiſe poole linna waeſtele jagada. Ehk kül kuningal wähemat lootuſt ei olnud nii pika aja päraſt ſurnud tütre jälgedele ſaada, ſiiski wõttis ta lahkelt noore-mehe pakumiſt wasta ja tõutas palgaga nõnda teha, kuda mees oli ſoowinud. Teiſel pääwal taheti katſetööd ete wõtta. Kuninga kojaſt äraminnes piriſes kõrwakutiſtaja: „Püüa eneſele täna õhtu kolm wähki, need ſaawad ſulle teed juhatama“. Mees täitis tema käsku.

Teiſel pääwal kogus linnarahwaſt kui rahet kaldale koku, kus mees jõkke pidi minema kadund kuninga tütart otſima, kaa kuningas iſe ja palju ſuuremaid inimeſi temaga ſeltſis tuliwad wööra mehe katſetööd waatama. Siis kutſuti toaneitſid kohta näitama, kuhu kuninga tütar wee alla oli waunud, ſeſt et neitſid ſel pääwal kaldal iſtudes oma ſilmaga õnnetumat lugu oliwad näinud. Igamees wõis ſilmapilgul äramõiſta, kuda näidatud paigas uppumine wõimalik ei wõinud olla; weel ei olnud täit kolmejala jügawuſt, põhi kindel ja woolamine waikne. Rohkem kolmſada ſammu näidatud kohaſt alla poole minnes leiti üks jügaw haud, aga kuda kuninga tütar nii kaugele wõis ſaada? Loodud komblik lugu ei wõinud ſiin asjaſünnitaja mite olla. Nõumees piriſes mehele kõrwa: „Laſe ſalamahti üks wähk jõkke ja pane tähele, kuhu poole tema läheb“. Mees täitis wiibimata tema käsku, tegi kui tahaks ta oma käega weeſügawuſt mõõta, ja laſi rahwa nägemata ühe wähi wette. Wähk ujus ſammu kaks-kümmend mööda jõge edaſi, käänas ſiis äkitſelt pahemat kät ja kadus kalda alla ära. Teine ja kolmas wähk wõtſid ſedaſama teed ete. Nüüd piriſes nõuandja mehele kõrwa: „Tee on meil tutaw, ſinna peame minema. Lõõ pahema jala kannaga kolm korda kalda peale, karga ſiis ülepea ſiſſe, kül ſealt ſaame teele“. Mees tegi, kuda temale oli õpetatud, põrutas kolmkorda kallaſt ja kargas ſiis üle pea jõkke, et weſi wahtus tema järel ülestõuſis. Rahwas ootaſiwad waikſelt, mis pikemalt pidi ſündima.

Kalda alt leidis mees urkaſuu, kuſt inimeſe keha hõlpſalt ſiſſe wõis pugeda. „Poe koopaſſe!“ hüüdis nõumees. Kui mees natuke aega waewaga edaſi pugenud, läks pime tee ühe korraga nii laiaks et ta püſti wõis käia. Nõumees ſundis teda julgeſt edaſi minema, kus midagi õnnetuſt karta ei olla. Tüki aja pä-

rast hakkas pisut walguse äima pimeda teele kumendama, kunni wiimaks mees lausa walgusele jõudis. Seal seisis lai haljas muru temal silmade ees ja rohkest poole wersta kaugusel üks suur sinikiwist ehitatud elumaja. „Pane tähele!“ ütles nõumees „mis ma sulle nüüd õpetan, ja tee kõik tükid täielikult, muidu ei wõi sina kuninga tütart wangist mite peasta. Seal sinises näki majas elab kuninga tütar. Kaks karu seisawad ööd ja pääwad wärawa wahiks, et kedagit elawat looma sisse ega wälja ei wõi minna. Neid peame lepitama. Wõta oma märsfike, kui meie sinna saame, ja sunni teda, et ta ennast mesipuuks moondab. Seda wiska karudele ete ja poe nende selja tagant tuppa. Seal tahan sulle pikemalt õpetust anda“. — Wärawasse jõudes kuulis mees karude mõmisemist, mis teda arglaseks tegi, aga kui ta koledaid loomi wärawa prau wahelt oli näinud, kukus tal süda korraga pükši. Siiski wõttis ta märssi seljast ja sundis teda mesipuuks minema. Silmapilgul seisis suur mesipuu tema ees, nii raske et mees teda tõsta ei jõudnud. Aga karud olid meehaisu ninasse saanud, lükasiwad ise wärawa lahti ja tormasiwad mesipuu kallale, et neil aega ei olnud meest tähele panna. Mees tõttas nende selja tagant õue ja sealt otsekohe toa ukse peale, mis õnnelt lukus ei olnud. Nõumees ütles: „Paremal pool kambril on kuldwõti ees, põõra sellega uks lukku ja pista wõti oma tasku, siis ei pease wana näk sealt wälja. Pahemal pool kambris, kus hõbe wõti ees, istub kuninga tütar wangis, teda pead sina peastma“.

Kui mees kuldwõtmega ukse oli lukutanud, kuulis ta kambrist koledat mõuramist, et toa seinad wabisesid! Aga tema pistis wõtme tasku ja rutas hõbewõtmega ukse ete. Sai uks lahti tehtud, nägi ta kuninga tütre kurtes sängi peal, pool istukülle. Wõõrast meest nähes ehmatas tema, aga kui mees oli ütelnud, kuda ta teda wangist peastma oli tulnud, kargas neitsi rõõmsalt sängist põrandale. Noormees ütles: „Meie ei tohi siin pikemalt aega wiita, waid peame sedamaid teele minema, enne kui karud mesipuu jõuawad tühendada“. Siis wõttis ta kuninga tütre käest kinni ja talutas teda ukse ete. Karud mesipuu kallal tööl ei pannud nende tulemist tähele. Kükiwarbil tasaselt astudes peasiwad nemad karude selja tagant õuewärawast wälja. Mees pani wärawad wäljast poolt kinni, et karud wälja ei peaseks ja tõttas siis minikule. Nõumees pirises tema kõrwa: „kutsu märsfike tagasi!“ „Mees hüüdis“ Märsfike, märsfike! tule koju! „Silmapilgul ripus märs tema seljas. Urgasteele jõudes, ütles noormees kuninga tütrile: „Ärge pelgage pimedust ega edespidist teekitsust, meie peaseme natuke aja pärast pääwa walgele tagasi. Wette jõudes pigistage silmad kinni, kunni ma teid kaldale kannan“. Edasi minnes leidis ta urka wasta jõge palju laiema, kui sisse minnes, nõnda et nemad mõlemad lahkelt läbi peasiwad. Jões wõttis ta mõlema kättega kuninga tütre ümbert kinni ja kandis teda kuiwikule kaldale.

Suurem osa waatajaid olid juba koju läinud, sest et neil otsija mehe tagasi tulemise lootust enam ei olnud. Kuningas ja tema ligemad suured mehed istusiwad weel alles jõekaldal ja rääkisiwad õnnetumast juhtumisest, kui ühekorraga kaks pead weepinnal nähtawaks tõusiwad. Kes jõuaks kuninga ja rahwa rõõmu üles rääkida, kui oodetud surnu keha asemel neitsi elusalt ja terwe kaldale jõudis. Kuningas langes kord tütre, kord jälle peastja mehe kaela, ja walas rõõmu silmawee pisaraid. Hulk rahwast nutsiwad temaga ühes. Aga kui rõõmusõnum tuule kiirul linna oli jõudnud, tuliwad inimesed tuhandete kaupa seda imet waatama. Kuninga käsu peale pidi tema tütre peastja kuningliku kojas aset wõtma, kus temale kuningliku palka makseti: kolme wõrra rohkem kui esiteks oli lubatud.

Ohtul, kui noormees uhke woodisse tahtis magama heita, pirises kõrwakutistaja: „Sina ei tohi kauem seie jääda kui paari pääwa, siis peame jälle teele minema, sest sina oled nüüd ühe korraga rikaks meheks saanud. Ma usun, et kuningas sind wäimeheks wõiks aega mööda wõtta, mis mina kiita ei tohi. Sina oled alles noor ja toores, sedawiisi sa ei kõlbaks niisuguse aule. Lähme paremine weel maailma hulkuma, kunni sa wanemaks ja targemaks saad“. Ehk kül wiimne nõu mehel moka järel ei olnud, siiski tuli temal õnnelt meele, et kõik temale tulu oli seie saadik toonud, mis pisuke tark tema taskus õpetanud, sellepärast tahtis tema kaa nüüd nõumehe soowimist täita.

Kuningas ja kuninga tütar palusiwad kül peastjat, neile kauemaks wõõrsiks jääda, aga noormees ei tohtind nende palweid täita, sest et temale kõrwakutistaja teist nõu oli annud. Kui rikal mehel ei olnud temal enam tarwis jalgselt käia, waid tema wõis, kui tahtis, uhkes tõllas sõita. Et temal kiirust ei olnud ja märsfike igapääw tarwiliku toitu andis, rändas ta enamist wanal haritud wiisil enam oma kui hobuste jalgade peal. Ühel pääwal puhkas ta parajalt jalgu, kui teda kõrwa taga jälle ku-

tistati ja healeke pirises: „Sind aetakse taga ja tahetakse märsfi-keft wägise sinu käeft riisuda, seft endised seltsimehed on linnas teistele imelikust peatoitjast rääkinud, mis igamees enesele oma-duseks nüüd soowib. Otsi üks tugew tammepuust nui, nii pik et parajalt koti mahub, öönesta üks ots ja wala sulatatud tina sinna sisse, siis saad enesele tugewa abimehe, kes sind waenlaste wasta warjab". Mees täitis selsamal pääwal tema tahtmist, walmistas enesele tugewa nuia ja pistis märsfi. Teisel pääwal keskhommiku ajal, kui mees parajalt paksust metsast läbi läks, kargasiwad kümme meest puie warjust wälja ja tahtsid teda riisuda. Kõrwa kutistaja pirises temale kõrwa: „Hüüa nui märs-fist wälja!" Mees tegi nõnda, ja waata imet, mis nüüd sündis! Nui läks korraga elusaks, kargas märsfist ja hakkas waenlasi wirutama, kunni nemad natukese aja pärast kõik weriste selgadega ärapõgenesid ja mitu pääwa oma selgasi pidid auduma enne kui äraparanesid.

Ühel kenal suweõhtul jõudis meie teekäija ühe suure külasse, kus noorel rahwal parajalt lustipidu wainul käes oli. Seal kiikusiwad mõned noorikud ja tütarlapsed lauldes küla kiigel, senni kui teised pilli kihutusel siledal murul jalgu tantsil paenutasiwad. Äkitselt tundis waataja kutistamist oma kõrwa taga ja healeke pirises: „Õnnetunnil oleme täna seie juhtunud, sest et minu waenlane pidudel on. Kui etepeetud nõu mulle korda lähäb ja sina küllalte osawalt asja oskad tallitada, siis saame meie teda täna kätte ja mina wõin temale teenitud palka kasudega äratasuda. Waata teraselt tütarlaste hulka, sealt leiad sina ühte, kellel helmete asemel üks ilus kirju sõrme jämedune pael kaela ümber siutud on. Seda tütarlast pead sina enesega tantsile meelitama, kõige kiiremal keeritusel pead sa tema kirjust kaelapaelast tugewast kinni sasima ja paela silmapilgul katki rebistama, lugu pidamata sest, kui sa kaa tütarlast seal juures pe-aksid kägistama! Tema wisam kui kassi hing ei saa sinu pigis-tamisest mite lõpema". Mees astus sedamaid tantsijate tütar-laste seltsi, siiski wiibis temal tük aega otsides, enne kui paela-kandjat teiste hulgast leidis, kes üks pik kähär hiustega tütarlaps oli, kellel poisid palju puhkamise aega ei raatsinud anda. Nii-pea kui taskutarga peremees silmapilku leidnud, kus tütarlaps ühe mehe käest lahti oli peasnud, palus ta piigat enesega tant-sima. Kõige kiiremal tantsil wõttis ta parema käega kirjust kaelanöörist kinni ja kiskus katki, et tükid laiale kargasiwad.

Üks walus kole mõuramine ja tütarlaps oli kadunud. Rahwas ehmatas koledast kisast ja nägi ühe halli kitsehabemega mehe paksu metsa poole kiiresti jooksma, aga üks teine temast natuke pikem mees kihutas jooksja kannul, et sellel wististi peasmist loota ei wõinud olla. Kaugus ja õhta pimedus warjasid pikemat nä-gemist rahwa silmist, mispärast natukese aja pärast nooremad inimesed lustipidu edasi wenitasid, kui ei oleks midagi wahelist kinnitust neile juhtunud.

Meie tutaw waatas tük aega noore rahwa lusti, hakkas siis edasi minema kohta otsima, kust tema rahulist ööaset saaks leidma. Ei kuigi kaugel küljast kuulis ta kedagi kiire sammudega enesel taga järel käimas. Üle õla tagasi waadates nägi ta ühe tundmata wõõra mehe oma kannul. „Oota, wennike!" hüüdis wõõras mees. „Ma tulen sulle seltsiks kaasa. Kas sa mind enam ei tunne? — Lühikene aeg on mind tugewaks meheks kaswa-tanud ja sinu silmale wõõraks teinud, siiski olen mina sinu wõlgnik weel selle eest, et mind seitsmesaja aastasest wangi põlwest peastsid ja täna minu kurjema waenlase minu woli alla andsid, et mul enam tarwis ei ole salamahti sinu pükskarman-nis elada". Selle peale kõneles ta oma peastjale pikemalt, kuda ta waenlase metsa kammitsasse pannud, kust ta enam tema käest ei wõinud peasta, seest et katkikistud nõiduse paelaga, mis üks elus madu olnud, kõik imewägi korraga otsa lõpenud. Nüüd lu-bas ta waenlast weel mõne pääwa nuiaga lasta parkida, kunni ta kohta ülestunnistama saab, kuhu ta seitsmesaja aasta eest kolm kuninga tütart ja otsata warandust peitu olla pannud. „Kui neid ülesse leiame ja sul wõimalik juhub olema neitsikesi nõiduse unest ülesäratada, siis saad sa wäga rikaks ja õnneliseks meheks". Sedawiisi pika jutu lõpetates, wõtsid nemad üheskoos märksist leiba ja heitsid siis puhkama.

Teisel hommikul läksid nemad metsa wangistatud nõida waatama. Seal seisis waene mehike, käed ja jalad tugewa kõiega kokusiutud ja tugew puunot põlwete alt läbi aetud, et tema kui siil küüras seisis ja ennast liigutada ei wõinud. Tark hüüdis sundides: „Nui märsfist wälja!" Seal kargas nui siutud mehe selga ja hakkas teda kolkima, et kõik luud tahtis pudruks tam-pida. Nõid hakkas armu paluma ja lubas tunnistada. Kui ku-ninga tütrid ja waranduft temalt taganõueti, ütles ta kohta pika ajaga olewa unustanud. Seal sunniti nui teistkorda tööle! Et nüüd nõia taadil peastmise lootust enam ei wõinud olla,

tunnistas ta wiimaks kohta, kus kuninga tütred ja waranduse pidi olema. Tark ütles: „Senni kui meie neid oleme ülesleidnud, pead sa mulle wangiks jääma, aga seie paika ei tohi ma sind jätta, kus kogemata mõni inimene sind wõiks leida ja armu pärast sinu kütked wallali peasta". Nõnda rääkides tõstis ta mehikese kui takukoonla oma selga ja kandis teda ühe sügawa kuristiku suhu, kust ta teda alla wiskas, et kondid rakfatasid. „Oota seal" — naeris tark — „meie tagasitulikut!" — Oma seltsimehele seletas tark, kuda nemad koha kauguse pärast muidu sinna ei wõida jõuda kui nõiduse wäe abil, ja pidada märsfike neile sõiduriistaks saama. Tema käsu peale moondas ennast märs weikeks künaks, kus kahel mehel parajalt maad sees oli, et nemad istuda ehk pikali heites magada wõiwad. Künal oli mõlemil pool kaks sülla pikust tiiba. Kui mehed sisse oliwad istunud, tõusis küna nendega madala pilwete kõrguni ja hakkas lõune poole lendama. Toitu ja keelekastet andis neile lendaw küna igapääw targa käsu peale niisama häästi kui endine märsfike, et neil kellestki puudust ei tulnud, niisama wähe wäsimust nende lendawal laewakesel, mis ööd ja pääwad wiibimata edasi tõttas.

Tuulesõudjad oliwad räägitud wiisil rohkem nädala juba lõune poole läinud, kui tark künale käsku andis, et maha pidi laskma. Se sündis ühes laias palawas liiwakõrwes, kus muud ei olnud kui mõned aherwarte kiwi hunnikud. Tark moondas nüüd küna jälle märsfiks ja andis oma seltsimehele selga, üteldes: „Sul on weel paari pääwane teekäik ees, kuhu mina ei tohi sind saatma tulla". Siis ajas ta ühe müüri alt liiwa kõrwale, kust natukese aja pärast üks luuk nähtawale tõusis. Kui tema luuki ülesse tõstnud, sai üks trep silmadele nähtawaks. Nüüd püüdis tark ühe suure pori kärbse kinni, pistis weike karbikese sisse, mis mees oma põue pidi pistma. Tark õpetas teda nõnda: „Kui sinu käest küsitakse, kes se ehk se kuninga tütar saab olema, siis lase pori kärbes karbikesest lahti ja pane tähele, kelle peale tema lennab. Kärbsest tähendatud neitsikest wõid sa tõeste selleks tunnistada, kelle järel sinu käest oli küsitud". Selle peale läks mees teele, saagu sest õnne ehk õnnetust tulema.

Tema oli enese arwates rohkest söömawahe pimedat treppi mööda alla läinud, seal tundis ta jalgadel wäsimust ja tõhus tühjuse näpistamist. Trepi astmele maha istudes, karastas ta sõõgi ja joogiga keha wäsimust, puhkas paar tundi ja läks jälle

edasi. Natukese aja pärast ulatas walguse äima temale silma, poole tunni pärast leidis ta ennast ühes wõõras paigas, kust üks uhke kuninglik koda nähtawale tuli. Mees sammus sinna poole. Toa ukse ees astus üks weike halli pea ja habemega wanataat tema wasta ja ütles: „Tule, wennike! õnne katsuma. Wõid sina mulle tõeste ütelda, misugune kuninga noorem tütar on, siis wõta tema käest kinni, ja magajad saawad sedamaid ülesärkama". Aga kui sina eksid, siis langed sa nendega üheskoos magama. Mees wõttis tuppa astudes karbikese põuest ja läks wanataadi kannul, kunni nemad kolmandama kambri jõudsid. Seal magasiwad ilusa siidi woodi peal kolm wäga kaunist neitsi, pealt nähes nõnda ühesugused, et mite pisemat märki ei tunnistanud, kes neist noorem ehk wanem wõis olla. Kui mees tük aega kohtlikult magajaid waatanud ja enda peast midagi paremat nõu ei leidnud, peastis ta porikärbse karbikesest lahti. Kärbes lendas paar korda toas ümber ja laskis ennast siis keskmise neitsi otsa peale maha. Mees astus ligemale, wõttis neitsi käest kinni ja ütles: „Se on noorem õde". Silmapilgul ärkasiwad kuninga tütred unest, tõusiwad sängist, ja noorem õde langes peastja kaela ümbert kinni, üteldes: „Armas peukene, tere tulemast! kes sa meid pikast nõiduse unest oled äratanud. Aga nüüd peame meie koju poole tõttama".

Minnes ei leidnud mees enam endist treppi, waid kui nemad natuke aega pimedas urkas käsi kaudu teed saiwad otsinud, jõudis kena päikese walge nende kätte. Endise liiwakõrwe asemel seisid ilusad, rohu ja lilledega katetud luhad, ja wana müüride asemel üks uhke kuninglik koda suure linnaga. Tark astus neile teel wasta, wõttis peastja käest kinni, talutas teda teiste seltsist natuke maad eemale, kus üks weike selge weega tiik põõsaste warjul seisis. „Siruta silmad weepinnale!" käskis tark. Kui peastja tema käsku sai täitnud, kartis ta oma silmadel petust. Silmnägu oli temal kül endine, aga uhked kuninglikud riided, siidist, sammetist ja kullast oliwad üsna wõõrad. „Kes neid minu selga on sünnitanud?" küsis noormees. Tark kostis: „Se oli märsfikese wiimne töö sinule. Edespidi ei saa sulle enam tema ega minu abi pikemalt tarwis minema, sest et sa mõne pääwa pärast kuningale wäimeheks ja hiljem ise kuningaks tõused, kui wanarauk oma wäsind silmad on kinni pannud. Sellega loodan ma sulle oma wõlga tasunud olema". — „Rohkem kui tuhatkorda!"

hüüdis mees rõõmuga, kus nemad jumalaga jättes, teine teiſest lahkuſiwad.

Mõne pääwa pärast peeti kuninga wäimehe pulmad, ja kui aasta hiljem wana kuningas mulda oli läinud, tõuſis wäimees kuningaks, kus ta ehk praegu weel wallitſeb, kui ſurm teda ei ole puhkama wiinud.

Põhja kon.

Ennemuiste elanud, kuda wanemad inimeſed räägiwad, üks wäga kole metſaline, kes põhjamaalt wälja tulles, tüki maailma inimesteſt ja elajateſt paljaks teinud, ja aega mööda kõik elawad loomad maa pealt oleks ärahäwitanud, kui kedagi tema wasta abi ei oleks wõinud leida. Temal olnud härjawärkki keha ja konna wärkki ees kaks lühikeſt ja taga kaks pika jalga, nõnda kui kümne sülla pikune mauſaba tagumiſes keha otſas, mispärast ta kui kon edaſi läinud, aga igal hüppamiſel poole penikoorma maad äramõõtnud. Õnnelt pidanud tema paar aastat paika, kuhu ta ennaſt korra mahalaſknud, ega läinud enne edaſi, kunni kõik ümberkaudſed kohad paljaks olnud söödud. Keha olnud üleüldſa temal ſoomustega katetud, mis tugewamad kui kiwi ja raud, et ükski aſi temale wiga ei wõinud teha. Tema kaks ſuurt ſilma hiilganud öösel ja pääwal kui heledamad küünlad, ja kes nende walguſt õnnetumalt korra juhtunud nägema, ſe olnud kui äratehtud ja pidanud tema suhu minema. Elajad ja inimeſed läinud ſelle pärast iſe temale söödiks, nõnda et temal ial tarwis ei olnud nende pärast ſammu paigaſt äraminna. Ümberkaudſed kuningad tõutanud otſata palka ſelle mehele, kes kas nõiduſe ehk muu wäe läbi metſaliſt oskaks ärahäwitada, mispärast mittugi oma õnne katſuma läinud, ſiiski läinud nende ettewõtmiſed kõik nurja. Nõnda laſtud ükskord ſuur mets põlema ſütitada, kus ſees kole loom aſupaika pidanud; mets põlenud kül ära, aga kurjategiale ei tulnud piſemat wiga tule käeſt. Wanema rahwa ſuuſt päritud jutud olnud kül awaldanud, et koleda metſaliſe üle muidu kedagi wõimuſt ei wõida ſaada, kui kuninga Salomoni pitſeri sõrmuke läbi, kus peal ſalatähed pidada ſeisma, mis õpetuſt annawad, mil wiiſil metſaliſele ſurma wõida teha. Aga eſiteks ei teada kedagi kohta nimetada, kus sõrmus praegu warjul ſeista, niiſama wähe ühte

tarka, kes salakirja oskaks seletada. Üks niisama julge südamega kui agara peaga noormees wõtnud wiimaks nõu õnnekaupa sõrmukse teed minna otsima, kus ehk kogemata juhtumine teda jälgile wõiks juhatada. Tema wõtnud teed hommiku poole, sest et seal kõige rohkemast wana aja tarkust peab leitama. Wast paari aasta pärast saanud tema ühe kuulsa hommiku maa targaga kokku ja hakkanud nõu küsima, kuda asjade tallitus kõige hõlpsamalt edasi wõiks minna. Tark annud wastuseks: „Inimeste pisuke tarkus ei wõi sulle siin midagi aitada, aga Jumala linnud taewa al saawad sulle kõige paremad teejuhid olema, kui sa nende keelt tundma tahad õpida. Mina wõin sulle selle poolt õpetust anda, kui mõne pääwa minu juure tahad jääda.“ Noormees wõtnud lahket pakkumist tänuga wasta, üteldes: „Sel puhul ei ole mul kül wõimalik sulle midagi meelehead heategemise eest anda, aga kui asja tallitus mul õnnelikult korda läheb, siis tahan maa sulle sinu waewa ükskord rohkest äratasuda.“ Selle peale keetnud tark ühekssast sugust rohtudest, mis ta salamahti kuuwalgel korjanud, rammujooki, annud sest kolm pääwa järestiku, iga pääw ühekssa lusika täit nooremehele juua, misläbi linnukeel temale tutawaks saanud. Lahkudes ütelnud tark: „Peakssid sa õnne korral kuninga Salomoni sõrmukse ülesleidma ja oma kätte saama, siis tule seie tagasi, et ma salakirjad sõrmukse pealt sulle äraseletan, sest teist minu sarnast tarka maa peal praegu ei ole, kes sulle saladust äraseletada wõiks.“

Targalt äraminnes leidnud noormees juba teisel pääwal kui oleks maailm ümbermuudetud olnud, kuskil ei käinud tema nüüd enam ükssi, waid leidnud igas paigas seltsilasi, sest et tema linnukeelt oskas, kus seest mõnda tarkust temale tutawaks ilmunud, mis üski elaw inimise loom temale ei wõinud õpetada. Ommetegi ei olnud tema tükil ajal sõrmuksest weel midagi kuulnud. Nüüd juhtunud ühel õhtul, kus tema pikast teest ja palawusest wäsinud aegsamalt metsas ühe puu alla maha istunud leiba wõtma, et kõrgel puuladwas kaks ilusa kirjusulgedega wõõrast lindu isekeskis juttu westsid, mis temasse puutus. Esimene lind üttelnud: „Ma tunnen seda tühja tuule sõitjat puu al, kes kaua aega mööda maad rändab, siiski jälgile ei saa. Tema otsib kadund kuninga Salomoni sõrmust.“ Teine lind kostnud: „Minu arwates peaks ta põrgu neitsilt abi minema otsima, kes teda wistist sõrmukse jälgile wõiks juhatada. Kui sõrmus neitsi enese käes ei ole, siis teab tema selgest, kelle käes aruline asi praegu seisab.“ Esimene lind ütelnud: „Hea oleks muidu kül, aga kust ta põrgu neitsi peab ülesleidma,

kellel kuskil kindlat asupaika ei ole, waid täna elab tema siin, homme seal: mine tuult kinnipüüdma!“ Teine lind kostnud: „Tema praegust asupaika ei tea mina kül nimetada, aga täna kolme pääwa pärast lähäb ta kasteallikale silmi pesema, kuda ta igal kuul sel ööl teeb, kus kuu täis oli saanud, et nooruse ilu tema palgilt ial närtsima ei lähäks ja wanuse kanawarbad silmi kortsu ei tõmbaks.“ Esimene lind ütelnud: „Ega kasteallik siit kaugel ei ole, lähme nalja pärast tema tempu waatama.“

„Minu pärast, kui tahad,“ annud teine wastuseks. — Noormees pidanud sedamaid nõu, lindude jälgil kasteallikat minna otsima, siiski teinud kaks asja temale muret, esiteks et ta kogemata kauemine magama wõiks wiibida, kui linnud minema hakkawad, ja teiseks, et temal tiibu ei olnud, misga ta lindude kannul jõuaks edasi minna. Tee wäsimus ei annud temale mahti öö otsani lindusi walwama jääda, waid tema pidi silmad katte alla lasknma. Ommetegi ei tulnud mure pärast sel ööl rahulist und temale, waid tema ärkas mittukord ülesse, et lindude minik temale nägemata ei jääks. Suur olnud sellepärast temal rõõm, kui ta päikese tõusul silmi ladwasse sirutates, kirjusulgilised seltsilased alles liikumata leidnud, nokad tiibade al. Tema wõtnud hommiku suurust ja jäänud siis ootama, kunni linnud teele saawad minema. Aga neil ei nähtud sel hommikul weel kuhugi minikut olema, nemad lennanud, kas lusti pärast ehk toitu otsides, ühest puuladwast teise, teinud seda tühja tallitust õhtuni ja läinud siis sinna sama paika jälle puhkama, kus nemad minewal ööl aset olid pidanud. Niisamati sündinud lugu teisel pääwal. Wast kolmandama pääwa keskhommikul üttelnud üks lind teisele: „Täna peame kasteallikale minema, põrgu neitsi silmapesemist waatama.“ Siiski jäänud nemad lõuneni sinna sama paika. Pärast lõunat tõusnud mõlemad lendu ja wõtnud teed otsekohe lõune poole. Noorelmehel põksunud süda hirmu pärast, et teejuhid temal silmist ära ei saaks kaduma. Aga linnud ei olnud kaugemale lennanud kui tema waatepiired ulatasiwad; seal lasknud nemad jälle ühe puuladwasse maha. Noormees jooksnud nende jälgil et nahk seljas suitsenud ja hing rindu kippunud kinni jääma. Kolme puhkamisega jõudnud linnud ühe weike lagedikule, kuhu nemad lagediku sõrwa kõrges puuladwas aset olnud wõtnud. Kui noormees hiljemine kaa sinna saanud, näinud ta kesk lagedikul ühe allika; seal istunud tema sinna sama puu alla maha, kelle ladwas linnud paigutasid. Tema teritanud oma kõrwu, et kuulda saaks, mis sulgilised isekeskis rää-

giwad. „Päike ei ole weel allaläinud“. — üttelnud üks lind — „meil lähäb tük aega oodata, enne kui kuu tõuseb ja neitsi allikale saab tulema“. „Saab näha, kas ta noortmeest puu al tähele paneb?“ Teine lind kostnud: „Ega tema silmal midagi nägemata wõi jääda, mis nooremehe haisu kannab. Juhtuks noormees nii kawal olema, et tema wõrku ei lähäks?“ Esimene lind lisand peale: „Külap saame näha, kuda nemad teine teisega kaupa sobitawad.“

Tük õhtut olnud juba läinud, täiskuu üle metsa kõrgele tõusnud, seal kuulnud noormees metsas natuke kahinat, mõned silmapilgud hiljemine tulnud metsa warjult üks tütarlaps nähtawale, läinud lendawa sammudega üle muru allika poole, kui ei oleks tema jalatallad palju maa külgi puutunud. Noormees pidanud omas südames tunnistama, et tema silm elu ilmas weel jumedamat naisterahwast ei olla näinud kui praegu. Tema ei raatsinud oma silma neitsi pealt enam äratõsta. Neitsi läinud, teda tähele panemata, allikale, tõstnud silmad kuu poole, langenud põlwile maha, kastnud üheksa korda oma silmnägu allikasse, waatanud iga kastmise järel kuu palgele ja hüüdnud: „Täis palgil ja priske kui sina praegu, saagu kaa minu ilu kadumata õitsema!“ Siis käinud ta üheksa korda allika ümber ja hüüdnud käigi lõpetusel:

„Neitsil nägu närtsimata,
Palge puna pleekimata,
Peaks ehk kuu kahanema,
Mina siiski kaswamaie,
Ennel ika õitsemaie!“

Sellepeale kuiwatanud tema oma pika hiustega palged ära ja tahtnud minikut ettewõtta, kui silmad äkitselt temal sinna puutunud, kus noormees puu al istunud. Sedamaid kallanud neitsi omad sammud sinna poole minema. Noormees tõusnud püsti, et paremine näha saaks, mis nüüd pikemalt pidand sündima. Kaunis neitsi tulnud ligemale ja üttelnud: „Siguse pärast peaksid sa raske nuhtluse alla langema, et sa neitsi saladust kuuwalgel oled luurinud; aga et sa wõõras oled ja kogemata juhtumisel seie saanud, tahan ma sulle süüd andeks anda. Siiski pead mulle tõt mööda tunnistama, kust sa oled, ja kuda sa seie oled tulnud, kuhu tännini kellegi sureliku inimese jalga weel ei ole saanud?“ Noormees kostnud wiisakaste: „andke andeks, armas neitsi, kui

teadmata ja tahtmata teie wasta juhtusin eksima. Pikal teekäigil kogemata seie tulles, leidsin ilusa koha puu alt, kuhu öömajale tahtsin jääda. Teie tulik wiwitas mind magama heites, sellepärast jäin istuma, arwates, et waikselt waatamine teile wiga ei wõinud teha.“ Neitsi ütles lahke sõnaga: „Tule ööseks meile! Padjul on parem puhata kui siin wilus sambla peal.“ Noormees seisnud natuke aega kahewahel, ei teadnud, mis ta pidand tegema, kas lahket pakumist wasta wõtma ehk ära põlgama. Seal üttelnud puuladwas üks lind teisele: „halp ta oleks, kui lahket palumist kuulda ei wõttaks.“ Neitsi, kes ehk lindude keelt ei oskanud, üttelnud sõbralikult: „Ära karda midagi, wennike! ega ma sind kurja pärast tulnud kutsuma, ma soowin sulle kõigest südamest head.“ Linnud kiitnud taga: „mine kuhu sind kutsutakse, aga hoia selle eest, et werd ei anna, muidu wõikšid sa oma hinge äramüüa.“ Sellepeale läinud noormees neitsi seltsis minema. Ei kuigi kaugel allikalt saanud nemad ühte ilusa rohuaeda, seal seisnud üks uhke elumaja, mis kuupaistel nõnda hiilganud, kui olekšid kattus ja seinad kullast ja hõbedast walatud. Sisse minnes leidnud noormees palju uhkeid tubasi, üks ika ilusam teisest, mittusada küünalt põlenud kuld küünlajalgade peal, mis läbi päikese sarnane walgus igal pool olnud. Aega mööda saanud nemad ühte tuppa, kus söömalaud kalli roogadega walmistatud olnud, kaks tooli seisnud laua kõrwas, üks hõbedast, teine kullast; neitsi istunud kuld tooli peale ja palunud nooremehe hõbetooli peale istuma. Walges riides tütarlapsed kannud rooad lauale ja koristanud hiljemine laualt jälle ära, kus juures mitte üht sõna ei räägitud, kaa käisiwad tütarlapsed nii tasase sammuga, kui olekšid neil kasside käpad jalgeks olnud. Pärast sööma, kus noormees kuningliku neitsiga üksi tuppa oli jäänud, westeti magusat juttu, kunni wiimaks üks punases riides naisterahwas tulnud neile meele tuletama, et nüüd aeg olla magama minna. Siis wiinud neitsi nooremehe ühte teise kambri, kus siidi säng udusulgist padjadega seisnud, käskind nooremehe sinna puhkama heita ja läinud ise oma teed. Noormees arwanud ennast elusalt taewa olewa saanud, sest et seesugust pidu ja põlwe siin maa peal kuskil ei wõinud olla. Tema ei teadnud hiljemine sest selget otsust anda, kas unenäud ehk tõsised healed tema sängi ümber olid laulnud, aga üks sõna kohutanud temal südant: „Ära anna werd!“

Teisel hommikul küsinud neitsi, kas noorelmehel lusti ei olla, hoopis seie elama jääda, kus kõigel nädalal muud ei leita

kui üksnes pidupäiwi. Ja kui noormees küsimise peale kohe wastust ei annud, lisanud ta juure: „Ma olen, kuda sa ise näed, noor, priske ja terwe, ega seisa ma kellegi woli al, waid wõin teha, mis süda mul himustab. Seie saadik ei olnud mulle mehele minemist weel ial mõttesse tulnud, aga sest silmapilgust, kus ma sind eile õhtu kogemata näha sain, tõusid mul äkitselt teised mõtted pähä, sest et sina mul meele pärast oled. Peaksid sinu mõtted minu arwamistega kokku sündima, siis ehk wõiks meist aega mööda paaris rahwas saada. Nikust ja wara on mul põhjata palju, kuda sa iga sammu peal oma silmaga wõid näha, sellepärast on mul wõimalik igapääw kuninglikus põlwes elada. Mis sul süda ial peaks soowima ja himustama, seda wõiksin mina kõik täita." Ehk kül kauni neitsi lahke jut nooremehe meelt püüdnud ärasegama, siiski tulnud temale õnnelt weel meele, kuda linnud tütarlast põrgu neitsiks nimetanud ja teda keelanud temale werd andmast, ja öösel, kas unenäus ehk ärksalt, seesama keeldus tema kõrwa oli tunginud. Tema kostnud sellepäraft: „Armas neitsi, ärge pange pahaks, kui teile järsku tõtelikult tunnistan, et kosimist nii äkitselt ei tohita käsile wõtta kui hooste wahetamist, waid seal juures on pikemat arupidamist tarwis. Lubage mulle mõni pääw mõtlemise aega, siis tahame kosja kaupa sobitada." „Miks ei," kostnud kena neitsi — „minu päraft wõid sa mõne nädala mõttelda ja oma südamega nõu pidada".

Et nüüd noorelmehel kosja nõu pidamisel aeg igawaks ei lähäks, talutas teda neitsi omas uhkes majas üheft paigaft teise, näitas temale kõik rikad waranduse kambrid ja kerstud, mis kosilasel südant pidid pehmitama. Aga need warad olnud kõik nõiduse wäel sünnitatud, sest neitsi wõinud kuninga Salamoni pitseri sõrmukse abiga iga pääw niisuguft hoonet, majarikuft ja waranduft uueft sünnitada, kuhu ta ise tahtis, siiski ei olnud neil ial pikemat kestuft: nemad olid tuuleft tulnud ja läksid hiljemine kõik jälle tuulde, kus wähemat riismet neist üle ei jäänud. Et noormees seda ei teadnud, arwas ta silmakirjaks loodud asjad kõik tõsised olema. Ühel pääwal wiinud neitsi teda ühte salakambri, kus hõbelaua peal üks kuld karbikene seisnud. Karbikeft näidates ütelnud neitsi: „Siin seisab minu kõige ülem waranduse, kelle sarnalift kõiges maailmas kusagil leida ei ole, se on üks kallis kuldsõrmus. Peaksid sa mind kosima, siis ma kingiksin sulle seda sõrmuft kihlapandiks, mis läbi sina kõige õnnelikumaks inimese loomaks saaksid. Aga et meie armastuse sidemel igaweft

kestuft saaks olema, pead sa mulle sõrmukse wasta kolm werepiiska omaft pahema käe weikeft sõrmeft andma." Nooremehe süda läinud seda kuuldes äkitselt külmaks, sest were tingimine tuletanud temale hinge müümift ühe korraga jälle meele. Siiski olnud ta küllalti kawal, et ta omaft kartuseft midagi märki ei näitanud, niisama wähe wasta läinud waidlema, waid küsinud kui kogemata, mis lugu sõrmuksega wõinud olla. Neitsi kostnud: „Ühelgi elawal loomal ei ole tännini weel wõimalik olnud selle sõrmukse wäge põhjani tundma saada, sest et kedagi neid sala märkisi tema külles põhjani ei oskanud äraseletada. Siiski on mul wõimalik juba selle pooliku tundmisega palju imeasju tallitada, mis üksi teine loom ei wõi teha. Pistan ma sõrmukse oma pahema käe weike sõrme, siis wõin ma kui lind tuulde ülestõusta ja sinna lennata, kuhu ma ise soowin. Pistan ma sõrmukse pahema käe nimeta sõrme, siis olen ma sedamaid kõikide silmas nägemata, mina näen kül ennaft, niisamati kõiki, mis minu ümber on, aga teised ei wõi mind mitte näha. Pistan ma sõrmukse oma pahema käe kefkmise sõrme, siis ei wõi üksi teratiift, ei wesi ega tuluke mulle wiga teha. Pistan ma sõrmukse pahema käe esimese sõrme, siis wõin ma tema abiga kõik asjad eneſele luua, mis ma soowin ja igatsen; mina wõin silmapilgul hooned ülesehitada ja kõik sugused muud asjad sünnitada. Niikaua kui sõrmus mul parema käe põiglas seisab, on käel wäge, et kaljud ja müürid wõib lõhkuda. Peale selle seisawad sõrmukse külles, weel teised salamärgid, mis — kuda ma nimetasin, tännini weel kedagi ei oskanud äraseletada. Ommetegi wõib igaüks arwata, et nende sees wäga palju saladusi wist warjul seisawad. Sõrmus oli ennemuiste kuningas Salomoni omadus olnud, kes kõige targem kuningas ja kelle walitsuse al kõige targemad mehed maa peal elanud. Siiski on täna pääwani teadmata jäänud, kas seesinane sõrmus üks jumalik ehk inimlik näpude töö oli olnud, mõningad ütlewad, et üks ingel sõrmuft targa kuningale olla kinkinud." Nooremehe esimene mõtte olnud, neitsi juttu kuuldes, sõrmuft mingi kawalusega enda kätte püüda petta; sellepäraft teinud tema neitsi wasta, kui ei tahaks ta kuuldud juttu koguniſt tõeks pidada. Tema lootnud, et neitsi ehk sõrmuft karbikeseft wälja wõttaks ja temale näitama hakkaks, kus temal ehk wõimalik oleks imesõrmuft enda näpude wahele saada. Siiski ei julgenud tema neitsi käeft sõrmuft näha paluda. Tema libitses neitsi ümber, näitis lahket nägu, aga süda mõtles pettuft ja pidas nõu,

kuda sõrmust wõiks kätte saada. Wiimaks wõtnud neitsi kuldkarbikese wõtme omast põuest, tahtnud karbikese lukku wallali peasta, aga natukese aja pärast pistnud wõtme jälle endise paika, ütteldes: „Sellega on meil edispidi weel aega kül.“ Paar pääwa hiljemine tulnud neile jälle jut imesõrmuksest, seal üttelnud noormees: „Minu arwates ei näita niisugused asjad kogunist wõimalikud olema, mis teie sõrmukse wäest mulle räägite.“ Seal teinud neitsi karbikese lahti ja wõtnud sõrmukse wälja, mis kui heledama päikese terad tema näpude wahel hiilganud. Neitsi pistnud nalja pärast sõrmukse oma pahema käe keskmise sõrme, käskind noortmeest üht nuga wõtta ja teda pista, kuhu ta ise tahaks, sest ommetegi temale wiga ei wõiks tulla. Noormees tõrkus kartliku töö wasta, aga kui neitsi oma tuju järele ei annud, pidi ta wiimaks nõnda tegema. Ehk kül tema esiteks enam nalja pärast, aga hiljemine tõeste iga wiisi püüdnud noaga neitsi külge puutuda, seisnud kui nägemata raud sein nende wahel, et noa tera ial neitsi külgi ei läinud, kes naerdes tema ees liikumata seisnud. Selle peale pistnud neitsi sõrmukse oma nimetis sõrme ja olnud silmapilgul mehe silmist ärakadunud. Lugu sündinud nii imelikul kiirusel, et noormees kogunist aru ei saanud, kuhu neitsi tema eest peittu saanud. Natukese aja pärast seisnud neitsi naerdes jälle, sõrmus näpude wahel, endises paigas tema ees: „Näitke,“ — palunud noormees — „kas mul kaa wõimalik neid nalja tükisi sõrmuksega teha?“ Neitsi, kes midagi kawaluse pettust ei kartnud, annud imesõrmukse tema kätte. Noormees teinud, kui ei tunneks ta sõrmukse wäge ja küsinud: „missuguse sõrme peale pean ma sõrmust panema, kui terariist mulle wiga ei wõi teha?“ — ja neitsi kostnud naerdes: „Pahema käe keskmise sõrme külge!“ wõtnud siis ise noa kätte ja püüdnud sellega torgata, aga ei saanud nooremehele midagi wiga teha. Seal wõtnud mees noa enese kätte, püüdnud enesele wiga teha, mis temal kogunisti wõimatu olnud. Siis palunud ta neitsilt juhatamist, kuda sõrmukse wäel kiwa ja kaljusi wõib lõhkuda, mis peale neitsi teda õue wiinud, kus üks sülla kõrgune munakiwi seisnud. „Nüüd pane“ — õpetas neitsi — „sõrmus oma parema käe põigla külge ja löö siis rusikaga kiwi peale, kül sa siis näha saad, mis wägi sinu käel on.“ Noormees teinud nõnda ja näinud imestates, kuda kiwi tema rusika löögil tuhat kildudeks pudenes. Seal mõttelnud mees, kes õnnekorda sarwist ei oska kinni sasida, on rumal, sest et läinud õn teistkorda enam tagasi ei tule. Kiwi lõhkumisest magusat juttu westes, pannud ta kui teadmata mängides sõrmukse oma pahema käe nimeta sõrme. Neitsi hüüdnud: „Nüüd oled sa minu silmal niikaua nägemata, kui sõrmukse nimeta sõrmest ärawõtad“. Aga mehel ei olnud seda tahtmist, waid läinud kiiresti mõned sammud eemale, pistnud seal sõrmukse pahema käe weike sõrme ja tõusnud kui lind lendu. Kui neitsi teda kõrgel lendmas näinud, pidanud ta esiotsalt kaa seda katse tüki naljatamiseks, hakkanud sellepärast hüüdma: „Tule tagasi, wennike! nüüd oled sa näinud, et ma sulle tõt olin rääkinud!“ Aga kes enam tagasi ei tulnud, oli noormees; nüüd märkas neitsi pettust ja hakkas kibedast oma õnnetust kaebama.

Lendu läinud noormees ei kinnitanud warem oma kiirust, kunni ta mõne pääwa pärast kuulsa targale tagasi jõudis, kelle käest ta minnes linnukeelt oli õpinud. Targal olnud otsata suur rõõm, et mehel teekäik nii häästi korda läinud. Tema hakkanud sedamaid sõrmukse pealt salakirjasi seletama, mis temal seitse nädalat aega wiitnud, enne kui nendega walmis saanud. Sellepeale annud ta nooremehele põhja konna hukamise pärast nõnda õpetust: „Sa pead enesele ühe raudhobuse laskma walada, weiked rattad iga nelja jala alla panna, nõnda et teda tagant edasi wõib lükata. Sina ise pead hobuse selga istuma, ühe kahe sülla pikuse raud oda kätte wõtma, mis sa üksnes sel wiisil jõuad ärakanda, et imesõrmus sinu parema käe põiglas seisab. Oda jämedus peab keskmise kase tüwikuga ühte minema ja mõlemad otsad olgu ühte wiisi teritatud. Oda keskele pead sina kaks kümne süllast tugewad raudahelad kinnitama, mis konna jõuawad kinni pidada. Niipea kui tema raudodasse hammustanud, et terawad otsad alt ja pealt lõualuust läbi lähwad, pead sa kui tuul raudhobuse seljast maha kargama, tema suust wälja jooksma ja ahelate otsad nõnda raud waiadega maa sisse kinnitama, et üksi rammu neid sealt wälja ei saa. Kolme ehk nelja pääwa pärast on koleda elaja rammu nii pikalt raugenud, et sa tema ligi tohid minna, siis pane Salomoni wäesõrmus parema käe põigla ja notti teda hoopis surnuks. Senna minnes peab sõrmus sul pahema käe nimeta sõrmes seisma, et kole loom sind ei wõi näha, muidu rabaks ta sind oma pika sabaga surnuks. Kui kõik asjad oled korrale toimetanud, siis kanna selle eest hoolt, et sa sõrmust ära ei kauta, ega kedagi kawalusega sinu käest kallist wara ei wõi warastada.“ Mees tänas tarka õpetuse eest ja lubas temale hiljemine waewapalka maksta; aga tark kostnud: „Mina olen

sõrmukse salakirjade seletamisest niipalju tarkust tundma õpinud, et mul muud warandust enam tarwis ei ole." Nõnda lahkusiwad nemad teine teisest, ja noormees töttas koju poole minema, mis temal nüüd raske ei olnud, sest et ta linnu kombel lennata wõis, kuhu ta ise tahtis.

Paari nädala pärast koju tulles, kuulnud ta rahwa suust, et kole põhjakon juba meie maa raja ligidal olla, mispärast inimesed kartsid, et ta igapääw üle piire wõida tulla. Kuningas lasknud igal pool awalikult kuulutada, kuda tema selle mehele, kes koleda metsalisele otsa wõiks teha, ühe osa omast kuningriigist tahta kinkida ja pealegi weel oma tütre temale naiseks anda. Mõne pääwa pärast astunud meie noormees kuninga ette, rääkinud seal, kuda temal lootus olla koledat metsalist ärahukata, kui kuningas temale kõik tarwilised abiriistad tahta lasta walmistada. Kuningas lubas rõõmuga kõik lasta teha, mis mehele tarwis pidi minema. Seal kutsuti ümber kaudu kõik targad ammetmehed kokku, need pidid esiteks raud hobuse walama, siis suure oda tegema ja wiimaks kaa raud ahelad, kelle rõngad kahe tolli jämedused olid. Aga kui kõik walmistused korrale olid seatud, leiti raud hobuse raskus nii suur, et sada meest teda paigast ei jõudnud ligutada. Nüüd ei olnud noorel mehel paremat nõu kui oma wõimusõrmukse abil üksi hoost edasi wiia. Põhja kon ei olnud enam penikoorma maad rajast kaugel, nõnda et ta paari hüpamisega üle raja wõis tulla. Noormees hakkand nõu pidama, kuda tema üksi koleda loomaga wõida korda saada; sest et ta rasket raud hoost tagant pidi lükkama, ei wõinud ta hobuse selga istuda, kuda tark käskinud. Kogemata annud temale kaarna nok tarbliku õpetust: „istu raudhobuse selga ja nihuta oda otsa maad wasta toetates edasi, kui tahaksid lootsikut kaldalt lahti tõugata." Noormees täitis õpetust ja nägi edasi saamise sel wiisil wõimaliku. Kole metsaline ajanud juba kaugelt suu ammuli, misga oodetud saaki tahtnud wasta wõtta. Weel paar sülda, siis oleks mees raudhobusega tema suus olnud. Ehk kül hirmu pärast mehel keha wabisema kippus ja süda jäe külmaks läks, siiski ei lasknud ta kartuse läbi oma meelemõistust segaseks minna, waid lükkas kõigest rammust, et raud odaga tükis, mis tal püsti käes seisis, konna suhu sai. Seal kargas ta raudhobuse seljast ja oli kui wälk suust wäljas, kui kole metsaline lõualuud kokku pigistas. Üks kole mõuramine, mis mitme penikoorma kaugusele kostnud, annud sedamaid märku, et põhjakon oda õnga oli hammustanud.

Tagasi waadates nägi noormees tema lõualuud kokku pigistatud, aga teraw oda ots seisis paari jala pikuselt pealmisest lõualuust wäljas, kust arwata wõis et alumine odaots maa secs kinni seisis. Raud hobuse oli ta suud kinni pigistates puruks hammustanud. Nüüd ruttas noormees ahelaid maapinda kinni panema, mis tarwis paari sülla pikused tugewad raudwaiad olid tehtud. Koleda metsalise surma wõitlemine wältanud kolm pääwa ja kolm ööd, tema peksnud wingerdates oma sabaga nii raskest wasta maad, et kümne penikoorma kaugusel maapind wärisenud. Kui ta saba enam ei jõudnud liigutada, wõtnud noormees sõrmukse abiga ühe kiwi maast, mis kakskümmend meest ei oleks jõudnud liigutada, ja nottis sellega niikaua metsalise pähä, kunni enam elumärki nähtawale ei tulnud.

Otsata suur olnud igal pool rahwa rõõm, kui sõnumid toodud, et kurjem waenlane otsa oli saanud. — Wõidumees wõetud suure au ja iluga kuninga linnas wasta, kui oleks ta kõige suurem kuningas. Ei olnud siin wanal kuningal tarwis tütart minna sundima, waid tütar kippus isegi wahwa mehele minema, kes üksi enam oli teinud, kui teised kõige suurema sõawäega ei jõudnud teha. Mõne pääwa pärast walmistati uhked pulmad, mis neli nädalat peeti, ja kuhu kõik ümberkaudsed kuningad olid kokku tulnud seda meest tänama, kes maailma kõige kurjemast waenlasest oli peastnud. Aga pulma ilud ja rahwa rõõm olid unustanud, et koleda metsalise keha matmata jäänud, mis nüüd mädanema läinud raisa haisu sünnitas, et kedagi ligidale ei usaldanud minna. Raisa haisust figinesid tõbed, mis palju inimesi mulda wiinud. Sellepärast wõtnud kuninga wäimees nõuks, hommiku maa targalt abi minna otsima, mis temal sõrmukse abil raske ei olnud, sest et linnu tiibadel sinna wõis lennata.

Kuda wana sõna ütleb, ei pea ülekohus kaua kottis seisma, waid pettusel wõidetud wara niisama kiiresti jälle kaduma, kuda oli tulnud. Seda pidi kuninga wäimees warastatud sõrmukse pärast nüüd tundma õpima. Põrgu neitsil ei olnud ööl ega pääwal kusagil enam mahti, enne kui warastatud sõrmukse jälgile sai. Kui tema nõiduse wäel sõnumid oli saanud, et kuninga wäimees linnu kombel targale pidi tulema, moondas ta ennast kotkaks ja keeritas nii kaua pilwe al, kui oodetud lind tema waate piirele jõudis, keda ta sõrmuksest kohe äratundis, mis paelaga linnu kaelas rippus. Seal laskis kotkas ennast linnu selga, ja sel silmapilgul, kus tema küüned linnust kinni sasisid, oli ta

nokkaga juba sõrmukse tema kaelast ärakiskunud, enne kui linnuks moondatud mees midagi selle wasta wõinud teha. Nüüd lasknud kotkas ennast oma saagiga maha, kus nemad silmapilgul mõlemad jälle endisel inimese kujul teine teise kõrwas seisnud. „Nüüd oled sa, ülekohtune, minu käes!“ hüüdis põrgu neitsi — „Sina pettis ja waras, keda ma kui armukest wasta wõtsin, ja sinu eest heldest hoolt kannin: kas se oli minu palk? Sina petsid minu kallima waranduse ära, ja lootsid kui kuninga wäimees õnnelikult elada, aga nüüd on lugu ühekorraga teistsite läinud. Sina oled minu woli al ja pead kõik ülekohut mulle wastama.“ „Andke andeks, andke andeks,“ palus kuninga wäimees, ma tunnen kül, et ma raskest teie wasta olen eksinud ja kahetsen kõigest südamest oma süüd.“ Neitsi kostnud: „Sinu palwed ja kahetsemised on hiljaks jäänud ja ei wõi nüüd midagi enam sulle aidata. Mina ei tohi sinu peale armu heita, se oleks mulle häbiks ja rahwa naeruks. Sina oled kahewõrra minu wasta eksinud, esiteks minu armastust põlganud ja siis minu sõrmukse warastanud, selle eest pead sa nuhtlust saama.“ Nõnda ütteldes pistnud ta sõrmukse oma parema käe põiglasse, tõstnud mehe kui taku koonla oma sülle ja läinud temaga minema. Nende tee ei läinud sel puhul mitte endise uhke elumajasse, waid ühte kalju koopasse, kus raudahelad seina külles ripusiwad. Neitsi wõttis ahelad, köitis mehe käed ja jalad ahelate otsa, et ta sealt kuhugi ei wõinud peasta; siis ütles ta wihase healega: „Siin pead sa elu otsani wangis seisma. Ma lasen sulle iga pääw nii palju toitu anda, et sa nälga ei pea lõpema, aga lahti peasmise lootust ei tohi sul ial olla.“ Selle otsusega läinud ta oma teed.

Kuningal ja tema tütril olnud rasked leina pääwad, kui nädal nädala järel mööda jõudnud ja wäimees tagasi ei tulnud, ega midagi sõnumid enesest ei annud. Kuninga tütar näinud sagedast unes, kuda tema abikaasal wäga raske piina põlw kannatada, sellepärast palunud ta oma isa, igalt poolt tarkasi lasta kokku kutsuda, kes ehk wõiksid otsust anda: kus ärakadund mees elab ja kuda teda wõiks peasta? Aga kõik kutsutud targad ei wõinud enam kuulutada, kui et mees alles elus ja raskes piina põlwes olla, ommetegi ei teadnud kedagi neist kohta nimetada, kus ta pidi elama, ehk kust teda wõiks otsida. Wiimaks toodi üks kuulus Soome tark kuninga ette, kes niipalju teadis pikemalt otsust anda, et kuninga wäimees hommikumaal wangis olla, aga ei mitte inimeste, waid ühe wägewama looma woliduse al. Selle-

peale läkitanud kuningas oma saadikud juhatatud jälgil hommiku maale kadund wäimeest otsima. Need olid õnnelt selle wana targa juure saanud, kes Salomoni pitseri sõrmukse kirjad ära seletanud ja sealt seest salatarkust saanud, mis teistel kõigel teadmata jäänud. Se tark leidis peagi tarbliku otsust ja ütles: „mees on seal ja seal nõiduse wäel wangis, aga teie ei wõi teda minu abita lahti peasta; ma pean ise teiega seltsis sinna minema.“

Nõnda läksid nemad teele ja saiwad lindude juhatusel mõne pääwa pärast sinna kalju koopasse, kus kuninga wäimees juba ligi seitse aastat raske wangipõlwe oli kannatanud. Tema tundis esimesel silmapilgul tarka, aga tark ei tunnud teda mitte, sest et ta wäga äralõpenud oli. Tark peastis nõiduse wäel tema ahelad, wiis teda siis oma koju, toitis ja arstis teda seal nii kaua, kui mees jõudu oli saanud koju poole hakkata minema. Tema oli sel pääwal koju saanud, kui wana kuningas ärasurnud, kus teda kuningaks tõsteti. Nüüd tulid pika häda pääwade pärast rõõmu pääwad, mis mehel elu otsani kestsid, aga sõrmust ei saanud ta enam tagasi, — ega ole hiljemine kellegi silm imesõrmust näha saanud.

Wägew wähk ja täitmata naine.

Mees ja naine läinud hommiku wara heinamaale, teinud noore lõuneni tööd, siis üttelnud naine mehele: „Mine, püüa jõest mõni wähk ehk kalake, mis sulle kätte juhtub, et leiwakõrwalist saame.“ Mees, ehk kül tööst wäsinud, ei tohtinud wasta tõrkuda, sest et pükſid naise jalas seisiwad, kuda lugu mõne korra juhtub. — Jõkke minnes, tõmbas ta esimesest urkast ühe labakinda suurusе wähi wälja. Oh õnnesaaki! mõtles mees — suuremat wähki ei ole minu silmad weel elupäiwil näinud. Aga selsamal silma pilgul tuli temale ehmatus peale, kui wähk selgel inimese keelel paluma hakkas: „Laſe mind, kulla wennike, lahti! Ainuſin palawal pääwal urkasse kogemata tukkuma, et sinu ligistamist warem ei kuulnud, kui näpud juba minu sõrgadest kinni sasisiwad. Minu rohkem saea aastane liha, wisam kui hundil, ei saaks sulle maitsema. Mis kasu sa minu surmast saaksid? Peale selle olen ma üks kurjal nõiduse wäel wähiks moondatud inimene!“ Mees kostis imestates: „Pai wähiwend, ära pane pahaks, kui ma sinu palwet ei tohi kuulda wõtta. Mina omalt poolt laseksin sind sedamaid wallali, kui mul tige naine ei oleks, kes mulle liiga teeks, kui tühja käega koju lähaksin ja pealegi weel tunnistaksin, et suure wähi olin saanud ja õnnesaagi käest laſknud äraminna.“ „Noh,“ — ütles wähk — „wiimist ei oleks sul tarwis naisele kuulutada.“ Mees kratsis kõrwa tagant ja kõneles siis argsel wiisil: „Kui sa, wennike, minu naise kawalust teaksid, kuida tema minu hinge tagant kõik saladused oskab wäljakiskuda, siis räägiksid sina teisite. Mis ta libeda meelitusega wälja ei saa, seda kisub ta tigedusega, nõnda et mul ial wõimalik ei ole midagi tema eest warjul pidada.“ Wähk kostis naeratates: „Ma näen, armas külamees, et sa nende seltsilane oled, kes naise pilli järel tantsima peawad, ja kahetsen sind sellepärast kõigest südamest. Aga et paljas kahetsus sulle midagi ei aitaks, tahan ma selle eest hoolt kanda, et sulle minu lahtipeastmise eest andeid toon, misga sa naise tigedust wõid lepitada. Ehk ma

kül sinu wasta weike näitan, siiski olen ma wäe pooleſt sinust palju wägewam.“ Mees seisis natuke aega kahewahel ja wastas wiimaks: „Jah, kui niisugune asi sul wõimalik peaks olema, et mul naisega sinu peastmise pärast tüli ei tuleks, peastaksin ma sind silmapilgul wallali.“ Wähk küsis: „Mis sugu kalu naine sul kõige enam armastab?“ — Mees kostis: „Seda ma isegi ei tea, aga minu arwates ei oleks suguſt midagi lugu pidada, kui mul wärskid kalu temale wiia oleks, et ma tühja käega ei peaks tagasi minema.“ Wähk käskis teda kübara jõekaldale maha panna ja hüüdis siis: „Kübar kalu täis!“ Kes imedamat ilmas näinud? Mehe kübar oli silmapilgul kuhjani kaladega täidetud. „Sest pisukeseſt tükist näed sa minu wäge,“ ütles wähk — „ja wõid nüüd nimetatud sunniga iga pääw oma kübarat täita. Peaks sulle midagi muud soowimist meele tulema, siis pead mind asjatallitusele abiks kutsuma; hüüa aga jõkke:

Wähk, wennike, urkast!
Muſt mees, kõrkjast!

siis olen ma sedamaid sinu kutsu järgil seal. Siiski kinnitan sulle, et kui sa kawal mees tahad olla, ära kõnele tänast juhtumist oma naisele, mis sulle enam kahju kui kasu saaks tooma.“ — Mees lubas nii pikalt kui wõimalik saladust naise eest warjul hoida, tänas wähki wärske kalade ja lubamise eest, laskis teda siis jõkke tagasi minna, ja tõttas rõõmsa sammu ja südamega naise poole minema.

Eidekese nägu läks lahkeks, mehe rohket kala saaki nähes, tema rookis kalad wiibimata puhtaks, riputas soola peale ja pani neid pajaga tulele. Nii palju paituse ja armastuse sõnu kui täna, ei olnud mees kaua aega oma naise suust kuulnud. „Waata, kullake, mis hea õn sul on, kui minu soowimist täidad,“ ütles naine, kui kalarooga söi. Seda wiisi läks neil elu nädala päewad wäga rõõmsalt ja rahulikult edasi, kui esimestel pääwadel pärast pulme; mees tõi iga pääw kübara täie kalu jõelt, mis mõlemile maitsesid. Pühapääwa lõunel tõmbas naine esimest korda nina krimpsu ja ütles: „Noh, mis pergeli lugu se on! Kas sa paremat toitu mulle enam ei jõua lauale tuua, kui neid kalaraipeid? Need on mulle läilaks läinud, süda ei taha enam wasta wõtta!“ Mees küsis, mis ta siis kalade asemele pidi igatsema, ja naine kostis: „wärske lihaga keedetud leem ja sea liha olekſid mul kõige enam moka pärast.“ Mees lubas kül teisel pääwal tema

himustamist täita, siiski läks temal meel nukraks, kui mõtlema hakkas, kas wähil wõimalik peaks olema, naise himustust täita.

Teisel pääwal päikese tõusu ajal jõe kaldale jõudes, hüüdis ta arglikult:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!“

Silmapilgul sirutas wähk oma sõrad kaldale ja küsis: „Mis sa tahad, wennike?“ Mees kostis: „Mul omalt poolt ei oleks kül midagi tahtmist, aga minu naisel ei maitse enam wärsked kalad, waid tema igatseb teist toitu?“ Wähk naeratas ja küsis, mis toitu naine pidi igatsema, ja ütles kui naise himustust oli kuulnud: „Mine koju ja koputa iga hommiku kolm korda weike sõrmega sõõmalaua külge, käskides: Wärske lihaleem ja sealiha lõuneks lauale! siis pead sina soowitud rooga saama; aga ma palun sind, ära lase ennast naise himude sulaseks teha, muidu wõiksid sa hiljemine kahetseda, kus kahetsus enam ei aita.“ Mees tegi teisel pääwal, kuda wähk temale oli õpetanud. Nõnda kui kästud, seisis lõunal sunnitud roog laual. Jälle niisama mahe lugu majas kui esimesel pääwal kaladega; naine oli waga kui tuike, ja püüdis kõik mehele teha, mis ta tema silmast arwas nägema, et mehel meele pärast wõiks olla. Nädal ei olnud weel täielt lõpenud, seal tõmbas naisuke ühel lõunal nina jälle krimpsu ja ütles: „Pöörane lugu! kes pergel iga pääw wärsket liha-leent ja sealiha jõuaks süüa. Mul ei ole seda wõimalik, sest et süda enam ei taha wasta wõtta.“ Mees küsis alandlikult: „Ütle mulle, armuke, mis sa siis himustaksid?“ Naine kostis: „Hane praadi ja magusat kooki!“

Mehel waus kül süda natuke pükki, kui jälle jalawarbad jõele pidi kandma, sest tema kartis wähki ühtepuhkuse palumistega wihastada; siiski ei tohtind tema naise käsku täitmata jättä, muidu oleks tuli hõlpsalt katuksele wõinud minna. Tüki aega mööda jõekallast edasi ja tagasi käies, hüüdis ta wiimaks arglikult:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!“

Silmapilgul sirutas wähk omad mustad sõrad kaldale ja küsis: „Mis sa tahad, wennike?“ Mees kostis: „Mul ei oleks kül omalt poolt midagi tahtmist; aga minu naisel ei maitse enam wärske

liha leem ja sealiha, waid tema himustab teist toitu. Wähk küsis, mis naine pidi himustama ja ütles, kui tahtmist oli kuulnud: „Mine koju, sinu naise soowimised peawad sedamaid täidetud saama, ilma et sul seal juures midagi suuremat tegemist tarwis oleks toimetada. Kui nüüd teisel pääwal lõune ligemale jõudis, waatas mees sagedast arglikku silmaga sõõmalaua peale, kas wähi tõutus tõeks pidi minema? Ja mida kõrgemale päike tõusis, seda madalamale waus mehe lootus, kui laud ikka weel tühi oli. Waata imet! Seatud ajal seisid hane praad ja magusad koogid laual. Naise õn oli otsata suur; pai ja kulla mees liikusiwad sagedamast temal keele peal kui esimesel pääwal pärast pulma. Õhtul magama heites oli ta meest nii kaua kaisutanud ja meelitanud, kunni mees temale oma lugu wähiga oli rääkinud. „Mis meil nüüd enam wiga on,“ ütles naine — „kui sul niisugune abimees on? Meie tahame paremal wiisil hakkata elama. Mina põlgan juba ammugi neid talurahwa riideid ja soowiksin uhkemat emanda ülikonda eneselle; mine ja tallita mulle emanda riideid.“ Nõder mees püüdis kül wasta tõrkuda, üteldes, et tema ei teada, kus wähil niisugune asja sünnitus wõimalik wõiks olla, siiski ei annud naine oma tuju järele, waid pakitas iga pääw nii kaua mehe peale, kunni ta teda jõele sundis minema. Et mehel ööl ega pääwal kodu enam rahu ei olnud, läks ta ühel hommikul selle mõttega jõele: kui wähk minu tahtmist ei jõua täita, siis uputan ennast jõkke.

Tükki aega kahewahel mõttes mööda jõe kallast edasi ja tagasi käies, wõttis ta ommetegi südant ja hüüdis argse healega:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!“

Wähk sirutas silmapilgul omad mustad sõrad kaldale ja küsis: „Mis sa tahad, wennike?“ — Mees kostis: „Mul ei oleks omalt poolt kül midagi tahtmist, aga minu naise soowimistel ei ole lõppu, ehk temal kül iga pääw hane praad ja magusad koogid laua peal seisawad, siiski ei leppi tema enam hea roogadega.“ „Mis ta siis tahab?“ küsis wähk. Mees kostis: „uhkeid emanda riideid endiste hilpude asemele!“ Wähk naeratas ja ütles: „Mine koju, sinu naise soowimine peab täide minema.“ Mees tänas wähki lahke lubamise eest ja hakkas siis koju poole minema, rõõmus selle üle et tallitus nii hõlpsalt korda oli läinud. Juba õue wärawas tuli

üks uhkes riides naisterahwas temale wasta, keda ta esimesel silmapilgul ei tunnud, ommetegi hiljemine omaks emandaks tõusnud naiseks pidi tunnistama. Nüüd oli õnne põli neil käes, igapääw hane praad ja magusad koogid laual ja naisel uhked emanda riided seljas. Nädala lõpul ütles naine ühel õhtul mehele: „Ma olen lugu igapidi järel mõtelnud ja leidnud, et meie elu sedawiisi pikemalt ei wõi edasi minna. Uhked emanda riided, hane praad ja magusad koogid, need ei mahu enam talupoja urtsikusse; wähk peab meile ühe mõisa muretsema, kus mina igapääw proua wiisil wõin elada.“ Mees püüdis kül igapidi wasta tõrkuda, arwates et wähk säherduft igatsemist pahaks wõiks panna, aga naine ei annud oma kiusatuju järele, waid piinas meest, kunni ta tema igatsemist pidi täitma.

Raske südamega ja kurwa sammudega läks mees teisel hommikul jõele, pidas teel mittukorda kinni ja mõtles, kudas ehk wõimalik oleks sest kiusatusest peasta; aga et temal midagi paremat meele ei tulnud, pidi ta wiimaks ommetegi wägewat abimeest paluma, tema hüüdis:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!“

Silmapilgul sirutas wähk omad mustad sõrad kaldale ja küsis: „Mis sa tahad, wennike?“ Mees kostis: „Mul ei oleks kül omalt poolt midagi tahtmist, aga minu naisel ei ole hea rooa ja emanda riietega enam pikemat rahu, waid piinab mind igapääw kui waenlane sinu abi otsima tulla.“ Wähk küsis, kui naise soowimist sai kuulnud, mis uudist ta pidi igatsema. Mees rääkis, et naine uhket mõisat ja proua nime igatseda ja tunnistas wiimaks, kuda ta ühel õhtul naisele oma kokusaamist wähiga olla rääkinud. „Oh, sa wilets loom!“ hüüdis wähk — „nüüd oled sa oma õnne ja rahu lõpetanud! Sinu naise soowimised ei saa sulle enne enam rahu andma kunni teie kõik tänniſt õnne olete ära kautanud. Siiski wõid sa sel korral rahuliste koju minna: sinu naise tahtmine peab täide minema.“

Kui mees jõelt koju jõudis, arwas ta ennast teelt eksinud olewad, sest et tema oma endist urtsikut enam ei leidnud ja kõik ümberkaudne koht silmale wõõras näitas. Üks uhke mõisi keskel ilusat rohu aeda seisis tema ees ja kui mees alles kahewahel seistes ise weel ei teadnud, mis ta pidi tegema, tuli üks uhke proua siidi riides temale wasta. Healest tunnistas mees, et uhke naisterahwas tema laulatud abikaasa oli, kes lahkest temale ümber kaela kinni hakkas ja ütles: „Nüüd on minu soowimised täidetud; ma tänan sind ja sinu abimeest wähki!“ Mees ei teadnud, mis ta rõõmu pärast pidi tegema; temal oli nüüd üks naine, kes teda wäga armsaks ja kalliks pidas. Roogade pärast ei olnud neil enam muret, sest et kokad igapääw seda pidid muretsema, mis proua süda himustas. Paremat pidu ei wõinud inimesel maa peal kuskil olla. Aga siiski ei leidnud täitmata naise süda rahu, waid hakkas paari nädala pärast jälle meest waewama, et mees teda wägewa wähi abiga kuningaks pidi tõstma. Mees tõrkus wasta, nii palju kui ta jõudis, mis ommetegi midagi ei aitanud, sest et naine ööd ja pääwad oma kuninga himu tema kõrwa laulis ja temale kuskil rahu ei annud. Kül ähkis ja puhkis waene mehike, otsis kõrwa tagant nõu, ja kui sealt midagi paremat ei leidnud, pidi ta wiimaks wähilt abi mineme otsima.

Jõele minnes oli ta enam surnu kui elaw, katsus mittukorda abimeest hüüda, aga keelel ei olnud päenutamist, et sõnu wõis ütelda. Ommetegi sai ta aega mööda kogeldates ütlema:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!“

Silmapilgul sirutas wähk omad mustad sõrad kaldale ja küsis: „Mis sa tahad, wennike?“ Mees kostis arglikult: „Mul ei oleks omalt poolt kül midagi tahtmist, aga minu naisel ei taha proua põlw mõisas enam maitseda.“ Wähk küsis: „Mis põlwe ta endale siis himustab?“ Mees kostis: „Minu naine tahab kuningaks saada.“ „Tohoo!“ hüüdis wähk — „aga et ma korra sinu wõlglane olen, tahan ma sel korral weel naise tahtmist täita. Mine koju, sinu naise soowimine lähäb täide.“

Kuda wähk tõutanud, nõnda leidis mees koju tulles oma naise kuningaks tõusnud. Sulgsid, teenrid ja tüdrukuid leiti tosinate kaupa, kes kõik uue kuninga käsud pidid täitma. Jumal tänatud! mõtles mees, nüüd leian ma üksкord rahu, sest naise kõrgem himu on täidetud, pealegi temal igal sammul nii palju teenijaid, et ta seda tähele ei pane, kui ma kõrwale poen ja pika waewa peale ennast puhkan. Rohkem paar kuud läks naisel kuninga pidu lahkelt edasi, nõnda et midagi soowimist teda ei tulnud waewama. Ühel pääwal laskis ta oma mehe enese ette kutsuda ja ütles: „Mul ei ole pikemalt lusti kuningas olla, waid tahan weel kõr-

gemale tõusta! Seal pead sina ja peab sinu abimees wähk mind aitama." Mees küsis: „Mis sa siis weel tahad, kui kuninga põlw sulle ei kõlba?" Naine kostis: „Ma tahan jumalaks saada!" Mees kohkus, et tükil ajal sõna omast suust wälja ei saanud, siis hakkas ta naist paluma ja kui tema palumised midagi ei aitanud, ütles ta wiimeks järsku wälja: „Tee, mis sa tahad, aga seda palumist mina wähi ette ei lähä wiima." „Waata täipunga!" hüüdis naine wihaga — „kas sina tohid minu wasta panna, kes mina sinu laulatud naine, ja pealegi weel kuningas olen! Silmapilgul täida minu käsku, ehk ma lasen sinu elu wõtta!"

Mees mõtles: „Surema peame kõik, ükskõik kuda ma otsa leian, kas kurja naise ehk wähi läbi, ma tahan käsku täita." Nõnda mõteldes astus ta julge sammudega teele, aga mida ligemale jõgi tuli, seda lühemaks läksid mehikesel sammud. Wiimist julgust koku wõttes, hüüdis ta:

„Wähk, wennike, urkast!
Must mees kõrkjast!"

Ümberringi kõik waik, ei tulnud siin wähki ega muud looma mehele silmade ette. Tema hüüdis teistkorda, niisama asjata; wiimaks weel kolmatkorda. Seal sirutas wähk esiteks ühe, siis teise sõra pikamiste kaldale ja küsis: „Mis sa minust tahad?" Mees ütles: „Mul ei oleks omalt poolt midagi tahtmist, aga minu kuningaks tõusnud naine ei anna mulle kuskil rahu." „Mis ta siis weel himustab?" küsis wähk. Mees kostis: „tema tahab jumalaks saada." Wähk ütles wihaga: „Sea lauta mõlemad! Sinu naine on jamps ja sina weel hullum kui jamps, sest et sa tema pilli järel tantsid."

Mees tundis, kui oleks maapind temal jalgade al põrunud. Silmi laiemale selitates ei näinud ta enam jõge ega wähki; natuke maad eemal seisis üks onnike lagedal. Kui mees sinna jõudis, leidis ta sealauda ja oma naise narakas hilpudes nurgas sittase pahma peal maas. Seal pidid nemad elu otsani elama ja wana sõna meele tuletama, mis ütleb: „Suur tük ajab suu lõhki."

Leitud laps.

Üks naine leidis pühapääwa hommikul kirikule minnes metsast ühe poisikese, kes ehk kahe aastane wõis olla. Laps nuttis kibedast tühja kõhu pärast, ja ei teadnud midagi selleşt räägida: kust ehk kuda tema seie metsa oli saanud. Peenikesed riided tema ümber näisid tunnistama, et poisike ülema rahwa sugust pärite wõis olla. Naine wõttis teda sülle, wiis oma koju, andis temale süüa ja läks siis jälle kiriku teele, — lootes seal kuulda saada, kus leitud poisikese kodu wõis olla. Kui tema nüüd sel pühapääwal ja hiljemine ümber kaudu kirikutes mahakuulutamise peale lapse wanemaid ehk pärijaid kuskilt ei leidnud, pidas ta mehega ühes koos nõu, poisikest endale kaswandikuks wõtta, kes wäga terase waimuga loom näitas olema, ja sellepärast, kui Jumal elu ja terwist kinkis, neile rõõmuks wõis üleskaswada. Neil oli enestel kül juba kuus last, neli poega ja kaks tütart, nõnda et kaswandik seitsmendamaks leiwarotiks majasse kaswis; aga Jumal õnnistas neile põldu ja karja, et ihukattet ja peatoitu kõigile sai ja kelleştki puudust ei leitud.

Kui kaswandik noore mehe ealiseks saanud, ütles ta ühel pääwal kasuwanematele: „Ma tänan teid kõige armu ja heategemise eest, aga nüüd on aeg mulle tulnud, maailma rändama minna. Ehk leian õnne juhil kustkilt teenistust, mis mulle enam palka annab, kui enda weiked tarwitused ärakulutawad, siis makan teile kaswatamise waewa tagasi, ehk mul kül ial wõimalik ei saa olema, teile teie armastust kätte tasuda." Jättis siis jumalaga, wõttis leiwakoti selga ja tõttas teele. Kui ta mõne pääwa juba lõune poole teekäiki tallanud, jõudis ta ühel pääwal paksu metsa, kust raske hoigamine tema kõrwa tungis. Tema kuulas natuke aega teraselt, kust poolt hoigamine tõuseb ja läks siis heatitsemise juhil edasi. Paksu põõsa alt leidis ta ühe haawatud wanarauga maast, kellel pea ja silmad werised olid, niisamuti kaa samblad ja muru tema ümber werega wärwitud. Wanakese silmad olid kinni, nõnda et raske hingamine ja hoigamine üksi märki

andsid, et kehal weel elu waimu sees wõis olla. Noormees rutas wet otsima ja leidis ligimailt ühe allika soonekese selge külma weega, mis ta oma kübarasse täitis ja wanaraugale keele kasteks ja kehakarastuseks juua wiis. Wanarauk neelas ablast mõne lõnksu pakutud jooki, hakkas siis kõhides läkatama ja minestas wiimaks abimehe kätte wahele ära. Noormees tõstis teda oma selga ja kandis allikale, kus wanaraugale nii kaua külma wet pähä walas, kunni ta minestuse uneks ärkades jälle toibuma hakkas. — Wanakese lõhki pekstud pea kõitis ta oma kaelarätikuga kinni, puhastas silmnäu, hiuksed ja riided wereſt, tegi siis sammaldest pehme aseme ja pani wanakese sinna puhkama.

Wanarauk uinus sedamaid magama ja puhkas rohkem poole pääwa oma haawamise wäsimust. Noormees istus tema kõrwas ja tõrjus lehtpuu oksaga kärbseid magaja küllest. Wanamees ajas ühe silma natuke laiale, waatas lahkelt oma abimehe peale ja ütles siis: „Kõigest südamest tänan ma sind sinu heldust töö eest, mis sa mulle oled teinud ja mis eest ma sel puhul sulle wõlgnikuks pean jääma, sest et röõwlid mind kui kiriku roti paljaks on teinud. Edespidi loodan ma sulle waewa palka kätte tasuda, kui meie ükskord jälle koku peaksime juhtuma. Sinu teekond ehk wõiks sulle pikem wiibima kui kodunt kaasa wõetud leiwakot ulatab, sellepärast palun sind, pista minu silgu karbikene kotti, mis riisujad mulle ükſi on jätnud." — Noormees tõrkus tük aega pakutud abi wasta wõttes, mis ehk wanaraugal enesel palju tarwilikum wõis olla, siiski pidi ta wiimaks järele andma, kui tähele pani, et wanamees tema wastatõrkumist pahaks pani. Wanamees pistis oma karbikese tema leiwa kotti, üteldes: „Mul ei ole kodu siit kaugel, ühel teekäijal aga mõnda tuult talla al." — Kui ta minema hakkas, pidi noormees tema kiirust imeks panema, mida kaugemale wana taat jõudis, seda lennukamaks läksid temal sammud, et üürikese ajaga kui lendaw lind tema silmaotsast kadusiwad. Et noormees rohkem poole pääwa puhkanud, käis ta weel tükk õhtut enne kui puhkama jäi. Kui ta maha istus leiba wõtma, näitas kui oleks leiwakannik täna kotis kaswanud, ühtlase kaa leib wärskemaks läinud. Kingitud karbikene oli wärsket soolasilku täis, mis mehel wäga maitsesid. Hommiku suurust wõttes, leidis ta karbikese wõiga, ja lõunal jälle sealihaga täidetud. „Aitüma lahke andjale!" hüüdis mees — „kes mind selle rohkuse karbisega on õnnistanud! Mis wiga nüüd teed käies."

Ühel pääwal istus ta tee ääre jalgu puhkama, seal tuli üks weike punane koer üle lageda joostes tema juure, lakus tema käsi, sabaga liputates, wõttis wahe wahel kuue õlmast kinni, kui tahaks meest ülestõusma meelitada ja kuhugi wiia. Noormees waatas natuke aega koera tembutamist, tõusis siis püsti, kus koer röõmu pärast tema ümber jookſis, siis jälle kuue õlmast kinni hakkas ja meest oma järel püüdis wedada. Noormees mõistis tema sõnata tahtmist, läks koera jälgil üle lageda metsa poole, mis ehk poole wersta kaugusel teest wõis olla. Wahe wahel jäi koer seisma ja waatas, kas saatja tema jälgil pidi olema. Metsas leidis noormees ühe naisterahwa, kes tugewa kõiega männi tüwi külge oli kõidetud, et ta ennast liigutada ei wõinud; ega olnud temal muud kehakatet kui üks peenikeseſt lõnendist särk. Mees peastis teda sedamaid puu paelustuseſt ja kuulis, et röõwlid teda paljaks olid riisunud ja puu külge kinni sidunud: „Mul ei ole kül wõimalik" — ütles mees — „midagi naisterahwa riideid sulle anda, aga wõtta minu kuub senni omale keha warjuks, kui meie rahwale jõuame ja sealt paremaid riideid leiame." Neitsi mässis ennast tänuga tema kuue sisse ja läks siis nooremehe seltsis edasi; weike punane koer jookſis kui teejuht neil ees. Õhtul jõudsid nemad ühe wana lossi aherwartesse ja tahtsid seal öömaja wõtta, seſt et ligimail midagi muud warjupaika neile silma ei ulatanud. Üks teekäia oli juba enne neid müüri kantsude wahele asupaika wõtnud. Noormees wõttis oma leiwakoti ja palus teised endale wõõrsiks, kus nemad kolmekeste kõhud täitsid. Pärast sööma rääkis wõõras mees, üks õpinud sepasel, kuda temal nõu olla kuninga linna minna, kus sel puhul sepasi wäga tarwitada ja neile rohket tööpalka maksta. Neitsi rääkis, et tema ühe suurtsugu mõisniku tütar olla, kes tädile tahtnud wõõrsile minna, teel röõwlite küüsi juhtunud, kes teda paljaks riisunud, puu külge sidunud, siis tõlla ja hoosmuretseda, misga temal wõimalik oleks inimeste seltsi jälle minna; aga et kellelgi rahakopikat taskus ei olnud, tõusis neil kartus, kas kuſtkilt inimesi pidid leidma, kes neile riideid laenaks. Magama minnes nägi noormees, et weike punane koer kadunud oli, sellepärast küsis ta neitsi käest, kuhu koer oli jäänud. Neitsi ajas silmad laiale ja kostis: „Mina ei ole sinu koera silmaga enam näinud seſt ajast kui seie saime." Nüüd imestas noormees nii samati ja rääkis, kuda tema koera jälgil teed metsa oli leidnud, sellepärast arwanud, et neitsi koer teda appi kutsunud.

Teisel hommikul läksid noormees ja sepasel õnne katsuma, kas neitsile riideid kuskilt laenuks wõisid saada, aga pidid mõlemad pärast lõunat tühja käega tagasi tulema. Õhtul heideti koormatud südametega puhkama, sest et peetud nõu neil üsna tuulde läinud. Lahke unenägu tuli magades neitsi trööstima. Tema nägi unes et üks weike wanamees temale riideid ja raha lubas, kui meestel küllalte julgust oleks katsetööd teisel pääwal käsile wõtta. Wana müürikantsuda al ööldi keldrid ja seal sees põhjatu palju rikust olema. Siiski saada meestel raske wõitlemine olema, enne kui waranduse wahtide tagant wara wõisid kätte saada. — Neitsi rääkis hommikul oma unenägu meestele, mis nii elawalt tema silma ees seisnud, et ülesärkades weike wanamehe kuju weel oma kõrwas arwanud olewa. — Mehed läksid wiibimata keldrit otsima, mis nemad kaa üürikese aja pärast leidsid; siiski näitas sisse minik nõnda pime, et seal tuleta jalgade ette ei wõinud näha. Onnelt leiti üks tõrwane palgi ots liiwa ja lubja puru seest, seda lõhastati peergudeks ja mindi nüüd tulewalgel õnne teed otsima. Tük maad mööda kitsast urgasteed edasi minnes, saiwad nemad ühe raudukse taha, mis nii kindel oli, et nende lõögid ja kangutamised ust ei wõinud liigutada, weel wähäm lahti teha. Lodus tiibadega tulid mehed tagasi ja rääkisiwad oma õnnetust. Sepasel rääkis, kuda tema tugewamad wasara wopsud midagi kindla ukse wasta ei olla mõunud, mis kaljuseina tugewusel kõikumata seisnud. — Kui nemad kolmekeste parajalt lõunat wõtsid, tuli weike wanake nende seltsi, palus süüa, mis temale lahkelt anti. Pärast kõhu täitmist ütles ta: „Mul on neitsiga mõni sõnake salalikult rääkida, mis teised kõrwad ei tohi kuulda." Neitsi oli silmapilgul äratunnud, et wanake seesama oli, kellest tema ööse1 tähtsalt und oli näinud, sellepärast ei tõusnud tema südamesse midagi kartust, kui ta wanakesega teiste seltsist pidi äraminema. Kui nemad müüride wahel ühte ükskut kohta olid leidnud, ütles wanamees: „Teie ei saa enne raudust lahti kangutama, kunni kolm kärnast konna olete tapnud ja nende werega kolm ristikest ukse peale teinud. Lähäb rauduks lahti, siis olgu mehed wahwad, et nemad waranduse wahtide üle wõimust saawad. Wõitlemine ei saa neile mitte kerge olema, aga selle wasta on palk põhjatu suur. Enam ei tohi ma sulle awaldada."

Neitsi rääkis tagasi tulles, mis tema wanakese suust praegu kuulnud. Mehed läksid wiibimata wanamehe õpetust mööda kärnasi konna püüdma, mis siin niiskes keldri koobastes ei wõinud

puududa; ega wiitnud neile otsimine kuigi kaua aega, seal olid kolm kärnast konna nende käes. Sepasel wõttis oma raske wasara, noormees ühe tugewa, tammetüwikust tehtud wembla, ja nõnda waenu wasta walmistatud mindi teist korda teele, kus nemad waranduse kambri lootsid tühendada. — Niipea kui rauduks kärnase konna werega sai ristitatud, kargas ta ise eneseşt lahti, nõnda et mehed waewata üle läwe teise keldri wõisid astuda, mis tulewalgel rohkest kiriku suurune nende silma paistis. Silmapilgul tuli üks suur must koer haukudes meeste peale ja tahtis nooremehe kintsust kinni sasida, ommetegi oli sepasel kiiruse poolt koeraşt ülem, rabas oma suure wasaraga osawalt temale pähä, et teist lööki enam tarwis ei olnud. Natukese aja päraşt tuli teine must koer, esimesest hea tüki suurem, sellel oli kaks pead ja neli silma. Ehk kül sep esimese wopsuga ühe pea temal maha rabas, siiski tungis ta teisega seda kurjemalt meeste peale. Nooremehe wemmal läks lüües kildu, aga koerale ei saanud sest midagi wiga. Seal langutas sep kõigest wäest oma wasaraga koerale kukla, et kuri elajas surnult tema jalgade ette maha langes. Nüüd tuli kolmas weel suurem must koer, kellel kolm pead ja kuus silma oli. Sep rabas ühe pea maha, natukese aja päraşt kaa teise taga järel, kus koer jooksu pistis ja wingudes oma kolmandama peaga meeste silma eest ära kadus. Peale koera kadumist läks pime kelder ühe korraga nõnda walgeks, kui oleks mittukümmend küünalt põlema süütatud, ehk kül silm kuskilt ei küünalt ega lampi ei näinud.

Kui mehed alles immestates walguşt waataşiwad, astus taga seinaşt üks noor naisterahwas wälja, kaunim kui kõige ilusam lilleke, walges siidi riides ja sõrme jämedused kuld keed kaela ümber; pakkus lahkelt meestele kät ja ütles: „Ma tänan teid kõigest südamest, et nõiduse paelast mind olete peastnud, kuhu sisse kuri nõid mind oli wangistanud." Siis tuli teine, niisama kaunis naisterahwas taga seinaşt wälja, tänas kui esimene ja lisas juure: „Nüüd peastke kaa meie waranduşt, mis nõia keldris seisab." Mehed palusiwad teed juhatada ja läksid siis waranduse kambrit tühendama. Neitsid langesid teine teise kaela ümbert kinni ja nutsid rõõmu päraşt. Siis rääkisiwad nemad meestele, kuda nemad ühe rika kuninga tütred olla, keda wööras ema, kes waranduşt oma lastele püüdnud saada, nõia abiga seie wangi pannud, ja neid koerteks moondanud, nõnda et wanem tütar ühe peaga, noorem jälle kui kahe peaga koer waranduse kambrit pidid hoidma. Nõiduse sõlmed olla nõnda kinnitatud, et kui kedagi loodud ini-

mene koeri peaks tapma, siis peasewad kuninga tütred lahti. Waranduse kambris ütlesiwad nemad kulda ja höbedat koorma kaupa olewa, aga üks nõiduse wäel karastatud karu olla ukse wahiks pandud. Meestel oli julgust koledat katsetööd ettewõtta; nemad pidasiwad sellepärast ühes koos nõu, et noormees wemblaga karule silma pidi torkama, senni kui sep tema selja taha kargab ja sealt wasaraga pead hakkab wirutama. Siiski näitas töö palju raskem kui ette olid arwanud ja läks ehk tund aega, enne kui waenlase üle wõimust saiwad. Mehed olid mõlemad werised ja riimustatud. Karu maha langemisel tõusis äkitselt üks kärgatus, kui oleks maapind neil jalgade al lõhkenud. Tagaseina müür langes maha ja nüüd seisiwad meestel silmade ees waranduse kerstud; kulla ja höbedaga täidetud kerstude kõrwas wirna ülesse pandud sõled ja höbe helmed, kellest üksi mõni hobuse koorm wõis saada. Üks noormees, uhkes riides, astus kerstude tagant wälja, teretas ja tänas oma peastmise eest, kaa se oli üks kuninga poeg, keda nõid karuks moondanud ja oma waranduse wahiks oli pannud. „Wana taadile taewas tänu!“ — ütles kuningapoeg, — „kes teid seie oli juhatanud. Wana nõid, kes ennast kolme peaga koeraks oli moondanud, ei saa meie üle enam wõimust, sest et kaks pead temal otsast on rajutud, kus sees tema suurem nõiduse wägi seisis. Nüüd tahame tema warandust isekeskis jagada, kust meile igaühele küllalte peab saama.“ Kuninga tütred andsiwad enda riietest mõisniku tütrele, nii palju kui temal tarwis läks, siis hakkasiwad warandust jagama, mis neile rohkem nädala päewad aega wiitis.

Jagamisse lõpetusel tuli weike wanake sinna, rõõmustas, et asjad hästi korrale olid läinud, ja ütles siis: „Nüüd tohin ma teile kõik saladused awaldada, mis tännini warjul seisiwad. Sina“ — ütles ta meie nooremehele — „oled niisama ühe kuningapoeg, kui need teised siin kuninga lapsed on. Kurjad inimesed waras-tasid sind lapsepõlwes wanemate kojast, sest et sa nende ainuke laps olid, nemad lootsid selleläbi pärast wana kuninga surma riigi-wallisust enda kätte saada. Mina olin sündimisest saadik sinu warjaja ja kandsin ühte puhku hoolt, et sul talurahwa majas midagi wiga ei wõinud sündida. Ehk kül sinu silm mind ei näinud, siiski olin ma öösd ja pääwad sinu ümber. Kui sa hiljem rändama läksid, tahtsin ma sinu südant läbi katsuda, sellepärast moondasin ma ennast haawatud meheks, kellele sina metsas appi tulid, ja andsin sulle silgu karbikese, mis ial tühjaks ei pidand minema.

Päraft seda juhatasin sulle teed koera kombel riisutud naisterahwa juure ja wiimeks seie lossi kantsutesse, kust sa õnne pidid leidma. Nüüd walitege igamees, kuda süda ihaldab, endale abikaasad, sest et teil warandust enam kui küllalt käes on.“

Seal kosis tapetud karust peasnud kuningapoeg ühe, ja talumajas üleskaswanud kuninga poeg teise kuninga tütre enesele abikaasaks, ja rika mõisniku tütar andis sepasellile kät ja südant päriseks. Aga kaswandik kuninga poeg läkitas poole osa omast waranduseft kasuwanematele, kes nüüd ühe korraga rikaks läksiwad, lastele ja laste lastele suurt waranduft päranduseks wõisid jätta.

Sunc-munake.

Ükskord elas üks kehwa mees oma naisega suures metsas; Jumal oli neile kaheksa last annud, kellest wanemad juba oma leiwapalukest wõõra sunni al teenisiwad, sellepärast ei teinud wanematele suurt rõõmu, kui neile weel üheksas pojuke wanal eal sündis. Siiski pidid nemad lapsukest kui Jumala annet wasta wõtma ja ristirahwa wiisil ristitada laskma. Nüüd sündis, et kedagi lapsele waderiks ei tahtnud minna, sest et igaüks kartis, kui wanemad ära surewad, siis jääb laps minu kaela peale koormaks. Mees mõtles: ma wõtan lapse sülle ja wiin pühapääwal kiriku, räägin, et waderid kustkilt ei ole saanud, tehku siis kiriku õpetaja mis tahes, ristigu last ehk jätku ristimata, ega sellepärast pat minu hinge peale ei wõi langeda. Natuke maad kodunt minnes leidis ta ühe sandi tee ääres istumas, kes temalt armu palus. Mees ütles: „Mul ei ole, wennike, sulle midagi anda, need kopikad, mis mul taskus, pean lapse ristitamise eest andma; aga kui sa hea mees tahad olla, siis tule minu lapsele waderiks, pärast lähme koju ja wõtame, mis perenaine warrude rooaks meile walmistanud. Sant, keda tännini weel kedagi waderiks ei olnud palunud, täitis rõõmuga mehe palumist ja läks temaga seltsis kirikule. Kui nemad parajalt sinna jõudsid, tuli üks uhke tõld nelja hobusega kiriku ukse ette, üks noor naisterahwa saks astus tõllast. Kehwa mees mõtles: siin tahan wiimist korda oma õnne katsuda, astus alandlikult kumardates proua ehk preili ette, kes ta oli, ja ütles: „aus preili ehk kes teie olete! wõtke seda waewa enda peale et minu lapsele waderiks tulete?“ Preili lubas palumist täita. Kui nüüd laps pärast jutlust ristmisele wiidi, panid õpetaja ja kiriku rahwas wäga imeks, et üks waene kerjaja sant ja üks uhke suurt sugu naisterahwas ühes koos lapsel waderiks seisiwad. Pärtel ristati lapsele nimeks. Rikas wader maksis ristitamise raha ja kinkis weel pealegi kolm rublatüki waderi andeks, mis lapse isale suurt rõõmu tegi. Sant läks temaga warrule. Õhtul enne äraminikut wõttis ta weike nartsu sisse mäsitud karbikese omast taskust, andis lapse emale ja ütles: „Minu waderi anne on kül wäga pisuke, siiski ärge põlgage ära, ehk wõib temast ükskord teie pojukesele õnne tulla. Mul oli üks wäga tark tädi, kes nõiduse wäel palju oskas toimetada, se andis mulle enne surma seda linnu munakest karbikese sees, üteldes: „kui sulle kogemata midagi juhtub sündima, mis sa ial ei wõinud mõtelda, siis anna seda munakest; kui selle kätte saab, kellele ta oli loodud, siis wõib ta temale suurt õnne tuua. Aga hoidku ta munakast õrnamast kui oma silma, et katki ei lähä, sest õnne koor on õrnas. Tänini, ehk ma kül ligi kuuskümmend aastat wana olen, ei ole mul midagi asja nii kogemata juhtunud, kui täna hommikune waderiks palumine, seal tõusis minu südames esimeseks mõtteks: Sa pead munakese lapsele waderi andeks andma.“

Weike Pärtel kosus priskeste ja kaswis wanematele rõõmuks, kunni ta kümne aasta wanusel külasse ühe nõuka peremehele karja poisiks sai. Pererahwas olid karja poisiga wäga rahul, kes üks waga ja tasane poisike oli ja ial perewanematele meele pahandust ei teinud. Kodunt minnes pistnud ema waderi kingituse temale taskusse ja käskind seda õrnamalt kui silmtera hoida, mis Pärtel kaa tegi. Karjamaal seisis üks wana pärna puu ja suur munakiwi pärnapuu al, seda kohta armastas poisike wäga, nõnda et kõigel suwel üht pääwa ei läinud, kus tema pärnapuu al kiwi otsas ei olnud korra istunud. Seal kiwi otsas sõi ta enamist oma leiwapalukest, mis temale moonaks kodunt igal hommikul kaasa oli antud, ja üks weike allik kiwi ligidal andis temale keelekastet. Teiste karjalastega, kes isekeskis palju wallatust tegid, ei pidanud Pärtel sõbrust. Imelik näitas, et kuskil ümberkaudu nii ilusat rohtu ei leitud kui kiwi ja allika wahel; ehk kül kari igapääw seal söömas käis, siiski oli teisel hommikul muru enam hoietud heinamaa, kui karjamaa sarnane.

Juhtus kui mõnikord palawal pääwal Pärtel kiwi otsa natuke tukuma jäi, et imelikud unenäud teda seal igakord rõõmustasid, et temal unest ärkades weel kenad pilli ja laulu healed kõrwades umisesiwad, nõnda et tema lahti silmadega weel und nägi. Kiwi oli temal kui kallis sõber, kellest ta igapääw raske südamega lahkus ja teisel hommikul jälle suure igatsusega sinna tõttas. Pärtel oli wiieteistkümne aastaseks saanud ja pidi nüüd karja poisi ammetist lahkuma. Peremees wõttis teda sulaseks, aga ei pannud ial raskemat tööd temale peale, kui poisikese jõud kandis. Pühapääwal ehk suwe õhtudel, kus teised küla poisid ja tütarlapsed

ühes koos nalja tegiwad, ei läinud Pärtel nende seltsi, waid sammus waikses mõttes karjamaale oma tutawa pärna puu alla, kuhu ta mõne korra poole ööni wiibis. Nõnda istus ta ükskord jälle ühel pühapääwa õhtul suupilli puhudes kiwi otsas, seal roomas üks piimawalge madu kiwi alt wälja, tõstis pea ülesse, kui tahaks pilli kuulda ja wahtis terase silmadega Pärtli peale, mis kui tule sädemed tema peast hiilgasiwad. Hiljem juhtus seda naljakat lugu sagedaste, mis päraft Pärtel, kus ta iäl natuke puhkamise aega leidis, ika oma kiwile ruttas, et kena walget madu näha saaks; aga madu oli nõnda temaga ära harinud, et ta ennast mittukord poisikese jalgade ümber keerutas.

Pärtel oli nüüd noore mehe ealiseks jõudnud, wanemad mõlemad temal surnud, õed ja wennad elasiwad kõik temast kaugel, et tema neist ega nemad temast palju ei kuulnud, weel wähemalt üks teist näha saiwad. Aga kallimad kui wennad ja õed oli Pärtlil walge madu kiwi al, kelle peale tema mõtted pääwal käisiwad ja kellest ta öösel enamist ika und nägi. Sellepäraft läks temal talw wäga igawaks, kui lumi maas ja maapind külmetanud. Kui kewadised päikese terad lume wiinud ja maapinda sulatanud, läks Pärtli esimene tee jälle pärna alla kiwile, ehk kül puu külles weel lehekest nähtawal ei olnud. Oh seda rõõmu! Niipea kui ta oma igatsust uulepillile sai õhkanud, roomas walge madu kiwi alt ja mängis tema jalgade ümber, aga Pärtli silmas näitas taana, kui oleks maul pisarad palgid mööda maha langenud, ja se tegi temale südame walu. Nüüd ei jätnud ta palju ühte õhtut kiwil käimata, ja madu läks ika julgemaks, nõnda et ennast mõnekorra silitada laskis, aga kui Pärtel teda kinni püüdis wõtta, libises ta tema sõrmede wahelt kiwi alla tagasi.

Jaani laupääwa õhtul, kus kõik külarahwas, noored ja wanad, ühes koos Jaani tulele läksiwad, ei tohtinud kaa Pärtel teistest maha jääda, ehk kül tema süda teda teise teele meelitas. Aga keskel lustipidu, kus teised laulid, tantsisiwad ja muud nalja tegiwad, puges ta salamahti nende seltsist ja läks hiire sammudega pärnapuu alla, se oli ainuke paik, kus tema süda rahu wõis leida. Ligemale minnes paistis kiwilt hele tuluke tema silma, mis teda wäga imestama pani, sest et tema teades sel ajal kedagi inimest seal ei wõinud olla. Aga kui ta sinna jõudis, oli tuli kustunud, ei tuhka ega kibemeid kuhugi järele jäänud. Tema istus kiwi otsa ja hakkas tutawal wiisil uulepilli puhuma. Ühekorraga tuli hiilgaw tuluke kiwi alt jälle nähtawale, mis muud ei olnud kui

walge madu sädendawad silmad. Madu mängis jälle tema jalgade ümber, laskis ennast temast silitada ja waatas teraselt tema peale, kui tahaks rääkida. Kesk öö ehk ei wõinud enam kaugel olla, seal libises madu kiwi alla oma pesasse ja ei tulnud Pärtli pilli peale enam nähtawale. Kui ta pilli suust wõttes tasku pistis ja koju tahtis hakata minema, kohisesid pärna puu lehed tuule õhus nii imelikult, et kohin kui inimeste healed Pärtlile kõrwa kostis, ja mittukorda arwas ta neid sõnu kuulma:

„Õnnemunal koore õrna,
Wiletsusel süda wisa;
Tõtta õnne tabamaie.“

Seal tundis ta walusat igatsemist, et süda kipus lõhkema, siiski ei teadnud ta ise, mis järel tema igatses: Rasked pisarad langesiwad temal silmist palgile ja tema ohkas: „Mis aitab õnnetumale õnnemuna, kellele seie ilma õnne ei ole loodud! Ma tunnen lapse põlwest saadik, et mina inimeste seltsi ei kõlba, nemad ei mõista mind ega mina neid: Mis neile rõõmu teeb, se ünnitab mulle südame walu, ja mis mind õnnelikuks wõiks teha, seda ei tea ma isegi, weel wähem teised. Rikus ja waesus olid mul waderiks, sellepäraft ei wõinud minust ial õiget looma kaswada.“ Seal tõusis äkitselt walgus tema ümber, kui oleks pärnapuu ja kiwi heledamas päikese terades seisnud, nõnda et temal tükil ajal wõimalik ei olnud silmi lahti teha, waid aega mööda wast altkulmu natuke luurida usaldas, kunni silm walgusega sai harima. Üks kaunis naisterahwa kuju, lume walges riides, seisis tema kõrwas kiwi peal, kui oleks üks ingel taewast maha tulnud. Aga neitsikese suust tuleb healeke, magusam kui ööpika laul tema kõrwa, mis nõnda kostab: „Armas noormees, ära karda, waid wõta ühe õnnetuma tütarlapse palumist kuulda! Mina waene elan wiletsuse wangis, ja kui sina minu peale armu ei heida, siis ei ole mulle elu ilmas enam peastmise lootust. Oh, armas noormees, halasta minu peale ja ära tõuka mind mitte ära. Mina olen ühe wägewa kuninga tütar hommiku maalt, raha ja waranduse pooleşt otsata rikas, aga se ei wõi mulle midagi aidata, sest et nõiduse wägi mind mau kombel seie kiwi alla sundis elama, kus ma juba mittu sada aastat wangis olen olnud, ilma et ma ise wanemaks lähäksin. Ehk ma kül kellegile inimese loomale ial wiga ei ole teinud, siiski põgenewad kõik minu kuju eest, kui nemad kogemata

mind juhtuwad nägema. Sina olid ainuke elaw loom, kes tännini minu ligistamist sallis; jah, ma tohtisin sinu jalgade ümber mängida ja sinu käsi on mind mitukorda lahkest silitanud. Sellepärast ärkas mul lootus südamesse, et sinust peastja mulle wõiks sündida. Sinu süda on puhas kui lapse süda, kus sees midagi walet ega petust ei ela. Üle selle on kõik sinu käes, mis minu peastmine tarwitab: üks suurtsugu inimene ja sant olid sul ühes koos waderiks ja õnne munake kingiti sulle waderi andeks. Jaani öösel ükši iga kahekümne wiie aasta pärast on mul wõimalik tunni aega inimese kombel maa peal liikuda, ja kui seal üks puhta südamega noormees, kellel nimetatud aruanded käes on, tuleks ja minu palumist kuulda wõttaks, siis wõiksin ma pikast wangi põlwest peasta. Peasta, oh peasta mind igawast wangistuse kütkest, ma palun sind kõige inglite nimel." Nõnda rääkides langes ta Pärtli ette põlwile maha, wõttis tema jalgade ümbert kinni ja nutis ärdaste. Pärtli süda sulas seda nähes ja kuuldes, tema palus neitsi ülestõusta ja kuulutada, mil wiisil peastmine wõimalik pidi olema. „Ma tahaks silmapilgul tulest ja weest läbi minna." ütles Pärtel, „kui sinu peastmine seeläbi wõimalik oleks, jah kui mul kümme elu kautada oleks, kõik neid annaksin ma ühes koos sinu peastmise eest! Üks tundmata igatsus ei anna mulle kusagil mahti, aga mis mina igatsen? seda ei tea ma mitte." — Neitsi ütles: „Tule homme õhtul päikese weeremise ajal jälle seie ja kui mina mau kombel sinu ette astun, oma keha kui wöö sinu keha ümber keerutan ja sulle kolmkorda suud annan, siis ära ehmata mitte ja ära hakka kohdudes wärisema, muidu pean ma jälle, kes teab ehk mõne saja aasta siin nõiduse wande al ohkama." Seda üteldes oli neitsi nooremehe silmast kadunud ja jälle kohises pärnapuu lehtedest:

„Õnne munal koore õrna,
Wiletsusel süda wisa;
Tõtta õnne tabamaie!"

Pärtel oli koju tulles koidu eel magama heitnud, aga imelikud kirjud unenäud, pool lahked, pool koledad, ei annud temale puhkamise mahti. Kisaga kargas ta asemelt ülesse, sest et unenägu temale waletanud, kui oleks walge madu ennast tema rindade ümber keerutanud ja hingamist kinni matnud. Ehk tema kül unenäu hirmutusest suuremat lugu ei pidanud, waid omas meeles kindlaks jäi, kuninga tütart nõiduse paelust peasta, ehk

peaks ta ise seal juures otsa leidma, siiski läks temal süda tund tunnilt raskemaks, mida madalamale päike õhtu poole weeres. Nimetud ajal seisis ta kiwi ääres pärna al, tõstis ohkades silmad taewa poole, julgust ja rammu enesele paludes, et ta nõdrusse pärast wärisema ei hakkaks, kui madu ennast tema keha ümber keerutab ja suud tuleb andma. Õnnemunake tuli äkitselt temale meele; tema wõttis karbikese taskust, peastis nartsust ja wõttis munakese oma näpude wahele, mis käsulase munast suurem ei olnud. Aga selsamal silmapilgul oli lumewalge madu kiwi alt wälja pugenud ennast tema keha ümber keerutanud ja sirutas praegu oma pead ülesse, et suud tahtis anda, seal — mees ei teadnud isegi, kuda se sündis — oli ta õnne munakese maule suhu pistnud. Tema seisis, ehk kül süda külm, wärisemata senni kui madu temale kolm korda suud oli annud. Nüüd sündis üks wägew kärgatus ja tulewalgus, kui oleks pikse nool kiwi sisse löönud ja raske müristamine pani maapinda wabisema, et Pärtel surnusarnatselt maha langes ja pikemalt midagi sest enam ei teadnud, mis temaga, ehk tema ümber sündis. Aga sel koledal silmapilgul olid nõiduse kütked katkikistud ja kuninglik neitsi pikast igawast wangi põlwest peasnud. Kui Pärtel hiljemine raskest minestuse unest ärkas, leidis ta ennast pehme siidi padjade peal ühes uhkeste ehitatud sinises taewakarwa klaaskambris. Kaunis tütarlaps oli tema sängi ees põlwile maas, silitas tema palgeid ja hüüdis, kui Pärtli silmad lahti peasiwad: „Tänu taewa taadile, kes minu palweid on kuulnud! ja tuhat, tuhat tänu kaa sulle, kallis noormees, kes sa mind igawast nõiduse wangist oled peastnud! Wõta nüüd endale palgaks minu riiki, seda uhket kuninglikku koda kõige tema warandustega, ja kui tahad weel peale kaupa mind endale abikaasaks. Sina pead õnnelikult edespidi siin elama, nõnda kui õnnemunakese peremehe kohus on. Tännini olid sa ristiisa põlwes, aga nüüd pead sa parema põlwe saama, kui sinu ristiemale oli loodud."

Pärtli õnne ja rõõmu ei jõuaks ükski üles rääkida; kõik tema endised teadmata südame igatsused, mis temale kuskil rahu ei annud, waid pärna alla kiwile teda kihutasiwad minema, olid nüüd otsa lõppenud. Tema elas, otsekui maailmast ära lahkunud, õnnerüppes oma armsa abikaasaga elu otsani. — Aga külas ja talu peres, kus tema enne teeninud ja rahwas teda tema wagaduse pärast armastas, tegi tema kadumine rasket südame walu, sellepärast läksid kõik ühes koos tema jälgi otsima, ja oli neil esi-

mene tee pärnapuu alla, kus, kuda igaüks teadis, Pärtel kõige sagedamast käis ja kuhu teda kaa eile õhtu nähtud minema. Suur oli inimeste imestus, kui nemad sealt ei teda, ega pärnapuud, ega kiwi enam ees ei leidnud; kaa weike allikas koha ligidal oli ära kuiwanud, ja ei ole kellegi silm nimetatud asju hiljemine enam näinud.

Kuda seitse rätsepa Turgi sõtta lähäwad.

Ükskord elanud wanal ajal seitse rätsepa, kes nõõla teenistusses äratüdinenud, kõrgema ammetisse tahtsiwad minna. Rahwa jutudes olid nemad mõnda kangest meesteст kuulnud, hilja aegu kaa teada saanud, kuda Turgi-maal suur sõda tõusnud ja ja kuhu wahwa mehi abiks otsitakse. Seda kuuldes paisusiwad meie mehikestel harjad punetates peas, nemad tahtsiwad sõtta minna endale kannuksid teenima; sellepärast rääkisiwad nemad isekeskis: „Eks meie ole omalt kohalt mehed küllalte! Tännini torkasime rahulikult haawasi riide sisse, läkki siis nüüd juurema odadega waenlase keresi haawama!“ Nemad lasiwad endale ühe pika, tugewast tamme puust odawarre teha, siis sepal omad seitse käärid kokku keeta, odale teraks taguda ja warre otsa kinni lüüa. Enne teele minikut heideti liisku, kes neist teistele ülemaks pidi saama ja kui ninamees ees käima. Kui liist otsust oli annud, astusiwad nemad ridasse ja wõtsid ühes koos raske oda enda õladele, sest et koorm muidu ühe mehele wäga raskeks oleks läinud. Esimene, liisul walitetud peamees, kes oda tera otsa kandis nimetati Ninameheks, sest et tema nina teistele teed pidi juhatama. Wiie järgmistele anti nimedeks: Üherammulane, Kaheram-mulane, Kolmerammulane, Neljarammulane ja Wiie-rammulane, mis kül seda ei tähendanud, et kellelgil neist kolme ehk nelja mehe rammu oleks olnud, waid aga näitas, kuda nemad järgmiste pidid teel käima, et midagi eksitust ei wõinud tulla. Seitsmes nimetati Sabameheks, sest et tagumine odawarre ots tema õlal seisis; aga Rammulased pidiwad kordamiste leiwakoti kandma, üks söömawahe üks, teine söömawahe teine ja nõnda kunni wiendamani. Peale selle oli igalmehel preßraud karmannis, et kange tuul neid lagedal teelt ära puhuda ei wõiks. Muidugi teada, olid mehed kõik niisama targad kui julge südamega, kuda nemad kaa muidu nii suurt asja olekſiwad usaldanud ette wõtta, mis neil igal sammul elu wõis lõpetada.

Seda wiisi sõa wasta walmistatud läksid kõik seitse wahwa meest ühel ladusal suwe hommikul teele, pidasiwad keskhommikut ja lõunat, puhkasiwad wahe wahel pöösaste warjul teewäsimust, tõttasiwad siis jälle edasi, ja tahtsid, kui kedagi wasta juhtuks tulema, küsida: kust tee kõige õigemalt Turgimaale lähäb? — Üle lageda minnes nägi Ninamees ja nägid teised tagasärel ühe talupere tee ligidal, sedamaid peeti nõu kaks meest salaja waatama läkitada, kas ehk wõimalik oleks siit teemoonale lisandust saada. Kolmerammulane ja Wiierammulane läksid waatama. Tagasi tulles rääkisiwad nemad teistele, kuda nende silmad muud perest ei leidnud kui kolm naisterahwast ja mõned lapsed õue pealt, meestest ei loomakest kuskil. Ninamees ütles: „Sõameestel peab julgust olema, läkki sellepärast otsekohe waenlase wasta, olgu ta nii tugew kui tahes!“ Mehed tõstsid rõõmu kisa ja tormasiwad ühes koos talupere poole. Kui naised seitse meest ja pika oda nägiwad, kohkusiwad nemad kül esimesel silmapilgul natuke, aga üks eideke, kellel terased silmad loodud olid, tundis sedamaid, mis mehikesed tulijad wõisid olla, sellepärast ütles ta teistele: „Neid waenlasi tõrjutame luua warrega õue wärawast wälja!“ — wõttis luuawarre kätte, teine naine sitahargi, kolmas leiwalabida, ja seitsid nõnda ukse ees, waenlast oodates. „Pidage kinni! wennikesed!“ hüüdis Ninamees — „tarkus peab mõnikord üleliiga julgust tallitsema, muidu wõib õnnetust sündida; meil on üks sõariist, neil kolm, ja palju koeri teewad karule wiimaks otsa. Lähme paremine tagasi.“ Teised tundsid, et peamehe nõu kiidu wäärt oli, sellepärast pühkisiwad nii kiiresti minema, kui oleks tuli neil taskudes olnud. Kui Sabamees tüki aja pärast usaldas üle õla tagasi waadata, nägi ta et waenlased neil enam kannul ei olnud; seal kinnitati kiirust ja mindi pikamiste edasi. Õhtul päikese looja minemise ajal lendas üks sitasitikas sõameeste üle; nemad kuulid sitika tiibade mühinat, mis waikse õhtul nii koledast kostis, et mehed wärisesid. Ninamees hüüdis: „Wennikesed, waenlane on meie peale tulemas, ma kuulen juba tema müdinat!“ Üteldes libistas ta oda otsa oma õla pealt ja pistis punuma et kannud wälkusid. Teised mõtlesiwad: ega meilgi wisamat elu sees ei ole kui temal! wiskasid oda õladelt ja põgenesiwad kui nende peamees pakku, üks sinna, teine tänna, kuda kogemata juhtus. Ninamees oli ühte tühja heinakuuni näinud, jooksis sinna warjupaika otsima; üle ukse hüpates ei pannud ta tähele et põrandal üks reha maas oli, mis kui tema jalg kogemata pulkade külge puutus üleskargas ja warrega temale wasta silmi löi. „Andke armu, ehk wiige mind wangi!“ palus Ninamees — „aga jätke mind elama!“ sest et tema rehawarre põrkamist wasta silmi waenlase löögiks arwas. Tüki aja pärast, kus kõik tema ümber waikseks jäi, arwas ta waenlased taganenud ja usaldas küünist wälja minna. Wahe ajal oli ööpimedus kohad katnud, kust tema nüüd seltsimehi pidi ülesleidma? Hüüda neid, ei olnud temal julgust, sest et kaa waenlased tema healt oleks wõinud kuulda. Niisamasugune kartus sõlmis teiste meeste suud kinni, et üksi märki ei tohtind anda. Kolmerammulane, kes kogemata kibuwitsa pöösasse juhtunud, ei jõudnud okaste torkamist kauemine kannatada, waid hakkas kibedast nutma ja waenlaselt armu paluma, kelle odade terad ta ennast arwas piinama. „Andke armu, wennikesed! juba ühest odast oleks küllalt, miks teie mind nii mitmega torkate!“ Kui waenlased siiski ei kuulnud, pistis ta jooksu, kunni ta Sabamehe üle komistates mahakukkus, aga mõlemad ei usaldanud pikemalt endid liigutada, waid mõtlesid, kui meie waikselt seisame, siis arwawad waenlased meid surnud olewa. Mõnda lamasiwad nemad hommikuni, kus koiduwalgel wast aru saiwad, et tein teise sõbrad olid. Et kuskil ümberkaudu waenlase jälge enam näha ei olnud, hakkasiwad nemad teisi hüüdma, kunni kõik üks teise järel sinna tulid. Kedagi teistest ei olnud nii palju wiga saanud kui Kolmerammulane, kelle keha mitmest kohast kriimustatud oli. Ninamees ütles, kuhu kohta mind haawatud, seda ei tea ma kül ütelda, aga werejookmisest tunnen et wiga olen saanud, sest püksid on mul werd täis. Kui järel waatama mindi, leiti weri tõmmukarwa kollane, sellepärast ütles Neljarammulane: „Hais on wängem kui werel.“ Ninamees läks püksa puhastama ja tänas õnne, kui tähele pani, et temal kuskil haawa keha külles ei olnud. Sellepeale pidasiwad mehed üheskoos nõu, neid esimesi sõa mässamisi taluperes ja siin rahwale rääkimata jätta. — Kui oda oli ülesleitud, istusiwad kõik ühes koos maha keha kinnitust wõtma, enne kui kaugemale pidid minema. Seal tuli Ninamehel meele sõamehi ülelugeda, kas kahekordne mässamine neid ei olnud kautanud? Üks mees leiti puuduma; teised lugesiwad igaüks oma korra, aga üksi ei saanud enam kui kuus, seitsmes oli kadunud. Nemad lugesiwad: mina olen mina ja siis üks, kaks, kolm kunni kueni. Kes neist nimelt ärakadunud, seda ei wõinud kedagi ütelda. Wiimaks tuli ühel mehel kui tuulest tuisatad tark nõu pähä. Tema nägi ühe weikse sita hun-

niku maas ja ütles teistele, kui igaüks oma nina sinna sisse pistaks, siis wõiks näha, mittu hauku järel jääb. Nemad tegid nõnda, ja kui hiljemine nina jälgi ülelooti, leiti neid — oh seda rõõmu! täielikult seitse; aga ükski ei wõinud ära mõista, kust neile lugemisel eksitus tulnud, et enam ei saanud kui kuus.

Kaugemale minnes tulid nemad ühe paksu metsa sõrwa, kust kitsas teerada sisse läks. Siin peeti jälle nõu, mis parem wõiks olla, kas rada mööda otsekohe metsast läbi, ehk kaugemalt metsa ümber minna. Aga et kedagi ei wõinud ette teada, kas metsa ümber lagedal tee jälgi ees oleks, wõeti wiimaks ühes koos nõuks metsast läbi minna. Paks mets mõlemil pool teed tegi minuku neil wäga waewaliseks, sest et nemad ühte puhku kättega okse sõrwale pidid paenutama; sellepärast ei olnud kaa wõimalik palju pikemale ettewaadata kui nina ulatas. Kinnitusteşt ja pimedast lugu pidamata sammusiwad nemad julge südamega ja wahwa meelega edasi, et enne tähele ei pannud, kuda üks hunt kesk tee peal magas, kunni Ninamees juba sammuga jalga ülestõstes tema peale tahtis astuda. Kui tema nüüd kogemata koledat metsalist oma jalgade ees nägi, hüüdis ta kohkudes: „üks merekaru! üks merekaru!“ ja kargas äkitselt tagasi, nõnda et Üherammulane ja Kaherammulane teiste tagumiste peale tungiti ja mehed ühes koos mahalangesiwad, Sabamees üksi õnnelt püsti jäi, misläbi odatera ots hundi peale langes. Mehed olesid kül kõik hea meelega pakku põgenenud, kui ehmatusses kohmetanud jalad neid oleks kannud, ehk paks mets läbipeasmise mähti annud. Et põgenemine siin koguniste wõimata oli, pidid mehed häda pärast seisma jääma ja rahulist ootama, kunni merekaru neid üks teise järele nahka saab neelama. Ninamees, kes kõige ligemal oli, pani imeks et metsaline ennast paigast ei liigutanud, sellepärast arwas tema terane mõistus sedamaid, et nende teraw oda merekaru magades oli surmanud. Ligemale astudes ja metsalist läbikatsudes leides ta teda hingeta, mis kül nende haawamiseşt ei tulnud, waid juba mõne pääwa eest oli sündinud. Ninamehe rõõm läks põhjatu suureks kogemata õnne üle, aga kui ta üle õla tagasi waatas ja oma seltsimehed kõik kummuli maas leidis, tõusis temal uus ehmatus, sest et tema arwas oma tagasi põrkamisega neid oda warrega ühes koos läbipiştnud olema, et mehed nüüd kui silgud küpsetamise wardas oda külles ripusiwad. Tema hakkas nii kibedast oma südame walu kaebama et kõik mets ümberkaudu tema kisast kõlas. Teised arwasiwad esiotsalt teda merekaru küüsis kisendawad ja ei usaldanud sellepärast endid paigalt liigutada. Aga kui kisa pikemale wältas, saiwad nemad aru, et nii walju heal metsalise kõhust neil kõrwu ei wõinud kosta. Julgemad tõstsid natuke päid ja luurisiwad salamahti kulmude alt, mis wiga pärast nende peamees nõnda kisendab. Nii pea kui nemad märku saiwad, et tapetud merekaru enam kõrwi ega sabaotsa ei liigutanud, Ninamees wigata tema juures seisis, kargasiwad nemad kui tuul maast ja tõttasiwad imelugu waatama. Neil ei olnud kellelgil pisemat wiga külles, waid nende mahalangemine sündinud üksnes sellepärast, et koleda metsalise silm neid ei peaks nägema. Kui nemad nüüd ühes koos merekaru — kelleks nemad kriimsilma pidasiwad! — läbi hakkasiwad katsuma, kust ja kui sügawalt nende sõa oda tema sisse oli tunginud, pidiwad nemad wäga imeks panema, et metsalise külleşt pisemat haawamise märki nähtawale ei tulnud. Kolmerammulane ütles: „merekarul ei ole muud kui kaks loodud mulku, üks ees teine taga, nüüd waatke järele: kummast meie oda sisse läinud?“ Wiierammulane oli ligemale astunud ja kui ta oma ninaga hundi külge puutus, hüüdis ta: „Ohoo! wennikesed! teie arwamised lähwad rägästiku! Merekaru tossuke on juba ammugi seest wälja läinud, sest tema lehkab! „Jah,“ ütles Kolmerammulane: „mul tõusis juba tük aega mädand hais ninasse kui hapuks läinud silkude tündriśt!“ — Mehed pidasiwad ühes koos tarka nõu, surnud merekaru kasukat seljast nülgida, oda warre otsa riputada, et rahwas seşt näha saaksid, mis wahwa tööd nemad olid teinud. Keharaipe jätsiwad metsa maha, üteldes: „sõõgu teda nüüd weised ja hobused, nõnda kui tema neid enne on sõõnud.“ Aga et õhtu juba ligemale jõudis ja neil alles teadmata, kui kaugele mets wõis ulatada, sellepärast pidiwad nemad sammusi kiirustama et edasi saiwad. Wersta kauguşel lõpes mets ja üks lage tuli wasta, kus peal muud ei kaswanud kui mõned kadaka põõsad. „Seie tahame ööseks jääda,“ ütles Ninamees — „seşt et meie täna mehe wiisil küllalte tööd oleme teinud ja waewa näinud.“ Senni kui teised magasiwad pidi ika üks mees neist wahikorda pidama, et midagi kogemata õnnetust neile kaela peale ei langeks.

Süda öö ajal, kus Kolmerammulane parajalt seatud wahikorda pidas, juhtus üks kole kumin tema kõrwadesse, mispärast tema omad seltsimehed uneşt äratas. Mehed seadsid ühes koos kõrwad kuulule, ja aeg ajalt kõlas: müt! müt! nõnda kui wiskaks kedagi raske kiwi kõrgelt maha. Mõned arwasiwad mü-

dina nii kange olewad et maapind nende al liikus. Mis se wõis olla? Ninamees küsis, kas kedagi usaldaks müdina jälgil kaugemale minna asja lugu waetama; aga kellelgi ei näinud lusti olema niisugust tüki ette wõtta. Wiimaks ütles Kolmerammulane, kes mõnekorra teraše mõistusega sasised asjad wäga osawalt oskas seletada: „Ma arwan teadma, mis se müdin tähendab; tapetud merekaru waim rändab wist kodukäia kombel ümber.“ Aga kui müdin aega mööda ika nende ligemale jõudis, ütles Sabamees: „Mul tuleb üks tük meele, kuda meie kodukäia üle kõige hõlpsamalt wõimust saame. Kodukäiad peawad metsalist kartma; ma mässin tapetud merekaru naha kasuka wiisi ende ümber ja lähän nelja töllakülle müdinat mööda edasi, siis kihutan teda wistist põgenema.“ Nõu oli meeste meele pärast, sellepärast mähiti Sabamees hundi kasuka sisse, aga et temal häda ohul warju oleks, sellepärast wõtsid teised oda õlale ja läksid sada sammu temast eemal taga järel. Sabamees ei olnud weel kuigi kaugele saanud, seal nägi ta lagedal ühe koleda wiie jalgse elaja, sel olid kaks pika sarwe ja tulised silmad peas, mis kui küünlad kaugele hiilgasiwad. Imelik oli tema käik, kaks esimest jalga tõstis ta ühekorraga, nõnda kui olekšid jalad kokku kaswanud, keskmised jalad astusiwad teine teise järel, aga wiiet jalga näis ta seeks tarwitama, et seda kui tiiba kord pahemalt kord paremalt poolt ülestõstis, mis läbi ta raske keha liikumist wist kergitas. Pea seisis temal maa külles ja ehk oli kaa selle tarbeks loodud et eest poolt kehale tuge andis. Kui mees kõik seda oli näinud, pidas ta kõige targemaks, nii tasa kui ial wõimalik tagasi minna, enne kui kole elajas teda wõis silmada. Niipea kui teised tema jutu olid kuulnud, wõeti sedamaid nõuks, siit kangemale minna, et kole metsaline neid ülesse ei wõiks leida. Kui hirm Sabamehe silma ei oleks petnud, siis oleks tema wistist midagi näinud, mis temale ega teistele kartust ei oleks teinud: ühe kammitsas hobuse, kes sel öösel karjamaal rohtu maast sõi. Tema kõrwad olid sarwed, saba wiies jalg ja tulised silmad oli waataja kartus temale sünnitanud.

Teisel pääwal läks teekäik neil õnnelikult edasi ega tulnud midagi muud kinnitust, kui üks weike järw, kelle kalda nemad õhtu eel saiwad. Kõrgelt kaldalt alla waadates, laenetas sinine järw nende silmade ees, kui tuulehoog weepinna üle puhus. Turgi sõamehed istusiwad kaldale maha muru peale ja hakkasiwad nõu pidama, kuda nemad üle wõikšid saada, sest et kustkilt ligimailt ei

paati ega lodja nende silma ei ulatanud. Olekšid nemad teadnud, kuda neil iste künka otsas oli, nõnda kui arwatud järwe wesi üks lina wäli, mis parajalt sinise õilmetega täidetud oli, siis oleks nõu pidamine neil palju kergem olnud ja wähem peade waewamist kulutanud kui praegu. Ninamees ütles: „Siin ei wõi midagi parata, üle järwe peame meie ommetegi saama, kuda meie muidu Turgimaale wõikšime minna. Oleks kellelgil meist Kalewi poja kangust, siis wõiks ta meid hõlpsalt üle järwe teise kalda kanda; ehk kui kedagi tugew ujuja on, se wiigu teised üks teise järgil üle wee kuiwikule.“ Kolmerammulane ütles: „On sul kangust, siis ole Kalewi poeg ja kanna meid järwest läbi, ehk oled sa osaw ujuja, siis uju ja wõta meid koormaks kaasa.“ Aga Wiierammulane, kes parajalt tema selja taga seisis, tõukas teda kaldalt — ehk tõeste üteldes: künkalt alla. Kolmerammulasel oli esi otsalt kartus kül suur, aga kui ta märkas, et kuiw muru tema nina al seisis, tundis ta silmapilgul julgust omas südames, hüüdis ülesse: „kes wahwa mees tahab olla, se tulgu minu järele!“ Seal lükkas Ninamees weel kaks meest üle kalda, ja teised läksid ise lükamata hüpates kaldalt alla. Ehk kül kehad meestel nasid tuke põrund oliwad, siiski ei leidnud kedagi suuremat wiga eneše külles, waid rõõmustas, et julguse tük õnnelikult korda läinud ja kardetud wesi keha märjaks ei teinud. Aga oda oliwad mehed kaldale unustanud ja pidid nüüd tagasi minema sõa riista tooma, sest et sõamees odota niisama wähe läbi saab kui põllumees sahata. Et õhtu juba käes ja siin warjuline paik leiti, tahtsiwad mehed ööseks jääda, ja kui nõu sellepärast peetud oli, tehti laager walmis.

Kui sõamehed parajalt magama tahtsiwad minna, tungis waenlane nende peale, se oli üks külamees, kes, tugew wemmal õlal, sõimates sinna tuli. „Tee-äärised risud!“ hüüdis tulija, „kas teil maial maad ei ole maha istuda, kui minu lina põllu peale? Ootke, wõru kaelad! ma tahan teie seljad sinisemaks wirutada tui linade õilmed!“ — Aga Turgi sõamehed mõtlesiwad: parem karta kui kahetseda! ja pistsid jooksu; waewalt oli neil weel nii palju aega, oda kaasa wõtta. Nemad ehk olekšiwad wõinud wasta hakkata, aga waenlane sõge tormas nii äkitselt ja wihaselt nende peale, et neil wasta sõdimine meele ei tulnud. Pärast kui nemad juba rohkest paar wersta põgenedes edasi läinud, tuli wastahakamine neil meele, aga kust nüüd waenlast enam kätte pidid saama? Mine tuult kinni püüdma! „Meie olekšime teda ju

pihuks-põrmuks wõinud tampida," ütles Ninamees — „kui ta nõnda kogemata meie kaela ei oleks langenud." Kolmerammulane ütles: „Ja mis wemmal temal käes! ma tänan õnne, et ta minu selga mõõtma ei saanud, ta oleks kõik kondid puruks löönud. Aga mis te'e arwate, seltsimehed, kui meie homme hommiku sammud koju poole põõrakšime? Kes pergel seda teab, kui kaugel Turgimaa weel wõib olla ja mis wiletsusi meile tulla, enne kui sinna saame?" Teised leidsid sedamaid, et Kolmerammulase nõu hea oli. „Aga" — ütles Ninamees: „tuldud teed ei lähä mina mitte tagasi, seal jookseksime meie kui hiired kassi suhu ja wiikšime omad nahad turule, sest et wembla mees meid wirutamata ei jättaks." Kõik pidid tunnistäma, et Ninamehel õigus oli, ja kui nemad ligi poole ööni asja edasi tagasi igapidi läbirääkinud, wõeti wiimaks ühes koos nõuks teist teed tagasi minna.

Seal saiwad nemad paari pääwa pärast järwe kaldale, kus tõeste märg wesi sees oli, ei mitte üksnes sinine pealt paistnud. „Se on Peipsejärw" hüüdis Neljarammulane, kes kohta kohe ära tundis, „aga siin peame wäga ettewaatlikud olema, sest et siin üks wäga kole metsaline peab elama, kas elajas, lind ehk kala? seda ei tea ma tõtelikult nimetada, siiski olen ma wanema rahwa suust nii palju kuulnud, et Kalewipoeg isegi tema üle wõimust ei ole saanud." Ninamees seisis natuke aega mõttes ja ütles siis: „Ons lugu tõeste nõnda, kuda sa räägid, siis peame meie tema wasta sõtta minema ja temale otsa tegema! Se töö toob meile suuremat au ja kiitust kui Turgisõda." — Kui nemad nüüd metsa silma saiwad, kus sees kole elajas pidi asupaika pidama, siis waus neil kõigil süda kül pükši, mis mõnel muul wahwal mehel mõnikord ehk kaa wõib juhtuda, aga ommetegi ei tahtnud nemad oma wahwuse tööd tegemata jätta. „Kes seda wõib teada, kas meie eluga peaseme," ütles Ninamees — „surm ei pea inimese wanusest lugu, waid murrab maha, keda ta kätte saab. Aga meie ei taha tühja kõhuga siit ilmast lahkuda, sellepärast, wennikesed! istugem maha ja wõtgem enne surma weel ükskord leiba, ehk (siin langesiwad pisarad tal silmist) on se meie wiimne söömaaeg." Nüüd läks meestel süda haledaks, kui nemad oma peamehe kurwastust nägid ja meele tuletasid, et pärast täna sõõdud kakku neile teist enam ei hakata küpsetama. Surmast jutu westes ei jätnud ükski sellepärast oma kohtu täitmata, sest et nemad arwasiwad: täie kõhugu sureb inimene hõlpsamalt kui tühja kõhuga. — Pärast sööma hakkasiwad mehed waenu wasta endid

walmistama, kus juures mõnda waheldamist sündis. Ninamees, kes seie saadik ika esimene oli olnud, arwas nüüd seda auammetit enda kohta küllalte olewad ja soowis et üks teine mees tema asemele astuks. Aga teised tõrkusiwad wasta, üteldes et se seaduse wasta oleks, kui nemad ülema ette ennast tahaksid tungida; julgust olla neil küllalte, aga ei mitte keha, mis nende julgusega ühte jookseks. Kolmerammulane arwas, et eks se parem ei oleks, kus üks teiste kõikide eest sureks, ja peamees seda enese peale wõttaks, aga Ninamees kisendas et kõik mets kõlas: „Nõnda ei ole meie kaupa teinud! Kes head nõu oskas anda, selle kohus on minu arwates kaa nõu järel teha!" Saiwad nemad weel tüki aega tapelnud ja edasi tagasi waidlenud, siis tehti wiimaks rahu, et kõik ühes koos odaga waenlase kallale pidiwad minema, wõtsid oda õladele ja läksid endisel wiisil edasi metsa poole, kus kuri metsaline asus. Enne kui metsa saiwad, pidid nemad üle lageda minema, seal oli üks aawiku-emand ehk järsku wälja üteldes — jänes, kes parajalt istukülle ennast üles toetanud ja omad pikad kõrwad püsti sirutas. Se kole kuju ehmatas rätsepad nõnda, et nemad sedamaid sammud kinnitasid ja nõu hakkasiwad pidama, kas nemad edasi minnes järsku koleda metsalise peale pidiwad tormama ja oma pika terawa odaga teda läbi torkama, ehk kas ehk mõnusam ei näitaks pakku põgeneda, enne kui metsaline neile peale tuleks ja üksteise järel oma kõhtu nopiks. Et nüüd Sabamees kõige tagumine oli, temal kuus tuge ees seisid, sellepärast kaswis tema julgus otsata suureks, nõnda et tema Ninamehele hüüdis: „Torka teda maha, kül meie aitame tagant!" Aga Ninamees kostis: „Sul on hea teiste warjus loriseda, olekšid sa minu asemel, siis lööksid sul pükšid wistist kaksteistkümmend." Seda wiisi waidlesiwad mehed tük aega; üks andis ika teisele süüks, et otsekohe waenlase kallale ei mindud, aga igal mehel seisid hinksed kui sea harjakšed hirmu pärast püsti. — Wiimaks hüüdis Ninamees: „Lähme siis mehed otsekohe tema peale!" pigistas silmad kinni, ja tormas edasi; seal juures karjus ta kõigest wäest: „Hurjoh! hurjoh!" mis peale jänes metsa poole pununa pistis. Kui Ninamees kulmu alt luurides tema põgenemist nägi, hüüdis ta rõõmsalt: „Juba lähäb, juba lähäb! mine püüa tuult enam kinni! Waatke, waatke, mehed! jookseb kui jänes! kas ta ei peaks jänes olema?" Kolmerammulane ütles: „Ei tea, wennike, kus sinu silmad on jäänud? metsaline on warssa suurune!" Neljarammulane püüdis asja õienda ja arwas metsalise hobuse kõrgusekš.

Wiierammulane ütles: minu silmast näitab nuumhärg metsalise kohta arwates pisem kui koera kutsikas. Aga Sabamees arwas elaja kõrguse heinakuhjaga ühte minema. Seda wiisi ei olnud meestel tükil ajal wõimalik metsalise suuruse pärast arwamisi ühendada, aga seda pidiwad nemad wiimaks kõik tõeks tunnistama, et kole loom äkitselt waadates jäneste wärki kehaga näis loodud olewa, ommetegi põdrast hea tük suurem.

Kui Turgi sõamehed räägitud kimbutusest õnnelt kõik elu ja terwe liikmetega oliwad peasnud, wõeti natuke keha karastust; siis hakati ühes koos nõu pidama, mis kõige esiteks neil nüüd tuleks ettewõtta. Et nemad siitsaadik teekäigil enam kui küllalte wahwa meeste tööd oliwad teinud, mis tulewa põlwe rahwale mälestusse jääb: seda tundis igamees. Kaa röömustas igaüks selle üle, et ta omalt kohalt mees olnud, keda ükski hädaoht teelt ei wõinud ekſitada.

Pika nõu pidamisele wõeti otsuseks: „Kes nii palju pääwa palawust ja raskust kannatanud kui meie seitsmekeste, sellel on täielik õigus koju minna ja edespidi selle au- ja ilupuu warjus, mis nende waprus ühes koos istutanud, oma wanuse päiwi edasi ajada. Aga oda ja merekaru nahk pidiwad igaweseks mälestuseks kuhugi sündsama kohta ülesseatud saama tulewa põlwele nähtawaks, et kõik rätsepad teadust saaksiwad, mis tööd nende isade isad maailmas on toimetanud."

Kas praegu weel kuulsast sõa odast ja merekaru nahast riismeid järele jäänud, seda ei tea kül kedagi tõeste tunnistada, aga mis kõigel maailmal tutaw asi, se on: rätsepade julgus ja wahwus. Need esiwanemaist päritud omadused on kõigile osaks saanud, ja jääwad neile maailma otsani.

Naiste mõrtsukas.

Ükskord elas üks rikas suurtsugu mõisnik, kelle wallitsuse al laialised wallad, mõisad ja otsata palju rahwast seisiwad. Tema pidas asupaika ühes ükſikus kindlas mõisas, mis metsade ja rabade taga warjul kui karu pesa, ümberringi müüridega ja kraawidega piiratud oli, nõnda et waenlased hõlpsalt sinna sisse ei wõinud tungida. Rahwa arwamisel olla suur herra ükſikut kohta endale sellepäraſt elupaigaks walitenud, et põhjatu warandus inimestele silma ei paistaks ja riisumise himu ei hakkaks sünnitama. Seal arwati suured kiwikeldrid kulla ja hõbedega täidetud olewa, misga peremees, kui tahaks, terwe kuningriigi endale päriseks wõida osta. Ehk temale nüüd kül raha ja rikust üleliiga osaks oli antud, siiski ei nähtud temal naistega õnne olema seſt et abikaasad kõik lühikese aja päraſt, üks teise järel ärasuriwad ja mehe leseks maha jätsiwad, kes ial pika leinamisega aega ei wiitnud, waid igakord hobuse jalad uue kosjateele juhatas. Nõnda räägitakse, et temal keskmise mehe eal juba üksteistkümme naist haua sängis maganud, kui ta kahteistkümnemat kosima oli läinud. Kuda igaüks isegi teab, ei wõi ühel rikal mehel ial naiste puudust olla, seſt kuldwõrguga wõib tütarlapsi tosinate kaupa püüda. Ommetegi tuli meie rika kosilasele kaheteistkümnema naise wõtmisel üks weike kõwerus teele, mispäraſt tema kehwa mehe wiisil mittu ja mittu suitsu enne pidi läbi sõitma, kui kositawale nooriku tanu pähä pandi. Tema hulga naiste kiire suremine oli noored preilid ümberkaudu kõik kohkuma pannud, seſt et se ial loomulisel kombel ei wõinud sündida, et noored prisked naised kui kolletanud puulehed rutust mulla alla langesiwad. Siin wõida wistist midagi iseliku saladust warjul seista, mis naiste suremist sigitada, siiski ei olnud kellelgi wõimalik selle poolt selgemat otsust saada. — Kui nüüd rikas, uhke kosilane mittu aega tühja teesi sõitnud, wõttis ta wiimaks nõu, ühte mõisa õnne katsuma minna, kus üks kehwik mõisnik oma kolme priske tütrega elas. Tütrid oliwad kõik ilusad kui õunad, siiski läikis noorem õde jumeduse poolt

teistest üle, nõnda et temast kuninga proua oleks wõinud saada, kui kedagi teda sinna saaks tarwitama. Uhke kosilane oli sedamaid oma silma noorema preili peale pannud, ja ehk kül preilikese süda esiotsalt külm tema wasta näitas, siiski tegid rikad kingitused, kui siidi riided, kuldkeed ja muud ilu ehted nii palju sooja, et isa ja mõlemad õed tütarlast mehele pakitasiwad, kes siis pikemalt kaa enam wasta ei seisnud. Isa lootis rikast wäimehest endale tuge, tütred jälle kälimehelt kasu, kes juba nüüd neile uhked pulma ülikonnad oma kulu peale lubanud walmistada lasta. Sõd armastasiwad üks teist wäga, sellepärast ei tõusnud wanematel õdedel mingi kadedust südamesse, et noorem nende ette pidi mehele minema. Peigmees oli palunud, et äiataat pulme ei pea walmistama, sest tema ise tahta kõik pulmade kulu enese peale wõtta; pruut pidi isa ja õdede seltsis sinna tulema.

Nii pikalt oli kosimine häästi korrale läinud, peigmees juba koju tagasi sõitnud, oma maja pulmade wasta walmistama, kaa pääw pulmapidudele määratud, seal sündis kogemata üks tük, mis meelehaigust wana herrale ja südame walu ja kurbtust pruudile sünnitas. Mõisas elas üks waene laps, keda kui kaheaastane poisike pärast wanemate surma sakšad kaswandikuks olid wõtnud; hiljemine pandi teda hanede karjatseks, aga juba rohkem kui aasta teed oli tema toapoisi ammetis. Mõisa rahwas kutsus teda siiski ika weel hanede Tõnuks. Tema oli poole aasta noorem kui noorem preili, lapse põlwes preiliga mänginud, mis läbi nende wahel sõbrus siginenud, nõnda et preili ika wäga lahke Tõnu wasta oli olnud. Tõnul ei olnud kõiges maailmas kedagi elawat looma, keda tema nii förge au sees oleks pidanud kui oma kallist preilit. Mis tema preili silmast arwas nägema, seda tegi ta sundimata, ja oleks tulest ja weest kohkumata läbi läinud, kui preili teda oleks käskinud. Kui tema kuulis, et preili ühe lesemehele pidi abikaasaks minema, ehmatas ta nii raskest ära, et meelt tahtis ära heita; mitmel pääwal ei wõtnud tema leiwa raasukest oma suhu ega saanud öösel und oma silmile. Tema rändas otsekui surmakuju ümber ja kõik arwasid teda raskest haige olewa. Peigmeest oli ta esimest korda oma silmaga näinud, kui peigmees õue wärawast wälja sõitis, aga se nägemine oli kui teraw mõõk Tõnu südamest läbi käinud. „Minu kallis preili läheb oma õnnetuse sisse!“ oliwad tema mõtted. Nüüd walwas ta ühtepuhku et silmapilku leiaks, kus tema preiliga mõned sõnad wõiks rääkida. Kui preili ühel pääwal rohuaeda oli läinud, astus Tõnu alandlikult

tema wasta: „Aulik kallis preili, kuulge minu palumist! Ärge minge mitte ühe mõrtsukale abikaasaks, kes enne teid niisamati saaks ära tapma kui neid üksteistkümme, kes enne teid temale oliwad läinud.“ Preili kohkus tema jutu kuuldes ja küsis siis, kust tema seda wõis teada et herra endised prouad mõrtsuka wiisil surma olid leidnud. Tõnu wastas: „minu süda ütles mulle seda, kui peigmeest esimest korda silma sain, ja minu süda ei ole mind weel ial petnud.“ Kui preili kuuldud lugu oma õdedele ja isale rääkinud, paisus wana herra süda tulises wihas nõnda põlema, et ta ähwardas Tõnu poolsurnuks lasta peksta ja siis koertega oma õue pealt wälja ajada. Kes teab, ehk oleks ta ähwardamist tõeks teinud, kui preilid paludes wahele ei oleks astunud ja tema wiha püüdnud lepitada. Preilid ütlesiwad: „ega pois kurja pärast ole rääkinud, waid tema soowis head.“ Paari pääwa pärast laskis wana herra Tõnu enese ette kutsuda, haugutas teda tema rumala lorisemise pärast ja ütles wiimaks: „Kui sa jälle niisugust tühja jutu preili förwa ette tood, siis tahan ma sind kui hullu koera püssiga maha lasta.“ Tütardele troostiks rääkis wana herra, et Tõnu haiguse läbi meelest nõdraks oli läinud. Siiski olid nooremal preilil kahtlased mõtted südamesse tõusnud, mis pärast tema hea meelega peigmehest oleks lahkunud, kui lahkumine ial wõimalik näitas. Aga isa ja õed seisiwad ühes koos selle wasta, üteldes: „Ära põlga kerge meeleliselt oma õnne! Sina saad rika mehele prouaks, elad seal igapääw kui taewas ja wõid kaa meid aidata.“ Mida ligemale pulma pääw jõudis, seda raskemaks läks preili süda, kaa temal ei maitsenud enam toit ega tahtnud öösel unekate silmile tulla. Ühel pääwal laskis ta Tõnu salamahti oma ette kutsuda, ja küsis poisi käest nõu, mis ta pidi tegema, sest et wana herra taganemist ial ei saaks lubama. Tõnu palus, et preili teda kaasa wõttaks. „Nii kaua kui mina teie ligi olen,“ — ütles tema — „ei pea kedagi teie külge oma kät kurjalt tohtima tõsta.“ Seal palus preili isa käest luba, Tõnu kaasa wõtta. „Minu pärast,“ ütles wana herra — „kui sinu peigmehel midagi selle nõu wasta ei peaks olema rääkida.“ Peigmees tõmbas kül mokad natuke wiltu, kui pruudi soowimist oli kuulnud, aga et temal lusti ei olnud kosimist poolele jätta, pidi ta pruudi tahtmist ommetegi täitma.

Pulmad peeti peiu kodu suure lusti ja iluga, rohkem kui nädala pääwad jäiwad kõik pulmalised sinna, igaüks neist pidi koju minnes tunnistama, ei weel omal elu ajal paremaid pidusi

olla näinud. Äi ja kälid jäiwad weel mõne nädala kauemine sinna, kus nemad kui taewas elasiwad. Wäimees oli neile palju rikaid kingitusi kaasa annud, kui nemad lahkusiwad ja noor rahwas üksi uhke mõisa elama jäiwad.

Paar nädalat hiljemine ütles herra oma noore abikaasale: „Mina pean, kallis armukene, kolmeks nädalaks kodunt äraminema kaugemaid mõisasi ja waldasi ülewaatama, sellepärast saatsin ma sinu isa koju sõnumid, et sinu õdedest üks nii kaua sulle seltsiks seie tuleks kunni ma tagasi jõuan. Õde wõib täna õhta ehk homme lõunal seie jõuda. Senni kui ma kodunt ära olen, jääb kõik maja wallitsus sinu hooleks, pea muret, et kõik nõnda edasi lähäb, kuda ma olen seadnud. Siin on minu wõtmed, neid ära usalda kellegi kätte; aga sina ise wõid igasse kohta minna, kuhu süda sul himustab. Siin karbikese sees on iseäraliste üks kuldwõtti, sinna kambri, kus kuldwõtme luk on, ei pea sina mitte oma jalga tõstma ega ust lukust lahti tegema, et sa sisse wõiksid luurida. Ma palun sind, armukene, hoia ennast niisuguse edewuse eest, mis sinu ja minu õnne saaks kautama, kui sa minu keelamise üle astuksid. Peaksid sina, kas meelega ehk kogemata, keelatud kambri minema, mis mulle teadmata ei jääks, siis peaksin ma oma käega sinu pea otsast maha rajuma." Proua tõrkus wasta, ei tahtnud õnnetuse wõttit oma kätte hoida wõtta, aga herra ei jätnud oma tahtmist, waid tungis nii kaua tema peale, kunni ta kuldwõtme pidi wasta wõtma. Lahkudes ütles ta herrale: „Minu pärast wõid sa kartmata olla, mina ei taha sinu saladusi waatama minna, kui sa neid mulle ise näitama ei tule."

Teisel pääwal pärast herra minikut jõudis kaa proua kesk-mine õde sinna, nõnda et noorikul aeg ei wõinud igawaks minna. Õed ajasiwad jutu ja tegid isekeskis nalja, kus mõnekorra kaa sellest räägiti, kuda Tõnu ettekartus aina ilma asjata neil südant oli koormanud. Siiski läks noore proua süda uueste rahutumaks, kui temale ühel hommikul sõnumid toodi, et Tõnu öösel ära kadunud oli ja üksi ei teadnud, kuhu ta läinud. Õhtul enne seda oli ta prouale ütelnud: „Ma ei tea, kust se tuleb, et ma teie pärast raskes mures olen, wist wõib midagi wiletsust teile juhtuda. Igal ööl näen ma teiest und, kui seisaks üks kuri inimene teil selja taga, kes teile otsa kipub tegema. Enamist äratab mind hommikul kole unenägu, kus teie werise peaga minu sängi ees seisate." Ehk kül proua tema unenägude kartust tühjaks püüdis ajada, siiski langes eileõhtune jut raskeks tema südame peale, kui ta poisi

kadumist kuulis. Tema saatis otsijaid igale poole wälja; need tuliwad õhtul tagasi, aga üksi neist ei olnud kadunud poisi jälgi leidnud. Proua meelest näitas, kui oleks Tõnuga tugewam abimees ja truuim sõber temast äralahkunud. Ehk kül preili igapidi püüdis proua rasket kurbtust wähendada, siiski ei leidnud waene proua troosti.

Seal juhtus, et tema ühel pääwal oma õele kõik waranduse kambrid ja tubasi läks näitama, kus nemad toast tuppa ja kambrist kambri kõik kohad läbi luusisiwad, silmade himu täites. Wiimaks tuliwad nemad kaa sinna kambri ukse ette, kuhu kuldwõtti teed pidi lahti tegema, aga kuhu proual luba ei olnud, ei sisse astuda ega üle läwe luurida, mis seal warjul pidi olema. Preili süda himustas salakambrit näha saada, sellepärast palus ta õde ust lukust lahti teha. Ehk kül proual niisama suur igatsus südames wõis olla, siiski tuletas ta abikaasa keeldust meele ja ütles, et tal luba ei ole sinna kambri minna. Õde pani tema kartust naeruks, üteldes: „Wõtmel ja lukkul ei ole keelt suus, misga nemad herrale wõiksid tunnistada, et kedagi neid on tarwitanud. Ega sealgi muud warjul wõi olla kui mõned kallid kuldasjad, mis tema, kes teab mis kiuste pärast, sulle ei taha näidata. Kui mehed midagi kiuste pärast oma naiste eest ära peidawad, siis tohiwad kaa naised jälle kiuste pärast nende keelduse üle astuda. On sul kartust ust lahti teha, siis anna wõtti minu kätte, ma teen ukse sul lahti." Ehk kül proua ika weel suuga õe tahtmise wasta tõrkus, siiski oli tema omas südames juba ammugi õega ühel nõul. Tema wõttis kuldwõtme karbikesest ja pistis luku hauku. Kiirem kui temal aega oleks olnud wõttit luku sees ümberkeerata, kargas uks suure parinaga nende ees lahti, siin wõis midagi sala nõiduse wäge tööl olla. Aga kes jõuaks ehmatust ülesräkida, mis nüüd proua ja preili peale langes, kui nende silma waatus üle läwe salakambri oli ulatanud. Kesk tuba seisis üks tamme pak ja lai kerwes paku otsas; kõik põrand üle ültsa tarretanud werega käies! Aga mis kõige koledam näitas ja nende südametes wiimse were tilga külmaks jahutas: taga seina ääres seisiwad ridas ühe pika laua peal endiste prouade üksteistkümme werist pead! Need wiletsad loomad olid kõik siin mõrtsuka kambris surma leidnud, wõib olla ehk niisamasuguse edewuse pärast, et nemad mehe keeldust ei wõinud kuulda, ja nüüd üleastumist oma eluga pidiwad maksma. — Seesamasugune kole surm seisis nüüd kaa kaheteistkümnemal proual silma ees, tema arwas sedamaid, et kuri mees,

kes teised oli tapnud, tema peale ei hakka armu heitma. Proua nägi juba oma kaela werise paku peal ja tundis kerwe tera omas kuklas, kui ta kohkudes läwelt tagasi wankus. Wõtmest kinni pidades oli ta seda käest laskнud põrandele kukuda; ülestõstes leidis ta wererooste tähed wõtme külles, mis pühkimised ja küürimised enam küllest ära ei wõtnud. Kui nemad hiljemine ukse püüdsiwad kinni panna, leiti et asi kogunist wõimata neil oli; uks jäi kämbla laiuselt praule, otsekui oleks üks nägemata kiil piitade ja ukse wahel seisnud. Nüüd oli õdedel nutupilli ja kahetsemist enam kui küllalt, aga mis se enam wõis aidata. Õnnelt oli neil weel nädala pääwad aega enne kui herra lubanud tagasi tulla; wahe ajal tahtsid nõu leida, kuda asja wõiksid parandada.

Öö oli mõlemil uneta mööda läinud, sest et kui silmad kokku kipusiwad wauma, werine pak ja kerwes neid sedamaid uuest jälle äratasid. Hommiku astus toa tüdruk proua kambri ja ütles herra õue wärawas juba olema. Proua wärises kõige kehaga et istmelt ei jõudnud üles tõusta. Herra oli hobuse seljast astudes kohe proua järel küsinud ja siis rutust trepi mööda ülesse tulnud. Tuppa astudes põlesiwad temal silmad kui tulukesed, nõnda et hirmu pärast kahwatanud proua üles tõustes tooli peale tagasi langes. Herra märkas silmapilgul, mis siin oli sündinud, sellepärast küsis ta, kus kuldwõtti oli jäänud. Proua wõttis wärisewa käega karbikese omast taskust ja andis herra kätte, kes lahti tehes kohe rooste märgid wõtme külles leidis. Seal paisusiwad tema palged sini punaseks, silmad pööritasid kui tulised ratad, nõnda et proua tema peale ei wõinud waatada. „Üleannetu loom!“ kisendas herra koleda healega — „sina pead armetumal wiisil minu kätte alla surema, sest et sina minu keelduse üle oled astunud. Jumal taewas wõib sulle ükskord andeks anda, aga mina ei wõi sinu edewuse peale armu heita. Eks ma olnud kõik wallitsust ja warandust sinu kätte usaldanud; sina oled mind petnud! Nikust ja wara olin ma sulle annud, misga sa kuninga proua wiisil wõisid elada lustis ja õnnes! Mikspärast oled sa minu käsu üle astunud?! Walmista ennast silmapilgul surmale, sest sinu elu pääwad on õhtul!“

Proua püüdis mõned sõnad endale wabanduseks rääkida, aga herra kärgatas weel kurjemast kui enne: „Walmista ennast surmale, sest sinu silmapilgud on loetud!“ Proua õde oli juba käratsamise tõusul pakku põgenenud ja ei julgenud enam wälja tulla, sest et tema endale kaa kartis otsa tehtama. Proua langes

põlwile maha herra ette, hakkas Jumalat palwetama ja katsus wahe wahel weel abikaasa südant pehmitada.

„Sest loristi on küllalt!“ kärgatas herra. „Nüüd pane pea paku peale!“ Kui proua silmapilgul käsku ei täitnud, wedas ta teda karwupidi pakule, rõhus pahema käega pead maha ja wõttis kerwe parema kätte, misga elule tahtis otsa teha. Aga silmapilgul kus ta kerwest ülestõstis, kukkus selja tagant üks wembla mats temale pähä, et kerwes käest ja tema ise põrandale pikali langes. Tulises wihas ei olnud mõrtsukas tähele pannud, et üks mees wemblaga tema kannul sammus, kui ta prouat tapmisetuppa wedas. Se mees oli Tõnu. Proua oli hirmu ja ahastuse pärast äraminestanud et sest midagi enam ei teadnud, mis tema ümber sündis. Tõnu kõitis tugewa kõiega herra käed ja jalad kinni, et kui ta hiljemine uimastusest toibuma hakkab, enam ei wõi peasta ega kellegile kurja teha. Siis töttas ta minestanud prouale appi, kes mõne tunni pärast minestusest ärkas.

Nüüd anti kohtule teada ja läkitati proua isale sõnumid, et wana herra sinna tuleks. Asja läbi kuulamisel tõusis awalikuks, kuda mõrtsukas üksteistkümme prouat oli tapnud ja wiimist niisamati oleks ärahukanud kui Tõnu appi ei oleks tulnud, sellepärast pandi teda kaela kohtu alla ja mõisteti hiljemine surma. Et temal kedagi ligemat sugulast ei olnud, kes warandust õigusel wõiks pärida, sellepärast anti kõik mõisad ja wallad lese prouale, aga üks osa warandusest jagati waestele. Ehk kül rikal lesel proual igalt poolt kosilasi käis, ei läinud ta mehele, aga aasta pärast wõttis ta Tõnu abikaasaks, ja elasiwad mõlemad õnnelikult elu otsani.

Õnne rublatük.

Ükskord elas üks nõukas talumees, temal oli kolm poega, kellest kaks wanemat igapidi wäga osawad mehed oliwad, aga noorem poeg näitas lapsest saadik natuke lollakas, nõnda et temast kuskil tööl õiget asjatallitajat ei leitud. Isa õpetas neile surma woodil: „Kui minu elupääwad nüüd, kuda ma arwan, õhtule jõuawad ja mind siit ilmast ärakutsutakse, siis jagage pärandust nõnda, et kaks wanemat wenda warandust ühetasa saawad, ja, kui tahawad kaa põllumaid pooleks wõttawad. Himustaks kumbki üksi majapidajaks jääda, siis maksku ta teise wennale nii palju raha kui pool põldu wäärt on. Sina, Peeter, minu noorem poeg, ei kõlba majapidajaks ega teistele sulaseks, sellepärast pead sa wälja rändama ja laias ilmas oma õnne katsuma. Sinu ristiema kinkis ristimise pääwal ühe wana rublatüki, mis ta õnnerahaks nimetas ja sulle kaasa anda käskis, kui sa ükskord wanemate kojast pidid wälja minema. Tema ütles: nii kaua kui minu ristipojal õnne rublatük taskus on, wõib ta igas kohas hõlpsalt läbi saada, sest et hädad ja wiletsused ühe õnnelapse külgi ei wõi puutuda. Jah, wõta siis waderi ande päranduseks ja katsu kuda sa tema abiga läbi saad.“ — Teisel pääwal heitis isa hinge. Pojad wautasid temal silmad kinni ja matsid teda maha. Et wanemad wennad mõlemad alles poismehed oliwad, jäiwad nemad ühes koos isa talusse elama. Nemad andsiwad noorema wennale leiwakoti selga, mis kõige wähemalt nädala pääwad meest wõis toita, ütlesiwad siis: „Mine nüüd õnneteed otsima!“ Peeter läks wilistates õue wärawast wälja, wõttis teekäiki hommikut wasta, mõteldes: kui päike hommiku tõuseb, siis näitab ta mulle sihti ette, et ekſimise pärast kartust ei ole. Nii kaua kui moona leiwakotist leidis, ei olnud temal pisemat muret, waid tema rändas lauldes ja wilistates pääw pääwalt kodunt kaugemale. Mõne pääwa pärast leidis ta leiba wõttes, et kot tühendatud oli, aga et kõht temal parajalt täis oli, ei tunnud ta sellepärast midagi raskust. Teisel hommikul magamast tõustes ahmas ta kät leiwakotile, mis niisama

tühi kui tema kõht oli. Raske südamega sammus ta weel peni-koorma osa teed edasi, istus siis maha jõudu puhkama ja hakkas nõu pidama, mis ta nüüd pidi ette wõtma, et tühja kõhu näpistuseest wõiks peasta. Rublatük seisis kül puutumata taskus, aga mis se temale siin wõis aidata, kus kedagi inimese looma ligimail ei olnud, kelle käest ta leiba oleks wõinud osta. Tema toetas pea kiwi naale ja sirutas keha muru peale, lootes et ehk magades midagi mõnusamat nõu wõiks leida. Unest ärkades, leidis ta ühe wõõra wana mehe oma kõrwas istumas, kellel pik walge habe suus, aga üks ainuke silm peas oli. Se silm seisis keset otsa ees nina kohal; seal kui muidu loodud kombel inimese silmad seisawad, nähti wanamehel kaks suurt soola tüügast, mis kui oinastalle sarwed oliwad. Kolm suurt musta koera, üks ika tük teisest suurem, lamasiwad wanamehe jalgade ees.

Wanamees wahtis oma ühe silmaga teraselt Peetri peale ja küsis: „Külamees, kas sul ei ole lusti minu käest koeri osta? Ma müün neid sulle odawa hinna eest.“ Peeter kostis: „Mul ei ole enesel palukest hammaste wahele wõtta, mis ma koertele pean andma?“ Wanamees naeratas ja ütles: „Noh, sellega saaksid sa korda. Minu koerad ei küsi midagi sinu käest, waid wõiwad weel sind pealegi toita.“ „Kas nemad ehk jahikoerad on, küsis Peeter, „kes igapääw metsast elajaid püüawad ja peremehele liha toowad?“ Wanamees kostis: „Minu koerad on paremad kui igapääwased jahikoerad. Kui sa siga kotis ei taha osta, siis näitan sulle kohe, mis tulu need koerad oma peremehele toowad.“ Sõrme otsaga weikema koera pähä tipitates, käskis ta: „Jookse-too-süüa!“ Koer kargas maast ja pistis tuulekiirul lipama, et ta lühikese ajaga waataja silmast ärakadus. Wähem poole tunni pärast tuli ta tagasi, käsikorw suus. Ütlemata suur oli Peetri rõõm, kui tema korwi magusama roogadega täidetud leidis, nõnda kui sealiha, wärskid kalu, worsti ja kooki. Tema sõi, et kõht kipus lõhkema. Wanamees ütles: „Mis sul üle jääb, pead sa koertele andma, sest et korw igakord tühendatud peab saama ja pisemat raasukest ei tohi järele jääda.“ Peetril oli kül kahju koertele anda, aga tema ei tohtind wanamehe wasta tõrkuda, kelle abiga ta praegu oma kõhtu oli täitnud. Tema ütles kahtlaselt: „Selle weikema koera ostaksin ma hea meelega, kui mul nii palju raha oleks, aga minu warandus on ülepea üks rublatük; enam ei ole mul hinge taga. Kui pakutud hinna eest koera tahad äramüüa, siis sobitame sedamaid kaupa.“ Wanamees oli pakutud hinnaga rahul, omme-

tegi lisas ta juure: „Neid koeri ei tohita ial üks teisest ära lahutada, muidu sünniks õnnetust nii häästi koera peremehele kui koertele. Kui sul suuremat raha ei ole kui rublatük, siis müün ma sulle selle eest weikema koera ja kingin teised kauba peale. Sa saad tänase kaubaga hiljemine wistist rahul olema." Kuda sa juba kuulid on esimese koera nimi: Jookse-too-süüa, keskmisel: Murramaha, suuremal Lõhu-rauad! Peaks sulle midagi kogemata juhtuma, kus koerte abi tarwis lähäb, siis hüüa aga nimelt, keda sa tahad, ja sinu soowimine peab täidetud saama. Nõnda kui weikem must sind igapääw toidab, saawad teised sind waenlase wasta warjama." Siis hüüdis ta koertele: „Siin seisab teie uus peremees!" Koerad liputasiwad saba ja lakusiwad Peetri käsi, kui tahaksid sellega tunnistada, et nemad käsku olid mõistnud. Jumalaga jättes puutus wanamehe sõrm Peetrile otsa peale, mis kui wälk äkitselt temal kehast läbi käis, aga selsamal silmapilgul oli wanamees ära kadunud, kas tuule õhku ehk maapõrmu sulanud? seda ei teadnud Peeter hiljemine tõtelikult tunnistada.

Imelikult näitas, kui oleks wanamehe näp teda ja kõiki mis temal silmade ees ühe korraga teiseks loonud, sest et seie saadik maailm weel ial nii ilus tema silma ei olnud paistnud kui praegu, ja ühtlase kaa teine waim tema enese sisse elama tulnud. Peeter ütles ise enesega kõneledes: „Tännini elasin mina otsekui paksus pilwe udus, kust mina walgusele olen peasnud." Koerad wahtisiwad teraselt temale silmi ja liputasiwad saba kui oleksiwad tahtnud sellega tunnistada: sul on õigus. Kui Peeter tük aega imeliku asjalugu mõtelnud, tõusis ta jalule ja hakkas edasi rändama. Ühtul kogemata kät tasku pistes, leidis ta oma rublatüki seal alles ja ei wõinud kogunist äraseletada, kust raha sinna oli tulnud, sest et ta selgest teadis, kuda ta rublatüki ostetud koera eest wanamehele annud, mis taat tema silma nähes oma tasku oli pistnud. Kuda rublatük sealt tagasi wõis tulla? Jookse-too-süüa oli sündimist mõõda korwi täie õhtust toitu toonud, kellest peremehele ja koertele küllalte süüa sai; niisamati kaa teisel hommikul. Aga naljakas raha lugu ei läinud Peetril peast, sellepärast pidas ta nõu asja täna sügawamalt läbikatsuda. Tema wahetas ühe mehe käest, kes teel wasta tuli, enesele parema kuue ja andis rublatüki teisele peale. Penikoorma maad kaugemale jõudes, leidis ta rublatüki jälle taskust. Nüüd wast märkas ta, kuda lugu õnne rublatükiga oli, mis kui mingil kauplemisel wälja anti igakord peremehe taskusse tagasi puges. Tema ostis nüüd igapääw endale

riideid ja muid tarwiliku asju ehk muud tühja, kuda rikamad mehed teewad, siiski jäi temal waderi kingitud rublatük ika tasku. Kuda ta wõõra käest sinna jõudis, seda ei teadnud peremees isegi. Tema mõtles rõõmsal meelel: ma wõiksin kui tahan kõik maailma läbi rändada, sest et mul toitu ja raha kusagil ei puudu.

Peeter oli juba mõnda aega ühest paigast teise rändanud, kui ta ühes pääwal ühte metsalaane omad sammud wiis; koerad tõstsid haisu ajades ninad kõrgele, wahtisiwad siis jälle peremehe peale kui tahaksiwad ütelda: siin ei ole õiget lugu, waata ette! Peeter rändas edasi ja nägi et koerad ika rahutumaks läksiwad, ommetegi ei juhtund midagi wõõraliku mehele silma. Ühe korraga kuuleb ta kaugelt rataste müdinat, kui tuleks midagi rasket koormat sam sammult ligemale. Seal silmab ta tõlda ja neli musta hoost tõlla ees, mis kui surnu wankrit wedawad, sest tõld oli musta tekidega ülekatetud ja kutsaril mustad riided seljas. Hobustel seisid pead ja kõrwad lonkus, otsekui tunneksiwad kaa nemad leinamise kurbtust. Tõlla aknast sisse luurides nägi Peeter ühe noore jumeda näuga naisterahwa mustas leinariides üksipäinis tõllas istuma, kes kibedast nuttis, wahewahel walge peenikese rätikuga pisaraid oma palgilt ärapühkis. Peeter küsis kutsarilt, mis se lugu pidi tähendama, aga ei saanud midagi wastust. Peeter kärgatas walju sõnaga: „Lurjus! pea hobused kinni ja anna mulle wastust? Ehk ma teen sulle suud pähä, et sa rääkida oskad!" — Kui kutsar meest ja tema suuri koeri nägi, arwas ta et siin nalja lugu ei olnud, jättis hobused seisma ja hakkas jutustama, kuda siin metsas üks kole metsaline asuda, kes pool põhjatu suure karu, pool jälle linnu wärkki olla, nõnda et tema maa peal nii häästi kõndida kui lennata wõida. Se kole metsaline häwitada kõiges kuningriigis ümberkaudu otsata palju inimesi ja eläjaid ära ja oleks juba ammugi maad elawatest loomadest hoopis tühjaks teinud, kui temale igal aastal tähendatud pääwal ühte ilmasüüta neitsi ohwriks ei wiidada, keda metsaline terwelt silmapilgul alla neelada. Kuningas lasta selle tarwis kõigest riigist kõik ilmasüüta kuueteistkümne aastased tütarlapsed kokku tulla ja nende seas liisku heita, kelle wiletsa peale suremise kord juhtuda. Tänawune surmaloos olla kuninga ainukese tütre peale langenud, keda nüüd metsalisele söögiks wiidakse. Ehk kül kuningas ja tema alamad wäga raskes kurbtusses olla, siiski ei wõita kedagi lugu parandada ega teise joonele seada, sest et tõutus täidetud peab saama, lugu pidamata, kas tütarlaps rikas ehk kehwa, suurtsugu ehk alam olla." — Peetril

läks süda wäga haledaks, kui tema kutsari jutu oli kuulnud ja õnnetuma kuninga tütre raskest koormatud südame kurbtust näinud. Tema wõttis endale sedamaid nõuks, surmateel neitsile saatjaks minna. Et nüüd tõld sam sammult pikamiste edasi sõitis, käis Peeter koertega tõlla kannul. Kui nemad wiimaks ühe kõrge mäe ääre jõudsid, mis keskel laanet seisis, pidas kutsar hobused kinni ja palus kuninga tütre tõllast wälja tulla, sest et nemad nüüd piirele jõudnud, mis elu ja surmale wahet tegi. Sõna lausumata kui loodud lamba talleke astus kaunis kuninga tütar tõllast ja hakkas mööda mäge ülesse minema. Peeter tahtis sedamaid tema kannule astuda, aga kutsar hüüdis: „Külamees! jäta halpimist! Sina wõid niisamuti kül oma elu kautada kui neitsi, siiski ei lähä asja lugu mitte paremaks.“ Peeter kostis julgest: „Se on minu asi, aga ei mitte sinu!“ ja astus julge sammuga edasi. Kuninga tütre nutust paisunud silmad waatasiwad kui tänades tema peale, ja mustad koerad liputasid lahkelt sabadega kui tahaksiwad ütelda: se on ühe wahwa mehe wiis! — Nemad ei olnud weel kolmat osa mäge ülesse roninud, kui äkitselt kohin ja mühin tõusis, otse- kui oleks raskem rahepilwe tulemas. Kõrgemalt mäe harjalt weeretas ennast üks kole metsaline alla, alt keha poolt karu wärkki, aga suuremast hobusest palju kõrgem; karwade asemel katsiwad soomuksed tema keha, kaks kõwerad sarwe peas ja kaks pika tiiba seljas, jala pikused seakihwa wärkki hambad paistsiwad koledal loomal suust; pikad küüned käpade ja jalgade küljes. Kole kiskuja wõis ehk weel paarkümmend sammu kuninga tütrest kaugel olla, kui ta oma pika keele suust wälja ajas, misga ta ehk kui madu neitsit enne neelamist tahtis nõõlada, aga sel silmapilgul hüüdis Peeter kohkumata: „Murra-maha!“ Mehe hüüdmist kuuldes põlesiwad metsalise silmad kui tuluke ja tema hinge aur suitses kui saunakerikse leil, aga must koer oli peremehe sundi täites kui pikse nool tema kallale karganud ja koleda loomaga juba wõitlemas. Koer oskas wäga osawalt tema suu ja küünte eest ennast hoida, kargas jalgade wahelt metsalise kõhu alla, ahmas hammastega kinni ja puretas niikaua kunni sisikonnad kõhust wälja tuliwad ja koera hambad tema südamesse puutusiwad. Seal langes kole metsaline kalju raskusel maha et kõik mägi tema koorma al wärises, kus ta natukese aja pärast oma kurja elu wälja õhkas. Aga koer, ehk kül temast kümme korda weikem sõi teda siiski puhtalt keha ja nahaga tükis ära, et muud üle ei jäänud kui kaks sarwe ja neli pika hammast. Neid korjas Peeter maast ja pistis oma kotti. Siis tõttas

ta kuninga tütrele appi, keda hirm ja ehmatus minestusse maha pillutanud: Peeter kandis kübaras ligemalt allikalt külma wet, misga ta minestanud neitsi otsaesikut ja palgid niikaua kastis, kunni minestuse rammetus lõppes. Otsekui pikast unest ärkades pidi ta tük aega meele tuletama, mis temaga oli sündinud, aga kui ta koledat metsalist enam oma ligidal ei leidnud, arwas ta ennast surmast peastetud, langes peastja ette põlwile maha ja andis silma wee ja lahke sõnaga temale tänu. Siis palus ta, et peastja temaga seltsis tõlda istuks ja kuninga juure sõidaks oma teenitud palka nõudma, mis siin ei ial kitsik waid kuninglik wõis olla. Peeter tänas lahke pakumise eest ja andis siis wastuseks: „Ma olen alles noor ja õpimata, sellepärast ei usalda mina weel kuninga silma ette tulla. Ma tahan esiteks maailmas pikemalt ümberwaadata, ja küi taewane isa mulle elu ja terwist annab, siis tulen ma kolme aasta pärast jälle tagasi.“ Seda wiisi lahkusiwad nemad teine teisest. Kuninga tütar istus tõlda, sõitis isa kotta tagasi; Peeter oma rändamise teed kaugemale wõõrale maale.

Kutsarile tõusis kuri mõtte südamesse. Tema oli jutu kuulnud, mis kuninga tütar ja Peeter isekeskis rääkinud, seal arwas ta mõnusaks kui tema ennast kuninga tütre peastjaks üles annaks ja suurt palka enesele wõttaks. Kui nemad nüüd ühte paksu metsa kohta saiwad, kus tee ääres äkilise kalda taga üks sügaw kuristiku hauk oli, pidas ta hobused kinni, astus maha ja ütles kuninga tütrele: „Teie peastja on oma teed läinud, kust tema wistist enam tagasi ei saa tulema, teie ja teie isa käest endale waewa palka nõudma. Ma arwan sellepärast, et teie kohus oleks mulle seda palka anda, sest et mina nooremehe teile abiks olin tinginud, muidu tema ei oleks mitte tulnud. Nääkige oma isale, kui meie teelt koju saame, et mina teid koleda metsalise käest olen peastnud, põrgu looma äratapnud, nõnda et temast hiljemine kellegile enam kahju ei wõi sündida: siis maksetakse palk minule.“ Kuninga tütar wastas: „Se oleks esiteks üsna wale ja teiseks raske ülekohus olema, kui se mees, kes palka oli teeninud, ilma jääks, ja palk teisele antakse, kes midagi ei ole teinud. Jumal hoidku mind niisuguse patu eest!“ Kutsar tõmbas otsaesise kortsu ja hüüdis wihase healega: „Noh, olgu siis kuda teie ise tahate! Elusalt ei tohi teie minu käest enam peasta! Walmistaga ennast surmale.“ Kuninga tütar langes tema ette põlwili maha ja hakkas armu paluma, aga kurja mehe kiwist südа ei wõtnud palumist kuulda, waid ütles walju sõnaga: „Walitege kahest, kumba teie paremaks

arwate: ütelge oma isale, et mina koleda metsalise olen tapnud; ehk kui teie seda walet ei taha rääkida, siis kukutan ma teid üle kalda sügawa kuristiku hauku, kus teie keele paelad igawest kinni jääwad. Ma räägin kodu, et kole metsaline teid on ära neelanud, kui kõik neid teisi enne teid, ja sellega on lugu otsas." Nüüd nägi kuninga tütar, et siin enam peasmise lootust ei olnud, kui tema kurja kutsari wasta pikemalt tahtis tõrkuda, sellepärast lubas ta isale waletada, kuda kutsar temale õpetanud, aga enne pidi tema weel kindla wandega tõutama lubatud walet wiistist tõeks tunnistada, ja siin ilmas ei kellegile elawa hingele ühte sõna selleşt awaldada, mis täna on sündinud. Ahastuseşt ja hirmuşt tuim kui puutük oli kuninga tütar nurjatuma mehe tahtmist täitnud, aga mida ligemale ta isa kojule jõudis, seda raskemaks läks tema süda, siiski ei wõinud tema wandeşt peasta, waid pidi kutsari omaks peastjaks nimetama. Otsata suur oli linnarahwa ja kuninga rõõm kui surnuks nutetud neitsi elusalt ja terwe kehaga tagasi tuli, ühtlase sõnumid tõi et kole metsaline hukkatud ja edespidi temast kellegil enam kartuşt ei olnud. Leina riided wõeti nüüd seljast ja pandi rõõmu ehteid nende asemele. Kuningas langes nutes tütre kaela, ei wõinud tük aega sõna suust wälja saada, aga kui keelepaelad lahti peasiwad, siis tänas ta tütre peastjat, andis temale kät ja ütles: „Tänu ja kiitus olgu sulle, aus mees! Sina ei ole mitte üksnes minu ainukeşt last surma kurguşt peastnud, waid kõik riiki kurjema waenlase wolişt lunastanud. Selle suure heategemise eest tahan ma sulle palka maksta ja oma kõige kallimat waranduşt sulle anda: sina pead minu tütrele abikaasaks ja mulle wäimeheks saama. Aga et minu tütar weel wäga noor on, sellepärast peawad wast täna aasta pärast pulmad tehtud saama. Seal ehitati kutsar uhkeste riidi ja tõsteti teda kõrgema meeste seisusesse, kus tema igapääw suures aus ja ilus elas ja enam seda põlwe meele ei tuletanud, kus tema alam teenija oli olnud.

Teisite näitas lugu kuninga tütrega, kes raskeşt ehmatas kui kuulda sai, et isa teda peastjale palgaks oli lubanud. Tema oli kurb ja nutis sagedaşt salamahti, kus teiste silmad tema pisaraid ei näinud. Sellepärast, et temal keelepaelad raske wande al seisiwad, ei tohtinud tema kellegile oma peastmise lugu rääkida, weel wähem seda kuulutada, mis tema südant ööd ja pääwad waewas: et ta armsa peastjale abikaasaks ei wõinud minna. Kui ootamise aasta mööda oli läinud, palus ta uneşt luba, weel ühe aasta pulmadega oodata, mis kül peiu meele pärast ei olnud, aga et

kuningas tütre palumişt oli kuulnud, pidi ta sellega lepima. Aga kui teise aasta lõpul tütar jälle paludes isa ette astus ja pulmade aega soowis pikendada, seal süttis kuninga süda wihas põlema, tema hüüdis: „Sina tänamata loom! mikspärast ei taha sina selle wahwa mehele minna, kes sind koleda metsalise kurguşt on peastnud ja kõik minu kuningriiki raske witsa alt lunastanud!" Tütar oli surnu karwaliseks kahwatanud ja tema jalgade ette maha langenud, kus ta muud ei ütelnud, kui: „Oh mis õnnelik olekşin mina praegu, kui kole metsaline mind täna kahe aasta eest oma kõhtu oleks neelanud!" Need kibeda kaebamisega räägitud sõnad tungisiwad kui tulised noolid isa südameşt läbi, tema tõstis tütre põrandalt, wõttis teda oma põlwede peale ja ütles: „Ma tahan, armas laps, weel wiimişt korda sinu palumişt kuulda, aga täna aasta pärast ei wõi sind ükski wägi pikemalt pulmadeşt peasta, seşt et mina sind oma kuningliku sõnaga peastjale abikaasaks olen tõutanud." Tütar tänas uue armu eest ja lootis ika weel selle peale, et kallis noormees, kes tema elu surma küüsist oli peastnud, lubaduşt täites kolme aasta pärast tagasi pidi tulema. Palju rutum, kui tema lootis ja ootis, lõpes kaa kolmas aasta pea aegu otsa, ilma et wõõra mehe tulikuşt midagi kuulda oleks olnud. Kuninga tütar teadis ette, et tema enam isalt ootamise aja pikenduşt ei tohtinud paluda, sellepärast waatas ta rahulikult pulmade wasta walmistamişt, nutis mõnekorra salalikult ja palus Jumalalt abi. Öösel enne pulmapääwa nägi ta unes, kuda üks halli habemega üheşilmaga wanamees teda tröõstima oli tulnud.. Wanake oli ütelnud: „ole julge ja kartmata! ülekohus ei wõi ial kõrgemal silmal warju alla jääda, kui ta kaa inimestel teadmata peaks jääma." Uneşt ärkades tundis kuninga tütar uut rammu ja lootuşt omas südames.

Nüüd juhtus et sel pääwal, kus kuninga tütre pulme peeti ja kõik lin sellepärast suures ilus ja lustis oli: üks wõõras mees kolme musta koeraga linna wärawast sisse astus. Tema nõudis järele, mispärast rahwal nii suur rõõm pidi olema, ja sai wastuseks, et kuninga tütrel parajalt pulmad olla ja tema selle mehele minna, kes teda kolme aasta eest koleda metsalise hammaste wahelt olla peastnud. Wõõras küsis: „Ütelge mulle, kus se peastja on?" "Noh" — anti wastuseks — „kus maial kui kuninga kojas, seşt et peigmees ja ika pruudi kõrwas istub." Wõõras hüüdis tulise wihaga: „Laske mind kuninga ette astuda, ma tahan temale awalikuks teha, et ta oma tütart ühe üleannetuma petjale tahab anda.

Laske mind kuninga jutule." Kuninga koja wärawa wahid arwasiwad teda ühe meeleft nõdraks läinud inimese olema, sellepärast wõtsid nemad teda kinni, kõitsid temal käed ja jalad ahelasse ja wiskasiwad teda siis wangi torni kindla rauduste taha, et rõõmu pidudel hullaja läbi midagi pahanduft ei pidanud sündima. Nüüd märkas Peeter, et tema suisa peaga asja läinud tallitama ja hakkas äkilift meelt kahetsema, seft et kuninga tütar nüüd teisele naiseks saab senni kui tema wangi ahelates pidi istuma. Seal kuuleb tema wangi torni akna taga kraapimift ja koerte wingumift, mõtleb: minu truuid koerad kipuwad minu juure tulema, ehk wõib nende abi mind hädaft peasta. Sunnelt tuleb temale meele kolmat koera appi hüüda, ja silmapilgul kui tema „Lõhu-rauad!" omaft suuft wälja ütelnud, on suuremal mustal juba käpad akna raudtrellingite külles, mis kui kuiwand witsaraud koera rammu al katkewad. Koer kargas aknaft sisse, näris peremehe käe ja jalgade ahelad otsekui takkuft lõngad katki, siis hüppas ta aknaft wälja, Peeter tema kannul. Seadwiisi häda kitsikuft peasnud, hakkas ta mõtlema, mis ta pikemalt ette pidi wõtma, et kuninga tütar ühe ülekohtusele osaks ei saaks. Tühja kõhu näpistuft tundes, hüüdis ta esimeft koera: „Jookse-too-süüa!" Koer jookfis tuule kiirusel, tuli natukese aja pärast käft korwiga tagasi, roogade peale oli üks peenike walge ninarätik katetud ja üks kuldsõrmus rätiku nurga sisse siutud; sõrmukse seest leidis Peeter kuninga tütre nime, mis temale jälle lootuft südamesse kaswatas.

Ninarätikuga ja sõrmuksega oli lugu nõnda olnud. Kuningas istus uhke pulmalistega lõuna sõögil, paremat kät kuninga kõrwal istus tema tütar ja pahemat kät tütre peigmees, endine kutsar, keda täna kuningale wäimaheks pidi laulatatama. Seal jookseb must koer, tühi korw suus, tuppa, otsekohe kuninga tütre tooli ette, wahib paludes silmadega neitsi peale ja lakub tema käsi, kui tahaks öelda: andke mulle kaa toitu korwi? Südame rõõm pani kuninga tütre käed natuke wabisema, seft et tema silmapilgul ilusa koera oli tunnud, et se tema peaftja omane oli; sellepärast wõttis ta sõõma laualt liha- ja kalarooga, mõne tüki magusat kooki, pani kõik korwi sisse, ühtlase tõmbas ta kaa oma kihlasõrmukse sõrmeft, sidus rätiku nurga sisse, ja kattis siis korwi rätikuga kinni. Koer läks korwiga oma teed; kuninga tütar rääkis paari sõna kuningale salamahti kõrwa sisse, seal tõusis kuningas sõõma laualt, wõttis tütre käeft kinni ja läks temaga ühe salakambri; natuke aega hiljemine kutsuti kaa kiriku õpetaja

sinna. Kuningas küsis kiriku õpetajalt, kas niisugusel wandel kinnituft pidi olema, mis üks inimene wägiwaltselt surma hädas wandunud, et selle läbi oma elu mõrtsuka käeft wõiks peasta. Kiriku õpetaja kostis: „wägiwaldsel wandel, mis inimene wasta meelt wannub, ei ole jumalikul ega inimlikul seadusel ial kestuft, seft et niisugune wanne midagi ei tähenda." Nüüd tunnistas kuninga tütar sala lugu üles ja rääkis otsaft otsani, mis täna kolme aasta eeft metsas temale oli sündinud. Kuningas käskis koera jälgil mõned sulased otsima minna, kas nemad koera peremeeft kusagilt leiaksiwad, seda meeft pidiwad nemad siis silmapilgul kuninga ette tooma. Üürikese aja pärast oli mees leitud ja tema kolme koeraga seltsis sinna toodud. Kuninga tütar tundis sedamaid oma peaftjat, langes tänades tema kaela ümber ja ütles: „Täna peastate minu elu teistkorda kurja metsalise woli alt! Tuhat, tuhat tänu selle armu ja heategemise eeft!" — Kuningas läks tütrega sõõma lauale tagasi, käskis Peetri nii kauaks seie ootama jääda, kunni ta teda laseb kutsuda. Sõõma laual küsis kuningas, mis nuhtluft peab niisuguse inimesele mõistetama, kes teise mehe wahwa tööd ärasalgab ja teenitut tööpalka enesele wõttab? — Endine kutsar mõtles, ma tahan näidata, mis osaw kohtumõistja ma olen ja kostis kuninga küsimise peale: „Ühe niisuguse üleannetumale ei oleks mõnusamat nuhtluft tarwis, kui et temale üks weskikiwi kaela köidetakse ja teda mere sügawusse ära uputatakse." Kuningas ütles: „Wäga hea, nõnda peab kohus mõistetud saama!" andis siis käsku, wõõraft meeft tuppa kutsuda. Kui nüüd Peeter oma kolme musta koeraga sinna tuli, kahwatas kutsar lubjatud seina sarnatseks, langes kuninga ette põlwile ja hakkas armu paluma. Kuningas ütles: „Sina ülekohtune kurjategija oled ise enese peale kohut mõistnud ja pead nüüd nuhtluft nõnda saama, kuda sa mulle ütlesid. Aga et meie ilus pulmade pidu sinu pärast ei saaks segatud, pead sa nii kaua wangitornis istuma, kunni minu tütre pulmad lõpewad." Seal wiidi kutsar toaft, köideti raudahelasse ja pandi wangitorni kinni. Peeter wõttis nüüd oma tunnismärgid kotift, koleda metsalise sarwed ja hambad, mis peale lai rõõmu kisa pulmaliste suust tõusis. Kuningas käskis Peetri kutsari tooli peale enese kõrwa istuda ja weel selsamal õhtul endale wäimeheks oma tütrega laulatada. Metsalise sarwed ja hambad pandi kuningliku kirikusse igaweseks mälestuseks seisma.

Nelja nädala pärast, kui pulmad saiwad lõpetatud, anti kutsarile teenitud nuhtlust, kuda tema ise oli mõistnud. Seal astus ühel pääwal Peeter alandlikult kuninga ette ja rääkis, kuda tema kui alama rahwa laps kogemata õnne läbi kõrgeks meheks olla tõusnud, aga et temal weel kaks wanemat wenda koju jäänud, sellepärast palus ta kuningalt luba, neid seie lasta tulla, et tema ükši õnnes ja ilus ei elaks, waid kaa oma wendadele nende elu wõiks kergitada. Kuningas oli sellega rahul ja läkitas jala pealt käsku, et Peetri wennad sinna pidid tulema. Sel pääwal kui wennad sinna tuliwad ja Peeter neid lahkelt wasta wõtnud, hakkas suurem must koer inimese keelil kõnelema ja ütles: „Nüüd on meie aeg täis, sest et meie nii kaua sinu juure pidime jääma kunni näha saaksime, kas sina omas õnnepõlwes wendi pidid meeletuletama. Taewa taadile tänu! sina oled kui õige mees igas tükis oma kohut täitnud.“ Äkitselt olid koerad luigeteks ümber moondatud, tõstsid tiiwad lendu ja läksid oma teed. Kuhu? — seda ei ole tännini weel kedagi kuulnud ega näinud.

Peeter elas kui kuninga wäimees suure au ja ilu sees, aitas oma wendi, et kaa nemad aega mööda nõukaks meheks olid saanud. Õnne-rublatüki kinkis ta oma wanema wenna esimese pojale waderi audeks, üteldes: „Kui tema noore mehe eal ükskord kodunt wälja lähäb, siis andke temale waderi kingitus teele kaasa, misga ta niisamuti maailmas wõib läbi saada, kui mina läbi sain ja õnne leidsin.“

Julge rehepap.

Ükskord elas üks rehepap, kellel julguse poolest palju teist tema sarnalist meest leida ei olnud. Wanapois isegi oli temast kiitnud, weel kuskil julgemat meest maailmas tema silma otsa olewa juhtunud. Tema käis sellepärast sagedast õhtudel, kus rehelisi rehes ei olnud, rehepapil wõõrsil, ja magusat jutu westes ei läinud neil aeg ial igawaks. Wanapois arwas, et rehepap teda ei tunda, waid liht külameheks pidada, aga rehepap tundis teda wäga häästi, ehk ta kül sellest wõõrale ial midagi ei awaldanud, siiski salamahti nõu pidas kuda ta wana sarwikut korra wõiks petta, ehk temast endale tulu püüda. Ühel õhtul olla wanapois oma poismehe põlwe kahetsetes kurtnud, et temal kedagi ei olla, kes suka ehk kinda nõõluks, seal ütles rehepap: „Miks ja, wennike, siis kosja ei lähä?“ Wanapois kostis: „Ma olen juba mõnekorra õnne katsunud, aga tütarlapsed ei taha mulle tulla. Mida nooremad ja priskemad nemad olid, seda kurjemalt naersiwad nemad mind.“ Rehepap käskis wanemaid tütarlapsi, ehk leski naisi kosida, kes palju taltsimad olla ja palju ial ei minna kosilast põlgama. Mõne nädala pärast kosinud wanapois ühe elatanud piiga, ei kuigi kaua selle peale tulnud ta jälle rehepapile oma häda kaebama, et noorik wäga tige olla, kes temale ööl ja pääwal rahu ei anda, waid ühtepuhku piinada. „Mis mees ja siis oli,“ naeris rehepap — „et pükšid naise jalga andsid! Oled ja naise wõtnud, siis pead sina kaa naise üle wõimust saama!“ Wanapois kostis: „Mina ei saa temast jagu. Wõtku teda se ja teine, aga mina ei tõsta enam oma jalga tema majasse.“ Rehepap püüdis teda mitmel wiisil tröstida, käskis teist korda õnne minna katsuma, aga wanapois arwas esimesest katsetükist küllalt olema, ega himustanud enam teist korda oma kaela naise kütke rakendada.

Aasta hiljemine sügisel, kui rehe peksmine jälle alustatud, tuli wana tutaw rehepapi waatama. Rehepap märkas sedamaid et külamehel midagi südame peal kipitas, aga tema ei hakkanud küsima, waid tahtis oodata kunni teine ise oma lugu saaks awal-

dama. Ei wältanud kaa kuigi kaua, seal kuulis ta wanapoisi wiletsust, kes suwel ühe noore lesenaisega tutawaks saanud, se olnud nii mahe kui tuike, mispärast mehikesel teistkorda kosja mõted sigi-nenud. Tema wõtnud tuikese naiseks, aga leidnud hiljemine kodu kurjema kulli, kes temal silmad peast tahtnud wälja kiskuda, nõnda et ta wiimaks õnne tänanud, kui õela käest oli peasnud. Rehe-pap ütles: „Ma näen et sinust naise meest ei wõi saada, sest et sina üks jänes oled, kes naist ei oska wallitseda." Wanapois pidi ses tükis temale õigust andma. Saiwad nemad weel tük aega naise kosimisest rääkinud, siis ütles wanapois: „Kui sina tõeste nii julge mees oled, et kurjema põrgulise naisterahwa seast usud taltsiks wõima teha, tahan ma sulle teejälgi juhatada, kust pealt sinu julgus paremat palka peab leidma, kui kurja naise taltsiks tegemiseks. Sa tunned mäe otsas neid wana lossi aherwarsi? seal al on üks suur ennemuistene warandus warjul, mis weel kellegi näpudesse ei ole puutunud, sest et ühelgi mehel julgust ei olnud, warandust wälja wõtta." Rehepap andis naerdes wastu-seks: „Kui muud abi tarwis ei lähä kui julgust, siis on waran-dus nii hea kui seisaks juba minu taskus!" Nüüd õpetas wana-pois, kuda rehepap tulewal nelja pääwa õhtul, kus kuu parajalt täis saada, sinna pidada minema, raha hauku üles wõtma, ja lisas siis weel peale: Hoia ennast selle eest et wähemat kartust sul peale ei tule, sest kui sul süda peaks kohkuma ehk pisem sooneke keha sees hirmu pärast wärisema, siis ei kauta sa üksi loodetud warandust, waid sina wõid kaa oma elu kautada, nõnda kui palju teisi, kes seal enne oliwad käinud oma õnne katsumas. Kui sa minu jutu ei taha uskuda, siis mine kuhugi taluperesse sisse ja lase rahwas rääkida, mis nemad wana lossi müüridest kuulnud, ehk mõned oma silmaga näinud. Weel üksford: kui sul elu armas on ja sina warandust tahad pärida, siis hoia ennast kartuse eest."

Tähendatud nelja pääwa hommikul läks rehepap teele, ja ehk temal kül pisemat kartust ei olnud, siiski astus ta külakõrtsi jalgu puhkama, lootes sealt inimesi tabama, kes temale wana lossi müüridest ühte ja teist wõikesi rääkida. Tema küsis kõrtsi-mehelt, mis wanad müürid seal mäe otsas seisawad, ja kas rahwa suus midagi jälgi kuulda olla, kes neid ülesehitanud, ehk kes neid hiljemine ärapillutanud. Üks wana talumees, kes rehepapi küsi-mist kuulnud, andis nõnda otsast: „Rahwa räägitusel on mõne saja aasta eest üks põhjatu rikas mõisnik seal elanud, kelle wallit-suse al suured lailised wallad ja wäga palju rahwast seisnud.

Herra oli raudwitsaga rahwa üle wallitsenud, neid raskeste piina-nud, aga alamate higist ja werest otsata palju warandust kokku kraapinud, nõnda et kulda ja hõbedat koormate kaupa igalt poolt lossi oli weetud, kus warandus sügawates keldrites warjul peetud, et ei warga ega rööwli käp sinna külge wõinud puutuda. Kuda ülekohtune rikas „mees wiimaks otsa leidnud, se on kõigile tead-mata jäänud. Ühel hommikul nägid teenrid tema sängi tühja olewad, kolm weretilka põrandal ja ühe suure musta kassi sängi pea otsas istumas, keda enne ega pärast seda kellegi silm ei olnud näinud. Arwati sellepärast et kass muud ei wõinud olla kui kuri waim ise, kes teda kassi kombel sängis ära kägistanud ja siis põrgu wiinud, tehtud ülekohut wastama. — Kui hiljemine surma sõnu-mide peale sugulased kadund wana herra warandust pärima tuli-wad, ei leitud kusagilt raha kopikat. Esiotsalt arwati sulased raha wargadeks ja mõisteti neid kaelakohtu alla, kus ommetegi kõige piinamiste peale nemad midagi ei wõinud tunnistada, sest et nende hinged ilma süüta oliwad. Wahe ajal oliwad mittu inimest öösel raha kõlisemist sügawal maa al kuulnud, andsiwad sest kohtule teadust, ja kui kohus asja läbikatsudes rääkimise tõe näinud olema, lasti sulased wangist lahti. Ehk kül seda imeliku öösest raha koli-semist hiljemine weel mittukorda oli kuuldud, kaa mõned raha hauku otsima läinud, siiski ei leitud midagi, ega tulnud üksainuke neist raha otsijatest enam tagasi; neid oli wistist seesama ärawiinud, kes rahaperemehele koledat otsa teinud. Niipalju wõis iga ini-mene mõista, et siin õiget lugu ei olnud, mispärast kedagi ei usal-danud wana lossi elama minna, kunni wiimaks katus ja seina-müürid tuule ja wihma käes ära pudenesid, et muud järele ei jäänud kui praegused wanad kantsud. Üksi inimese loom ei julge öö ajal sinna ligimaile oma jalga tõsta, — weel wähem enne-muistest warandust nende alt otsima minna." — Nõnda rääkis wana talumees. Kui rehepap tema jutu oli kuulnud, ütles ta kui pool nalja pärast: „Mul oleks lusti, õnne katsuma minna! Kes tahab tulewal ööl minuga ühes sinna minna?" Mehed heitsid risti ette ja tunnistasiwad ühest suust, kuda neil elu palju armsam olla kui kõige maailma warandus, mis kedagi hinge hukatuseta kätte ei wõi saada. Siis palusiwad nemad, et wõõras mees tühja mõtet maha jättaks ja mitte oma elu kurjale müüma ei lähäks. Omme-tegi ei pidanud julge rehepap nende palumisest ega ähwardamis-test midagi lugu, waid tahtis oma käe peal õnne minna katsuma. Tema palus õhtul kõrtsmiku käest kubu piirgu, misga endale silma

walguſt tahtis muretſeda, küſis teed, mis kõige otſekohemalt loſſi müüridele wiiks.

Üks külamees, kes teisteſt natuke julgem näitas, läks temale, põlew latern käes, natuke maad teejuhiks, ſiiski ei uſaldanud tema kaugemale minna, waid pööras rohkem poole wersta müürideſt eemal tagaſi. Pime pilwine öö ei annud walguſt, ſellepäraſt pidi rehepap enam käſi katſel kui ſilma juhil edaſi minema. Tuule wingumine ja öö kullide hõikamine kostis koledaſt temale kõrwa, aga ei wõinud julget ſüdant hirmutada. Nii pea kui tema müüride warjus tuld wõis üleswõtta, ſütitas ta ühe piiru põlema ja hakkas waatama, kas kuskil uſt ehk urgaſt leida oleks, kuſt maa alla wõiks minna? Tük aega asjata otſides, nägi ta wiimaks müüri al ühe haugu, mis alla poole läks. Tema pani piiru ſeina wahele põlema, koristas kätega kiwi ja lubja prügi nii palju eeſt, et ſiſſe wõis pugeda. Natuke maad edaſi minnes, leidis ta kiwi trepi ja nii palju laialiſt ruumi et püſti jalgel alla wõis astuda. Piiru kimp õlal ja põlew piirg käes läks ta trepi aſtmeid mööda ſügawamale, kunni wiimaks raud ukſe leidis, mis lukuta oli. Tema tõukas raske ukſe wallali ja tahtis paraſalt tuppa astuda, kui üks ſuur muſt põlewa ſilmadega kaſs tuule kiirueſel ukſe wahelt wälja puges ja trepi mööda ülesſe kargas. Rehepap mõtles: ſe on wiſtiſt raha peremehe kägiſtaja, lükas ukſe kinni, wiskas piirukubu põrandale ja hakkas ſiis ümberſelitama. Tuba oli ſuur ja lai ja ukſi igal pool ſeinadel; mees luges ülepea kakſteiſtkümme uſt ja pidas aru, keda ta neiſt kõige eſiteks pidi katſuma minema. „Seitſe peab mõnekorra õnne number olema!“ ütles rehepap, ja hakkas nüüd ſiſſetulemiſe ukſeſt lugema kunni ſeitſmendama ukſeni; aga uks oli lukus ja ei tahtnud lahti minna. Kõige keharammuga wasta uſt tõukades ſai ta ommetegi aega mööda roostetanud lukuſt jägu, et uks lahti põrkas. Rehepap leidis ſiſſe aſtudes ühe keſkmiſe ſuuruſe toa, kus ühe ſeina ääres pik laud ja pink, teiſe ſeina ääres jälle ahi ja leehauk ahju ees ſeiſiwad; kaa mõned puuhalud olid lee kõrwas põrandal. Neid ſütitas mees põlema ja nägi tulewalgel, et weike pada ja jahukaus ahju otſal ſeiſiwad, kaa natuke ſoola leidis ta ſoola wakakeſe põhjaſt. „Kas ſa näed!“ hüüdis rehepap. „Ma leian ſiit kogemata toidu wara, wet on mul lähkris, mis joogiks kaaſa wõtſin, nüüd wõin ſooja kõrti keeta.“ Üteldes ſeadis ta paja tulele, walas wee ja jahud ſiſſe, riputas ſoola peale, ſegas pilpaga ümber ja keetis kõrdi walmis; walas ſiis kauſſi ja tõstis lauale. Hele tuluke leel andis toale walguſt

et tarwis ei olnud piirgu põlema ſütitada. Julge rehepap istus laua taha, wõttis luſika kätte ja hakkas ſooja kõrdiga tühja kõhtu täitma. Ühekorraga nägi ta, ſilmi ülestõstes, musta põlew ſilmadega kaſſi ahju otſal istumas, ja ei wõinud mõista, kuſt elajas ſiſſe oli ſaanud, ſeſt et tema oma ſilmaga näinud, kuda kaſs mööda trepi ülesſe läinud. Seal põrutati wäljaſt poolt kolm pauku ukſe ſelga, nõnda et toa ſeinad ja põrand wabiſeſid; aga rehepap ei kautanud julguſt, waid hüüdis walju ſõnaga: „Kellel pea otſas, astugu tuppa!“ Silmapilgul põrkas uks laiale lahti, muſt kaſs kargas ahju pealt maha ja piſtis läbi ukſe putkama, kus temal ſuuſt ja ſilmadeſt tule ſädemed wälja purtſaſid. Kui kaſs oma teed läinud, tuliwad neli pika meeſt tuppa, kellel pikad walged rüüd ſeljas ja tulipunaſed mütſid peas, mis nõnda ſädendaſiwad, et tuba üleültſa kui ſüda pääwa ajal walgeks läks. Mehed kandſid ſurnu raami õladel ja üks puuſärk ſeiſis raami peal, mis julge rehepapile hirmu ei teinud. Sõna lauſumata paniwad mehed puuſärgi põrandale, läkſid üks teiſe kannul ukſeſt wälja ja tõmbaſiwad ukſe kinni. Kaſs miaugus ja kraapis ukſe taga oma küüntega, kui tahaks tuppa tulla, aga rehepap ei pidand temaſt lugu, waid sõi rahuliſte oma ſooja kõrti. Peale kõhutäitmiſt tõuſis ta laua tagant ja läks puuſärki waatama; kangutas kaane pealt lahti, ja nägi ühe weike pika walge habemega wanamehe kerstus. Rehepap tõstis teda kerstuſt ja pani leele tule ääre ſoendama. Ei wältanud kaa kuigi kaua, ſeal hakkas wana taadike toibuma, liigutas käſi ja jalgu. Julgel rehepapil ei olnud wähemat hirmu; tema wõttis kõrdi waagna ja luſika laualt ja hakkas wanameeſt ſõõtma. Aga wanakeſel läks luſikaga ſõõtmiſel aeg pikaks, ſellepäraſt ſaſis ta mõlemate kätega waagnaſt kinni ja neelas kiireſt kõik kõrdi oma kõhtu. Siis ütles ta oma ſõõtjale: „Ole terwe, pojuke! kes ſa minu waeſe peale oled armu heitnud ja minu nälgas ja külmas tarretanud keha toetanud. Selle heategemiſe eeſt tahan ma ſulle kuningliku palka taſuda, et ſa elu ilmas mind ei pea äraunuſtama. — Waata, ahju tagant leiad ſa tõrwatunglad, ſütita üks neiſt põlema ja tule mulle kaaſa. Enne ſeda pane uks tugewaſt kinni, et wihane kaſs tuppa ei peaſe, kes ſulle kaela murraks. Hiljemine tahame teda taltſeks teha, et temaſt kellegile enam kahju ei wõi ſündida.“ Nõnda rääkides tõstis wanamees ühe neljanurgaliſe poole ſülla laiuſe paekiwi põrandalt ülesſe, mis kui kaas ühe keldri ſiſſe minikut kinni kattis. Wana taadike astus

trepi mööda eel ja rehepap kartmata, põlew tõrwatungal käes, tema kannul, kunni nemad koleda sügawa koopasse jõudsiwad.

Suures keldri wärki wõlwitud koopas seisis üks raha lasu kõige kõrgema heina saadu wääraline, pool hõbedat, pool kulda. Wanake wõttis ühest seina kapist pihu täie wahaküünlaid, kolm pudelit joodawwiina, ühe suitsetud seakintsu ja leiwakaku wälja, siis ütles ta rehepapile: „Ma annan sulle kolm pääwa aega seda rahakogu lugeda ja ära jagada. Sa pead rahahunnikut kahte osasse jagama, nõnda et mõlemad hunnikud ühe tasaseks saawad, kummagi enam ega wähem ei leita ja ühtegi üle ei jää. Senni kui sina raha jagamist korrale toimetad, tahan ma seina ääre magama heita, aga hoia ennast, et sina jagamisel pisemat eksitust ei tee, muidu kägistan ma sind surnuks." Rehepap hakkas sedamaid tööle ja wanamees heitis seina ääre puhkama. Et wähemat eksitust ei pidanud juhtuma, sellepärast toimetas rehepap jagamist nõnda, et tema igakord kaks ühesugust raha wõttis, kas taalrid, rublatükid, kuldraha ehk peenikest hõberaha; neist pani ta ika ühe pahemat, teise paremat kät hunnikusse. Kipus jõud temal lõpema, siis rüüpas ta pudelist karastust, wõttis mõne suu täie leiba ja liha, mispeale ta uue rammuga tööd edasi ajas. Selle läbi, et ta öösel pika aega ei maganud, waid wiibimata tööd edasi toimetas, sai tema teise pääwa õhtul jagamisega walmis, aga üks pisuke hõbe raha oli üle jäänud. Mis nüüd teha? Julgel rehepapil ei olnud sellepärast muret, tema tõmbas noa taskust, panni tera rahatüki keskkoha peale, lõi kiwiga noa selga nõnda et raha kahte tüki kargas. Tema pani ühe poole paremal käel hunniku ja teise poole pahemal käel hunniku otsa, äratas siis wanamehe magamast ja kutsus teda oma tööd waatama. Kui nüüd wanamehe silm ülejäänud raha poolikud mõlema hunni otsast leidnud, langes ta rõõmu hõiskamisega rehepapi kaela ümbert kinni, silitas siis tük aega tema palgeid ja ütles wiimaks: „Tubat, tubat tänu sulle, julge noormees, kes sa mind pikast igawast wangi põlwest oled peastnud. Ma olen juba mittu sada aastat oma warandust siin pidanud walwama, sest et kuskilt meest ei leidnud, kellel küllalte julgust ehk osawat aru peas oleks olnud, misga raha nõnda oskas jagada, et midagi üle ei jäänud. Sellepärast pidin mina neid wande tõutusel kõiki üks teise järgil ära kägistama, ja et neist kedagi enam tagasi ei saanud minema, sellepärast ei ole wiimsel kahe saja aastal kedagi enam seie usaldanud tulla, ehk mina kül ial ühte ööd ei lasknud mööda minna, kus ma rahaga ei kõlistanud. Sina,

õnnelaps! pidid mulle kogemata peastjaks tulema, kui wiimne lootus mul kipus lõpema ja mina igawest wangi põlwe kartsin. Tänu, tuhat tänu sulle sinu heategemese eest. Ühe raha hunniku saad sina endale waewa palgaks, aga teise hunniku pead sina waestele jagama, minu raske patude lepituseks, sest et mina sel ajal üks wäga tige ja ülekohtune inimene olin, kui ma maa peal elades seda warandust endale korjasin. Üht tööd pead sa weel mulle ja sinu enesele kasuks toimetama. Kui sa siit ülesse lähed ja suur must kass sul trepi peal wasta tuleb, siis püüa teda kinni ja poo ülesse. Siin on üks kütke, kellest tema enam lahti ei pease." Seda üteldes tõmbas ta ühe pastli paela jämeduse peenikesest kuldtraadist punutud nööri omast põuest, andis seda rehepapile, ja kadus siis, kui oleks maa põhja waunud, tema silmist. Aga sel silmapilgul tõusis üks kärgatus kui oleks kõik maapõhi rehepapil jalgade al pihuks ja põrmuks lõhkenud. Küünal kustus ära ja pilkane pime oli rehepapi ümber, ommetegi ei lõpetanud kogemata juhtumine tema julgust. Tema otsis käsipidi teed, kunni trepile sai, ronis siis astmeid mööda ülesse ja sai esimese tuppa, kus tema tulles kõrti oli keetnud. Ehk kül tuluke juba ammugi leelt kustunud, leidis ta ommetegi tuhu seest weel tulekibeneid, misga tuld wõis üles puhuda. Kerst seisis praegu weel raami peal, aga wanakese asemel magas suur must kass kerstus. Rehepap sasis tema peast kinni, tõmbas kuldnööri lingus temale kaela ümber ja riputas teda toa seina ühe tugewa raudnaela külge ülesse, ja heitis ise põrandale puhkama.

Teisel hommikul wast tuli ta müüride alt wälja ja wõttis teed lähemale kõrtsi, kus ta tulles oli olnud. Kõrtsimehe rõõm ja imestus olid otsata, et wõõras mees wigata ja elusalt oli peasnud. Aga rehepap ütles: „Muretse mulle hea hinna eest paarkümmend tündrist koti ja palka hobusid, misga ma waranduse ärawiia wõin." Selleşt märkas kõrtsmik, et wõõramehe teekäik ei olnud tuulde läinud, ja tallitas sedamaid rika mehe tahtmist. Kui nüüd rehepap rahwa suust oli kuulnud, missuguseid wallad wanal ajal lossi peremehe wallitsuse al olnud seisnud, jagas ta kolmandama osa waeste waranduseşt nende wallale, andis kaks osa kohtu kätte, et seda pidi waestele jagatama, ja läks siis oma waranduşega kaugele maale elama, kus teda kedagi ei tunnud. Seal peab weel tänapääwani mõnda tema sugalasteşt kui rikad mehed elama ja enda suguwanema julgust õnnistama, kes seda waranduşt oli wõitnud.

Kuda üks kuningapoeg karjapoisikese põlwes üleskaswis.

Ükskord oli üks kuningas, kes wäga heldest ja armulikult oma alamaid wallitses, nõnda et kõiges kuningriigis ühte inimese looma ei leitud, kes teda ei oleks õnnistanud ja temale elupääwade pikendust taewase isa käest palunud. Kuningas elas juba mõnda aastat õnnelikus abielus, aga neile ei olnud ühte ainukest last antud. Suur oli sellepärast tema ja kõige alamate rõõm, kui kuninga proua ühe pojakese ilmale tõi, aga tema ema süda ei pidand kaua seda õnne maitsma. Kolm pääwa pärast poja sündimist wausiwad tema silmad surma unel kinni, et midagi enam siin ilmas ei wõinud näha, misläbi poeg waeseks lapseks ja kuningas leseks jäi. Otsata raske oli kuninga leinakurbtus armsa proua surma üle, temaga leinasiwad ühes koos riigi alamad, et kuskilt rõõmsat silma ei leitud. Kuningas kosis kül alamate tungil kolme aasta pärast teise abikaasa, siiski ei olnud temal uue noorik[u] walitemisel seda õnne kui esimesel kosimisel; tema oli tuikese matnud ja kulli asemele saanud, kuda paraku! mitme lesele juhtub. Kositud noorik oli üks walju südamega õal naisterahwas, kes ei kuningale ega alamatele head ei näitanud. Endise proua poega ei wõinud tema oma silma al kannatada, sest et ta kartis, riigi wallitsus wõiks wõõra poja kätte saada, keda alamad tema kadund ema pärast armastasiwad. Tige kuninga proua pidas sellepärast kurja nõu, poisikest kuhugi salamahti kõrwale saata, kust teda kuningas enam leida ei wõi; poisikest ärahukata ei olnud temal julgust. Üks nurjatu wanaeit oli maksu eest kuninga proua abiline kurja asja toimetusel. Selle ülekohtuse naise kätte anti ühel ööl laps ja saadeti salateel kaugele, kuhu teda waese inimestele kaswandikuks pidi antama. Teel riisus wanaeit kõik peenikesed riided lapse seljast ja pani teised hilbud temale ümber, et kedagi pettust ei märkaks. Wanaeit oli kuninga prouale kindla wandega tõutanud, ei kellegi inimesele kohta nimetada, kuhu kuningapoeg oli wiidud.

Lapsewaras ei julgenud pääwa walgel käia, sest et tema taga otsijaid kartis, sellepärast wiibis temal teekäik pikale enne kui warjulist kohta leidis, kus kuninglik laps aset pidi saama. Ühte üksiku metstalusse, kuhu palju ial wõõra inimese jalg ei saanud astuma, anti warastatud kuningapoeg kaswandikuks ja makseti peremehele sada rubla kaswatamise waewa. Õnneks kuningapojale, et tema hea inimeste juure saanud, kes tema eest niisamati hoolt kandsiwad kui oleks ta nende lihalik laps olnud. Terase waimuga poisike tegi neile mõnekorra nalja, iseäranis kui ta ennast kuninga pojaks nimetas. Rohkest kaswatamise hinnast märkasiwad nemad kül et poisike üks õiguse rajalt kõrwale läinud, isa ehk ema poolt suurema sugu rahwa laps wõis olla, ommetegi ei ulatanud neil mõted ial nii kõrgele, et seda oleksid wõinud tõeks pidada, mis laps rumalast peast eneset kiitis.

Igamees wõib iseegi arwata, mis suur ehmatus sel hommikul kuninga kojas tõusis, kui leiti, et pojuke ööse oli ärawarastatud, ja nii imelikul wiisil, et kedagi ei olnud kuulnud, ega piisemaid warga jälgi järele jäänud. Kuningas nuttis mittu pääwa kibedast oma kadund poega taga, keda tema õnsa abikaasa pärast seda enam armastas, mida wähem ta teisest abikaasast õnne leidis. Kül otsiti kaua aega igalt poolt ja nuusiti kadunud lapse jälgi taga, tõutati suurt waewa palka igaühele, kes midagi märki selle poolt wõiks anda, ommetegi waus kõik tühja, poisike näitas kui ärasulanud, et ühegi otsija silma temast põrmukest ei paistnud. Üksi inimene ei oskanud niisugust sala asja tähendada, mõned arwasid kurja waimu ehk nõiduse wäe last olewad wiinud. Sinna üksiku metstalusse, kus kuninga poeg elas, ei olnud üksi otsija oma sammu wiinud, niisama wähe wõisid kuulutused sinna ulatada. — Senni kui teda kodu surnu wiisil taga nuteti, kaswis kuningapoeg metsa warjul priskeste üles, kunni tema selle wanusele jõudis, et juba asja tallitust wõis ette wõtta. Seal näitas tema igas kohas imeliku tarkust, et kasuwanemad sagedast pidiwad tunnistama, kuda siin muna kanast palju targem olla.

Kuningapoeg oli juba rohkem kümme aastat metstalus elanud, seal tõusis temale igatsus südamesse, rahwile minna. Tema palus kasuwanematelt luba, enda käe peal leiwa palukest minna teenima, üteldes: „mul on mõistust ja rammu küllalt, et teiste abita oma peat wõin toita. Siin üksikus elus lähäb mul aeg wäga igawaks. Ehk kül kasuwanemad esiotsalt wäga wasta tõrkusiwad, siiski pidiwad nemad wiimaks poisikesele järel andma ja

tema igatsemist täitma. Peremees läks ise teda saatma ja mõnusat paika temale kuulama. Ühes külas leidis ta nõuka taluperemehe, kellel karjapoisi tarwis läks, ja et kaswandik ise seesugust ammetit endale soowis, siis sobidati kaup sedamaid walmis. Ehk kül kaup aasta peale kinnitati, tehti weel iseäranis tingimist, mis järel poisil igal ajal lubatud oli, ennast teenistusest lahti peasta ja kasuwanematele tagasi minna. Niisamati tahtis peremees, kui tema poisiga rahul ei oleks, teda enne aastat priiks lasta, aga mitte kasuwanemate teadmata. Küla, kus kuningapoeg teenistust saanud, seisis ühe suure maantee ligidal, kust igapääw palju inimesi mööda käis, nii häästi alamaid kui ülemaid. Karjapois kuningapoeg istus sagedast maantee ääres ja tegi teekäiatega juttu, kus tema mõnda uudist kuulis, mis temal sinna ajani alles teadmata olnud. Seal juhtus ühel pääwal üks halli hiuste ja pika walge habemega wanamees teed käies sinna tulema, kus kuninga poeg kiwi otsas istudes suupilli puhus, senni kui lojuksed waikselt rohu maal sõiwad; tahtis ükski loom teisest kaugemale minna, kihutas karjatse koer teda tagasi. Wanamees waatas tük aega poisi ja tema karja, astus siis mõne sammu ligemale ja ütles: „Minu arwates ei ole sina mitte karjapoisiks sündinud.“ Pois kostis: „Wõib olla; ma tean nii palju et mina wallitsejaks olen sündinud, ja siin esimest wallitsemise ammetit õpin. Kui asi nelsajalgsetega mõnusast korda läheb, ehk katsun siis edespidi kahejalgsetega oma õnne.“ Wanamees wangutas kui imestates peat ja läks oma teed. Teinekord sõitis üks uhke tõld mööda, kus üks naisterahwas kahe lapsega sees istus, kutsar puki peal ja toapois tõlla taga aset pidas. Kuningapojal oli parajalt torbiku täis nopitud maasikaid käes, mis uhke saksa naisterahwa silma ulatas ja temale marja himu sünnitas. Tema käskis kutsari hobused kinni pidada, hüüdis tõlla aknast sundides: „Tatnina! too marjad seie, ma annan sulle paari kopika saiaraha!“ Karjapois kuningapoeg tegi, kui ei paneks ta hüüdmist tähele ega arwaks käsku endale antud, nõnda et naisterahwas teist ja kolmat korda pidi hüüdma, mis niisamati tuulde läks. Seal hüüdis ta toa poisile tõlla taha: „Mine, tee selle tatninale kõrwu pähä, et ta minu käsku kuuleb.“ Toapois ruttas jala pealt saadud käsku täitma. Enne kui tema sinna jõudis, oli karjapois kiwi otsa püsti tõusnud, tugewa wembla kätte wõtnud, kärgatas sealt toapoisile wasta: „Kui sul himu ei ole werist peat leida, siis ära tõsta sammu ligemale ehk ma lõhun sul silmad.“ Toapois läks tagasi ja kuulutas prouale oma lugu.

Proua hüüdis wihaselt: „Lurjus! kas sina tatnina poisekest hakkad kartma? Mine wõta marjatorbik wägise tema käest, ma tahan temale näidata, kes mina olen, pealegi weel tema wanematele lasta nuhtlust anda, kes teda paremine ei oskanud kaswatada.“ — „Hohoo!“ hüüdis karjapois, kes antud käsku oli kuulnud. „Nii kaua kui mul weel eluwaimu liikmetes on, ei tohi kedagi wägise minu käest wõtta, mis õiguse pärast minu omadus on. Ma tahin igamehe peeneks, kes minu käest maasikaid tuleb rööwima!“ Üteldes sülitas ta pihusse ja keeritas wemmalt pea ümber, et tuul aga wingus. Seda nähes ei olnud toapoisil pisemat lusti lugu katsuma minna; aga proua oli raske ähwardamisega ära sõitnud ja ütelnud, et tema seda sõimu ial nuhtlemata ei taha jätta. Teised karjapoisid, kes eemal juhtunud tüli oliwad näinud ja kuulnud, rääkisiwad õhtul kodu igaüks oma pererahwale seda lugu. Seal tõusis nüüd kõigile hirm, et neile ehk liiga hakkatakse tegema, kui suur proua poisikese rumalat wastatõrkumist kohtusse lähäb kaebama ja asja lugu tullakse läbi kuulama. Kuningapoja peremees sõitles teda kurjaste sellepärast, üteldes: „Mina ei tule sinu eest kostma; halbi leiba, mis sa oled sisse sõtkunud, wõid sa ise küpsetada ja ära süüa.“ Kuningapoeg kostis: „Külap sellega korda saan, se on minu asi. Jumal on mulle enesele suu päha ja keele suhu loonud, misga ma enda eest wõin kosta, kui tarwis on; mina ei tule teid paluma oma eest kostma. Oleks proua wiisakast maasikaid küsinud, ma oleksin neid temale annud, aga kuis tohtis tema mind tatninaks sõimata? — Minu nina on igapääw tattist niisama puhas olnud, kui temalegi.“

Proua oli kuninga linna sõitnud, kus temal midagi kiiremat tallitust ei olnud kui häbemata karjapoisi lugu kohtusse kaebada. Ei wältanud kaa kuigi kaua, seal hakkati asja läbikuulama ja anti käsku, poisikest peremehega seltsis kohtu ette tuua. Kui kohtusulased külasse tuliwad käsku täitma, ütles kuningapoeg: „Minu peremehel ei ole selle asjaga midagi tegemist; mis mina olen teinud, seda pean mina kaa wastama.“ Nüüd taheti käed temal selga kinni siduda ja teda wangi wiisil kohtu ette wiia, aga tema tõmbas terawa noa omast taskust, põrkas paari sammu teistest eemale, pani noa otsa südame koha peale ja hüüdis: „Elusalt ei tohi mind kedagi siduda! Enne kui teie käsi mind siduma tuleb, wautan ma noatera oma südamesse! Minu surnud keha wõite teie siduda ja temaga teha mis teie tahate; aga nii kaua kui mul eluwaim weel sees on, ei tohi ükski hing kõit ega ahelat

minu külge panna! Kohtu ette tahan ma tõrkumata astuda oma tüli seletama, wangi wiisil ei lase ma ennast wiia." Tema julgus oli kohtusulased nõnda äraehmatanud, et nemad tema ligidale ei usaldanud astuda, kartes et kui pois ülemeelel endale otsa teeb, seda neile süüks saaks antama. Ja et tema ise heal meelel lubanud nendega tulla, pidiwad nemad sellega lepima. Tee peal paniwad kohtusulased igapääw enam imeks, mis mõistlik ja osaw nende wang oli, kes igas asjas paremine otsust mõistis anda, kui nende peaoid oleks kannud. Weel palju suurem oli kohtu mõistjate imestus, kui nemad poisikese suust asja lugu kuulsid, kes otsast otsani kõik nõnda äraseletas, et temale wiimaks õigust pidi antama ja teda süüst wabaks mõistetama. Kui kuningas suurt sugu proua suust kohtu otsust oli kuulnud, ja proua palumist mööda asja lugu endale lasknud rääkida, pidi kaa tema kohtumõistjatele õigust andma ja poisikest nuhtlemata jätma. Nüüd paisus suurtsugu naisterahwa süda tulises wihas, et lõhkema kipus, tema turtsus kui wihane kass koera peale, et üks tatnina talupoja poisike tema wasta õigust oli saanud. Tema kaebas oma meelehaigust kuninga prouale, kes küda ta teadis, kuningast palju waljum oli. „Minu abikaas" — ütles kuninga proua — „on üks wana mütt ja tema kohtumõistjad ühes koos lambapead! Kahju et teie asja kohtusse kaebasite ja kohe esiotsalt minu juure ei tulnud; mina oleks teie tüli sedamaid teisite tallitanud ja teile õigust annud. Nüüd kus asi kohtu läbi toimetatud ja kuninga poolt kiinitatud on, ei ole mul kogunist enam wõimalik awalikult asja parema korrale seada, aga meie peame isekeskis nõu pidama, kuda meie salamahti poisile nuhtlust wõime peale panna." Kaebajal naisterahwal tuli õnne korral meele, et tema wallas üks wäga kuri taluperenaine elas, kus orjad ial pikemat paika ei taha pidada ja peremees tunnistada ise, et nende peres hullem lugu kui põrgus olla. Kui nüüd wõimalik peaks olema, nina tarka poisikest sinna peresse karjapoisiks panna, siis saaks tema wistist raskemat nuhtlust, kui üksi kohtu otsus temale wõiks mõista. „Mina tahan sedamaid asja teie tahtmist mööda korrale tallitada," ütles kuninga proua, laskis ühe truui sulase oma ette kutsuda ja õpetas temale kuda ta asja pidi toimetama. Oleks tema hing seda wõinud teada, et karja pois temast ära tõugatud kuningapoeg oli, siis oleks ta kuningast ja kohtust lugu pidamatä poisikest otsekohe surma saatnud.

Nii pea kui talu peremees kuninga proua käsku oli saanud, laskis ta karjapoisi oma teenistusest lahti ja tänas õnne et nii

hõlpsalt enese nahka oli peastnud. Kuninga proua sulane wiis ise poisikese sinna talusse, kuhu teda oli sunnitud. Tige perenaine hoiskas rõõmu päraft, et kuninga proua temale karjapoisi toimetanud, ühtlase kaa luba annud temaga teha, kuda perenaine ise tahta, sest et poisike wäga kangekaelne olla, kes heat sõna ial kuulda ei wõtta. Sel pääwal ei tunnud tema uue weskikiwi kõwaduft, sellepäraft lootis ta wanal wiisil temaga jahwatada. Üürikese aja päraft pidi naisekujuline põrguhark äratundma, et aiamulk siin kõrgem oli kui tema hüpamine wõis ulatada, sest et poisikesel wäga wisa süda sees oli, kes oma õiguseft kriipsu wäärt järele ei annud. Ütles perenaine ilma asjata ühe kurja sõna, siis sai tema kohe tosina wasta; tahtis ta tät poisi wasta ülestõsta, seal sasis pois kas kiwi, puuhalu ehk mis tal parajalt kätte juhtus maast ja hüüdis eemalt: „ära usalda sammu täit ligemale tulla, ehk ma lõhun sul silmad ja tambin sinu keha pudruks!" Seesuguft juttu ei olnud eit weel elu ilmas kellegi, kõige wähemalt teenijate suust kuulnud; peremees rõõmustas salamahti, kui tema nende tüli kuulis, ega läinud naisele appi, sest et poisike oma kohut täitis. Perenaine püüdis nüüd näljaga karjapoissi taltsitada, et temale süüa ei annud, aga karjapois wõttis wägise leiwakaku, kust kätte sai, lüpsis karjas lehma nisast piima leiwa kõrwa märjaks, nõnda et nälja hammas temal kõhtu ei tulnud näpistama. Mida wähem perenaine karjapoisist wõimust sai, seda enam püüdis ta oma tigeduft mehe ja muu pererahwa kaela peale lahutada. Kui kuninga poeg mõne nädala ülekohtuft elu igapääw oma silmaga näinud, pidas ta nõu, perenaisele kõik kurjust kätte tasuda, aga nõnda, et maailm huntlaseft lahti peaseks. Tema püüdis ettewõetud nõu täitmiseks kawaluse läbi tosina hunta, pani neid ühte koopa kinni ja andis neile igapääw ühe elaja sööduks, et metsalised nälga ei lõpeks. Kes jouaks perenaise kurjust nüüd ülesrääkida, kus õigus tema poole waus, sest et pois igal õhtul ühe weikse wähem koju tõi, kui hommiku karja oli ajanud; ega ial pikemat wastust ei annud kui: „mets murdis maha!" Perenaine kisendas kui põõrane ja ähwardas poisikest metsalistele roaks ette wisata, aga pois kostis naerdes: „Sinu wihane liha saab neile magusam maitsema!" Siis laskis ta hundid kõlm pääwa koopas söömata seista, ajas ühel ööl, kus pererahwas magas karja laudast wälja ja pani oma kaksteistkümme hunti nende asemele lauta ja ukse tugewaft kinni, et metsalised wälja ei peaseks. Kui asjad niikaugele joonele olid seatud, andis ta jalgadele nõu ja läks pakku, sest karjapoisi teenis-

tus oli temal juba ammugi wasta meelt läinud, pealegi tundis ta nüüd parajat rammu, misga suuremaid töösi ette wõis wõtta.

Oh sa kallis aeg! mis nüüd hommikul sündis, kui perenaine lauta läks lojuksid wälja laskma; ja lehmi tahtis hakkata lüpsma. Wihased nälgas hundid kargasiwad üheskoos tema kallale, murdsid teda maha ja neelasiwad riietega tükis nahka, et muud üle ei jäänud kui keel ja süda, mis metsalistelegi ei kõlbanud, sest et wäga mürgised oliwad. Ei olnud peremehel, ega pererahwal selle õnnetuse üle pikemat kurwastust, waid igamees tänas õnne, et põrgulise käest oli peasnud.

Kuningapoeg oli mõne aasta mööda maailma ümber käinud, ühte ja teist ammetit katsunud, ommetegi ei kuskil kaua paika pidanud, sest et lapse põlwe mälestused, mis kui unenäud ärksalt tema silma ees seisiwad, ühtepuhku temale meele tuletasid: sina oled kõrgema seisusesse sündinud. Aeg ajalt juhtus tema selle wanamehega kokku, kes teda karjapoisi ammetis juba lapsepõlwes korra waatamas käinud. Kahekasteistkümne aasta wanusel wõtnud kuningapoeg ühe kärneri juures teenistust ja soowinud kärneri ammetit õpida. Sel samal ajal juhtus üks kogemata lugu, misläbi tema elukord teisite pidi minema. Se ülekohtune wanaeit, kes teda kuninga proua käsul ärawarastanud ja metstalusse kaswandikuks wiinud, tunnistas surmawoodil kiriku õpetajale tehtut ülekohut ülesse, sest et tema patu koorma al waewatut hing enne rahu ei leidnud, kui kurjatöö awalikuks sai teinud; tema nimetas kaa talu, kuhu ta lapse oli wiinud, ehk ta kül selleşt midagi pikemat ei teadnud, kas laps elama jäänud ehk ära surnud. Kiriku õpetaja ruttas sedamaid kuningale röömu sõnumid wiima, kust kadund poja jälgi pidi otsitama. Kuningas ei rääkinud kellegile oma teadusest üht sõna, waid laskis silmapilgul ratsahobuse sadulasse panna ja läks kolme ustawa sulasega kadund poja jälgesi taga ajama. Kui nemad mõne pääwa pärast metstalusse jõudsiwad, tunnistas peremees ja perenaine asja tõeks, et neile nii ja nii kaua aja eest üks poeg laps kaswandikuks toodud, sada rubla kaswatamise waewaks ette maksetud, mispärast nemad kohe arwanud et laps suurema rahwa oma wõinud olla, ehk neile kül ial seda mõttet ei tulnud, et laps kuninglikust sugust pidi olema, waid nemad igakord naljaks pidanud kui laps ennast kuningapojaks nimetanud. Metstalu peremees läks ise kuningat sinna külasse juhatama, kuhu tema poisikese karjapoisiks oli annud, ei mitte enese waid poisikese tahtmist mööda, kes kauem üksikus kohas ei tahtnud

elada. Suur oli tema, aga weel suurem kuninga ehmatus, kui nemad enam nooreks meheks kaswanud poissi sealt ei leidnud, ja täieliku jälgi pererahwa käest teada ei saanud. Rahwas teadis niipalju jutustada, et poissi ühe suurema proua kaebtuse peale kohtu ette wiidud, teda seal kül wabaks mõistetud ja lahti lastud. Aga hiljemine tulnud üks kuninga proua sulane, kes poisikese tema käest wõtnud ja ühte teise walda teenima wiinud. Kuningas tõttas nüüd sinna, leidis kaa pere, kus tema poeg lühikese aja olnud, siis ära põgenenud, nõnda et nemad hiljemine midagi enam temast ei olnud kuulnud. Kust nüüd umbes jälgi pidi otsitama, ja kes otsijatele teed pidi juhatama?

Kuningas kahetses raske mure koorma al wiletsust, et teele aetud jäljed jälle temal silmast ära kadunud. Seal abtub üks wanamees tema ette, seesama, kes enneseda mõnekorra kuningapojaga koos oli olnud, räägib, kuda ta eluteed ühe niisuguse noore mehega aeg ajalt ühte juhtunud, teda esimest kord karjas, ja hiljemine mõnes muu teenistusses näinud, sellepärast olla temal loomust kadunt nooremehe jälgile saada. Kuningas tõutas wanamehele rohket jalawaewa tasuda, kui ta teda poja jälgile wõiks juhatada, käskis ühe sulase hobuse seljast mahe tulla ja wanameest tema asemele hobuse selga astuda, et nemad kiiremast wõiksid edasi minna. Aga wanamees ütles naeratates: „Nii palju kui teie hobused jõuawad joosta, wõiwad minu jalad ammugi käia; need on maailmas enam teed mõõtnud, kui üksi hobune.“ Nädala pärast saiwad nemad kuninga poja jälgedele ja leidsid teda kaa ülesse, kes, kuda juba ülemal nimetasime, parajalt kärneri ammetit ühe uhke mõisa rohuaias õpimas oli. Otsata suur oli kuninga röõm kadund poega ülesleidis, keda tema juba mõnda aastat kui surnut järelnutnud. Nüüd langesiwad röömu pisarad temal palgile, kui ta poja kaela ümbert kinni wõttes, teda wasta rindu pigistas ja temale suud andis. Siiski pidi ta poja suust sõnumid kuulma, mis ülesleidmise röömu wähendasid ja uut kurbtust tema südamesse sünnitasid. Kärneril oli üks noor priske tütar, ilusam kui kõik roosid ja lillekesed uhkes rohuaias, ühtlase waga ja ilmasüüta kui üks taewa ingel. Selle tütarlapsele oli kuningapoeg oma südant annud ja tunnistas isale nüüd awalikult, et tema muud suuremat sugu naisterahwast ei taha kosida waid üksnes kärnari tütart endale abikaasaks wõtta, ennemine kuningriigist kui piigakesest lahkuda. „Tule aga koju,“ ütles kuningas — „kül meie siis selle asjaga korda saame.“ Poeg palus nüüd isa käest ühe kalli kuld-

sõrmukse, pistis kõikide nähes piiga sõrme ja ütles: „Selle sõrmuksega kihlan ma sind endale, saagu aeg lühem ehk pikem wiibima, siiski tulen ma sulle kosja, sind oma koju wiima.“ Aga kuningas ütles: „Ei mitte nõnda, asi peab teisite korrale toimetatud saama!“ tõmbas tütarlapse sõrmest sõrmukse ja rains oma mõõgaga kahte tüki, andis siis poole sõrmukse oma pojale ja teise poole kärnari tütrele, üteldes: „Kui teid Jumal paariks on loonud, siis saawad sõrmukse osad omal ajal iseeneseest kokku sulama, et kellegi silm kohte ei pea ülesleidma, kust sõrmus enne katki raiutud oli. Nüüd hoidke igaüks oma sõrmuse poolikut, kunni aeg täide saab minema.“

Kuninga proual kipus süda wiha pärast lõhkema, kui tema wõõraspoeg, keda ta igawest peidetud arwas olema, ühekorraga koju tagasi tuli, ja nüüd seadust mööda kuningriiki pidi pärima, sest et kuningal teises abielus üksnes kaks tütart olid sündinud. Kui paari aasta pärast wana kuninga silmad kinni läinud, tõsteti tema poeg kuningaks. Ehk kül wõõras ema temale rasket ülekohut oli teinud, siiski ei läinud tema kurja kurjaga äratasuma, waid jättis nuhtluse Jumala kohtu hooleks. Et nüüd wõõralemal wähemat lootust ei olnud wäimehe läbi ühte omast tütardest aujärje peale saada, pidas ta salaja nõu ühte kuningliku neitsi oma sugulaste hulgast noore kuningale abikaasaks juhatada, aga kuningas kostis lühidelt: „Ma ei taha! mul on omane juba ammugi walitetud.“ Kui lesk kuninga proua hiljemine kuulda sai, kuda noor kuningas ühte alamat sugu tütarlast tahtis kosida, kihutas ta riigi ülemaid nõumehi taga, et nemad ühes koos selle wasta pidiwad seisma. Aga kuninga poeg jäi kindlaks ja ei annud järele. Peale seda kui tük aega edasi tagasi olid waielnud, andis kuningas, wiimaks otsuseks: „Walmistagem suured lustipiud ja paluge kõik kuninga tütred ja teised suurtsugu noored neitsid kokku, nii palju kui teie neid ial leiate, ja kui mina nende hulgast ühte peaksin leidma, kes minu walitetud pruudist ilu ja wagaduse poolt ülem peaks olema, siis tahan ma teda kosida. Aga kui seda ei juhtu, siis saab minu endine walitetud piiga mulle abikaasaks.“

Nüüd walmistati kuninga kojas uhked lustipiud, mis kaks nädalat pidid wältama, et kuningal aega oleks neidusi silmada, kas kedagi kärnari tütrest üle jõuaks minna. Kõik ümberkaudsed kuninga prouad olid tütardega seltsis pidudele palutud, ja et igaüks teadis, mispärast neid sinna oli palutud, sellepärast lootis kaa iga tütarlaps et õnnekord tema peale wõis langeda. Juba olid

pidud lõpu ligidal, aga noor kuningas ei olnud weel kedagi leidnud, kes temal meelt mööda näitas. Wiimsel pidude pääwa hommikul astusiwad ülemad riigi nõumehed jälle kuninga ette ja ütlesiwad, mis wana kuninga lesk proua neile oli õpetanud, et kui sel õhtul kuningas kosja otsust selgeks ei tee, wõiks rahwa mässamist tulla, sest et kõik alamad kuningat abielusse soowiwad. Kuningas kostis: „Ma tahan alamate tahtmist täita ja täna õhtu otsust anda. Siis saatis ta teiste teadmata ühe ustawa sulase kärnari tütre järele, laskis piiga salamahti sinna tuua ja õhtuni warjul pidada. Kui nüüd õhtul kuninga koda tulest läikis, ja kõik kuninglikud neitsid omas uhkemates ülikondades silmapilku ootasiwad, kus neile, kas õnne ehk õnnetusekord pidi tulema, astus kuningas ühe noore naisterahwaga pidude tuppa, kelle silmnägu nõnda rätikute sisse oli mähitud et ninaots waewalt wälja paistis. Aga mis esimesel silmapilgul kõigile silma ulatas, oli wõõra neitsi liht ülekond, walgelst peenikesest lõuendist tehtud, ei kuskil siidi, sammetit ja kulda, kui teistel, kes peast warbani siidi ja sammeti sisse mähitud oliwad. Mõningad tõmbasiwad suud naerule, teised ajasiwad ninad wiha kärsile, aga kuningas tegi kui ei paneks ta seda tähele, peastis neitsikese pea rätikute mähkmest, astus siis piigaga lesekuninga proua ette ja ütles: „Siin on minu walitetut neitsi, keda ma abikaasaks tahan wõtta, ja palun teid ja kõiki, kes siin koos on, endile pulma.“ Lesk kuninga proua hüüdis wihaselt: „Mis karjas kaswanud mehest paremat wõis loota! Tahate sinna tagasi minna, siis wõtke oma orjatüdruk kaasa, kes wistist sigasi oskab sõõta, aga ühe kuningale abikaasaks ei kõlba, sest et niisugune küla tüdruk kuninga aujärje äraroojastaks!“ Need sõnad paisutasid noore kuninga südame wihale, ta kostis waljuste: „Mina olen kuningas ja wõin teha, mis ma ise tahan; siiski häda teile, et teie täna endist karjapoisi põlwe mulle meele tuletasite; sellega olete ühtlase kaa seda inimest mulle uuest meeletuletanud, kes mind karjapoisi põlwe oli sundinud. Aga et kedagi mõistlik inimene siga kotis ei lähe ostma, sellepärast tahan ma kõigile awalikult enne laulatamist ülesnäidata, et mina kuskilt paremat abikaasa ei oleks wõinud endale leida kui sestsinatsest tütarlapsest, kes waga ja puhas on kui üks taewa ingel.“ Nõnda rääkides läks ta toast wälja ja tuli natukese aja pärast sellesama wanamehega tagasi, keda ta karjatse põlwes esimest korda oli näinud, ja kes hiljemine kuninga tema jälgile juhatanud. Se wanamees oli üks wäga kuulus Soome tark, kes kõiksugused salakunstid mõistis. Kuningas

ütles targale: „Kulla tark! awaldage meile nõiduse wäel nende neitside seestpidist olemist, kes siin toas praegu seisawad, et meie näha saame, kes nende hulgast kõige enam wäärt on, mulle abikaasaks saada?“ — Tark wõttis wiina pudeli, lausus sõnad wiina peale, palus et neitsid kesk tuba kokku pidiwad astuma, riputas siis nõiawiinast igaühele paar piiska pähä, mis peale kõik, kuda nemad olid, püsti jalgel magama uinusiwad. Oh seda imet, mis nüüd ilmus! Üürikese aja pärast nähti kõik neitsid ümber moondatud, et kellelgi enam endist inimese kuju ei olnud, waid nähti seal nende asemel mitmesugu metsalisi ja koduelajaid: mõned olid madudeks, huntideks, karudeks, kärnakonnadeks, sigadeks, kassideks, teised jälle kullideks ja muud kurjalinduteks moondatud. Nende elajate keskel kaswis üks kaunis roosipuu, õilmetega katetud, ja kaks tuikest istusiwad roosipuu oksade peal. Se oli kuningast abikaasaks walitetud kärnari tütar. Kuningas ütles: „Nüüd oleme igaühe sisu näinud ja ma ei lase ennast hiilgawast kooreſt petta!“ Lesk kuninga proua tahtis wiha pärast lõhkeda, aga mis se temale enam wõis aidata, kus lugu nõnda awalikult igaühe silma ees seisis. Seal suitsetas tark nõiarohtudega, kunni kõik neitsid uneſt ärkasiwad ja endised inimese kujud jälle wälja paistsiwad. Kuningas wõttis roosipõõsast sündinud armukese, küsis, kus tema pool sõrmus pidi olema, ja kui neitsi seda põuest oli wõtnud, tõmbas ta kaa oma sõrmuse poole karmanniſt, pani neid pihu peale, kus mõlemad silmapilgul kokku sulasiwad, et kellegi silm pragu ega märki ei näinud, kust mõõga tera neid enne oli lahutanud. „Nüüd on kaa minu kadunt isa tahtmine täidetud!“ ütles kuningapoeg ja laskis ennast weel selsamal õhtul kärnari tütrega laulatada. Palus siis kõiki, kes seal olid pulma, aga kuninglikud neitsid saanud kuulda, mis imet magamise ajal nendega oli sündinud, ja läksid nüüd, silmad häbi täis, igaüks oma koju tagasi. Seda suurem oli riigialamate rõõm, et kuninga proua seest ja wäljas poolt laitmata inimese loom oli.

Pärast uhke pulmapidude lõpetust laskis kuninga poeg ühel pääwal kõik ülemad riigikohtumõistjad kokku tulla, ja küsis nende käest, mis nuhtlust ühe niisuguse kurjategiale peab tehtama, kes üht kuningapoega salamahti lasknud ärawarastada ja teda ühes taluperes karjapoisiks üleskaswatada, ja kui mehe wanuseks kaswand noormees õnne läbi wiimaks endise seisusesse tagasi saab, siis üleannetuma suust weel sõimu peab kuulma.“ — Kõik kohtumõistjad wastasiwad üheſt suust: „Niisugune ülekohtune peab wõllas

surma leidma.“ Kuningas ütles: „Hea kül! Laske lesk kuninga proua kohtu ette kutsuda!“ Seal kutsuti lesk kuninga proua kohtu tuppa ja kuulutati temale mõistetud kohtu otsust, kuda tema wõllas peab otsa leidma. Seda kuuldes kahwatas õal kuninga proua lubjatud seina sarnatseks, langes noore kuninga ette põlwile maha ja hakkas armu paluma. Kuningas ütles: „Ma kingin teile elu ja ei oleks teid ial kohtu ette wiinud, kui teie mind awalikult sellepärast taga järel ei oleks tulnud sõimama, mis mina teie ülekohtuse töö pärast olen pidanud kannatama; aga minu kuningriigis ei ole teile enam pikemat eluaset ja wiibimist. Täna pääwal pange oma asjad weel kokku, et enne kui päike alla weereb minu linnast wälja saate minema. Teenrid tulewad teid nii kaugele saatma kunni üle rajapiirte saate minema. Hoidke ennast, et teie elupäiwil oma jalga enam minu piirte peale ei tõsta, kus igalühel alamal luba on, teid kui hullu koera maha nottida. Teie tütred, kes kaa minu kadund isa lapsed on, wõiwad seie jääda, sest et nende hinged sest ülekohtust puhtad on, mis teie mulle olete teinud.“

Kui lesk kuninga proua oli ära saadetud, laskis noor kuningas oma linna ligidale kaks ilusat eluhoonet ülesehitada, kellest üks tema proua wanematele, teine jälle metstalu peremehele kingiti, kes kuninga poega kehwas põlwes armuga olid üleskaswatanud. Aga karjapoisikese põlwes üleskaswanud kuningas ja tema alamast sugust sündinud abikaasa elasiwad õnnelikult elu otsani ja walitsesid oma riigi alamaid nõnda armulikult, kui wanemad lapsi.

Naljakas härja müümine.

Ühel talumehel oli kolm poega, kaks wanemat targad, kolmas natuke lühikese oiduga. Isa teinud enne surma seadust, et wanemad pojad üheskoos talukohta enda kätte wõttaksid ja nooremad wenda toidaksid, kellest enese toitjat palju loota ei olla, ja kellele ta sellepärast suuremat pärandust ei lubanud kui ühe noore künni härja. Et nüüd härja peremehel midagi künda ei olnud, sellepärast wõtsid wanemad wennad korda mööda, täna üks, homme teine, noorema wenna härja enda kätte künda. Teadu pärast muidugi et igapääwane kündmine härga ei lähä kosutama, pealegi kui kündjal piits oma ja härg wõõra päris on. Seal tuleb ühel pääwal kogemata üks wõõras mees, näeb härja lugu ja pistab noorema wennale parmu kõrwa, üteldes: „Arwad sa härga adra ees kosuma, kui igapääw teiste kätte künda annad? Ära ole halp, wõta paremine oma härg, müü turul ära ja pista rahakopikas karmanni, siis sa tead, mis sul on.“ Noor mees märkas, et külamehel õigus oli, wõttis wendade käest härja, sõõtis teda sügiseni, kõitis siis kütke sarwe külge ja tõttas turule minema. Tema tee käis suurest metsast läbi ja winge tuul puhus puuladwad ühtepuhku tantsima. Kaks ligistiku puut triikisiwad kõikudes teine teise külge ja sünnitasid aeg ajalt kiiksatust. Korraga jääb härja kaupmees kuulama, waata! jälle üks kiiks! kostab temal kõrwa, seal küsib ta: „Mis? — kas sa küsid minu härga?“ Kiiks! healitseb puuladwast wasta. Mees ütleb: „Härg on mul müüa, kui küsitud hinda tahad maksta, siis wõta.“ Kiiks! kõlab ülewelt. Mees küsib: „Tahad sa wiiskümmend rubla anda, siis on kaup walmis?“ Kiiks! kostab jälle wastuseks. „Noh,“ ütleb mees, „olgu siis, kas tahad raha kohe maksta?“ — Tuule hoog puhkas wahet, sellepärast jäi mets waiki. „Ehk kas aasta pärast?“ Kiiks! kõlab wastuseks. „Hea kül,“ ütleb mees, mul on aega oodata. Aga sina, wanamees, pead ennast meile käemeheks lööma, et ma omast ilma ei jää,“ ütleb ta ühe kõrge puukännule, mis tema ligi seisab: „kas tahad?“ Kiiks! kõlab wastuseks. „Olgu siis,“—

ütleb mees — „kaup on meil sobitud, täna aasta pärast tulen ma hinda pärima, ja sina, wennike, tõutad selle eest seista, et ma omast ilma ei jää!“ Jälle: kiiks! Mees siub oma müüdud härja kütket pidi ühe männipuu tüwi külge, keda ta ostjaks arwab, ja lähäb siis koju tagasi. Wennad küsiwad, kuhu ta härja jätnud. Tema wastab: „Ma müüsin härja wiiekümne rubla eest ühe külamehele.“ Kus raha jäi? „Raha maksetakse mulle täna aasta pärast, nõnda oleme kaupa teinud,“ kostab noorem wend. „Wiisist lasid sa ennast ühest kelmist petta, et sa enam saba härjast ei näe, weel wähem raha“ ütlesid wennad. Noorem kostab wasta: „Sellepärast ei ole pisemat kartust. Kaup sai kindlast tehtud ja mul on üks tubli käemees, kes omast käest hinda maksab, kui ostja peaks wasta tõrkuma, mis siin karta ei ole, sest et mõlemad ausad mehed on. Nemad ei tinginud kopikat maha, waid lubasiwad ühe sõnaga, mis ma härja eest küsisin.“ Aga ostja ja käemehe nime ega elukohta ei saanud wennad ial tema suust kuulda, mispärast nende esimene kartus ei wähänenud, et üks üleannetu wõrukael oma abimehega nende lollakat wenda olid petnud. Müüja jääi selle peale kindlaks et ta lubatud ajal oma raha kätte pidi saama.

Aasta pärast just sel samal pääwal, kus ta minewal sügisel oma härja metsa ära müünud, lähäb ta hinda pärima. Waikne ilmuke ei kiigutanud metsas puie ladwu, sellepärast ei olnud seal kohinat ega kiiksumist kusagil kuulda. Edasi minnes leiab ta koha, kuhu minewal aastal härja oli müünud, kaa ostja ja käemees seisawad endisel paigal, aga härga ei olnud enam nähtawal; wõis tapetud ehk kellegile teisele müüdud olema. Mees küsib männi käest: „Maksa mulle nüüd minu härja hinda?“ Mänd ei lausu sõnakest; niisama wähe teise ja kolmandama küsimise peale. „Oota, wennikene!“ hüüab mees — „ma tahan sulle suu wallali teha!“ sasib tugewa wembla maast ja hakkab sellega männi tüwi wirutama, et kõik mets laksates wasta kõlab. Waata! ülekohtune kannatab walu, ei lausu sõna ega maksa hinda. „Olgu peale,“ ütleb mees. — „Käemees peab wõla pärast mulle wastama ja härja raha äratasuma. Sa näed, wanamees, et ostja koer maksa ei taha, sellepärast pead sina mulle maksma, kuda meil kaup sai tehtud. Anna mulle härg tagasi, ehk wiiskümmend rubla? Noh, mis sa weel kõheldad? Suu oli usinam lubamas kui käed maksmas!“ — Känd ei wõinud loodud kombel musta ega walget lausuda, mis pärast härja müüja süda põlema süttis. „Tohoo! ülekohtused!“ hüüab ta wihaselt — „ma näen, kelmid olete mõlemad!“ Nõnda

sõideldes hakkab ta kändu sugema. Äkitselt langeb wana mädand känd praginal tema tugewa hoopide alla maha. Aga waata imet! üks suur rahapot tema juurte alt tõuseb nähtawale, sõrwine hõbe rahaga täidetud, mis kes teab mil ajal wanast sinna oli maha mattetud. „Kas sa ülekohtust kelmi näed!“ hüüab mees. „Õstja olnud aus mees ja maksnud raha sinu kätte, mis sa tahtsid ära-salgada ja enesele hoida! Noh, selle eest oled parajat palka saanud, et ma sind maha lõin. Ära pane pahaks, aus mees!“ ütles ta männile — „et sulle asjata mõned wopsud pihta andsin; aga sul enesel on suurem pool süüd, miks sa õigel ajal suud lahti ei teinud ja mulle ei ütelnud, et raha temale olid maksnud, kes meid mõlemid püüdis petta.“ Siis wõttis ta rahapoti õla peale ja tõttas koju poole minema. Raske koorm sundis teda sagedast puhkama. Teel juhtus kiriku õpetaja temale wasta tulema, küsib: „Mis sa nii rasket kuklas kannad?“ Mees kostab: „Minewal aastal müüdud härja hinda, mis mulle täna kätte tasuti“ ja räägib siis pikemalt oma lugu, kuda käemees teda püüdnud petta, mispärast ta teda maha löönud. Kiriku õpetaja, kes teda kui lolli tunneb, märkab kohe, kuda rahaga lugu oli olnud, aga mõtleb ühtlase: on temal kogemata õnne juhtunud, siis wõib ta mulle kaa mõne rubla meeleheaks anda. „Anna mulle, wennike, kaa üks kamalu täis omast rikusest, siis on sul kergem kanda?“ Mees wiskab temale pihutäie: „säh, wõta!“ Õpetaja ütleb: „Anna teine weel minu prouale,“ mees annab, niisamati kaa tema mõlema tütardele, igaühele oma osa. Et nüüd kaup neil lõbusalt korda läheb, hakkab kiriku õpetaja kaa oma pojale osa nuiama. „Täitmata ahnuskot,“ hüüab rahamees — „mis sa waletad? Sul ei olegi poega! Ehk arwad sa mind niisamati petta, kui käemees? Oota, ma näitan sulle petise palka!“ üteldes annab ta teisele rahapotiga wopsu pähä, et pot katki lõhkeb ja kiriku õpetaja surnult maha langeb. Mees wõttab kaelkoti kaelast, korjab raha maast, kaa seda, mis ta kiriku õpetajale oli annud, ja läheb siis koju.

Wanemate wendade imestamine oli õhtul suur, kui neist naeretut härjamüüja raske rahakotiga tuppa astus, kus üsna selge hõbe sees oli. Siis jutustas ta neile oma juhtumisi, kuda ta esiteks pettise käemehe ja pärast waleliku kiriku õpetaja oli maha löönud. Wiimne lugu tegi meestele kartust, et neile sellepärast ehk kaa wastamist wõiks tulla, mispärast nemad kahekeske wälja läksid ja pimedas salamahti kiriku õpetaja surnud keha koju tõi-wad, warjule peitsid, kunni mahti leidsid teda salamahti maha

matta, et rahwas jälgi ei leiaks ja tapmist nende peale ei lähäks arwama. Aga noorem wend luurinud nende teekäiki ja näinud, kuhu nemad kiriku õpetaja olid pannud. Kui proua ja lapsed õpetajat jälgita kadunud leidsid, kartsid nemad teda wanapoissist wiidud olewa, ja ei tahtnud seesugust juttu rahwa sekka lasta üles-tõusta. — Nemad ütlesid, kiriku õpetaja olla äkitselt hinge heitnud, walmistasid uhked mattused, paniwad surnu asemele mõned kiwid ja ühe õlekubu kerstu, mis mulda pidi pandama. Wanemad wennad, kes märki saanud, et noorem surnud õpetaja nende tagant ülesleidnud, kaewasid öösel haugu ja matsid surnu sinna sisse. Aga et lollaka wenna suu siiski tühja jutu nende kohta wõiks tõsta, pidasiwad nemad nõu, ühte sikku tappa ja sinna sama paika ärapeita, kus enne surnu oli seisnud. Sik kateti walge linaga kinni, ja jäteti pea temal otsa, nõnda et habe natuke katte alt wälja paistis.

Wanemad wennad oliwad mõlemad kiriku õpetaja mattus-tele palutud, noorem üksi koju jäänud. Igawusega läks mehikesel meel tuska, kas tema teistest siis halwem ehk olla, et teda pidu-dele ei tuldud paluma. Tema mõtles: kui nemad mind ei ole palunud, tahan ma palumata sinna minna ja neile näidata, et mul enam õigust on, kui teistel; sest et mina neile pidusid olin walmistanud. Kui mattuselised parajalt söömalaual istusiwad, astus tema tuppa ja ütles: „Noh, mis se lugu peab tähendama? Teie sööte ja joote siin, aga unustate mind palumata, kes ma ommetegi õigust mööda pidude peremees olen. Ehk kas olete teie, ehk kas olid minu wennad kiriku õpetaja surnuks löönud? Ei ole; sest mina ise andsin temale rahapotiga wopsu pähä tema häbe-mata ahnuse eest, et ta walega enam raha minu käest tahtis kis-kuda, kui temal õigus oli. Mina andsin esiteks temale, siis tema proua ja mõlemate tütarte osa, iga ühele kamalu täie, seal hak-kab ta oma pojale minu käest osa ajama. Teie teate seda niisama häästi kui minagi, et temal poega ei ole? Selle häbemata wale pärast andsin temale lopsu pähä, ehk mul kül tahtmist ei olnud teda surnuks lüüa, waid aga karistada, üleliig ahnuse ja wale pärast. Kui minu wennad teda hiljemine koju tõiwad, oli tema juba ammugi surnud.“

Nõnda rääkis lollakas wend kiriku õpetaja mattustel. Ehk kül rahwas teadis, et tema üks nõderpea oli ja tema jutust mi-dagi suuremat lugu pidamist ei ole, siiski arwasiwad mõningad heaks, asja pikemalt läbi kuulata. Wennad salgasid ja ajasiwad

tema jutud waleks, aga siiski mindi waatama, kus kiriku õpetaja keha warjul pidi peetama. Noorem wend läks ise neile teejuhiks kaasa, kus ta wendadest peidetud surnu teadis olema. Sinna jõudes leiti kaa üks walge linaga kinni katetud surnu keha, kelle hal habe katte alt wälja ulatas. Teejuht hüüdis rõõmsalt: „Noh, kas nüüd näete? Nemad katnud wanamehe kül palakaga kinni, aga habe paistab siiski wälja. Tõmbage palakas pealt, siis leiate teie minust maha löödud kiriku õpetaja ja saata tundma; et mul õigust on pidude laual kõige esimene olla!“ Seal tõmmati katte surnu pealt ja leiti üks — tapetud sik, pea sarwedega ja habemega alles küllest leikamata. Nüüd märkasiwad mehed, et lol neid oli — kas meelega ehk tahtmata — narrinud, läksiwad mattusele tagasi, ja tapmise jut oli lõpetud. Sedawiisi jäiwad metsast leitud warandus ja kiriku õpetaja tapmine warju alla täna pääwani.

Pilli Tiidu.

Ükskord oli üks kehwa wabadik, keda Jumal lastega rohkemast õnnistanud kui leiwaga. Tütred ja pojad kaswiwad wanematele rõõmuks ja oliwad enamiste kõik juba wõõra sunni al igaüks oma leiwapalukest teenimas; aga ühest pojast ei tahtnud kellegile meelehead tulla. Kas poisike loomiselt lollakas, ehk muu wiga pärast raisku läinud, ehk kas temal laisa weri küünte al oli: seda ei wõinud kedagi tõtelikult ütelda. Aga et ta laisk ja wedel kuhugi asjatallitusele ei kõlbanud: seda pidid wanemad ja külarahwas ühest suust tõeks tunnistama. Ei aitanud siin head sõnad ega witsa karistamised, waid mida wanemaks poisike läks, seda suuremaks kaswis tema laiskus. Talwel toas ahju taga, ja suwel põõsa warjus magada oli tema ülem pääwategu, kus ta wahel ajawiiteks wilistas ehk paju wilet puhus, et luft oli kuulda. Nõnda istus ta ühel pääwal jälle põõsa taga, lindudega wõidu wilet puhudes, kui üks wõõras wanamees teed käies sinna juhtus tulema. Se küsis lahke sõnaga: „ütle mulle, pojuke! mis ammetmeheks soowid sa ükskord saada?“ Pois kostis: „Ammeti päraft ei ole mul pisemat muret, kui ma aga rikaks meheks saaksin, et mul tarwis ei oleks tööd teha ja teiste sundimise witsa al seista.“ Wanamees ütles naeratates: „Nõu ehk wõiks muidu hea kül olla, aga mina ei mõista, kust rikus sulle peab tulema, kui sa midagi tööd ei wiitsi teha? Ega hiir ommetegi magaja kassile läha suhu jooksma. Kes raha ja wara tahab teenida, peab oma liikmeid liigutama, tööd tegema ja waewa nägema, muidu“ — Pois wasta paluma: „Lõpetagem juttu! seda olen ma mittu sadakorda juba kuulnud, mis minu kohta kui hane selga walatud wesi näitab, sest et minust töötegiat ial ei wõi saada.“ Wanamees kostis lahke sõnaga: „Looja poolt on sulle üks anne kingitud, misga sa hõlpsalt igapääwast leiba ja rahakopikaid wõiksid teenida, kui pillipuhumist ammetiks wõttaksid. Muretse enesele ühe hea pilli, puhu nii osawalt pilli kui pajuwilet, siis leiad sa leiba ja raha igas kohas, kus lustilisi inimesi elamas on.“ „Aga kust ma pilli pean saama?“

küsis poisike. Wanamees wastas: „Teeni raha ja osta enesele üks pil. Esiteks wõid sa pajuwilet ja lehepilli ajada, sa oled mõlemate peal juba weike meister! Ma loodan edespidi sinuga weel kokku saada, kül siis näeme, kas sa minu nõu olid tarwitanud ja mis tulu sulle õpetusest kaswanud." Sedawiisi lahkus ta poisist ja läks oma teed edasi.

Tiidu — nii oli poisi nimi — hakkas wanamehe jutu üle mõtlema, ja mida kauem tema mõtles, seda tõtelikum näitas wanamehe juhatus. Tema wõttis sedamaid nõuks juhatust mööda õnne teed otsima minna; siiski ei lausunud tema kellegile ühte sõna omast ettewõtmisest, waid läks ühel hommikul kodunt ja — ei tulnud enam tagasi. Wanematele ei teinud tema lahkumine kurwastust, isa tänas õnne pealegi et laisast pojast oli peasnud, ja lootis et maailm aega mööda laisa naha Tiidu seljast saab maha kammima ja häda teda inimeseks kaswatama.

Tiidu hulkus mõne nädala luusides külast külasse ja mõisast mõisa, kus rahwas igas paigas lahkelt teda wasta wõtsid ja röömsalt pajuwilet kuulsid, wilepuhujale süüa andsid ja mõnekorra weel paari kopika raha temale kinkisiwad. Neid kopikaid korjas pois hoolega kokku, kunni ta aega mööda nii palju sai, et enesele ilusa torupilli wõis osta. Nüüd hakkas ör temal õitsema, sest et kustkilt teist tema sarnast pillipuhujat ei leitud, kes nõnda osawalt ja jala pärast pilli oskas puhuda. Tiidu pil sundis kõik jalad lendama. Kus ial pulme, talgusi ehk muid lustipidusi tehti, seal ei tohtind Pilli Tiidu enam puududa. Paari aasta pärast oli tema nii kuulsaks pillipuhujaks tõusnud et teda kui tuuletarka ühest paigast teise, sagedast mitme penikoorma kaugusele weeti. Nõnda puhus tema ükskord mõisa talgudel pilli, kuhu ümberkaudsid mõisnikusi palju olid kokku tulnud rahwa lustipidu waatama. Kõik pidiwad ühest suust tunnistama, et nemad elupäiwil weel osawamat pillipuhujat ei olnud näinud ega kuulnud. Üks mõisawanem kutsus teise järel Pilli Tiidut endale wõõrsiks, kus tema sakstele lustiks pilli pidi ajama, mis eest temale igapääw priskeft süüa ja juua anti, pealegi weel raha ja mõnda kingitusi. üks rikas herra laskis temale peast jaluni uued riided teha, üks teine kinkis temale ilusa torupilli wast healetorudega. Preilid sidusiwad siidi lintisi tema kübarale ja prouade näpud kudusiwad temale kirjuid kindaid. Üks teine oleks Tiidu asemel selle õnnega wääga rahul olnud, aga tema südame igatsus, ükskord rikaks meheks saada, ei annud temale kusagil mahti, waid kihutas teda

tulise piitsaga kaugemale minema. Mida enam ta aega mööda tundma sai, et pilli puhumine üksi teda nii rikaks ei wõinud teha, seda suuremaks kaswis pääw päämalt tema raha ahnus. Nahwa suus elawad jutud kuulutasid mõnda tüki Kungla-maa rikusest, mis ööl ja päämal Tiidu meeleft ei läinud. Kui ma aga sinna saaks, mõtles tema, siis leiaksin ma hõlpsalt rikuse teed. Tema luusis tük aega mere kallast mööda, kas sealt kogemata õnnel laewa ehk purjepaati leiaks, mis teda üle mere wiiks. Wiimaks jõudis tema Narwa linna, kus sel puhul palju wõõra maade kauba laewu sadamas seisis. Üks laew üteldi mõne pääwa pärast Kunglamaale minema; kaa leidis Tiidu kipari, kes teda kaasa tahtis wõtta, aga küsitud wedamise hind näitas suurem kui ihnusel pilli puhujal lust oli anda; sellepärast püüdis tema laewamehi oma pilliga meelitada, lootes sedawiisi odawamalt üle mere saada. Õnnelt leidis ta ühe noore laewamehe, kes teda salamahti laewa lubas wõtta, et kipar seda ei pidanud teadma. Õõsel enne seda kui laew teisel hommikul teele pidi minema, wiis laewamees Tiidu laewale ja peitis teda ühte pimedasse nurka tündrite wahele, kuhu ta teiste teadmata temale toitu ja jooki wiis, et mehike redupaika nälga ei sureks. Teisel ööl, kus laew juba kõrgel merepinnal purjetas ja Tiidu sõber laewa lael üksipäine wahikorda pidas, tõi ta teda reduurkast wälja, sidus tugewa köie temale keha ümber, kinnitas köie teise otsa laewa külge ja ütles: „Ma lasen sind köit mööda merde, kus sina, kui teised sulle appi tulewad, köie keha ümbert pead katki leikama ja neile waletama, et sina sadamast seie maale laewa kannul olid ujunud." Ehk kül Tiidul natuke kartust tõusis, lootis ta ommetegi köie abil ennast mõne aja weepinnal üleskanda, sest et ta osaw ujuja oli. Niipea kui teda wette oli lastud, äratas tema sõber teised laewamehed uneft imeliku lugu waatama, kuda üks inimese wärki loom laewa järgil weepinnal ujuda. Mehed waatasiwad suud silmad laiali naljakat imet, äratasid siis kipari magamast ja palusiwad lugu waatama tulla. Kipar heitis kolmkorda risti ette ja küsis ujujalt: „Wasta mulle tõtelikult, kes sa oled, kas üks waim ehk surelik inimene?" Ujuja kostis: „üks wilets surelik inimene, kelle wõim wäsimusel lõpeb, kui teie tema peale armu ei heida." Kipar käskis ühe köie laewalt merde wisata, misga ujujat ülesse wõiks winnada. Kui Tiidu köie otsa kätte saanud, leikas ta noaga teise köie oma keha ümbert katki ja palus ennast ülesse tõmbada. Kipar küsis tema käest: „Räägi, kust sa tuled ja kuda sa seie said?" Pilli Tiidu

kostis: „Ma ujusin teie laewa kannul kui sadamast teele läksite, pidasin wahe wahel tüürist kinni, kui jõud mul kipus lõpema. Selwisil lootsin Kungla-maa randa saada, sest et mul nii palju raha ei olnud kui teie wedamise hinnaks küsisite.“ Nooremehe imelik julgus pehmitas kiparil südant, tema ütles lahkelt: „Täna taewa isa, kes sinu elu nii imelikult on hoidnud! Ma tahan sind maksuta Kunglamaale wiia.“ Siis käskis ta Tiidule kuiwad riided selga anda ja teda laewa kambri magama saata, pikast tee wäsimusest puhkama. Tiidu ja tema sõber olid rõõmsad et nende kawalus õnnelikult korda oli läinud.

Teisel pääwal waatasid laewamehed Tiidut kui imelooma, kes ühte tööd oli teinud, mis kõigil wõimatu näitas. Edespidi tegi tema ilus pillipuhumine neile suurt rõõmu ja kipar tunnistas mittukorda, et tema weel kuskil enne seda nii kena pilli ei olnud kuulnud. Kui laew mõne pääwa pärast Kungla randa jõudnud, jooksis sõnum laewameeste suust tuulekiirul laiale, mis pillikala nemad merest olid püüdnud, kes öö ja kaks pääwa laewa kannul olla ujunud. Muidugi teada, et Tiidu ja tema sõber lugu õjendama ei tohtinud minna, muidu olekswad nemad ise kimpu langenud. Imelik jut sigitas Tiidule wõõras rannas palju sõbru, sest et igamees imeliku ujumist tema enese suust kuulda tahtis. Siin pidi mehike nüüd enam häda kui lusti pärast teistele waletama, et suu aga tolmas. Temale pakuti mitmelt poolt teenistust, mis ta wasta wõtta ei usaldanud, kartes et kui kedagi ujumise osawust temalt näha soowiks, tema walelikuks peaks jääma. Tema tahtis otsekohe kuninga linna minna, kus teda kedagi ei tunnud ega tema ujumisest teadnud; seal lootis ta kõige hõlpsamalt niisugust teenistust leida, mis teda ühekorraga rikaks meheks wõiks tõsta. Kui tema paari pääwa pärast sinna jõudis, kippus pea temal ümberkäima, seda ilu, uhkust ja rikust nähes, mis igal sammul tema ette tuli. Kahel silmal ei olnud koguniši wõimalik kõiki ära näha, siin oleks paar tosinat silmi pidand olema! Mida enam tema seda uhkust ja rikust tundma õpis, seda kibedamast pidi ta oma waesust kahetsema. Weel raskem näitas temale et uhkest rahwast kedagi teda tähele ei pannud, waid kui hilpharakat teelt förwale tõukas, nõnda kui ei oleks temal õigust olnud Jumala päikese paistel oma keha soojendada. — Pilli ei julgenud ta põuest koguni wälja wõtta, kartes mõtles ta: kes neist uhkedest minu waese pilli tuleb kuulma! — Tema hulkus mittu pääwa linna unlitsaid mööda ühest paigast teise, otsis teenistust mitmel wiisil,

aga ei leidnud niisugust, kust lootust oleks olnud lühikese ajaga rikaks saada. Wiimaks, kus lootuse tiiwad juba lohakülle langesiwad, leidis ta õnnekaupa ühe rika kaupmehe majas teenistust, kus kokal kõõgis parajalt poissi tarwis läks. Siin oli Tiidul wõimalik Kunglamaa rikust sügawamalt tundma saada, mis töe poolt suurem oli kui üksi inimene nägemata oskaks arwata. Kõik igapääwased tarberiistad, mis meie maal rauast, wasest, tinast, puust ehk sawist tehakse, olid siin selgest hõbedast ja kullast; hõbe padades keedeti rooga, hõbe pannidel küpsetati kooki, mis kuld kausides ja kuld waagnates lauale kanneti. Sigadele anti küna asemel hõbe ämber söögiga ette; sellepärast wõib igamees hõlpsalt isegi äramõista, et Tiidul kustkilt tükilt puudust ei wõinud olla, waid temal koka poisi teenistusses isanda põli õitses; aga tema ahnusest täidetud süda ei leidnud siiski rahu. Teda piinas alati se üks mõtte: mis aitab kõik rikus minu silmade ees, kui warandus minu oma ei ole, ja koka poisi teenistus ei jõua mind ommetegi rikaks meheks teha. Tema kuu palk oli rohkem kui meie paigul aasta palk, nõnda et koku pandud palgaraha teda mõne aastaga nõukaks meheks oleks wõinud teha.

Tema oli paari aastat juba koka poisi teenistust pidanud, häid rahakopikaid tagawaraks korjanud, misläbi tema raha ahnus pääw pääwalt suuremaks kaswas ja ihnust sigitasid, et ta enesele muidu riidehilpu ei raatsinud muretseda kui üksnes peremehe sunnil, kes hilpharakat omas majas ei sallinud. Seal tuli suur warrude pidu, kus kaupmees kõige teenijatele oma kulu peal uhked ülikonnad laskis teha ja neid igaühele kinkis. Esimesel pühapääwal pärast warrude pidu pani Tiidu uhke uue ülikonna selga ja läks linnast wälja ühte lusti aeda, kus linna kodanikud suwel luusides aega wiitsiwad. Kui tema tük aega wõõra rahwa hulgas kõndinud, kus tema kedagi ei tunnud, niisama wähe teised teda, puutus kogemata üks nägu tema silmawaatesse, mis kui tutaw näitas, ehk temal kül meele ei tulnud, kus ta seda meest enne oli näinud. Warem kui mälestusest pikemat otsust leidis, kadus arwatud tutaw paksu rahwa pesasse ära. Tiidu luusis edasi tagasi, lasi silmad laialte ümberkäia, kas ehk nähtud mees kusagil jälle tema nähtawale juhtuks; aga kõik otsimine jäi asjata. Wast õhtu eel nägi ta otsitud mehe laia pärna al murupingil üksi päini istumas. Tiidu ei teadnud, mis ta pidi tegema, kas ligemale minema, ehk nii kaua ootama jääma, kui wõõras mees teda silmaks ja omalt poolt midagi märku annaks, kas ta temale tutaw

ehk tundmata? Tiidu kõhatas paar korda, mis wõõras mees tähele ei pannud, kes kui sügawas mõttes üksi silmi enese ette maha wahtis. Ma astun ligemale — mõtles Tiidu — ja äratan teda mõtedest, kül siis saame näha, kas tunneme üks teist, ehk ei tunne. Sam sammult tasaillukeste edasi minnes, wahtis ta teraselt wõõra mehe peale. Nüüd lõi wõõras mees omad silmad ülesse ja näis esimesel silmapilgul teda tundma, tõusis pingilt, astus Tiidule wasta ja andis teretates temale kät; siis küsis ta: „Kuhu sa oma pilli oled jätnud?“ Seal wast tundis Tiidu, et küsija seesama wanamees oli, kes temale kodumaal poisikese põlwes pillipuhuja ammetit kiitnud. Tema läks wõõra wanamehega paksust rahwa kogust ühte kõrwalise paika ja rääkis seal oma juhtumisi sest ajast kunni seie pääwani. Wanamees tõmbas otsa esise kortsu, wangutas mittukorda peaga ja ütles, kui Tiidu oma jutu oli lõpetanud: „Halp sa oled ja halbiks sa jääd! Mis hullutuju sulle pähä tuli, et pillipuhumist mahajätsid ja kokapoisiks läksid? Pilliga olekssid sina siin ühel pääwal enam wõinud teenida kui poole aastases kokapoisi teenistusses. Jookse silmapilgul koju, too oma pil seie ja hakka puhuma, siis saad sa oma silmaga näha, et ma tõt räägisin.“ Tiidu püüdis wasta tõrkuda, kartis uhke rahwa naeru ja arwas kaa, et pika ajaga pillilood temal meelest läinud. Aga wanamees ei annud oma kiustu järele, waid käis nii kaua Tiidu kaela peale, kunni ta koju pidi minema ja oma pilli seie tooma! Wanamees istus pärnapuu al ootades senni kui Tiidu pilliga tagasi jõudis, seal ütles ta: „Nüüd istu minu kõrwa murupingile ja hakka pilli puhuma, kül siis näed, kuda rahwas meie ümber kokku kogub.“ — Tiidu hakkas ehk kül wasta meelt käsu peale pilli puhuma; tema meelest näitas, kui oleks üks uus waim täna tema pilli sisse läinud, sest et nii ilusat healitsemist tema kõrw tännini weel ei olnud pillitorudest kuulnud, kui praegu helises. Üürikese aja pärast langes rahwast kui rahet igalt poolt niinepuu ümber kokku, magusat pillilugu kuulama. Mida paksemalt neid tuli, seda kenamaks läksid pillil wiisid. Kui nemad tük aega kaunid lugusi kuulnud, wõttis wanamees oma kübara peast ja astus rahwa sekka, pillipuhujale tänuandeid korjama. Seal wisati nüüd igalt poolt taalrid, pooltaalrid ja peenikest höberaha, wahe wahel langes kaa siit ja sealt mõni hiilgaw kuldraha wanamehe kübarasse. Tiidu lõhkus siis weel andjatele tänuks mõned ilusad jalapärast lood, enne kui koju hakkas minema. Paksust rahwa pesast läbi minnes, kostis sagedast temale kõrwa: „Osaw pillimeister! tule tulewal

pühapääwal tagasi meile ilu tegema!“ — Linna wärawasse tulles ütles wanamees: „Mis sa arwad, kas tänane paari tunni teenistus ei peaks mõnusam olema kui kokapoisi ammet? — Ma olen sulle teistkorda teed juhatanud, nüüd haka kui kawal mees kahe käega härja sarwist kinni, et õn enam sinu käest ei pease! Minu aeg ei kanna sulle pikemalt juhatajaks seie jääda, sellepärast märka minu õpetamist ja tee selle järel. Igal pühapääwal pärast lõunat istu oma pilliga niinepuu al, kus täna istusime ja haka puhuma, et linna rahwas sinu pillist rõõmu leiab. Osta üks sügawa pesaga kaapkübar ja pane oma jalgade ette maha, et kuuljad tänupalka sulle kübarasse wõiwad panna. Kutsutakse sind kuhugi pidudele pilli puhuma, siis ära nimeta ial hinda, waid luba sellega lepida, mis igamees sulle ise tahab anda. Selwiisil saad sa rika kodanikude käest enam kui sul julgust oleks küsida; juhub mõnekorra üks ehk teine kitsik wähem andma, siis tasub teiste rohke and kümmekorda seda ära, ja sind ei tohi kedagi raha ahneks nimetada. Kõige enamist hoia ennast ihnuse eest! — Ehk saame edespidi juhtumise korral teine teisega kokku, kül ma siis kuulen, kuda sa minu õpetust olid täitnud. Seeks korraks jumalaga!“ Nõnda lahkusiwad nemad teine teisest.

Pilli Tiidul tõusis rõõm suureks, kui ta kodu raha lugedes leidis, et pillipuhumine paari tunniga enam palka oli annud kui poole aastane koka poisi teenistus. Seal kahetses ta nurja läinud aega ja tahtis sedamaid ennast praegusest teenistusest lahti peasta, mis ommetegi nii rutust korda ei läinud, sest tema pidi esiteks ühe teise poisi oma asemele otsima. Mõne pääwa pärast leidis ta teise poisi, ja sai lahti. Tema laskis enesele ilusad kirjud riided teha, pani hõbe pandlaga wöö ümber niude ja läks esimesel pühapääwal pärast lõunat niinepuu alla pilli puhuma. Rahwast oli weel paksemalt kokku tulnud, kui esimesel korral, sest et jut osawast pillipuhujast linna laiale oli läinud ja igamees tema pilli himustas kuulda saada. Õhtul leidis ta raha lugedes ligi kahewõrra nii palju kui esimesel pühapääwal. Nõnda sündis hiljemine õnnekäik enamist igal pühapääwal, et Tiidu sügisel uhke trahteri peal enesele korteri wõis üürida. Õhtudel, kus linna kodanikud trahteri peal käisiwad, paluti osaw pillimeister sagedast wõõrastele pilliga ilu tegema, mis eest temale kahewõrra palka makseti, esiteks trahteri peremehe ja teiseks wõõraste poolt. Kui trahteri peremees hiljemine nägi, kuda osaw pilli puhuja igal õhtul rohkemast wõõraid tema majasse meelitas, andis ta Tiidule

korteri ja ülespidamise maksuta. Kewadet wasta laskis Tiidu oma pillile hõbetorud teha, mis seest ja wäljastpoolt ära kullati, et päikese paistel ja tulewalgel hiilgasiwad. Suwel hakkas linna rahwa lustipidu jälle wäljaspool linna liikuma, kus pillipuhuja igal pühapääwal oma rikust kaswatas. Seal juhtus ühel pääwal kuningas rahwa lustipidu waatama, kus magus pillilugu kaugelt tema kõrwa ulatas. Kuningas käskis mängimehe enese ette kutsuda ja kinkis temale mängimise eest kukru täie kuldraha. Kui teised suuremad seda nägid, lasid nemad üks teise järel igaüks pillipuhuja oma kotta tulla, kus ta neile pilli pidi puhuma. Tiidu täitis seal kriipsu järel wanamehe õpetust, ei küsind kellegi käest tingitud hinda, waid lubas sellega lepida, mis igamees ise annab; ja enamist leidis ta igakord hea tüki rohkem kui tema oleks usaldanud küsida.

Mõne aasta pärast oli Pilli Tiidu Kunglamaal rikaks meheks saanud, kus tema nõu pidas, omale maale tagasi minna, enesele seal mõisa osta ja pilli puhumist maha jätta. Kuninga ja teiste kõrgema meeste kingitused olid tema wara suureks kaswatanud ja wanamehe ettekuulutused tõeks teinud. Ei olnud temal nüüd enam tarwis salamahti laewa nurka pugeda, waid tema wõis kui rikas mees enese tarwes üksi üht laewa palgata, mis teda kõige warandusega omale maale wiis. Sealatse maa wiisil oli ta palju kuld ja hõbe asju enesele ostnud, mis nüüd kerstude sisse pandi ja laewale weeti; teised kerstud jälle selge rahaga. Wiimaks astus waranduse peremees ise laewa ja laew purjetas sadamast wälja. Mõnus winge tuul kihutas neid kiiresti mere pinnale, kus muud silma ei paistnud kui taewas ja wesi. Wasta ööd pööras tuul ümber ja hakkas laewa lõune wasta kihutama. Tund tunnilt kaswis maru wägi kangemaks, kiparil ei olnud enam wõimalik teesihti kuhugi poole kinnipidada, sest et tuul ja laened siin ainukesed laewa peremehed olid, kelle tahtel ta edasi pidi minema. Kui laew pääwa ja kaks ööd sedawiisi laenetel oli wintsutatud, raksatas põhi tal wasta kalju ja laew hakkas wauma. Paadid lasti merde, et inimesed nende abil elu wõiksid surma tüüsist peasta, aga mis se kõik mässawate laente wasta kestis? Üürikese aja pärast wiskas kõrge laene paadikest ümber, kus Tiidu kolme laewa mehega istus, ja weesäng wõttis mehed oma kaisu. Onnelt oli üks pik istelaud Tiidu ligidale ujunud, nõnda et ta kättega külge ulatas ja laua abil ennast wee pinnal wõis üleskanda, enne kui rammu kättest lõpes. Kui nüüd tuul waikema ja ilm selitama hakkas, nägi ta randa, mis silmawaatel kuigi kaugel ei paistnud. Wiimist rammu kokkuwõttes püüdis ta kalda ligemale saada, aga leidis kalda palju kaugemalt kui silmanäht oli kuulutanud. Ega oleks tema kaa omal wõimul kogunist sinna saanud, kui merelt kalda poole puhutud laened teda ei oleks edasi aitanud; laente abil jõudis ta aega wööda randa. Tülpind ja wäsind, enam surnu kui elaw langes ta kaljulise kaldale maha ja uinus natukese aja pärast magama. Kui kaua magamine temal seal wältanud, sest ei wõinud ta ial selget otsust saada, aga nii palju oli kui tume unenägu temal mälestusse jäänud, et tutaw wanamees teda waatamas käinud, temale omast lähkrist juua annud, mis teda imelikult karastanud ja otsekui uue eluwaimu temale sisse oli loonud. Pikast unest wirgudes leidis ta ennast üksi sammeldanud kalju peal ja märkas sest et arwatud kokkusaamine wanamehega unenägu oli olnud. Ommetegi oli magamine temal nii pikalt jõudu kosutanud, et ta hõlpsalt jõudis ülestõusta ja kaugemale teekäiki ettewõtta, kust inimesi lootis leida. Tük aega kallast mööda edasi minnes, waatas ta teraselt, kas kuskilt teerada ehk jälgi nähtawale tõuseks, mis rahwile wõiks juhatada. Aga nii kaugel kui silmawaatus ulatas, ei tulnud wähemat jäljemärki tema ette. Sammal, liiw ja muru näitasiwad nii rahuliku olemist, kui ei oleks inimeste ega elajate jalad neid ial muljumas käinud. Mis nüüd teha, ehk mis nõu ettewõtta? Kui nõupidamine midagi paremat otsust ei wõinud anda, tahtis Tiidu wiimaks nina juhatusel edasi minna, lootes et ehk kogemata õn teda kuhugi wiiks, kust teed rahwile wõiks leida. Poole penikoorma kaugusel leidis ta ilusad lehtpuu metsad lopsaka kaswuga, aga puud näitasiwud kõik wõõrad, nõnda et tema ühte ainust neist ei tunnud. Metsast ei leidnud ta ei karja ega inimeste radasi, waid mida kaugemale tema tungis, seda paksemaks läks mets, misläbi edasiminik igasilmpilgul raskemaks kipus minema. Tema istus maha wäsind jalgu puhkama. Ühekorraga lähäb süda temal raskeks, haledus ja raske kahetsus langewad temal kaela peale; esimest korda tõusewad temal mõtted, et ta ülekohut oli teinud, kui wanemate lubata ja teadmata kodunt ärajooksnud, omakesed mahajätnud ja kui hulgus üheşt paigast teise luusinud. „Kui ma seie metsaliste hulka ärasuren," nuttis ta kibedast — „siis olen parajat palka saanud kergemeele eest. Merepõhja läinud waranduşt ei lähäks ma kahetsema, kuda tulnud, nõnda läinud! kui aga pil mulle oleks jäänud, misga ma kurba südant wõiksin waigis-

tada ja murekoormat kergitada!“ Hiljemine edasi minnes nääb ta ühe tutawa lehtedega õunapuu, suured punased õunad paistawad hiilgades lehtede wahelt, mis temal himu kihutawad, neid maitsema minna. Sammusi kiirustates, jõuab ta natukese aja pärast sinna, ja oh mis õnnelugu! magusamat puuwilja ei ole tema suu weel ial maitsenud. Tema sööb kõhu täis ja heidab õunepuu olla puhkama, mõtleb enne seda: kui siin sarnatseid õunapuid palju kaswab, siis ei ole mul nälja pärast muret. Uneft ärkades, sööb ta weel mõne õuna, topib siis taskud ja põue täis, ja tõttab edasi minema. Paks pime mets wiiwitas käiki ja tegi läbi peasmist mitmes paigas raskeks, nõnda et öö kätte jõudis, enne kui lagediku ehk rahwa jälge nähtawale tõusis. Tiidu sirutas ennast pehme sambla peale ja magas kui kõige paremas sängis padjade peal. Teisel hommikul wõttis ta mõne õuna suuruseks ja hakkas siis uue rammuga edasi püüdma, kunni ta mõne aja pärast lagedale jõudis, mis kui saareke keskel laanet seisis. Üks weike oja woolas lähemalt allikalt selget külma wet üle lageda. Oja kaldale tulles nääb Tiidu wee pinnalt kogemata oma kuju, mis teda nõnda ehmatab, et ta mõned sammud tagasi kargab, keha ja liikmed wabisewad kui aawalehed. Aga kaa mõni teine temast julgema südamega mees oleks siin kohkunud, kui temale seesuguft lugu juhtuks tulema kui Pilli Tiidul. Kuju näitas temale wee pinnalt, et tema kalkuni lotti sarnane ninaots nabani ulatas. Käpa katsumine tegi nägemise tõeks. Mis nüüd teha? Sel kombel ei olnud kogunist wõimalik inimeste seltsi minna, kes teda kui metsaliſt maha oleks wõinud lüüa. Ei tea, kas hirm silmawaates temal nina kaswatas, ehk kas nina tõeste ika pikemaks wenis; aga ninaperemehe meeleſt näitas lugu nii kole, kui kaswaks nina ühte puhku pikemaks, nõnda et ta enam sammu ei wõinud kartmata astuda: nina wasta jalgu komistada. Tema istus maha ja hakkas kibedaſt oma wiletsust kaebama: „Oh et kedagi kogemata seie ei tuleks ja mind siin sedawiisi leiaks! Ennemine tahan metsa nälga surra, kui niisuguse inetuma ninaga ennast teistele näidata.“ Oleks ta seda teadnud, mis ta wast hiljemine tundma sai, — et siin saare peal ühte inimese looma ei elanud: se oleks temale troosti wõinud anda. Mida enam teda nüüd juhtund õnnetus pahandas, seda jämedamaks paisus tema nina ja läks igal silmapilgul siniſemaks kui wihaſel kalkunil. Seal nääb ta ligidal põõsa külles wäga ilusad pähklid ja himustab meele jahutuseks neid katsuma minna; tema nopib pihutäie, hammustab ühe

katki ja leiab wäga magusa tuume koore seeſt. Saab ta weel paari tuume allaneelanud, paneb ta imestates tähele, et inetu pik nina silma nähtawal kahaneb. Natukese aja pärast nääb ta weepinnalt ninaotsa loodut paigas, suuſt natuke kõrgemal, kus ta ennegi seisnud. Nüüd tõusis suur rõõm endise kurwastuse peale; siis otsekui tuuleſt tuisatud tuleb mõtte temale pähä, imeliku sündimiſt sügawamalt läbi katsuda: mis temale esiteks pika nina oli kaswatanud ja hiljemine jälle kahandanud? — Kas ehk ilusad õunad? mõtleb ta küsides, wõttab ühe õuna taskuſt ja hakkab sööma. Niipea kui näritut õunapuru kurguſt alla lähäb, nääb ta weepinnalt selgeſt, kuda nina ots silma nähtawal pikemaks wenib. Naljapärast sööb ta õuna hoopis ära ja leiab nina wakſa pikuse; seal wõttab ta paar pähklatuume, puretab neid peeneks ja neelab alla, ja waata imet! pik nina närtsib kokku, kunni ta wana päris piirele tagasi lähäb. Nüüd oli mehel selge otsus käes, mis temal nina esiteks kaswatanud ja pärast jälle kahandanud. Tema mõtleb: õnnetuseks arwatut juhtumine ehk wõib mulle ükskord õnne tuua, kui ma jälle inimeste seltsi peaksin tagasi saama; nopib tasku täie pähklid ja tõttab siis endiſt jälgi mööda tagasi minema, et metsaſt ninakaswataja õunapuu ülesleiaks. Seſt et siin kuskil muud jälgi ei olnud kui tema enese endine tee, sellepärast sai ta hõlpsalt õunapuu juure tagasi. Sinna tulles kooris ta mõned noored puud paljaks ja tegi enesele ühe märsi, mis ta õunadega täitis. Aga et öö juba ligidal oli, ei tahtnud ta täna kaugemale minna, waid seie samasse öömajale jääda. Jälle nägi ta imelikult unes, et tutaw wanataat teda omaſt lähkriſt oli jootnud ja temale nõu annud, tuldud jälgi mööda randa tagasi minna, kus tema wistiſt abi saab leidma. Wiimaks oli wanamees ütelnud: „Seſt et sina merepõhja läinud waranduſt ei ole kahetsenud waid üksnes pilli, sellepärast tahan ma sulle uue pilli mälestuseks kinkida.“ Hommikul tuli ööſene unenägu temale meele; aga kes jõuaks tema rõõmu ja õnne ülesrääkida, kui ta unenäos lubatut pilli märsi kõrwas maas näeb. Tiidu wõttis pilli ja hakkas lusti pärast puhuma, et kõik mets wasta kõllas. Kui pilliajamise himu oli täidetud, wõttis ta tee jalgade alla ja hakkas mere poole minema.

Päike seisis juba paari sammu lõuneſt üle, kui ta mere kaldale tagasi jõudis ja ühe laewa kalda ligidal nägi, kus kallal laewameestel paranduse tööd juhtus olema. Laewamehed imestasid üht inimeſt saare rannas nähes, kus nende teadawal kedagi

ei elanud. Kipar käskis weike paadi laewa külleſt merde lasta ja läkitas ſellega kaks meeſt kaldale. Tiidu rääkis neile oma õnnetuſt, kuda laew hukka läinud ja Jumala arm teda imelikul wiiſil ſurma hädaſt oli peaſtnud. Kipar lubas teda maksuta kaaſa wõtta ja Kunglamaale tagaſi wiia, kuhu tema praegune laewatee minna. Teel rõõmustas Tiidu oma kena pilliga kiparit ja laewamehi, kunni nemad mõne pääwa päraſt Kunglamaa randa jõudſiwad. Seal tänas Tiidu laewa kiparit ſilma weega, kes teda hädaſt oli peaſtnud ja tõutas temale edespidi õnne päiwil wedamiſe hinda aufaste äratafuda. Kui ta paari pääwa pärast kuninga linna tuli, puhus ta eſimeſel õhtul rahwale pilli, kuſt nii palju raha teenis, et eneſele teiſed wõõra wärki riided wõis lasta teha. Siis pani ta mõned punaſed õunad korwikeſe ſiſſe ja läks oma kaubaga kuninga koja wärawa ette, lootes ſealt kõige paremat kaupa leida. Ei wältanud kaa kuigi kaua, ſeal tuli üks kuninglik teener, ostis iluſad õunad, maksis rohkemat hinda kui küſiti ja käskis õunakaupmehe teiſel pääwal tagaſi tulla. Aga Tiidu pühkis minema, kui oleks tulule temal taskus olnud, ega mõtelnud enam teiſtkorda oma kaubaga tagaſi tulla, kus kuda ta ette teadis õunad ninaſi kaswatama hakkawad. Weel ſelſamal pääwal laskis ta eneſele teiſe ülikonna teha, ostis pika musta habeme, mis lõua külge liimiti, misläbi ta ennaſt nõnda teiſite moondas, et kõige tutawamad inimeſed teda ei oleks wõinud äratunda. Kaugel linna alewis wõttis ta trahteri peal eneſele korteri ja nimetas ennaſt wõõramaa targaks, kes kõik wigad oskab parandada.

Teiſel pääwal oli kõik lin ſeſt õnnetuſeſt kära täis, mis kuninga kojas juhtunud. Kuningas, tema abikaaſa ja lapſed olla eile ühe wõõra mehe käeſt oſtetud õune ſöönud ja kõik ſelle järel haigeks jäänud. Mis nende haigus olla, ſeda ei antud teada. Kõik linna tohtrid, arſtid ja targad kutſuti kuninga kotta kokku, aga üksi ei wõinud aidata, ſeſt et nemad ſeeſuguſt tõbe inimeſte külles weel ei olnud näinud. Hiljemine kuuldi tõbeſt nii palju, et ſe üks ninataud pidi olema. Kui ühel pääwal kõik arſtid ja targad ühes koos nõu pidamiſele kokku olid tulnud, kiitſid mõned nõuks ülekätte läinud ninad maha leigata, aga kuningas ja tema omaſed ei tahtnud kibedat walu kannatada, mis leikamine oleks teinud. Seal toodi ſõnumid, et ühe trahteri peal linna alewis üks kuulus wõõramaa tark olla, kes kõik wigad wõida parandada. Kuningas läkitas oma tõlla nelja hobuſega ſinna ja laskis targa oma ette kutſuda. Tiidu oli rohkem poole öö eneſe kallal tööd

teinud, mis nõnda korda läinud, et temaſt ei endiſeſt pillipuhujaſt ega õuna kaupmeheſt mitte piſemat märki järele ei jäänud. Kaa rääkis tema nii kangeſt murretud keelt, et mittukorda üht ja teiſt näpuga pidi tähendama, enne kui teiſed ſeſt aru ſaiwad. Kuninga kotta tulles, waatas ta imeliku wigaduſt, nimetas haiguſt kalkuni tõbeks ja lubas ſeda parandada ilma leikamata. Kuningal ja kuninga proul olid ninad juba rohkem küünra pikuſeks kaswanud ja weniſiwad ika weel pikemaks. Pilli Tiidu oli ühe toſikeſe ſiſſe peeneks tambitud pähkla puru pannud, andis igaühele noa otſakeſe täie ſeſt ſiſſe ja ſundis haiged pimeda tuppa, kuhu nemad pidid fängi heitma ja padjade ſiſſe mähitud tugewaſt higistama, et tõbe wim kehaſt wälja tuleks. Kui neid ſealt mõne tunni pärast walgele toodi, olid kõigil endiſed ninad ſilmnäu külles.

Kuningas oleks rõõmu pärast eſimeſel ſilmapilgul ehk poole kuningriigi targale arſtimiſe palgaks annud, et tema ja tema omaſed koledaſt nina tõbeſt olid peaſtetud. Weehäda mere peal oli Pilli-Tiidu endiſt raha ahnuſt kahandanud, mispärast ta rohkemat hinda ei palunud kui aga ſelle wõrra, et temal wõimalik oleks üht mõiſat oſta, kus ta oma elupäiwi rahulikult ſoowis õhtule ajada. Kuningas maksis temale ſiiski kolme wõrra rohkemat palka, misga Tiidu ſadamaſſe ruttas, laewa peale astus, mis teda omale maale pidi tagaſi wiima. Enne minikut oli ta habeme lõua külleſt wõtnud, wõõrad riided maha pannud ja teiſed nende aſemele ſelgä. Kiparile, kes teda tühjalt ſaarelt peaſtnud, taſus ta wedamiſe hinda. Kodumaa rannaſt sõitis ta oma ſündimiſe paika, kus iſa, kaks wenda ja kolm õde alles elaſid; ema ja kolm wenda olid juba mulda läinud. Tiidu ei annud ennaſt enne ſugulaſtele tunda, kui mõiſa oli oſtnud. Seal laskis ta uhket pidu walmiſtada ja kõik ſugulaſed wõõrſile paluda. Sööma lauale andis ta ennaſt tunda, üteldes: „Mina olen Tiidu, teie endine laiſk poeg ja wend, kes mingi aſjatallituſele ei kõlbanud, wanematele meelehaiguſt tegi ja wiimaks ſalamahti jookſu läks. Ön oli mul parem kui ma iſe, ſellepärast tulen ma kui rikas mees tagaſi. Nüüd peate kõik minu walda elama tulema, ja iſa peab ſurmani minu majas aſet pidama. — Hiljemine koſis ta ühe waga tütarlapſe eneſele naiſeks, kellel muud wara ei olnud, kui ilus nägu ja hea füda. Pulma pääwa õhtul, kui ta noorikuga kambri magama läks, leidis ta ſuured kerſtud ja kaſtid ees, kus ſees tema ending merepõhja läinud warandus ſeiſis. Ühes kaſtis oli kiri, kuhu peale need ſõnad kirjutatud: „Ühe hea pojale, kes wanemate

ja sugulaste eest hoolt kannab, annab kaa merepõhi rõõwitut wara jälle tagasi.“ Aga kes se wägew wanamees olnud, kes teda õnne teele juhatanud, teda mere hädast peastnud, ja ahnust ja ihnust tema südamest wõtnud: ei saanud ta ial teada.

Kas praegu weel Pilli-Tiidu järeltulejatest kedagi peaks elama, on mul teadmata, aga kui neist mõnda peaks leitama, siis on need wistist nii peenikesed saksad, et talupoja suitsu haisu ja rehetolmu nende külgest enam kellegile nähtawale ei wõi tulla.

Munast sündinut kuningatütar.

Ükskord elas üks kuningas, kelle abikaasal lapsi ei olnud, mis neile mittukord kurwatust tegi, iseäranis kui nemad teisi alamaid inimesi nägiwad, kes sellepoolt neist palju rikamad oliwad. Iseäranis kurb oli kuninga proua, kui kuningat kodu ei juhtund olema; seal istus ta enamist ika rohuaias ühe laia oksalise niinepuu al, pea norkus ja silmad wesised. Mõnda istus tema jälle ühel pääwal, kus kuningas paariks nädalaks läinud sõawäge waatama, mis riigi piirel waenlaste tungi wasta seisis. Kuninga proua tundis täna oma südame wäga rahuta, kui kipuks midagi kogemata wiletsust tema peale, nõnda et rasked pisarad temal silmile tõusiwad. Silmi ülesse tõstes nääb ta ühe wana eidekese kärkude tugil enese poole lonkama, siis allikalt mahakumardates keeke kastet wõtma, ja kui janu saanud kustutanud, otsekohe niinele lomberdama, kus kuninga proua aset pidas. Eideke nikutab kumardates peat, üteldes: „Arge pange pahaks, aus suur prouake, et ma teie ette julgen tulla, ja ärge kartke mind mitte, sest wõib ehk olla et ma heal tunnil seie jõudsin ja teile õnne saan tooma.“ Kuninga proua wahtis kahtlaselt tema peale ja kostis siis: „Sul enesel ei näita õnnest üleliigust olema, mis sa sealt teistele wõid anda?“ Aga wanaeit ei lasknud ennast teelt ekstitada, waid ütles: „Koreda koore al on mõnikord sile puu ja magus sisu. Näitke mulle oma kät, et ma tundma saan, kuda lugu teiega saab käima?“ Kuninga proua sirutas kät tema poole, et wanaeit käepihu kirja wõis lugeda. Kui tema nüüd tük aega jooni ja kriipsusi teraselt tähele pannud, sõnaldas ta nõnda: „Teil on praegu kaks muret südame peal koormamas, üks wana ja teine uus. Uus mure waewab teid abikaasa pärast, kes praegu teilt kaugel ära on; — aga uskuge minu sõna, tema on prisk ja terwe, saab kahe nädala pärast tagasi tulema ja rõõmsaid sõnumid teile kuulutama. Teie wana mure, mis sügawamaid kriipsusi pihusse pigistanud, se tõuseb sest, et Jumal teile ihusugu ei ole annud!“ Kuninga proua palged läksid punaseks ja tema püüdis oma kät eide pihust lahti

peasta, aga eit palus wasta: „Kannatage weel natuke, siis saame asjad korraga selgeks.“ Kuninga proua küsis: „Ütle mulle, eidekene, kes sina oled, et sa mulle minu südame mõtted pihupesast oskad ülestunnistada?“ Eit kostis: „Minu nimega ei ole siin asja, niisama wähe sest, mis mulle teie südame sala soowimistest tutawaks sai; ma röömustan et mulle õnneks antud, teile meele juhatust tuua ja teie südame kurbtust wähendada. Nõiduse wäel on teie ihu kinni pandud, et teie last enne ei saa ilmale kandma, kunni kinnituse paelad saawad katkendatud ja loodud korraline kombe tagasi tulema. Mul on se töö üksi wõimalik, kui teie kõik nõnda tahate teha, kuda ma õpetan.“ „Kõik, kõik tahan ma hea meelega teha, sulle pealegi kuningliku waewa palka maksta, kui sa oma lubadused tõeks teed,“ ütles kuninga proua. — Wanaeit seisis natuke aega mõttes ja andis siis wastuseks: „Täna aasta pärast peate teie nägema, et minu ettekuulutused tõtte lähäwad.“ Nõnda rääkides tõmbas ta üht mitme nartsude sisse mässitut tompu omast põuest, ja kui nartsud saiwad ärawõetud, tuli üks pisuke kasetohust torbikukene nähtawale, seda andis ta kuninga prouale ja ütles: „Torbiku seest leiate ühe linnu muna; seda auduge kolm kuud omas kaisus, kunni üks inimese lapse sarnane titeke elusalt wälja tuleb. Titekest pange willa wakka ja laske teda seal niikaua kaswada kunni ta sündind lapse suuruseks saab; toitu ega märga ei ole temale tarwis, aga korwike seisku ika ühes soojas paigas. Ühekса kuud pärast titekese sündimist saate teie üht poega ilmale kandma. Sel pääwal on willawakkas kaswanut titeke sündind tütarlapse suuruseks saanud, wõtke teda wälja, pange sündind poja kõrwa sängi ja laske kuningale kuulutada, et Jumal teile kaksikud lapsed, poja ja tütre korraga on annud. Poega imetage omal rinnal, aga tütrile peate ühe amme muretsema. Sel pääwal, kus mõlemad lapsed ristile wiiakse, peate mind tütrele ristiemaks paluma. Torbikukese põhjas, willade alt leiate üht linnu sulekest, seda puhuge aknast, siis saan mina silmapilgul sõnumid ja tahan teie tütrekesele waderiks tulla. Tänast juhtumist ei pea teie kellegile kuulutama.“ — Warem kui kuninga proual wõimalik oleks olnud ühte sõna wastuseks anda, rutas lonkur wanaeit minema ja kümne sammu kaugusel ei olnud temast enam põrmukest nähtawal, waid tema asemel astus üks sirge kehaga noor naisterahwas nii kerge sammuga, et tema käik enam linnu lennu kui inimese kõnni sarnane näitas. Aga kuninga proua pani wäga imeks, mis tema täna oli kuulnud ja näinud, ja ehk oleks kõik unenäuks

arwanud, kui torbikukene tema pihus juhtumist tõeks ei oleks tunnistanud. Imelik kergeks oli temal ühekorraga süda läinud. Tuppa minnes, mähkis ta torbikukest, kust ta ühe munakese peenikese willade sees leidis, siidi rätiku sisse ja pistis oma põue, kuda eideke käskinud, tõutas ühtlase omas südames, kõik tükid käsku mööda täita ja juhtumist salamahti pidada.

Parajalt kui teise nädala wiimne pääw pärast wanaeide lahkumist õhtule jõudis, tuli kuningas koju ja hüüdis juba eemalt prouale röömsaid sõnumid wasta: „Minu sõawägi on waenlase üle täieliku wõitu saanud ja teda werise peaga riigi piirelt tagasi saatnud, et meie alamatel tükil ajal tema pärast midagi ei ole karta.“ Nõnda läks wanaeide esimene ettekuulutus kuninga tagasi tulikust ja röömu sõnumitest täielikult tõeks, misläbi kuninga proua südames-lootus ika kinlamaks läks, et kaa teised ettekuulutused aega mööda täide wõiksid minna. Tema hoidis torbikukest munaga omas põues kui kõige kallimat warandust, laskis ühe kuldse karbikese teha, kuhu munatorbik pandi, et kogemata munale wiga ei wõinud tulla. Kolme kuu pärast oli munast üks poole sõrme pikune elus titeke wälja pugenud, mis õpetust mööda willa waka kaswama pandi. Sedawiisi oli teine ettekuulutus täidetud ja kuninga proua ootas üksi silmi seda aega kätte tulema, kus tema süda esimest kord ema röömu pidi maitsema. Ja tõeste tõi tema aasta pärast ühe pojukese ilmale, kuda wanaeit ettekuulutanud. Seal wõttis ta willawakast tütrekese, pani teda poja kõrwa kätkisse, ja laskis kuningale ütelda, et tema kaksikud lapsed, poja ja tütre, korraga ilmale toonud. Otsata suur oli nüüd kuninga ja tema alamate röõm selle õnne üle, sest et kõik kindlaste uskusid, kuninga proua olla kaksikutega maha saanud. Sel pääwal kus lapsi taheti ristitada, tegi kuninga proua akna praule ja puhus sulekest lendu, mis tütrele ristiema pidi tooma, sest proua usk oli sellepeale nüüd kindel, et wader õigel ajal sinna pidi jõudma. Kui nüüd palutud warrulised kõik juba koos oliwad, sõitis üks uhke tõld kuue munarebukarwa hobusega kuninga trepi ette, ja tõllast astus wälja üks noor naisterahwas ehakarwa siidi riides, peast jaluni kuldlõngaga kirjuks õmmeldud, et tema päikesega wõidu läikis; aga silmnägu oli naisterahwal peenikese udurätikuga kinni katetud. Tuppa astudes tõmbas ta katte silmilt, kus kõik imestates pidiwad tunnistama, et nemad eluilmas weel jumedamat naisterahwast kusagil ei olnud näinud kui seda neitsi. Ilus neitsi wõttis tütrekese oma kätte peale ja wiis teda ristimisele, kus lap-

sele Rebuliina nimeks pandi, mis muud ei teadnud äraseletada kui kuninga proua üksi, sest et laps kui linnupoeg munarebust oli sündinud. Poja ristiisa oli üks suurtsugu meesterahwas ja anti Willem pojukesele nimeks. Pärast ristimist wõttis ristiema kuninga proua käest torbikukese muna koortega, pani lapse kätki ja ütles salamahti kuninga prouale: „Niikaua kui tütreke kätkis magab, peab torbikukene tema juures olema, et lapsele midagi wiga ei sünniks, sest torbikukeses seisab tema tulewa pääwade õn. Sellepärast hoidke seda warandust kui silmamuna ja kinnitage kaa tütrekesele, kui ta meelt märkama hakkab, kuda tema näutuma asja peab hoidma.“ Kui tema weel pikemalt mõnda tütrekese kaswatamise pärast emaga oli rääkinud, andis ta ristitütrele kolm korda suud, jättis siis jumalaga, astus tõlda ja sõitis oma teed. Üksi ei teadnud, kust tema oli tulnud ehk kuhu ta läinud; kaa kuninga proua ei annud küsimiste peale pikemat otsust kui: tema on üks mulle tutaw kuningatütar kaugelt maalt.

Lapsed kosusiwad priskeste, Willem ema piimal ja Rebuliina amme rinnal, aga am armastas tütrekest niisama õrnalt kui oleks ta lihane laps olnud, mispärast kuninga proua teda pärast wõõrutamist lapse hoidjaks wõttis. Weike Rebuliina läks igapääw ilusamaks, nõnda et wanemad inimesed arwasiwad temast üksmõrd ristiema sarnatse neitsi kaswama. Am oli paari korra tähele pannud, et ööse kus kõik magasiwad üks wõõras wäga ilus naisterahwas tema rinnalast waatamas käinud; kui tema seda lugu kuninga prouale awaldas, kinnitas proua temale, et am kellegile ööset wõõrast pikemat juttu ei pidand tegema. Kui kaksikud kahe aastaseks saanud, jäi kuninga proua äkitselt raskeste haigeks; kül kutsuti arstisi ligidalt ja kaugelt kokku, kes ommetegi ei wõinud aitada, sest et surma wasta rohtu ei kaswa. Kuninga proua tundis ise, et tema sammud tund tunnilt haua ligemale jõudsid, sellepärast laskis ta Rebuliina hoidjat, endist amme kutsuda, kes kõige ustawam tema teeniatest oli, andis naise kätte õnnetorbikukese muna koortega ja õpetas, kuda aruliſt asja pidi hoitama. „On minu tütreke“ — ütles kuninga proua — „kümne aastaseks saanud, siis anna torbikukene tema enda kätte ja õpeta, kuda tema aruliſt asja peab hoidma, kus sees tema tulewa pääwade õn warjul seisab. Pojukese pärast ei ole mul muret, sest et kuningas teda kui riigi päriat saab hoidma.“ Lapsehoidja pidi wandega temale tõutama sala asja iga ühe eest warjul pidada. Siis laskis ta kuningat oma sängi ette kutsuda ja palus, et kuningas endist amme

nii kaua Rebuliinale hoidjaks ja teeniaks pidi jätma, kui tütar ise himustaks. Kuningas tõutas abikaasa soowimist täita, kes weel selsamal õhtul hinge heitis.

Paari aasta pärast läinud lesk kuningas jälle kosja ja toonud teise noore abikaasa majasse, kes ei elatanud kuningast midagi lugu ei pidanud, waid teda an pärast oli wõtnud. Esimese proua lapsi ei kannatanud wõõrasema oma silma al, mispärast neid kuningas ühes kõrwalises paigas laskis üleskaswatada, kus Rebuliina endine am emaliku hoolt laste eest kandis. Juhtusiwad lapsed kogemata wõõraema silma ette, siis tõukas ta neid kui koera kutsikaid jalaga eest ära, mispärast lapsed teda kui tuld kartsiwad. Kui Rebuliina kümne aasta wanusele jõudnud, andis am waderi kingituse tema kätte ja õpetas, kuda ta kingitust pidi hoidma. Aga et kingitus nii näuta lapse silma paistis, ei oskand laps temast palju lugu pidada, pani kerstu, kus teised emast päritud asjad seisiwad, ja ei mõtelnud pikemalt torbikukese peale. Selle peale olid jälle paar aastat mööda läinud, kui ühel pääwal, kus kuningas kodunt läinud, wõõrasema Rebuliina rohuaias niinepuu al istumas leidis ja kui kul lapse kallale kargas, tütarlast karwu pidi kiskus ja lopsis, et weri suust ja ninast wälja tuli. Ruttes jookſis neitsike tuppa tagasi, ja kui ta amme sealt ei leidnud, tuli kogemata waderi kingitus temal meele, mis tema sedamaid kerstust wõttis ja kurwa meelele jahutuseks waatama läks, mis seal sees pidi olema. Aga tema ei leidnud torbikukesest midagi suuremat warandust, kui näpu täie peenikesi lamba willu ja paar tühja munakoort. Willade al torbikukese põhjas oli üks linnu suleke. Kui tütarlaps parajalt neid tühje asju akna peal waatas, tõstis korraga tuule õhku, mis sulekese aknast lendu puhus. Silmapilgul seisis üks wõõras ilus naisterahwas Rebuliina kõrwas, silitas temal peat ja palgeid ja ütles lahke sõnaga: „Ära karda, armas laps, mina olen sinu ristiema ja tulin sind waatama. Sinu nutust paisenud silmad kuulutawad mulle kurbtust. Ma tean et sinu elu wõõraema woli al kerge ei ole, aga kannata ja jäe wagaks kõiges kiusatustes, siis saawad sulle üksmõrd paremad pääwad tulema. Kaswad sa inimese ealiseks, siis ei ole wõõralemal midagi woli enam sinu üle, niisama wähe wõiwad teised kurjad inimesed sulle wiga teha, kui sina oma torbikukest ei lase ärakaduda; kaa munakoori ei tohi sa raisku lasta minna, sest omal ajal koguwad koored jälle munakeseks kokku, kust sulle õnne saab siginema. Ömble üks siidist kotike, pista torbikuke sinna

sisse ja hoia ööd ja pääwad omas põues, siis ei saa wõõras ema ega teised midagi kurja sulle tegema. Peaks sulle midagi kogemata asja juhtuma, kus sa minu nõuta ei arwa korda saama, siis wõta linnu sulekest torbiku põhjast ja puhu õue lendama; silmapilgul saan mina sinu juure tulema, sind aitama. Lähme rohuaeda, seal wõime niinepuu al pikemalt juttu ajada, et teised kedagi ei kuule." Niinepuu al istusiwad nemad murupingi peale, kus ristiema magusat jutu westes tütarlapsel nii armsast aega wiitis, et piigake tähele ei pannud, kuda päike juba ammugi allaläinud ja õhtu pime kätte jõudnud. Seal ütles ristiema: „Anna mulle torbikukene, ma tahan natuke õhtuleiba muretseda, et sa tühja kõhuga ei pea magama minema." Siis rääkis ta salasõnu torbikukese peale, kus üks laud magusa roogadega maa seest üleskaswis. Nemad sõiwad mõlemad oma kõhud täis, mis peale ristiema Rebuliinat kuninga kotta tagasi saatis, minnes lapsele salasõnu õpetas, mis tema torbikukesele pidi ütlema, kui temal midagi tahtmist pidi olema. Imelik oli, et hiljemine wõõrasema ial enam paha sõna wõõratütrele ei annud, waid enamist ika lahke tema wasta oli.

Mõni aasta oli selle peale mööda läinud, Rebuliina täie noore inimese ealiseks üleskaswanud, kus tema ilu ja jumedus igaühele silma paistis, nõnda et kusagil teist tema sarnast naisterahwast maailmas ei wõinud olla. Seal sündis üks raske sõda, mis pääw päämalt ika kibedameks läks, kunni wiimaks waenlane kuninga linna alla jõudis ja oma wäega linna hakkas ümberpiirama, et kedagi hinge enam sisse, ega seest wälja ei saanud. Nälg hakkas linna rahwast piinama ja kaa kuninga kojas läks toidu wara lõpule, nõnda et mõne pääwa pärast leiwa paluke käest kipus ärakaduma. Rebuliina saatis ühel päämal oma sulekese lendama, ja waata! silmapilgul oli ristiema tema juures. Kui kuninga tütar häda ja wiletsust temale sai kaebanud, ütles ristiema: „Sind, armas laps, wõin mina sest hädaohust kül peasta, aga teistele ei ulata minu abi, nemad peawad ise katsuma, kuda nemad hädast wõiwad peaseda." Siis wõttis ta Rebuliina käest kinni ja talutas teda linnast wälja, keskelt waenu wäest läbi, kelle silmad nõiduse wäel nõnda olid moondatud, et üksi põgenejaid ei wõinud näha. Teisel päämal langes kuninga lin waenlaste kätte, kuningas wiidi kõige tema perega wangi, aga tema poeg Willem oli õnne korral peasnud ja salamahti pakku põgenenud. Kuninga proua oli ühe sõamehe oda läbi surma leidnud. Ristiema oli Rebuliinale talurahwa riided muretsenud ja tema silmänäu hoopis teisite ümbermoondanud, nõnda et üksi selwiisil teda ei wõinud tunda. „Kui parem aeg üksord jälle kätte tuleb," ütles ristiema, „kus sul himu oleks endisel kujul inimeste silmade ette astuda, siis räägi salasõnu torbikukesele ja sunni teda, ennast endiseks tagasi moondama; siis peab se nõnda sündima. Kannata nüüd mõne aja raskeid päiwi, kunni parem põlw saab tulema." Lahkudes maenitses ta weel tütarlast, et torbikut pidi häästi hoidma, ja läks siis oma teed. Rebuliina hulkus mõne pääwa üheſt paigast teise, aga et waenlased ümber ringi kõik kohad paljaks olid rüüstanud, sellepärast ei leidnud ta esiotsalt kuskilt peawarju ega teenistust. Torbikukene andis temale igapää toitu, siiski ei olnud temal tahtmist pikemalt oma käe peal elada, mispärast ta rõõmuga ühes taluperes tütruku teenistust wõttis, seal nii kaua elada tahtis, kui asjad aega mööda teisite lähäkid käima.

Õpimata talurahwa töö läks esiotsalt Rebuliinale wäga raskeks, sest et tema sinna saadik niisuguse jämeda töö külge oma kät weel ei olnud pistnud. Aga kes teab, kas tema liikmed tõeste nii ruttu tööga ära harisiwad, ehk aitas teda salamahti imeline torbikukene töö juures? — kolme pääwaga käis kõik töö nii koralisse tema käes, kui oleks ta maast madalast juba selle peale üleskaswanud. Tema kohta läks wana sõna waleks mis ütleb: „talupojast wõib igapääw kül saksa, aga saksast ei ial enam talupoega saada." Seal juhtus ühel pääwal mõisa proua külast läbi sõitma, kui Rebuliina parajalt õue peal puuriistu küüris. Tütarlapse imelik kiirus ja wiisakas olemine torkasiwad sedamaid prouale silma; tema laskis kutsari hobused kinni pidada, käskis tüdruku ligemale astuda, ja küsis: „Kas sul ei lusti mõisa minu juure teenima tulla?" „Hea meelega," kostis kuninga tütar, „kui leiwa wanemad mulle luba annawad, kelle teenistuses ma praegu olen." Proua lubas seda asja peremehega korrale toimetada, käskis tütarlapse tõlla taha istuda ja sõitis temaga mõisa. Sedawiisi sai Rebuliina jälle hõlpsama põlwe peale, kus temal suuremat tööd ei olnud, kui tubasi puhtaks kasida ja igapääw prouat ja preilisi riidesse aidata panna. Poole aasta pärast tungisiwad rõõmsad sõnumid mõisa, et wana kuninga poeg, kes õnnelt waenlase käest oli pakku peasenud, wõõral maal endale sõawäge kokku kogunud, misga tema kuningriigi waenlase käest tagasi wõitnud ja nüüd isa asemele kuningaks oli tõstetud. Aga rõõmusõnumite kõrwas jookſiwad kaa ühtlase surma sõnumid; need kuulutasiwad, et wana

kuningas wangis olla ärasurnud. Et nüüd Rebuliina teistele oma kurbtust ei tohtinud näidata, nuttis ta salamahti kibedaid pisaraid oma isa surma pärast, sest et tema arwates kadunt kuningas tema isa pidi olema.

Pärast leinamise aasta lõpetust laskis noor kuningas kuulutada, kuda temal kindel tahtmine olla, abikaasat hakkata kosima, mispärast ligidalt ja kaugelt kõik suuremat sugu neitsid kuninga kotta pidudele paluti, et kuningas nende hulgast endale noorikut wõida waliteda, kuda silm ja süda temal ihaldawad. Kaa selle proua tütred, kus Rebuliina teenistust pidas, kes kõik kolmekeste noored ja prisked tütarlapsed oliwad, walmistasid pidude wasta. Rebuliinal oli nüüd paar nädalat hommikust õhtuni küllalte tööd oma preilisi ehtides, enne kui minema saiwad. Sel ajal nägi tema igal ööl und, kui tuleks ristiema tema sängi ette ja ütleks: „Ehita esiteks teised minema ja mine ise taga järel pidudele, kus kedagi nii kaunis ja ilus ei saa olema kui sina!“ Ehk tema kül esiotsalt unenäust lugu ei pidanud, tõusid ommetegi wiimaks mõtted temale südamesse, unenäu käsku täitma minna. Mida ligemale pidude pääw jõudis, seda rahutumaks läks Rebuniinal süda, ja kui proua tütardega ära sõitnud, wiskas ta ennast sängi kummuli ja nutis kibedaid pisaraid. Seal oli, kui ütleks temale üks heal: „Wõta õnne torbikukene, siis leiad sa kõiki mis sulle tarwis lähäb.“ Rebuliina kargas maast, wõttis torbikuse põuest, luges salasõnu õpetust mööda torbikukese peale, ja waata imet! silmapilgul seisid kõige uhkemad kuld riided sängi peal walmis. Silmi pestes tuli tema endine jume nägu nähtawale, ja kui uhked riided selga olid pandud, tema peegli ette astus, ehmatas ta ise oma ilu pärast. Trepist alla minnes leidis ta uhke tõlla ukse ees, kuus munarebu karwa hoost tõllal wedajaks. Tema istus tõlda ja sõitis tuule kiirusel edasi, et wähem tunni aja pärast kuninga koja ukse ette jõudis. Kui ta parajalt tõllast tahtis wälja astuda, leidis ta ehmatates, et kiirest riidesse pannes õnnetorbikukese koju oli unustanud. Mis nüüd teha? Tema wõttis sedamaid nõu koju tagasi sõita, kui üks pääsuke tõlla akna peale lendas ja torbikukest omas nokas kandis. Rõõmsalt wõttis Rebuliina oma torbikukese pääsukese nokast, pistis põue ja kargas kui oraw kerge sammuga mööda trepi ülesse.

Pidude toas sädendas kõik uhkusest ja ilust, suurtsugu preilid pannud igaüks oma kallimad ehted ümber, lootes et noore kuninga silm teda saaks teiste hulgast walitema. Aga kui äkitselt

toa uks laiale läks ja Rebuliina pidude kotta astus, seal kahwatas teiste hiilgus kui tähtedel päikese tõusul, nõnda et kuningapoeg kedagi enam teistest ei näinud kui tulejat neitsikest. Mõned wanemad inimesed, kes weel mälestasid, kuda warrude lugu olnud, kus kuningad tema kadunt õega ristitati, rääkisiwad isekeskis: „Se neitsi wõib wistist selle tundmata naisterahwa tütar olla, kes meie wana kuninga tütril waderiks oli.“ Kuningas ei läinud enam Rebuliina kõrwast sammu ära, ega pidanud teistest wõõrastest midagi lugu. Kesköö ajal sündis üks imeline lugu; äkilselt läks tuba kui udupilwesse, nõnda et enam küünalte walgust ega inimesi ei nähtud. Natukese aja pärast tõusis udust walgus, kus üks naisterahwas nähtawale tõusis, kes kedagi muud ei olnud, kui Rebuliina ristiema. Tema ütles noore kuningale: „Se naisterahwas, kes praegu sinu kõrwas seisab on sinu arwatut õde, keda sinuga ühes koos ristitati ja kes sel pääwal ära kadus, kui lin waenlaste kätte langes. Neitsi ei ole mitte sinu õde, waid ühe kaugelt maa kuninga tütar, keda mina nõiduse wäest peastsin ja sinu kadunt emale kaswandikuks andsin.“ Siis tõusis üks kärgatus, et kuninga koja seinad wankusiwad ja silmapilgul oli ristiema ära kadunud, et kedagi ei näinud, kuhu ta oli jäänud. Noor kuningas laskis ennast teisel pääwal Rebuliinaga laulatada, mis peale uhked pulmad peeti. Kuningas elas oma abikaasaga wäga õnnelikult elu otsani, ommetegi ei ole kedagi pikemalt kuulnud, kuhu õnne torbikukene oli jäänud. Arwatakse et tistiema seda salamahti kaasa wõtnud, kui ta wiimist korda ristitütart waatamas käinud.

Helde puurajuja.

Ennemuiste läinud üks mees metsa puid rajuma. Tulnud kase juure, tahtnud kaske maha rajuda; kask kerweft nähes haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Ma olen alles noor ja hulk lapsi mul taga, kes minu surma päraft nutakfiwad.“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud tamme juure; tahtnud tamme maharajuda. Tam kerweft nähes haledaft wasta paluma: „Jäta mind weel elama! ma olen alles prifke ja tugew, tõrud külles kõik toored, mis ei kõlba külwamiseks. Kuft tulew põlw tammemetsa peab saama, kui minu tõrud nurja lähäwad?“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud saarepuu juure, tahtnud saarepuut maharajuda. Saarepuu kerweft nähes haledaft wasta paluma: „Jäta mind weel elama! Ma olen noor ja kosisin waft eile nooriku, mis temaft waeseft peab saama, kui mind maharajud?“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud wahtrapuu juure, tahtnud teda maharajuda. Wahtrapuu aga haledaft wasta paluma: „Jäta mind weel elama, mul lapsed alles weiked, kõik kaswatamata, mis neist peab saama, kui mind maharajutakse?“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud lepa juure, tahtnud leppa maharajuda. Lep kerweft nähes haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! ma olen parajalt piimas, pean palju weikeid loomukesi oma mahlaga toitma, mis neist peab saama, kui mind maharajutakse?“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud aawa puu juure, tahtnud teda maharajuda. Aaw aga haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Lorja on mind loonud, et lehtedega tuulekõigul pean kahisema ja öösel üleannetumaid kurjal teel hirmutama. Mis maailmaft peaks saama, kui mind maharajutakse.“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud toominga juure, tahtnud toomingat maharajuda. Toomingas kerweft nähes haledaft wastapulama: „Jäta mind elama! Ma olen alles õitsew ja pean künnilinnule warju andma, et ta minu oksade peal laulaks. Kuft rahwas kaunift linnulaulu leiaks, kui linnud minu maharajumise päraft meie maalt ärapõgenekfid?“ Mees kuulnud tema palwet ja läinud pihlaka juure, tahtnud pihlakat maharajuda. Pihlakas aga haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Ma olen parajalt õilmes, kuft marja kobarad peawad kaswama, mis sügisel ja talwel lindudele toitu peawad andma. Mis neist waesteft peab saama, kui mind maharajutakse?“ Mees kuulnud tema palumist ja jäänud mõtlema: kui lehtpuudeft midagi loota ei ole, tahan okas puiega õnne minna katsuma. Tema läinud kuuse juure ja tahtnud kuuske maharajuda. Kuuft kerweft nähes kohe haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Ma olen alles noor ja tugew, pean sugu kaswatama, suwel ja talwel rahwale iluks haljendama. Kuft nemad warjupaika leiakfiwad, kui mind maharajutakse?“ Mees kuulnud tema palumist ja läinud männi juure, tahtnud männi maharajuda. Mänd aga kerweft nähes haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Ma olen alles noor ja tugew, pean kuusega seltsis ühtepuhku haljendama; kahju oleks kui mind maharajutakse.“ — Mees kuulnud tema palumist ja läinud kadaka juure, tahtnud kadaka maharajuda. Kadakas aga haledaft wasta paluma: „Jäta mind elama! Ma olen kõige suurem metsa warandus ja õnnetooja kõigile, seft et mind 99 tõbe wasta wõib tarwitada. Mis inimesteft ja elajateft peab saama, kui mind maharajutakse?“ —

Mees istub mätta otsa ja hakkab mõtlema: Lugu näitab imelikum kui ime, igal puul oma keel suus ja palumise sõnad keele peal, misga hukamise wasta seisab; mis pean ma tegema, kui kuskilt enam puud ei leia, mis ennaft waikselt laseks maharajuda? Minu süda ei jõua nende palumiste wasta seista. Kui mul naist kodu ei oleks, lähäksin ma tühja käega koju. Seal astub metsa pakjust üks pika halli habemega wanamees, kase tohuft särk ja kuuse tohuft kuub seljas, mehe ette ja küsib: „Miks sa, wennike, nii nukral meelel künka otsas istud? kas sulle kedagi pahanduft on teinud?“ Mees kostab: „Miks ma nuker ei peaks olema? Wõtsin hommiku kerwe kätte, läksin metsa, tahtsin sealt tarbepuud rajuda ja koju wiia, aga waata imet! ühekorraga leian kõik metsa elawalt, kus igal puul oma meel peas ja keel suus on, misga wasta oskab paluda. Minu südames ei ole ühte were piiska, mis nende palumise wasta jõuaks seista. Saagu minuft mis saab, aga mina ei raatsi elusaid puid hukama minna.“ Wana taat wahib rõõmsa silmaga tema peale ja ütleb: „Ma tänan sind, külamees, et sa minu laste palumiste wasta oma kõrwad ei olnud lukku pannud; seft heldusest ei pea sulle kahju

tulema; ma tahan sulle tasuda selle eest ja hoolt kanda, et sul edespidi kellesti ei pea puudust olema. Minu laste walamata were piisad peawad sulle õnneks saama; ei mitte üksnes ahju kütti ja tarbepuude poolt pea sulle ial puudust olema, waid kaa muu asjade poolt peab õnnistus sinu majasse astuma, nõnda et sul suuremat waewa ei saa edespidi olema kui aga südame soowimist suuga awalikuks teha. Siiski pead sa ennast selle eest hoidma et sinu soowimised üle kätte ei lähä, kaa oma naise ja lastele tuleta meele, kuda nemad üleliigseid soowimisi peawad taltsitama, nõnda et soowimised mitte kõrgemale ei tohi tõusta, kui nende täitmine wõimalik näitab. Muidu tuleks oodetud õnnest õnnetus. Säh, wõta seda kuldwitsakest ja hoia teda kui oma hinge!" Üteldes andis ta mehele ühe paari waksa pikuse ja sukawarda jämeduse kuldwitsakese, ja lisas õpetuseks peale: „Tahad sa hoonet ehitada ehk midagi muud tarbliku tööd teha, siis mine sipelga pesale, wibuta witsakest kolm korda pesa poole, aga ära löö mitte pesasse, muidu wõiksid weike elukatele wiga teha. Käsi neile, mis nemad peawad tegema, seal leiad sa teisel hommikul töö tehtud, kuda sa olid soowinud. Tahad sa toitu, siis sunni pada, et ta sulle peab walmistama, mis sa himustad. Tahad sa toidu kõrwa majust, siis näita kuldwitsakest mesilastele ja sunni neid tööle, siis saawad nemad sulle rohkem kärjemet tooma, kui sina ja sinu pere jõuaksid süüa. Tahad sa mahla, siis sunni kaske ja wahtrapuud, nemad saawad sinu käsku sedamaid täitma. Lep saab sulle piima andma, kadakas terwist tooma, kui sa neid seda mööda sunnid tegema. Kala- ja liharooga saab sulle pada igapääw keetma, ilma et sul tarwis peaks olema, kedagi elawat looma tapma minna. Tahad sa lõuendid, siidi ehk willast riiet, siis sunni õmblikusi, kül nemad sulle kangast saawad kuduma, seda mööda kuda sa himustad. Sel wiisil ei saa sulle edespidi üheltki asjalt puudust olema, waid igalt poolt küllust, kõik selle eest, et sa minu laste palumisi kuulid ja neid elama jätsid. Mina olen metsa isa, keda Looja puude üle wallitsejaks on seadnud." Siis jättis wana taat jumalaga ja kadus sedamaid mehe silmast.

Aga mehel oli kuri naine, kes kui tige koer juba õue peal haukudes wasta tuli, kui ta meest tühja käega metsast nägi tagasi tulema. „Kus puud jäiwad, mis sa pidid tooma?" kisendas naine; mees kostis tasaselt: „jäiwad metsa kaswama." Naine kärgatas wihaga: „Oh olekssiwad kõik kaseraaukesed endid witsakimbukesteks kokku sidunud ja sinu laisa nahka hakkanud parkima. „Mees wibutas

salamahti witsakest ja ütles et naine ei kuulnud: „soowitus sündku sinule!" Seal hakkas naine äkitselt kisendama: „Ai, ai! ai, ai! oh mis kibe! ai, ai! se käib südamest läbi! ai, ai! andke armu, andke armu!" Kisendates kargas ta ühest paigast teise, wõttis korra siit, korra sealt oma keha külleşt kinni, kui oleks kibe witsahoop sinna puutund. Kui mees nuhtlust küllalt arwas olema, andis ta witsakesele seda mööda käsku. Sest esimesest katsetööst märkas mees, mis kalliśt annet metsaisa temale oli kinkinud, sest et tema õnnewitsakesest naisekaristaja peale kaupa saanud. Temal oli üks wana pool lagund ait õue peal, sellepärast tahtis ta weel selsamal pääwal sippelgate hoone ehitamise rammu katsuda, läks nende pesale, wibutas kolmkorda kuldwitsakest ja hüüdis: „Tehke mulle uus ait õue peale!" Teisel hommikul magamiselt tõustes, leidis ta aida walmis ees. Kes nüüd õnnelikum wõis olla, kui meie mees? Toidu walmistamise pärast ei olnud neil pisemat muret, mis süda ihaldas ja kuldwitsake leeme pajale käskis, seda keetis pada ja kandis igapääw ise lauale, et pererahwal suuremat waewa ei olnud kui — süüa. Õmblikud kudusiwad neile kangast, muttid kündsid nende põllud ja sippelgad wiskasiwad seemet peale, nõnda kui nemad kaa sügisel wilja põllult ärakoristasid, et kuskil inimese kät tarwis ei olnud. Peasid mõnekorra tigeda naise lõualuud lõugutama ehk mehele midagi kurja soowima, siis pidi ta kuld witsakese wõimul igakord ise seda kannatama. Mõni mees ohkab wist siin: oh kui mul niisuguśt kuldwitsakest oleks!

Kuldwitsakese peremees oli oma elupääwad õnnelikult õhtule ajanud, sest et tema ial niisuguśi asju ei läinud enesele soowima, mis wõimatumad näitasiwad olema. Enne surma andis ta kuldwitsakese oma lastele pärandukseks ja õpetas neile, kuda metsaisa teda oli õpetanud, kuda nemad õrna riistakesega pidiwad ümberkäima, ja noomis neid wõimatumate soowimiste pärast. Lapsed täitsiwad isa käsku ja elasiwad niisama õnnelikult kui temagi. Juhtus hiljemine kolmandamal põlwel, et witsake ühe mehele pärandukseks sai, kes wanemate keeluśt lugu pidamata wäga palju tühja soowis ja sellepärast kuldwitsakest ilma aegu waewas; siiski ei tulnud tema soowimisteśt suuremat kahju, sest et soowitud asjad wõimalikud oliwad. Ülemeelne mees ei lepinud weel sellega, waid hakkas, witsa rammu katsudes, wõimatumaid asju soowima. Nõnda oli ta ühel pääwal kuldwitsakest sundinud päikest taewast maha tooma, et tema päikese ligemal korra oma selga wõiks soen-

dada. Witsake täitis kül peremehe käsku, kuda temale oli sunnitud, aga et päikese mahatulemine üks wõimatu asi on, sellepärast saadeti Looja poolt päikesest nii tulised terad soowija kaela peale, et ta kõige hoonetega tükis ärapõles ja ei mitte pisemat märki järele ei jäänud, kus kohas hooned enne oliwad seisnud. Sellepärast, kui kaa õnnewitsakene tules sulamata oleks jäänud, kedagi enam paika ei tea nimetada ehk teed sinna juhatada, kust otsida sünniks. Arwatakse kaa, et mahatulnud ägedad päikese terad sel õnnetumal pääwal metsas puud nõnda olla ära ehmatanud, et nende keelepaelad kinni jäiwad ja üksi hiljemine enam sõna suust ei saanud kuulutada.

Öösesed kirikulised.

Minu suurisa onupoeg elanud nooremehe põlwes ühes kiriku ligidal talus, mis talwel, kus tee külmetand sood mööda käis, neilt täit kahe wersta kaugusel ei olnud. Ühel jõululaupääwa õhtul heitnud pererahwas aegsaste puhkama, sest et nemad esimese püha hommikul wara tahtnud ülestõusta ja kiriku minna, kus sel pääwal Jumala teenistus tulewalgel peeti. Peremees ärkand kõige esiteks uuest, läinud ukse ette ilma waatama, ja näinud kiriku aknad tulewalgest juba läikimas. Tuppa tagasi minnes kihutanud ta pererahwa magamast: „tõuske ülesse, meie oleme kauaks wiibinud; küünlad sütitatud kirikus juba põlema.“ Nüüd olnud pererahwal tuline kiirus taga, kõik kargand asemelt, pesnud silmi, ajanud riided selga, ja nooremad läinud sedamaid jalgselt minema, senni kui teised hobusid rakendanud ja neile kaunule sõitnud. Küünlatulest walgustatud kirik seisnud kui ehitatud neitsi neil teejuhiks eel, sest et uduune ilm palju tähewalgust silmade ette ei annud. Ligemale jõudes, tungind kirikuliste lauluheal neil wasta, ehk kül laulu wiis natuke wõõras näitand. Kiriku uksed seisnud laiali ja kirik nähtud tungil rahwast täis, aga mitte üht ainukest hoost olla kiriku ligidal nähtawal. Mehed astunud eel, lootes tungimisel weel kuskilt paika leida, naisterahwas käinud nende järel. Kui mehed parajalt kiriku ukse ette jõudnud ja üle läwe jalga tahtnud tõsta, waikend lauluheal ja küünlad kustunud äkitselt ära, misläbi kirik ühekorraga kotpimedaks läinud. Üks wõõras mees tulnud kiriku ukse peal neile wasta ja ütelnud: „Teil püha weega ristitatud rahwal ei ole siin praegu midagi tegemist! nüüd on meie kiriku aeg; teie Jumala teenistus alustab wast hommikul!“ — Inimesed waatanud üksteise otsa ja ei teadnud mis nemad imelikust loost pidand arwama; seal lükatud kiriku uks seest poolt kinni, ja meestel ei jäänud paremat nõu kui koju tagasi minna, sest et ei õpetaja ega köstri toas weel tuld ei olnud üleswõetud. Wõõras mees wõtnud minu suurisa onupoja käest kinni, talutanud teda paarkümmend sammu teistest eemale

kiriku nurga taha ja ütelnud salalikult: „Tule kolm pääwa enne Jaani laupääwa kesköösel seie, siis tahan sulle õnneteed juhatada; aga ära lausu minu kutsumisest kellegile sõnakest, muidu wõikšid kahju leida.“ Nõnda üteldes oli tema kaa kadunud. Koju poole minnes kadund udu ja taewas läinud selitama, et tähed taewast paistnud, kus mehed nende seisust näinud keskööl parajalt käes olema, mis kaa kuke laul neile kodunt wasta kuulutanud. Wanemad inimesed heitnud teistkorda sängi puhkama, senni kui noor rahwas ärksalt hommikut ootama jäänud. Mõne tunni pärast tulnud wast õige kiriku aeg, kus minikut uuest ette wõetud. Pererahwas rääkinud hiljemine mõne tutawale Jõulu ööl kirikul käimist, seal weninud rahwa keskel jut laiale, tulnud wiimaks kaa kiriku õpetaja kõrwu. Õpetaja laskнud mehed enese ette kutsuda, pärinud asjalugu nende käest põhjani läbi ja keelanud siis kaugemale rääkimist, sest et nende arwatut kiriku käimine Jõulu ööl muud ei wõinud olla kui üks elaw unenägu. Ehk kül mehed omalt poolt igaüks selgest teadnud, kuda nemad tõeste kirikus käinud ja ärksal silmal asjalugu näinud, siiski ei läinud nemad õpetaja wasta sellepärast pikemalt waidlema, waid lubanud omad suud kinni pidada. Aga mis se enam aitas, kus jut igale poole oli külwatud, ja pääw pääwalt kaugemale läks? Mine tuult kinni wõtma, ehk rahwa suust jutu tagasi püüdma.

Minu suurisa onupojal olla esiotsalt kindel nõu juhatatud õnneteed otsima minna, aga mida ligemale aeg jõudnud, seda sügawamale waund julgus pükši. Kes tema kutsuja, ehk kes need ööseséd kirikulised olnud, ja kui pikalt üks risti-inimene neid uskuda wõida? seda ei oskand ta mitte seletada. Oleks temal wõimalik olnud ühe teise ustawa mehega nõu pidada, kes teab, ehk oleks seal kahewahel mõtlemised kahanenud, aga et wõõras mees asja salamahti pidada kinnitanud, teinud temale kõige suuremat südame raskust. Tema olnud ennast juba mõttega sõbrustanud, asja katsumata jätta, kui kaks nädalat enne Jaanipääwa üks kogemata tük juhtunud, mis teda jälle teisele teele käänanud. Ühel õhtul päräst päikese weeremist koju minnes, leidnud ta ühe wõõra wanaeidekese tee ääres istumas. Mees teretanud ja tahtnud mööda minna, aga wanaeit temalt küsima, mis wiga päräst ta nii sügawas mõttes olla, et otsekui pool unenäus teed käidanessa. — Mees ei usaldanud eide küsimise peale wastust anda, sest et tõt ei tohtind rääkida ja waletada ei tahtnud. Wanaeit ehk mõistnud tema mõteid, kui ta küsinud: „Eks sa taha, pojuke, oma kät mulle näidata, kust ehk sinu südame koormat näen ja head nõu sulle wõin anda?“ — Mees seisnud kahewahel ja ei teadnud, mis ta pidand tegema, kas eide soowimist täitma, ehk täitmata jätma. Wanaeit ütelnud lahke sõnaga: „Ära karda midagi! ega ma kurja päräst sul kät taha waadata; ma soowin sulle õnne, mis sulle tõest tarwis lähäb, sest et alles noor ja oskamata oled, ja suurem osa elupäiwi sul ees seisawad. Ettekuulutused tulewist päiwist wõiwad mõnekorra inimesele tuluks tulla; peaksin ma midagi sinu pihust leidma, mis parem näitaks warjul pidada, siis ei taha ma sulle sest rääkida.“ „Ei, ei! kulla eidekene!“ hüüdnud minu suurisa onupoeg, „kuuluta mulle kõiki, olgu hea ehk paha, mina ei lähä kohkuma selle eest, mis minu peale on pandud!“ ja andis siis wanaeidele kät waatada. Wanaeit seadnud prilli nina peale ja hakkand tema pihupesast tarkust lugema. Kiri wõinud ehk natuke segane olla, sest wast tüki aja päräst annud ta ootajale nõnda otsust: „Sa oled üks aruline õnnelaps, sul seisab suur õn ligidal, kui küllalte osaw oled kogemata õnne sarwe pidi kinni wõtta, et sinu käest enam ei pease. Kartus tundmata mehe päräst on tühine, sa wõid julgest teda uskuda, sest et tema sulle õnne soowib, aga enesele kasu ei taha. Mine kartmata sinna, kuhu sind kutsutakse, kurja ei ole sul sealt karta. Ainukest eksitust wõib sinu oma süda sulle teha; hoia ennast kahewahel mõtlemiste eest ja täida truuiste, mis sulle targemad õpetawad. Aga tahad sa ükskord kosja teele minna, siis tee silmad lahti, muidu langed sa õnnetuse sisse. Siledal munal on mõnekorra kore tuum sees, ja sinu abielu jooned on pihus natuke segased. Ettewaatlikult wõid sa ennast kõigest wõrkudest peasta. Pikemalt ei tohi ma sulle täna kuulutada, aga kui ükskord kogemata jälle kokku saame, hakkad sina mind wistist tänase juhatamise eest tänama.“ — Mees pistnud käe karmanni, tahtes mõne kopika wõtta ja wanaeidele waewapalgaks anda, aga eit mõistnud tema käetallitust ja hüüdnud wasta: „Ära paku mulle raha, mis ma kellegi käest ei wõtta; mina awaldan kõik kuulutused rahwale maksuta, sest et nende õn mulle kõige ülemaks palgaks on.“ Tõusnud maast, jätnud jumalaga ja läinud nii kerge sammuga kui noorem tütarlaps, et kannad taga wälkunud. Ehk kül minu suurisa onupoeg räägitud kogemata lugu enam naljaks kui tõeks pidanud, leidnud ta ommetegi oma südame palju kergemaks läinud, kui oleks raske koorm tema pealt wõetud, mispärast ta kindlaks nõuks wõtnud juhatatut õnneteed otsima minna.

Kolm pääwa enne Jaani laupääwa läinud ta õhtu hilja kiriku teele, et kesköösl sinna jõuaks; mida ligemale tema jõudnud, seda rahutumaks läinud tal süda sees, otsekui hüüaks kedagi tema kõrwa: „ja ei ole õigel teel.“ Ei olla kaa palju enam puudunud, et ta sammud koju poole tagasi ei käänanud. Seal tõusnud kena lauluheal tuule õhust ja tema kuulnud sõnu:

„Ära eksi õnneteelta,
Ära kohku kartenessa!
Warjajad sind walwamaies,
Õnne osa ootamaies:
Ära eksi õnneteelta.“

Mees tunnud laulu peale julgust kaswama, astund kiiremal sammul edasi ja jõudnud natukese aja pärast kiriku ukse ette, mis lukus olnud. Pahemalt poolt kiriku nurga tagant tulnud üks wõõras mees ja ütelnud: „Wääga hea, et ja minu kutsumise peale oled tulnud; ma ootasin juba tük aega ja hakkasin kartma, et ja enam ei pidand tulema ja mul wõimalik ei oleks sinuga pikemalt jutule saada. Meie Jõulu öösene kirikus käimine sünnib iga seitsme aasta taga ühe korra, enamist ika sel ajal, kus kõik inimesed puhkawad, mispärast ma seie saadik kaa kedagi ei leidnud, kellele ma õnneteed olekssin wõinud juhatada. Aeg on mul lühike, ööful kutsub mind kuke luulul koju. Pane teraselt tähele, mis ma sulle õpetan, märka iga sõna ja tee, kuda sulle juhatan. Teie pere heinamaal seisab üks weike küngas, mis rahwas kalmuhauaks nimetab; künkal kaswawad kolm kadaka põõsast, ja keskmise põõsa al magab üks põhjatu wanaaegne warandus mulla põrmus, mis sina wälja wõid wõtta, kui waranduse warjajaid oskad lepitada, ja kriipsu mööda nõnda teed. Muretse enesele kolm musta, ühe sulgelise ja kaks karwalist, werista neid rahahaugu warjajatele ja kanna hoolt et lepituse wereſt piiska raisku ei lähä, waid kõik warjajatele walgub ja nende südant sinu wasta pehmitab. Siis kaabi preesi küllest mõned kibemed hõbewalgust were peale, et pealtmurune hõbeda walgus altmurusele silma ulatab ja teed saab juhatama. Sellepeale leika kadaka põõsast üks kolmewakſa pikune wits, kasta witsa ladwaots kolm korda murule, kuhu lepituse werd walasid, ja kõnni ühekssa korda õhtust hommiku poole minnes kadaka põõsa ümber, aga igal käigib löö witsaga kolm korda põõsa alla muru peale ja hüüa igal löögil: Jgrek! Kahek-

samal käigil kostab maa alt raha kõlin sinu kõrwa, ja ühekssama käigi lõpetusel paistab hõbeda läik sulle silma. Seal lange põlwile maha, pane suu muru ligidale ja hüüa ühekssa korda: Jgrek! kül siis kattal hakkab kerkimaie. Oota waikselt kunni ta ülesse tõuseb. Enne tõusmist tuleb sulle mõnda koleduſt silmade ette, mis sina ei tohi karta ega nende eest kohkuda, sest et nemad sulle wiga ei saa tegema, kui sina julgeks jääd. Neil ei ole kellegi keha ega eluwaimu keha sees, waid nemad on tühjad warjukujud, selletarwis sünnitatud, et mehe julgust peawad läbikatsuma, kas tema nii suure õnne wäärt oleks, et waranduſt tema kätte wõiks anda. Peakſid ja neid nähes pisemat kartuſt näitama, siis pühi omad näpud puhtaks, sest et ja waraſt nende wahele midagi ei saaks. Jaani laupääwa õhtul, kui tuled ümberkaudu põlewad, rahwas Jaani tulel lustipidu peab, pead ja kolme mustaga rahahaugule minema. Kolmandama osa leitud rahaſt pead ja waestele jagama, sest et ülejäänud waranduſest sulle weel küllalte saab.“ Seda õpetuſt andis wõõras mees sõna sõnalt kolm korda, et mehele pähä hakkaks ja midagi eksituſt ei tuleks. Kui kolmandama korra õpetuse wiimne sõna tema suust oli tulnud, laulnud kõstri kuk kesköö, ja jutumees olnud sedamaid kuulja silmade eest kui ärapühitud. Kas ta tuulde tõusnud, ehk maapõhja waunud, seda ei wõinud nägija tõtelikult kellegile kuulutada.

Minu suurisa onupoeg läinud teisel pääwal tähendatud kolme musta elajaid otsima, leidnud kaa õnnelt ühe musta kuke ja koera naabri külast ja püüdnud öösel ühe mutti kinni, hoidnud ja söötnud neid kodu, kunni aeg kätte jõudnud raha haugule minna. Jaani laupääwa õhtul, kui päike alla weerenud, külarahwas kõik Jaani tulele läinud, pistnud ta mutti kotti, wõtnud musta kuke kaenla, sidund musta koerale oheliku kaela, et koer pakku ei lähäks, ja läinud siis salamahti õnne teele waranduſt nõudma. Selgel suweööl olnud kõik kohad nähtawal. Kesköö alustanud tema tööd õpetuſt mööda, weristanud esiteks kuke, siis mutti ja wiimaks koera, pidand hoolt, et wiimne werepiiſk juhatatut paika murule walgus, kaapind omaſt preesist hõbewalget were peale, ja leiganud siis kolmewakſa pikuse kadaka witsakese põõsast, kastnud kolmkorda witsa ladwaotsa werise murule ja hakkand siis wasta pääwa ühekssa kordset kõndi tallama; löönud kaa igal käigil kolmkorda põõsa alla murule ja hüüdnud igal löögil: „Jgrek!“ Kahekssamal käigil kostnud rahakõlin selgest temale kõrwa ja ühekssamal käigil läikind hõbeda hiilgus temale silma. Seal

langend ta ühekſama käigi järgil põlwile muru peale maha, ja hüüdnud ühekſa korda maa alla: „Igrek.“ Äkitſelt tõusnud kadaka põõſa alt üks tulipunane kuldharjaga kuk, ſiputanud tiibu, laulnud ja tõusnud lendu. Kuke järgil wiſatud maa ſeeſt külimitu oſa höberaha mehe jalgade ette. Nüüd tulnud üks tulipunane kaſs, pika kuldküüntega kadaka põõſa alt, miaugund korra ja piſtnud jooſu, tema kannul wiſanud maaſuu jälle külimitu oſa höberaha mehe jalgade ette murule, mis temal süda rõõmuga täitnud. Siis tõusnud üks ſuur tulipunane koer kuld pea ja ſabaga põõſa alt ülesſe, haukund paar korda ja piſtnud minema; paari külimitu oſa höbe rublatükiſi lennanud maa ſeeſt koera järel mehe ette wälja. Selſamal wiiſil tulnud järgimiste üks tulipunane kuldſabaga rebane, üks tulipunane kahe kuldpeaga hunt, üks tulipunane kolme kuldpeaga karu kadaka põõſa alt wälja ja igaühe kannul wiſatud ſuurem hulk raha murule, mehe arwates tulnud karu kannul paar wakka tema ette maha, mistäbi hunnik juba heina ſaadu kõrguſeks tõusnud. Päraſt karu minikut tõusnud kohin ja mühin kadaka põõſa alt, kui oleks wiiskümmend ſepa löötſu puhumas. Aga kohina järgil tõusnud üks kole ſuur pea kadaka põõſa alt nähtawale, mis pool inimeſe ja pool elaja kuju näitand, temal olnud ühekſa jalapikuſt kuldſarwe peas ja kaks küünra pikuſt kuldkihwa ſuus. Weel koledam kui tema kuju olnud tuleſädemed, mis kui keema läinud rauaſt temal ſuuſt ja nina ſõõrmeteſt wälja purtſanud ja kohinat ſünnitanud. Mees arwand et ſädemed igal ſilmapilgul teda wõinud ära kõrwetada, ja kui nüüd kole loom kõrgemale tõustes oma peat tema poole käänanud, ſeal ei annud hirm enam aega wõõra mehe õpetuſt meele tuletada, waid minu ſuurisa onupoeg põgenenud pakku, kus temal ihukarwad ja hiukſed kui harjakſed püſti tõusnud. Põgenedes tunnud ta tük aega weel kolli tuliſt hingeõhku kuklas ja tänanud õnne, et jalad teda weel jõudnud kaugemale kanda. Ega olnud temal aega tagaſi waadata, kus waenlane ühte puhku tema kannul olnud ja igal ſilmapilgul temale oleks wõinud otſa teha. Mees jooksnud elu poolt, et rinnad kipund lõhkema, kunni ta wiimaks oma õue jõudnud ja ſinna kui ſurnu mahalangenud. Waſt hommikul äratanud teda päikeſe terad, kas uneſt ehk minestuſeſt? kes ſeda wõis teada. Pea olnud temal raske ja uimane, et tük aega läinud, enne kui öösſeſt juhtumiſeſt ſelget aru wõinud ſaada. Seal olnud ſiis temal eſimene töö, aidaſt kolm kuue wakaſt koti wõtta ja nendega künkale minna, kuhu ſisſe öösſeſt murule wiſatud raha tahtnud kor-

jada, enne kui teiſed inimeſed temale ette jõuakſiwad. Künkal leidnud tema kõik kolm kadaka põõſaſt endistes paikades, kaa kolme tapetud elajate kehad ja kadaka witſakeſe, aga rahaſt ei tulnud piſemat märki tema ſilma nähtawale, niiſama wähe murul kadaka põõſa ümber ühte jäljekeſt, kus öösel rahahunnik oli ſeisnud. Murupinnal ei nähtud wähemat tähte, kus haugu ſuu olnud, mis elajaid ja raha öösel wälja annud. Kui tapetud elajate kehad asja tõeks ei oleks tunnistanud, mis öösel ſiin tehtud, oleks wõinud lugu unenäuks pidada. Nähtud raha olla wiſt maa alla tagaſi läinud, kus ehk weel täna pääwani julgemat meeſt ootab, kes koleda warju kujude eeſt pakku ei lähä põgenema, waid waranduſe wälja toob.

Kuda wanaeide teine ettekuulutus koſimiſeſt hiljemine, kas tõeks ehk waleks läinud: ſeſt ei tea mina midagi rääkida. Eht kül minu ſuurisa onupoeg omaſt raha haugu üleswõtmiſeſt sagedaſt oli rääkinud, ei awaldanud ta ial ühte ſõna omaſt koſimiſeſt ja mis temal ſeal juures oli juhtunud. Wõib olla et ſealgi tükis mõnda kõweruſt temale teele tulnud, mis tema teiſtele ei tahtnud kuulutada, waid paremine waikſelt oma risti kandis.

Küti kadunud õu.

Ükskord olnud üks niisama osaw kui õnneline küt, kes kui metsa läinud, olgu suwel ehk talwel, ial rohke saagita tagasi ei tulnud. Mis temal parajal kaugusel silma ette juhtunud, kas lind ehk neljajalgne elajas, oli nii hea kui tema kotis, sest et tema laeng ial tuulde ei läinud, waid otsekohe looma külge, keda ta tappa tahtis. Ühekorraga, ei tea kes temale kurja tempu oli teinud, kadund kütil endine õu; linnud ja neljajalgsed põgenenud kaugelt tema eest, ja kui kogemata kellegi ligi saanud, et püssilaeng elajasse wõinud puutuda, läinud laeng igakord tuulde. Kül märkanud küt sedamaid, et tema püssiga enam seatut korralist lugu ei olla; tema uhtunud ja ohatanud püssi igal wiisil, matnud kolmest pääwaks ukse läwe alla, kust naisterahwas ülekäinud, aga ükski abitük ei tahtnud aidata. Nõnda olnud ta juba rohkem nädala pääwad risti ja põigiti mööda metsi hulkunud, igapääw mõned paugud tuulde põrutanud, ommetegi ei saba ega sarwe, ei sulge ega karwa kotti saanud. Nukral meelel läinud ta ühel õhtul metsast tulles kõrtsi, tahtnud muretuju jahutuseks paar suutäit wiina wõtta, aga kaa wiinal ei olnud maitsust. Seal topind ta tubakat piipu, pannud piibule tuld peale ja istunud kõrtsi laua taha oma nosu suitsetama. Silmi kogemata ülestõstes näinud ta teise wõõra mehe nurga pool laua otsas istumas, kellel ei piipu suus ega õlletoopi laua peal ees ei olnud, waid mees tõmmanud kriidi tükiga kriipsukesi lauale, lugend neid wahe wahel, kustutanud ära, teinud uued kriipsud asemele, kui oleks temal, kes teab kui suured asjad kokku arwata. Kui sedawiisi tük õhtut läinud, lasknud küt enesele toobi õlut anda, misga wahel kuiwand suud kastnud, siiski üht sõna ei rääkinud, waid mõtetega aega wiitnud, nõnda kui teine mees oma kriipsude arwamisega. Kõrtsmik astund kauba kambrist ja küsinud: „külamehed, kui teil tahtmist ei ole midagi enam minu käest wõtta, ehk ööseks seie jääda? siis tehgem minikut, ma tahan kõrtsi uksed kinni panna ja magama heita.“ Küt kostnud: „Anna, wennike, weel aega piipu topida ja tuld peale panna, siis lähän ma koju.“ Kui nimetatut tallitust toimetanud, wõttis ta oma püssi nurgast, jättis jumalaga ja läks toast wälja. Sõna lausumata wõõras mees tema kannul, kes, kuda küt ukse ees kuuwalgel tähele pannud, rohkest ühe pea osa temast pikem, ühe jala peal natuke lonkanud. Natuke maad edasi minnes, näinud küt et külamees temaga sedasama teed läinud, jäänud seisatama ja küsinud: „Kas lähäme ehk ühte teed?“ Wõõras mees kostnud: „Wõib olla! minu tee lähäb igale poole, kust jälgi ees leiab, olgu pahemat ehk paremat kät.“ Küt ütelnud: „Minu tee lähäb otsekohe koju.“ Wõõras mees kostnud naeratates: „üks puhas, siis tulen sind tüki teed saatma, sest et minul kodu ika seal on, kuhu ma parajalt juhtund.“ Edasi minnes küsinud küt, mis kriipsusi tema seltsimees kõige õhtu laua peale tõmmanud ja neid kokku lugenud. Wõõras mees kostnud lühidelt: „tänasid pääwa tallitusi, mis juures ühe leidsin puuduma, sellepärast pean rutama enne kui kesköö kätte jõuab, weel üht kala püüdma.“ „Siis olete wistist kalamees?“ küsis küt. Wõõras kostis: „Seda mööda kui lugu juhtub olen ma kalamees, linnupüüdja, ehk mis minust muud tahetakse. Seadust mööda pean ma alati teiste inimeste teenistuses oma kingi kulutama. Aga ütle mulle, külamees, miks pärast sina nii nukral meelel oled, et sul kõrtsis wiin ega õlut ei tahtnud maitseda?“ Küt rääkis temale oma õnnetust, kuda tema püss wist äratehtud, et linnud ja elajad teda enam ligi ei taha lasta, ja kui kogemata kedagi laskmise kaugusele tulla, siis minna laeng igakord tuulde. Wõõras mees ütelnud, kui küti õnnetust oli kuulnud: „Sinu püssi rikuja wõib üks kawal mees olla, kelle wasta sinu ohutamised midagi ei aita. Siin ei ole paremat nõu, kui wana peremehe käest abi minna otsima, kes siin ükski aidata wõib.“ Küt küsis: „Kes se wana peremees on ja kus ta elab? ma ei ole temast tännini midagi kuulnud.“ Wõõras mees kostis: „Kes tema on jo kus tema elab? seda ei wõi ma sulle tõeste ütelda, siiski tahan ma sulle teed juhatada, kus sa temaga wõid kokku saada ja oma häda temale kaebada. Waata, ülehomme on neljapääwa õhtu ja kuu parajalt täis. Mine natuke aega enne kesköö ristteele, wilista kolm korda, ja oota kunni ta tuleb; püss wõta ühes kaasa. Sedawiisi kui tulewirts sul praegu on, ei wõi ta kedagi looma tappa, ehk pistaksid sa püssi otsa looma külgi. Ma tahan nalja pärast wiis sammu sinust eemal seista, pane püss tugewast kuuliga laenge ja sihi minu peale, kas pähä, südame kohta, kõhtu ehk kuhu sa ise tahad? wiga ei saa sina mulle mitte tegema.“ „Aga

kui ma sulle wiga teen?" küsis küt. „Noh, siis on se minu süü", ütles wõõras mees — „mispärast sulle midagi wastamist ei tule. Tee kuulile oma märk külge, et sa teda ära tunned." Küt laadis oma püssi, wõttis ühe hundikuuli, tegi hammastega märgi peale ja laadis siis raswalapiga tugewast rohu toppi peale. Küt mõtelnud iseeneses: teist inimest naljapärast suretada oleks pat olema, aga ma tahan temale ühe mälestuse anda, et tal pikemalt lusti ei pea olema, niisugust nalja jälle katsuda. Ma läkitan kuuli tema pahema reie sisse, sest et pahem jalg tal muidugi juba lonkab. Nõnda mõteldes sihtis ta waksa põlwe kedrest kõrgemale wõõra mehe reie peale, et kuul luukõrwast pehmest lihast läbi pidi minema. Wõõras mees seisis wiis sammu temast eemal, liikumata. Püss paukus prantsates lahti! wõõras mees astub naerdes tema wasta ja ütleb: „Säh, wõta oma kuul!" ja annab kuuli kütile tagasi. Küt tundnud sedamaid oma märgitut kuuli, ja näinud et mehel ega tema riietel midagi wiga ei olnud. „Wõtku se ja teine minu püssi ja sind!" hüüab küt wihaga. „Teie olete kas mõlemad nõiduse wäel ära tehtud, ehk wana pois istub teie sees!" Wõõras mees kostab naerdes: „ma ütlesin sulle juba ette, et sinu püss, kuda ta praegu on, kellegile loomale wiga ei wõi teha, temale on targemat arsti tarwis kui sinu ohutamised jõuaksiwad parandada. Mine, kuda ma sulle õpetasin, üle homme õhtu wana peremehelt abi otsima." Pikemalt jutu westes olid nemad küla tänawa ligi tulnud ja lahkusiwad seal teine teisest jumalaga jätmata, kus küt mööda tänawat külasse läks ja wõõras mees wäljaspool tänawat külast mööda sammus. Lahkudes kuulnud küt kui wõõras mees iseenesega rääkides ütelnud: „minu tänane pääwa aru on nüüd täis."

Teisel pääwal, neljapääwa õhtul läinud küt juhatust mööda ristteele kadunud õnne otsima, ehk kül süda tal natuke külm sees olnud, wilistanud kolmkorda ja jäänud ootama, mis pikemalt pidand sündima. Põhja poolt kuulnud ta kohinat kui oleks rahe pilwe tõusmas, siis tulnud kui wälgu tuluke kolm korda tema silma ja selle peale seisnud üks weike punase habemega wanamees tema ees. Kuda ta sinna saanud, kas tuulest maha paisatud ehk maapinnast üles tõstetud, seda ei wõinud küt mitte ütelda, sest et tema wanamehe tulikut ei olnud näinud. Wanamees küsinud: „Mis sa minust tahad, et mind seie wilistasid?" Küt jutustanud temale otsast otsani oma lugu, kuda temal püss nõiduse wäel äratehtud, et enam elajate ja lindude ligi ei saa, ja kui

kogemata neist kedagi laskmise kaugusele tulla, siis minna laeng igakord tuulde. Wanamees ütelnud: „Kui ma sulle kadund õnne pean tagasi tooma, peame meie esiteks selle peale kaupa sobitama, kui kaua ma sind pean teenima?" Küt kostis: „Niikaua kui ma elan." „Hea kül," — ütles wanamees — „õnne tahan ma sulle tuua, aga waata ette, et suur õn sind ülemeeliseks ei tee." Siis pistis ta oma käe kaelkoti ja tõi sealt pihutäie kase urbe wälja, andis neid kütile ja ütles: „Ömble kodu üks weike kotike ja pista need urwad sinna sisse. Lähäd sa metsa lindu ehk neljajalgseid elajaid küttama, siis pista urwa kotike oma tasku ehk põue, siis saad sa igakord elajaid ja lindu nii palju laskma, kui sa himustad, ega pea mets neist ial kahanema. Seda jagu, mis sa täna oled tapnud, leiad sa homme jälle ees; aga hoia ennast selle eest, et sa kõige suuremat lindu ehk elajat, mis kui ninamees igakord teiste ees on, oma püssiga ei tapa, muidu kautaksid sa õnne ja ühes koos kaa oma elu. Nüüd anna mulle kauba kinnituseks weel kolm piiska omast werest!" Küt kohkus seda kuuldes ja seisis kahewahel, mis ta pidi tegema. Wanamees, kes ehk tema mõteid äramõistis, ütles: „Tee, mis sa tahad, ega siin midagi wägiwaltselt asja ei ole, meie teeme sõbra kaupa. Tahab sa kui wiimsel ajal igakord saagita metsast koju tulla, siis jäta weri andmata, aga on sul tahtmist metsasaagi läbi rikaks meheks saada, siis pead sa mulle kauba kinnituseks küsitud weretilgad andma." Küt wõttis oma pastli nõõla kübara ääres, torkas sellega pahema käe nimeta sõrme, litsus kolm piiska werd, mis wanamees ühe kasetohu külge kastis ja siis tohku oma tasku pistis. Selle peale puhus ta kolmkorda küti püssi sisse ja ütles rõõmsa näuga: „Nüüd on asja tallitus meil korral, sinu püss on nõiduse wäest peastetud, tapab iga looma, mis sulle ette saab tulema. Kauba peale kingin ma sulle ühe püssi kuuli, sellega wõid sina püssi nõidjale teenitut palka kätte tasuda. Lase seda kuuli, kus sa tahad tuulde, ja nimeta lastes keha kohta, kuhu ta peab minema, siis lähäb kuul sinna, ehk oleks sihimärk mittukümmend penikoorma sinust kaugel." Küt wõttis tänades kuuli, tahtis lahkudes wanamehele jumalaga ütelda, aga wanamees pani oma käe tema suu peale ja käskis wait olla. Silmapilgul oli ta küti silma eest niisama imelikult kadunud, kuda ta enne sinna oli tulnud. Küt käänas sammud koju poole ja tahtis teisel pääwal metsa minna oma õnne katsuma, kas wanamehe lubadused tõeks ehk waleks pidiwad minema. Lähäb lubadus tõeks, mõtles küt, siis olen õnnekaupa

juhtunud, ommetegi kahju et ma wanamehele kolm werepiiska pandiks andsin. Külap leiame aega mööda nõu kaupa teisite teha, ehk ma peastan ennast kawalusega tema kütkest.

Koju tulles wiskas ta ennast riietega sängi, tahtis paari tunni puhata ja hommiku wara metsa minna katsuma, kas püssi arstimine oli abi toonud. Nahulist magamist ei tulnud temale kõigel ööl; nii pea kui laug silma kippus katma, äratasid teda iga kord linnu parwed ja elajate karjad, mis kohinal temast mööda sõitsiwad. Koidikul kargas ta asemelt, laadis püssi, pistis õnne urwad pükši tasku, pani jahi tasku kaela ja tahtis suurukseta kodunt minna; wast ukse peal tuli temal meele enne minikut mõne suutäie linnupettet wõtta. Metsa jõudes tuli temale parw tedri wasta, ninamees isasešt metsisest suurem. Küt ei puutund temasse, waid sihtis kesket parwe; püss paukus! ja ühe korraga langesiwad kuus tedre tema ette ühe laengega maha. „Aitüma! wana peremees!“ hüüab küt — „ma näen et sa sõna oled pidanud ja lubaduft täitnud“. Seal tuleb tal kuul meele, mis püssi ärategiale karistuseks kauba peale oli antud; tema mõtleb: ma tahan ülekohtusele teenitut palka kätte maksta ja hoolt kanda, et temal edespidine käik minu püssile nii kerge ei pea olema. Laadib püssi, paneb kuuli peale ja ütleb: „Tungi nõia mõlemist põlwelunst läbi!“ laseb sellepeale laenge tuulde. Et tal täna pikemat himu ei ole lindusi lasta, wõttab ta oma kuus tedre maast ja hakkab koju poole minema. Lagedale tulles tõuseb parw põldpüüsi tema nina eest üles, jälle üks teistest suurem neil ees. Küt mõtleb: kahju et püssi moonata jätsin, muidu olekssin wõinud siin teistkorda õnne katsuda. Linnud, kui olekssiwad tema mõteid äramõistnud, lasewad paar saja sammu peale ennast jälle maha. Tema laadib püssi ja sammub nende järgile. Linnud tõuswad teistkorda ülesse, küt laseb suure ninamehe eemale lennata, põrutab korra parwe ja waata! üks tosin püüsi langeb maha. „Tohoo!“ hüüab küt — „kui lugu pikemalt nõnda edasi lähäb, siis ei tohi ma muidu enam metsa minna, waid pean hobuse wankriga kaasa wõtma, misga linnu koorma wõin koju wiia.“

Ja lugu läinud tõeste nii õnnelikult edasi; tema saatnud igal nädalal terwe koorma lindusi linna turule müüa, ommetegi ei nähtud sellepärast neid metsades kuskil kahanema, waid küti arwates kaswis neid seda rohkem peale, mida enam tema eest ära häwitanud. Hõlpus ammet, kus linnulaskmine kui mängi asi näitas, teinud küti hooletumaks, hooletusega tõusis wiina himu,

nõnda, et tema nüüd enamiste ika kõrtsides wedeles ja arwast sealt kirju silmadeta õhtul koju tuli. Joobnud peal oli ta paari korra omast kaubast wana peremehega teistele kiidelnud, mis läbi jut laiale peasis ja rahwas rääkima hakkas, et küt oma hinge wana poisele olla müünud. Ühel õhtul selgel kuu walge ööl tulnud küt kõrtsist, laengis püss õlal, kus üks trop rebasid lagedal tema ette juhtunud; nende ninamees, tük maad teiste eel joostes, olnud nii ilus, et sooja peaga kütil aega ei olnud kauba tingimisi meele tuletada, mis temale keelanud suuremat elajat maha lasta. Tema tõstnud kiiresti püssi palgele, sihtind ja annud suure rebasele matsu pihta. Silmapilgul langes — ei kül lastut rebane, aga tema asemel küt ise surnult maha. Teisel hommikul leitud tema surnut keha wähem werst maad külast eemal wälja pealt, kus püssi kuul tema südamešt läbi läinud. Püssist wõis selgest näha, et ta ennast ise meelega ei olnud tapnud, sest et püss paar sammu temast eemal leiti ja püssi ots temast ära käänatud oli. Külamehed wiinud teda koju, hakanud kerstu tegema, kus üks suur must kass sagedast nende silmade ette tulnud, keda ükski enne ei olnud näinud. Surnu seisis laua peal, walge linaga kinni katetud. Kui kerst walmis saanud ja surnu keha tahetud sisse hakata panema, tõusnud meestele uus ehmatus. Lina surnu pealt ärawõttes, ei leitut seal enam surnut, waid üks õle kubu oli tema asemel laua peal, surnuga ühes oli kaa suur must kass ärakadunud, kes kedagi muud ei wõinud olla kui wana pois ise. Hiljemine tõusnud kuuldawaks, et ühel ligimail asuwal sortsil, kes kaua aega sängis põdenud, mõlemad jalad põlwest kangeks olid jäänud, nõnda et mees muidu ei wõinud käia kui kahe karguga. Selle mehe jalgu oli wist metsas tuulde lastud küti nuhtluse kuul alt ärawõtnud, selle eest et sorts tema püssi oli ärateinud.

Jut tunnistab awalikult, et kes kurjale werd annab, se müüb temale kaa oma hinge; ehk: anna sõrmeots kuradile, tema wõttab sind kõige käega tükis.

Paiklikud ennemuistsed jutud.

1. Miks Tallin ial walmis ei tohi saada.

Igal sügisel tõuseb korra pimedal kesköösl üks weike hal mehike Ülemiste järwest, lähäb mäge pidi alla linna wärawasse, ja küsib wärawa wahilt: „Kas lin juba walmis, ehk kas on weel midagi ehitamist seal?“ Kuda nüüd suuremates linnades enamist ika juhtub, et ehitamise tööl palju ial puhkamist ei leita, waid kui uusi hooneid ei ehitada, tuleb wanade kallal mitmes paigas kohendamisi, lapimisi ja teistte seadmisi, nõnda et palju ialgi töötahet ei ole, kus kõik ammetmehed puhkaksiwad. Aga peaks kaa kogemata ühel puhul kõik ehitamise töö seisma, siiski ei tohita seda järwe mehikesele kuulutada. Sellepärast on kohtu poolt linna wärawa wahtidele kindel käsk antud, halli wanamehikese küsimise peale igakord wastuseks anda: „Lin ei ole weel kaugeltki walmis, seal on palju ehitamisi poolikul, mis ehk mõne hea aasta aega ärakulutawad, enne kui kõik tööd korrale saawad.“ Wööras wanamehike wangutab siis wihaselt pead, pobiseb sõnasi, mis waht ei oska, pöörab kanna pealt ümber ja lähäb Ülemiste järwe tagasi, kus tema alaline asupaik on. — Peaks temale küsimise peale kogemata wastuseks antama, et walmis linnas midagi ehitamist enam ei olla, siis saaks sel samal tunnil Tallinnale ots tulema, sest et Ülemiste järw kõige weekoguga Laagna mäelt orgu alla langeks, ja linna kõigega ärauputaks.

2. Parknaha kaupmees.

„Waht hüüab linnas südaööd;
Kes sõidab ratsul salateed?“

Wanal ajal nähtud Laagna mäel sagedast kuuwalgel öödel üht raudriides meest kõrge walge hobuse seljas, kimp pargitud nahku kaenlas, mis tema teekäiatele müüa pakunud, kellega ta kogemata kokku saanud. Aga kedagi ei himustanud pakutut kaupa osta, sest et nahkadel wänge inimese hais külleşt leitud, mis oftjaid ärahirmutanud. Ühel ööl tulnud üks weike kitsehabemega wanamees ja küsinud: „Mis hinda sa, wennike, oma parknahkade eest tahad?“ Raudriidelane kostnud: „Mulla põrmus rahulist puhkamist, mis mulle tännini weel osaks ei antud.“ Wanamees hakkand taganõudma, mis wiga päraşt uhke ratsamees mulla fängis rahu ei leida, ja kes teda sealt igal ööl sõitma sundida. Raudriidelane annud wastuseks: „Ma olin omal ajal kuulus sõamees, Pontus mul nimi; ma lasin sõas surnud meeste nahad seljast nülgida, parkalil parkida ja neid siis hooste ja lojuste nahkade asemel tarwitada, nõnda et minu majas muud nahkasju ei leitud, kui pargitud inimeste nahkadest tehtud. Saapad mul jalas, wammus ja püksid, mis mul raudriiete al seljas, niisamati hobuse sadul, waljad ja muud rihmad, mis sa siin praegu näed, on pargitud inimeste nahkadest õmmeldud. Enne surma jäi weel hulk pargitut nahka järele, sest et mul sel puhul midagi nahkriistu enam turwis ei olnud. Kui ma teise ilma wärawasse jõudsin ja parajalt sisse tahtsin astuda, hüüdis wärawawaht: „Pea kinni! sind ei tohi ma warem sisse lasta, kui sa õmblemata pargitud inimeste nahad oled äramüünud, aga et sul luba ei ole pääwal hauast wälja tulla, pead sa öösel kaupa otsima, kes sinult nahku tahab. Sõida igal kesköösl kuke lauluni Laagna mäel teede ligidal ratsu seljas kunni nahkadele ostjat saad leidma.“ Ehk ma nüüd kül juba kahe põlwe rahwale nahku müüa olen pakunud, siiski ei tahtnud kedagi neid osta, sest et wänge inimese hais nahkade külles olla.“ „Noh“ — kostnud wanamees — „nimetatud wiga päraşt ei lähä mina sinu kaupa põlgama. Kui sa nende eest suuremat hinda ei küsi, kui lahtipeastmist ööseseşt sõiduşt, siis lööme käed kauba peale kokku. Astu hobuse seljaşt ja tule minuga ühes.“ — Pontus rõõmustas et kaupa oli leidnud, wõttis naha kimbu kaasa ja hakkas wanamehega seltsis minema. Aga ostja

wiinud teda otsekohe põrgu. Ukse läwele jõudes wõtnud wanamees oma tõsist kuju — sarwed peas ja saba taga — lükand Pontuse tuppa ja hüüdnud koleda healega: „Pontuse nülitud meheд, astuge ette!“ Seal tulnud nahata mehi karja kaupa kokku, kes kõik werise lihale kattet tagasi pärinud. Wana peremees ütelnud hambid irwitates: „Nülgige temal nahk seljast ja wenitage iga pääw nii kaua tema nahka, kui teie lihale ja kontidele küllalte kattet saab.“

3. Porkuni preili.

„Mis tulewalgust tiigi peal
Waht öösel tähel pannud?
Kas kaugelt wana rahwa heal
Sest sõnumid meil' annud?“

Ööwahtide suust teadnud rahwas wanal ajal ümberkaudu paljugi imelikust tulewalgusest rääkida, mis Porkuni tiigi peal enamist igal kesköö l nähtawal olla. Tuluke kerkinud kui põlew küünal äkitselt wee alt ülesse ja kustunud tunni aja pärast jälle ära. Ehk tiigi tuluke, kül wanast juba rahwal tutaw asi olnud, ja palju inimesi oma silmaga tiigi walgust näinud, siiski ei teadnud kedagi asja sündi pikemalt äraseletada. Wiimaks leitud Haljala kihelkonnast üks wanarauk, kes sellepoolt sügawamat otsust wõinud anda. Tema jut kostnud nõnda. Mõni sada aastat enne Rootsi aega elanud kindlas Porkuni lossis üks wahwa sõamees rüütlite seisusest, kes kui põismees oma noore õega majapidamist tallitanud. Rüütel pidanud kui sõamees sagedust kodunt ära olema, kus tema õde ühe nooremehega sõbrust sigitanud, mis kaugemale läinud kui mõlemad ette wõinud arwata. Kui preili oma olemist nii pikalt tunnud, et naise tanuta enam ei arwanud läbi saama, pidand ta nõu juhtund õnnetust wennale ülestunnistada. Tema läinud ühel pääwal wenna kambri, langend tema ette põlwile, tunnistanud oma eksimist, ja palunud luba, ennast nooremehele lasta laulatada. Wend tõukanud teda tulises wihas kui koera jalaga eest ära, lasknud õe eksitaja tuppa kutsuda, löönud mõõgaga temal pea otsast maha, et weri preili peale langend, kes ehmatusses ära minestanud. Siis käskind rüütel kest tiiki jäe sisse hauku raiuda, wedanud ise õe karwupidi sinna ja lükand teda elusalt üle pea jäe alla wette; ise jäänud ta nii kauaks haugu kaldale walwama, kui wiletsal loomal elu peastmise lootust enam ei wõinud olla.

Aga et õnnetu preili pattu kahetsemata wägiwaldselt surma leidnud ja kirikliku õnnistamiseta märga hauda pidanud langema, sellepärast ei wõinud tema hingele seal rahupõlwe tulla, waid rahuta hing pidada igal ööl küünla wiisil tiigi peal paistma. — Kui kiriku õpetaja wanarauga jutu kuulda saanud, läinud ta ühel pääwal weike lootsikuga sinna kohta tiigi peale, kust öösene tulewalgus tõusnud, õnnistanud matmise sõnadega haua paika, ja pidanud pika palwet, misläbi preili hing igawese rahu osaliseks oli saanud. Hiljemine ei ole kellegi inimese silm öösel Porkuni tiigi peal tulewalgust enam näinud.

4. Winguw jalaluu.

„Mis ta kisa kihutanud,
Nuttu healta ärgatanud?“

Kalewi poeg.

Jõepere Arukülast Kadrina kiriku poole minnes lähäb tee kitsast orust läbi, kus enne, kuda wanemad inimesed selgest weel mälestawad, öösel sagedast haledat wingumise healt kuuldud, mis kui piinatut looma kaebamine kostnud. Mõned möödakäiad nähta kuuwalgel ööl kaa kedra wiisil keeritamist, mis ehk kuuldud wingumist wõinud sünnitada. Pääwa walgel ei leitud sealt muud, kui üks inimese jalaluu, mis omas paigas liikumata seisnud. Kedagi ei teadnud tõeste ütelda, kas jalaluul öösese wingumise ja keeritamisega midagi tegemist olla ehk ei. Aga üks julge südamega Arukülа noormees ei leidnud warem rahu, kunni asja lugu temale selgeks saanud. Tema olnud paari korda seisma jäänud, kus teised hirmu pärast sammusi kiirustanud, seal näinud tema, kuda jalaluu keeritamine wingumist sünnitanud, mispärast ta salamahti nõu pidanud asja otsust põhjani tundma saada. Ühel kuuwalgel ööl läinud ta orgu, kuulnud juba eemalt wingumist ja näinud ligemale minnes jalaluu imeliku keeritamist. Tema waatanud tük aega naljakat kedertantsi ja näinud selgeste, et wingumine tõeste luu kiiresti ümberkeeritusest tõusnud. Seal karganud tema paari sammu edasi, sasinud mõlemate kättega luukedrest kinni, mis weel tema pihus sipeldanud, kui tahaks julge mehe

käest wägise pakku põgeneda. Aga tugewa mehe nahkkindad ja sepapihi sarnatsed sõrmed ei lasknud wangistut asja nii hõlpsalt omast käest putkama minna. Aega mööda lõpes jalaluu sipeldamine ja äkitselt seisis üks wõõras mees luuhoidja ees, kes kui tuulest sinna oli wisatud. Wõõras mees pajatas: „Tuhat tänu sulle selle heategemise eest, et sa mind pikast piina põlwest tulnud peastma, kus minu waene hing rahu ei wõinud tännini leida. Kül käis rahwast paljugi mööda, siiski ei olnud kellelgi julgust tantsiwat luud oma kätte wõtta, kuda sina, hea mees, praegu tegid. Tallita pikemalt, kuda ma sulle saan tähendama, kõik nõnda, et minu wäsind hing ükskord puhkama saab, siis pead sina kuningliku palka oma waewa eest saama. Homme hommiku, kui koiduwalget tõstab, kaewa seie kohta, kus meie praegu seisame, üks seitsme jala sügawune ja kuue jala pikune haud, pane kont haua põhja hommikut wasta otsa, mine siis ja palu kiriku õpetaja seie, et tema palwe ja surnumatmise õnnistamisega mahamatab seda konti, siis peasen ma piinast ja saan igawese rahusse puhkama. Ma olin omal ajal üks rikas ja suur kuningas Rootsimaal, ülekohus kihutas mind seie maale sõdima, kus wäga palju waga werd minu läbi ärawalati, sellepärast pidin ma patude nuhtluseks sõa mässamisel siin paigas õnnetumat otsa leidma. Suurem osa wäge langes minuga selsamal pääwal, riismed, mis õnnekorral järele jäiwad, põgenesid pakku, et kellelgi aega ei olnud surnute peale waadata. Waenlased riisusiwad minu keha paljaks ja jätsid kui koera raipe seie maha. Hiljemine olid metsalised minu keha ära sõõnud, et muud temast järele ei jäänud, kui se ainuke jalaluu, keda seie winguma pandi, kunni kedagi tema peale juhtuks alastama, et luu saaks maha maetud ja minu hing patude piinast peastetud. Kui jalaluu seatud surnu wiisil on sisse õnnistatud ja kiriku õpetaja kolm labida otsa täit mulda tema peale on wisanud, siis ära täida hauda weel mullaga, waid oota senni kui kiriku õpetaja on koju läinud. Pärast kaewa hauda hommiku poolt sõrwast weel poole jala osa sügawamaks, sealt leiad sa oma waewa palka. Leitud rahast maksa 25 taalrit kiriku õpetajale matmise eest, lase wiiskümmend taalrid kiriku waestele jagada, mis sellest üle jääb on kõik sinu oma, misga sa teha wõid, kudas sa ise tahad.“ Nõnda rääkides olnud wõõras niisama imelikult mehe silma eest ära kadunud, kuda ta sinna tulnud.

Mees pannud ühe waija kohale märgiks, kuhu hauda pidi kaewama, läinud siis koju labidat tooma ja olnud koidu piiril

juba tõõl, kuda temale olnud õpetatud. Jalaluu seisnud waija kõrwas liikumata, kuda teda sinna maha oli pandud. Lõune ajal saanud haud walmis, mees pannud jalaluu sisse ja läinud siis kiriku õpetajat sinna paluma, kellele ta oma ööjest juhtumist otsast otsani könelenud, siiski ei lausunud ta matmise palgast sõna, sest et ta isegi weel ei teadnud, kas ta midagi pidand leidma, ja tühja lubamisega walelikuks ei tahtnud jääda. Kiriku õpetaja pannud kül wäga imeks, mis ta mehe suust kuulnud, siiski ei tõrkunud ta pikemalt wasta, waid läinud mehega seltsis rahutumat inimese konti ristirahwa wiisil maha matma. Pärast õnnistamist ja kiriku õpetaja äraminikut kaewanud mees õpetust mööda hommikut wasta haua sõrwast poole jala osa sügawamaks, seal tulnud üks lai waskne kaas maa seest temale wasta. Kaant lahti kangutates leidnud ta ühe nelja toobri suuruse waskkatla, sõrwini Rootsi taalritega täidetud. Tema püüdnud kangiga katlat üleskergitada, mis kogunist wõimalik ei olnud, sellepärast jätnud tema tühja töö, wõtnud kuue seljast, lautanud maha, kuhu peale ta kord korralt nii palju raha pannud, kui turjal jõudnud ära kanda. Kannetud rahalasud puistanud tema natuke maad põõsaste warju maha, kunni katel põhjani saanud tühendatud; katla põhjas olnud weel ligi poolkülimitu osa selget kulda. Tühja katla jätnud ta sinna samasse, täitnud haua mullaga täis, silitanud siis pealt ühetasa ja läinud külast hoost tooma, misga warandust ära wedada. Aga hobusel olnud kakskord tugewast wedamist, enne kui kõik raha ärawiidud. Nüüd tasunud õnnelik rahaleidja kiriku õpetajale matmise palga, annud kaa wiiskümmend taalrit waeste osa õpetaja kätte ja palunud neid kiriku waestele ühetasa ärajägada. Mõne pääwa pärast ostnud ta enesele kaks tugewat hoost ja ühe rautatut wankri, pannud raha koorma peale ja läinud omalt kohalt ära. Kuhu? — Seda ei ole hiljemine kedagi kuulnud; aga arwatakse, et ta üle mere kas Soome- ehk Rootsimaale olla läinud, sest et leietud taalrid kõik Rootsikuningate raha olnud, mis seal enam maksab kui meie maal.

Pärast seda aega ei olnud kellegi kõrw orus jalaluu wingumist enam kuulnud, mis enne matmist weel minu suurisa mööda käies mittukorda oli kuulnud.

5. Paigast läinud järweke.

„Juhi jälgi, järwekene!
Wana põlwe piiredele.“

Wõru linnakeseſt Pihkwa poole minnes seisab seitsmendama wersta samba taga, maanteest pahemat kät, sügawas kitsas orus üks weike järweke, sõmerliiwa küngaste wahel. Pool wersta kaugemal, libamiste mööda mäge üles kõrgemale minnes, seisab niisamati pahemat kät teest üks ümmargune weike org sõmera küngaste keskel, mis põhja pool sõrwast selgest tunnismärki annawad, et weelaened, sealt ükskord läbiminnes, künka seina olla maha kiskunud. Ida-lõunat wasta orukese kaldal kaswab praegu ilus kasemetsa salguke, ja metsa wahelt ulatawad paar weiket talukest waataja silma, kuhu teise poole metsa ääre paarkümmend aasta eest üks koolimaja on ehitatud. Sinna tähendatud paika wiiwad meid wanaaegsed jutu jäljed, kellest alamal sedamaid saame kuulutama, mis rahwa suu räägib.

Mõne saja aasta eest seisnud nimetatud orus üks weike järweke selge hõbeda karwa weega, haljas muruliste kallaste wahel, praeguse kasemetsa asemel haljendanud kõrgel kaldal kaunis tammik, tammiku warjus üks ükſik kena talu, mis juba eemalt nõukat peremeest tunnistanud. Ümberkaudse praeguste talude asemel, mis mõlemil pool maanteed siit ja sealt teekäia silma ette tulewad, olnud wanal ajal lausa lehtpuu mets. Aga läkki järwele tagasi, kelle pinna peale päikese paistel tammik ja talu oma kuju maaliwad, kus palju ial laenete kortsu näha ei ole, sest et kõrge kallaste keskel järweke maru ja tuule mängi palju ei saanud märkama. Talu pererahwas tõiwad järwest igapääw tarbliku keelekastet ja keeduwet, ja karastasiwad palawal suwe ilmal oma tülpind kehasi järwes. — Talu kõige ülem ja kaunim warandus oli peremehe ainuke tütar, kes kui orjawitsa õilmeke wiie tugewa wenna seltsis üleskaswis ja ilusama lille kombel õitses, nõnda et teist tema sarnast piiga ei ligemal ega kaugemal kusagil ei leitud. Tema waga ilmasüüta süda näitas kaa sellepoolt lille sarnane, et ta ise ei teadnudgi, mis rõõmu ta oma jumetusega teistele, iseäranis nooremeestele tegi. Kosilasi käinud temal kül juba mitukorda ja mitmelt poolt, siiski ei olnud temal lusti ega tahtmist nii wara naiserangisi oma kaela lasta panna. „Mehele mine-

misega on mul küllalt weel aega!“ naeris ta wanemate ja wendade wasta, kui kosilased asjata ukse läwelt koju poole ratsutasiwad.

Ühel pääwal juhtunud kogemata üks noor suurtsugu rüütel Kirupää lossist Wastselinna minnes järwe talust mööda ratsutates kaunist tütarlast järwe kaldal silmama, mis himustust rüütli südamesse hakkanud kihutama, et tema edespidi ööl ega pääwal nähtut piigakest enam ei wõinud meelest unustada. Kui tema sellepärast kuskil rahu ei leinud, püüdnud ta mitmel wiisil asjatallimisel rahwale waletates järwetalusse teed wõtta, kus peremees ehk perepojad temaga jutustasiwad, aga tütarlaps ial nähtawale ei tulnud. Et ette wõetud kawalus nurja läinud, pidanud noor rüütel uut kawaluse nõu, kuda tema õnnekaupa piigaga wõida kokku saada. Tema luurinud mittu pääwa salamahti järwekese ümber, kunni ta ükskord silmapilku leidnud piigaga üksi jutule saada, ja oma südame igatsusi temale kuulutama. Ehk kül tütarlapsel pisemat armastust tema wasta ei olnud, siiski ei tohtinud tema järsku suurtsugu nooremehe wasta hakkata törkuma, kes ehk põlgamise pärast tema wanemate ja wendadele palju kurja oleks wõinud teha. Hädа pärast pidanud tema rüütli armastuse pakumist kannatama, ehk tema kül ial pisemat ligistamist ei sallinud, mis tema neitsiliku olemisele oleks wõinud sõimu teha. Kui wanemad ja wennad tütarlapse kindlust tundma saiwad, ei pannud nemad selle wasta, kui suurtsugu wõõras enamist igapääw nende talusse tuli, kes ehk omas südames lootis, kogemata ükskord silmapilku leida, tütarlast oma armastuse wõrku püüda. Rüütli palumiste peale wastas piiga igakord: „Aus herra! teile prouaks minu sugune ei kõlba, sest teie olete kõrge saks ja mina madal talupoja tütar, ja teile kasunaiseks kaisutada tulla, ei ole mul mitte wähemat himu. Sellepärast oleks minu arwates kõige parem, et teie mind unustaksite ja oma sugu rahwa juure tagasi lähäksite.“

Ühel pääwal istunud nemad jälle kahekeste järwekese kaldal laia tamme warjus, kus rüütel wana wiisi oma tulipalawat armastuse pilli tütarlapse kõrwa oli puhunud, tõutates, kuda ta ennemine, kui wõimalik oleks, kümme korda oma elu tahaks anda, kui armukeseſt lahkuda. Piiga palunud alandlikult wasta: „Ärge tulge mind pilkama! mina ei tohi ega taha teie tõutamisi uskuda, mis tuuleſt tulnud ja tuulde jälle lähäwad. Teiega sõbrust pidada, seisab mul hinge wasta. Teie ei wõi minu üle ial wõimust saada, sest ma wõin teile tõt mööda ütelda, ennemine lasen

ma oma elu wõtta, kui oma au narrida. Teiega ei tohi mul pikemat sõbrust olla." Rüütel kostnud: „Nii tõeste, kui se selge järweke siin meie silmade ees oma paika ei saa kuatama, ega siit teise kohta minema, — niisama tõeste peab minu armastus sinu wasta ükski igaweste muutmata jääma." — Sedawiisi olnud ta weel ligi õhtuni tütarlast oma poole kiusanud, kunni ta wiimaks nukral meelel koju poole hakkanud minema, iseenda ja tütarlapse peale wihane, et asi paremine korda ei saanud minema.

Pererahwa ehmatus ja imestamine Järwetalus ei olnud teisel hommikul pisukene, kui nemad ülestõustes õue minnes järwekest ukse ees enam ei leidnud, waid tema asemel kõntsa ja muda niiske liiwa sõmera peal. Tütarlaps tõstnud, eilist nooremehe tõutamist meeletuletates, omad silmad taewa poole, et wanaisa temale nii awaliku tunnismärki oli annud. Aga rüütel ei julgenud selle peale oma jalga enam Järwe talusse tõsta, kus taewa wägi tema tõutused sedawiisi waleks olid tunnistanud.

---

6. Narwa kaupmehe tütar.

Narwa linnas olnud wanal ajal põhjatu palju rikust, kus kaubaajamine Kungla saarega ja teiste üle mere maadega aast aastalt neile rikust ja wara uuest peale kaswatanud. Räägitakse et igal suwel wõõra maade kauba laewu sadande kaupa Narwa sadamasse kõigelt poolt kokku tulnud, wõõra maade kaupa sinna tooma ja meie maa kaupa sealt ära wiima. Kaup jooksnud Narwast jälle kahte arusse, üks osa weetud Tartu, teine suurem osa Pihkwa kaudu Wenemaale, mispärast suwel Narwa kaupmeeste lodjad ühte puhku jõe ja Peipse järwe pinda pidanud rõhuma, nõnda kui talwel suured killa woorid jäe peal teesi käinud tallamas. Ühel Narwa kaupmehel olnud räägitud ajal nii rohket warandust, et maja al suured keldrid põrandast laeni kulla ja hõbeda tündritega täidetud seisnud; aga rikal mehel ei olnud enam lapsi Jumalast antud kui üks ainuke tütar, kes pärast wanemate surma kõik naudi endale pidi pärima. Igamees wõib arwata, et siin kosilaste puudust ei wõinud olla, sest et rikad tütarlapsed niisama kõrgel hinnal seisiwad ja otsitawad olid kui meie päiwil. — Rikal kaupmehe tütril käinud kosilasi kõigelt maadelt, nende hulgas kaa suurtsugu rahwa poegi, siiski ei wõetud kellegi wiinad wasta.

Kuda asjalugu mõnekorra maailmas juhtub, et rikaste ja waeste tütarlaste mõtted ja tahtmised kosja asjus hoopis teise teele jooksewad, kui nende wanemate soowimised, mis üks teisega kokku ei sünni: nõnda juhtund kaa lugu siin käima. Senni kui wanemad kas rikast, ehk suurtsugu wäimeest ihaldanud, olla tütreke nende selja taga salamahti endale üht armukest walitenud, kellel ei kuulsat nime ega rikust, ega muud midagi olnud, mis teda teiste üle kõrgemaks oleks wõinud tõsta: siiski armastas teda rikas neitsi kõigest südamest ja tõutanud omas mõttes, kas selle noore mehele minna ehk wanaks piigaks raha kastide taha hallitada. Tema teadis kül niisama selgest kui tema armuke, et rikad wanemad niisuguse paljap — lise kosilasele oma ainukest last ei saa andma; aga nemad lootsid ja uskusiwad teiselt poolt niisama kindlast, et midagi kogemata õnnekorda neile appi wõiks tulla. — Seal purjatanud ühel pääwal üks uhke noor Rootsi kuningas Narwa sadamasse, astunud laewalt ja wõtnud otsekohe teed rika kaupmehe kotta, kuda linna rahwas arwanud, wist raha laenamise pärast. Aga mõne tunni pärast olnud kõiges linnas teadaw, et noor kuningas rika kaupmehele wäimeheks pidada saama. Suur ja uhke kosilane oli wanematelt silmapilgul rõõmuga wasta wõetud, nõnda et neil kogunist meele ei tulnud enne kosjawiina wastawõtmist tütre käest minna küsima, kas tema kaa tahta ehk ei tahta? — Tütre wasta tõrkumised ja walatud silmapisarad peeti kui lapse rumalus naeru asjaks, ega wõetud neid kuuldagi, waid tütarlaps sai wanemate sunnil kuningale kihlatud ja nädala pärast pidid pulmad tulema. Paar pääwa enne pulme saanud kuninga pruut weel endise armukesega ühel pääwal salamahti kokku, kellele tema üht kallist kuldsõrmust igaweseks mälestuseks kinkinud, seal juures ühtlase tõutunud, et kui muud peastjat temale ei tulla, siis pidada surm teda Rootsi kuninga käest peastma. Sähärdusi ähwardamisi olla tema juba enne seda mittukord wanematele kuulutanud, aga kes seda wõis uskuda ehk selleest pikemat lugu pidada.

Pulmad peetud kül wäga suure ilu ja lustiga, aga nooriku südames ei leitud pisemat rõõmu, waid tema näitand kui põua kätte närtsinud lilleke wälja. Kui nüüd kuningas pärast pulme noorikuga laewale läinud ja koju poole tahtnud hakata purjetama, minestanud noorik mitmel korral ära, et teda pool surnult laewale kanneti. Teisel pääwal, kus laew juba kõrgel mere pinnal ujunud, ehitanud noorik ennast nende ehtedega, misga teda laulatud ta tahtnud laewa laele minna wärsket tuuleõhku hingama.

Kuningas talutanud teda oma käe kõrwas treppi mööda ülesse; laewa lael edasi tagasi luusides karganud ta ühe korraga äkitselt üle sõrwa merde, warem kui kedagi temale wõinud appi minna. Wanemate südame walu olnud kül raske, kui neile tütre õnnetumast surmast sõnumid toodi, — aga mis se enam wõis aidata? surnut ei jõua meie kahetsused enam elawaks teha.

Räägitakse et weel praegu, kui Rootsimaa poolt tuul mere laened tantsile kihutab, tuulehoo ja marude kohina keskelt ärksad kõrwad mere ääres kuningliku nooriku nutu healt peawad märkama.

7. Kus Narwa endine warandus magab.

Ülemal räägitud Narwa linna rikuse päiwil tulnud ükskord kuri waenlane Wene wai Pohla maalt suure sõawäega kodanikusi riisuma. Õnnelt saanud linna rahwas paar pääwa enne waenlaste tulikut salakuuljate läbi sõnumid, nõnda et neil weel aega olnud suuremat osa kulda ja hõbedat kokku korjata ja jõesuhu mere ligidale maha matta. Siis pandud linna wärawad kinni ja wahid igale poole kantside peale; toidu moona leitud nii rohkest linnast, et neil nälja kartust ei wõinud tulla. Kindlad müürid ja kantsid linna ümber, sügaw lai jõgi ühelt poolt, ja weega täidetud wallikraawid teiselt poolt, ei lasknud waenlast sisse tulla, kes ligi sügiseni linna ümberpiiras ja wiimaks asjata koju poole pidi minema. Pärast waenlaste lahkumist ei olnud linna kodanikudel midagi kiiremat tööd ette wõtta, kui jõesuhu minna ja sealt peitu pandud warandust wälja tuua. Aga õnnetumal wiisil olnud nemad waranduse wäga mere ligidale jõe põhja matnud, kus kanged tuulemarud mitmel puhul põhja sügawalt üleskergitanud, raha tündrid üks teise wasta puruks löhkunud ja merest toodud liiwaga hiljemine kõik kinni matnud, mispärast wäga pisut maha maetud rahast hiljemine kätte saadud. Suurem osa wanapõlwe warandust magab täna pääwani jõe ja mere põhjas, ei tea kes õnnelaps temast osa saab?

8. Waskjalasilla piiga.

Ennemuiste läinud ühel ladusal waiksel suwe õhtub üks waga piiga Waskjalasilla ligidale jõkke suplema, palawa pääwa kurnatust karastama. Taewas olnud selge, tuule õhk mähe, ja lähämast lepikust kostnud ööpika laul. Kuu tõusnud taewa sõrwast ja waatanud lahke silmaga tütarlapse pärga, walge ruugeid hiuksid ja punasid palgeid. Piiga süda olnud waga, ilmasüüta, karsk ja puhas, kui allika wesi, mis põhjani läbi paistab. — Ühe korraga märkanud tema ilutsemas südames tundmata igatsust tõusma, mispärast ta enam ei raatsinud oma silma kuupalge pealt ärakäända. Sest et tema nüüd waga, karsk ja ilmasüüta olnud, on kuu teda armastanud ja tõutanud temale sala igatsust ja südame soowimist täita. Aga wagal piigal olnud se ainuke soowimine südames, mis ta ei usaldanud awaldada ega kuult paluda: siit ilmast lahkuda ja kõrgel taewa al kuu juures igawest elada. Kuu tunnud kaa awaldamata tema südame mõtted ära.

Ladusa õhtu tuuleõhk olnud jälle pehme ja waik, ööpik laulnud läbi ööd lepikus, kuu waatanud Waskjalasillal jõepõhja sügawusse, aga ei mitte enam ükspäine kui enne; piiga armas silmnäuke waatanud temaga seltsis jõkke, laeneteст läbi põhja sügawusse, ja jäänud sest ajast täna pääwani kuu külge nähtawale. Seal kõrgel taewa lautusel elada piigake nüüd kül rõõmus ja küllusses, ja soowida et kaa teised tütarlapsed temaga selle õnne osalisеks wõiksid saada. Lahkelt waatada tema silm sellepärast kuuwalgel ööl kõrgelt maa peale ja meelitada põrmulisi õdesi endale wõõrsiks. Aga et neist kedagi tema sarnaline waga, karsk ja ilmasüüta ei olla, sellepärast ei wõida kaa kedagi tema juure kuule üles minna. Kuu piigake pöörata wahe wahel omad silmad kurtes ära ja katta musta linikuga oma palged kinni. Siiski ei kautada tema sellepärast weel lootust, waid loota ika weel, et ehk edespidi kedagi neist maapealsetest õoedest saada nii waga, karsk ja ilmasüüta leitama, et kuu neid oma juure wõida kutsuda, õnnelikust elust osa wõtma. Sellepärast pöörada kuupiiga aeg ajalt kaswawa lootusega omad silmad maa peale lahkelt naeratates ja linikuta maha, kui sel õnnelikul õhtul, kus tema esimest korda kõrgelt taewa alt Waskjalasillale jõkke alla waatanud. Aga kaa paremad ja mõistlikumad põrmupõlised tütarlapsed saawad eksima ja kogemata eksiteel laugema, ega ole kedagi neist nii waga,

karsk ja ilmasüüta, et ta kuule seltsiliseks wõiks minna. Se lugu tehta waga kuupiigakese südame uueste nukraks, tema pöörda omad silmad meilt ära ja mässida oma palged jälle musta leina linuku katte alla warjule.

---

9. Emmujärw ja Wirtsjärw.

Hilja aega pärast seda kui wanaisa heldus inimeste sugu meie maale elama asutanud, maapinda wiljakandjaks neile õnnistanud, metsad lindudega ja neljajalgsetega täitnud, olla tema kaa ühte järwe loonud, selge, külma ja karastawa weega, kust rahwas igal ajal karastawat keelekastet wõinud leida. Kõrgel järwekaldal kaswanud haljendawad tamme ja pärnapuu metsad, metsade warjul õitsenud ilusamad lilled ja puie ladwil wilistanud koidikul ja widewikul laululinnud, et üsna lust ja ilu igalt poolt inimeste südant rõõmuga pidanud täitma. Seesugust õnnepõlwe olla wanaisa tahtmine lastele walmistanud. Aga rahwa õnnepõlwel ei olla pika wiibimist, sest inimesed läinud ülemeelikseks, teinud, mis kuri süda neile käskinud ja läinud aega mööda hoopis hukka, nõnda et wanaisa neist midagi meelehead enam ei saanud, waid kõrwad temal alati nende kurjust kuuldes ubisesid. Seal ütelnud wanaisa ühel päwal: „Ma tahan ülekätte läinud lapsi nende kurjuse pärast karistada, mis ma sellega teen, et karastawa wee kõige järwega nende käest ärawõtan, misläbi et ehk jänu piinamine neid parandama ja pika mööda parema teele juhatama saab. Ja waata! ühel pääwal tõusnud lõune poolt must ähwardaw äikese pilwe ülesse, tulnud ligemale kunni Emmujärwe kohta, kuhu pilwe kui puhkama jäänud ja oma sõrwa samba kombel järwe poole langetanud. Äkitselt hakkanud järwe wesi kihisedes sammammult kõrgemale kerkima, tõusnud kühmul niikaua, kunni ta pilwe sambaga kokku puutund ja nõnda kadunud mõne silmapilgu pärast kõik wesi järwest, et piiska järel ei jäänud. Must äikese pilwe söudnud oma koormaga edasi, kadunud õhtu eel waatajate silmist. Paik, kus järw enne seisnud, leitud tühi, ega olnud muud kui muda ja kõntsa konnadele sinna jäänud; kaa seda kuiwatanud mõne pääwa pärast päikese terad ja tuuleõhud ära. Nüüd tõusnud rahwal suur kisa ja kaebamine jänu piinas, sest et nemad muud keelekastet kuskilt enam ei leidnud, kui seda, mis wihma

wesi madala paikadesse loiku kokku walgutanud. Aega mööda täitnud wihma sagarad ja kewalised lume sulad kaa endist Emmujärwe kohta kaldani täis, aga se oli pehme wirtsu wesi, mis täielist jänu ei kustutanud ega kehale karastust jõudnud anda. Rahwas annud järwele kui sõimuks Wirtsjärw nimeks ja antud nimi on täna pääwani järwele jäänud. Endised ilusad kõrged kaldad haljendawa lehtpuu metsadega ja õitsewa lilledega on ammugi järwe ümbert kadunud ja sood nende asemele tulnud, kus palju muud ei kaswa kui mõned kidurid männid.

Kui hiljemine jänu häda ülekätte läinud inimesi natuke parandanud ja nende häda kaebtused ja palumised igapääw kibedamast wanaisa kõrwa ülestõusnud, pehmitanud tema oma südant ja heitnud jälle armu nende peale. Siiski ei antud neile endist järwe enam tagasi, waid wanaisa laskis maa alla igasse paika kitsad urgasteed uurida, walas endist Emmujärwe wet sinna ja andis ühtlase weele käsku woolada ja sinna ja tänna maast ülesse kerkida, et inimesed oma jänu wõiksid kustutada. Et nüüd maa alused weesoonud talwel üle liiga külmaks ja suwel üle liiga soojaks ei saaks minema, teinud wanaisa tarkus seda seadust, et kewade külma-kiwi allikatesse pannakse, mis sügise wälja wõetakse ja talweks üks sooja-kiwi tema asemele pannakse, misläbi allikad ial ei wõi külmatada, kui muud weesoad, jõed ja järwed jäe katte alla lähäwad.

---

10. Toolse rannamehe tütar.

Toolse rannas elanud wanal ajal üks põhjatu rikas kalamees, kellel raha ja warandust mitmest põlwest juba päritud, arwamata seda, mis ta isa kokku olnud kraapinud, ehk mis tont temale peale wedanud. Temal olnud üks ainukene tütar, pealt nähes kaunima lillekese sarnane, aga seest poolt kurja täis. Isa warandus wenitanud tütrekese nina nii kõrgele, et tema arwates meie maal mehe poega ei wõinud olla, kellele ta mehele lähäks. Sest ei oleks muidu wiga olnud, kui tema noorimehi enda poole ise ei oleks awatellenud ja pärast pilkades häbiga oma teed saatnud, pealegi weel neid naernud ja rahwa ees tiutanud. Seda mööda kuda põlgtud kosilaste lugu pääw pääwalt igal pool tutawaks saanud, lõpes wiimaks peiuratsude teede tallamine, sest et noored mehed mõtlesiwad: hallitagu ülemeelne oma raha kastide

taga wanaks tüdrukuks, kelle liha peale päraſt hundigi hammas enam ei hakka.

Paar aastat läinud ſellepeale rahuliſt mööda, kus kedagi enam kosjas ei käinud, ſeal tulnud ühel hommikul üks wõõras ſuurtſugu koſilane, musta hobuſe ſeljas, iſe kullaſt ja hõbedaſt läikides, nõnda et wakſa wõrra wähamaks ei wõitud arwata kui kuningapojaks. Niiſuguſt koſilaſt ei tohtinud wanemad ega tütar põlata, waid wõeti teda ſuure au ja iluga wasta. Aga kui hiljemine koſilaſt ſõõmalauale paluti ei wõtnud ta kuiwa ega märga oma ſuhu, waid palus pruuti, kiireſt riidesſe panna ja tema koju tulla, mis ſiit kaugel ei olla, ja kus pulmapidud ja pulmaliſed nende tulikut juba ootamas. Sai piiga ennaſt ehtinud, tõstis peiu teda oma ratſu turjale, kargas iſe ſadulaſſe ja ſõitis kui tuul, et muud temaſt ei nähtud kui hobuſe kabja raua tuld kiwide wasta. Nemad jõudnud ſuure lagedale, ſeal ſeisnud uhke kiwiſt ehitatud mõiſa nende ſilmade ees, mis pulmaliſte lustikäraſt umiſenud. Peiu hüpanud hobuſe ſeljaſt, aitanud neidu kaa maha, wõtnud oma käe kõrwa ja läinud temaga pidude tuppa. Kole naerukiſa, mis tütarlapſel luuſt ja lihaſt läbi käinud, wõtnud neid toas wasta. Seal tõusnud raske kärgatus, kui oleks kõu müriſtamine maapinda lõhkunud! Selſamal ſilmapilgul olnud uhke mõiſa kõige pulmaliſtega otſekui ärapühitud, et neiſt riismekeſt üle ei jäänud.

Kui ümberkaudu rahwas kärina peale lugu läinud waatama, ei leitud ſeal muud märgikeſt, kui üks inimeſe kõrgune munakiwi ſammas, ſamba ülemal pool otſas mitu wõõti, mis kui helmekorrad kaela ümber jookſewad. Nõnda ſeiſab kiwiſammas täna pääwani Kaarli mõiſa Raudlepa küla wäljal ülemeeleliſte tütarlaſtele hirmutuſeks.

11. Nälja aja mälestuſe kiwikuhjad *).

„Au meeſtel, kelle mälestus
Nii kiidurikas rahwa ſuus.“

Kes Palmſes juhtunud käima, külap ſe kaa neid kiwi kuhjaſi näinud, mis mitmes kohas mõiſa wäljade peal ſeiſawad. Kuda wanem rahwas rääkida teab, on need kiwikuhjad kõik ühel kibedal nälja ajal ſinna kokku kannetud, mis nõnda ſündinud. Palmſe herradel olnud ammuſt ajaſt haritud wiiſiks wõetud rohket wilja kogu mõiſa aitadeſſe kokku korjada, et kui wilja ikalduſe läbi rahwale puuduſt juhtuks tulema, mõiſa ait neid wõiks uue leikuſeni toita. Seal juhtunud ühel aastal nii kibe nälg meie maale liikuma, et rahwaſt igal pool kui kärbſeid nälja kätte langenud. Kellel õnnelt weel niipalju jõudu olnud, et Palmſe wõinud minna, ſe oli kitſikuſt peaſtetud. Sedawiiſi kogunud ſinna aega mööda ſadande kaupa inimeſi kokku, keda Palmſe herra omaſt aidaſt ſöötnud, ja olla aitadel niiſugune Jumala õnnistus, et ſalwed ialgi tühjaks ei läinud. Ehk kül herra neilt midagi tööd ei tahtnud, ega neid mingi tööle ei ſundinud, waid armu päraſt neile leiba andis: arwas rahwas omalt poolt kohuſeks, herrale midagi tööd heategemiſe tänuks toimetada. Seſt et Palmſe wäljad wäga kiwiſed olnud, wõtnud rahwas ühes koos nõuks, kõik kiwid wäljadelt kokku koriſtada ja hunnikuſſe kuhja ülespanna. Need kiwihunnikud kutſutakſe ſellepäraſt: „nälja aja mälestuſe kiwikuhjad.“ Kuda räägitakſe, peab ſeſt ajaſt meie pääwani rohket õnnistuſt wilja poolt Palmſe wäljadel olema; ja kui kaa ümberkaudu ikalduſt juhtub, jääwad Palmſe wäljad puutumata, ſeſt et näljaste ſilma piſarad neid on koſutanud ja nende tänu palwed Jumala kõrwa ülesſe tõusnud.

*) Järgmiſed wanad jutud on kõik Palmſe mõiſa päris herrade ſugule kui kuſtumata auſambad rahwa mälestuſſe jäänud. Minu teades ei leita teiſt mõisniku ſugu meie maalt, kellele wanad jutud niiſuguſt aukrooni olekſid walmiſtanud, kui Baron Pahleni (ütle Paaleni) ſugule. Kus orjad oma wallitſejateſt ſäharduſt mälestuſt ülespeawad, ſeal wõib wähemgi äramõista, et need mehed rahwa sõbrad olnud, ja ſide, mis neid rahwaga kokkuköitnud, üks ſeeſugune olnud: kui wanemate ja laſte wahele loodud.

Wäljaandja.

12. Palmse herrade warjaja waim.

Juba wanast saadik olla rahwal tutaw asi, kuda Palmse herradel üks warjaja waim kaitsejaks olnud, kes neid igas häda ohus kahju eest hoidis. Kõik Pahlena sugust sündinud mehed olnud kõrge kaswuga ja tugewa kehaga, nõnda et nemad teistest ika wähemalt peawõrra kõrgemad olnud, niisamati jälle nende warjajad neist peawõrra kõrgemad. Nõnda räägitakse ühest herrast, kelle kõrgus piiratud kuuskedega ühetasane olnud mis kui tänaw rohuaiast läbi jooksnud. Kui nüüd herra meelt jahutades puie wahel luusinud, käinud warjaja tema kõrwas, näu poolt herra wärki ja kaa niisamati riides, aga tema pea ulatanud üle kuuskede. Mõnekorra kuuldud neid kaa teine teisega rääkima, aga ühel wõõral keelel, mis muud kedagi ei oskanud. Istunud herra sööma laual, ehk muidu istme peal, siis kükitanud waim tema kõrwal põrandal, ei ial mitte istme peal, aga öösel maganud herraga ühes sängis. Siiski wõida seda aruliseks korraks pidada, kus waim muu rahwale nähtawale tulnud, enamist jäänud ta wõõral silmal nägemata. Juhtund ükskord raskel katku ajal, kus raske tõbi rahwast sadande kaupa suretanud, ja haiged igal pool maas, aga kedagi neid aitamas ei olnud. Seal käinud Palmse herra igapääw külades haigeid waatamas, wiinud neile keelekastet ja muud keha karastust, trööstinud neid igawiisil, nõnda et tema kui ingel hädaliste silmal paistnud. Niisugustel käikidel nähtud tema waim ika tema kõrwas, kellel must kotike käes olnud, kust seest ta ühtepuhku udu wälja raputanud, et herra kui paksus udus olnud. Se sündinud sellepärast, et tõbi tema külge ei hakkaks.

Kui seesama herra nooremal põlwel sõamees olnud, ei saanud terariist ega püssi kuul tema keha külge puutuma, waid need põrkasid temast sedamaid ära. Küsiti tema käest, kas kuulid tema kehale walu ei teinud, siis kostis ta naerdes: „Ma tunnen kui wiskaks mind kedagi kadakamarjadega.“ Kui wana herra eluõhtu kätte jõudis ja teda siit ilmast ärakutsuti, seal oli warjaja waim temast lahkunud. Öösel enne surma kuulnud kõik mõisarahwas walju mürinat sõariistade kambris ja olnud nende meelest kui wisatakse sõa riistu ühest seinast teise, nõnda et kõik seinad ja põrandad wabisenud. Kellelgi ei olnud julgust koledat mängi waatama minna, mis peale keskööni wältanud; aga imelik olnud et haige herra woodis midagi sest kolinast ei kuulnud. Kui teenrid teisel

pääwal sõariistade kambri waatama läksid, kus nende arwates kõik segamiste risus põrandal wõis olla, seal leidsid nemad imestates, et iga tük wanas paigas naela otsas ripus ja mitte üht õmbliku wõrku sõariistade külles rikutud ei olnud. Öösene kuuldud müdin ei olla muud tähendanud, kui wana herra surmatundi rahwale ettekuulutada.

---

13. Kotka küüsist peastetud kuningapoeg.

Ühest teisest Pahleni herrast, kes noorel põlwel Rootsi sõawäel teeninud, räägitakse jälle niisamati kui endisest, et tema terariistade ja kuulide wasta warjatud olnud. Weel wanal eal, kus ta pääwa töö raskust ja palawust Palmses puhkas, pidand ta kogemata juhtumisel ühe kuningapojale peastjaks saama. Tema oli ühel pääwal jahi peal teistest kõrwale üksi weike jõe kaldale jõudnud, seal kuulnud ta äkilselt imeliku kohinat ja mühinat tuuleõhus, kui ligistawast rahe pilwest. Aga nii pikalt kui silmad ulatanud, nähtud taewas igalpool selge, pilwe jälge ei kusagil; ommetegi silmanud herra, terasemalt waates, lõune pool taewa sõrwas üht musta tombukest, mis kiirest ligemale tulles ja suuremaks paisudes kuuldud kohinat sünnitanud. Imestates pannud herra tähele, kuda must kogu muud ei olnud kui üks põhjatu suur kotkas; ja tema küüsis kõikus üks laps, kas elaw ehk surnu? kes seda wõis teada. Wana herra saanud sedamaid kotka olemisest aru, et siin loomuliku lugu ei olla, kiskund ühe hõbe nupu omast ülikonnast, lükand seda walmis laetud püssi sisse, sihtind ja paugutanud kotka kere peale. Kuri lind laskis lapse omast küüsist kukuda ja põgenes ise koleda wuhinaga pakku. Laps kukus jõkke; üks püssi paugust senna juhatud teener kargas lapse järele ja peastis teda õnnelikult uuest hädaohust. Lapse kaelas ripus kuldkeega üks pisuke kuld lauake, kuhu peale oli kirjutatud, et tema ühe kauge maa kuningapoeg olla. Wana herra andis kaks ustawat meest lapsele kaasa ja läkitas teda wanematele tagasi, kes kadund lapse pärast raskes mures olnud. Kuningas tahtnud nüüd oma poja peastjale tänuks rohkeid kingitusi saata, mis Palmse herra wasta ei wõtnud, waid ütles: ühe inimese peastetud elu eest ei ole ajaliku palka tarwis, sest sellega täitsin ma oma kohust. Hiljemine lasknud ta sinna kohta, kuhu laps wette oli sattunud,

ühe weski ehitada, mis praegu weel alles ja täna pääwani kotka-weskiks kutsutakse, aga ma kardan, et meie aegsest weskil käiatest palju kedagi leida ei ole, kes sest teab rääkida, misläbi weski oma nime oli saanud.

---

14. Mereneitsike ja Palmse herra.

Wanal ajal juhtunud ükskord üks Palmse herra mere ääres luusima, seal näinud ta kiwi otsas üht neitsikest istumas, kes kibedast nutnud. Herra astunud sedamaid ligemale ja küsinud, mis wiga pärast neitsike nii kibedast nutta. Neitsike wahtinud tük aega pisaras silmadega tema otsa, ohkand sügawast, aga ei annud pisemat wastust. Herra silitanud lahkelt temal pead ja palgeid ja küsinud teistkorda lahke sõnaga: „Räägi mulle oma südame kurbtust, sest mina ei küsi tühja nalja pärast, waid tahan, kui ial wõimalik, sind aidata ja pisaraid sul palgilt kuiwatada.“ Neitsike kostnud nuttes: „Sa oled üks surelik inimene, sellepärast ei wõi sa mulle midagi abi tuua, sest et mina kõrgema seaduse al elan, aga et sa minu wasta lahke oled, tahan ma sulle oma wiletsust kaebada. Waata, ma olen meretaadi ainuke tütar ja pean tõrkumata tema käsku täitma, ehk kül mul süda kipub lõhkema ja pisarad silmist weerewad. Täna hommiku sain ma käsku, õhtu eel laened kõrgele kohutada ja läbi ööd neid mässul pidada. Mõtlen ma selle peale, kui palju laewu ja inimesi seal hukka lähäwad, siis ei jõua ma kurba südant waigistada.“ Herra nõuda nüüd pikemalt järele, mispärast meretaat niisugust koledat mängi armastada, kust kellegile kasu ei saa, ja tütarlaps kosta: „Ma usun ta teeb laenete wõllamist üksnes tuuleemale lusti pärast, kellega ta sala sõbrust sobitanud, ja nüüd tuuleema pilli järel peab tantsima. Kui kedagi wõimu sõrmukse minu sõrmest jõuaks peasta, et mul wõimalik ei oleks laeneid kergitada, siis ei saaks minust isale pikemat tuge, waid tema peaks üksi koledat tööd toimetama.“ Herra palunud sõrmust näha ja leidnud, et sõrmus kogunist liha sisse kaswanud olnud, mis ükski wägi sõrmest ei wõinud tõmmata. Saanud herra tük aega wõimu sõrmust waatanud, siis palunud tema, et neitsike luba annaks katsuda, kas ehk wõimalik oleks sõrmust katki hammustada: „Oh, kui se sul wõimalik oleks!“ hüüdnud neitsi rõõmsast — „siis tahaks ma sind igawest tänada

ja sulle rohket waewa palka maksta!“ Herra sasinud hammastega tugewast sõrmuksest kinni, neitsi kiljanud korra walu pärast, — üks raks! ja sõrmus olnud keskelt katki. Neitsi langenud tänades herra kaela ümber, annud siis läbi näritud sõrmukse temale, üteldes: „Wõta enesele mälestuseks ja ära kauta ial ära, se saab sulle õnne tooma. Homme pead sa oma waewa palka saama.“ Siis läinud ta lauldes ja tantsides mere poole, istund üle laene tursale ja usunud kui lagle natukese ajaga nii kaugele et herra silmist ärakadunud.

Kui herra teisel hommikul uuest ärkades silmi laiale sirutanud, seisnud kaks tugewa raudwitsadega tündrit tema sängi ees. Kedagi ei teadnud otsust anda, kuda tündrid sinna olid saanud, sest mõisarahwa teades ei olla õhtul ega hommikul ühte wõõrast hinge seal käinud ja öösel olnud toa uksed lukkus. Tündrid leitud nii rasked et kolm tugewat meest neid paigast ei jõudnud nihutada, weel wähem ülestõsta. Kaant lahti kangutates leitud mõlemad tündrid sõrwini kullaga täidetud. „Jumalale tänu!“ hüüdnud herra — „nüüd wõin ma oma südame igatsust täita ja waestele head teha!“ Weel selsamal pääwal laskund ta walla rahwast kokku kutsuda ja jaganud iga pere osaks ühe kamalu täie kulda, misga ühe tündri ärakulutanud. Teisest tündrist kinkinud ta poole kiriku ehitamiste tarwis, teise poole jälle Tallinnale, misga linna ümber müürid saaksid tugewamaks ehitatud. Sealt on Palmse walla rikuse põhi wanast ajast tulnud ja weel täna pääwani sinna jäänud.

---

15. Kabeli ehitamine.

Sellepärast et Kadrina kirik wäga kaugel ja inimestel sandi teede ajal kirikus käimine wäga raske olnud, laskund üks Pahleni herra oma walla rahwale ühe kabeli oma kulu peal ülesehitada. Kui uus püha kojake walmis saanud, teinud herrale rasket muret, et kabelil kella ei olnud ja sel ajal kuskil meie maal kellawalajaid ei leitud. Herra palunud sagedast Jumalat, et taewa isa omal wiisil poolikut asja aitaks korrale toimetada. Seal tõusnud ühel pääwal kange maru mere peal mõllama, mis ühte rika killaga koormatud laewa raske hädaohtu oli wiinud. Laewa kippar olla suures hädas tõutanud, tema tahta lähäma kirikule kaks kella

kinkida, kui Jumal neid eluga kaldale aitaks. Paari tunni pärast läks marutuul waikema ja wiga saanud laew jõudnud õnnelt Palmse randa, kus laewa parandati, ja mis läbi kabel kaks kena kella saanud.

16. Palmse herra peastab Tallinna waenlaste käest.

Tallin, mis sellepärast neitsiks nimetatakse, et kedagi waenlane tema üle wõimust ei olla saanud, olnud ükskord terwe suwe waenu wäest ümber piiratud. Ehk kül müürid ja kantsid linna ümber tugewad, waenlast sisse ei lasknud tungida, siiski kippus aega mööda nälg linna rahwast piinama, misläbi häda pääw pääwalt raskemaks kaswis ja mõned nõdramad ahastusses meelt tahtsid äraheita. Seal kitsikus oli jälle üks Pahleni herra nende peastja. Kawaluse läbi laskis ta, kui tahaks näljaste linna kodanikudele moona läkitada, ühe killa koorma Laagna mäelt waenlaste leeri ligidale tallitada, kus toidu ja õlle waatidega koormatud wankrid sedamaid kinni tabati. Aga siin ei olnud palju pisemat kitsikut kui linnasgi, mispärast sõamehed kui näljatsed hundid moona kallale tormasiwad, et kellelgi aega ei olnud linna tähele panna. Seda lühikest wahe aega püüdnud Palmse herra linna peastmise tarwis toimetada. Tema lasknud mere kaudu ühe nuumatud sõnni linna alla wiia, kaa paari wakka linnakse jahu, mis kodanikud salamahti wasta wõtsiwad. Nüüd tehti sedamaid wärsket õlut, wiidi öösel suured tõrred linna wallide peale, pandi seal kummuli ja walati tõrte põhjade peale kääriwat õlut, nõnda et waht üle sõrwa maha walgus. Siis lasti sõn walli peale, kes ammudes ümber jookšis ja sarwedega mulda üles wiskas. Kui nüüd waenlased wahtus õlle tõrred wallide peal ja nuumatut sõnni olid näinud, kohkus neil julgus korraga pükši: „Wõtku se ja teine!“ hüüdsid sõamehed — „kes weel nii palju õlut jõuawad teha ja nuumhärjad wallide peale saata luusima, neid ei jõua meie nälja läbi linnast wälja ajada, waid lõpeme warem ise nälja kätte kui nemad.“ Teisel hommikul nähti, kuda waenlane leeri tühendas ja koju poole hakkas minema; aga Tallin oli jälle peastetud.

17. Palmse prouade surma kuulutajad.

Wanem rahwas räägib, kuda Jumal Palmse prouadele seda aruliſt õnne kinkinud, et ta neile igakord, enne kui siit ilmast lahkumine kätte jõudis, surma tundi ette lasknud kuulutada. Se asi sündind sedawiisi, et nemad mõne pääwa enne surma iseennast pidid nägema, kus kas nende wari kuskil neil wasta juhtus tulema, ehk seal tooli peal istuma, kus nemad haritut wiisil ise iga pääw istusid, ehk nende wari magas nende silma ees sängis. Juhtus kedagi enese kuju räägitud kombel nägema, siis teadis ta, et mõne pääwa pärast minik kätte tuleb, sest sedawiisi oli lugu nende emade ja emaemadega kaa olnud. — Ühel proual oli tema warjukuju üle läwe tuppa astunud ja kurwa näuga tema peale waatanud. Üks teine tahtnud parajalt lõunal sööma lauale minna ja näinud, kuda ta ise juba tooli peal istunud.

18. Kodukäijate küt.

Minu kadund suurisa mälestas oma poisikese põlwest weel mõnda Kaarepere wana herrast rääkida, kes kui kuulus kodukäijate küt ial öö ajal muidu teedekäiki ette ei wõtnud, kui hõbe kuulidega laetut püs kaasas. Kaarepere ümberkaudu leiti wiimaks kõik öösesed hulgused ärahäwitatud, et neist kuskil enam nähtawalt inimeste silma ei ulaldanud tulla, aga teistes paikades leiti neid sagedast. Nõnda oli ükskord Haljala kirikuõpetaja kadund wana herrat endale appi palunud, sest et tema kiriku aia ligidal elades palju ial öö rahu ei leidnud. Kui wana herra sinna läinud, olla temal esimestel öödel wäga palju tegemist, enne kui kiriku aiale rahu jõudis saata. Neli ja wiis püssi pauku kuuldi enamist igal kuuwalgsel ööl, kunni wiimaks linnud kütti silma eest lõpesiwad. Siiski pilkas teda tük aega üks pik naisterahwa kuju, mis iga õhtul esimese kuke laulul kest kiriku aeda ühe haua peale tõusis, herra lasknise järgil kui udu tema silma eest ärakadus, aga paar silmapilku hiljemine jälle wana paiga peal seisis. Herra oli juba paar tosinat hõbe kuulisi tema peale ärakulutanud, ei siiski waenlaseſt jagu saanud. Seal tulnud ühel pääwal üks wana taadike Toolse rannast ja kiitnud herrale nõuks hõbe

kuulisi kartmata naisterahwast huntide ette kihutada, kus tema wistist otsa leiab. „Mul on“ — ütles rannamees üks nõiarohtudega suitsetud koer, mis teda siit jooksu saab kihutama, siiski peame ootama, kunni küünla kuuni, kus huntidel jooksu aeg tuleb ja neid palju koos on.“ — Et herral waenlase wasta paremat nõu ei olnud, wõttis ta rannamehe abi tänuga wasta, lubas nimetatut ajani oodata ja siis kahekeste suitsetud koeraga kodukäija jahile minna.

Ühel kuuwalgel küünla kuu ööl mindi asja tallitama. Kirikust paari wersta kauguse seisis lagedal üks heinaküün, heintega täidetud. Sinna pani rannamees ühe tutawa julge südamega mehe kolme arulise raudhargiga wahiks, et kui jooksik huntide eest põgenetes küüni peaseks warjupaika otsima, waht teda sealt ärahirmutaks. Nohkest tund aega enne kesköödd läks herra rannamehega kiriku aeda, kus tutaw kuju juba nende ees haua peal seisis. Herra tahtis esiteks weel korra püssi õnne katsuda, mispärast ta püssi tugewast laengis ja kolm hõbe kuuli sisse pani; tema sihtis tük aega osawalt, põrutas siis pauku! — kus kuju ärakadus, aga ligemal silmapilgul jälle nende ees seisis. Nüüd äsitati koer tema peale, kes walget kuju sedamaid kiriku ajalt ära peletas, otsekohe soo poole. Kuju lippas ees, koer haukudes tema kannul. Ei kuigi kaugel sealt tuli karjake huntisi, ümberwates rohkem kümme tükki; koer käänas teelt tagasi, hundid kõik kodukäija jälgil. Aga walgel kujul nähti jalad al kui linnu tiiwad, et hundid pooleltki tema järgi ei jõudnud. Sammu kolm neli küünist eemal hüppas ta kui oraw ühe raksuga pealmisest ukse haugust küüni, istus ukse läwele maha ja riputas jalad üle ukse wälja. Natukese aja pärast jõudsid hundid sinna, wahtisiwad põlewil silmil ülesse, kus kodukäija istus, aga ei wõinud mööda seina ülesse minna. Kodukäia sealt neid ärritama! Tema sirutas korda mööda parema, siis jälle pahema jala huntide poole, kus juures ta igakord hüüdis: „Kuts! wõta se jalg! kuts! wõta teine jalg! Ei anna kumbagi: mõlemad mul oma jalad!“ — Waht tema selja taga waatas natuke aega seda mängi, sasis siis mõlemate kättega hargiwarrest kinni ja tõukas teda ühe tugewa wopsuga huntide ette üle pea maha. Silmapilgul murdsid hundid teda ära, et pisemat riismet üle ei jäänud.

Teisel hommikul läksid herra ja rannamees kohta waatama, kus hundid öösel kodukäijale otsa olid teinud, aga ei leidnud nemad sealt suuremat märki maast, kui ühe kämbla laiuse peenikese linase

riide tüki ja kuldsõrmuse. Kui herra sõrmuse seest nime hakkas waatama, kahwatas tal silmnägu lumewalgeks, sest sõrmuse sees oli ühe naabri mõisa proua nimi ülespandud. Tema sõitis sedamaid sinna ja kuulis mõisa rahwa suust, et saksu sel korral kedagi kodu ei olla. — Mõne pääwa pärast tulnud herra leinariides üksi tagasi ja rääkinud, kuda proua mõne pääwa eest Tallinnas äkitselt ärasurnud. Kewade müünud ta mõisa ära ja läinud wõõrale maale elama, kust ta enam tagasi ei tahtnud tulla.

Pärast herra lahkumist peasid rahwa keelepaelad wangist lahti; seeal räägiti siis esiotsalt salamahti, pärast awalikult, kuda prouaga õiget lugu ei wõinud olla, sest kõik mõisa rahwas teadis selgest, kuda tema ühte ööd kodu ei olnud maganud, waid kui herra õhtul magama uinunud, suitsetanud tema, ei tea mis rohtu, herra nina alla ja läinud walges ööriides oma teed, kust ta wast hommikut wasta tagasi tulnud. Teised rääkinud jälle, kuda kadund proua ial ei toidu raasukest ega keelekastet oma suhu ei olla wõtnud, waid otsegu tuulest elanud, kui ta mitte öösesel salakäigil kuskil wõõrsil paigal oma kõhtu ei olnud täitnud.

Hädaohust peasnud kuningapoeg saab wendadele peastjaks.

Muiste päiwil olnud üks noor kuningas rängast haigeks jäänud, mispärast igale poole käskjalgu wälja saadetud arstisi otsima. Ehk kül lausujaid ja tarku rohkeste kokku tulnud, siiski ei wõinud ükski neist kuninga haigust parandada. Wiimaks toodud põhjamaalt üks kuulus tark, kes osawa silmaga sedamaid kuninga wiga äratunnud, et temal käed sõrmist küünarnukuni kullakarwa ja jalad warbist põlweni hõbekarwa, aga kõht sinikiwikarwa klaasist olla. Tark ütelnud: „Selle tõbe wasta ei aita ohud ega rohud, waid kuningas peab endale noore abikaasa kosima, siis saab tema kolme pääwaga terweks. Abikaasa peab karwa ja were poolt kuninga haigusega ühte minema, muidu ei ole arstimine wõimalik.“ Kuningas käskind nüüd kõiges kuningriigis niisugust naisterahwast otsida, kes teda pidada arstima. Mõne pääwa pärast leitud, et ühe sõawäe pealiku noorem tütar haige kuningale arstiks kõlbawa, sest et piigal walgerunged kullakarwa hiuksed, lumewalge hõbekarwa ihunahk ja sinised silmad olla. Kui neitsi kuningale näha wiidi, hüüdnud kuningas silmapilgul sängist: „Ma tunnen, se rohi saab mind terweks tegema!“ kargas sängist ja käskis jala pealt pulmad walmistada, mis selsamal pääwal weel peeti. Pulma õhtul, enne kui noorrahwas magama läinud, astunud üks käekatsuja wanaeit kuninga nooriku ette ja palunud luba kät katsuda. Natukese aja pärast rääkinud wanaeit: „Lühikeste õnnepääwade järel saawad pikad piinapääwad teile tulema ühe kurja õe pärast, aga Jumal laseb teile wiimsest pojast peastja kaswada. Teile saawad kolmest nurgawoodist kaksteistkümme poega sündima.“ Seda üteldes kadunud wanaeit kuninga proua silma eest, kui oleks ta tuulde sulanud. Aga tema wanem õde, kes ise kuningale abikaasaks soowis saada, wihkas nooremat selle õnne pärast ja pidas salanõu noorema õele kurja teha.

Noor kuninga proua toonud esimesel nurgawoodil kuus poega ühe korraga ilmale, kes kõik prisked ja terwed lapsed. Kuningas

juhtund sel puhul kodunt ära olema kui proua nurga woodile saanud, sellepärast saadetud üks teener kuningale sõnumid wiima, teine jälle lastele amme otsima. Kuningaproua wanem õde palkanud ühe nõianaise rohke hinna eest, kes lapsed pidada ärahäwitama ehk salamahti kõrwale saatma, nõnda et kuningas sellepärast oma abikaasa hakkaks wihkama. Nõiaeit moondanud ennast nooreks naiseks ja tulnud kui kogemata ammeotsijale tee peal wasta ja ütelnud: „Mina olen juba paarikorda suurtsugu sakste ja ülema rahwa lastel ammeks olnud, sellepärast wiige mind kuningaproua ette, sest et tema kusagilt paremat amme lastele ei wõi leida.“ Siis wiidi kuri loom kuninga prouale näha, kes omas hinges midagi sest ei teadnud, et tema õde seda naist kurjatööle oli palkanud.

Õõsel, kui kuninga proua maganud, wõtnud nõiaeit salamahti kuus poega kätkist, annud neid wanapoisile ja pannud kuus koera kutsikat laste asemele. Kui kuningas koju tulles neid kutsikaid näinud, mis tema abikaasa üteldi olewa ilmale toonud, süttis tuline wiha temal südames põlema, nõnda et ta käskinud: abikaasat kutsikatega tükis ärahukata. Aga et kuninga proua üks waga ja helde südamega inimise loom olnud, läinud kõik alamad ühes koos kuningalt andeks paluma: „Ega ühe ainukese süü pärast ommetegi inimesele surmanuhtlust tohita peale mõista!“ Kuningas wõtnud nende palumist kuulda ja annud prouale sel korral andeks.

Aga juba teisel nurgawoodil pidi teine süü wiletsa proua kaela langema. Juhtus õnnetumal wiisil kuningas jälle wõõral maal olema, kui proual mahasaamise aeg kätte tulnud. Kuninga proua toonud kolm prisket pojakest ilmale, ja kui lastele amme mindud otsima, tulnud nõiaeit teel wasta ja pakunud ennast ammeks. Et kuninga proua teda ei tunneks ja põlgama hakaks, olla ta endale teistwiisi kuju moondanud. Ommetegi tõrkus proua süda teda wasta wõttes, nõnda, et naine pool wägise ammeks pidi tungima. Nüüd sündis kui esimesel korral öösel, kus proua magas, laste wahetamine, kolm poega anti wanapoisile ja pandi kolm koerakutsikat nende asemele kätki. Kuningas laseb koju tulles kutsikad äratappa ja tahab kaa abikaasale surmakohut mõista. Seal hakkab kuninga proua ärdast nuttes paluma: „Minu hing on ilma süüta, ehk ma kül seda ei mõista kuda imelik lugu wõinud sündida! Mina nägin oma silmaga, kuda ma esimesel korral kuus ja teisel korral kolm prisket poega ilmale olin toonud,

kelle asemel hiljemine koerakutsikad kätkis leiti." Kõik teenijad tunnistawad proua jutu tõeks ja paluwad üheſt suust andeks, üteldes: „Niisugusel imelikul juhtumisel peab ilmlik kohus teistkorda andeks andma, seſt et Jumal üksi niisuguſt sala asja wõib ärateada. Aga kui aſi kolmatkorda peaks sündima, siis ei tohi teie proua peale pikemalt armu heita, waid tema peab süüd wastama." Kuningas wõtnud proua ja alamate palweid teistkorda kuulda ja annud abikaasale andeks.

Kolmandamal nurgawoodil toonud kuninga proua jälle kolm poega ilmale. Lasteſündimine juhtunud keskõö ajal ja et tuba pime olnud, wõtnud nurganaine ühe poja salamahti ja peitnud padjade wahele sängi, nõnda et kellegi hing seſt lapseſt eij teadnud. Ammeotsijad leidnud kui esimesel ja teisel korral nõianaise metsaſt ja wiinud teda ammeks. Õõsel wahetanud am kaks poega kutsikate wasta ümber ja wiinud lapsed wanapoisi kätte. Kutsikaid nähes sütinud kuninga wiha põlema ja käskinud tema neid sedamaid äratappa. Seal toonud kuninga proua oma peidetud poja wälja ja ütelnud: „Kõik minu sündinud lapsed olid selle sarnatsed. Mis wägi neid teiseks moondanud, on mul teadmata." Aga kuningas kärgatanud wihaga: „On üksteiſtkümme poega mul nurja läinud, siis ei maksa selle ühe ainukeſe päraſt nende ema elusse jätta. Parem saagu ta lapsega ühes ärahukatud, et mulle sähärduſt uut meelepahanduſt enam ei sünniks!" Sellepeale laſknud ta kohtumõistjad kokku tulla ja küsinud neilt nõu, kuda prouale surma pidada tehtama. Kohtumõistjad annud nõnda otsuſt: „Wäga hirmus on ühte inimeſe looma tulega ärapõletada, niisama hirmus temale kõit kaela ümber panna ja wõlla ülespuua, aga weel koledam teda mõõgaga ärahukata. Tehgem paremine üks kõrge sõrwadega raudsäng, pangem ema pojaga sinna sisse, lasgem mõlemid sängiga kaugele mere peale wiia ja seal neid wette wisata." Nende nõu olnud kuningal meele päraſt, tema laſknud raudsängi teha, ema pojaga sisse panna ja neid laewaga kaugele merepinnale wiia. Kui õnnetumad loomad raudsängiga laewa pealt merde wisatud, seal sündinud imeks, et säng põhja ei waunud, waid kerge paadikese kombel weelaenetel ujunud. Jumala arm tahtnud neid hoida, et ilma süüta loomad kurja inimeste läbi otsa ei leiaks.

Kuningapoeg kaswanud raudsängis mere peal silma nähtawal, saanud seitsme nädala päraſt täiskaswanud inimeſe kohaliseks. Laewamehed wisanud neile armu päraſt märksiga leiwapalukeſt ja

lähkriga keelekastet enne minikut kaasa, mis imelikul wiisil ema ja poega toitnud, ja ehk nemad kül igapääw sõiwad, siiski ei lõpenud toit ega jook neil käeſt. Kui kuningapoeg seitsme nädala päraſt nooreks meheks kaswanud, ütelnud ta ühel pääwal emale: „Eit, ma tahaksin liikmeid sirutada!" Kuninga proua kostnud: „Ära siruta weel, armas poeg, muidu lähäks sängi jalgelaud otsaſt, meie langekſime merde ja leiakſime seal otsa."

Ja kuningapoeg ütles paari pääwa päraſt teistkorda: „Eit, ma tahaksin liikmeid sirutada, seſt et jalad ja säärelnud mul alalises kõweruses walutawad!" Ema kostnud keelates: „Armas poeg, ära siruta weel liikmeid, mis suurt wiletsust meie kaela wõiks tuua." Seal hüüdnud poeg kolmatkorda hädakisaga: „Mul on kange ahastus südames ja raske walu kõiges liikmetes, et seda wangipõlwe pikemalt enam kannatada ei jaksa. Ma tahan jalad wäljasirutada, saagu mis saab!" Ema kostnud: „Üks kõik! kus surm, seal muld. Siruta siis liikmeid nii palju kui tahad, et pikaſt piinaſt wõid peasta!" Seal sirutanud kuningapoeg omad jalad tugewaſt raudsängi otsa wasta, et jalgotsaſt laud pragisedes eeſt ärakargand. Aga nemad ei läinud ommetegi merepõhja, waid leidnud endid kuiwikul ühe weike saare peal. Sängist pugedes langend kuninga proua murule põlwile ja tänanud taewa isat imeliku peaſtmise eeſt.

Kuningapoeg sammus rannaſt kaugemale waatama, kas kuskil toiduwara saarelt wõiks leida, misga nemad oma päid wõiksid toita. Tük maad edasi minnes tulnud metsa paksustikust temale üks weike wanamees pika halli habemega wasta ja pakunud temale tulerauda. „Mis ma sellega pean tegema, kulla taadike?" küsind kuningapoeg. „Mul ei ole leehauku ega muud sündsat kohta, kuhu tulerauа wõiksin panna." Wanamees topinud pool wägise tulerauа temale pihusse, üteldes: „Lõö selle tulerauaga kohu tahes tuld ülesse, siis saad sina küllalte süüa ja juua, niipalju kui süda sul himustab." Kuningapoeg läinud tühja andega ema juure tagasi; ema sedamaid küsima: „Ütle, kuſt sa selle tulerauа said? Ega sa ommetegi ülekohtu kellegi käeſt ole warastanud?" Poeg kostnud wabandates pool paludes: „Ära pane pahaks, pai emake, aga üks wõõras wanamees, kellega metsas kogemata kokku sain, toppis mulle wägise tulerauа pihusse. Andes ütles ta: kui selle tulerauaga tuld ülesse lööd, siis saate teie süüa ja juua." — Ehk kül emal ega pojal pisemat lootuſt ei olnud, siiski tahtnud poeg nalja päraſt katsetööd ette wõtta. Ja, kas sa näed! nõnda kui

tulekibemed kiwist karganud, seisnud roogadega ja jookidega laud nende ees, et neil pikemalt nälja kartust ei wõinud olla.

Teisel pääwal läinud kuningapoeg jälle metsa luusima, ja teistkorda tulnud halli habemega wanamees temale wasta, kes kui rähn küüsipidi mööda kõrget puud maha roninud, sest et küüned sõrmede ja warwaste külles kui kassil terewad olnud. Wanamees pakunud temale üht kerwest; kuningapoeg tõrkunud wasta, kerwest wõttes, mis peale wanamees tõsise sõnaga ütelnud: „Ära ole halp! waid wõta, mis ma sulle heast südamest annan!“ ja topinud terariista wägise temale kätte, lisanud siis weel peale: „Kanna kerwes koju ja sunni teda, et ta sulle ühe elutoa üles peab rajuma, siis saad sina sedamaid peawarju leidma.“ — Kuningapoeg wiinud kerwe koju, ema jälle temalt tagasõudma, kas ehk kerwes käpatud wõõra oma ei wõida olla. Poeg seletanud temale kerwe saamise lugu, mis peale ema süda rahule jäänud. Siis löönud poeg tulerauaga leiwa ja rooad lauale, misga nemad kui eile tühja kõhtu täitnud. Päraft sööma annud ta kerwele käsku: „Naiu üks uus tuba meile ülesse!“ ja sedamaid seisnud ilus uus tuba nende silmade ees, kui oleks maapinnast üleskaswanud. Ema ja poeg astunud üle läwe tuppa ja wõtnud seal endale asupaika.

Mõne pääwa päraft tõusnud merepinnal üks laew nähtawale. Kuningapoeg läinud kalda ligamale, liputanud laewameestele walge rätikuga märki ja meelitanud neid kalda ligemale; siis ostnud ta laewa rika koorma ära ja lasknud kaldale tuua. Kerwes sünnitanud peremehe käsu peale ühtepuhku hooneid hoonete kõrwa, kunni neist lühikese ajaga lin saanud. Aga kuningapoeg lasknud laewa wiljaga täita ja saatnud siis koju poole minema. — Kui ta sellepeale metsa luusima läinud, tulnud weike wanamees pika halli habemega temale wasta. Wanamees kõnelenud: „Sul on nüüd lin kül walmis, aga kodanikud puuduwad linnas. Säh, wõta seda pihlaka kepikest, mine homme hommiku sipelga pesale, koputa witsakesega kolmkorda pesa peale ja hüüa: „muretsege rahwast minu linnale!“ siis saab uue linnale kodanikusi küllalt tulema. Kuningapoeg täitnud teisel hommikul tema õpetust ja leidnud koju tulles kõik linna hooned rahwaga täidetud, kellele tuleraud igapääwast leiwapalust muretsenud.

Laewakipar läinud koju jõudes otsekohe kuninga kotta, rääkinud kuningale imeliku lugu, kuda tema tühja saarele juhtunud, kus enne seda üht elawat hinge ei leitud, ja nüüd seista kalda ligidal üks uhke lin, linna peremees ostnud laewa koorma ära ja

läkitanud laewa wiljaga täidetud jälle tagasi. „Mi[illegible]
ei jõua äramõista,“ — lõpetanud kipar juttu — „
nii äkitselt sinna on siginenud?“ — Kuningas kostn[illegible]
ise sinna minema kuuldud imetööd waatama.“ Aga t[illegible]
wahe ajal sõawäe pealiku wanema tütre enesele abikaasak[illegible]
kes nüüd tema jutu kuuldes rääkinud: „Ei ole teil tarw[illegible]
minna; tarwilikum on kolmest kuningriigist läbi sõita sinna
kus kaunis kaew kuldse rakedega ja hõbedast winnaga, seal
üks kuld müürsepa labidas ja teine hõbedast tema kõrwas.“ [illegible]
juhtus kuningapoeg oma kõrwaga seda juttu kuulma, sest ter[illegible]
ennast wanamehe abiga weikeks kirbuks moondanud ja istu[illegible]
ninga toa akna peal, kus teda kedagi tähele ei pannud. T[illegible]
mõtles kuninga proua jutu kuuldes: „Oh saaks se kaew n[illegible]
linna al olema, siis tuleks kuningas wistist sinna waatama.
Aga koju tulles leidnud ta arulise kaewu juba linna al; üks kas[illegible]
jooksnud kuldsammast mööda ülesse ja palunud armu, siis tulnud
ta alla ja palunud enesele surma.

Sellepeale sündind jälle et üks teine laewakipar oma laewaga sinna saare ligidale juhtunud. Kuningapoeg kutsunud teda laewaga randa, ostnud laewa koorma tükis ära ja lasknud laewa wiljaga täita. Kipar läinud koju tulles jalapealt kuninga kotta imeliku lugu kuulutama. Üle läwe tuppa astudes ei pannud ta tähele et kuningapoeg kärblase kombel tema põue oli pugenud. Kipar rääkinud kuningale, kuda tema ühe tühja saare pealt kogemata wäga kauni koha leidnud, kus üks üpris kena lin seista ja kõik hooned kuld ja hõbekarwa hiilgada ja linna wärawas seista üks wäga uhke kuldkaew mis päikese paistel särada. Seal himustanud kuningas ise sinna minna, oma silmaga imeliku lugu waatama, aga kuninga proua ütelnud sedamaid keeldes: „Ei ole teil tarwis sinna minna, palju tarwilikum on neljast kuningriigist läbi sõita, kus need kenad heinamaad seisawad; hein korjab ennast ise niitjate ja riisujate abita kokku, lähäb lakka ja tuleb ise lakast maha, et töötegijaid, tõstjaid ja mahawiskajaid kusagil tarwis ei ole. Ja peawad seal kolm kuningast isekes kes sõda: on üks neist wägew, siis on teine temast weel palju wägewam, ja kolmas ei anna kogunist oma wõimu käest. Wäga tarwis on seda sõakära waatama minna.“ Kuningapoeg mõtles omas meeles: Juhuks säherdust lugu minu linna alla, siis tuleks kuningas wistist sinna neid imeasju waatama. Nõnda kui nimetut mõtte temal pähä tulnud,

juba nõnda sündinud, sest et halli habemega
rrale toimetanud.
ud mõne pääwa pärast kolmas laew merepinnal
gapoeg meelitanud jälle laewa oma randa, ostnud
ewelt ära, täitnud laewa wiljaga kuhjani täis ja
ema. Aga ennast moondanud ta nõõpnõalaks ja
kune sisse. Koju saades tõtanud laewakipar kuninga
anud kõik imeasju endisel tühjal saarel. „Seal on
ipar — „kõige imelikumad asjad, kelle sarnatsid wis-
maailmast enam ei leita, — kulla ja hõbeda karwa
ugu kuldkaewud, ja heinamaad, mis ise heina niida-
wõtwad, lakka wiiwad ja lakkast jälle maha wiska-
sagil inimeste käe abi tarwis ei lähä. Üleselle sõdiwad
uhku kolm kuningast isekeskis, kes ial üks teise üle wõi-
tte ei saa." Seal tõusnud kuninga südames kange ihal-
damine sinna minna ja oma silmaga neid imeasju tundma saada.
Aga kuninga proua ütelnud tema nõu kuuldes: „Ei ole tarwis
sinna minna, waid palju tarwilikum wiiest kuningriigist läbi sinna
sõita, kus need ükssteistkümme meest laual istuwad, ja kellel käed
küünarnukuni kullakarwa ja jalad põlwini hõbekarwa on; need
asjad on palju imelikumad." Siisti tõutanud kuningas saarele
minna waatama, mis laewamehed temale kuulutanud. Aga ku-
ninga proua tõrkunud kibedast wasta ja keelanud kuningast sinna
minemast; kuningas kostnud wasta: „Tännini olen ma kakskorda
teie keelmist kuulnud, aga pikemalt ei ole mul lusti sellejärel
tantsida, waid kolmatkorda tahan oma tahtmist täita. Peale selle
on kõik teie kuulutused waleks jäänud; ma käisin kõik kohad läbi,
kuhu mind käskisite minna, ommetegi ei leidnud ma sõrmekünne
wõrra neist kiidetud imeasjadest." Kui kuningapoeg seda juttu
kuulnud, tõttas ta koju poole minema ja rääkis oma emale kuul-
dut lugu, kus need ükssteistkümme meest pidid olema. Kuninga
proua saanud sedamaid arwama, mis lugu üheteistkümne mehega
wõida olla, sellepärast küpsetanud tema kolm kooki; kaks kooki sõt-
kunud ta oma rinnapiimaga, aga kolmandamale seganud ta surma-
rohtu taigna sisse. Siis hakkanud ta poega õpetama: „Mine
nõõpnõala kombel sinna ukse läwele, kus need ükssteistkümme meest
laual istuwad, ja oota kunni peremees teisest kambrist tuleb ja
laua otsa maha istub. Kui nemad nüüd kõik söömalaual istudes
leiba hakkawad wõtma, siis moonda ennast meheks ja astu üle
läwe tuppa. Tereta neid alandlikult, ja paku neile omad koogid

wõõraks leiwaks maitseda. Seda, kus surmarohi sees, anna maja-
peremehele terwelt ette, teised kaks murra üheteistkümne jauks ja
pane igamehele üks tük lauale, ja meelita neid wõõrast leiba
wõtma." Poeg toimitanud ema õpetust mööda asjad korrale.
Majaperemees hammustanud kõige esiteks oma kooki, aga kui suu-
täis kõrisõlmest alla läinud, lõhkend ta keskelt katki. — Noored
mehed kohkunud wäga ja kõnelenud isekeskis: mis se kole lugu
peaks tähendama! Aga kuningapoeg palunud neid julgest süüa.
Aga ükski neist ei julgenud koogiraasu oma suhu pista, waid
ütelnud: „Sõö esiteks, siis tahame meie tagajärel kaa süüa."
Nüüd wõttis ta koogi tüki, sõi ja teised sõiwad tema järgil.
Pärast sööma hakkas ta teisi wendi endile wõõrsiks paluma.
Wennakesed küsima: „Mil wiisil peame meie minema? Kas ho-
buse kombel ehk inimese näul?"

Aga tema õpetas neile: „Läki tuikeste kombel lennates sinna.
Nõnda sündis siis ja jõudsiwad nemad lühikese ajaga sinna.

Ja teisel pääwal jõudis kaa kuningas saarele, kuuldud ime-
asju waatama, mis tema kõik täielikumalt ees leidis, kui temale
ette räägitud olnud. Wiimaks astus tema kaa sinna hoonesse,
kus ta endine äraajetud proua elas ja kes juba ukse läwel lahkelt
teretates temale wasta tulnud. Aga kuningas ehmatanud esimesel
silmapilgul raskest ja ei teadnud mis sest loost pidanud arwama,
kas proua warju kuju, ehk kas ta elawalt tema ees seista. Seal
rääkinud proua lahke sõnaga: „Siin seisawad minu kakskeistkümme
poega, kuda ma neid ilmale kannud, ei mitte koerakutsikaid, mis
teile näidati." Nüüd tulnud imetegija wanamees sinna ja sele-
tanud kuningale põhjani, kuda kõik omal ajal olla sündinud ja
kes laste ümberwahetajad olnud.

Teisel hommikul läinud kuningas oma proua ja kaheteist-
kümne poja seltsis koju, peitnud neid ühte salaurka warjule ja
lasknud kõik ülemad kohtumõistjad kokku tulla, kaa tema praegune
teine abikaasa pidi nende hulgas istuma. Nüüd rääkinud kunin-
gas ühe kehwamehe lugu, mis ülekohut sellele olla tehtud ja kuda
üks werepoolt ligem sugulane kõige suurem süüdlane leitud olema.
Weel warem kui kohtumõistjad suusi saanud lahti teinud, hüüd-
nud kuninga proua wihaga: „Niisugusele kurjategijale ei wõi pa-
remat palka anda, kui teda ühe suure tündri sisse panna, mis
seest poolt raud okastega peab olema, ja tündrid nii kaua ümber
weeretada, kunni terawad okad liha kontide pealt mahakiskunud ja
tema suure waluga hinge peab heitma. Tema abimehed peawad

hoostewahel lõhki kistud saama ja nende kehatükid rata peale poodama.“ Kohtumehed kiitnud üheſt suuſt proua nõu. —

„Hea kül!“ ütelnud kuningas, käskinud toa uksed lahti teha ja wangid salaurkast wälja tuua. Aga kui endine proua poegade seltsis tuppa astunud, seal kahwatanud teine proua surnu sarnatseks, langenud siis kuninga jalge ette põlwile ja hakkanud armu paluma. Kuningas kostnud tõsise näuga: „Ei mitte mina, waid teie ise olete kohtu otsust annud; teie tahtmine sündko!“

Kui sellepeale ülekohtuse prouale ja nõianaisele mõistetud surma oli tehtud, wõtis kuningas oma esimese abikaasa oma juure, aga ei jäänud enam sinna elama, waid läks proua ja poegade seltsis uute linna saarde, mis igapidi palju uhkem olnud kui tema endine asupaik.